

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

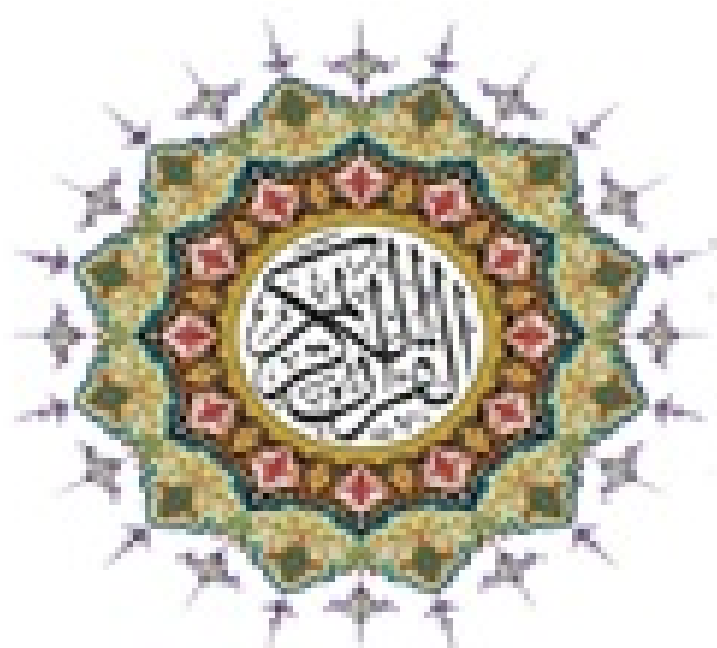
.com

.org

.net

.ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۱۶

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 16

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۴۲	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۱۶
۴۲	مشخصات کتاب
۴۲	۱- انشقاق
۴۲	۱- انشقاق آسمان
۴۶	۲- انشقاق آسمان ها
۴۶	۳- انشقاق تاریکی شب
۴۶	۴- انشقاق زمین
۴۸	۵- انشقاق ماه (قمر)
۴۸	۶- تشبیه به انشقاق تاریکی
۴۸	۷- زمان انشقاق آسمان
۵۰	۸- عوامل انشقاق آسمان
۵۲	۹- عوامل انشقاق زمین
۵۲	۱۰- فلسفه انشقاق آسمان
۵۲	۱۱- قدرت بر انشقاق تاریکی ها
۵۲	۱۲- مکان انشقاق آسمان
۵۳	۲- انصار
۵۳	۱- ارزش پیروی از انصار
۵۳	۲- ارزش عمل انصار
۵۳	۳- استقبال انصار
۵۴	۴- استمداد از انصار
۵۴	۵- امداد انصار
۵۴	۶- امکانات مادی انصار
۵۶	۷- انصار در غزوه تبوک

۵۶	۸- انصار و حسد
۵۶	۹- انصار و طمع
۵۶	۱۰- انصار و مؤمنان غیر مهاجر
۵۸	۱۱- ایثار انصار
۵۸	۱۲- ایمان انصار
۵۸	۱۳- بشارت به انصار
۶۰	۱۴- رحمت خدا بر انصار
۶۰	۱۵- رضایت از انصار
۶۰	۱۶- رضایت انصار
۶۲	۱۷- فضایل انصار
۶۲	۱۸- فیء به انصار فقیر
۶۴	۱۹- قصه مرد انصاری
۶۴	۲۰- محدوده علم انصار
۶۴	۲۱- محدوده مسؤولیت انصار
۶۶	۲۲- مدح انصار
۶۶	۲۳- مراتب انصار
۶۶	۲۴- مراتب ایمان انصار
۶۶	۲۵- مسؤولیت انصار
۶۸	۲۶- مسؤولیت انصار نخستین
۶۸	۲۷- مقامات انصار
۷۰	۲۸- موقعیت اقتصادی انصار
۷۰	۲۹- مؤمنان انصار
۷۰	۳۰- نقش انصار
۷۰	۳۱- نیازهای معنوی انصار
۷۲	۳۲- ولایت در انصار
۷۴	۳- انصاف

- ۱- انصاف ۷۴
- ۲- انصاف با کافران ۷۴
- ۳- انصاف در ارزیابی ۷۴
- ۴- انصاف در انتقاد ۷۵
- ۵- انصاف در معرفی اقوام ۷۵
- ۶- اهمیت انصاف ۷۵
- ۴- انطاکیه ۷۷
- ۱- آثار استهزای انبیای انطاکیه ۷۷
- ۲- آثار اسرافگری اهل انطاکیه ۷۷
- ۳- آثار جهل اهل انطاکیه ۷۷
- ۴- آثار عذاب اهل انطاکیه ۷۸
- ۵- استبداد در انطاکیه ۷۸
- ۶- استقامت انبیای انطاکیه ۷۸
- ۷- استهزاهای اهل انطاکیه ۷۸
- ۸- اسرافگری اهل انطاکیه ۸۰
- ۹- انبیای انطاکیه ۸۰
- ۱۰- اهمیت قصه انطاکیه ۸۰
- ۱۱- ایمان به انبیای انطاکیه ۸۰
- ۱۲- بعثت انبیای انطاکیه ۸۲
- ۱۳- بینش انبیای انطاکیه ۸۲
- ۱۴- بینش اهل انطاکیه ۸۲
- ۱۵- پیروی از انبیای انطاکیه ۸۴
- ۱۶- تاریخ انطاکیه ۸۶
- ۱۷- تبلیغ انبیای انطاکیه ۹۰
- ۱۸- تحقیر اهل انطاکیه ۹۰
- ۱۹- تطبیح اهل انطاکیه ۹۰

- ۲۰- تطییر به انبیای انطاکیه ۹۲
- ۲۱- تعدد انبیای انطاکیه ۹۲
- ۲۲- تکذیب انبیای انطاکیه ۹۲
- ۲۳- تکذیبگری اهل انطاکیه ۹۴
- ۲۴- تهدید انبیای انطاکیه ۹۶
- ۲۵- تهدیدهای اهل انطاکیه ۹۶
- ۲۶- جهل اهل انطاکیه ۹۸
- ۲۷- حق ناپذیری اهل انطاکیه ۹۸
- ۲۸- حقانیت انبیای انطاکیه ۹۸
- ۲۹- خدانشناسی اهل انطاکیه ۱۰۰
- ۳۰- خرافات در اهل انطاکیه ۱۰۰
- ۳۱- دعوت از اهل انطاکیه ۱۰۰
- ۳۲- دعوت انبیای انطاکیه ۱۰۲
- ۳۳- دفاع از انبیای انطاکیه ۱۰۲
- ۳۴- ذلت اهل انطاکیه ۱۰۲
- ۳۵- رسالت انبیای انطاکیه ۱۰۴
- ۳۶- زمینه عذاب اهل انطاکیه ۱۰۴
- ۳۷- زمینه هلاکت اهل انطاکیه ۱۰۴
- ۳۸- سرزنش اهل انطاکیه ۱۰۶
- ۳۹- سرزنشهای انبیای انطاکیه ۱۰۶
- ۴۰- سرعت هلاکت اهل انطاکیه ۱۰۶
- ۴۱- سنگسار در اهل انطاکیه ۱۰۸
- ۴۲- سوگند انبیای انطاکیه ۱۰۸
- ۴۳- شرک اهل انطاکیه ۱۰۸
- ۴۴- شکنجه در اهل انطاکیه ۱۰۸
- ۴۵- شهر انطاکیه ۱۱۰

- ۴۶- صبر انبیای انطاکیه ۱۱۰
- ۴۷- عبرت از قصه اهل انطاکیه ۱۱۰
- ۴۸- عجز اهل انطاکیه ۱۱۰
- ۴۹- عقیده اهل انطاکیه ۱۱۲
- ۵۰- عوامل شقاوت اهل انطاکیه ۱۱۴
- ۵۱- عوامل هلاکت اهل انطاکیه ۱۱۴
- ۵۲- کفر اهل انطاکیه ۱۱۴
- ۵۳- گمراهی اهل انطاکیه ۱۱۴
- ۵۴- گواهان حقانیت انبیای انطاکیه ۱۱۶
- ۵۵- گواهی انبیای انطاکیه ۱۱۶
- ۵۶- لجاجت اهل انطاکیه ۱۱۶
- ۵۷- محدوده مسؤولیت انبیای انطاکیه ۱۱۶
- ۵۸- منشأ شقاوت اهل انطاکیه ۱۱۸
- ۵۹- موفقیت انبیای انطاکیه ۱۱۸
- ۶۰- موقعیت فرهنگی اهل انطاکیه ۱۱۸
- ۶۱- مؤمنان به انبیای انطاکیه ۱۲۰
- ۶۲- نقش انبیای انطاکیه ۱۲۰
- ۶۳- ویژگیهای هلاکت اهل انطاکیه ۱۲۰
- ۶۴- هشدارهای انبیای انطاکیه ۱۲۰
- ۶۵- هلاکت اهل انطاکیه ۱۲۲
- ۶۶- هماهنگی انبیای انطاکیه ۱۲۲
- ۵- انفاق ۱۲۳
- ۱- انفاق ۱۲۳
- ۲- آثار اجتماعی انفاق ۱۲۵
- ۳- آثار اجتماعی ترک انفاق ۱۲۷
- ۴- آثار اجتناب از انفاق ۱۲۷

- ۵- آثار افراط در انفاق ۱۲۹
- ۶- آثار انفاق ۱۲۹
- ۷- آثار انفاق آشکار ۱۴۵
- ۸- آثار انفاق به اسیر ۱۴۵
- ۹- آثار انفاق به صحابه ۱۴۶
- ۱۰- آثار انفاق به فقرا ۱۴۷
- ۱۱- آثار انفاق به متکدیان ۱۴۷
- ۱۲- آثار انفاق به مساکین ۱۴۷
- ۱۳- آثار انفاق به یتیم ۱۴۷
- ۱۴- آثار انفاق پنهانی ۱۴۹
- ۱۵- آثار انفاق مؤمنان ۱۴۹
- ۱۶- آثار انفاق ناپسند ۱۴۹
- ۱۷- آثار بی رغبتی در انفاق ۱۵۱
- ۱۸- آثار تداوم انفاق ۱۵۱
- ۱۹- آثار ترک انفاق ۱۵۱
- ۲۰- آثار ترک انفاق به مساکین ۱۵۷
- ۲۱- آثار ترک انفاق قارون ۱۵۷
- ۲۲- آثار فردی انفاق ۱۵۷
- ۲۳- آداب انفاق ۱۶۳
- ۲۴- ابزار انفاق ۱۷۵
- ۲۵- اجتناب از انفاق ۱۷۵
- ۲۶- احتضار تارکان انفاق ۱۷۵
- ۲۷- احتکار مدعیان انفاق ۱۷۷
- ۲۸- احکام انفاق ۱۷۷
- ۲۹- اخلاص در انفاق ۱۷۹
- ۳۰- ادعای دروغ در انفاق ۱۸۶

- ۱۸۷ ----- ۳۱- ارزش انفاق
- ۱۹۲ ----- ۳۲- ارزش انفاق آشکار
- ۱۹۳ ----- ۳۳- ارزش انفاق پس از فتح مکه
- ۱۹۳ ----- ۳۴- ارزش انفاق پنهانی
- ۱۹۵ ----- ۳۵- ارزش انفاق قبل از فتح مکه
- ۱۹۵ ----- ۳۶- ارزش تداوم انفاق
- ۱۹۷ ----- ۳۷- استمهال تارکان انفاق
- ۱۹۷ ----- ۳۸- اسراف در انفاق
- ۱۹۷ ----- ۳۹- اظهار اخلاص در انفاق
- ۱۹۷ ----- ۴۰- اعتدال در انفاق
- ۲۰۱ ----- ۴۱- افراط در انفاق
- ۲۰۱ ----- ۴۲- اقسام انفاق
- ۲۰۱ ----- ۴۳- امتحان با انفاق
- ۲۰۳ ----- ۴۴- امر به انفاق
- ۲۰۳ ----- ۴۵- انفاق آزادگان
- ۲۰۳ ----- ۴۶- انفاق آشکار
- ۲۰۵ ----- ۴۷- انفاق ابرار
- ۲۰۵ ----- ۴۸- انفاق از بهترینها
- ۲۰۷ ----- ۴۹- انفاق از حلالها
- ۲۰۷ ----- ۵۰- انفاق از خبایث
- ۲۰۸ ----- ۵۱- انفاق از دوست داشتنیها
- ۲۱۱ ----- ۵۲- انفاق از محصولات کشاورزی
- ۲۱۳ ----- ۵۳- انفاق امام علی(ع)
- ۲۱۳ ----- ۵۴- انفاق بادیه نشینان
- ۲۱۳ ----- ۵۵- انفاق بارغبت
- ۲۱۵ ----- ۵۶- انفاق باطل

- ۲۱۵ ۵۷- اتفاق بخیل
- ۲۱۵ ۵۸- اتفاق برای پاداش
- ۲۱۵ ۵۹- اتفاق برای جهاد
- ۲۱۷ ۶۰- اتفاق بزرگ
- ۲۱۷ ۶۱- اتفاق به ابن السبیل
- ۲۱۹ ۶۲- اتفاق به اسیر
- ۲۱۹ ۶۳- اتفاق به برده
- ۲۲۱ ۶۴- اتفاق به خویشاوندان
- ۲۲۲ ۶۵- اتفاق به خویشاوندان نیازمند
- ۲۲۳ ۶۶- اتفاق به رهبری
- ۲۲۳ ۶۷- اتفاق به سفیه
- ۲۲۳ ۶۸- اتفاق به صحابه
- ۲۲۵ ۶۹- اتفاق به غیر مسلمان
- ۲۲۵ ۷۰- اتفاق به فقرا
- ۲۲۷ ۷۱- اتفاق به فقیر
- ۲۲۹ ۷۲- اتفاق به کنیز
- ۲۲۹ ۷۳- اتفاق به متکدیان
- ۲۲۹ ۷۴- اتفاق به مساکین
- ۲۳۲ ۷۵- اتفاق به نیازمندان
- ۲۳۳ ۷۶- اتفاق به والدین
- ۲۳۳ ۷۷- اتفاق به یتیم
- ۲۳۵ ۷۸- اتفاق بی ارزش
- ۲۳۵ ۷۹- اتفاق پس از فتح مکه
- ۲۳۵ ۸۰- اتفاق پنهانی
- ۲۳۷ ۸۱- اتفاق توانمندان
- ۲۳۸ ۸۲- اتفاق خدا

- ۲۳۹ ۸۳- انفاق در ادیان
- ۲۳۹ ۸۴- انفاق در بنی اسرائیل
- ۲۳۹ ۸۵- انفاق در بی نیازی
- ۲۴۱ ۸۶- انفاق در ثروتمندی
- ۲۴۱ ۸۷- انفاق در راه جهاد
- ۲۴۱ ۸۸- انفاق در راه خدا
- ۲۴۹ ۸۹- انفاق در رکوع
- ۲۴۹ ۹۰- انفاق در فقر
- ۲۵۰ ۹۱- انفاق دنیاطلبان
- ۲۵۱ ۹۲- انفاق صحابه
- ۲۵۱ ۹۳- انفاق علما
- ۲۵۱ ۹۴- انفاق فاطمه(س)
- ۲۵۲ ۹۵- انفاق قبل از فتح مکه
- ۲۵۲ ۹۶- انفاق قبل از مرگ
- ۲۵۲ ۹۷- انفاق کافران
- ۲۵۵ ۹۸- انفاق متخلفان از غزوه تبوک
- ۲۵۵ ۹۹- انفاق متقین
- ۲۵۷ ۱۰۰- انفاق محسنان
- ۲۵۸ ۱۰۱- انفاق محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۲۵۹ ۱۰۲- انفاق مؤمنان
- ۲۶۳ ۱۰۳- انفاق مؤمنان اهل کتاب
- ۲۶۵ ۱۰۴- انفاق مؤمنان صدر اسلام
- ۲۶۵ ۱۰۵- انفاق ناپسند
- ۲۶۵ ۱۰۶- انفاق نیکان
- ۲۶۷ ۱۰۷- انفاق واجب
- ۲۶۷ ۱۰۸- انگیزه انفاق

- ۱۰۹- انگیزه ترک انفاق ۲۶۹
- ۱۱۰- اولویت انفاق به متکدیان ۲۶۹
- ۱۱۱- اولویت در انفاق ۲۶۹
- ۱۱۲- اولویتها در انفاق ۲۷۳
- ۱۱۳- اهداف مدعیان انفاق ۲۷۳
- ۱۱۴- اهمیت اجتناب از منت در انفاق ۲۷۳
- ۱۱۵- اهمیت اخلاص در انفاق ۲۷۵
- ۱۱۶- اهمیت اعتدال در انفاق ۲۷۵
- ۱۱۷- اهمیت انفاق ۲۷۵
- ۱۱۸- اهمیت انفاق آشکار ۲۸۷
- ۱۱۹- اهمیت انفاق به فقرا ۲۸۷
- ۱۲۰- اهمیت انفاق به فقرای عقیف ۲۸۸
- ۱۲۱- اهمیت انفاق به متکدیان ۲۸۹
- ۱۲۲- اهمیت انفاق پنهانی ۲۸۹
- ۱۲۳- اهمیت انفاق در ثروتمندی ۲۹۱
- ۱۲۴- اهمیت تداوم انفاق ۲۹۱
- ۱۲۵- اهمیت تقوا در انفاق ۲۹۲
- ۱۲۶- اهمیت صبر در انفاق ۲۹۳
- ۱۲۷- اهمیت مهربانی در انفاق ۲۹۳
- ۱۲۸- بادیه نشینان و انفاق ۲۹۳
- ۱۲۹- بازگشت آثار انفاق به خود ۲۹۵
- ۱۳۰- بخل در انفاق ۲۹۵
- ۱۳۱- بخل مدعیان انفاق ۲۹۵
- ۱۳۲- بی ارزشی انفاق منافقان ۲۹۶
- ۱۳۳- بی رغبتی در انفاق ۲۹۷
- ۱۳۴- پاداش اخروی انفاق ۲۹۷

- ۱۳۵- پاداش انفاق ۲۹۸
- ۱۳۶- پاداش انفاق آشکار ۳۰۹
- ۱۳۷- پاداش انفاق پنهانی ۳۰۹
- ۱۳۸- پاداش دنیوی انفاق ۳۰۹
- ۱۳۹- پاداش مضاعف انفاق ۳۰۹
- ۱۴۰- پرسش از انفاق ۳۱۱
- ۱۴۱- تاریخ انفاق ۳۱۱
- ۱۴۲- تاریخ تشریح انفاق ۳۱۱
- ۱۴۳- تداوم انفاق متقین ۳۱۱
- ۱۴۴- ترک انفاق ۳۱۳
- ۱۴۵- ترک انفاق به خویشاوندان ۳۱۳
- ۱۴۶- ترک انفاق به زبردستان ۳۱۳
- ۱۴۷- ترک انفاق به گناهکاران ۳۱۵
- ۱۴۸- ترک انفاق به مساکین ۳۱۵
- ۱۴۹- ترک انفاق به مهاجران ۳۱۷
- ۱۵۰- ترک انفاق ثروتمندان صدراسلام ۳۱۷
- ۱۵۱- ترک انفاق کافران صدراسلام ۳۱۹
- ۱۵۲- ترک انفاق مشرکان ۳۱۹
- ۱۵۳- تشبیه انفاق ۳۲۰
- ۱۵۴- تشریح انفاق در مکه ۳۲۱
- ۱۵۵- تشویق به انفاق ۳۲۱
- ۱۵۶- تشویق قارون به انفاق ۳۲۵
- ۱۵۷- تضمین پاداش انفاق ۳۲۵
- ۱۵۸- تفاخر در انفاق ۳۲۷
- ۱۵۹- تقوا در انفاق ۳۲۷
- ۱۶۰- تکذیب انفاق ۳۲۹

۳۲۹	۱۶۱- تواضع در انفاق
۳۲۹	۱۶۲- توصیه به انفاق
۳۳۳	۱۶۳- جایگزینی انفاق
۳۳۳	۱۶۴- جبران ترک انفاق
۳۳۳	۱۶۵- حبط انفاق
۳۳۵	۱۶۶- حرمت ترک انفاق
۳۳۵	۱۶۷- حسرت تارکان انفاق
۳۳۵	۱۶۸- حقیقت انفاق
۳۳۷	۱۶۹- حقیقت انفاق برای جهاد
۳۳۷	۱۷۰- حقیقت ترک انفاق
۳۳۷	۱۷۱- حلم در انفاق
۳۳۷	۱۷۲- خسارت انفاق
۳۳۹	۱۷۳- خیریت انفاق
۳۳۹	۱۷۴- دایره انفاق
۳۴۰	۱۷۵- دعوت به انفاق
۳۴۱	۱۷۶- رضایت خدا در انفاق
۳۴۱	۱۷۷- رضایت در انفاق
۳۴۳	۱۷۸- روش انفاق
۳۴۳	۱۷۹- روش تشویق به انفاق
۳۴۵	۱۸۰- ریا در انفاق
۳۴۵	۱۸۱- زمینه اجتناب از افراط در انفاق
۳۴۷	۱۸۲- زمینه انفاق
۳۵۷	۱۸۳- زمینه انفاق ابرار
۳۵۷	۱۸۴- زمینه انفاق به فقرا
۳۵۹	۱۸۵- زمینه ترک انفاق
۳۶۱	۱۸۶- زمینه ترک انفاق قارون

- ۱۸۷- زمینه تکذیب انفاق ۳۶۱
- ۱۸۸- سرزنش بی رغبتی در انفاق ۳۶۱
- ۱۸۹- سرزنش تارکان انفاق ۳۶۳
- ۱۹۰- سرزنش ترک انفاق ۳۶۳
- ۱۹۱- سرزنش مدعیان انفاق ۳۶۷
- ۱۹۲- سرزنش معرضان از انفاق ۳۶۷
- ۱۹۳- سرزنش مکذبان انفاق ۳۶۷
- ۱۹۴- سوگند به ترک انفاق ۳۶۷
- ۱۹۵- شرایط انفاق ۳۶۹
- ۱۹۶- ینفقوا ممّا رزقنهم ۳۷۱
- ۱۹۷- شرایط پاداش انفاق ۳۷۱
- ۱۹۸- شرایط قبول انفاق ۳۷۳
- ۱۹۹- ضعف تارکان انفاق ۳۷۳
- ۲۰۰- طمع در انفاق ۳۷۳
- ۲۰۱- عذاب تارکان انفاق ۳۷۵
- ۲۰۲- عقیده باطل مکذبان انفاق ۳۷۵
- ۲۰۳- عوامل اخلاص در انفاق ۳۷۵
- ۲۰۴- عوامل انفاق ۳۷۵
- ۲۰۵- عوامل ترک انفاق ۳۷۷
- ۲۰۶- عوامل ترک انفاق کافران صدراسلام ۳۷۷
- ۲۰۷- فرصت انفاق ۳۷۷
- ۲۰۸- فضیلت انفاق ۳۷۷
- ۲۰۹- فلسفه انفاق ۳۸۱
- ۲۱۰- فلسفه انفاق علما ۳۸۱
- ۲۱۱- فلسفه انفاق متقین ۳۸۲
- ۲۱۲- فلسفه انفاق نیکان ۳۸۲

۳۸۳	۲۱۳- فلسفه توصیه به انفاق
۳۸۳	۲۱۴- قبول انفاق تائبان
۳۸۵	۲۱۵- قدرت در انفاق
۳۸۵	۲۱۶- کیفر ترک انفاق
۳۸۵	۲۱۷- محدوده انفاق
۳۹۵	۲۱۸- مدعیان انفاق
۳۹۵	۲۱۹- مدعیان انفاق هنگام قحطی
۳۹۵	۲۲۰- مراتب انفاق
۳۹۷	۲۲۱- مرغوبیت مورد انفاق
۳۹۹	۲۲۲- مسؤولیت ناپذیری مدعیان انفاق
۳۹۹	۲۲۳- مصارف انفاق
۴۰۳	۲۲۴- مکذبان معاد و انفاق
۴۰۳	۲۲۵- ملاک ارزش انفاق
۴۰۷	۲۲۶- ممانعت از انفاق به صحابه
۴۰۷	۲۲۷- ممنوعیت ترک انفاق به خویشاوندان
۴۰۷	۲۲۸- ممنوعیت ترک انفاق به گناهکاران
۴۰۷	۲۲۹- ممنوعیت ترک انفاق به مساکین
۴۰۷	۲۳۰- ممنوعیت ترک انفاق به مهاجران
۴۰۹	۲۳۱- ممنوعیت سستی در انفاق
۴۰۹	۲۳۲- منافع انفاق
۴۰۹	۲۳۳- منافقان و انفاق
۴۰۹	۲۳۴- منت در انفاق
۴۱۱	۲۳۵- منفعت انفاق
۴۱۱	۲۳۶- موارد انفاق
۴۱۳	۲۳۷- موانع انفاق
۴۱۵	۲۳۸- ناپسندی ترک انفاق

- ۲۳۹- ناخشنودی از اجبار در انفاق ۴۱۵
- ۲۴۰- نیاز به انفاق ۴۱۵
- ۲۴۱- وجوب انفاق ۴۱۷
- ۲۴۲- وصیت به انفاق ۴۱۷
- ۲۴۳- وصیت به انفاق مال ۴۱۷
- ۲۴۴- وعده جایگزینی انفاق ۴۱۹
- ۲۴۵- ویژگی انفاق ۴۱۹
- ۲۴۶- ویژگیهای انفاق ابرار ۴۱۹
- ۲۴۷- هلاکت معرضان از انفاق ۴۲۱
- ۲۴۸- آموزش زنان انفاقگر ۴۲۱
- ۲۴۹- آموزش مردان انفاقگر ۴۲۱
- ۲۵۰- پاداش زنان انفاقگر ۴۲۱
- ۲۵۱- پاداش مردان انفاقگر ۴۲۳
- ۲۵۲- فضایل انفاقگر ۴۲۳
- ۲۵۳- انفاقگران ۴۲۳
- ۲۵۴- آثار پاداش انفاقگران ۴۲۵
- ۲۵۵- آرامش اخروی انفاقگران ۴۲۵
- ۲۵۶- آموزش انفاقگران ۴۲۵
- ۲۵۷- اخلاص انفاقگران ۴۲۷
- ۲۵۸- استهزای انفاقگران ۴۲۷
- ۲۵۹- امیدواری انفاقگران ۴۲۷
- ۲۶۰- برائت ذمه انفاقگران ۴۲۹
- ۲۶۱- برکت اخروی انفاقگران ۴۲۹
- ۲۶۲- بشارت به انفاقگران ۴۲۹
- ۲۶۳- بهترین پاداش انفاقگران ۴۳۰
- ۲۶۴- پاداش اخروی انفاقگران ۴۳۱

- ۴۳۱ ۲۶۵- پاداش انفاقگران
- ۴۳۳ ۲۶۶- پاداش دنیوی انفاقگران
- ۴۳۴ ۲۶۷- پاداش مضاعف انفاقگران
- ۴۳۵ ۲۶۸- تربیت انفاقگران
- ۴۳۵ ۲۶۹- تزکیه انفاقگران
- ۴۳۷ ۲۷۰- تشکر از انفاقگران
- ۴۳۷ ۲۷۱- تفضل به انفاقگران
- ۴۳۹ ۲۷۲- تقوی انفاقگران
- ۴۳۹ ۲۷۳- تنزیه انفاقگران
- ۴۳۹ ۲۷۴- چشم روشنی انفاقگران
- ۴۳۹ ۲۷۵- حسن فرجام انفاقگران
- ۴۴۱ ۲۷۶- حمایت از انفاقگران
- ۴۴۱ ۲۷۷- دعا برای انفاقگران
- ۴۴۱ ۲۷۸- رستگاری انفاقگران
- ۴۴۳ ۲۷۹- رضایت انفاقگران
- ۴۴۳ ۲۸۰- زمینه تکامل انفاقگران
- ۴۴۳ ۲۸۱- سعادت اخروی انفاقگران
- ۴۴۳ ۲۸۲- طعن به انفاقگران
- ۴۴۵ ۲۸۳- عفو انفاقگران
- ۴۴۵ ۲۸۴- فرجام انفاقگران
- ۴۴۵ ۲۸۵- فضایل اخروی انفاقگران
- ۴۴۵ ۲۸۶- فضایل انفاقگران
- ۴۴۷ ۲۸۷- مدح انفاقگران
- ۴۴۸ ۲۸۸- مقامات انفاقگران
- ۴۴۹ ۲۸۹- منشأ پاداش انفاقگران
- ۴۴۹ ۲۹۰- منشأ تحقق آرزوی انفاقگران

۴۴۹	۲۹۱- منشأ تقرب انفاقگران
۴۵۱	۲۹۲- منشأ حسن فرجام انفاقگران
۴۵۱	۲۹۳- نجات انفاقگران
۴۵۱	۲۹۴- وعده به انفاقگران
۴۵۱	۲۹۵- وعده به انفاقگران صدراسلام
۴۵۳	۲۹۶- وعده نجات به انفاقگران
۴۵۳	۲۹۷- هدایت انفاقگران
۴۵۴	۶- انفال
۴۵۴	۱- آثار انفال
۴۵۴	۲- احکام انفال
۴۵۵	۳- پرسش از انفال
۴۵۵	۴- تقسیم انفال
۴۵۵	۵- حقیقت انفال
۴۵۷	۶- مالک انفال
۴۵۷	۷- مسلمانان و انفال
۴۵۷	۸- موارد انفال
۴۶۰	۷- انقیاد
۴۶۰	۱- آثار انقیاد
۴۶۱	۲- آثار انقیاد ابراهیم(ع)
۴۶۱	۳- آثار انقیاد سایه ها
۴۶۳	۴- آثار ذکر انقیاد موجودات
۴۶۳	۵- انقیاد آتش قصه ابراهیم(ع)
۴۶۳	۶- انقیاد آسمان
۴۶۵	۷- انقیاد آفرینش
۴۶۹	۸- انقیاد ابراهیم(ع)
۴۷۱	۹- انقیاد اجرام آسمانی

- ۴۷۱ ۱۰- انقیاد اخروی مشرکان
- ۴۷۳ ۱۱- انقیاد اسحاق(ع)
- ۴۷۳ ۱۲- انقیاد اسماعیل(ع)
- ۴۷۵ ۱۳- انقیاد امت ها
- ۴۷۶ ۱۴- انقیاد انبیا
- ۴۷۷ ۱۵- انقیاد انبیای یهود
- ۴۷۷ ۱۶- انقیاد انسان
- ۴۷۷ ۱۷- انقیاد اهل کتاب
- ۴۷۹ ۱۸- انقیاد باد
- ۴۷۹ ۱۹- انقیاد برادران یوسف
- ۴۷۹ ۲۰- انقیاد بندگان خدا
- ۴۷۹ ۲۱- انقیاد پرندگان
- ۴۸۱ ۲۲- انقیاد پیروان شعیب(ع)
- ۴۸۱ ۲۳- انقیاد جادوگران فرعون
- ۴۸۱ ۲۴- انقیاد جبرئیل
- ۴۸۱ ۲۵- انقیاد جن
- ۴۸۱ ۲۶- انقیاد جنبندگان
- ۴۸۳ ۲۷- انقیاد حواریون
- ۴۸۵ ۲۸- انقیاد خضر(ع)
- ۴۸۵ ۲۹- انقیاد خورشید
- ۴۸۷ ۳۰- انقیاد در برابر خدا
- ۴۸۷ ۳۱- انقیاد درختان
- ۴۸۹ ۳۲- انقیاد روح(اسم خاص)
- ۴۸۹ ۳۳- انقیاد رود نیل
- ۴۸۹ ۳۴- انقیاد زمین
- ۴۹۲ ۳۵- انقیاد زنبورعسل

۴۹۳	۳۶- انقیاد سایه
۴۹۳	۳۷- انقیاد سایه ها
۴۹۳	۳۸- انقیاد ستارگان
۴۹۴	۳۹- انقیاد شتر
۴۹۵	۴۰- انقیاد شعیب(ع)
۴۹۵	۴۱- انقیاد صالحان
۴۹۵	۴۲- انقیاد طبیعت
۴۹۷	۴۳- انقیاد عاقلان
۴۹۷	۴۴- انقیاد عوامل طبیعی
۴۹۹	۴۵- انقیاد کاتبان وحی
۴۹۹	۴۶- انقیاد کافران
۴۹۹	۴۷- انقیاد کوه ها
۵۰۱	۴۸- انقیاد لقمان
۵۰۱	۴۹- انقیاد ماه
۵۰۳	۵۰- انقیاد ماه (گردون)
۵۰۳	۵۱- انقیاد متقین
۵۰۴	۵۲- انقیاد محسنان
۵۰۵	۵۳- انقیاد محمد(صلی الله علیه و آله)
۵۰۹	۵۴- انقیاد مسلمانان
۵۰۹	۵۵- انقیاد مسلمانان مدینه
۵۰۹	۵۶- انقیاد مضمولان نعمت
۵۱۱	۵۷- انقیاد ملانکه
۵۱۵	۵۸- انقیاد ملانکه محافظ
۵۱۶	۵۹- انقیاد موجودات
۵۲۰	۶۰- انقیاد موجودات آسمان ها
۵۲۱	۶۱- انقیاد موسی(ع)

- ۶۲- انقیاد مؤمنان ۵۲۱
- ۶۳- انقیاد مهتدین ۵۲۷
- ۶۴- انقیاد نسل ابراهیم(ع) ۵۲۷
- ۶۵- انقیاد نوح(ع) ۵۲۷
- ۶۶- انقیاد والدین نوجوان قصه خضر(ع) ۵۲۹
- ۶۷- انقیاد هارون(ع) ۵۲۹
- ۶۸- انقیاد همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۲۹
- ۶۹- انقیاد یعقوب(ع) ۵۳۱
- ۷۰- انقیاد یوسف(ع) ۵۳۳
- ۷۱- اهمیت انقیاد ۵۳۳
- ۷۲- اهمیت انقیاد مبلغان ۵۳۵
- ۷۳- درک انقیاد موجودات ۵۳۵
- ۷۴- دلایل انقیاد ابراهیم(ع) ۵۳۵
- ۷۵- زمینه انقیاد ۵۳۵
- ۷۶- عوامل انقیاد آفرینش ۵۳۷
- ۷۷- عوامل انقیاد اخروی انسان ها ۵۳۷
- ۷۸- عوامل انقیاد اخروی مشرکان ۵۳۷
- ۷۹- عوامل انقیاد انسان ۵۳۹
- ۸۰- عوامل انقیاد ملائکه ۵۳۹
- ۸۱- نشانه های انقیاد آسمان ها ۵۳۹
- ۸۲- ویژگیهای انقیاد مؤمنان ۵۳۹
- ۸- انگور ۵۴۲
- ۱- آب انگور ۵۴۲
- ۲- ارزش انگور ۵۴۲
- ۳- انگور از آیات خدا ۵۴۲
- ۴- اهمیت انگور ۵۴۲

- ۵- باغ انگور ----- ۵۴۳
- ۶- باغهای انگور ----- ۵۴۳
- ۷- باغهای انگور بهشت ----- ۵۴۵
- ۸- پیدایش باغ انگور ----- ۵۴۵
- ۹- تعبیر رؤیای آب انگور ----- ۵۴۵
- ۱۰- تعقل در درخت انگور ----- ۵۴۷
- ۱۱- تنوع فرآورده های انگور ----- ۵۴۷
- ۱۲- تهیه خمر از انگور ----- ۵۴۷
- ۱۳- خالق انگور ----- ۵۴۷
- ۱۴- درختان انگور ----- ۵۴۹
- ۱۵- رویاننده درخت انگور ----- ۵۴۹
- ۱۶- رویش درخت انگور ----- ۵۴۹
- ۱۷- رؤیای آب انگور ----- ۵۴۹
- ۱۸- عبرت از درخت انگور ----- ۵۵۱
- ۱۹- فرآورده های انگور ----- ۵۵۱
- ۲۰- فواید انگور ----- ۵۵۱
- ۲۱- فواید درخت انگور ----- ۵۵۳
- ۲۲- منشأ پیدایش باغهای انگور ----- ۵۵۳
- ۲۳- منشأ رویش انگور ----- ۵۵۵
- ۲۴- نعمت انگور ----- ۵۵۵
- ۲۵- نعمت رویش انگور ----- ۵۵۵
- ۹- انگیزش ----- ۵۵۶
- ۱- انگیزش ----- ۵۵۶
- ۲- آثار انگیزش ----- ۵۵۶
- ۳- اهمیت انگیزش ----- ۵۵۷
- ۴- اهمیت زمینه انگیزش ----- ۵۵۷

- ۵- جهت انگیزش ۵۵۷
- ۶- زمینه انگیزش ۵۵۹
- ۷- عوامل انگیزش ۵۵۹
- ۸- عوامل انگیزش موسی (ع) ۶۳۵
- ۱۰- انگیزه ۶۳۶
- ۱- آثار انگیزه ۶۳۶
- ۲- آثار انگیزه مادی ۶۳۷
- ۳- افشای انگیزه شایعه سازان ۶۳۷
- ۴- افشای انگیزه کافران ۶۳۷
- ۵- انگیزه آخرت فروشی یهود ۶۳۸
- ۶- انگیزه آسایش طلبان ۶۳۹
- ۷- انگیزه انفاق ۶۳۹
- ۸- انگیزه اهل دعا ۶۳۹
- ۹- انگیزه اهل کتاب ۶۳۹
- ۱۰- انگیزه اهل مدین ۶۴۱
- ۱۱- انگیزه بت پرستی ۶۴۱
- ۱۲- انگیزه بت پرستی مشرکان ۶۴۳
- ۱۳- انگیزه بنای مسجد ضرار ۶۴۳
- ۱۴- انگیزه پسندیده ۶۴۴
- ۱۵- انگیزه تبعیدهای یهود ۶۴۵
- ۱۶- انگیزه تحریف تورات ۶۴۵
- ۱۷- انگیزه ترک انفاق ۶۴۵
- ۱۸- انگیزه ترک سجده ابلیس ۶۴۵
- ۱۹- انگیزه تهمت ۶۴۷
- ۲۰- انگیزه جن پرستی مشرکان ۶۴۷
- ۲۱- انگیزه حواریون ۶۴۹

- ۶۴۹ ۲۲- انگیزه در تبلیغ
- ۶۵۱ ۲۳- انگیزه دشمنی با خدا
- ۶۵۱ ۲۴- انگیزه دشمنی با مسلمانان
- ۶۵۱ ۲۵- انگیزه دشمنی ولید بن مغیره
- ۶۵۱ ۲۶- انگیزه دعا
- ۶۵۳ ۲۷- انگیزه رهبران شرک
- ۶۵۳ ۲۸- انگیزه شرک قوم عاد
- ۶۵۳ ۲۹- انگیزه صید
- ۶۵۳ ۳۰- انگیزه عبادت
- ۶۵۶ ۳۱- انگیزه عصیان ابلیس
- ۶۵۷ ۳۲- انگیزه عمل خیر
- ۶۵۷ ۳۳- انگیزه عمل صالح
- ۶۵۷ ۳۴- انگیزه عیسی(ع)
- ۶۵۹ ۳۵- انگیزه قتل هابیل
- ۶۵۹ ۳۶- انگیزه قتل‌های یهود
- ۶۵۹ ۳۷- انگیزه کافران
- ۶۶۱ ۳۸- انگیزه کافران مکه
- ۶۶۱ ۳۹- انگیزه مادی
- ۶۶۳ ۴۰- انگیزه متخلفان از مسافرت به حدیبیه
- ۶۶۳ ۴۱- انگیزه مجسمه سازی سامری
- ۶۶۳ ۴۲- انگیزه محسنان
- ۶۶۵ ۴۳- انگیزه مخالفت قوم ثمود
- ۶۶۵ ۴۴- انگیزه مشرکان
- ۶۶۵ ۴۵- انگیزه مشرکان مکه
- ۶۶۵ ۴۶- انگیزه معنوی
- ۶۶۷ ۴۷- انگیزه مکذبان انبیا

- ۴۸- انگیزه مکذبان قرآن - ۶۶۷
- ۴۹- انگیزه مکذبان محمد(صلی الله علیه و آله) - ۶۶۷
- ۵۰- انگیزه ملانکه پرستی مشرکان - ۶۶۷
- ۵۱- انگیزه موسی(ع) - ۶۶۹
- ۵۲- انگیزه نفاق - ۶۶۹
- ۵۳- انگیزه نهضت اصحاب کهف - ۶۶۹
- ۵۴- انگیزه های ارتداد - ۶۶۹
- ۵۵- انگیزه های انسان - ۶۷۱
- ۵۶- انگیزه های بت پرستان - ۶۷۱
- ۵۷- انگیزه های رفتار - ۶۷۱
- ۵۸- انگیزه های مشرکان - ۶۷۱
- ۵۹- انگیزه های مشرکان صدر اسلام - ۶۷۳
- ۶۰- انگیزه های منافقان - ۶۷۳
- ۶۱- ایجاد انگیزه مسافرت برادران یوسف به مصر - ۶۷۳
- ۶۲- پرسش از انگیزه عصیان - ۶۷۳
- ۶۳- پرسش از انگیزه قانون شکنی - ۶۷۵
- ۶۴- نقش انگیزه - ۶۷۵
- ۱۱- اوامر - ۶۷۸
- ۱- آثار اعراض از اوامر خدا - ۶۷۸
- ۲- آثار اعراض از اوامر محمد(صلی الله علیه و آله) - ۶۷۸
- ۳- آثار اوامر خدا - ۶۷۸
- ۴- آثار اوامر محمد(صلی الله علیه و آله) - ۶۷۹
- ۵- آثار مخالفت با اوامر خدا - ۶۸۱
- ۶- ابلاغ اوامر خدا - ۶۸۱
- ۷- اجتناب از مخالفت با اوامر خدا - ۶۸۲
- ۸- استخفاف اوامر خدا - ۶۸۳

- ۹- استدلال در اوامر ۶۸۳
- ۱۰- اطاعت از اوامر خدا ۶۸۳
- ۱۱- اعراض از اوامر خدا ۶۸۵
- ۱۲- اعراض از اوامر محمد(صلی الله علیه و آله) ۶۸۵
- ۱۳- انجام اوامر تکوینی خدا ۶۸۷
- ۱۴- اوامر آدم(ع) ۶۸۷
- ۱۵- اوامر اخروی خدا ۶۸۷
- ۱۶- اوامر الله ۶۸۷
- ۱۷- اوامر انبیا ۶۸۹
- ۱۸- اوامر پادشاه مصر ۶۸۹
- ۱۹- اوامر تشریحی خدا ۶۸۹
- ۲۰- اوامر تکوینی خدا ۶۹۱
- ۲۱- اوامر خدا ۶۹۱
- ۲۲- اوامر خدا اخروی ۸۰۸
- ۲۳- اوامر خدا به محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۰۹
- ۲۴- اوامر خدا در قیامت ۸۰۹
- ۲۵- اوامر ذوالقرنین ۸۰۹
- ۲۶- اوامر سلیمان(ع) ۸۱۰
- ۲۷- اوامر شعیب(ع) ۸۱۲
- ۲۸- اوامر شیطان ۸۱۳
- ۲۹- اوامر فرعون ۸۱۳
- ۳۰- اوامر قارون ۸۱۵
- ۳۱- اوامر محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۱۵
- ۳۲- اوامر ملکه سبأ ۸۲۱
- ۳۳- اوامر ملکه مورچگان قصه سلیمان(ع) ۸۲۲
- ۳۴- اوامر موسی(ع) ۸۲۳

- ۳۵- اوامر نوح(ع) ۸۲۵
- ۳۶- اوامر هامان ۸۲۵
- ۳۷- اوامر یعقوب(ع) ۸۲۷
- ۳۸- اوامر یوسف(ع) ۸۲۷
- ۳۹- اهمیت اوامر خدا ۸۲۷
- ۴۰- اهمیت اوامر محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۲۸
- ۴۱- بنی اسرائیل و اوامر خدا ۸۲۹
- ۴۲- تحریف اوامر خدا ۸۲۹
- ۴۳- تحقق اوامر خدا ۸۳۰
- ۴۴- تسلیم به اوامر خدا ۸۳۱
- ۴۵- تعلیم اوامر خدا ۸۳۱
- ۴۶- تنزیه اوامر خدا ۸۳۳
- ۴۷- حاکمیت اوامر خدا ۸۳۳
- ۴۸- حتمیت اوامر جبرئیل ۸۳۵
- ۴۹- حتمیت اوامر خدا ۸۳۵
- ۵۰- حقانیت اوامر خدا ۸۳۹
- ۵۱- حکمت در اوامر خدا ۸۴۱
- ۵۲- درخواست نزول اوامر خدا ۸۴۱
- ۵۳- دقت اوامر خدا ۸۴۳
- ۵۴- صبر بر اوامر خدا ۸۴۳
- ۵۵- عصیان از اوامر خدا ۸۴۳
- ۵۶- عصیان از اوامر موسی(ع) ۸۴۳
- ۵۷- عمل به اوامر خدا ۸۴۵
- ۵۸- عمل به اوامر محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۴۸
- ۵۹- عمل به اوامر موسی(ع) ۸۴۹
- ۶۰- عمومیت اوامر خدا ۸۴۹

- ۶۱- عوامل اوامر خدا ۸۴۹
- ۶۲- فراموشی اوامر خدا ۸۴۹
- ۶۳- فلسفه اوامر خدا ۸۵۱
- ۶۴- فوریت اوامر خدا ۸۵۳
- ۶۵- فهم اوامر خدا ۸۵۳
- ۶۶- قبول اوامر خدا ۸۵۳
- ۶۷- کفران و اوامر خدا ۸۵۵
- ۶۸- کیفر تخلف از اوامر خدا ۸۵۵
- ۶۹- مجاری اوامر خدا ۸۵۵
- ۷۰- مجریان اوامر خدا ۸۵۷
- ۷۱- مردم و اوامر خدا ۸۵۹
- ۷۲- مصالح اوامر خدا ۸۵۹
- ۷۳- مصلحت در اوامر خدا ۸۵۹
- ۷۴- مصونیت اوامر خدا ۸۶۰
- ۷۵- منشأ اوامر خدا ۸۶۱
- ۷۶- مهمترین اوامر انبیا ۸۶۱
- ۷۷- نشانه های اوامر خدا ۸۶۲
- ۷۸- نقش اوامر تکوینی خدا ۸۶۳
- ۷۹- نقش اوامر خدا ۸۶۳
- ۸۰- ویژگیهای اوامر خدا ۸۶۵
- ۸۱- هدفداری اوامر خدا ۸۶۷
- ۱۲- اوصیا ۸۶۸
- ۱- ستاره اوصیا ۸۶۸
- ۲- علم اوصیا ۸۶۸
- ۳- گواهی اوصیا ۸۶۹
- ۱۳- اوقات ۸۷۰

- ۱- آثار استفاده از اوقات فراغت ۸۷۰
- ۲- استفاده از اوقات فراغت ۸۷۰
- ۳- اوقات حج ۸۷۱
- ۴- اوقات نماز ۸۷۱
- ۵- اهمیت اوقات فراغت ۸۷۲
- ۶- دعا در اوقات فراغت ۸۷۳
- ۷- ذکر خدا در اوقات فراغت ۸۷۳
- ۸- منشأ استفاده از اوقات فراغت ۸۷۴
- ۱۴- اولاد ۸۷۶
- ۱- اولاد ۸۷۶
- ۲- اولاد کافران ۸۷۸
- ۳- اولاد یعقوب(ع) ۸۷۸
- ۴- نذر اولاد ۸۷۹
- ۵- اولاد دختری ۸۸۰
- ۶- اولاد صالح ۸۸۰
- ۱۵- اولوا الالباب ۸۸۳
- ۱- اولوا الالباب ۸۸۳
- ۲- اخلاص اولوا الالباب ۸۸۳
- ۳- اولوا الالباب و قرآن ۸۸۳
- ۴- ایمان اولوا الالباب ۸۸۴
- ۵- بشارت به اولوا الالباب ۸۸۴
- ۶- تذکر به اولوا الالباب ۸۸۴
- ۷- توصیه به اولوا الالباب ۸۸۴
- ۸- حسن فرجام اولوا الالباب ۸۸۶
- ۹- حق پذیری اولوا الالباب ۸۸۶
- ۱۰- خشیت اولوا الالباب ۸۸۶

- ۸۸۸ ۱۱- روش برخورد اولوا الالباب
- ۸۸۸ ۱۲- سعادت‌مندی اولوا الالباب
- ۸۸۸ ۱۳- شرح صدر اولوا الالباب
- ۸۸۸ ۱۴- صبر اولوا الالباب
- ۸۹۰ ۱۵- صفات اولوا الالباب
- ۸۹۰ ۱۶- عبرت اولوا الالباب
- ۸۹۰ ۱۷- عبرت پذیری اولوا الالباب
- ۸۹۲ ۱۸- عمل پسندیده اولوا الالباب
- ۸۹۲ ۱۹- عوامل عبرت اولوا الالباب
- ۸۹۴ ۲۰- عوامل هدایت اولوا الالباب
- ۸۹۴ ۲۱- فضایل اولوا الالباب
- ۸۹۴ ۲۲- قدرت درک اولوا الالباب
- ۸۹۵ ۲۳- نشانه های اولوا الالباب
- ۸۹۶ ۲۴- ویژگیهای اولوا الالباب
- ۸۹۹ ۱۶- اولوا الامر
- ۸۹۹ ۱- اطاعت از اولوا الامر
- ۹۰۱ ۲- اهمیت اولوا الامر
- ۹۰۲ ۳- محدوده مسئولیت اولوا الامر
- ۹۰۳ ۴- نقش اولوا الامر
- ۹۰۴ ۱۷- اولوا العزم
- ۹۰۴ ۱- اولوا العزم
- ۹۰۵ ۱۸- اولویت
- ۹۰۵ ۱- اولویت اطعام فقرا
- ۹۰۵ ۲- اولویت اطعام مساکین
- ۹۰۵ ۳- اولویت انفاق به متکدیان
- ۹۰۶ ۴- اولویت خویشاوندان

- ۵- اولویت خویشاوندان نسبی ۹۰۷
- ۶- اولویت در ارث ۹۰۸
- ۷- اولویت در استغفار ۹۱۰
- ۸- اولویت در اصلاح ۹۱۰
- ۹- اولویت در امداد ۹۱۲
- ۱۰- اولویت در انذار ۹۱۲
- ۱۱- اولویت در انفاق ۹۱۲
- ۱۲- اولویت در تبلیغ ۹۱۶
- ۱۳- اولویت در تربیت ۹۱۸
- ۱۴- اولویت در تقوا ۹۱۸
- ۱۵- اولویت در رضاع ۹۱۸
- ۱۶- اولویت در عذاب ۹۲۰
- ۱۷- اولویت در گواهی ۹۲۰
- ۱۸- اولویت در مبارزه ۹۲۰
- ۱۹- اولویت در ولایت ۹۲۰
- ۲۰- اولویت محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۲۲
- ۲۱- اولویت مؤمنان ۹۲۲
- ۲۲- حق اولویت ۹۲۲
- ۱۹- اولیاء الله ۹۲۵
- ۱- اولیاء الله ۹۲۵
- ۲- آثار خطای اولیاء الله ۹۲۵
- ۳- آخرت طلبی اولیاء الله ۹۲۵
- ۴- آداب همنشینی با اولیاء الله ۹۲۶
- ۵- آرزوهای اولیاء الله ۹۲۶
- ۶- آرزوی اولیاء الله ۹۲۶
- ۷- استقامت اولیاء الله ۹۲۸

- ۸- اطمینان اولیاء الله ۹۲۸
- ۹- التجای اولیاء الله ۹۲۸
- ۱۰- امیدواری اولیاء الله ۹۲۸
- ۱۱- انتظارات اولیاء الله ۹۳۰
- ۱۲- اولیاء الله در قیامت ۹۳۰
- ۱۳- اولیاء الله و اندوه ۹۳۰
- ۱۴- اولیاء الله و ترس ۹۳۲
- ۱۵- اولیاء الله و جامعه فاسد ۹۳۲
- ۱۶- اولیاء الله و سختی ها ۹۳۲
- ۱۷- اولیاء الله و مرگ ۹۳۴
- ۱۸- اهداف اولیاء الله ۹۳۴
- ۱۹- اهمیت تعظیم اولیاء الله ۹۳۴
- ۲۰- اهمیت تقویت حکومت اولیاء الله ۹۳۶
- ۲۱- اهمیت دستیابی به مقام اولیاء الله ۹۳۶
- ۲۲- اهمیت صبر درباره عمل اولیاء الله ۹۳۶
- ۲۳- اهمیت مقام اولیاء الله ۹۳۸
- ۲۴- ایثار اولیاء الله ۹۳۸
- ۲۵- ایمان اولیاء الله ۹۳۸
- ۲۶- برگزیدگی اولیاء الله ۹۴۰
- ۲۷- بشارت اخروی به اولیاء الله ۹۴۰
- ۲۸- بشارت به اولیاء الله ۹۴۰
- ۲۹- بشارت دنیوی به اولیاء الله ۹۴۲
- ۳۰- بینش اولیاء الله ۹۴۲
- ۳۱- پاکی اولیاء الله ۹۴۴
- ۳۲- تداوم ذکر اولیاء الله ۹۴۴
- ۳۳- تداوم زکات اولیاء الله ۹۴۶

- ۳۴- تداوم نماز اولیاء الله ۹۴۶
- ۳۵- ترس اولیاء الله ۹۴۸
- ۳۶- تعظیم اولیاء الله ۹۴۸
- ۳۷- تقوای اولیاء الله ۹۴۸
- ۳۸- تکامل اولیاء الله ۹۵۰
- ۳۹- تلاش اولیاء الله ۹۵۰
- ۴۰- توسل به اولیاء الله ۹۵۰
- ۴۱- حکومت اولیاء الله ۹۵۰
- ۴۲- خشوع اولیاء الله ۹۵۲
- ۴۳- خضوع اولیاء الله ۹۵۲
- ۴۴- دشنام به اولیاء الله ۹۵۲
- ۴۵- ذاکریت اولیاء الله ۹۵۴
- ۴۶- روزی اولیاء الله ۹۵۴
- ۴۷- رهبری اولیاء الله ۹۵۶
- ۴۸- زکات اولیاء الله ۹۵۶
- ۴۹- زمینه مسؤولیت پذیری اولیاء الله ۹۵۶
- ۵۰- زمینه مقام اولیاء الله ۹۵۷
- ۵۱- زندگی دنیوی اولیاء الله ۹۵۸
- ۵۲- سعادت طلبی اولیاء الله ۹۵۸
- ۵۳- شخصیت اولیاء الله ۹۵۸
- ۵۴- شرایط استفاده از اولیاء الله ۹۶۰
- ۵۵- صبر اولیاء الله ۹۶۰
- ۵۶- صبر در همتشینی با اولیاء الله ۹۶۰
- ۵۷- صفات اولیاء الله ۹۶۲
- ۵۸- ظلم ستیزی اولیاء الله ۹۶۳
- ۵۹- عزت اخروی اولیاء الله ۹۶۴

- ۶۰- عفوهای اولیاء الله ۹۶۴
- ۶۱- علایق اولیاء الله ۹۶۴
- ۶۲- علم اولیاء الله ۹۶۴
- ۶۳- عمل به تکلیف اولیاء الله ۹۶۶
- ۶۴- عمل پسندیده اولیاء الله ۹۶۶
- ۶۵- عمل خیر اولیاء الله ۹۶۶
- ۶۶- عوامل رستگاری اولیاء الله ۹۶۸
- ۶۷- عوامل مواخذه اولیاء الله ۹۶۸
- ۶۸- عوامل نگرانی اولیاء الله ۹۶۸
- ۶۹- فراموشی اولیاء الله ۹۶۸
- ۷۰- فضایل اولیاء الله ۹۷۰
- ۷۱- فلسفه مصایب اولیاء الله ۹۷۳
- ۷۲- قبض روح اولیاء الله ۹۷۴
- ۷۳- قدرت اراده اولیاء الله ۹۷۴
- ۷۴- قضاوت عجولانه درباره اولیاء الله ۹۷۴
- ۷۵- مراتب اولیاء الله ۹۷۶
- ۷۶- مراد از اولیاء الله ۹۷۶
- ۷۷- مرگ اولیاء الله ۹۷۶
- ۷۸- مسؤولیت اجتماعی اولیاء الله ۹۷۸
- ۷۹- مسؤولیت اولیاء الله ۹۷۸
- ۸۰- مسؤولیت پذیری اولیاء الله ۹۷۸
- ۸۱- نجات بخشی اولیاء الله ۹۷۸
- ۸۲- نفی الوهیت اولیاء الله ۹۸۰
- ۸۳- نماز اولیاء الله ۹۸۰
- ۸۴- ویژگیهای اولیاء الله ۹۸۰
- ۸۵- ویژگیهای تجارت اولیاء الله ۹۸۲

- ۸۶- هدایتگری اولیاء الله ۹۸۲
- ۲۰- اهانت ۹۸۵
- ۱- آثار اهانت به اسلام ۹۸۵
- ۲- آثار اهانت به دیگران ۹۸۵
- ۳- آثار اهانت به محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۸۵
- ۴- آثار اهانت به مهمان ۹۸۶
- ۵- اجتناب از اهانت به محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۸۶
- ۶- اجتناب از اهانت به مقدسات ۹۸۶
- ۷- اهانت بنی اسرائیل ۹۸۶
- ۸- اهانت به بت ۹۸۸
- ۹- اهانت به خدا ۹۸۸
- ۱۰- اهانت به صالح(ع) ۹۹۰
- ۱۱- اهانت به محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۹۰
- ۱۲- اهانت به مقدسات ۹۹۲
- ۱۳- اهانت به مقدسات اقوام ۹۹۲
- ۱۴- اهانت به مهمانان لوط(ع) ۹۹۴
- ۱۵- اهانت به میزبان ۹۹۴
- ۱۶- اهانت به والدین ۹۹۴
- ۱۷- اهانت به هود(ع) ۹۹۶
- ۱۸- اهانت به یعقوب(ع) ۹۹۶
- ۱۹- اهانت قوم لوط ۹۹۶
- ۲۰- توبه اهانت کنندگان به دین ۹۹۸
- ۲۱- جرم اهانت به دین ۹۹۸
- ۲۲- حرمت اهانت به والدین ۹۹۸
- ۲۳- سرزنش اهانت به مهمان ۹۹۸
- ۲۴- کیفر اخروی اهانت به محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۰۰۰

- ۲۵- کيفر اهانت به اسلام ۱۰۰۰
- ۲۶- کيفر اهانت به محمد(صلى الله عليه و آله) ۱۰۰۰
- ۲۷- مجازات اهانت به اسلام ۱۰۰۰
- ۲۱- اهداف ۱۰۰۲
- ۱- اهداف آفرينش ۱۰۰۲
- ۲- اهداف ابراهيم(ع) ۱۰۰۵
- ۳- اهداف اديان ۱۰۰۶
- ۴- اهداف اديان آسمانى ۱۰۰۷
- ۵- اهداف الياس(ع) ۱۰۰۹
- ۶- اهداف انبيا ۱۰۱۰
- ۷- اهداف انجيل ۱۰۲۰
- ۸- اهداف اولياء الله ۱۰۲۰
- ۹- اهداف بناى مسجد قبا ۱۰۲۲
- ۱۰- اهداف تبليغ محمد(صلى الله عليه و آله) ۱۰۲۲
- ۱۱- اهداف تبليغ مؤمن آل فرعون ۱۰۲۴
- ۱۲- اهداف تبليغى شياطين ۱۰۲۴
- ۱۳- اهداف تورات ۱۰۲۴
- ۱۴- اهداف تهديدهاى فرعون ۱۰۲۴
- ۱۵- اهداف جامعه ۱۰۲۶
- ۱۶- اهداف حركت موجودات ۱۰۲۶
- ۱۷- اهداف خلقت انسان ۱۰۲۶
- ۱۸- اهداف دشمنان انبيا ۱۰۲۶
- ۱۹- اهداف دعوت نوح(ع) ۱۰۲۸
- ۲۰- اهداف دين ۱۰۲۸
- ۲۱- اهداف رسالت انبيا ۱۰۳۰
- ۲۲- اهداف رسالت محمد(صلى الله عليه و آله) ۱۰۳۰

- ۲۳- اهداف رسالت موسی(ع) ----- ۱۰۳۲
- ۲۴- اهداف رسالت هود(ع) ----- ۱۰۳۲
- ۲۵- اهداف ساقی پادشاه مصر ----- ۱۰۳۴
- ۲۶- اهداف سلیمان(ع) ----- ۱۰۳۴
- ۲۷- اهداف شیطان ----- ۱۰۳۴
- ۲۸- اهداف صالح(ع) ----- ۱۰۳۶
- ۲۹- اهداف صلح با کافران ----- ۱۰۳۶
- ۳۰- اهداف علمای یهود ----- ۱۰۳۶
- ۳۱- اهداف عیسی(ع) ----- ۱۰۳۸
- ۳۲- اهداف قایل ----- ۱۰۳۸
- ۳۳- اهداف قرآن ----- ۱۰۳۸
- ۳۴- اهداف قوم ثمود ----- ۱۰۴۴
- ۳۵- اهداف کافران ----- ۱۰۴۴
- ۳۶- اهداف کتب آسمانی ----- ۱۰۴۶
- ۳۷- اهداف گمراهان ----- ۱۰۴۸
- ۳۸- اهداف مبارزه شیاطین ----- ۱۰۴۸
- ۳۹- اهداف متولیان غار اصحاب کهف ----- ۱۰۴۹
- ۴۰- اهداف محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۱۰۵۰
- ۴۱- اهداف مدعیان انفاق ----- ۱۰۵۴
- ۴۲- اهداف مسافرت موسی(ع) ----- ۱۰۵۵
- ۴۳- اهداف مسافرت یوشع(ع) ----- ۱۰۵۶
- ۴۴- اهداف مشرکان ----- ۱۰۵۶
- ۴۵- اهداف معاد ----- ۱۰۵۷
- ۴۶- اهداف مقدس ----- ۱۰۵۸
- ۴۷- اهداف منافقان ----- ۱۰۵۸
- ۴۸- اهداف منافقان از جهاد ----- ۱۰۶۰

- ۴۹- اهداف منافقان در جنگ ۱۰۶۰
- ۵۰- اهداف موسی(ع) ۱۰۶۰
- ۵۱- اهداف مؤمن آل فرعون ۱۰۶۲
- ۵۲- اهداف مؤمنان ۱۰۶۲
- ۵۳- اهداف نبوت موسی(ع) ۱۰۶۲
- ۵۴- اهداف نبوت هارون(ع) ۱۰۶۴
- ۵۵- اهداف نهضت اصحاب کهف ۱۰۶۴
- ۵۶- اهداف وحی ۱۰۶۶
- ۵۷- اهداف وسوسه های شیطان ۱۰۶۶
- ۵۸- اهداف یوسف(ع) ۱۰۶۶
- ۵۹- تحقق اهداف دین ۱۰۶۶
- ۶۰- زمینه تحقق اهداف انبیا ۱۰۶۸
- ۶۱- عوامل مؤثر در اهداف محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۰۷۰
- ۶۲- اهداف مقدس ۱۰۷۰
- ۶۳- اهداف مقدس ۱۰۷۰
- درباره مرکز ۱۰۷۲

مشخصات کتاب

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن جلد 16

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- انشاق

1- انشاق آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 30 - 11

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 25 - 4، 2، 1

1 - شکافته شدن آسمان، در آستانه برپایی قیامت و نزول فرشتگان از آن، حادثه ای در خور تأمل و یاد و یادآوری

و یوم تشقق السماء بالغمم و نزل الملائکه تنزیلاً

برداشت فوق، مبتنی بر این است که «یوم» متعلق به فعلی محذوف (همچون «اذکر») باشد.

2 - آسمان به همراه ابرها، در آستانه برپایی قیامت شکافته خواهد شد.

یوم تشقق السماء بالغمم

برداشت فوق، مبتنی بر این است که «با» در «بالغم» برای ملابست باشد؛ مثل «رکب الامیر بسلاحه؛ امیر همراه سلاحش بر مرکب خود سوار شد».

4 - با شکافته شدن آسمان در آستانه برپایی قیامت، فرشتگان بر اهل زمین فرود خواهند آمد.

و یوم تشقق السماء بالغمم و نزل الملائکه تنزیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 37 - 1

1 - شکافته شدن آسمان و از هم پاشیدن آن ، در آستانه قیامت

فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ

«انشقاق» به معنای شکافته شدن و در مورد آسمان به معنای درهم ریختن نظم کنونی اجرام است.

ص: 1

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 16 - 1,2

1 - از هم شکافته شدن آسمان در آستانه برپایی قیامت

و انشقت السماء

2 - آسمان پس از شکافته شدن در آستانه برپایی قیامت ، سست و ناستوار خواهد شد .

فهی یومئذ واهیه

«وهی» (ماده «واهیة») به چیزی گفته می شود که رسته اش سست شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 18 - 1

1 - شکافته شدن و از هم گسستن آسمان ، در آستانه برپایی قیامت

یومًا .. السماء منفطر به

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که «با» در «به» ظرفیه و به معنای «فی» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 9 - 1

1 - آسمان ، در آستانه برپایی قیامت ، از هم گسیخته شده و اجزای آن می گسلد .

و إذا السماء فرجت

«فرج»، به معنای شکاف است (قاموس المحيط).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 1 - 1

1 - آسمان در آستانه قیامت ، از هم گسیخته شده و اجزای آن می گسلد .

إذا السماء انشقت

4 - مرحله شکافته شدن آسمان - در مراحل مقدماتی قیامت - مقدم بر مرحله انبساط زمین و مؤثر در آن خواهد بود . *

إذا السماء انشقت . . . وإذا الأرض مدّت

تقدیم «إذا السماء . . .» بر «إذا الأرض . . .»، ممکن است ناظر به تقدم زمانی آن باشد. ذکر این دو رخداد در کنار یکدیگر، می تواند نشانگر ارتباط آن دو باشد.

ص: 2

2- انشاق آسمان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 90 - 2,3

2- شکافته شدن آسمان ها ، قطعه قطعه شدن زمین و انهدام کوه ها ، امری بسزا ، در برابر ادعای باطل فرزند گزینی خداوند

تکاد السموت یتفطرن منه و تشقّ الأرض و تخرّ الجبال هدّاً

فعل «تکاد» - که بر «وقوع نزدیک» دلالت دارد - در معنای مجازی «سزاوار بودن» به کار رفته و ممکن است مراد این باشد که برخورد این سخن با مقام قدس الهی ، مانند برخورد چیزی با ارکان جهان هستی است؛ که همه چیز را متلاشی کند و از میان ببرد. و یا این که خشم خداوند از این سخن به حدی است که جای آن دارد، آسمان و زمینی باقی نگذارد و همه چیز را نابود کند و کوه ها را درهم بریزد.

3- آسمان ها ، متعدد و قابل شکافته شدن از است .

تکاد السموت یتفطرن منه

محتوای آیه، استعاره است، در این موارد گرچه معانی حقیقی، اراده نشده است؛ ولی امکان پذیر بودن معانی حقیقی ملحوظ می شود.

3- انشاق تاریکی شب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 3 - 3

3 - قدرت خداوند بر شکافتن تاریکی شب به وسیله سپیده صبح ، دلیل توانمندی او بر خنثی ساختن تهدید های پوشیده و توطئه های سرّی و شبانه دشمن

قل أعوذ برّب الفلق . . . و من شرّ غاسق إذا وقب

آیات بعد، قرینه بر این است که مراد از خطرهای شبانه، برنامه ریزی های کاملاً محرمانه دشمن در شب است.

4- انشاق زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 30 - 11

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- شکافته شدن آسمان ها ، قطعه قطعه شدن زمین و انهدام کوه ها ، امری بسزا ، در برابر ادعای باطل فرزند گزینی خداوند

تکاد السموت یتفطرن منه و تنشق الأرض و تخرّ الجبال هدّاً

فعل «تکاد» - که بر «وقوع نزدیک» دلالت دارد - در معنای مجازی «سزاواربودن» به کار رفته و ممکن است مراد این باشد که

ص: 3

برخورد این سخن با مقام قدس الهی، مانند برخورد چیزی با ارکان جهان هستی است؛ که همه چیز را متلاشی کند و از میان ببرد. و یا این که خشم خداوند از این سخن به حدی است که جای آن دارد، آسمان و زمینی باقی نگذارد و همه چیز را نابود کند و کوه ها را درهم بریزد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 44 - 1

1 - قیامت ، روز شکافتن زمین و خروج سریع آدمیان از دل خاک

یوم تشقُّ الأرض عنهم سراعاً

مطلب بالا، بر این اساس است که «سراعاً» اشاره به خروج سریع داشته است.

5- انشاق ماه (قمر)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 1 - 9

7 - « شق القمر » ، از نشانه های نزدیکی هر چه بیشتر وقوع قیامت

اقتربت الساعة و انشق القمر

9 - رخداد « شق القمر » ، نمودی از تحولات مهم جهان در آستانه قیامت *

اقتربت الساعة و انشق القمر

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «انشق القمر» از آن جهت در پی «اقتربت الساعة» یاد شده باشد که انسان ها بدانند همان گونه که در عصر پیامبر «شق القمر» صورت گرفت، این گونه تحولات عظیم در آستانه قیامت نیز رخ خواهد داد.

6- تشبیه به انشاق تاریکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 2 - 6

6 - تشبیه رهایی از شرور ، به شکافتن تاریکی

قل أعوذ ربِّ الفلق . من شرِّ ما خلق

7- زمان انشاق آسمان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

20 - انشقاق - 84 - 6 - 6

ص: 4

6- زمان شکافته شدن آسمان و گسترش زمین و تخلیه درون آن، زمان حضور انسان ها در پیشگاه پروردگار است.

إذا السماء انشقت .. فملقيه

«إذا» در «إذا السماء انشقت» ظرف است و مظروف آن به قرینه «فملاقيه» محذوف می باشد؛ بنابراین مراد چنین خواهد بود: «إذا السماء انشقت .. لاقى الإنسان ربّه».

8- عوامل انشقاق آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 30 - 2

2- جهان طبیعت، دارای آسمان های متعدد

السموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 25 - 3

3- آسمان، در آستانه برپایی قیامت، به وسیله ابر ها شکافته خواهد شد.

و یوم تشقق السماء بالغمم

برداشت فوق، بر این اساس است که «با» در «بالغمام» برای سببیت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 18 - 2

2- آسمان از شدت هراس و هولناکی روز محشر، شکافته و از هم گسسته خواهد شد.

یومًا .. السماء منفطر به

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که «با» در «به» سببیت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 1 - 3

3 - استحکام و از هم پاشیدگی اجزای آسمان ، تابع شرایط خاص و تأثیرات اسباب و علل است .

إذا السماء انشقت

«إنشقاق» (شکافته شدن) مطاوعه «شق» (شکافتن) است و نتیجه و بازتاب آن را بیان می کند. بنابراین آسمان، تحت تأثیر عاملی شکافنده از هم می گسلد.

ص: 5

9- عوامل انشقاق زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 30 - 2

2- جهان طبیعت ، دارای آسمان های متعدد

السموت

10- فلسفه انشقاق آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 2 - 4

4 - شکافته شدن آسمان در آستانه قیامت ، در جهت کمال آن و جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

وَأذنت لربّها

11- قدرت بر انشقاق تاریکی ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 5 - 5

5 - توانایی خداوند بر شکافتن تاریکی ها با سپیده صبح ، دلیل قدرت او بر نجات انسان از خطر حسودان

قل أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ . . . وَ مِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

12- مکان انشقاق آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 1 - 4

4 - « عن علیّ قال : تنشق السماء من المجرّه ؛

از علی (ع) روایت شده که فرمود: آسمان از طریق کهکشان از هم گسیخته می شود».

2- انصار

1- ارزش پیروی از انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 4

4 - پیروی از مهاجران و انصار ، تنها در طریق نیکی و درستی ستوده و ارزشمند است نه به طور مطلق .

و السبقون .. و الذین اتبعوهم یاحسن

2- ارزش عمل انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 5

5 - ارجمندی مهاجران و انصار ، مستلزم نفی صدور عمل غیر نیک از آنان نیست .

و الذین اتبعوهم یاحسن

خداوند، ارجمندی تابعان را بدان مشروط کرده که تنها بر اساس نیکی و در زمینه نیکیها از مهاجران و انصار تبعیت کنند نه در هر گونه عمل و به هر انگیزه ای و این معنا نشان می دهد که مهاجران و انصار مبرا از عمل غیر نیک نبودند.

3- استقبال انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 4,5

4 - استقبال انصار از مهاجران ، با ایمان و امکانات خویش

ص: 7

و الذین تبوءوا الدار و الایمن من قبلهم

چنانچه «تبوءوا الدار» به معنای مهیا ساختن منزل باشد، آماده کردن آن از سوی انصار، می تواند به هدف استقبال از مهاجران صورت گرفته باشد.

5- انصار ، مورد تمجید خداوند ، به خاطر محبت بی دریغشان نسبت به مؤمنان مهاجر

یحییون من هاجر إلیهم

4- استمداد از انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 13

13 - وجوب یاری رسانی مهاجران و انصار به غیر مهاجران مشروط به درخواست یاری از سوی غیر مهاجران است .

و إن استنصروکم فی الدین فعلیکم النصر

برداشت فوق با توجه به شرط «إن استنصروکم . . .» (اگر از شما یاری خواستند ...) استفاده شده است.

5- امداد انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 2

2 - شرکت در جهاد با مال و جان از سوی مجاهدان و یاری مهاجران از سوی انصار ، شرط برخورداری هر یک از ولایت مقرر شده از جانب خدا

إن الذین ءامنوا و هاجروا .. أولیاء بعض

مشارالیه «أولئک» و مرجع ضمیر در «بعضهم»، «الذین» اول و دوم، با تمام صفاتی که برای آنان ذکر شد، است. یعنی مؤمنان مهاجر - مثلا - اگر جهاد نکنند و یا مؤمنان ساکن در مدینه اگر مهاجران را یاری ندهند از حقوق ولایت برخوردار نیستند.

6- امکانات مادی انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 4

4 - استقبال انصار از مهاجران ، با ایمان و امکانات خویش

و الذین تبوءوا الدار و الإیمن من قبلهم

چنانچه «تبوءوا الدار» به معنای مهیا ساختن منزل باشد، آماده کردن آن از سوی انصار، می تواند به هدف استقبال از مهاجران صورت گرفته باشد.

ص: 8

7- انصار در غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 6

6 - نیروهای رزمی جنگ تبوک ، متشکل از مهاجر و انصار

المهجرین و الانصار الذین اتبعوه فی ساعه العسره

8- انصار و حسد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 7

7 - انصار ، به دور از کمترین حسد و چشمداشت نسبت به اموال عطا شده به مهاجران از « فیء »

و لایجدون فی صدورهم حاجه ممّا أُوتوا

با توجه به این که حسد مسبوق به چشمداشت است و انصار هیچ گونه چشمداشتی نسبت به اموال عطا شده به مهاجران نداشتند؛ از آیه شریفه نفی هرگونه حسادت استفاده می شود.

9- انصار و طمع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 7

7 - انصار ، به دور از کمترین حسد و چشمداشت نسبت به اموال عطا شده به مهاجران از « فیء »

و لایجدون فی صدورهم حاجه ممّا أُوتوا

با توجه به این که حسد مسبوق به چشمداشت است و انصار هیچ گونه چشمداشتی نسبت به اموال عطا شده به مهاجران نداشتند؛ از آیه شریفه نفی هرگونه حسادت استفاده می شود.

10- انصار و مؤمنان غیر مهاجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 8

8 - مهاجران و انصار نباید از مؤمنان غیر مهاجر یاری طلبند و از آنان انتظار حمایت داشته باشند . *

ما لکم من ولیتهم من شیء

ص: 9

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر در «ولیتهم» فاعل باشد. بنابراین جمله «ما لکم ...» به این معناست که برای شما نیست که از پشتیبانی آنان برخوردار شوید. یعنی نباید آنان را به نصرت خویش بخوانید و حمایت آنان را طلب کنید.

11- ایثار انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 8

8- انصار، مورد ستایش به سبب ایثار بر مهاجران، حتی در شرایط احتیاج و نیاز خویش

و لایجدون فی صدورهم... و لو کان بهم خصاصه

12- ایمان انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 4,9

4- استقبال انصار از مهاجران، با ایمان و امکانات خویش

و الذین تبوءوا الدار و الایمن من قبلهم

چنانچه «تبوءوا الدار» به معنای مهیا ساختن منزل باشد، آماده کردن آن از سوی انصار، می تواند به هدف استقبال از مهاجران صورت گرفته باشد.

9- انصار مؤمن، ایثارگر و بی چشمداشت نسبت به بهره مندی های مادی مهاجران، نمونه ای از مؤمنان راستین

أولئک هم الصدقون . و الذین تبوءوا الدار ... و لایجدون فی صدورهم حاجه

13- بشارت به انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 7

7- خداوند، مهاجران و انصار را به مغفرت و روزی با کرامت نوید داد.

لهم مغفره و رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - بشارت خداوند به مهاجران و انصار و تابعان نیک کردار ، به مهیّا بودن بهشت برای آنان

أعد لهم جنت تجرى تحتها الأنهر

ص: 10

14- رحمت خدا بر انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 1

1 - شمول رأفت و رحمت خاص الهی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجران و انصاری که آن حضرت را در لحظه های دشوار، همراهی کردند.

لقد تاب الله على النبي والمهجرين والانصار

«توبه» به معنای رجوع و روی کردن است. روی کرد خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجر و انصار - به قرینه ذیل آیه شریفه - کنایه از این است که خداوند آنان را به خاطر یاری رساندن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در لحظه های سخت و دشوار، مورد رأفت و رحمت ویژه قرار داده است.

15- رضایت از انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 1,8

1 - خدا از نخستین پیشگامان از مهاجران و انصار و نیز دنبال کنندگان راه آنان، راضی و ایشان نیز از خدا راضی اند.

و السابقون الأولون من المهاجرين و الأنصار و الذين اتبعوهم یا حسن رضی الله عنهم و

8 - اعلام رضایت برتر خداوند، از اولین و برترین مؤمنان از مهاجران و انصار

و السابقون الأولون من المهاجرين... رضی الله عنهم

قید «الأولون» می تواند قید توضیحی نباشد بلکه «السابقون» را به دو دسته تقسیم کند که در این صورت استفاده می شود که در میان مهاجران و انصار پیشتاز، دو گروه وجود داشته اند: برخی «الأولون» و برخی غیر آن؛ گفتنی است که علاوه بر نکته فوق، واژه «السابقون» و «الأولون» ممکن است تنها نظر به سبقت زمانی نداشته باشد؛ بلکه سبقت و اولویت معنوی را هم برساند.

16- رضایت انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 1

1 - خدا از نخستین پیشگامان از مهاجران و انصار و نیز دنبال کنندگان راه آنان، راضی و ایشان نیز از خدا راضی اند.

و السبقون الأولون من المهجرين و الأنصار و الذين اتبعوهم بإحسن رضی اللہ عنہم و ر

ص: 11

17- فضایل انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 1

1 - شمول رأفت و رحمت خاص الهی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجران و انصاری که آن حضرت را در لحظه های دشوار، همراهی کردند.

لقد تاب الله على النبي والمهجرين والانصار

«توبه» به معنای رجوع و روی کردن است. روی کرد خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجر و انصار - به قرینه ذیل آیه شریفه - کنایه از این است که خداوند آنان را به خاطر یاری رساندن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در لحظه های سخت و دشوار، مورد رأفت و رحمت ویژه قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 5,7,8,9

5 - انصار، مورد تمجید خداوند، به خاطر محبت بی دریغشان نسبت به مؤمنان مهاجر

يحبون من هاجر إليهم

7 - انصار، به دور از کمترین حسد و چشمداشت نسبت به اموال عطا شده به مهاجران از «فیء»

ولا يجدون في صدورهم حاجة مما أوتوا

با توجه به این که حسد مسبوق به چشمداشت است و انصار هیچ گونه چشمداشتی نسبت به اموال عطا شده به مهاجران نداشتند؛ از آیه شریفه نفی هرگونه حسادت استفاده می شود.

8 - انصار، مورد ستایش به سبب ایثار بر مهاجران، حتی در شرایط احتیاج و نیاز خویش

ولا يجدون في صدورهم ... ولو كان بهم خصاصة

9 - انصار مؤمن، ایثارگر و بی چشمداشت نسبت به بهره مندی های مادی مهاجران، نمونه ای از مؤمنان راستین

أولئك هم الصدقون . و الذين تبوءوا الدار ... و لا يجدون في صدورهم حاجة

18- فیء به انصار فقیر

1 - فقرای انصار نیز مانند مهاجران نیازمند، از جمله سهم بران « فیء »

للفقراء المهاجرین . . . و الذین تبوءوا الدار و الإیمن

«والذین تبوءوا . . .» عطف بر «المهاجرین» است؛ یعنی، «و للفقراء الذین تبوءوا الدار».

19- قصه مرد انصاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 5

5- « قال البزنطی : . . . و سمعت الرضا (ع) يقول فی تفسیر « و الیل إذا یغشی » قال : إن رجلاً من الأنصار كان لرجل فی حائطه نخله و كان یضرب به فشكا ذلك إلى رسول الله (صلی الله علیه و آله) فدعاه فقال : اعطني نخلتك بنخله فی الجنة فأبی فبلغ ذلك رجلاً من الأنصار یکنی أبا الدحداح فجاء إلى صاحب النخله فقال : بعني نخلتك بحائطي فباعه فجاء إلى رسول الله (صلی الله علیه و آله) فقال : یا رسول الله قد اشتريت نخله فلان بحائطي ، قال : فقال رسول الله (صلی الله علیه و آله) فلک بدل ها نخله فی الجنة فأنزل الله تبارک و تعالی علی نبیه (صلی الله علیه و آله) « . . . فأما من أعطی » یعنی النخله « و اتقی و صدق بالحسنى » بوعد رسول الله (صلی الله علیه و آله) . . . ;

بزنطی گفت: از امام رضا(ع) شنیدم که در تفسیر «و الیل إذا یغشی» سخن می گفت و فرمود: در باغ مردی از انصار درخت خرمایی متعلق به شخص دیگری بود و آن شخص [به هنگام استفاده از درخت] به مرد انصاری زیان می رساند. مرد انصاری از این عمل به رسول خدا(صلی الله علیه و آله) شکایت کرد؛ رسول خدا(صلی الله علیه و آله) صاحب درخت را فراخواند و به او فرمود: درخت خرمایت را در ازای یک اصله درخت خرما در بهشت، به من واگذار کن و آن مرد امتناع کرد. پس این خبر به مردی از انصار رسید که کنیه او «ابودحداح» بود. وی نزد صاحب آن درخت رفت و گفت: آن درخت خرمایت را در ازای باغ من به من بفروش، او هم فروخت. آن گاه ابودحداح نزد رسول خدا(صلی الله علیه و آله) آمد و عرض کرد: درخت خرمای فلانی را در عوض باغ خود خریدم، رسول خدا(صلی الله علیه و آله) به او فرمود: توبه جای آن درخت، درختی را در بهشت مالک هستی. پس خدای تبارک و تعالی بر پیامبرش [این آیه را] نازل فرمود: «فأما من أعطی» مقصود [بخشیدن] درخت خرما است «و اتقی و صدق بالحسنى» مقصود [تصدیق] وعده رسول خدا است».

20- محدوده علم انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 9

9- بی اطلاعی مهاجران و انصار ، از وجود مردان و زنانی مؤمن در میان مکیان ؛ قبل از صلح حدیبیه

و لولا رجال مؤمنون و نساء مؤمنات لم تعلموهم

21- محدوده مسؤولیت انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 14

14 - کافرانی که با مسلمانان پیمان عدم تعرض دارند ، هر چند به انگیزه مبارزه با اسلام به غیر مهاجران هجوم برند ، مهاجران و انصار

موظف به یاری آنان نیستند .

فعلیکم النصر إلا علی قوم بینکم و بینهم میثق

مراد از میثاق به قرینه مقام، پیمان عدم تعرض و متارکه جنگ است.

ص: 13

22- مدح انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 5,8

5- انصار ، مورد تمجید خداوند ، به خاطر محبت بی دریغشان نسبت به مؤمنان مهاجر

يحبُّون من هاجر إليهم

8- انصار ، مورد ستایش به سبب ایثار بر مهاجران ، حتی در شرایط احتیاج و نیاز خویش

و لا يجدون في صدورهم . . . ولو كان بهم خصاصة

23- مراتب انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 9

9- وجود تقدم و تأخر و تفاوت در فضل و کمال حتی در میان پیشتازان از مهاجران و انصار

و السابقون الأولون من المهاجرين و الأنصار

برداشت فوق بر این اساس است که «الأولون» قید احترازی باشد که در این صورت «سابقون» را به دو گروه تقسیم می کند.

24- مراتب ایمان انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 8

8 - تفاوت درجات ایمان مسلمانان صدر اسلام (مهاجران و انصار)

المهجرین و الانصار . . . بعد ما کاد یزیغ قلوب فریق منهم

با توجه به اینکه تزلزل قلبی، تنها برای برخی از آنان پدید آمده بود و دیگران ثابت قدم بودند، مطلب فوق به دست می آید.

25- مسؤولیت انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - تصمیم گیری درباره جهاد ، مسؤولیت مهاجران و یاری رسانی به مهاجران ، وظیفه و مسؤولیت گروه انصار در صدر اسلام

والذین ءاؤوا و نصرؤا

توصیف مهاجران به اینکه در راه خدا جهاد کنند، در مقابل انصار که به این امر توصیف نشده اند، با اینکه جهاد در راه خدا یک

ص: 14

وظیفه ایمانی است، می تواند به این نکته اشاره داشته باشد که در صدر اسلام جهاد و تصمیم گیری درباره آن بر عهده مهاجران بود و انصار باید آنان را در این امر یاری دهند، ولی تصمیم گیرنده نباشند.

12 - وجود درگیری بین مؤمنان غیر مهاجر با کافران ، به خاطر دین و دینداری ، تنها موردی است که مهاجران و انصار موظف به یاری غیر مهاجران هستند .

وإن استنصروكم فى الدين فعليكم النصر

قید «فی الدین» بیانگر این است که اگر کافران به انگیزه مبارزه با اسلام و دینداری غیر مهاجران به آنان هجوم بردند، باید سایر مسلمانان از آنان حمایت کنند و اگر درگیری بدین انگیزه نباشد، حمایت از آنان ضرورت ندارد. قابل ذکر است که «ال» در «النصر» جانشین مضاف الیه است ؛ یعنی «فعلیکم نصرهم».

13 - وجوب یاری رسانی مهاجران و انصار به غیر مهاجران مشروط به درخواست یاری از سوی غیر مهاجران است .

وإن استنصروكم فى الدين فعليكم النصر

برداشت فوق با توجه به شرط «إن استنصروكم . . .» (اگر از شما یاری خواستند ...) استفاده شده است.

26- مسؤولیت انصار نخستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 1

1 - خداوند از انصار و مهاجران نخستین خواست تا کسانی را که در آینده ایمان می آورند و هجرت می کنند و به جهاد می پردازند ، از خود بدانند و حقوق ولایت را درباره آنان رعایت کنند .

و الذين ءامنوا من بعد و هاجروا و جهدوا معكم فأولئك منكم

مخاطبان آیه، انصار و مهاجران نخستین هستند. مضاف الیه کلمه «بعد»، کلمه «ایمانکم» و یا «الهجرة الاولى» است. جمله «فأولئك منكم» اشاره به این دارد که تمام قوانین و حقایقی که درباره انصار و مهاجران نخستین بیان شده درباره آنان نیز عیناً وجود دارد.

27- مقامات انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 20

20 - عن ابى عبد الله (ع) [فى قوله تعالى : « و السّابقون الأوّلون من المهاجرين و الانصار و الذين اتّبعوهم باحسان . . . » : فبدء

بالمهاجرین الاولین علی درجه سبقتهم ثم ثنی بالانصار ثم ثلث بالتابعین لهم باحسان فوضع کل قوم علی قدر درجاتهم و منازلهم عنده .
; . . .

از امام صادق (ع) درباره سخن خدای تعالی: «پیشگامان نخستین از مهاجرین و انصار و کسانی که با نیکوکاری از آنان پیروی کردند . . .» روایت شده که فرمود: پس خدای عز و جل مهاجران نخستین را بر اساس سابقه ایمانی آنان، در آغاز ذکر فرمود؛ سپس انصار را در رتبه دوم و تابعین به احسان را در رتبه سوم یاد نمود. بدین ترتیب هر گروه را بر مبنای درجه و منزلتی که نزد او

ص: 15

داشتند [در کلام خود] جای داد».

28- موقعیت اقتصادی انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 8 - 4

4 - وضع اقتصادی مهاجران ، دشوارتر از انصار به هنگام غزوه بنی نضیر

للفقراء المهاجرین

از اختصاص به ذکر یافتن فقرای مهاجر، دشواری فزون تر وضع اقتصادی آنان استفاده می شود.

29- مؤمنان انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 5

5 - مؤمنان عصر بعثت متشکل از سه گروه : مهاجران (مؤمنانی که از مکه و یا اطراف آن به مدینه هجرت کردند) ، انصار (مؤمنانی که مهاجران را پناه دادند) و مؤمنان غیر مهاجر

إن الذین ءامنوا و هاجروا . . . و الذین ءاووا و نصروا . . . و الذین ءامنوا

«ایواء» (مصدر آووا) به معنای منزل دادن و پناه دادن است و مفعول آن ضمیری است محذوف که به «الذین ءامنوا . . .» برمی گردد.

30- نقش انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 3

3 - « انصار » ، بنیانگذار جامعه ایمانی در مدینه قبل از هجرت

و الذین تبوءوا الدار و الایمن من قبلهم

«تبوء» - چنانچه مفردات و المیزان اشاره کرده اند - به معنای مهیا ساختن و آماده کردن است. در این صورت «تبوءوا الدار و الایمن» کنایه از فراهم سازی محیط اجتماعی و دینی و «من قبلهم» به حذف مضاف و تقدیر «من قبل هجرتهم» است.

31- نیازهای معنوی انصار

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 16

7- مؤمنان، حتی پیشتازان ایمان (مهاجران و انصار)، فاقد مصونیت از خطا و نیازمند غفران الهی

و الذین جاءو من بعدهم یقولون ربنا اغفر لنا و لإخواننا الذین سبقونا بالإیمان

از تأیید خداوند نسبت به استغفار برای پیشتازان راه ایمان، به جا بودن این دعا و نیاز آنان استفاده می شود.

32- ولایت در انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 1,7

1 - خداوند هر یک از مؤمنان مهاجر و انصار را ولیّ دیگری قرار داد و به پشتیبانی همه جانبه از یکدیگر فراخواند.

إن الذین ءامنوا و هاجروا .. أولیاء بعض

جمله «أولئک بعضهم أولیاء بعض» جمله ای خبری است و مراد از آن انشاء و جعل ولایت است.

7 - خداوند بین مهاجران و انصار با مؤمنان غیر مهاجر، ولایتی مقرر نداشته و پشتیبانی از ایشان را بر مهاجران و انصار واجب نکرد.

و الذین ءامنوا و لم یهاجروا ما لکم من ولیتهم من شیء

«ولایت» به معنای حمایت کردن و یاری رساندن است. کلمه «شیء» مبتدا و «من» در آن زایده می باشد. «من» در «من ولایتهم» بیانیه و بیانگر معنای شیء است. کلمه لکم خبر برای «من شیء» می باشد. گفتنی است در برداشت فوق ضمیر در «ولایتهم» مفعول گرفته شده و فاعل آن ضمیری است خطاب به مهاجران انصار. بنابراین معنای جمله چنین می شود: هیچ حق ولایتی برای شما نسبت به ایشان جعل نشده است. یعنی نباید ایشان را یاری کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 13

13 - حکم ولایت مهاجر و انصار بر یکدیگر و اولویت خویشان در آن ولایت، حکمی بر اساس علم مطلق الهی

إن اللّٰه بکل شیء علیم

جمله «إن اللّٰه ..» پس از بیان احکام ذکر شده، در این آیه و آیات پیشین، اشاره به این حقیقت دارد که احکام و قوانین یاد شده احکامی عالمانه و نشأت گرفته از علم مطلق خداوند است.

3- انصاف

1- انصاف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 75 - 4

4- لزوم برخورد واقع بینانه و منصفانه با مردم (دوست و دشمن)

و من اهل الكتاب من ان تأمنه

قرآن، کافران اهل کتاب را در آنجا که صفتی ممدوح داشته اند، ذکر کرده و آنان را ستوده، و این درسی برای مؤمنان است.

2- انصاف با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 14

14 - رعایت انصاف و حقوق مالی انسان ها ، حتی کافران ، در احکام شریعت

و ءاتوهم ما أنفقوا

3- انصاف در ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 44 - 5

5- رعایت انصاف و واقع نگری از سوی قرآن در ارزیابی اندیشه و عمل مخالفان تعالیم خود

أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که خداوند حرف نشنوی و نابخردی را - که از اوصاف ناپسند است - به بیشتر هواپرستان و

مشركان نسبت داد و نه به همه آنان؛ زیرا اكثريت آنان چنين بودند نه تمامي آنان.

4- انصاف در انتقاد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - سبأ - 34 - 24 - 13

13 - ارائه و تبليغ آيين حق با نقد منصفانه و حق طلبانه عقايد ديني ديگر ، از شيوه هاي تبليغي قرآن

قل ادعوا الذين زعمتم من دون الله... و انا أو ايتاكم لعلی هدی أو فی ضلل می

این که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مشركان فرمود: یا ما بر حق هستیم و راه هدایت را می پیماییم یا شما - با آن که پیامبر (صلی الله علیه و آله) مسلماً بر حق و هدایت بود - نشانگر انصاف و برخورد حق طلبانه با عقاید دیگران و شیوه ای پسندیده است.

5- انصاف در معرفی اقوام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 159 - 8

8 - رعایت انصاف در نمایاندن و ترسیم چهره اقوام ، امری پسندیده است . *

و من قوم موسی امه یهدون بالحق

می توان گفت از اهداف قرآن در یاد کردن از گروه عدالت پیشه و هدایتگر قوم موسی پس از بیان مفسده ها و مفسده جویان آن قوم، آموزش این روش باشد که نباید در تحلیل و گزارش از یک جامعه، محاسن موجود را نادیده گرفت و از آنها یاد نکرد.

6- اهمیت انصاف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - اعراف - 7 - 29 - 1

1 - خداوند به رعایت قسط (عدل و انصاف) فرمان داده، نه به ارتکاب فحشا و زشتی

إن الله لا یأمر بالفحشاء... قل أمر ربی بالقسط

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 14

14 - رعایت انصاف و حقوق مالی انسان ها ، حتی کافران ، در احکام شریعت

و ءاتوهم ما أنفقوا

ص: 19

4- انطاکیه

1- آثار استهزای انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 30 - 6

6 - برخورد استهزاآمیز مردم انطاکیه با پیامبران خود، سبب عذاب و نابودی آنان بود.

إن كانت إلاّ صیحه وحده فإذا هم خمدون . يحسره علی العباد ما یأتیهم من رسول إلاّ

2- آثار اسرافگری اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 19 - 6

6 - اسراف گری و گزافکاری مردم انطاکیه، موجب بدبختی و ابتلای آنان به سرنوشت شوم بود.

قالوا إنا تطیرنا بکم .. قالوا طرکم معکم أنن ذکرتم بل أنتم قوم مسرفون

«بل» در آیه شریفه، برای اضراب و اعراض از مطلب گذشته است؛ یعنی، وجود پیامبران و دعوت آنان - علی رغم ادعای مردم انطاکیه - موجب بدبختی آنان نیست؛ بلکه اسراف گری آنان سبب چنین سرنوشت شومی شده است.

3- آثار جهل اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 16 - 5

5 - جهل و ناآگاهی مردم انطاکیه از فلسفه انتخاب رسولان از میان انسان ها، سبب تکذیب کردن آنان شده بود.

ص: 20

قالوا ربنا يعلم إنا إليكم لمرسلون

4- آثار عذاب اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 29 - 2

2- مردم انطاکیه ، با صیحه و بانگ سهمناک به حال خموشی و سکون مرگ بار درآمدند .

فإذا هم خمدون

«خمود» در اصل به معنای خاموش شدن زبانه آتش است و جمله «إذا هم خامدون» کنایه از مردن است.

5- استبداد در انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 18 - 9

9- حاکمیت جو خفقان بر شهر انطاکیه و نبود آزادی بیان برای اشخاص

و ما علينا إلاّ البغ المبین . قالوا ... لنرجمتکم و لیمسنکم متّاعذاب الیم

تهدید به سنگسار و شکنجه کردن پیامبران، در برابر سخن به حق و بسیار روشن آنان، گویای برداشت یاد شده است.

6- استقامت انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 16 - 2

2- پیامبران مردم انطاکیه ، برخوردار از صبر و پایداری بر مواضع خویش ، به رغم رویه رو شدن با تکذیب و مخالفت های سخت

قالوا ربنا يعلم إنا إليكم لمرسلون

تأکید پیامبران بر راستی ادعاهای خود، علی رغم تکذیب شدن شان، گویای برداشت یاد شده است.

7- استهزاهای اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- برخوردار استهزاآمیز مردم انطاکیه با پیامبران خود، سبب عذاب و نابودی آنان بود.

إن كانت إلاّ صیحه وحده فإذا هم خمدون . يحسره على العباد ما يأتيهم من رسول إلاّ

ص: 21

8- اسرافگری اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 19 - 5

5 - مردم انطاکیه ، مردمی اسرافگر و گزافکار بودند .

بل أنتم قوم مسرفون

9- انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 14 - 1

1 - خداوند ، دو پیامبر را هم زمان به سوی مردم انطاکیه گسیل داشت .

إذ أرسلنا إلیهم اثنین

10- اهمیت قصه انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 13 - 4

4 - داستان مردم « انطاکیه » ، داستانی مثال زدنی ، درس آموز و عبرت انگیز

و اضرب لهم مثلاً أصحاب القریه

11- ایمان به انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 25 - 3

3 - مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) ، ایمان استوارش به خدای یکتا را به پیامبران آن دیار اعلام کرد .

إتی ءامنت برّکم

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که مخاطبان «کم» و «فاسمعون»، پیامبران مردم انطاکیه باشند.

12- بعثت انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 14 - 3

3 - خداوند پس از این که مردم انطاکیه دو پیامبر را تکذیب کردند ، پیامبر سومی را برای تقویت آن دو فرستاد .

فكذبوهما فعزّزنا بثالث

«عزه» ریشه فعل «عزّزنا» به معنای «قوّه» است.

13- بینش انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 19 - 1

1 - پیامبران مردم انطاکیه ، بدبختی و زندگی شوم آنان را ناشی از عمل کرد خود مردم دانستند ، نه ناشی از تذکرات شان به آنان

قالوا طئركم معكم ائن ذكركم

همزه در جمله «ائن ذكركم» برای استفهام است و فعل مجزوم «ذُكِّرَ» فعل شرطی است که خبر آن مقدر می باشد و تقدیر آن، یا «أتشمون بالتذکر این ذکرتم» و یا «أتتوعدون این ذکرتم» است. برداشت یاد شده براساس تقدیر نخست می باشد.

14- بینش اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 15 - 9, 6, 5, 3, 2, 1

1 - مردم انطاکیه ، پیامبران الهی را انسان هایی همانند خود می دانستند و هیچ برتری و امتیازی برای آنان قائل نبودند .

قالوا ما ائتم إلا بشر مثلنا

تصریح مردم انطاکیه به مثل و مانند خود بودن پیامبران، بیانگر نکته یاد شده است.

2 - مردم انطاکیه ، مسؤولیت پیامبری را در شأن انسان نمی دانستند و او را شایسته تلقی وحی از جانب خداوند نمی انگاشتند .

قالوا ما ائتم إلا بشر مثلنا

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه، در مقام بیان علل و انگیزه های تکذیب رسولان الهی از جانب مردم است؛ همان طور که به این نکته در ذیل آیه تصریح شده است: «ما أنزل الرحمان من شیء إن أنتم إلا تكذبون».

3- انسان بودن، دلیل رد رسالت رسولان و نادرستی ادعا های آنان، در دیدگاه مردم انطاکیه

قالوا ما أنتم إلا بشر مثلنا

5- مردم انطاکیه، نزول چیزی را از ناحیه خداوند رحمان برای عالم دنیا و پدیده های آن (انسان و...)، ممکن نمی دانستند.

و ما أنزل الرحمن من شیء

6- مردم انطاکیه، نزول وحی و آمدن پیامی از جانب خدای رحمان بر پیامبران فرستاده شده به سوی خویش را، انکار می کردند.

ص: 23

و ما أنزل الرحمن من شيء

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که چون آیه شریفه در مقام بیان علت انکار وحی از سوی کافران است، مقصود از «شیء» همان وحی خواهد بود.

9- فرستادن پیامبران، همراه با پیام تکلیف آفرین، مخالف رحمانیت خداوند در دیدگاه مردم انطاکیه بود.

و ما أنزل الرحمن من شيء

برخی از مفسران برآنند که ذکر رحمانیت خداوند از سوی مردم انطاکیه، می تواند به این جهت باشد که آنان، فرستادن پیامبر را ناسازگار با رحمانیت خدا می پنداشتند؛ زیرا آمدن پیامبران نوعاً همراه با تکلیف بوده و آنان این کار را با رحمانیت خدا ناسازگار می دانستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 18 - 3، 1

1 - مردم انطاکیه، آمدن پیامبران را برای خود به فال بد گرفته و وجودشان را مایه شرّ و بدبختی می پنداشتند.

قالوا إنا تطيرنا بكم

مقصود از «بکم» می تواند وجود خود پیامبران و یا دعوت و پیام آنان باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

3 - مردم انطاکیه، دعوت و پیام پیامبران را به فال بد گرفته و آن را مایه شرّ و بدبختی خود می دانستند.

قالوا إنا تطيرنا بكم

15- پیروی از انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 20 - 11

11 - حبیب نجار، مردم انطاکیه را به اقتدا و پیروی از رسولان الهی، فراخوانده بود.

قال يقوم اتبعوا المرسلين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 21 - 4

4 - مؤمن انطاکیه (حییب نجار) ، در فراخواندن مردم به دین و اقتدا به رسولان الهی ، از استدلال و برهان بهره می گرفت .

اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ

آیه شریفه و چند آیه بعدی، بیانگر مجموعه استدلال ها و برهان های مؤمن انطاکیه است که در اثبات ادعای خویش، برای مردم مطرح کرده بود.

ص: 24

16- تاریخ انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 14 - 2,3,8,9

2 - مردم انطاکیه ، هر دو پیامبر خویش را تکذیب کردند .

إذ أرسلنا إليهم اثنين فكذبوهما

3 - خداوند پس از این که مردم انطاکیه دو پیامبر را تکذیب کردند ، پیامبر سومی را برای تقویت آن دو فرستاد .

فكذبوهما فعزّزنا بثالث

«عزه» ریشه فعل «عزّزنا» به معنای «قوّه» است.

8 - رسولان فرستاده شده به سوی مردم انطاکیه ، به شدت از سوی آنان ، مورد تکذیب قرار گرفتند .

فكذبوهما فعزّزنا بثالث فقالوا إنا إليكم مرسلون

تأکید رسولان بر رسالت و درستی ادعاهای شان، بیانگر مخالفت شدید مردم و تکذیب سخت آنان است.

9 - پس از تکذیب دو رسول از سوی مردم انطاکیه و فرستاده شدن سومین رسول الهی ، آنان یک صدا و به صورت دسته جمعی ، به رسالت خویش ادامه دادند .

فكذبوهما فعزّزنا بثالث فقالوا إنا إليكم مرسلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 15 - 10

10 - هر سه پیامبر فرستاده شده به سوی مردم انطاکیه ، مورد تکذیب آنان قرار گرفتند .

إذ أرسلنا إليهم اثنين فكذبوهما فعزّزنا بثالث.. قالوا... إن أنتم إلا تكذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 18 - 2,4,6,9

2 - مردم انطاکیه ، به تأثیر سوء وجود برخی از افراد در سرنوشت انسان ها اعتقاد داشتند .

قالوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ

4- رواج اعتقاد به فال و شگون در میان مردم انطاکیه

قالوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ

6- مردم انطاکیه، پیامبران شان را در صورت دنبال کردن رسالت خود، به سنگسار شدن و شکنجه دردناک تهدید کردند.

لئن لم تنتهوا لَنَرْجِمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ

9- حاکمیت جو خفقان بر شهر انطاکیه و نبود آزادی بیان برای اشخاص

و ما علينا إلاّ البليغ المبين . قالوا ... لَنَرْجِمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ

تهدید به سنگسار و شکنجه کردن پیامبران، در برابر سخن به حق و بسیار روشن آنان، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 20 - 3

3- انطاکیه، در عصر حبیب نجار و آمدن رسولان الهی بدان جا، به صورت شهر بود.

ص: 25

و جاء من أقصا المدینه رجل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 23 - 5

5 - شرک و نیز اعتقاد به معبود های متعدد ، از ویژگی های مردم انطاکیه بود .

ءأتخذ من دونه ءالهه إن یردن الرحمن بضرّ. .. لایتقذون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 24 - 3

3 - مردم انطاکیه ، در گمراهی آشکاری بسر می بردند .

إتی إذاً لفی ضلل مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 28 - 1

1 - خداوند ، هیچ لشکری از آسمان (فرشتگان) ، برای عذاب کردن و به هلاکت رساندن مردم انطاکیه نفرستاد .

و ما أنزلنا علی قومه من بعده من جند من السماء

مفسران برآنند که مقصود از «جند من السماء» (لشکر آسمانی) فرشتگانند. جمله «و ما أنزلنا علی قومه...» استثناء بیانی است؛ یعنی،

پاسخگوی این سؤال است که پس از شهادت حبیب نجار، مردم انطاکیه به چه سرنوشتی دچار شدند؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 29 - 1,2,3,4,5

1 - عذاب و هلاکت مردم انطاکیه ، تنها با یک صیحه و بانگ سهمناک بود .

إن کانت إلا صیحه وحده

اسم «کانت» به قرینه مقام - که درصدد بیان مجازات و عذاب مردم انطاکیه است - عقوبت و نابودی می باشد.

2 - مردم انطاکیه ، با صیحه و بانگ سهمناک به حال خموشی و سکون مرگ بار درآمدند .

«خمود» در اصل به معنای خاموش شدن زبانه آتش است و جمله «إذا هم خامدون» کنایه از مردن است.

3 - حقارت و زبونی مردم انطاکیه ، در برابر اراده الهی و تحقیر شدنشان از جانب خداوند

إن كانت إلا صيحة وحده فإذا هم خمدون

تأکید خداوند بر نفرستادن هیچ لشکر آسمانی و نیز نابود کردن مردم انطاکیه تنها با یک صیحه، می تواند برای بیان ذلت، زبونی و تحقیر آنان باشد.

4 - عذاب و نابودی مردم انطاکیه ، بسیار سریع و به دور از انتظار آنان بود .

فإذا هم خمدون

برداشت یاد شده با توجه به آمدن «إذا»ی فجائیه است.

5 - کشته شدن مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) به دست مردم ، موجب هلاکت آنان شد .

قیل ادخل الجنّه .. إن كانت إلاّ صیحه وحده فإذا هم خمدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 30 - 6

6- برخورد استهزآمیز مردم انطاکیه با پیامبران خود، سبب عذاب و نابودی آنان بود.

إن كانت إلاّ صیحه وحده فإذا هم خمدون . يحسره علی العباد ما یأتیهم من رسول إلاّ

17- تبلیغ انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 20 - 8

8- ابلاغ موفقیت آمیز پیام الهی، از سوی رسولان انطاکیه به مردم دورترین محله های آن شهر و حاشیه آن

و جاء من أقصا المدینه رجل یسعی

تعبیر «من أقصا المدینه» می رساند که دعوت پیامبران به دورترین محله های شهر رسیده و به مرکز شهر محدود نشده بود.

18- تحقیر اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 29 - 3

3- حقارت و زبونی مردم انطاکیه، در برابر اراده الهی و تحقیر شدنشان از جانب خداوند

إن كانت إلاّ صیحه وحده فإذا هم خمدون

تأکید خداوند بر نفرستادن هیچ لشکر آسمانی و نیز نابود کردن مردم انطاکیه تنها با یک صیحه، می تواند برای بیان ذلت، زبونی و تحقیر آنان باشد.

19- تطییر اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 18 - 1

1 - مردم انطاکیه ، آمدن پیامبران را برای خود به فال بد گرفته و وجودشان را مایه شرّ و بدبختی می پنداشتند .

قالوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ

مقصود از «بکم» می تواند وجود خود پیامبران و یا دعوت و پیام آنان باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

ص: 27

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 19 - 2

2 - مردم انطاکیه ، به دلیل شوم دانستن تذکرات پیامبران شان ، مورد سرزنش ایشان قرار گرفتند .

قالوا طئركم معكم ائن ذكركم

20- تطير به انبيای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 18 - 1

1 - مردم انطاکیه ، آمدن پیامبران را برای خود به فال بد گرفته و وجودشان را مایه شرّ و بدبختی می پنداشتند .

قالوا ائنا تطيرنا بكم

مقصود از «بکم» می تواند وجود خود پیامبران و یا دعوت و پیام آنان باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 19 - 2

2 - مردم انطاکیه ، به دلیل شوم دانستن تذکرات پیامبران شان ، مورد سرزنش ایشان قرار گرفتند .

قالوا طئركم معكم ائن ذكركم

21- تعدد انبيای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 13 - 6

6 - مردم انطاکیه ، از رسولانی چند برخوردار بودند .

أصحاب القرية إذ جاءها المرسلون

22- تكذيب انبيای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مردم انطاکیه ، هر دو پیامبر خویش را تکذیب کردند .

إذ أرسلنا إليهم اثنين فكذبوهما

3 - خداوند پس از این که مردم انطاکیه دو پیامبر را تکذیب کردند ، پیامبر سومی را برای تقویت آن دو فرستاد .

ص: 28

فَكَذَّبُوهُمَا فَعَبَّوْا بِعِزِّنا بئالِث

«عزه» ریشه فعل «عزّزنا» به معنای «قوّه» است.

8 - رسولان فرستاده شده به سوی مردم انطاکیه ، به شدت از سوی آنان ، مورد تکذیب قرار گرفتند .

فَكَذَّبُوهُمَا فَعَبَّوْا بِعِزِّنا بئالِث فقالوا إِنّا إِلِیکم مرسلون

تأکید رسولان بر رسالت و درستی ادعاهای شان، بیانگر مخالفت شدید مردم و تکذیب سخت آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 10 - 36 - 15 - 10

10 - هر سه پیامبر فرستاده شده به سوی مردم انطاکیه ، مورد تکذیب آنان قرار گرفتند .

إذ أرسلنا إِلِیهم اثین فكَذَّبُوهُمَا فَعَبَّوْا بِعِزِّنا بئالِث .. قالوا ... إن أنتم إلاّ تكذبون

23- تکذیبگری اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 15 - 36 - 14 - 8، 2

2 - مردم انطاکیه ، هر دو پیامبر خویش را تکذیب کردند .

إذ أرسلنا إِلِیهم اثین فكَذَّبُوهُمَا

8 - رسولان فرستاده شده به سوی مردم انطاکیه ، به شدت از سوی آنان ، مورد تکذیب قرار گرفتند .

فَكَذَّبُوهُمَا فَعَبَّوْا بِعِزِّنا بئالِث فقالوا إِنّا إِلِیکم مرسلون

تأکید رسولان بر رسالت و درستی ادعاهای شان، بیانگر مخالفت شدید مردم و تکذیب سخت آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 10 - 36 - 15 - 10

10 - هر سه پیامبر فرستاده شده به سوی مردم انطاکیه ، مورد تکذیب آنان قرار گرفتند .

إذ أرسلنا إِلِیهم اثین فكَذَّبُوهُمَا فَعَبَّوْا بِعِزِّنا بئالِث .. قالوا ... إن أنتم إلاّ تكذبون

2- پیامبران مردم انطاکیه، برخوردار از صبر و پایداری بر مواضع خویش، به رغم روبه رو شدن با تکذیب و مخالفت های سخت

قالوا ربنا يعلم إنا إليكم لمرسلون

تأکید پیامبران بر راستی ادعاهای خود، علی رغم تکذیب شدن شان، گویای برداشت یاد شده است.

5- جهل و ناآگاهی مردم انطاکیه از فلسفه انتخاب رسولان از میان انسان ها، سبب تکذیب کردن آنان شده بود.

قالوا ربنا يعلم إنا إليكم لمرسلون

24- تهدید انبای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 6 - 18 - 36 - 6

6 - مردم انطاکیه ، پیامبران شان را در صورت دنبال کردن رسالت خود ، به سنگسار شدن و شکنجه دردناک تهدید کردند .

لئن لم تنتهوا لَنرجمَنَّکم و لیمسِّنکم مَّا عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 3 - 19 - 36 - 3

3 - مردم انطاکیه ، به جهت تهدید کردن پیامبران شان به سنگسار شدن و شکنجه ، مورد سرزنش ایشان قرار گرفتند .

قالوا طئركم معكم ائن ذکرتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 1 - 20 - 36 - 1

1 - حبيب نجار ، از حاشیه و کرانه شهر انطاکیه به دفاع از پیامبران تهدید شده به سنگسار و شکنجه ، شتافت .

و جاء من أفصا المدینه رجل یسعی

بیشتر مفسران - براساس شواهد تاریخی و روایات مربوطه - بر این باورند که مقصود از «رجل» حبيب نجار است و آیه شریفه تا آیه 27 درباره سرگذشت او می باشد. گفتنی است که حبيب نجار در کرانه شهر انطاکیه می زیست و به عبادت در غار و یا چرانیدن گوسفندان مشغول بود و آن گاه که شنید پیامبران به سنگسار و شکنجه تهدید شده اند، به میان مردم آمد و به دفاع از آنان برخاست. گفتنی است «الف» و «لام» «المدینه» برای عهد است و اشاره به شهر «اصحاب القریه» دارد.

25- تهدیدهای اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 6 - 18 - 36 - 6

6 - مردم انطاکیه ، پیامبران شان را در صورت دنبال کردن رسالت خود ، به سنگسار شدن و شکنجه دردناک تهدید کردند .

لئن لم تنتهوا لَنرجمَنَّکم و لیمسِّنکم مَّا عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 19 - 3

3 - مردم انطاکیه ، به جهت تهدید کردن پیامبران شان به سنگسار شدن و شکنجه ، مورد سرزنش ایشان قرار گرفتند .

قالوا طئركم معكم ائن ذكركم

ص: 30

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 22 - 2

2 - مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) به دلیل ایمان به خدای یکتا و پیروی از رسولان الهی ، مورد اعتراض و تهدید مردم کافر قرار گرفت .

و ما لی لا أعبد الذی فطرنی

از آهنگ آیه شریفه - که با استفهام انکاری همراه است - مطلب یاد شده به دست می آید؛ زیرا استفهام انکاری، در رد چیزی به کار می رود که مورد انکار و اعتراض قرار گرفته است.

26- جهل اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 16 - 4

4 - جهل و ناآگاهی مردم انطاکیه ، از فلسفه بعثت پیامبران و حکمت گزینش آنان از میان انسان ها

قالوا ربنا یعلم انا اِلَیْکُم لمرسلون

یادآوری علم و دانایی خداوند، پس از تکذیب رسولان الهی به دلیل بشر بودن آنان، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

27- حق ناپذیری اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 14 - 6

6 - مردم انطاکیه ، مردمی لجوج و حق ناپذیر بودند .

فکذَّبوهما فعزَّزنا بثالث

فرستاده شدن دو پیامبر - در یک زمان - در میان مردم انطاکیه و تکذیب آن دو از سوی آنان و نیز فرستاده شدن پیامبر سوم برای تقویت دو فرستاده پیشین، بیانگر لجاجت و سرسختی چنین مردمی در برابر حق است.

28- حقانیت انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 14 - 7

7- تأکید سه رسول الهی ، بر رسالت و درستی ادعا های خویش برای مردم انطاکیه

فكذبوهما فعزّزنا بثالث فقالوا إنّنا إليكم مرسلون

ص: 31

29- خدائشناسی اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 15 - 7

7 - مردم انطاکیه ، به وجود خدا و رحمانیت او معتقد بودند . *

و ما أنزل الرحمن من شیء

تصریح مردم انطاکیه به صفت رحمانیت خدا حاکی از اعتقاد آنان به این حقیقت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 23 - 9

9 - مردم انطاکیه ، به وجود خدا و رحمانیت او معتقد بودند . *

إن یردن الرحمن بضراً

تصریح به صفت رحمانیت خدا از سوی مؤمن انطاکیه، می تواند حاکی از عقیده مردم آن دیار به این حقیقت باشد؛ زیرا اگر آنان بر این باور نبودند، استدلال به توانایی خداوند رحمان بر ضرر و گزند رساندن به انسان ها - به گونه ای که حتی معبودها از دفع آن ناتوان باشند - بی معنا و غیر کافی بود.

30- خرافات در اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 18 - 5

5 - جهان بینی و عقاید مردم انطاکیه ، متکی بر خرافات بود .

قالوا إنا تطیرنا بکم

تردید نیست که عقیده به فال، عقیده ای خرافی است و اعتقاد مردم انطاکیه به آن تا مرز سنگسار و شکنجه کردن پیامبران الهی، گویای حقیقت یاد شده است.

31- دعوت از اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حبیب نجار ، مردم انطاکیه را به اقتدا و پیروی از رسولان الهی ، فراخوانده بود .

قال یقوم اتبعوا المرسلین

ص: 32

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 25 - 2

2 - مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) ، مردم را به گوش فرادادن به سخنان خود و تأمل و تفکر در اندیشه ها و باور های خود فراخواند .

فاسمعون

32- دعوت انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 18 - 8

8 - ناتوانی مردم انطاکیه در برابر دعوت به حق و پیام روشن پیامبران خود

و ما علينا إلاّ البلیغ المبین . قالوا ... لنرجمنکم و لیمسنکم متّاعذاب الیم

تهدید به سنگسار و شکنجه کردن پیامبران، در برابر سخن به حق و پیام روشن آنان، گویای حقیقت یاد شده است.

33- دفاع از انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 20 - 1

1 - حبیب نجار ، از حاشیه و کرانه شهر انطاکیه به دفاع از پیامبران تهدید شده به سنگسار و شکنجه ، شتافت .

و جاء من أقصا المدینه رجل یسعی

بیشتر مفسران - براساس شواهد تاریخی و روایات مربوطه - بر این باورند که مقصود از «رجل» حبیب نجار است و آیه شریفه تا آیه 27 درباره سرگذشت او می باشد. گفتنی است که حبیب نجار در کرانه شهر انطاکیه می زیست و به عبادت در غار و یا چرانیدن گوسفندان مشغول بود و آن گاه که شنید پیامبران به سنگسار و شکنجه تهدید شده اند، به میان مردم آمد و به دفاع از آنان برخاست. گفتنی است «الف» و «لام» «المدینه» برای عهد است و اشاره به شهر «اصحاب القریه» دارد.

34- ذلت اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 29 - 3

3 - حقارت و زبونی مردم انطاکیه ، در برابر اراده الهی و تحقیر شدنشان از جانب خداوند

إن كانت إلاّ صیحه وحده فإذا هم خمدون

تأکید خداوند بر نفرستادن هیچ لشکر آسمانی و نیز نبود کردن مردم انطاکیه تنها با یک صیحه، می تواند برای بیان ذلت، زبونی و

ص: 33

تحقیق آنان باشد.

35- رسالت انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 14 - 7

7 - تأکید سه رسول الهی ، بر رسالت و درستی ادعا های خویش برای مردم انطاکیه

فَكَذَّبُوهُمَا فَعَبَّوْا وَنَالُوا فَكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِمْ مَا يَشَاءُونَ إِنَّهُمْ كَانُوا مُسْرِفِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 17 - 1

1 - ابلاغ پیام های الهی به صورت روشن و آشکار ، وظیفه پیامبران فرستاده شده به سوی مردم انطاکیه بود .

و ما علينا إلاّ البغ المبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 19 - 4

4 - تذکر و بیدارباش دادن ، از وظیفه های پیامبران مردم انطاکیه بود .

أئن ذکرتم

36- زمینه عذاب اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 30 - 6

6 - برخورد استهزاآمیز مردم انطاکیه با پیامبران خود ، سبب عذاب و نابودی آنان بود .

إن كانت إلاّ صیحه وحده فإذا هم خمدون . يحسره علی العباد ما یأتیهم من رسول إلاّ

37- زمینه هلاکت اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- برخوردار استهزاآمیز مردم انطاکیه با پیامبران خود، سبب عذاب و نابودی آنان بود.

إن كانت إلاّ صیحه وحده فإذا هم خمدون . يحسره على العباد ما يأتيهم من رسول إلاّ

ص: 34

38- سرزنش اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 19 - 3, 2

2 - مردم انطاکیه ، به دلیل شوم دانستن تذکرات پیامبران شان ، مورد سرزنش ایشان قرار گرفتند .

قالوا طئركم معكم ائن ذكركم

3 - مردم انطاکیه ، به جهت تهدید کردن پیامبران شان به سنگسار شدن و شکنجه ، مورد سرزنش ایشان قرار گرفتند .

قالوا طئركم معكم ائن ذكركم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 22 - 8

8 - مردم انطاکیه به علت کفر به خدا و انکار معاد ، مورد انتقاد و سرزنش مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) قرار گرفتند .

و ما لی لا أعبد الذی فطرنی و إلیه ترجعون

بیشتر مفسران برآند که آیه شریفه، در مقام تعریض و سرزنش مردم کافر انطاکیه می باشد و آمدن آن در قالب «و ما لی لا أعبد» به جای «و ما لکم لا تعبءون» برای تأکید بیشتر است. گفتنی است آمدن جمله «ترجعون» به صیغه مخاطب، مؤید این حقیقت است.

39- سرزنشهای انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 19 - 3

3 - مردم انطاکیه ، به جهت تهدید کردن پیامبران شان به سنگسار شدن و شکنجه ، مورد سرزنش ایشان قرار گرفتند .

قالوا طئركم معكم ائن ذكركم

40- سرعت هلاکت اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 29 - 4

4- عذاب و نابودی مردم انطاکیه ، بسیار سریع و به دور از انتظار آنان بود .

فإذا هم خمدون

برداشت یاد شده با توجه به آمدن «إذا»ی فجائیه است.

ص: 35

41- سنگسار در اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 18 - 7

7- وجود مجازات سنگسار و شکنجه ، در عصر مردم انطاکیه

لنرجمنکم و لیمسکتکم متا عذاب الیم

42- سوگند انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 16 - 1

1 - پیامبران مردم انطاکیه ، خدا را بر راستی ادعا های خود گواه گرفته و به او سوگند یاد کردند .

قالوا ربنا یعلم اننا الیکم لمرسلون

جمله «ربنا یعلم» (پروردگار ما می داند) و نظایر آن (مانند «شهد الله» و «علم الله») در عرف عرب برای گواه گرفتن خدا بر راستی امری و نیز در حکم قسم و جانشین آن است.

43- شرک اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 23 - 5

5- شرک و نیز اعتقاد به معبود های متعدد ، از ویژگی های مردم انطاکیه بود .

ءاتخذ من دونه ءالهه ان یردن الرحمن بضرّ. .. لایتقدون

44- شکنجه در اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 18 - 7

7- وجود مجازات سنگسار و شکنجه ، در عصر مردم انطاکیه

لنرجمنكم وليمسنكم منا عذاب اليم

ص: 36

45- شهر انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 20 - 3

3 - انطاکیه ، در عصر حبیب نجار و آمدن رسولان الهی بدان جا ، به صورت شهر بود .

و جاء من أقصا المدینه رجل

46- صبر انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 16 - 2

2 - پیامبران مردم انطاکیه ، برخوردار از صبر و پایداری بر مواضع خویش ، به رغم روبه رو شدن با تکذیب و مخالفت های سخت

قالوا ربنا يعلم إنا إلیکم لمرسلون

تأکید پیامبران بر راستی ادعاهای خود، علی رغم تکذیب شدن شان، گویای برداشت یاد شده است.

47- عبرت از قصه اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 13 - 4

4 - داستان مردم « انطاکیه » ، داستانی مثال زدنی ، درس آموز و عبرت انگیز

و اضرب لهم مثلاً أصحاب القریه

48- عجز اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 18 - 8

8 - ناتوانی مردم انطاکیه در برابر دعوت به حق و پیام روشن پیامبران خود

و ما علینا إلاّ البغ المبین . قالوا ... لنرجمنکم و لیمسننکم متّاعذاب ألیم

تهدید به سنگسار و شکنجه کردن پیامبران، در برابر سخن به حق و پیام روشن آنان، گویای حقیقت یاد شده است.

ص: 37

49- عقیده اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 15 - 7

7 - مردم انطاکیه ، به وجود خدا و رحمانیت او معتقد بودند . *

و ما أنزل الرحمن من شیء

تصریح مردم انطاکیه به صفت رحمانیت خدا حاکی از اعتقاد آنان به این حقیقت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 18 - 2,4,5

2 - مردم انطاکیه ، به تأثیر سوء وجود برخی از افراد در سرنوشت انسان ها اعتقاد داشتند .

قالوا إنا تطیرنا بکم

4 - رواج اعتقاد به فال و شگون در میان مردم انطاکیه

قالوا إنا تطیرنا بکم

5 - جهان بینی و عقاید مردم انطاکیه ، متکی بر خرافات بود .

قالوا إنا تطیرنا بکم

تردیدی نیست که عقیده به فال، عقیده ای خرافی است و اعتقاد مردم انطاکیه به آن تا مرز سنگسار و شکنجه کردن پیامبران الهی، گویای حقیقت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 23 - 5,6,7,8,9

5 - شرک و نیز اعتقاد به معبود های متعدد ، از ویژگی های مردم انطاکیه بود .

ءأتخذ من دونه ءالهه إن یردن الرحمن بضربٍ .. لاینقذون

6 - مردم انطاکیه ، معتقد به شفاعت کردن معبودهایشان به پیشگاه خداوند

ءالهه . . . لاتغن عتّى شفعتهم شيئاً

7- معبود ها ، دارای منزلت و مقام در پیشگاه خداوند ، در نظر مردم انطاکیه

ءالهه . . . لاتغن عتّى شفعتهم شيئاً

8- معبود ها ، برخوردار از توانایی برای نجات دادن از گرفتاری و رنج در نظر مردم انطاکیه

ءالهه إن یردن الرحمن بضراً لاتغن عتّى . . . و لاینقذون

9- مردم انطاکیه ، به وجود خدا و رحمانیت او معتقد بودند . *

إن یردن الرحمن بضراً

تصریح به صفت رحمانیت خدا از سوی مؤمن انطاکیه، می تواند حاکی از عقیده مردم آن دیار به این حقیقت باشد؛ زیرا اگر آنان بر این باور نبودند، استدلال به توانایی خداوند رحمان بر ضرر و گزند رساندن به انسان ها - به گونه ای که حتّی معبودها از دفع آن ناتوان باشند - بی معنا و غیر کافی بود.

ص: 38

50- عوامل شقاوت اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 19 - 6

6 - اسراف گری و گزافکاری مردم انطاکیه ، موجب بدبختی و ابتلای آنان به سرنوشت شوم بود .

قالوا إنا تطيرنا بكم .. قالوا طرکم معکم ائن ذکرتم بل ائتم قوم مسرفون

«بل» در آیه شریفه، برای اضراب و اعراض از مطلب گذشته است؛ یعنی، وجود پیامبران و دعوت آنان - علی رغم ادعای مردم انطاکیه - موجب بدبختی آنان نیست؛ بلکه اسراف گری آنان سبب چنین سرنوشت شومی شده است.

51- عوامل هلاکت اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 29 - 5

5 - کشته شدن مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) به دست مردم ، موجب هلاکت آنان شد .

قیل ادخل الجنّة .. إن کانت إلاّ صیحه وحده فإذا هم خمدون

52- کفر اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 22 - 8

8 - مردم انطاکیه به علت کفر به خدا و انکار معاد ، مورد انتقاد و سرزنش مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) قرار گرفتند .

و ما لی لا أعبد الذی فطرنی و إلیه ترجعون

بیشتر مفسران برآنند که آیه شریفه، در مقام تعریض و سرزنش مردم کافر انطاکیه می باشد و آمدن آن در قالب «و ما لی لا أعبد» به جای «و ما لکم لاتعبدون» برای تأکید بیشتر است. گفتنی است آمدن جمله «ترجعون» به صیغه مخاطب، مؤید این حقیقت است.

53- گمراهی اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 24 - 3

3 - مردم انطاکیه ، در گمراهی آشکاری بسر می بردند .

إِنِّي إِذَا لَفِي ضَلَلٍ مَبِينٍ

ص: 39

54- گواهان حقانیت انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 16 - 1

1 - پیامبران مردم انطاکیه ، خدا را بر راستی ادعا های خود گواه گرفته و به او سوگند یاد کردند .

قالوا ربنا يعلم إنا إلیکم لمرسلون

جمله «ربنا يعلم» (پروردگار ما می داند) و نظایر آن (مانند «شهد الله» و «علم الله») در عرف عرب برای گواه گرفتن خدا بر راستی امری و نیز در حکم قسم و جانشین آن است.

55- گواهی انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 25 - 4

4 - مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) ، پیامبران آن دیار را بر ایمان استوارش به خدای یکتا ، به گواهی گرفت .

إتی ءامنت بر بکم فاسمعون

خطاب «فاسمعون» - بر مبنای این که مخاطبان آن پیامبران باشند - به این منظور ایراد شده است تا پیامبران انطاکیه را بر ایمان آوردن خود به پروردگار شاهد بگیرد.

56- لجاجت اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 14 - 6

6 - مردم انطاکیه ، مردمی لجوج و حق ناپذیر بودند .

فكذبوهما فعزّزنا بثالث

فرستاده شدن دو پیامبر - در یک زمان - در میان مردم انطاکیه و تکذیب آن دو از سوی آنان و نیز فرستاده شدن پیامبر سوم برای تقویت دو فرستاده پیشین، بیانگر لجاجت و سرسختی چنین مردمی در برابر حق است.

57- محدوده مسؤولیت انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 17 - 2

2- پیامبران فرستاده شده به سوی مردم انطاکیه ، تنها مسؤول انجام رسالت خویش بودند ؛ نه مأمور به نتیجه (مؤمن ساختن

ص: 40

همه مردم) .

و ما علينا إلاّ البلغ المبین

حصر در جمله «و ما علينا إلاّ...» حصر اضافی است و گویای این نکته می باشد که تکذیب انبیا از سوی منکران رسالت، مسؤولیتی بر دوش پیامبران بار نمی کند؛ زیرا آنان تنها مسؤول ابلاغ وحی به مردم اند و مسؤولیتی در قبال آثار و نتایج این رسالت (پذیرش و عدم پذیرش مردم) ندارند.

58- منشأ شقاوت اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 19 - 36 - 1

1 - پیامبران مردم انطاکیه ، بدبختی و زندگی شوم آنان را ناشی از عمل کرد خود مردم دانستند ، نه ناشی از تذکرات شان به آنان

قالوا طئركم معكم ائن ذكركم

همزه در جمله «ائن ذكركم» برای استفهام است و فعل مجزوم «ذُكِّرَ» فعل شرطی است که خبر آن مقدر می باشد و تقدیر آن، یا «أتشمون بالتذکر این ذکرتم» و یا «أتتوعدون این ذکرتم» است. برداشت یاد شده براساس تقدیر نخست می باشد.

59- موفقیت انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 20 - 36 - 6

6 - حبیب نجار ، مردی آشنا به پیامبران عصر خویش و مؤمن و پیرو ایشان

و جاء من أقصا المدینه رجل یسعی قال یقوم اتبعوا المرسلین

دفاع حبیب نجار از پیامبران و توصیه به پیروی از آنان، گویای برداشت یاد شده است.

60- موقعیت فرهنگی اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 13 - 36 - 3

3 - وضعیت فرهنگی و دینی مردم عصر پیامبراسلام ، شبیه و مانند وضعیت مردم انطاکیه هنگام آمدن رسولان به سوی آنان

و اضرب لهم مثلاً أصحاب القرية إذ جاءها المرسلون

بیشتر مفسران برآنند که مقصود از «أصحاب القرية» مردم شهر «انطاکیه» است (که هم اکنون جزء خاک ترکیه و از شهرهای تجاری آن می باشد). گفتنی است «إذ» ظرف زمان و بدل اشتمال، برای «أصحاب القرية» است؛ یعنی، مثل بزن از مردم انطاکیه، آن گاه که رسولان الهی به سوی شان آمدند.

ص: 41

61- مؤمنان به انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 20 - 6

6 - حبیب نجار ، مردی آشنا به پیامبران عصر خویش و مؤمن و پیرو ایشان

و جاء من أقصا المدینه رجل یسعی قال یقوم اتبعوا المرسلین

دفاع حبیب نجار از پیامبران و توصیه به پیروی از آنان، گویای برداشت یاد شده است.

62- نقش انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 19 - 1

1 - پیامبران مردم انطاکیه ، بدبختی و زندگی شوم آنان را ناشی از عمل کرد خود مردم دانستند ، نه ناشی از تذکرات شان به آنان

قالوا طرکم معکم ائن ذکرتم

همزه در جمله «ائن ذکرتم» برای استفهام است و فعل مجزوم «ذکر» فعل شرطی است که خبر آن مقدر می باشد و تقدیر آن، یا «أتشأمون بالتذکر ان ذکرتم» و یا «أتتوعدون ان ذکرتم» است. برداشت یاد شده براساس تقدیر نخست می باشد.

63- ویژگیهای هلاکت اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 29 - 4

4 - عذاب و نابودی مردم انطاکیه ، بسیار سریع و به دور از انتظار آنان بود .

فاذا هم خمدون

برداشت یاد شده با توجه به آمدن «إذا»ی فجائیه است.

64- هشدارهای انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- تذکر و بیدارباش دادن ، از وظیفه های پیامبران مردم انطاکیه بود .

أئن ذگرتم

ص: 42

65- هلاکت اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 29 - 1

1 - عذاب و هلاکت مردم انطاکیه ، تنها با یک صیحه و بانگ سهمناک بود .

إن كانت إلا صیحه وحده

اسم «کانت» به قرینه مقام - که درصدد بیان مجازات و عذاب مردم انطاکیه است - عقوبت و نابودی می باشد.

66- هماهنگی انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 14 - 9، 7

7 - تأکید سه رسول الهی ، بر رسالت و درستی ادعای خویش برای مردم انطاکیه

فكذبوهما فعزّزنا بثالث فقالوا إنا إلیکم مرسلون

9 - پس از تکذیب دو رسول از سوی مردم انطاکیه و فرستاده شدن سومین رسول الهی ، آنان یک صدا و به صورت دسته جمعی ، به رسالت خویش ادامه دادند .

فكذبوهما فعزّزنا بثالث فقالوا إنا إلیکم مرسلون

ص: 43

5- انفاق

1- انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 117 - 2,3,5,7,10

2 - کفر ، موجب محرومیت آدمی از ثمره انفاقات (اعمال خیر) خویش

انّ الذین کفروا .. مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا ... فاهلکته

3 - تباهی امکانات مادی ، ثمره انفاق های کافران

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم ظلموا انفسهم

5 - بی ثمر بودن انفاق های اهل کفر ، نمونه ای از کارا نبودن امکانات مادی ، در بی نیاز ساختن آنان از خدا

انّ الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم .. من اللّٰه ... مثل ما ینفقون ... کمثل ری

7 - انگیزه کافران در انفاق های خویش ، رسیدن به زندگی پست دنیاست . *

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا

تقیید انفاق به حیات دنیا، می تواند گویای انگیزه کافران به انفاق در محدوده حیات دنیا باشد.

10 - بی ثمری انفاق (اعمال خیر) و دستاورد های اهل کفر ، ناشی از عملکرد آنان است و نه از جانب خداوند .

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم .. و ما ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 1,2

1 - انفاق در حال توانمندی و تنگدستی ، از ویژگی های تقوایبندگان

اعدت للمتّقین. الذین ینفقون فی السّرّاء و الضّرّاء

مراد از «فی السّرّاء و الضّرّاء»، حالت تنگدستی و توانمندی است، و در برداشت فوق، توصیف انفاق کننده گرفته شده است، نه وصف برای مورد انفاق.

2- انفاق در حالت رفاه و آسایش و نیز رنج و سختی جامعه، از ویژگی های تقوای پیشگان

اعدت للمتقين. الذين ينفقون في السراء والضراء

ص: 44

بنابر اینکه مراد از «السَّراءِ و الضَّرَاءِ» بیان حالت جامعه و مردم، یعنی مورد انفاق باشد، نه بیان حالت انفاق کننده.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 181 - 8،9

8 - تبلیغات سوء یهود علیه احکام و دستورات اسلام (انفاق)

و لا یحسبنّ الذّین . . . لقد سمع اللّهُ قول الذّین قالوا انّ اللّهُ فقیر و نحن اغنی

9 - خداوند ، غنی و بی نیاز از انفاق بندگان

انّ الذّین . . انّ اللّهُ فقیر و نحن اغنیاء سنکتب ما قالوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 4

4 - انفاق ، عرصه آزمایش مالی مؤمنان و جهاد ، عرصه آزمایش جانی آنان

لتبلونّ فی اموالکم و انفسکم

با توجه به آیات پیشین که درباره جهاد و انفاق بود، می تواند امتحان مالی، ناظر به انفاق و امتحان جانی، ناظر به جهاد باشد.

2- آثار اجتماعی انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 254 - 2،3،14

2 - ضرورت جُبران کمبود ها و نیاز های اقتصادی جامعه

یا ایّها الذّین امنوا انفقوا

3 - وظیفه مسلمانان در تقویت بُنیه دفاعی و حکومتی جامعه اسلامی ، به وسیله انفاق

یا ایّها الذّین امنوا انفقوا

با توجه به روح کلی آیات گذشته که در مورد پیکار و زمامداری بوده است.

14 - انفاق ، از عوامل بسط عدالت

انفقوا... و الكافرون هم الظالمون

چون ترک انفاق ظلم است؛ پس انفاق عاملی است در جهت رفع ظلم (ایجاد عدالت).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 268 - 5

5 - خودداری از انفاق، زمینه گرایش جامعه به زشتیها

الشیطان یعدکم الفقر و یأمرکم بالفحشاء

گویا جمله «یأمرکم بالفحشاء»، توضیح و تفسیر جمله «یعدکم الفقر» است. یعنی شما را از انفاق بازمی دارد و در نتیجه، شما را به فحشا می کشاند. (از یک سو صفت بخل را در انسان رشد می دهد و از سوی دیگر عده ای در فقر و فلاکت خواهند ماند که

ص: 45

نتیجه ای جز خیانت و جنایت در جامعه نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 8

8 - انفاق و وفای به نذر، از عوامل ایجاد و بسط تعاون اجتماعی *

و ما انفقتم من نفقه او نذرتم من نذر . . . و ما للظالمین من انصار

به نظر می رسد از مصادیق یاوران (انصار) همان مردمی باشند که از اموال انفاق کنندگان بهره مند می شوند؛ یعنی انفاق کنندگان و وفاکنندگان به نذر، برخوردار از یاری مردم هستند و نیز آنان، مددکار مردم و اجتماعند؛ بنابراین انفاق از عوامل بسط تعاون اجتماعی خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 12

12 - منافع همه طبقات جامعه، حتی ثروتمندان، در گرو انفاق و نوعی تعدیل ثروت *

تدعون لتنفقوا . . . و الله الغنی و اتم الفقراء

تعبیر «و اتم الفقراء» ممکن است هم شامل نیاز انسان به پاداش الهی و هم شامل نوعی نیاز طبیعی و اجتماعی انسان ها باشد؛ یعنی، اصولاً جامعه بدون انفاق، دوام نمی یابد و تشریح انفاق از سوی خداوند، در واقع تضمینی بر ثبات و پایداری جوامع بشری است.

3- آثار اجتماعی ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 15

15 - نقش ثروت اندوزی و عدم انفاق، در زوال جامعه و پیدایش تحولات ویرانگر اجتماعی *

تدعون لتنفقوا . . . و ان تتولوا یستبدل قومًا غیرکم

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تعبیر «یستبدل قومًا غیرکم» اشاره به یکی از سنت های اجتماعی خداوند داشته باشد؛ زیرا امت های گرفتار در انحرافات اقتصادی، از درون پوسیده و یا به وسیله ملتی دیگر مقهور می شوند.

4- آثار اجتناب از انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 24 - 8

8 - کسانی که از انفاق کردن روی بر می گردانند ، به خود ضرر وارد می کنند ؛ نه به خداوند .

و من يتولّ فإنّ الله هو الغنيّ الحميد

ص: 46

5- آثار افراط در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 29 - 5,6

5- زیاده روی در انفاق، موجب بازماندن انسان از کارهای بایسته خویش

فتقعد ملوماً محسوراً

کاربرد ماده «قعود» در آیه، می تواند اشاره به بازماندن انسان از کارهای خود داشته باشد که در این حال انسان مورد ملامت دیگران قرار می گیرد و حسرت می خورد.

6- بخل، باعث سرزنش و زیاده روی در انفاق، عامل ناتوانی و حسرت انسان در زندگی است.

و لاتجعل يدك .. و لاتبسطها كل البسط فتقعد ملوماً محسوراً

برداشت فوق بنابرین نکته است که «ملوماً» به «لاتجعل يدك مغلوله» و «محسوراً» به «لاتبسطها» نظر داشته باشد و نیز بنابرین است که «محسوراً» به معنای جدا شدن شخص از امکانات خویش باشد و مایه حسرت او گردد.

6- آثار انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 10

10 - انفاق در راه خدا و تأمین نیازهای جهاد، در پی دارنده حمایت و امدادهای الهی است.

واتقوا الله و اعلموا ان الله مع المتقين. و أنفقوا في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 13

13 - بقای آنچه به خداوند قرض داده می شود و بازگشت چندین برابر آن به آدمی

من ذا الذي يقرض الله .. فيضاعفه له اضعافاً كثيرة

مُراد از ضمیر مفعولی در «يضاعفه» قرض است؛ یعنی آن مالی که قرض داده شود، چندین برابر شده و به او باز پس داده می شود؛ بنابراین باید آن مال باقی باشد.

1 - مالی که در راه خدا انفاق می شود ، همچون بذری است که هفت خوشه برویاند و در هر خوشه صد دانه باشد .

مثل الذین ینفقون . . . مائه حبه

از مُشَبَّه به (دانه) به دست می آید که مُشَبَّه، مالی است که شخص در راه خدا انفاق می کند؛ نه اینکه مشَبَّه، خود انفاق کننده

باشد؛ چنانچه ظاهر تشبیه افاده می کند.

3 - تکامل معنوی و رشد وجودی انفاق کننده اموال در راه خدا *

مثل الذین ... مائه حبه

بنابر ظاهر تشبیه که مُشَبَّه، همان شخص انفاق کننده (الذین ینفقون) باشد؛ یعنی آنانکه انفاق می کنند، همانند دانه ای هستند که ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 9

9 - آرامش درونی ، دستاوردی از انفاق در راه خدا

الذین ینفقون ... و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 263 - 11

11 - بهره و آثار ارزشمند انفاق ، برای شخص انفاقگر است ؛ نه خداوند .

والله غنیّ حلیم

بکارگیری صفت «غنیّ» پس از مسأله «انفاق»، برای نفی تصور بهره جستن خداوند از انفاق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 268 - 13

13 - خداوند ، آگاه به انفاق کنندگان در راه او و گشایش دهنده روزی آنان است .

والله واسع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 13

13 - انفاق زمینه دستیابی به «وجه الله» و رضای او

و ما تنفقون الا ابتغاء وجه الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 276 - 4,7,8,10

4 - رواج صدقه و انفاق ، عاملی جهت رشد نظام اقتصادی

و یربی الصدقات

«یربی» از «ارباء» به معنای رشد دادن و زیاد کردن است.

7 - اهل انفاق و صدقه ، سپاسگزاران نعمت های الهی و اطاعت کنندگان فرمان او

یمحق الله .. کل کفار اثم

از مقابله صدقه و ربا به دست می آید که این دو در آثار و تبعات متضادند؛ بنابراین چون رباخوار ناسپاس و گنهکار است، انفاق

ص: 48

کننده، سپاسگزار و فرمانبر خداست.

8 - صدقه و انفاق، سپاسگزاری در برابر نعمت های الهی و پیروی از فرمان اوست .

يُمَحِّقُ اللَّهُ .. كُلَّ كَفَّارٍ اِثْمِ

10 - انفاق، عامل جلب محبت خداوند است و انفاق کنندگان محبوب او هستند .

يُمَحِّقُ اللَّهُ الرَّبْوَا وَيُرِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ اِثْمِ

محرومیت رباخوار از محبت الهی، به قرینه مقابله بین ربا و صدقه، حاکی است که انفاق کننده محبوب خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 12

12 - رسیدن به مقام برّ، در گرو پرداخت مقداری از مال خویش به امام (ع) در هر سال

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ

امام صادق (ع): شنیدم از پدرم که می گفت: من مضت له سنه لم يصلنا من ماله قلّ او کثر، لم ينظر الله اليه يوم القيامة .. اذ يقول: «لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ ...» فنحن البرّ و التقوى.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 184، ح 85؛ نورالثقلین، ج 1، ص 364، ح 238.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 117 - 2,4

2 - کفر، موجب محرومیت آدمی از ثمره انفاقات (اعمال خیر) خویش

انّ الذّین کفروا .. مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا ... فاهلکته

4 - ایمان، شرط بهره مندی آدمی، از ثمره انفاق های خویش *

انّ الذّین کفروا .. مثل ما ینفقون ... کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم

از مفهوم «ان الذین کفروا ..» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 136 - 5

5 - انفاق، فرو بردن خشم، گذشت از خطای مردمان و استغفار، از اسباب بهره مند شدن آدمی از آمرزش الهی

سارعوا الی مغفره من ربکم .. الذین ینفقون ... اولئک جزاؤهم مغفره من ربهم

مراد از «سارعوا الی مغفره ..»، شتاب به اسباب مغفرت است ... و جمله «اولئک جزاؤهم مغفره» با توجه به مشاژالیه آن، بیانگر آن اسباب می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 39 - 1

1 - ایمان به خدا و قیامت و انفاق، هیچ خسارتی را برای آدمی در پی نخواهد داشت .

و ماذا علیهم لو امنوا باللّٰه و الیوم الاخر و انفقوا

ص: 49

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 20,21

20 - اقامه نماز ، پرداخت زکات ، ایمان به پیامبران و یاری آنان و انفاق در راه خدا ، موجب تکفیر (نادیده گرفتن) قطعی گناهان و دخول حتمی در بهشت

لئن اقمتم ... لا کفرن عنکم سیاتکم و لادخلنکم جنت

21 - تکفیر (نادیده گرفتن) گناهان بنی اسرائیل و دخول آنان به بهشت در گرو اقامه نماز ، پرداخت زکات ، ایمان به پیامبران و یاری آنان و انفاق در راه خدا

لئن اقمتم الصلوه ... و لادخلنکم جنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 10

10 - انفاق ، از عوامل تقرب به خدا و جلب دعای رسول (صلی الله علیه و آله) و رحمت و غفران الهی

و یتخذ ما ینفق قربت ... ألا إنها قربه لهم سیدخلهم ... غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 104 - 9

9 - انفاق و پرداخت صدقات از نشانه های اصلی و جلوه توبه راستین است .

أن الله هو یقبل التوبه عن عباده و یأخذ الصدقت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 100 - 12

12 - انفاق ، هیچ گاه موجب فقر انسان نمی شود .

لو أنتم تملکون ... لأمسکتکم خشیه الإنفاق و کان الإنسن قتورًا

از اینکه خداوند، انفاق نکردن به خاطر ترس از فقر را محکوم کرده است، می تواند گویای این حقیقت باشد که این ترس، به جا نبوده و انفاق موجب فقر نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 15

15 - کسانی که به خاطر خداوند ، انفاق می کنند ، قطعاً رستگارانند .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ . . . يَرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمَفْلُحُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 5,8,9,10

5 - شایسته است که انسان ، اموال خود را در راه تقرب به خداوند ، مصرف کند .

ص: 50

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ . . . ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ . . . وَ مَا ءَاتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ

یاد آوری این نکته که اموال خرج شده در غیر راه جلب رضای خدا، ثمر الهی ندارد و سپس ذکر این نکته که طالبان رضای خدا، در راه او انفاق می کنند، تشویقی است به این که خوب است، که انسان، مال اش را در راه تقرب به خدا، مصرف کند.

8 - کسانی که به خاطر جلب رضای خدا، صدقه می دهند، قطعاً پاداش مضاعف خواهند داشت .

و مَا ءَاتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ . . . فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْعَفُونَ

مراد از «زکات» به قرینه مکی بودن سوره و نیز آیه قبل (فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ . . .) هر نوع صدقه و انفاق است. و «مضعفون» به معنای «ذوالضعف» بوده و مراد، پاداش مضاعف است.

9 - صرف مال، برای جلب رضای خداوند، عامل برکت معنوی آن در پیشگاه خداوند است .

و مَا ءَاتَيْتُمْ مِنْ رِبًا . . . فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللَّهِ وَ مَا ءَاتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ . . . الْمُضْعَفُونَ

به قرینه مقابله با فراز نخست آیه و نیز این که انفاق دهندگان، از پاداش مضاعف برخوردارند، استفاده می شود که انفاق، برکت معنوی دارد.

10 - پرداخت حقوق مالی، عامل شکوفایی اقتصاد جامعه است .

و مَا ءَاتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ . . . هُمُ الْمُضْعَفُونَ

احتمال دارد که مراد از «مضعفون» (صاحبان زیادت) به معنای «زیادی در مال» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 23

23 - پرداخت صدقه و روزه داری، از جمله عوامل جلب آمرزش خداوند است .

و الْمُتَصَدِّقِينَ . . . وَ الصَّائِمِينَ . . . أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 7 - 11

11 - پرداخت زکات و انفاق مال در راه خدا، از نمود های بارز اعتقاد به توحید و جهان آخرت

و وِیلٌ لِلْمُشْرِكِينَ . الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

از مفهوم مخالف آیه، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 5

5- انفاق در راه خداوند (پرداخت زکات) ، نشانگر ایمان و نمونه گویای عمل صالح

و ویل للمشرکین . الذین لا یؤتون الزکوه ... إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 37 - 4

4- بروز کینه های نهفته مردم ، در صورت فرمان الهی به انفاق تمامی دارایی های خود

إن یسئلکموها . . . و یخرج أضغثکم

ص: 51

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 34 - 4

4 - آسیب پذیری شدید انسان ، در حوزه مسائل مالی (انفاق)

فلاتزکوا أنفسکم .. و أعطی قليلاً و اکدی

برداشت یاد شده از آن جا است که خداوند، در عبارت «فلاتزکوا..» انسان را از غرور و فریفتگی به خویشتن برحذر می دارد و بلافاصله در عبارت «أفرأیت...» یکی از لغزشگاه های وی را - که مسائل مالی است - بیان می دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 8

8 - انفاق در راه خداوند ، باعث افزون شدن مال است ؛ نه کم شدن آن .

من ذا الذی یقرض الله .. فیضعفه له

قید «یضعفه له»، شاید ناظر به این حقیقت باشد که کسی گمان نکند انفاق کردن در راه خداوند، سبب کم شدن سرمایه می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 8

8 - انفاق ، توشه اخروی مؤمنان است .

و أنفقوا .. من قبل أن یأتی أحدکم الموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 17، 16، 10

10 - انفاق ، موجب خیر و سعادت بشر

أنفقوا خیراً لأنفسکم

برداشت یاد شده بر این اساس است که «خیراً» خبر برای فعل محذوف «یکن» باشد. در این صورت تقدیر کلام چنین می شود: «فأنفقوا إن تنفقوا یکن خیراً لأنفسکم».

16 - انفاق ، مبارزه با بخل و حرص است و انفاق گران میرا از آن هستند .

و أنفقوا .. و من یوق شح نفسه

این مطلب از ارتباط میان موضوع انفاق و مسأله بخل و حرص، به دست می آید.

17 - انفاق ، عامل مهم رستگاری و بخل و حرص ، مانع از آن است .

أنفقوا .. و من یوق شح نفسه فأولئك هم المفلحون

از ارتباط میان موضوع انفاق و بخل و حرص و نیز مسأله رستگاری - که همراه با قصر (فأولئك هم) ادا شده است - می توان مطلب بالا را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 52

4 - انفاق و اختصاص دادن مقدار معینی از اموال خویش به نیازمندان جامعه ، تعدیل کننده غرایز و تأثیرگذار در اخلاق بشر (حرص ، بخل ، ناشکیبایی و ...)

إِنَّ الْإِنْسَانَ خَلْقٌ هَلُوعًا... إِلَّا الْمَصْلِينَ... وَ الَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - انجام دادن دائم نماز ، ادای حق سائلان و محرومان جامعه ، تصدیق روز جزا و هراس از عذاب الهی ، از موجبات ورود به بهشت

إِلَّا الْمَصْلِينَ... وَ الَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ... وَ الَّذِينَ يَصَّدَّقُونَ يَوْمَ الدِّينِ... أُولَئِكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - وفای به نذر ، ایثار و انفاق خالصانه به نیازمندان و بیم از روز قیامت ، موجب مصونیت از سختی های قیامت و شادمانی در آخرت است .

يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا... إِنْ مَا نَطَعْمَكُمْ لَوْجَهُ اللَّهِ... فَوْقِهِمُ اللَّهُ... وَ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که آیه شریفه ناظر به مجموع آیات مربوط به ابرار و ویژگی های آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - وفای به نذر ، ایثار و انفاق به نیازمندان جامعه بدون چشمداشتی و خوف از قیامت ، از موجبات ورود به بهشت و بهره مندی از موهبت های آن است .

يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا... إِنْ مَا نَطَعْمَكُمْ لَوْجَهُ اللَّهِ... وَ جَزِيهِمْ بِمَا صَبَرُوا ج

از مصادیق مورد نظر صبر در این آیه، موارد یاد شده است که در آیات پیش در وصف ابرار آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- انفاق، برکت آفرین است؛ نه تباه سازنده ثروت.

يقول أهلك مالاً لبدأ.. أولئك أصحاب الميمنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 4

4- انفاق، پرهیز از ثروت اندوزی، تزکیه خواهی، سخاوت مندی و اخلاص، از نشانه های تقوایبشگی است.

أعطى و اتقى

فعل «اتقى» در مقابل فعل «استغنى» (در آیات بعد)، قرار گرفته و نقطه مقابل استغنا (ثروت اندوزی) را «تقوا» نامیده است. از طرف دیگر عطف «اتقى» بر «أعطى» - که با عطف تفسیری یا سبب بر مسبب و یا عکس آن سازگار است - انفاق را نشانه تقوا

ص: 53

قرار داده است. آیات آخر سوره - که از عنوان «من أعطی و اتقی» با نامی دیگر (الأتقی . الذی یؤتی ماله بترگی ...) یاد کرده - مصادیق دیگر تقوا را بر شمرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 6 - 3

3 - سخاوت مندی ، انفاق و تقوایشگی ، نشانه پذیرش وعده های خداوند و باور داشتن پاداش های الهی است .

فأما من أعطی و اتقی . و صدق بالحسنى

عطف این آیه بر آیه قبل ، عطف سبب بر مسبب و یا عکس آن است و در هر صورت ، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 2,6,8

2 - انفاق ، تقوا و ایمان به وعده های خداوند ، فراهم سازنده زمینه برای دستیابی به آینده ای آسوده و راحت

فأما من أعطی . . . فسنبیره لیسری

حرف «سین» در «سنبیره» ، برای تأکید است و بعید نیست که برای استقبال و ناظر به این باشد که رسیدن به این نتیجه ، نیازمند گذشت زمان و تکرار اعمالی است که آیات پیشین ، بیانگر آن بود.

6 - سخاوت مندی ، انفاق ، تقوایشگی و تصدیق وعده های الهی ، زمینه ساز امداد های ویژه خداوند و مایه نشاط انسان در انجام دادن تکالیف دینی است .

فأما من أعطی . . . فسنبیره لیسری

8 - « عن أبی جعفر (ع) فی قول الله عزوجل : « . . . فسنبیره لیسری » قال : لایرید شیئاً من الخیر إلا یسره الله له ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدای عزوجل «فسنبیره لیسری» روایت شده که فرمود: [هر که در راه خدا بخشش کند و تقوا پیشه سازد و نیکوترین پاداش الهی را تصدیق کند] هیچ خیری را اراده نمی کند، جز آن که خداوند انجام دادن آن را برای او آسان می سازد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 13 - 4

4 - خداوند ، بی نیاز از انفاق ، تقوا و ایمان مردم و مصون از آسیب بخلورزی و تکذیب گری ثروت اندوزان *

فأما من أعطى . . . وأما من بخل ... وإن لنا للأخرة والأولى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 4

4 - جود و انفاق و صرف اموال شخصی خود برای رضای خداوند ، زمینه ساز پاک سازی نفس و مایه پاکى ثروت است .

الذی یؤتی ماله یتزکی

آیات بعد، انگیزه انفاق گران با تقوا را، جلب رضایت خداوند معرفی کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 54

1 - انفاق در صورتی مایه تزکیه نفس بوده و نشانه درجه والایی تقوا است که انفاق گر مدیون کسی نبوده و حق نعمتی از دیگران بر ذمه نداشته باشد .

الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی . و ما لأحد عنده من نعمه تجزی

«واو» در «و ما لأحد»، حالیه است و مفاد این آیه را به منزله قید برای «یتزکی» و اوصاف پیشین قرار داده است.

2 - بذل مال بدون چشمداشت ، از عوامل دور ماندن از آتش جهنم است .

سیجّبها .. یؤتی ماله ... و ما لأحد عنده من نعمه تجزی

7- آثار انفاق آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 14

14 - خداترسی ، تلاوت قرآن کریم ، برپاداشتن نماز و انفاق در نهان و آشکار ، از عوامل امیدواری به لطف و پاداش الهی

إنّما یخشی الله من عباده العلموا .. إنّ الذین یتلون کتب الله و أقاموا الصل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 11

11 - خداترسی ، تلاوت قرآن ، برپاداشتن نماز و انفاق در نهان و آشکار ، از اسباب آمرزش گناهان و دریافت افتخار سپاس گزاری خداوند

إنّما یخشی الله من عباده العلموا .. إنّ الذین یتلون کتب الله ... و یزیدهم

8- آثار انفاق به اسیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 7

7 - وفای به نذر ، خوف از قیامت و دستگیری خالصانه از بینوایان ، یتیمان و اسیران ، موجب بهره مندی از پاداش های بهشتی و مورد ستایش و قدردانی خداوند

یوفون بالنذر و یخافون یومًا . . . إنَّ هذا کان لکم جزاء و کان سعیکم مشکورًا

9- آثار انفاق به صحابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 55

3 - توصیه خداوند به مؤمنان ، برای جبران کمبود ها و نیاز های اقتصادی اصحاب نیازمند پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، جهت خنثی کردن توطئه منافقان در انفاق به آنان

لاتتفقوا علی من عند رسول الله . . . و أنفقوا من ما رزقنکم

10- آثار انفاق به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 6

6 - انفاق به سائلان و محرومان ، از عوامل دستیابی به بهشت و نعمت های آن

إنّ المتّقین فی جنّـت و عیون . . . و فی أموالهم حقّ للسّائل و المحروم

11- آثار انفاق به متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 6

6 - انفاق به سائلان و محرومان ، از عوامل دستیابی به بهشت و نعمت های آن

إنّ المتّقین فی جنّـت و عیون . . . و فی أموالهم حقّ للسّائل و المحروم

12- آثار انفاق به مساکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 7

7 - وفای به نذر ، خوف از قیامت و دستگیری خالصانه از بینوایان ، یتیمان و اسیران ، موجب بهره مندی از پاداش های بهشتی و مورد ستایش و قدردانی خداوند

یوفون بالنذر و یخافون یومًا . . . إنّ هذا کان لکم جزاء و کان سعیکم مشکورًا

13- آثار انفاق به یتیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- وفای به نذر، خوف از قیامت و دستگیری خالصانه از بینوایان، یتیمان و اسیران، موجب بهره مندی از پاداش های بهشتی و

ص: 56

مورد ستایش و قدردانی خداوند

یوفون بالندر و یخافون یومًا . . . إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جِزَاءً وَكَانَ سَعِيكُمْ مَشْكُورًا

14- آثار انفاق پنهانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 14

14 - خداترسی ، تلاوت قرآن کریم ، برپاداشتن نماز و انفاق در نهان و آشکار ، از عوامل امیدواری به لطف و پاداش الهی

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ . . . إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 11

11 - خداترسی ، تلاوت قرآن ، برپاداشتن نماز و انفاق در نهان و آشکار ، از اسباب آمرزش گناهان و دریافت افتخار سپاس گزاری خداوند

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ . . . إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ ... وَيُزِيدُهُمْ

15- آثار انفاق مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 17، 11

11 - انفاق های خالصانه مؤمنان ، موجب نزدیک شدنشان به خدا و جلب دعا و درود پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر آنان

وَمِنَ الْأَعْرَابِ . . . يَتَّخِذُ مَا يَنْفِقُ قُرْبَةً عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ

17 - انفاق های خالصانه مؤمنان ، زمینه آمرزش لغزش های گذشته شان و شمول رحمت گسترده الهی بر ایشان

سَيَدْخُلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

16- آثار انفاق ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- از دست دادن دارایی‌ها و بر جای ماندن حسرت و ندامت، ثمره تلاش برای مبارزه با اسلام

ثم تكون عليهم حسره

ص: 57

17- آثار بی رغبتی در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 8

8 - میل و رغبت ، شرط پذیرش انفاق و کراهت و بی میلی ، عامل بی ارزش شدن آن در پیشگاه خداست .

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا . . . و لا ینفقون إلا و هم کرهون

18- آثار نداوم انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 11

11 - انفاق های مقطعی موجب قرار گرفتن آدمی در زمره متقیان ، نخواهد شد .

هدی للمتقین . . . و مما رزقنهم ینفقون

19- آثار ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 5

5 - ترک انفاق و خودداری از تأمین هزینه های جهاد ، زمینه ساز هلاکت ترک کنندگان انفاق و از عوامل سقوط جامعه است .

و أنفقوا فی سبیل اللّٰه و لاتلقوا بأیدیکم الی التهلکة

جمله «لاتلقوا . . .» را می توان با مسأله تأمین هزینه های جهاد (أنفقوا فی سبیل اللّٰه) معنا کرد و می توان آن را در ارتباط با خود جهاد و مبارزه (قاتلوا فی سبیل اللّٰه) دانست و نیز می توان آن را بیانی برای آداب انفاق شمرد. برداشت فوق ناظر به وجه اول است؛ یعنی، هزینه های جهاد را تأمین کنید و با ترک آن خویش را به هلاکت نیفکنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 7

7 - محرومیت بنی اسرائیل از مقام برّ، پیامد ترک انفاق از اشیای مورد علاقه خود و دل بستگی آنان به دنیا *

لن تنالوا البرّ حتی تنفقوا ممّا تحبّون

با توجه به آیات قبل و بعد می توان گفت: بنی اسرائیل از جمله مخاطبان آیه می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 3,29

ص: 58

3 - ضرر و زیان ، فرجام نامیمون ترکِ انفاق از دارایی های افزون بر نیاز

و لا یحسبنّ الذّین ینخلون بما اتّیهم اللّٰه من فضله . . . بل هو شرّ لهم

29 - آویخته شدن اموال مانعان زکات به گردنشان در قیامت ، به صورت اژدهایی از آتش

سیطوقون ما بخلوا به یوم القیمه

از امام صادق (ع) درباره «سیطوقون ما بخلوا به . . .» سؤال شد، آن حضرت فرمود: ما من احد یمنع من زکاه ماله شیئاً الا جعل اللّٰه عزّوجلّ ذلک یوم القیمه ثعباناً من نار مطوّقاً فی عنقه.

کافی، ج 3، ص 502، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 414، ح 449 و 452.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 67 - 22، 21، 16

16 - ترویج زشتی ها و فساد (منکر) و پیشگیری از تحقق نیکی ها و ارزش ها و نیز امتناع از انفاق ، نشانه های غفلت از خدا

یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم نسوا اللّٰه

21 - ترویج زشتی ها (منکر) ، پیشگیری از کار های نیک ، امتناع از انفاق و غفلت از یاد خدا ، فسق واقعی است .

یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم نسوا اللّٰه . . . إن المنفقین هم

22 - ترویج زشتی ها ، پیشگیری از نیکی ها و امتناع از انفاق ، جرم و موجب عذاب حتمی

نعذب . . . مجرمین . . . یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم

آیه شریفه، بیانگر خصوصیات مجرمانی است که در آیه پیشین آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 15

15 - ترک انفاق و احسان ، جرمی هلاکت آفرین

أحسن . . . قال إنّما أوتیته علی علم عندی أولم یعلم أنّ اللّٰه قد أهلك من قبله ..

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند، قارون را به خاطر ترک احسان از مجرمان شمرده و او را تهدید به هلاکت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 33 - 3

3 - خودداری از انفاق، نمودی از دنیامداری و بی تقوایی

فأعرض عن من تولّى . . . لم يرد إلاّ الحيوة الدنيا... فلا تزكّوا أنفسكم هو أعلم بمن

در صورتی که مراد از «تولّى» اعراض از انفاق باشد، از تفریع «أفرايت. ..» بر آیات پیشین، می توان استفاده کرد که دریغورزان از انفاق، در زمره دنیامداران بی تقوا قرار دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 17

ص: 59

17 - ترک انفاق ، باعث خارج شدن از زمره صالحان

فَأَصْدَقُّ وَأَكْنَ مِنَ الصَّالِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 32 - 6

6 - ظلم و طغیان و نپرداختن سهم بینویان از اموال خویش ، سبب زوال نعمت ها و توبه و امید به خداوند ، زمینه ساز بازگشت آنها است .

أَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ . . . إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ... إِنَّا كُنَّا طٰغِينَ . عَسَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 2

2 - بخل و محروم ساختن بینویان از اموال خویش ، زمینه ساز کیفر و عذاب الهی در دنیا و آخرت

أَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ . . . كَذٰلِكَ الْعَذَابُ وَلِعَذَابِ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 31 - 2

2 - صدقه ندادن و انفاق نکردن ، از نشانه های کفر و از اوصاف کافران است .

فَلَا صَدَقَّ

برداشت یاد شده، مبتنی بر احتمال است که «صدق» از ماده «صدق» باشد (نظر زمخشری و ابی حیان). گفتنی است مفاد برخی از آیات، مانند مفاد همین است؛ یعنی، ترک انفاق و نماز، از نشانه های کافران دانسته شده است؛ مانند: «مَسَلَكُكُمْ فِي سَقَرٍ . قَالُوا لِمَ نَكُ مِنَ الْمَصْلُومِينَ . وَلِمَ نَكُ نَطْعَمُ الْمَسْكِينِ»، (سوره مدثر، آیات 42 - 44).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 9 - 3

3 - بخلورزی ، ترک انفاق و احساس بی نیازی از پاداش های الهی ، نشانه بی اعتمادی به وعده های خداوند است .

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ وَكَذَّبَ بِالْحَسَنَىٰ

از عطف این آیه بر آیه قبل - چه عطف سبب بر مسبب باشد و چه عکس آن - برداشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 10 - 7

7- بی تقوایی و ترک انفاق ، سوق دهنده انسان به سوی فرجامی سخت

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ . . . وَأَمَّا مَنْ... فَسَنِيَرَهُ لِّلْعَسْرَىٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 11 - 3

ص: 60

3 - ترک انفاق و تقوا ، ساقط کننده انسان و مایه هلاکت اخروی او است .

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى . . . وَأَمَّا مَنْ ... إِذَا تَرَدَّى

20- آثار ترک انفاق به مساکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 30 - 3

3 - بخلورزی و پرداختن سهم بینوایان از اموال خویش ، در پی دارنده سرنوشتی ملامت آور

فَأَقْبَل بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتْلُمُونَ

21- آثار ترک انفاق قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 22

22 - زراندوزی قارون و خودداری وی از پرداختن حقوق مالی ، باعث پیدایش فساد و تباهی در میان بنی اسرائیل بود .

و لَاتَّبِعِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ

22- آثار فردی انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 10، 8

8 - انفاق کنندگان در راه خدا ، نه ترسی از آینده و ناداری بر آنان مستولی می گردد ، و نه اندوهی از گذشته خویش و آنچه داده اند ، دارند .

و لا خوف عليهم ولا هم يحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن»، مربوط به دنیا باشد.

10 - انفاق کنندگان در راه خدا ، ترس و اندوهی در روز رستاخیز ندارند .

و لا خوف عليهم ولا هم يحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن»، مربوط به آخرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 1,2,6,9,11

1 - مثل انفاق کنندگان اموال برای خشنودی خدا و ثبات نفس خویش ، همچون بوستانی است بر تپه ای بلند که یا رگباری تند بر

ص: 61

آن بارد و دو چندان میوه دهد و یا باران ملایمی بر آن بارد و آن را به ثمر بنشانند .

و مثل الذین ینفقون اموالهم ابتغاء مرضات اللّٰه . . . کمثل جنّه . . . اُکَلّھا ضعیف

2- انفاق ، زمینه جلب رضایت خداوند و ثبات نفس و آرامش روحی

و مثل الذین ینفقون . . . مرضات اللّٰه و تثبیتاً من انفسهم

6- وعده الهی به پاداش انفاق کنندگان برای کسب رضایت خداوند

مثل الذین ینفقون . . . فاتت اُکَلّھا

9- انفاق کنندگان ، دارای زمینه و قابلیت والای بهره مندی از فیوضات الهی

اصابها وابل . . . فان لم یصبها وابل فطلّ

11- انفاق در جهت رضایت خداوند ، موجب رشد و تکامل انسان

و مثل الذین . . . کمثل جنّه بر بوه

از تشبیه انفاق کنندگان به بوستانی که با بارش باران به ثمر نشیند، استفاده گردیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 266 - 4

4- انفاق برای جلب رضایت الهی و ثبات نفس و به دور از ممت و آزار و ریا ، دارای نتایج و بهره های فراوان

ایوّد احدکم ان تکون له جنّه . . . فیها من کلّ الثمرات

انفاق، تشبیه به بوستان شده که هر گاه ریا و آزاری در پی داشته باشد، بسوزد و چنانچه برای رضای الهی و خالی از ریا و آزار باشد، دربردارنده نتایج و بهره های فراوان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 268 - 7,8

7- خداوند ترغیب کننده آدمی به انفاق ، با وعده آمرزش گناهان و فزونی رزق

و اللّٰه یعدکم مغفره منه و فضلا

کلمه «فضلا» به قرینه مقابله آن با وسوسه شیطان بر تهیدستی، به معنای فزونی در رزق است.

8- انفاق، موجب توسعه رزق و آمرزش گناهان

يا ايها الذين امنوا انفقوا .. و الله يعدكم مغفرة منه و فضلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 269 - 2

2- انفاق کنندگان در راه خداوند از اموالی مرغوب و بدون منت و آزار و ریا، برخورداران از حکمت

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ .. يُوْتِي الْحِكْمَةَ مِنْ يَشَاءُ وَ مِنْ يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ

به مقتضای ارتباط آیه مورد بحث با آیات سابق که درباره انفاق و احکام آن بود، می توان گفت که مراد از حکمت در این آیه، همان انفاق کردن با شرایط ویژه است و یا اینکه انفاق کردن، مصداقی از حکمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 62

7 - خداوند ، مددکار و یاور اهل انفاق و وفاکنندگان به نذر است .

و ما للظالمين من انصار

از مفهوم «و ما للظالمين من انصار» که تنها ترک کنندگان انفاق محروم از حمایت خداوند می باشند، برداشت فوق استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفاق از هر چیز خیر ، به سود خود انفاق کننده

و ما تنفقوا من خیر فلا نفسکم

«من» در برداشت فوق، ابتدائیه معنی شده است.

14 - مقبولیت انفاق در پیشگاه خداوند و ثمردهی آن ، در گرو تیت و قصد قربت انفاق کننده

و ما تنفقوا من خیر فلا نفسکم و ما تنفقون الا ابتغاء وجه الله

بنابراینکه جمله «و ما تنفقون» حال برای «و ما تنفقوا فلا نفسکم» باشد؛ یعنی آنگاه انفاق به سود شماست که برای «ابتغاء وجه الله» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - آرامش درونی ، دستاوردی از انفاق در راه خداوند

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ .. و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

8 - انفاق کنندگان در راه خداوند ، ترس و اندوهی در رستاخیز نخواهند داشت .

و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن» تنها مربوط به آخرت باشد.

9 - انفاق کنندگان در راه خدا ، نه ترسی (از آینده و ناداری) بر آنان مستولی خواهد گردید و نه اندوهی (از گذشته خویش و آنچه داده اند) دارند .

و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

بنابراینکه نفی «خوف» و «حزن» مربوط به دنیا باشد: خوف نسبت به آینده و حزن نسبت به گذشته. یعنی خداند زندگی آنان را به گونه ای تأمین می کند که بر داده های خویش محزون نباشند و هیچ ترسی از فقر و ناداری نسبت به آینده، احساس نکنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 92 - 1,5

1 - دستیابی انسان به نیکی ، تنها در گرو انفاق از اشیای مورد علاقه خویش

لن تنالوا البرَّ حتّٰی تنفقوا ممّا تحبّون

5 - تشویق و ترغیب به انفاق و ایثار ، برای رسیدن به کمال

لن تنالوا البرَّ حتّٰی تنفقوا ممّا تحبّون

ص: 63

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 7,8

7 - انفاقِ مستمر (انفاق در هر شرایط) ، مهار کردن خشم و گذشت از لغزش های مردم ، از مصادیق احسان و نیکوکاری

الَّذِينَ يَنْفَقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالصَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّ

مراد از «و الله يحب المحسنين»، این است که خداوند دارندگان صفات ذکر شده در آیه را دوست دارد یعنی: و الله يحبهم. ولی به جای ضمیر، کلمه «المحسنين» به کار رفته تا در ضمن، اشاره کند که موارد یاد شده از مصادیق نیکوکاری است.

8 - انفاق مستمر و در هر شرایط ، مهار کردن خشم و گذشت از لغزش های مردم ، از عوامل جلب محبت الهی

الَّذِينَ يَنْفَقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالصَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّ

چون مراد از «المحسنين» که سزاوار محبت الهی هستند، دارندگان صفات ذکر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 9

9- انفاق های خلق در راه خدا، سودمند به حال خود ایشان و بی تأثیر در ذات بی نیاز یگانه معبود هستی

تَدْعُونَ لِنَفْسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ... وَاللَّهُ الْغَنِيُّ

23- آداب انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 21,24

21 - تقدیم خویشاوندان نیازمند بر دیگر مستمندان ، از آداب انفاق است .

وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ

تقدیم کلمه «ذوی القربی» بر دیگران، گویای این است که: اهل ایمان در مرحله نخست باید در رفع نیاز خویشاوندان خود بکوشند و سپس به دیگران پردازند.

24 - با رغبت و طیب خاطر انفاق کردن ، از آداب انفاق است .

وءاتى المال على حبه ذوى القربى و اليتمى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 195 - 12

12 - اهل ايمان ، بايد اعمال و وظائف الهى خویش (جهاد ، دفاع ، انفاق و . . .) را به صورت نيكوى آن انجام دهند .

قتلوا فى سبيل الله . . . و أنفقوا فى سبيل الله . . . و أحسنوا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 215 - 10

ص: 64

10 - انفاق ، باید از چیز های پسندیده و مرغوب باشد .

قل ما انفقتم من خیر

بنابراینکه «خیر»، قیدی احترازی باشد و «من»، ابتدایی باشد نه بیانی ؛ یعنی آنچه انفاق می شود، باید خیر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 4

4 - مرغوبیت کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده ، دو عنصر لازم در انفاق

من ذا الذی یقرض الله قرضاً حسناً

نیکو بودن قرض «قرضاً حسناً»، عبارت است از حُسنِ فاعلی (خلوص در نیت و ...) و حُسنِ فعلی (پرداخت کالای مرغوب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 9

9 - پاداش های فراوان الهی به انفاق کننده ، منوط به انفاق مستمر

مثل الذین ینفقون اموالهم

فعل مضارع «ینفقون» حکایت از استمرار انفاق دارد؛ یعنی پاداشهای مذکور در آیه در صورتی است که شخص به صورت مستمر انفاق کند؛ نه مثلاً یکی - دو مرتبه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 1,2,3,5

1 - ارزش انفاق در گرو در راه خدا بودن آن است .

الذین ینفقون اموالهم فی سبیل الله

2 - عاری بودن انفاق از هر گونه منت و آزار - چه هنگام پرداخت و چه پس از آن - ، از شرایط ارزشمندی ، قبولی و پاداش در مقابل آن

الذین ینفقون ... ثم لا یتبعون ما انفقوا متناً ولا اذی

3 - توجه اسلام به حفظ شخصیت نیازمندان و دریافت کنندگان انفاق

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ .. لَا يَتَّبِعُونَ مَا انْفَقُوا مَنْأً وَلَا اِذًى

5- انفاق کنندگان بدون منت و آزار، بهره مند از پاداش های والا و ویژه الهی

لهم اجرهم عند ربهم

کلمه «عند ربهم»، دلالت بر ویژگی پاداش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 263 - 9،10،12،13

9- بی نیازی خداوند از انفاق آدمیان و بردباری او در کیفر دادن به انفاق کنندگان آزاررسان

قول .. والله غنیّ حلیم

10 - نباید پس از انفاق، با گفتاری ناصواب و یا آشکار ساختن فقر نیازمندان، آنان را آزرده.

ص: 65

قول معروف و مغفره خیر من صدقه یتبعها اذی

12 - غنای الهی ، کفایت کننده نیاز محرومان از انفاق های همراه با آزار و اذیت

والله غنی حلیم

بکارگیری صفت «غنی» بیانگر این است که نیازی به انفاق همراه با آزار محرومان نیست و خداوند با غنای خود روزی آنان را خواهد داد.

13 - لزوم بردباری توانگران انفاق کننده ، در صورت برخورد ناصواب نیازمندان با آنان *

قول معروف و مغفره .. و الله غنی حلیم

بکارگیری صفت «حلیم» ظاهراً برای توصیه به انفاق کنندگان است که مانند خداوند بردبار باشند تا خطای نیازمندان آنان را خشمگین نسازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 264 - 1,5,9,10,11

1 - اهل ایمان نباید صدقات خود را با منت گذاردن و آزار رسانیدن ، باطل و بی اثر سازند .

یا ایها الذین امنوا لا تبطلوا صدقاتکم بالمنّ و الاذی

5 - همانندی انفاق توأم با منت و آزار مؤمنان ، با انفاق همراه با ریای کافران

یا ایها الذین امنوا .. کالذی ینفق ماله رئا الناس و لا یؤمن بالله

انفاق مؤمنان آنگاه که با منت و آزار توأم شود، همانند انفاق کافرانی است که با ریا باشد.

9 - مثل انفاق کنندگان از روی منت و آزار و ریا ، همچون صخره صافی است که بر روی آن قشرِ خاکی باشد و بذرهایی در آن افشاندن شود و ناگهان ، رگباری تند بر آن رسد و همه خاک ها را بشوید و آن سنگ را کشت ناپذیر کند .

فمثله کمثل صفوان علیه تراب فاصابه و ابل فترکه صلداً لا یقدرون علی شیء مما کسبوا

10 - بی ثمر بودن انفاق های همراه با منت و آزار و یا ریا

فمثله کمثل صفوان .. لا یقدرون علی شیء مما کسبوا

11 - انفاق های آمیخته با ریا و همراه با منت و اذیت ، نوعی کفر است .

يا ايها الذين امنوا .. و الله لا يهدى القوم الكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 265 - 3

3 - لزوم تداوم نيت خالص در انفاق

و تثبيتاً من انفسهم

بنابراينکه «تثبيتاً» به معنای تثبیت بر نیت خالص باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 266 - 4

4 - انفاق برای جلب رضایت الهی و ثبات نفس و به دور از ممت و آزار و ریا ، دارای نتایج و بهره های فراوان

ايود احدكم ان تكون له جنه .. فيها من كل الثمرات

ص: 66

انفاق، تشبیه به بوستان شده که هر گاه ریا و آزاری در پی داشته باشد، بسوزد و چنانچه برای رضای الهی و خالی از ریا و آزار باشد، در بردارنده نتایج و بهره های فراوان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 1, 2, 5, 6, 13, 15

1 - باید انفاق از دستاورد های پاکیزه و مرغوب باشد .

انفقوا من طیبات ما کسبتم

2 - مؤمنان ، موظف به انفاق از دستاورد های پاکیزه و برداشت های خود از زمین هستند .

یا ایها الذین امنوا انفقوا من طیبات ما کسبتم و ممّا اخرجنا لکم من الارض

5 - لزوم پرهیز مؤمنان از تمایل به چیز های نامرغوب و بی ارزش برای انفاق

و لا تیمّموا الخبیث منه تنفقون

«لا تیمّموا» از «تیمّم» به معنای قصد و تمایل است.

6 - وجود چیز های نامرغوب در بین اموال انفاق شده بدون تعمد و قصد و نیت نسبت به آن ، مانعی ندارد .

انفقوا من طیبات ما کسبتم .. و لا تیمّموا الخبیث

جمله «و لا تیمّموا ..» علاوه بر اینکه خود حکم مستقلی است و ضرورت پرهیز از انفاق کالای نامرغوب را بیان می کند؛ به لحاظ اینکه متعلّق نهی، تمایل و قصد به نامرغوب است، می تواند توضیحی باشد برای «من طیبات». یعنی اگر در بین اموال انفاق شده کالای نامرغوبی نیز یافت شود ولی شما قصد آنرا نداشته باشید، از مصداق «انفقوا من طیبات» خارج نشده اید.

13 - توجه به غنای الهی و ستایش وی از انفاق کنندگان ، برانگیزنده آدمی به انفاق از اموال پاکیزه خویش

و اعلموا أنّ الله غنیّ حمید

مقصود از توجه دادن مؤمنان به بی نیازی خداوند و نیز ستایش وی از انفاق کنندگان، ایجاد انگیزه انفاق صحیح در آنان است.

15 - انفاق از مال ربّوی ، مصداقی برای انفاق از اموال خبیث و مورد نهی خداوند

و لا تیمّموا الخبیث

كان الناس حين اسلموا عندهم مكاسب من الربا ... فكان الرجل يتعمدها من بين ماله فتصدّق بها فنهاهم الله عن ذلك ...

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 149، ح 492؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 255، ح 6 و 7.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 1

1 - آگاهی خداوند به کمیّت و کیفیت انفاق ها و نذر ها ، هر چند اندک باشد .

و ما انفقتم من نفقه او نذرتم من نذر فانّ الله يعلمه

تعهد انسان بر عمل نیک را «نذر» گویند؛ یعنی شخص خود را متعهد کند به انجام عمل نیک.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 271 - 10، 3، 2، 1

1 - صدقه آشکار ، عملی نیک و ارزشمند

ص: 67

ان تبدوا الصدقات فنعما هي

2 - سود افزونتر صدقه پنهانی برای شخص انفاق کننده ، نسبت به صدقه آشکار

ان تبدوا الصدقات فنعما هي و ان تخفوها و توتوها الفقراء فهو خير لكم

به نظر می رسد کلمه «لکم» بیانگر این معناست که صدقه پنهانی برای شخص صدقه دهنده بهتر باشد؛ چون احتمال ریا و امثال آن کمتر است؛ نه اینکه به طور کلی صدقه پنهانی ارزشمندتر از صدقه آشکار باشد.

3 - ارزش برتر صدقه پنهانی ، نسبت به صدقه آشکار

ان تبدوا... و ان تخفوها و توتوها الفقراء فهو خير لكم

بنابراینکه کلمه «لکم» قرینه برای ارزشمندتر بودن صدقه پنهانی برای شخص صدقه دهنده نباشد و به اطلاق آیه نظر شود.

10 - پرهیز از ریا و منت و آزار ، از حکمت های ارزش برتر صدقه پنهانی

لا تبطلوا صدقاتکم بالمنّ و الاذی کالذی ینفق ماله رءاء الناس . . و ان تخفوها

در آیات سابق، پاداش انفاق را در گرو «فی سبیل الله» بودن و پرهیز از ریا و منت و آزار شمرد؛ چون صدقه پنهانی تأمین کننده این معیار است، لذا دارای ارزش برتر خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 11، 12، 13، 1

1 - وظیفه پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، اجبار مسلمانان بر انفاق بی آزار و منت و ریا نیست .

لیس علیک هدیهم

با توجه به ارتباط آیه با آیات قبل ، «لیس علیک هدیهم» ، یعنی بر تو لازم نیست هدایت اجباری مسلمانان به اینکه انفاق بدون آزار و منت و ریا انجام دهند.

3 - دلجویی خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای رفع نگرانی و ناراحتی وی از انفاق آلوده به ریا و منت و آزار برخی از مسلمانان

لیس علیک هدیهم

11 - عدم جواز انفاق ، جز برای رضا و خشنودی خداوند

و ما تنفقون الا ابتغاء وجه الله

جمله «و ما تنفقون» جمله ای است انشایی به صورت جمله خبری؛ یعنی «و لا تنفقوا الا . . .» و یا جمله ای خبری است به این معنا که مسلمانان برای غیر رضای خدا انفاق نمی کنند چرا که از شأن آنان به دور است.

12 - ناسازگاری ایمان مؤمنان ، با انفاق برای غیر رضا و خشنودی خدا

و ما تنفقون الا ابتغاء وجه الله

بنابراینکه جمله «و ما تنفقون» جمله خبری باشد؛ یعنی مؤمنان تا آنگاه که مؤمنند برای غیر رضای خدا انفاق نخواهند کرد و آنگاه که غیر خدا را در نظر داشته باشند از روح ایمان تهی شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 1,2

1 - انفاق کنندگان پنهان و آشکار در شب و روز (همه حال و همه وقت) بهره مندان از پاداش های ویژه الهی

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ... فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

2 - ارجمندی و برتری انفاق های پنهانی و شبانه ، بر انفاق های آشکار و در روز *

ص: 68

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ... سِرًّا وَعَلَانِيَةً

چنانچه تقدم در ذكر دلالت بر تقدم در رتبه و فضيلت كند، انفاق از نظر وقت و حالت چهار قسم می شود. چون از يك سو وقت (شب و روز) مقدم بر حالت (پنهان و آشكار) شده و از سوی ديگر شب مقدم بر روز و در حالت پنهانی مقدم بر آشكار شده است، لذا اين چهار قسم به ترتيب فضيلت عبارتند از: 1- شب و به صورت پنهانی 2- روز و به صورت پنهانی 3- شب و به صورت آشكار 4- روز و به صورت آشكار.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 27

27 - توجه به مالکیت مطلق خداوند و توجه به آگاهی او از اعمال آدمی، آسان کننده انفاق و زمینه ساز پرهیز از بخلورزی

و لا يحسبنّ الذين يبخلون... و لله ميراث السموات و الارض و الله بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - اسراء - 17 - 29 - 4، 1

1- مؤمنان، وظیفه دار رعایت اعتدال و میانه روی در انفاق به دیگران و مصرف اموال و امکانات در زندگی شخصی

و لا تجعل يدك مغلولة إلى عنقك و لا تبسطها كلّ البسط

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به رعایت اعتدال در انفاق و پرهیز از زیاده روی در آن و توجه به زندگی شخصی خود است.

و لا تجعل يدك مغلولة إلى عنقك و لا تبسطها كلّ البسط فتتعد ملومًا محسورًا

برداشت فوق مبتنی بر این است که مخاطب آیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد، هر چند دیگران را نیز شامل می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - حج - 22 - 35 - 7

7 - لزوم رعایت اعتدال و میانه روی در انفاق

و ممّا رزقنهم ينفقون

«من» در «مّمّا رزقناهم» تبعیضیه است؛ یعنی، بخشی از مال خود را انفاق می کنند. به کارگیری آن در این جا - که اوصاف مؤمنان راستین بیان می شود - دربردارنده توصیه ای است از سوی خداوند به آنان که مبادا در انفاق زیاده روی کنند و احیاناً خود و کسانی را که تحت تکفل آنانند به زحمت اندازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 6

6 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده، دو عنصر لازم در صدقه و انفاق

و أقرضوا الله قرضاً حسناً

در صورتی که وصف «حسناً» قید تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت) و حسن فعلی (پرداخت کالای مرغوب) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 69

5- « و فی روایه ابی الجارود یقول : لا تُعْطَى الْعَطِيَّةَ تَلْتَمَسُ أَكْثَرَ مِنْهَا ;

در روایت ابی الجارود [از امام باقر(ع) نقل شده که در توضیح آیه «و لا تمنن تستكثر» فرمود:] خداوند می فرماید: بخششی مکن که بیش از آن را درخواست داشته باشی».

24- ابزار انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 14

14 - امکانات دنیوی ، وسیله ای برای دستگیری از دیگران و احسان کردن به آنان

و أحسن

25- اجتناب از انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 5

5 - گرفتاری یهودیان به بخل و خودداری آنان از انفاق و یاری دیگران ، نفرین خداوند بر آنان

غلت ایدیهم

جمله «ینفق کیف یشاء» دلالت می کند که از مصادیق مورد نظر در نفرین الهی بر یهود (غلت ایدیهم) بسته بودن دست آنها از انفاق و بخیل گشتن آنهاست.

26- احتضار نارکان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 13، 12

12 - تأسف عمیق دریغ کنندگان از انفاق ، به هنگام فرارسیدن مرگ

فیقول ربّ لولا آخرتی . . . و اکن من الصلحین

13 - دوری کنندگان از انفاق و صدقات ، به هنگام مرگ خواستار مهلتی هر چند اندک ، جهت تدارک گذشته و قرار گرفتن در زمره

صالحان

فيقول لولا أخرتني إلى أجل قريب . . . وأكن من الصالحين

ص: 70

27- احتکار مدعیان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 14 - 2

2 - مدعیان دروغین انفاق ، با پیدایش گرسنگی های فراگیر ، از اطعام بخل ورزیده ، مواد غذایی را احتکار می کنند .

يقول أهلكت مالاً لبدأ... فلاقتحم العقبه... أو إطعم في يوم ذي مسغبه

28- احكام انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 8

8 - جواز انفاق به غير مسلمانان

ليس عليك هديهم... و ما تنفقوا من خير فلا نفسكم

بنابراینکه مراد از ضمیر «هدیهم»، کافران و مشرکان باشند و مؤید این معنا گفته برخی از مفسران است که سبب نزول آیه، امتناع و پرهیز مسلمانان از انفاق به غیر مسلمانان بوده است. (مجمع البيان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 11، 9

9 - حرمت ثروت اندوزی و انفاق نکردن آن در راه خدا

و الذين يكتزون الذهب و الفضه... فبشرهم بعذاب الیم

11 - انفاق دارایی ها در راه جنگ و جهاد ، واجب و امتناع ورزیدن از آن ، در پی دارنده عذاب دردناک دوزخ است .

و الذين يكتزون الذهب و الفضه و لا ينفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب الیم

برداشت فوق با توجه به این حقیقت است که آیه شریفه به دنبال آیات مربوط به جنگ و قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 26 - 12

12- رعایت اعتدال در انفاق و پرهیز از زیاده روی در آن ، لازم و واجب است .

وَأْتِ . . . وَ لَا تَبْذُرْ تَبْذِيرًا

مورد برداشت فوق مبتنی بر این است که مقصود از تبذیر (زیاده روی) - به مناسبت مورد آیه - زیاده روی در انفاق به خویشاوندان و مستمندان باشد؛ چنان که در مورد مصرف اموال شخصی در زندگی و انفاق به دیگران در همین سوره (آیه 29) چنین دستوری صادر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 28 - 7

7- ناتوانی مالی و عدم امکانات مناسب ، عذری پذیرفته شده و بجا در ترک انفاق و ادای حق خویشاوندان و مستمندان

ص: 71

وَأَتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ . . . وَإِمَّا تَعْرِضْ عَنْهُمْ ابْتَغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 5

5- تأمین نیازمند های خویشاوندان ، بینوایان و مهاجران ، بر اغنیا و ثروتمندان واجب است .

و لا يَأْتِلْ أَوْلُوا الْفَضْلَ مِنْكُمْ وَالسَّعَةَ أَنْ يُؤْتُوا أَوْلَى الْقُرْبَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 47 - 7

7- انفاق به مستمندان و گرسنگان ، امری واجب و نشانه ایمان است .

أَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْطَعِمُوا أَمْ لِيْشَاءَ اللَّهُ أَطْعَمُوا

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که در آیه شریفه، ترک انفاق به مستمندان و گرسنگان، از ویژگی های کافران و دلیل حق ناپذیری آنان شمرده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 1

1- انفاق در راه خداوند ، وظیفه ای واجب بر مؤمنان

و ما لكم ألا تتفقوا في سبيل الله

خطاب در آیه شریفه، متوجه مؤمنان و استفهام در «ما لكم» توییخی است. توییخ مؤمنان از سوی خداوند، به خاطر کوتاهی آنان در امر انفاق، بیانگر واجب بودن آن است.

29- اخلاص در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 245 - 4

4- مرغوبیت کالای مورد انفاق و خلوص تبت انفاق کننده ، دو عنصر لازم در انفاق

من ذا الذي يقرض الله قرضاً حسناً

نیکو بودن قرض «قرضاً حسناً»، عبارت است از حُسن فاعلی (خلوص در نیت و ...) و حُسنِ فعلی (پرداخت کالای مرغوب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 4

4 - خلوص ، شرط ارزشمندی انفاق

و الذين ينفقون اموالهم رياء الناس

ص: 72

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 10،13

10 - انفاق مخلصانه و به دور از هرگونه ریا ، خیر و دارای ارزشی والا است .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ .. ذَلِكُمْ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ

13 - شایسته است که ادای حقوق مالی ، همراه با قصد قربت باشد .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ .. خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 10

10 - اخلاص و انگیزه خدایی داشتن ، شرط انفاق مقبول و دارای پاداش

و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

از این که عالمان خداترس، در همه حال (نهان و آشکار) انفاق می کنند، نشانگر اخلاص آنان است و خداوند از چنین انفاقی ستایش کرده و برای آن پاداش مقرر فرموده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 6

6 - اعتقاد به تضمین پاداش کامل و بیش از استحقاق از سوی خداوند ، موجب برانگیخته شدن انسان به انجام خالصانه اعمال نیک (همچون انفاق)

الذین يتلون كتب الله .. و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه ... لیوفّیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 4

4- ارزش انفاق و پرداخت مال ، در گرو در راه خدا بودن آن است .

تدعون لتنفقوا فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 4

4 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده، دو عنصر لازم در انفاق

من ذا الذی یقرض اللّٰه قرضًا حسنًا

در صورتی که وصف «حسنًا» قید تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت) انفاق کننده و حسن فعلی (پرداخت کالای مرغوب) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 6

6 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده، دو عنصر لازم در صدقه و انفاق

ص: 73

و أقرضوا الله قرضًا حسنًا

در صورتی که وصف «حسنًا» قید تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت) و حسن فعلی (پرداخت کالای مرغوب) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 11

11 - انفاق نمودن به منظور دستیابی به پاداش الهی ، امری جایز و قابل جمع با نیت خالص و انگیزه الهی است .

أنفقوا .. إن تقرضوا الله ... يضعفه لكم و يغفر لكم

توصیه به انفاق، همراه با مقرر داشتن پاداش مضاعف - که موجب ایجاد انگیزه در انسان برای انفاق می شود - بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 28، 27

27 - انفاق ، باید در راه خدا باشد .

و أقرضوا الله

28 - مرغوبیت مال و کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده ، دو عنصر لازم در انفاق

و أقرضوا الله قرضًا حسنًا

نیکو بودن قرض (قرضًا حسنًا)، عبارت است از حسن فاعلی (خلوص نیت و ..) و حسن فعلی (پرداخت کالای مرغوب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 11 - 5

5 - وفای به نذر ، ایثار و انفاق خالصانه به نیازمندان و بیم از روز قیامت ، موجب مصونیت از سختی های قیامت و شادمانی در آخرت است .

یوفون بالنذر و يخافون يومًا .. إنما نطعمكم لوجه الله ... فوقيهم الله ... و

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که آیه شریفه ناظر به مجموع آیات مربوط به ابرار و ویژگی های آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 22 - 7

7 - وفای به نذر، خوف از قیامت و دستگیری خالصانه از بینوایان، یتیمان و اسیران، موجب بهره مندی از پاداش های بهشتی و مورد ستایش و قدردانی خداوند

یوفون بالندر و یخافون یومًا .. . إنَّ هذا کان لکم جزاء و کان سعیکم مشکورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 4,6

4 - جود و انفاق و صرف اموال شخصی خود برای رضای خداوند، زمینه ساز پاک سازی نفس و مایه پاکی ثروت است .

ص: 74

آیات بعد، انگیزه انفاق گران با تقوا را، جلب رضایت خداوند معرفی کرده است.

6- انفاق، در صورتی نشان تقوایی است که به قصد تزکیه نفس و پاک سازی ثروت انجام گیرد.

الأتقی . الذی یؤتی مالہ یتزکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 19 - 2

2- بذل مال بدون چشمداشت، از عوامل دور ماندن از آتش جهنم است.

سیجئہا .. الذی یؤتی مالہ ... و ما لأحد عنده من نعمه تجزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 10، 4، 2

2- بذل مال در صورتی نشانه برترین تقوا و مایه تزکیه نفس و نجات از آتش است که تنها به نیت دستیابی به لطف خداوند باشد.

الأتقی . الذی یؤتی مالہ ... إلا ابتغاء وجه ربّه

4- ارجمندی انفاق گران، در گرو خدایسند بودن مصارف انفاق های آنان است.

إلا ابتغاء وجه ربّه

عبارت «ابتغاء وجه ربه»، بیانگر دو ویژگی است؛ 1. انفاق گر باید تنها به قصد تقرب به خداوند انفاق کند؛ 2. موارد انفاق باید، راه های خدایسندانه باشد. برداشت یاد شده، ناظر به دومین ویژگی است.

10- توجه به ناچیز بودن همه موجودات در برابر علو خداوند، زمینه ساز خلوص نیت و قصد تقرب به او در انفاق ها است.

یؤتی مالہ ... ابتغاء وجه ربّه الأعلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 2

2- انفاق همراه با تقوا و اخلاص، مایه رسیدن به تمام خواسته ها و آرزو ها در قیامت است.

رسیدن به مرحله رضایت، به معنای دست یافتن به تمام اموری است که شخص به آن رغبت دارد.

30- ادعای دروغ در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 6 - 4

4- برخی از مردم، به دروغ خود را از انفاق گران معرفی کرده و مدعی بذل و بخشش های انبوه اند .

يقول أهلكم مالاً لبدًا

آیه بعد - که گوینده «أهلكم مالاً لبدًا» را غافل از آگاهی خداوند خواننده است - می تواند نشانگر نادرست بودن ادعای انفاق گری

ص: 75

او باشد.

31- ارزش انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 3

3 - ارزش انفاق و تأمین هزینه های جهاد ، به « در راه خدا بودن » آن است .

و أنفقوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 14

14 - انفاق ، عملی پسندیده و خیر است .

ما انفقتم من خیر . . . و ما تفعلوا من خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 3،7

3- انفاق در راه خدا ، قرض شایسته بندگان به او

من ذا الذی یقرض اللّٰه قرضاً حسناً

مراد از «قرض» در آیه شریفه، انفاق در راه خداوند است. بنابراین انفاق در راه خدا، همان قرض دادن به اوست.

7 - ارزش والای انفاق در راه خداوند

من ذا الذی یقرض اللّٰه . . . فیضاعفه له اضعافاً

از اینکه انفاق به عنوان قرض شمرده شده و پاداش فراوانی در برابر آن وعده داده، ارزش والای آن استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 6

6 - صبر ، صداقت ، خضوع ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از ارزش های اخلاقی و معنوی مورد توجه اسلام

برداشت فوق، از ذکر این صفات به عنوان ارزش برای بندگان برگزیده، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 2

2 - کم ارزشی انفاق، از اموال که مورد علاقه انفاق کننده نیست.

لن تنالوا البرَّ حتَّى تنفقوا ممَّا تحبُّون

رسیدن به «برّ» منوط به انفاق از اموال مورد علاقه است؛ پس انفاق از اموالی که مورد علاقه نباشد، بی ارزش نیست؛ بلکه صرفاً

کم ارزش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 181 - 8

8 - تبلیغات سوء یهود علیه احکام و دستورات اسلام (انفاق)

و لا يحسبنّ الذين... لقد سمع الله قول الذين قالوا انّ الله فقير و نحن اغنى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 39 - 4

4 - ارزشمندی انفاق ، مشروط به ایمان به خدا و قیامت است .

ماذا عليهم لو امنوا بالله و اليوم الاخر و انفقوا

علی رغم اینکه بحث آیات گذشته درباره انفاق و مسائل مربوط به آن بود، مطرح ساختن ایمان به خدا و قیامت پیش از امر به انفاق می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 13

13 - در راه خدا بودن ، ملاک ارزش انفاق

و لا ينفقونها في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 3

3 - انفاق در حال تهیدستی ، دارای ارزشی برتر نسبت به انفاق در حال غنا و توانگری

الذين يلمزون المطّوعين . . و الذين لا يجدون إلا جهدهم

عنوان «مطّوع» هم شامل توانگران و هم شامل تهیدستان می شود. بنابراین ذکر دوباره تهیدستان می تواند به اهمیت برتر انفاق آنان اشاره داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 10

10- انفاق ، در مقایسه با دیگر آموزه ها و ارزش های الهی ، دارای ارزش و مرتبه ای ممتاز *

فهیونفق منه

از اینکه خداوند در مقایسه میان انسانهای خوب و بد، تنها از انفاق یاد کرده است، می تواند گویای این برداشت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 10

10 - انفاق مخلصانه و به دور از هرگونه ریا ، خیر و دارای ارزشی والا است .

ص: 77

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ . . . ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 20

20 - جهاد و انفاق در راه خداوند، از مهم ترین و ارزشمندترین تکالیف الهی

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

تکیه بر دو تکلیف جهاد و انفاق، از میان سایر تکالیف الهی، حاکی از مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 5

5 - وام دادن به خداوند (صدقه و انفاق در راه او) ، قرضی نیکو و بس با ارزش است .

و أقرضوا الله قرضًا حسنًا

وصف «حسنًا»، می تواند قید توضیحی و یا قید تخصیصی باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 5

5 - ارزش والای انفاق و مقام عالی انفاق گران ، در پیشگاه خداوند

إن تقرضوا الله قرضًا حسنًا يضعفه لكم

از این که انفاق به عنوان قرض به خدا شمرده شده و پاداشی مضاعف، در برابر آن وعده داده شده است، می توان مطلب بالا را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 6 - 3

3 - مصرف ثروت برای رفع نیازمندی های مردم ، در دیدگاه منکران معاد ، خسارتی سنگین و جبران ناپذیر است .

أهلكت مالاً لبدًا

انتخاب تعبیر «أهلکت» و پرهیز از گفتن «أنفقت» و نظایر آن، بیانگر این است که گوینده، مال های مصرف شده را «هلاک شده» می پندارد. این بیش ممکن است برخاسته از انکار پاداش انفاق، بر اثر انکار معاد باشد.

32- ارزش انفاق آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 6,8

6- انفاق ، چه در نهان و چه در آشکار ، پسندیده و ارزشمند است .

قل لعبادی . . . وینفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

ص: 78

از اینکه خداوند، انفاق در نهان و آشکار را باهم ستوده است برداشت فوق استفاده می شود.

8- انفاق در نهان ، پسندیده تر و ارزشمندتر از انفاق آشکار است . *

و ینفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

تقدم انفاق سرّی بر انفاق آشکارا در آیه فوق، ممکن است بیانگر این حقیقت باشد که چون انفاق سرّی به دور از ریا و نفاق است، از شرافت بیشتری برخوردار می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 6

6- انفاق سرّی و پنهانی ، بهتر و ارزشمندتر از انفاق علنی و آشکار است .

فهو ینفق منه سرّاً و جهراً

این برداشت از تقدم «سرّاً» بر «جهراً» استفاده گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 4

4 - اهمیت و برتری انفاق پنهانی نسبت به انفاق آشکار

و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

تقدم لفظی انفاق سرّی بر انفاق آشکار، می تواند حکایت از تقدم رتبی نماید.

33- ارزش انفاق پس از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 14

14 - جهاد و انفاق مسلمانان در مقطع پیش از فتح مکه ، بسی ارزشمندتر از جهاد و انفاق آنان در مقطع پس از آن بود .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل ... من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

34- ارزش انفاق پنهانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 6,8

6- انفاق ، چه در نهان و چه در آشکار ، پسندیده و ارزشمند است .

قل لعبادی . . . وینفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

از اینکه خداوند، انفاق در نهان و آشکار را باهم ستوده است برداشت فوق استفاده می شود.

8- انفاق در نهان ، پسندیده تر و ارزشمندتر از انفاق آشکار است . *

ص: 79

و ینفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

تقدم انفاق سرّی بر انفاق آشکارا در آیه فوق، ممکن است بیانگر این حقیقت باشد که چون انفاق سرّی به دور از ریا و نفاق است، از شرافت بیشتری برخوردار می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 6

6- انفاق سرّی و پنهانی، بهتر و ارزشمندتر از انفاق علنی و آشکار است.

فهو ینفق منه سرّاً و جهراً

این برداشت از تقدم «سرّاً» بر «جهراً» استفاده گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 4

4 - اهمیت و برتری انفاق پنهانی نسبت به انفاق آشکار

و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

تقدم لفظی انفاق سرّی بر انفاق آشکار، می تواند حکایت از تقدم رتبی نماید.

35- ارزش انفاق قبل از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 14

14 - جهاد و انفاق مسلمانان در مقطع پیش از فتح مکه، بسی ارزشمندتر از جهاد و انفاق آنان در مقطع پس از آن بود.

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . . . من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

36- ارزش تداوم انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 34 - 2

2- ارزش انفاق در استمرار و مداومت بر آن است .

أفرءیت . . و أعطی قليلاً و أكدی

از این که قطع انفاق پس از مبادرت به آن، مورد نکوهش قرار گرفته است، مطلب بالا استفاده می شود.

ص: 80

37- استمهال نارکان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 13

13 - دوری کنندگان از انفاق و صدقات ، به هنگام مرگ خواستار مهلتی هر چند اندک ، جهت تدارک گذشته و قرار گرفتن در زمره صالحان

فيقول لولا آخرتني إلى أجل قريب . . . و أكن من الصالحين

38- اسراف در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 14

14 - اسراف (زیاده روی در مصرف یا انفاق) کاری حرام و نکوهیده است.

و لاتسرفوا

39- اظهار اخلاص در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 9 - 5

5 - حسن اظهار اخلاص و نداشتن چشمداشت در عرصه انفاق و ایثار به نیازمندان جامعه

إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَانرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكُورًا

برداشت یاد شده، با توجه به دو نکته ذیل است: 1. جمله «إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ...» مقول قول محذوف و در موضع حال برای فاعل «يطعمون» باشد که تقدیر آن چنین است: «يقولون لهم إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ...». 2. این گفته به زبان قال باشد نه به زبان حال؛ یعنی، ابرار به وقت اطعام به نیازمندان، به آنان می گویند که این انفاق صرفاً برای خدا است و... .

40- اعتدال در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 16

16 - قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): ... يابن مسعود قول الله ... « و لنبلونكم بشيء من الخوف ... و بشر الصابرين » قلنا يا رسول الله فمن الصابرون؟ قال: الذين يصبرون على طاعة الله واجتنبوا معصيه، الذين كسبوا طيباً و انفقوا قصداً و قدموا فضلاً فافلحوا ...

از رسول خدا (صلى الله عليه وآله) روایت شده ... که فرمود: ای پسر مسعود ... سخن خداوند است: « و لنبلونكم بشيء من الخوف ... و بشر الصابرين»، به آن حضرت عرض کردیم: صابران چه کسانی هستند؟ فرمود: کسانی که بر اطاعت خدا صبر می نمایند و از گناهان

ص: 81

دوری کرده اند، کسانی که روزی پاکیزه کسب کرده و در انفاق میانه رو هستند و زیادی درآمد خود را انفاق نموده اند، پس آنان رستگار گشته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 16

16 - از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: «لو ان رجلا أنفق ما في يديه في سبيل الله ما كان أحسن ولا وفاق، أليس يقول الله تعالى «ولا تلقوا بأيديكم إلى تهلكه وأحسنوا إن الله يحب المحسنين»؟ یعنی المقتصدین؛

اگر شخصی تمام اموال خود را در راه خدا انفاق کند کار خوبی نکرده و موفق نبوده است. آیا خداوند نفرموده: «ولا تلقوا بأيديكم إلى تهلكه وأحسنوا إن الله يحب المحسنين»؛ در راه خدا انفاق کنید و خویشان را با دست خویش به هلاکت نیندازید و کار نیک انجام دهید که خدا محسنین را دوست دارد؟ و مراد از «محسنین» کسانی هستند که در زندگی، مقتصد و میانه رو هستند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 219 - 15

15 - لزوم رعایت اعتدال در انفاق

یسئلونک ماذا ینفقون قل العفو

«العفو» ای الوسط من غیر اسراف و لا اقتار. برخی مفسرین برآنند که «عفو»، حد وسط افراط و تفریط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 26 - 12

12- رعایت اعتدال در انفاق و پرهیز از زیاده روی در آن، لازم و واجب است.

وآیات... و لا تبذر تبذیراً

مورد برداشت فوق مبتنی بر این است که مقصود از تبذیر (زیاده روی) - به مناسبت مورد آیه - زیاده روی در انفاق به خویشاوندان و مستمندان باشد؛ چنان که در مورد مصرف اموال شخصی در زندگی و انفاق به دیگران در همین سوره (آیه 29) چنین دستوری صادر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 29 - 4، 1

1- مؤمنان ، وظیفه دار رعایت اعتدال و میانه روی در انفاق به دیگران و مصرف اموال و امکانات در زندگی شخصی

و لاتجعل یدک مغلوله إلی عنقک و لاتبسطنها کلّ البسط

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به رعایت اعتدال در انفاق و پرهیز از زیاده روی در آن و توجه به زندگی شخصی خود است .

و لاتجعل یدک مغلوله إلی عنقک و لاتبسطنها کلّ البسط فتتعد ملومًا محسورًا

برداشت فوق مبتنی بر این است که مخاطب آیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد، هر چند دیگران را نیز شامل می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 35 - 7

ص: 82

7- لزوم رعایت اعتدال و میانه روی در انفاق

و ممّا رزقنهم ینفقون

«من» در «مّمّا رزقناهم» تبعیضیه است؛ یعنی، بخشی از مال خود را انفاق می کنند. به کارگیری آن در این جا - که اوصاف مؤمنان راستین بیان می شود - دربردارنده توصیه ای است از سوی خداوند به آنان که مبادا در انفاق زیاده روی کنند و احیاناً خود و کسانی را که تحت تکفل آنانند به زحمت اندازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 67 - 6

6- « فی مجمع البیان فی قوله : « و الذین إذا أنفقوا لم یسرفوا و لم یقتروا » . . . و روی عن معاذ أنّه قال : سألت رسول الله عن ذلک فقال : من أعطی فی غیر حقّ فقد أسرف و من منع عن حقّ فقد قتر ;

در مجمع البیان در باره قول خدا «والذین إذا أنفقوا لم یسرفوا و لم یقتروا» آمده است که معاذ گوید: از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) معنای این آیه را پرسیدم؟ فرمود: کسی که چیزی را در غیر مصیر حق بدهد، اسراف کرده و کسی که دیگری را از حقی منع کند، تنگ گرفته است».

41- افراط در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 67 - 3

3- افراط و زیاده روی در هر کاری - حتی در امور خیریه چون بخشش - امری مذموم و ناپسند

و الذین إذا أنفقوا لم یسرفوا و لم یقتروا و کان بین ذلک قوامًا

42- اقسام انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 10

10- انفاق کردن خصلتی نیکوست چه پنهانی انجام گیرد و چه آشکارا.

أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

43- امتحان با انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 4

ص: 83

4- انفاق ، عرصه آزمایش مالی مؤمنان و جهاد ، عرصه آزمایش جانی آنان

لتبلون فی اموالکم و انفسکم

با توجه به آیات پیشین که درباره جهاد و انفاق بود، می تواند امتحان مالی، ناظر به انفاق و امتحان جانی، ناظر به جهاد باشد.

44- امر به انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 181 - 2

2- فرمان خداوند به انفاق و بخشش ، مورد تمسخر و استهزای یهودیان

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ .. لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ

نقل کلام یهودیان (انّ الله فقیر ..)، پس از ترغیب آنان به انفاق و تهدید بخیلان، بیانگر این نکته است که یهودیان، امر خداوند مبنی بر انفاق را به تمسخر گرفته و چنین شایع کردند که خدای محمّد (صلی الله علیه و آله)، فقیر است.

45- انفاق آزادگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 75 - 7

7- حرّ واقعی ، آزاد از بندگی مال و منال و انفاق کننده ثروت خویش در پنهان و آشکار است . *

عبدًا مملوگًا لا يقدر على شيء و من رزقته منّا رزقًا حسنًا فهو ينفق منه سرًّا و ج

برداشت فوق بر این اساس است که خداوند انسان توانمند انفاقگر را در مقابل بردگان فاقد قدرت قرار داده است؛ یعنی، هر کس توانمند باشد و انفاق نماید برده نیست، بلکه حرّ و آزاد است.

46- انفاق آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- رعد - 13 - 22 - 10

10- انفاق کردن خصلتی نیکوست چه پنهانی انجام گیرد و چه آشکارا .

أنفقوا مما رزقنهم سرًّا و علانیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 7

7- حرّ واقعی ، آزاد از بندگی مال و منال و انفاق کننده ثروت خویش در پنهان و آشکار است . *

ص: 84

عبدًا مملوگًا لا یقدر علی شیء و من رزقنه منّا رزقًا حسنًا فهو ینفق منه سرًّا و ج

برداشت فوق بر این اساس است که خداوند انسان توانمند انفاقگر را در مقابل بردگان فاقد قدرت قرار داده است؛ یعنی، هر کس توانمند باشد و انفاق نماید برده نیست، بلکه حرّ و آزاد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 2، 1

1 - انس با قرآن و تلاوت مستمر آن، برپایی نماز و انفاق در نهان و آشکار، از اوصاف عالمان راستین و اهل معرفت

إِنَّمَا یخشی اللّٰه من عباده العلموٰء .. إِنَّ الذّٰین یتلون کتب اللّٰه و أقاموا الصل

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه «إِنَّ الذّٰین ..» در مقام بیان جمله «إِنَّمَا یخشی اللّٰه من عباده العلماء» است؛ یعنی، در توصیف عالمان خدا ترس می باشد.

2 - انس با قرآن و تلاوت پیوسته آن، برپایی نماز و انفاق در نهان و آشکار، از نشانه های خدا ترسی است .

إِنَّمَا یخشی اللّٰه من عباده العلموٰء .. إِنَّ الذّٰین یتلون کتب اللّٰه و أقاموا الصل

47- انفاق ابرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 8 - 1

1 - اطعام ایثارگرانه به نیازمندان، یتیمان و اسیران، از ویژگی های ابرار

إِنَّ الْأَبْرَارَ .. و یطعمون الطعماء علی حبّه مسکینًا و یتیمًا و أسیرًا

«علی حبّه» حال برای فاعل «یطعمون» است و ضمیر آن به «طعام» بازمی گردد. مقصود از دوست داشتن غذا (علی حبّه)، نیاز داشتن به آن است؛ چون انسان در وقت نیاز به چیزی، دوست دارد که به آن دست یابد تا با آن رفع نیاز کند. از این رو اطعام ابرار، نوعی ایثار از سوی آنان است.

48- انفاق از بهترینها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 2 - 11

11 - برگزیدن گران بهاترین حیوان اهلی (شتر) برای قربانی ، واکنشی بایسته از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در سپاس گذاری از
کوثر عطا شده به آن حضرت

إِنَّا أَعْطَيْنَكَ الْكَوْثَرَ . . . وَانْحَر

ص: 85

49- انفاق از حلالها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 11

11- تنها آن دسته از امکانات و داراییهایی که در چارچوب فرمان های الهی به دست آمده باشد، رزق و روزی خدا و شایسته انفاق است

ینفقوا ممّا رزقنهم

جمله «مّمّا رزقناهم» به منزله قید برای انفاق است؛ یعنی، آن دسته از اموالی که ما خواسته ایم و روزی شما کردیم انفاق کنید، نه از دیگر اموال.

50- انفاق از خبایث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 15

15 - انفاق از مال ربّوی، مصداقی برای انفاق از اموال خبیث و مورد نهی خداوند

ولا تیمّموا الخبیث

كان النَّاس حين اسلموا عندهم مكاسب من الربا .. فكان الرجل يتعمّدها من بين ماله فتصدّق بها فنهاهم الله عن ذلك ...

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 149، ح 492؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 255، ح 6 و 7.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 268 - 14

14 - انفاق نکردن و نیز انفاق از اموال خبیث (غیر مرغوب)، از مصادیق فحشا و زشتی

انفقوا من طیّبات ما کسبتم .. الشّیطان یعدکم الفقر و یأمركم بالفحشاء

جمله «یأمركم بالفحشاء»، تفسیری از وسوسه شیطان، مبنی بر ترک انفاق و نیز انفاق از مال خبیث است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- ترک انفاق و یا انفاق را به ریا و مَنّت و آزار آلودن و نیز انفاق کردن از خبایث و عمل نکردن به نذر ، ستمگری است .

لا تبطلوا صدقاتکم بالمنّ و الاذی .. انفقوا من طیبّات ... و ما للظالمین من انصا

51- انفاق از دوست داشتنیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 86

1 - باید انفاق از دستاورد های پاکیزه و مرغوب باشد .

انفقوا من طیبات ما کسبتم

2 - مؤمنان ، موظف به انفاق از دستاورد های پاکیزه و برداشت های خود از زمین هستند .

یا ایها الذین امنوا انفقوا من طیبات ما کسبتم و ممّا اخرجنا لکم من الارض

5 - لزوم پرهیز مؤمنان از تمایل به چیز های نامرغوب و بی ارزش برای انفاق

و لا تیمموا الخبیث منه تنفقون

«لا تیمموا» از «تیمم» به معنای قصد و تمایل است.

7 - احاله انفاق کننده به داوری وجدان خویش ، در پرهیز از اموال نامرغوب

و لا تیمموا الخبیث منه تنفقون و لستم باخذیه

13 - توجه به غنای الهی و ستایش وی از انفاق کنندگان ، برانگیزنده آدمی به انفاق از اموال پاکیزه خویش

واعلموا انّ الله غنی حمید

مقصود از توجه دادن مؤمنان به بی نیازی خداوند و نیز ستایش وی از انفاق کنندگان، ایجاد انگیزه انفاق صحیح در آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 269 - 2

2 - انفاق کنندگان در راه خداوند از اموالی مرغوب و بدون منت و آزار و ریا ، برخورداران از حکمت

الذین ینفقون اموالهم فی سبیل الله .. یؤتی الحکمه من یشاء و من یؤت الحکمه فقد

به مقتضای ارتباط آیه مورد بحث با آیات سابق که درباره انفاق و احکام آن بود، می توان گفت که مراد از حکمت در این آیه، همان انفاق کردن با شرایط ویژه است و یا اینکه انفاق کردن، مصداقی از حکمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 273 - 11

11 - دانایی خداوند ، به انفاق از خیر ها و نیکیها

و ما تنفقوا من خیر فانّ الله به علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 14، 7، 2، 1

1 - دستیابی انسان به نیکی ، تنها در گرو انفاق از اشیای مورد علاقه خویش

لن تنالوا البرّ حتّی تنفقوا ممّا تحبّون

2 - کم ارزشی انفاق ، از اموال که مورد علاقه انفاق کننده نیست .

لن تنالوا البرّ حتّی تنفقوا ممّا تحبّون

رسیدن به «برّ» منوط به انفاق از اموال مورد علاقه است؛ پس انفاق از اموالی که مورد علاقه نباشد، بی ارزش نیست؛ بلکه صرفاً کم ارزش است.

7 - محرومیت بنی اسرائیل از مقام برّ ، پیامد ترک انفاق از اشیای مورد علاقه خود و دل بستگی آنان به دنیا *

ص: 87

لن تنالوا البرّ حتى تنفقوا ممّا تحبّون

با توجه به آیات قبل و بعد می توان گفت: بنی اسرائیل از جمله مخاطبان آیه می باشند.

14 - رسیدن به پاداش نیک خدا در گرو انفاق از مال با وجود علاقه به آن و ترس از فقر

لن تنالوا البرّ حتى تنفقوا ممّا تحبّون

از رسول الله (صلی الله علیه و آله) درباره آیه فوق سؤال شد آن حضرت فرمود: هو ان ینفق العبد المال و هو شحیح یأمل الدنیا و یخاف الفقر.

مجمع البیان، ج 2، ص 793؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 298، ح 7.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 18

18 - قرض به خدا (انفاق)، باید از چیز های نیک باشد.

و اقرضتم الله قرضاً حسناً

«قرض» وامی است که به دیگری پرداخت می شود. (لسان العرب). بر اساس این معنی، «قرضاً» مفعول به است و «حسناً» توصیف چیزی خواهد بود که مورد انفاق قرار می گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 8 - 8

8 - «عن مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأُسِيرًا» قَالَ: قُلْتُ حُبَّ اللَّهِ أَوْ حُبَّ الطَّعَامِ؟ قَالَ: حُبَّ الطَّعَامِ؛

معمر بن خلاّد از امام رضا(ع) درباره سخن خدای تعالی «و يطعمون الطعام على حبه مسكيناً و يتيماً و أسيراً» روایت کرده که به امام گفتم: [در «علی حبه»] حبّ خدا مراد است یا حبّ طعام؟ فرمود: حبّ طعام».

52- انفاق از محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - خداوند حقی برای خود در محصولات کشاورزی قرار داده است.

و اتوا حقه یوم حصاده

مرجع ضمیر «حقه»، به قرینه صدر آیه، ممکن است «الله» باشد.

11 - لزوم پرداخت بخشی از محصولات کشاورزی به هنگام چیدن میوه ها و درو کردن غلات

و اتوا حقه یوم حصاده

ص: 88

53- انفاق امام علی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 55 - 4

4 - علی بن ابیطالب (ع) ، انسانی مؤمن ، برپا دارنده نماز و پرداخت کننده زکات در حال رکوع

الذین ءامنوا الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم رکعون

بر اساس شأن نزولهای متعدد، شخصیت مورد نظر در آیه شریفه، حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب(ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 8 - 8

8 - « عن مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى « وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأُسِيرًا » قَالَ : قُلْتُ حُبَّ

اللَّهِ أَوْ حُبَّ الطَّعَامِ ؟ قَالَ : حُبَّ الطَّعَامِ ؛

معمربن خلاد از امام رضا(ع) درباره سخن خدای تعالی «و يطعمون الطعام على حبه مسكيناً و يتيماً و أسيراً» روایت کرده که به امام گفتیم: [در «علی حبه»] حب خدا مراد است یا حب طعام؟ فرمود: حب طعام».

54- انفاق بادیه نشینان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 98 - 8

8 - اقدام برخی از بادیه نشینان صدر اسلام ، به انفاق های اکراهی و ناخواسته

و من الأعراب من يتخذ ما ينفق مغرمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 5

5 - برخی از بادیه نشینان ، دارای انفاق های خالصانه جهت تقرب به خدا و جلب دعا و درود پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای خویش

و من الأعراب . . . و يتخذ ما ينفق قربت عند الله و صلوت الرسول

55- انفاق بارغبث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 2

2 - انفاق از روی میل و رغبت ، خصلت مؤمنان راستین

يلمزون المطوعين من المؤمنين

«تَطَوَّعَ» (مصدر مَطَّوعِينَ) به معنای دادن چیزی همراه با میل و رغبت است. «المطوعين في الصدقات»؛ یعنی، کسانی که

ص: 89

صدقات را با طیب نفس و با میل و رغبت می پردازند.

56- انفاق باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 1

1 - مالی که نه به قصد تقرب به خدا، بلکه برای افزون شدن اموال داده می شود، در پیشگاه خداوند، بی پاداش است.

و ما ءاتیتم من رباً لیربوا فی أموال الناس فلا یربوا عندالله

«ربا» در لغت، به معنای زیادی است و به قرینه مقابله با آیه قبل، مالی است که برای جلب رضای خدا داده نمی شود.

57- انفاق بخیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 6

6 - انفاق بخیلان از روی ریاکاری است.

الذین ینخلون . . . و الذین ینفقون أموالهم رءاء التّاس

توصیف «مختالاً-فخوراً» از یکسو به بخلورزی و از سوی دیگر به انفاق ریائی، حاکی از آن است که بخیلان اگر انفاق کنند، از روی ریاکاری است.

58- انفاق برای پاداش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 11

11 - انفاق نمودن به منظور دستیابی به پاداش الهی، امری جایز و قابل جمع با نیت خالص و انگیزه الهی است.

أنفقوا . . . إن تقرضوا الله . . . یضعفه لكم و یغفر لكم

توصیه به انفاق، همراه با مقرر داشتن پاداش مضاعف - که موجب ایجاد انگیزه در انسان برای انفاق می شود - بیانگر مطلب یاد شده است.

59- انفاق برای جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 2

ص: 90

2- دعوت الهی از مؤمنان ، به انفاق در مسیر جهاد *

تدعون لتتفقوا فی سبیل الله

با توجه به این که آیات پیشین درباره جهاد می باشد؛ ممکن است مراد از «فی سبیل الله» نیازهای مالی جهاد باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 5,6

5 - تشویق مسلمانان از سوی خداوند ، به بسیج شدن در امر انفاق و هزینه کردن امکانات و داریی های خود در راه جنگ ، جهاد و جبهه

و ما لکم الا تتفقوا فی سبیل الله

6 - خداوند ، آن دسته از مسلمانان را که در رفع نیازمندی های جبهه و جنگ و انفاق در راه آن ، کوتاهی کردند ، مورد نکوهش سخت قرار داد .

و ما لکم الا تتفقوا فی سبیل الله

60- انفاق بزرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 13 - 7

7 - پرداخت وجه مورد نیاز اسیران و زندانیان برای آزادسازی آنان ، گامی بلند و انفاق سنگین است .

ما العقبه . فك رقه

آزاد سازی بردگان، مصداق آشکار «فک رقه» است؛ ولی تنها مصداق آن نیست. بنابراین رها سازی هر شخص در بندی، می تواند مراد آیه باشد.

61- انفاق به ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 7

7 - والدین ، خویشاوندان ، یتیمان ، فقرا و در راه ماندگان ، به ترتیب از موارد مصرف انفاق هستند .

فللوالدین والاقربین والیتامی والمساکین وابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 28 - 14

14- کسانی که به خاطر ناتوانی مالی ، از دستگیری خویشاوندان ، مساکین و در راه ماندگان خودداری می کنند ، نباید به گونه ای به آنان وعده و نوید بدهند که دچار مشکل شوند .

ص: 91

وإما تعرضنّ . . . ابتغاء رحمة من ربك ترجوها فقل لهم قولاً ميسوراً

برداشت فوق، مبتنی بر این است که «قل لهم قولاً ميسوراً» به این معنا باشد که اکنون که ناتوان از کمک به نیازمندان هستید، به آنان قول و وعده ای بدهید که برای شما عسر و حرج آفرین نباشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 1, 2

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور انفاق به خویشان خود و مساکین و در راه ماندگان بود .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ

2 - انفاق بر خویشاوندان و مساکین و در راه ماندگان ، لازم است .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ

مخاطب آیه، اگر چه پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، اما پیروان آن حضرت، به تبع او، مشمول حکم آیه هستند.

62- انفاق به اسیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 8 - 1

1 - اطعام ایثارگرانه به نیازمندان ، یتیمان و اسیران ، از ویژگی های ابرار

إِنَّ الْأَبْرَارَ . . . وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حَبِّهِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا

«علی حبّه» حال برای فاعل «یطعمون» است و ضمیر آن به «طعام» بازمی گردد. مقصود از دوست داشتن غذا (علی حبّه)، نیاز داشتن به آن است؛ چون انسان در وقت نیاز به چیزی، دوست دارد که به آن دست یابد تا با آن رفع نیاز کند. از این رو اطعام ابرار، نوعی ایثار از سوی آنان است.

63- انفاق به برده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 19

19 - «عن محمد بن علی (ع) أنه قال : «أنفقوا من ما رزقناکم» قال : ممّا رزقکم الله علی ما فرض الله علیکم فیما ملکتم ایمانکم . . .»

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند «أَنْفَقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ» روایت شده که فرمود: از آنچه خداوند به شما روزی داده، انفاق کنید بر کسانی که غلام یا کنیز شما هستند؛ همان گونه و همان مقدار که خداوند بر شما واجب کرده است. «..».

ص: 92

64- انفاق به خویشاوندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 7

7 - والدین ، خویشاوندان ، یتیمان ، فقرا و در راه ماندگان ، به ترتیب از موارد مصرف انفاق هستند .

فللوالدین و الاقربین و الیتامی و المساکین و ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 28 - 14

14- کسانی که به خاطر ناتوانی مالی ، از دستگیری خویشاوندان ، مساکین و در راه ماندگان خودداری می کنند ، نباید به گونه ای به آنان وعده و نوید بدهند که دچار مشکل شوند .

وإما تعرضنّ .. ابتغاء رحمة من ربّك ترجوها فقل لهم قولاً میسوراً

برداشت فوق ، مبتنی بر این است که «قل لهم قولاً میسوراً» به این معنا باشد که اکنون که ناتوان از کمک به نیازمندان هستید، به آنان قول و وعده ای بدهید که برای شما عسر و حرج آفرین نباشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 10

10 - در انفاق ، خویشاوندان نیازمند بر دیگر نیازمندان ، اولویت و تقدم دارند .

و لا یأتلُّ أولوا الفضل منکم والسعه أن یؤتوا أُولی القربی و المسکین و المهجری

برداشت یاد شده، مبتنی بر این اساس است که تقدم ذکرى «أُولی القربی» بر «مساکین» و «مهاجرین» حاکی از تقدم رتبی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 1,2,4

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور انفاق به خویشان خود و مساکین و در راه ماندگان بود .

فأت ذا القربی حقه و المسکین و ابن السبیل

2- انفاق بر خویشاوندان و مساکین و در راه ماندگان ، لازم است .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ

مخاطب آیه، اگر چه پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، اما پیروان آن حضرت، به تبع او، مشمول حکم آیه هستند.

4- خویشاوندان نزدیک ، در اعطای حقوق مالی و انفاق ، در اولویت اند . *

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ

65- انفاق به خویشاوندان نیازمند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 93

21 - تقدیم خویشاوندان نیازمند بر دیگر مستمندان ، از آداب انفاق است .

وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ

تقدیم کلمه «ذوی القربی» بر دیگران، گویای این است که: اهل ایمان در مرحله نخست باید در رفع نیاز خویشاوندان خود بکوشند و سپس به دیگران بپردازند.

66- انفاق به رهبری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 17

17 - صلّه و کمک مالی به امام مسلمین ، از مصادیق قرض به خداوند است .

مَنْ ذَا الَّذِي يُقرضُ اللَّهَ قَرْضًا

امام کاظم (ع) درباره آیه «مَنْ ذَا الَّذِي . . .» فرمود: نزلت فی صلّه الإمام

کافی، ج 1، ص 537، ح 4؛ تفسیر عیاشی، ج 1، ص 131، ح 435.

67- انفاق به سفیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 5 - 3

3 - در انفاق به سفیهان ، نباید مال را در اختیار آنان قرار داد . *

وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمِ

برخی برآنند که مراد از «ایته»، انفاق بر آنان است ؛ یعنی به هنگام انفاق بر آنان، اموالتان را در اختیار آنان قرار ندهید، بلکه در جهت منافع آنان به کار گیرید.

68- انفاق به صحابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- انفاق و کمک های مالی مؤمنان ، به یاران نیازمند پیامبر (صلی الله علیه و آله)

هم الذين يقولون لا تنفقوا علی من عند رسول الله

ص: 94

69- انفاق به غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 8،17

8 - جواز انفاق به غیر مسلمانان

لیس علیک هدیهم . . . و ما تنفقوا من خیر فلا نفسکم

بنابراینکه مراد از ضمیر «هدیهم»، کافران و مشرکان باشند و مؤید این معنا گفته برخی از مفسران است که سبب نزول آیه، امتناع و پرهیز مسلمانان از انفاق به غیر مسلمانان بوده است. (مجمع البیان)

17 - کم و کاست نشدن پاداش انفاق برای رضای خدا، هر چند به بینوایان غیر مسلمان باشد .

و ما تنفقوا من خیر یوفّ الیکم و انتم لا تظلمون

با توجه به شأن نزول که در مورد انفاق به غیر مسلمانان است.

70- انفاق به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 5

5- لزوم انفاق و دستگیری از مستمندان

والذین . . . أنفقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 28 - 14

14- کسانی که به خاطر ناتوانی مالی، از دستگیری خویشاوندان، مساکین و در راه ماندگان خودداری می کنند، نباید به گونه ای به آنان وعده و نوید بدهند که دچار مشکل شوند .

وإما تعرضنّ . . . ابتغاء رحمة من ربّک ترجوها فقل لهم قولاً میسوراً

برداشت فوق، مبتنی بر این است که «قل لهم قولاً میسوراً» به این معنا باشد که اکنون که ناتوان از کمک به نیازمندان هستید، به آنان قول و وعده ای بدهید که برای شما عسر و حرج آفرین نباشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 35 - 6

6 - انفاق مال و دستگیری از نیازمندان ، از برنامه های زندگی مؤمنان راستین

و بشر المحبتین . . . و ممّا رزقنهم ینفقون

به کارگیری فعل مضارع (ینفقون) بیانگر این حقیقت است که انفاق و رسیدگی به کار نیازمندان، کار یک روز و یا چند روز مؤمنان راستین نیست؛ بلکه برنامه ای است که آنان در طول زندگی، خود را موظف به انجام آن می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 95

10 - در انفاق، خویشاوندان نیازمند بر دیگر نیازمندان، اولویت و تقدم دارند.

ولا يَأْتِلُ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولَى الْقُرْبَى وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این اساس است که تقدم ذکری «أُولَى الْقُرْبَى» بر «مساکین» و «مهاجرین» حاکی از تقدم رتبی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 1

1 - بخشی از اموال محسنان تقوایی، اختصاص به سائلان و محرومان دارد.

وفي أموالهم حق للسائل والمحروم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 3، 1

1 - اختصاص دادن مقدار معینی از اموال خود به سائلان و محرومان جامعه، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین است.

والذین فی أموالهم .. للسائل والمحروم

3 - اولویت داشتن کمک به استمداد و درخواست کنندگان، بر دیگر محرومان جامعه

للسائل والمحروم

تقديم ذکری «سائل» بر «محروم»، می تواند بیانگر تقدم رتبی آن باشد.

71- انفاق به فقير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 7

7 - والدین، خویشاوندان، یتیمان، فقرا و در راه ماندگان، به ترتیب از موارد مصرف انفاق هستند.

فللوالدين والاقربین والیتامی و المساکین و ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - انفاق در حال توانمندی و تنگدستی ، از ویژگی های تقوایبندگان

اعدت للمتقين. الذين ينفقون في السراء والضراء

مراد از «فی السراء و الضراء»، حالت تنگدستی و توانمندی است، و در برداشت فوق، توصیف انفاق کننده گرفته شده است، نه وصف برای مورد انفاق.

ص: 96

72- انفاق به کنیز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 19

19 - « عن محمد بن عليّ (ع) أنّه قال : « أنفقوا من ما رزقناكم » قال : ممّا رزقكم الله على ما فرض الله عليكم فيما ملّكت أيمانكم . . . » ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند «أنفقوا من ما رزقناكم» روایت شده که فرمود: از آنچه خداوند به شما روزی داده، انفاق کنید بر کسانی که غلام یا کنیز شما هستند؛ همان گونه و همان مقدار که خداوند بر شما واجب کرده است. «..».

73- انفاق به متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 1

1 - بخشی از اموال محسنان تقوایشه ، اختصاص به سائلان و محرومان دارد .

و فی أموالهم حقّ للسائل والمحروم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 1

1 - اختصاص دادن مقدار معینی از اموال خود به سائلان و محرومان جامعه ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین است .

و الذین فی أموالهم . . . للسائل والمحروم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 10 - 3

3 - لزوم انفاق به کمک خواهان مستمند

و أمّا السائل فلا تنهر

74- انفاق به مساکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

29 - كفاره تراشیدن سر قبل از قربانی ، سه روز روزه و یا صدقه به شش مسکین و یا قربانی کردن یک گوسفند است .

فمن كان منكم مريضاً .. او صدقه او نسك

امام صادق (ع): .. و جعل الصيام ثلاثة ايام و الصدقه على ستة مساكين لكل مسكين مدّين و التّسك شاه ...

کافی، ج 4، ص 358، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 187، ح 664 و 666.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 2، 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور انفاق به خویشان خود و مساکین و در راه ماندگان بود .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ

2 - انفاق بر خویشاوندان و مساکین و در راه ماندگان ، لازم است .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ

مخاطب آیه، اگر چه پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، اما پیروان آن حضرت، به تبع او، مشمول حکم آیه هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 31 - 4

4 - انفاق به بینویان و بهره مند کردن آنان از اموال خویش ، از قوانین و حدود الهی است .

لَا يَدْخُلُهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ . . . إِنَّا كُنَّا طَعِينٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 8 - 1

1 - اطعام ایثارگرانه به نیازمندان ، یتیمان و اسیران ، از ویژگی های ابرار

إِنَّ الْأَبْرَارَ . . . وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حَبِّهِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأُسِيرًا

«علی حبّه» حال برای فاعل «یطعمون» است و ضمیر آن به «طعام» بازمی گردد. مقصود از دوست داشتن غذا (علی حبّه)، نیاز داشتن به آن است؛ چون انسان در وقت نیاز به چیزی، دوست دارد که به آن دست یابد تا با آن رفع نیاز کند. از این رو اطعام ابرار، نوعی ایثار از سوی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 11 - 5

5 - وفای به نذر ، ایثار و انفاق خالصانه به نیازمندان و بیم از روز قیامت ، موجب مصونیت از سختی های قیامت و شادمانی در آخرت است .

یوفون بالنذر و یخافون یومًا . . . إثمًا نطعمکم لوجه الله ... فقیهم الله ... و

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که آیه شریفه ناظر به مجموع آیات مربوط به ابرار و ویژگی های آنان باشد.

75- انفاق به نیازمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 11، 7

ص: 98

7- فرمان های دین در رسیدگی مالی به دیگران ، با عواطف طبیعی انسان ، هماهنگ است .

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ

تقدم ادای حقوق خویشان بر دیگران، می تواند با توجه به این نکته باشد که انسان، به صورت فطری و طبیعی، رسیدگی به خویشان را در اولویت قرار می دهد.

11 - پرداختن به کار های خیر ، مانند انفاق به نیازمندان - با توجه به دستاورد بد کار های نادرست - لازم است .

تصَبَّهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمْتُمْ أُيْدِيَهُمْ .. فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ

«فا» در «فآت» می تواند فصیحه و مربوط به فراز «ان تصبهم» در آیات قبل باشد؛ یعنی: «حال که سیئه، در پی دارنده ناگواری است، پس، از آن پرهیز و حقوق خویشاوندان و .. را ادا کنید».

76- انفاق به والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 215 - 5,7

5- لزوم توجه به والدین و مقدم داشتن آنها در انفاق

فللوالدین و الاقربین و الیتامی

7- والدین ، خویشاوندان ، یتیمان ، فقرا و در راه ماندگان ، به ترتیب از موارد مصرف انفاق هستند .

فللوالدین و الاقربین و الیتامی و المساکین و ابن السبیل

77- انفاق به یتیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 215 - 7

7- والدین ، خویشاوندان ، یتیمان ، فقرا و در راه ماندگان ، به ترتیب از موارد مصرف انفاق هستند .

فللوالدین و الاقربین و الیتامی و المساکین و ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 8 - 1

1 - اطعام ایثارگرانه به نیازمندان ، یتیمان و اسیران ، از ویژگی های ابرار

إِنَّ الْأَبْرَارَ . . . وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حَبِّهِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأُسِيرًا

«علی حبّه» حال برای فاعل «یطعمون» است و ضمیر آن به «طعام» بازمی گردد. مقصود از دوست داشتن غذا (علی حبّه)، نیاز داشتن به آن است؛ چون انسان در وقت نیاز به چیزی، دوست دارد که به آن دست یابد تا با آن رفع نیاز کند. از این رو اطعام ابرار، نوعی ایثار از سوی آنان است.

ص: 99

78- انفاق بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 3، 2

2 - انفاق منافقان - چه با میل و رغبت باشد و چه با بی میلی و کراهت - در پیشگاه خدا بی ارزش و غیر قابل قبول است .

قل أنفقوا طوعاً أو كرهاً لن يتقبل منكم

3 - انفاق مال به جای شرکت در جنگ ، در پیشگاه خداوند بی ارزش و غیر قابل قبول است .

و منهم من يقول انذن لی ولا تفتنی .. قل أنفقوا طوعاً أو كرهاً لن يتقبل منكم

79- انفاق پس از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 21

21 - برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لايستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

80- انفاق پنهانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 2

2 - ارجمندی و برتری انفاق های پنهانی و شبانه ، بر انفاق های آشکار و در روز *

الَّذین ینفقون .. سِرّاً و علانیةً

چنانچه تقدم در ذکر دلالت بر تقدم در رتبه و فضیلت کند، انفاق از نظر وقت و حالت چهار قسم می شود. چون از یک سو وقت (شب و روز) مقدم بر حالت (پنهان و آشکار) شده و از سوی دیگر شب مقدم بر روز و در حالت پنهانی مقدم بر آشکار شده است، لذا این چهار قسم به ترتیب فضیلت عبارتند از: 1 - شب و به صورت پنهانی 2 - روز و به صورت پنهانی 3 - شب و به صورت آشکار 4 - روز و به صورت آشکار.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 10

10- انفاق کردن خصلتی نیکوست چه پنهانی انجام گیرد و چه آشکارا.

أنفقوا مما رزقنهم سرًا و علانیه

ص: 100

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 75 - 7

7- حرّ واقعی، آزاد از بندگی مال و منال و انفاق کننده ثروت خویش در پنهان و آشکار است.*

عبدًا مملوگًا لا یقدر علی شیء و من رزقته منّا رزقًا حسنًا فهو ینفق منه سرًّا و ج

برداشت فوق بر این اساس است که خداوند انسان توانمند انفاقگر را در مقابل بردگان فاقد قدرت قرار داده است؛ یعنی، هر کس توانمند باشد و انفاق نماید برده نیست، بلکه حرّ و آزاد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 1،2

1 - انس با قرآن و تلاوت مستمر آن، برپایی نماز و انفاق در نهان و آشکار، از اوصاف عالمان راستین و اهل معرفت

إِثْمًا یخشی اللّٰه من عباده العلموا .. إِنَّ الذّٰین یتلون کتب اللّٰه و أقاموا الصل

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه «إِنَّ الذّٰین ..» در مقام بیان جمله «إِثْمًا یخشی اللّٰه من عباده العلماء» است؛ یعنی، در توصیف عالمان خداترس می باشد.

2 - انس با قرآن و تلاوت پیوسته آن، برپایی نماز و انفاق در نهان و آشکار، از نشانه های خداترسی است .

إِثْمًا یخشی اللّٰه من عباده العلموا .. إِنَّ الذّٰین یتلون کتب اللّٰه و أقاموا الصل

81- انفاق توانمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 1،2

1 - انفاق در حال توانمندی و تنگدستی، از ویژگی های تقوایندگان

أعدت للمتّقین. الذّٰین ینفقون فی السّرّاء و الضّرّاء

مراد از «فی السّرّاء و الضّرّاء»، حالت تنگدستی و توانمندی است، و در برداشت فوق، توصیف انفاق کننده گرفته شده است، نه وصف برای مورد انفاق.

2 - انفاق در حالت رفاه و آسایش و نیز رنج و سختی جامعه، از ویژگی های تقوایندگان

اعدت للمتقين. الذين ينفقون في السراء و الضراء

بنابر اینکه مراد از «السراء و الضراء» بیان حالت جامعه و مردم، یعنی مورد انفاق باشد، نه بیان حالت انفاق کننده.

82- انفاق خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 11

ص: 101

11 - میزان بخشش ها و نعمت های خداوند و مقدار بهره مندی موجودات از آن ، وابسته به مشیت اوست .

ینفق کیف یشاء

انفاق خویشاوندان اسماعیل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 55 - 8

8- وفادار بودن اسماعیل (ع) به وعده ها و اصرار او بر پای بندی بستگانش به نماز ، زکات و انفاق ، مایه جلب رضایت خداوند

إنّه کان صادق الوعد . . . و کان یأمر أهله بالصلوه والزکوه و کان عند ربّه مرضیاً

83- انفاق در ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 55 - 3

3- نماز ، زکات و انفاق ، دارای سابقه ای دیرینه در ادیان الهی

و کان یأمر أهله بالصلوه والزکوه

84- انفاق در بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 7

7 - نماز ، زکات ، ایمان به همه انبیا و حمایت از آنان و انفاق ، از تکالیف بنی اسرائیل

لئن اقمتم الصلوه و ایتیم الزکوه . . . و عززتموهم و اقرضتم اللّٰه

85- انفاق در بی نیازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 3

3 - انفاق در حال تهیدستی ، دارای ارزشی برتر نسبت به انفاق در حال غنا و توانگری

الذین یلمزون المطّوعین . . و الذین لایجدون إلا جهدهم

عنوان «مطّوع» هم شامل توانگران و هم شامل تهیدستان می شود. بنابراین ذکر دوباره تهیدستان می تواند به اهمیت برتر انفاق آنان اشاره داشته باشد.

ص: 102

86- انفاق در ثروتمندی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 4

4- توانمندی همراه با انفاقگری، از الطاف و نعمت های الهی به انسان است.

و من رزقته منا رزقاً حسناً فهو ینفق منه سرّاً و جهراً

87- انفاق در راه جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 11

11 - انفاق دارایی ها در راه جنگ و جهاد، واجب و امتناع ورزیدن از آن، در پی دارنده عذاب دردناک دوزخ است.

و الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب الیم

برداشت فوق با توجه به این حقیقت است که آیه شریفه به دنبال آیات مربوط به جنگ و قرار گرفته است.

88- انفاق در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 34

34 - « انه قیل یا رسول اللّٰه (صلی الله علیه و آله) ما « آتی المال علی حبه » فکلنا نحبه ؟ قال رسول اللّٰه (صلی الله علیه و آله) : توتیه حین توتیه و نفسک حین تحدّثک بطول العمر و الفقر ؛

از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) سؤال شد که: مراد از « آتی المال علی حبه » چیست؟ همه مال خود را دوست می داریم. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: مراد این است که مال خود را در راه خدا می دهی، در حالی که نفست تو را از عمر دراز و فقر می ترساند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 3,9,10

3 - ارزش انفاق و تأمین هزینه های جهاد، به « در راه خدا بودن » آن است.

وأنفقوا في سبيل الله

9- انفاق در راه خدا و تأمین نیاز های مالی جهاد ، نشانه تقوای پیشگی و خداترسی است .

واتقوا الله .. وأنفقوا في سبيل الله

بیان مسأله انفاق پس از امر به تقوا، می تواند اشاره به این معنا باشد که از مصادیق تقوا، انفاق کردن در راه خداست.

ص: 103

10 - انفاق در راه خدا و تأمین نیاز های جهاد ، در پی دارنده حمایت و امداد های الهی است .

و اتقوا الله واعلموا ان الله مع المتقين. و أنفقوا في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 3,6,7,12,18

3- انفاق در راه خدا ، قرض شایسته بندگان به او

من ذا الذي يقرض الله قرضاً حسناً

مراد از «قرض» در آیه شریفه، انفاق در راه خداوند است. بنابراین انفاق در راه خدا، همان قرض دادن به اوست.

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق در راه خداوند و کار های خیر

من ذا الذي يقرض الله .. فيضاعفه له اضعافاً كثيرة

7 - ارزش والای انفاق در راه خداوند

من ذا الذي يقرض الله .. فيضاعفه له اضعافاً

از اینکه انفاق به عنوان قرض شمرده شده و پاداش فراوانی در برابر آن وعده داده، ارزش والای آن استفاده می شود.

12 - ایمان به « قبض » و « بسط » الهی ، برانگیزنده آدمی به انفاق

والله يقبض و يبسط

18 - پاداش انفاق در راه خداوند ، غیر قابل شمارش است .

فيضاعفه له اضعافاً كثيرة

امام صادق (ع): .. ان الكثير من الله عزّ و جل لا يحصى و ليس له منتهی

معانی الاخبار، ص 397، ح 54؛ نورالثقلین، ج 1، ص 243، ح 965.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 3,6

3 - تکامل معنوی و رشد وجودی انفاق کننده اموال در راه خدا *

مثل الذین .. مائه حبه

بنابر ظاهر تشبیه که مُشَبَّه، همان شخص انفاق کننده (الذین ینفقون) باشد؛ یعنی آنانکه انفاق می کنند، همانند دانه ای هستند که ...

6 - پاداش الهی به انفاق کنندگان در راه خدا، دست کم به هفتصد برابر

مثل الذین ینفقون .. مائه حبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 1,8,9,10

1 - ارزش انفاق در گرو در راه خدا بودن آن است .

الذین ینفقون اموالهم فی سبیل اللّٰه

8 - انفاق کنندگان در راه خدا، نه ترسی از آینده و ناداری بر آنان مستولی می گردد، و نه اندوهی از گذشته خویش و آنچه داده

ص: 104

اند ، دارند .

و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن»، مربوط به دنیا باشد.

9- آرامش درونی ، دستاوردی از انفاق در راه خدا

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ ... و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

10 - انفاق کنندگان در راه خدا ، ترس و اندوهی در روز رستاخیز ندارند .

و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن»، مربوط به آخرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 269 - 2

2 - انفاق کنندگان در راه خداوند از اموالی مرغوب و بدون منت و آزار و ریا ، برخورداران از حکمت

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ اموالهم فی سبیل اللّٰه .. یؤتی الحکمه من یشاء و من یؤت الحکمه فقد

به مقتضای ارتباط آیه مورد بحث با آیات سابق که درباره انفاق و احکام آن بود، می توان گفت که مراد از حکمت در این آیه، همان انفاق کردن با شرایط ویژه است و یا اینکه انفاق کردن، مصداقی از حکمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 16، 17

16 - انفاق کننده در راه خدا ، بهره مند از پاداش کامل انفاق ، بی هیچ ستمی در حقّ وی

و ما تنفقوا من خیر یوفّ الیکم و انتم لا تظلمون

17 - کم و کاست نشدن پاداش انفاق برای رضای خدا ، هر چند به بینوایان غیر مسلمان باشد .

و ما تنفقوا من خیر یوفّ الیکم و انتم لا تظلمون

با توجه به شأن نزول که در مورد انفاق به غیر مسلمانان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 7,8,9

7 - آرامش درونی ، دستاوردی از انفاق در راه خداوند

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ .. . وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

8 - انفاق کنندگان در راه خداوند ، ترس و اندوهی در رستخیز نخواهند داشت .

و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن» تنها مربوط به آخرت باشد.

9 - انفاق کنندگان در راه خدا ، نه ترسی (از آینده و ناداری) بر آنان مستولی خواهد گردید و نه اندوهی (از گذشته خویش و آنچه داده اند) دارند .

و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

بنابراینکه نفی «خوف» و «حزن» مربوط به دنیا باشد: خوف نسبت به آینده و حزن نسبت به گذشته. یعنی خداند زندگی آنان را

ص: 105

به گونه ای تأمین می کند که بر داده های خویش محزون نباشند و هیچ ترسی از فقر و ناداری نسبت به آینده، احساس نکنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 33، 21، 20، 19، 16، 10، 8

8 - پیمان الهی از بنی اسرائیل بر اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و انفاق در راه خدا

و لقد اخذ الله ميثق بني اسرائيل .. و اقرضتم الله قرضاً حسناً

به نظر می رسد از جمله موارد میثاق و پیمان الهی با بنی اسرائیل، مسائلی است که جمله «لئن اقمتمم ...» آن را بیان می کند.

10 - نصرت و یاری خدا به بنی اسرائیل، مشروط به اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و انفاق در راه خدا

اني معكم لئن اقمتم الصلوه .. و اقرضتم الله قرضاً حسناً

در برداشت فوق جمله «انی معکم» به منزله جواب شرط و قسم در «لئن اقمتمم» گرفته شده است. یعنی در واقع، جمله «لئن اقمتمم»، دارای دو جزء است: یکی «انی معکم» و دیگری «لا کفرن ...».

16 - انفاق، باید در راه خدا باشد .

لئن .. و اقرضتم الله قرضاً حسناً

19 - انفاق در راه خدا، قرض دادن به اوست .

و اقرضتم الله قرضاً حسناً

20 - اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و یاری آنان و انفاق در راه خدا، موجب تکفیر (نادیده گرفتن) قطعی گناهان و دخول حتمی در بهشت

لئن اقمتمم .. لا کفرن عنکم سیاتکم و لادخلنکم جنت

21 - تکفیر (نادیده گرفتن) گناهان بنی اسرائیل و دخول آنان به بهشت در گرو اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و یاری آنان و انفاق در راه خدا

لئن اقمتم الصلوه .. و لادخلنکم جنت

33 - اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و نصرت آنان، انفاق در راه خدا و وفاداری به پیمان های او، راه میانه است .

لئن اقمتم الصلوه .. سواء السبيل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 8

8 - لزوم بسنده کردن انسان به سهم خویش از امکانات دنیوی و خرج کردن ما زاد آن در راه خدا

و لاتنس نصیبک من الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 9

9 - صرف مال ، برای جلب رضای خداوند ، عامل برکت معنوی آن در پیشگاه خداوند است .

و ما ایتیم من رباً . . . فلا یربوا عند اللّٰه و ما ایتیم من زکوه ... المضعفون

به قرینه مقابله با فراز نخست آیه و نیز این که انفاق دهندگان، از پاداش مضاعف برخوردارند، استفاده می شود که انفاق، برکت معنوی دارد.

ص: 106

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 5، 1

1 - انفاق در راه خداوند، قرض دادن به او است .

إن تقرضوا الله قرضًا حسنًا

5 - ارزش والای انفاق و مقام عالی انفاق گران، در پیشگاه خداوند

إن تقرضوا الله قرضًا حسنًا يضعفه لكم

از این که انفاق به عنوان قرض به خدا شمرده شده و پاداشی مضاعف، در برابر آن وعده داده شده است، می توان مطلب بالا را به دست آورد.

89- انفاق در رکوع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 55 - 3، 4

3 - پرداخت زکات در حال رکوع نماز، نشانه فرد تعیین شده در بین مسلمانان صدر اسلام برای حکومت و ولایت بر آنان

و يؤتون الزكوه و هم ركعون

4 - علی بن ابیطالب (ع)، انسانی مؤمن، برپا دارنده نماز و پرداخت کننده زکات در حال رکوع

الذین ءامنوا الذین یقیمون الصلوه و يؤتون الزكوه و هم ركعون

بر اساس شأن نزولهای متعدد، شخصیت مورد نظر در آیه شریفه، حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب(ع) است.

90- انفاق در فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 3

3 - انفاق در حال تهیدستی، دارای ارزشی برتر نسبت به انفاق در حال غنا و توانگری

الذین یلمزون المطوعین . . و الذین لایجدون إلا جهدهم

عنوان «مَطَّوع» هم شامل توانگران و هم شامل تهیدستان می شود. بنابراین ذکر دوباره تهیدستان می تواند به اهمیت برتر انفاق آنان اشاره داشته باشد.

91- انفاق دنیاطلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 107

3 - دل‌بستگی شدید دنیامداران به اموال و دارایی، در هنگام انفاق و احسان به دیگران نمایان می‌شود. *

و لم یرد إلاّ الحیوه الدنیا .. و أعطی قلیلاً

ذکر «قلیلاً» می‌تواند اشاره به آن باشد که کافران دنیامدار در صورت تمایل به احسان، تنها بخش ناچیزی از اموال خویش را انفاق می‌کردند.

92- انفاق صحابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 25

25 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به انفاق و صدقه در راه خدا مأمور شدند.

و أقرضوا الله

به گفته مفسران، مقصود از قرض به خدا، انفاق و صدقه در راه او است.

93- انفاق علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 1

1 - انس با قرآن و تلاوت مستمر آن، برپایی نماز و انفاق در نهان و آشکار، از اوصاف عالمان راستین و اهل معرفت

إنّما یخشى الله من عباده العلموا .. إنّ الذین یتلون کتب الله و أقاموا الصل

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه «إنّ الذین ..» در مقام بیان جمله «إنّما یخشى الله من عباده العلماء» است؛ یعنی، در توصیف عالمان خداترس می‌باشد.

94- انفاق فاطمه (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 8 - 8

8 - «عن مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حَبِّهِ مَسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَأَسِيرًا» قَالَ : قُلْتُ حَبِّ

اللّٰهُ أَوْ حَبِّ الطَّعَامِ؟ قَالَ : حَبِّ الطَّعَامِ ;

معمربن خلاّد از امام رضا(ع) درباره سخن خدای تعالی «و يطعمون الطعام علی حبّه مسکیناً و یتیمّاً و اسیراً» روایت کرده که به امام گفتیم: [در «علی حبّه»] حبّ خدا مراد است یا حبّ طعام؟ فرمود: حبّ طعام».

ص: 108

95- انفاق قبل از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 21

21 - برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

96- انفاق قبل از مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 13

13- خداوند ، فراخوان مؤمنان و بندگان خالص خویش به انفاق اموال خود ، قبل از فرارسیدن مرگ

قل لعبادی الذین ءامنوا .. و ینفقوا ... من قبل أن یأتی یوم لایع فیہ و لا خلل

97- انفاق کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 117 - 10، 7، 5، 3، 1

1 - آنچه اهل کفر در این دنیا انفاق می کنند ، همچون باد سرد سُوزانی است که بر زراعت قوم ستمکارِ بر خویش بوزد و آن را نابود سازد .

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا .. فاهلکته

3 - تباهی امکانات مادی ، ثمره انفاق های کافران

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم ظلموا انفسهم

5 - بی ثمر بودن انفاق های اهل کفر ، نمونه ای از کارا نبودن امکانات مادی ، در بی نیاز ساختن آنان از خدا

انّ الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم .. من اللّٰه ... مثل ما ینفقون ... کمثل ری

7 - انگیزه کافران در انفاق های خویش ، رسیدن به زندگی پست دنیاست . *

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا

تعمید انفاق به حیات دنیا، می تواند گویای انگیزه کافران به انفاق در محدوده حیات دنیا باشد.

10 - بی ثمری انفاق (اعمال خیر) و دستاورد های اهل کفر ، ناشی از عملکرد آنان است و نه از جانب خداوند .

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم . . . و ما ظلم

ص: 109

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 36 - 3, 2, 1

1 - جوامع کفرپیشه همواره مهیای صرف دارایی های خویش برای جلوگیری از گسترش اسلام

إن الذین کفروا ینفقون اموالهم لیصدوا

انفاق مال به معنای مصرف کردن دارایی و هزینه کردن آن است و مراد از «ینفقون»، به قرینه «سینفقونها»، که اخبار از تحقق سرمایه گذاری است، بیان حالت کافران می باشد. یعنی کافران برای جلوگیری از انتشار اسلام آماده سرمایه گذاری هستند و از انفاق مال دریغی ندارند.

2 - خداوند مسلمانان را از سرمایه گذاری های کلان کافران قریش برای هجوم به مسلمانان و جلوگیری از گسترش اسلام آگاه ساخت .

فسینفقونها ثم تکون علیهم حسره ثم یغلبون

جمع مضاف «امولهم» دلالت بر عموم دارد؛ یعنی تمامی داراییهایشان و این اشاره به پرداخت هزینه های فراوان است. گفتنی است توجه به سیاق آیه مورد بحث و آیات قبل این سخن مفسران را تأیید می کند که آیه شریفه درباره کفار قریش نازل شده است.

3 - تلاش کافران و صرف هزینه های کلان برای جلوگیری از گسترش اسلام، بی اثر است .

ثم تکون علیهم حسره

98- انفاق متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 1

1 - آمادگی برخی از متخلفان جنگ تبوک، برای انفاق مال به جای رفتن به جهاد

قل أنفقوا طوعاً

در شأن نزول این آیه آورده اند که: فردی از منافقان پیشنهاد پرداخت پول به جای رفتن به جهاد را کرده بود.

99- انفاق متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 1

1 - ایمان به غیب (خدا و . . .) ، اقامه نماز و انفاق از صفات اهل تقواست .

هدى للمتقين، الذين يؤمنون ... ينفقون

«غیب» به معنای پنهان و ناپیداست و چون ایمان به آن ارزشهای دینی شمرده شده، مقصود از «غیب» هر پنهان و نهانی نیست، بلکه مراد از آن، به مناسبت فرازهای بعد، خدا و فرشتگان و مانند آنهاست.

ص: 110

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 1

1 - صبر و راستی در گفتار ، خضوع در برابر خداوند ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از صفات متقین

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. الصَّابِرِينَ ... بِالْإِسْحَارِ

آیه فوق (الصَّابِرِينَ وَ الصَّادِقِينَ ..) ، بیان و توضیح دیگری برای «لَّذِينَ اتَّقَوْا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 1,2

1 - بخشی از اموال محسنان تقواییه ، اختصاص به سائلان و محرومان دارد .

و فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَ الْمَحْرُومِ

2 - اهل تقوا و احسان ، همراه با تهجد و عبادت ، دارای خدمات اجتماعی و انفاق مالی اند .

كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ الَّذِينَ مَا يَهْجَعُونَ .. وَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَ الْمَحْرُومِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 14

14 - تقواییگان ، با انفاق کردن اموال خود ، نعمت علاقه مندی به لطف خدا را پاس داشته ، از آن قدردانی می کنند .

وَ مَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِّنْ نِّعْمَةٍ تُجْزَى . إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى

100- انفاق محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 1,2

1 - بخشی از اموال محسنان تقواییه ، اختصاص به سائلان و محرومان دارد .

و فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَ الْمَحْرُومِ

2 - اهل تقوا و احسان ، همراه با تهجد و عبادت ، دارای خدمات اجتماعی و انفاق مالی اند .

كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون . . . وفي أموالهم حق للسائل والمحروم

101- انفاق محمد (صلى الله عليه وآله)

جلد - نام سورہ - سورہ - آيہ - فيش

10 - اسراء - 17 - 29 - 12

12- « عن أبي عبد الله (ع) : . . . علم الله عز وجل نبيه كيف ينفق ، وذلك انه كانت عنده أوقيه من الذهب ، فكره أن يبیت عنده فتصدق بها فأصبح وليس عنده شيء وجاءه من يسأله فلم يكن عنده ما يعطيه ، فلامه السائل وأغتم هو حيث لم يكن عنده ما

ص: 111

يعطيه و كان رحيماً رقيقاً فأدب الله تعالى نبيه (صلى الله عليه و آله) بأمره فقال: « و لاتجعل يدك مغلوله إلى عنقك و لاتبسطها كلَّ البسط فتتعد ملوماً محسوراً » يقول: إن الناس قد يسألونك و لا يعذرونك فإذا أعطيت جميع ما عندك من المال كنت قد حسرت من المال ...

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود:.. خداوند عزوجل؛ پیامبرش را آموخت تا چگونه انفاق کند و این چنین بود که مقداری طلا نزد حضرت بود. پس خوش نداشت که تا صبح نزد خویش نگه دارد، پس انفاق کرد و صبحگاهان در نزد او چیزی باقی نماند. شخصی نزد ایشان آمد و چیزی را درخواست کرد و نزد او چیزی نبود تا به او دهد. پس آن شخص حضرت را ملامت کرد و پیامبر(صلى الله عليه و آله) هم به جهت اینکه چیزی نداشت تا بدو بدهد غمگین شد و آن حضرت بسیار مهربان و رقیق القلب بود. پس خداوند تعالی - پیامبرش را با فرمانی آموخت و فرمود: « و لاتجعل يدك مغلوله إلى عنقك و لاتبسطها كلَّ البسط فتتعد ملوماً محسوراً » [یعنی، خداوند] می فرماید: همانا مردم از تو درخواست می کنند و عذری را از تو نمی پذیرند، پس اگر همه دارایی ات را ببخشی، در تنگنا قرار می گیری».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 10 - 4

4 - خداوند ، با یادآوری دوران فقر پیامبر (صلى الله عليه و آله) و امداد های خویش به آن حضرت ، او را بر انفاق به مستمندان فرمان داد .

و وجدك عائلاً فأغنى . . . و أمّا السائل فلا تنهر

102- انفاق مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 15

15 - آگاهی خداوند به کیفیت انفاق مؤمنان و تبت آنان

و لا تبطلوا صدقاتكم . . . و مثل الذين ينفقون ... و الله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 39 - 8

8 - آگاهی کامل خداوند به مؤمنان انفاق کننده ، ریاکاران و بخیلان کفرپیشه

و كان الله بهم عليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - طعن و خرده گیری مناققان صدر اسلام، از مؤمنانی که از سر میل و رغبت و بیش از مقدار واجب، انفاق می کردند .

الذین یلمزون المطوعین من المؤمنین . . . فیسخرون منهم

«لمز» (مصدر یلمزون) به معنای عیب جویی، خرده گیری و طعن است و «سخره» و «سخریه» (مصدر یسخرون) به معنای استهزا و ریشخند می باشد.

ص: 112

2- انفاق از روی میل و رغبت ، خصلت مؤمنان راستین

يلمزون المطوعين من المؤمنين

«تطوع» (مصدر مطّوعين) به معنای دادن چیزی همراه با میل و رغبت است. «المطوعين في الصدقات»؛ یعنی، کسانی که صدقات را با طیب نفس و با میل و رغبت می پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 35 - 6

6- انفاق مال و دستگیری از نیازمندان ، از برنامه های زندگی مؤمنان راستین

و بيشر المخبطين . . . و مما رزقنهم ينفقون

به کارگیری فعل مضارع (ینفقون) بیانگر این حقیقت است که انفاق و رسیدگی به کار نیازمندان، کار یک روز و یا چند روز مؤمنان راستین نیست؛ بلکه برنامه ای است که آنان در طول زندگی، خود را موظف به انجام آن می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 13

13- در پاسخ بدی ، خوبی کردن و انفاق بخشی از دارایی ها ، باید برنامه همیشگی اهل ایمان باشد و نه مقطعی .

و يدروءن بالحسنه . . . و مما رزقنهم ينفقون

برداشت یاد شده با توجه به فعل های «یدروءن» و «ینفقون» - که حکایت از تجدد و استمرار دارد - استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 9

9- مؤمنان راستین ، همواره بخشی از امکانات خدادادی خویش را در راه خدا انفاق می کنند .

و مما رزقنهم ينفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 11

11 - مؤمنان ، اهل انفاق و بهره‌ور ساختن دیگران از امکانات خدا دادی خویش

لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا . . . وَ مِمَّا رَزَقْنَهُمْ يُنْفِقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 24 - 1

1 - تعیین کردن مقدار معینی از اموال خود برای انفاق ، از اوصاف مؤمنان و مسلمانان راستین است .

وَالَّذِينَ فِيْ اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُوْمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 1

ص: 113

1 - اختصاص دادن مقدار معینی از اموال خود به سائلان و محرومان جامعه، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین است.

و الذین فی أموالهم .. للسائل و المحروم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 25

25 - مؤمنان و یاران پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به انفاق و صدقه در راه خدا مأمور شدند.

و أقرضوا الله

به گفته مفسران، مقصود از قرض به خدا، انفاق و صدقه در راه او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 1,2

1 - تنها کسانی گام های بلند انفاق را بر می دارند که از زمره مؤمنان باشند.

ثمّ کان من الذین ءامنوا

فعل «کان» یا عطف بر فعل «اقتحم» است؛ یعنی، «فلا اقتحم العقبه و لا کان مؤمنًا» و یا عطف بر جمله «فلا اقتحم العقبه»؛ یعنی، «فلا اقتحم العقبه بعد کونه مؤمنًا...». در هر دو صورت، جمله «ثمّ کان من الذین آمنوا...» بیانگر مصداقی دیگر از مصداق «عقبه» است؛ ولی شرافت افزون تر آن، سبب شده است که در ردیف «فکّ رقبه» و «إطعام» شمرده نشود؛ بلکه با جمله ای مستقل، بر اصل کلام عطف گرفته شود، بنابراین پیمودن «عقبه»، زمانی برای افراد محقق می شود که از مؤمنان باشند.

2 - مؤمنان، تنها در صورتی دشوارترین راه های انفاق را می پیمایند که یکدیگر را به شکیبایی و مهرورزی سفارش کنند.

ثمّ کان من الذین ءامنوا و تواصوا بالصبر و تواصوا بالمرحمة

«مرحمة»، مصدر میمی و به معنای «رحمت» (رقت، مغفرت و عذوفت داشتن) است (قاموس). تکرار «تواصوا» برای تأکید بوده و ممکن است اشاره به این نکته باشد که سفارش به صبر و توصیه به محبت، دو وظیفه مستقل و در عرض هم است و با ترک یکی، زمینه دیگری از بین نرفته و تکلیف ساقط نمی شود.

103- انفاق مؤمنان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 8,9

8- انفاق بخشی از دارایی ها ، از اوصاف مؤمنان اهل کتاب

و مَمَّا رَزَقْنَهُمْ يَنْفِقُونَ

9- ستایش الهی از ایمان آوردگان از اهل کتاب ، به خاطر خصلت انفاق گری آنان

و مَمَّا رَزَقْنَهُمْ يَنْفِقُونَ

ص: 114

104- انفاق مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 7 - 4

4- انفاق و کمک های مالی مؤمنان ، به یاران نیازمند پیامبر (صلی الله علیه و آله)

هم الذين يقولون لا تنفقوا علی من عند رسول الله

105- انفاق ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 36 - 1

1 - جوامع کفرپیشه همواره مهیای صرف دارایی های خویش برای جلوگیری از گسترش اسلام

إن الذين كفروا ینفقون امولهم لیصدوا

انفاق مال به معنای مصرف کردن دارایی و هزینه کردن آن است و مراد از «ینفقون»، به قرینه «سینفقونها»، که اخبار از تحقق سرمایه گذاری است، بیان حالت کافران می باشد. یعنی کافران برای جلوگیری از انتشار اسلام آماده سرمایه گذاری هستند و از انفاق مال دریغی ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 37 - 4

4- آنانکه دارایی های خویش را برای مبارزه علیه اسلام هزینه کنند ، از ناپاکان و زیانکاران هستند .

فسینفقونها .. و الذين كفروا إلى جهنم يحشرون. لیمیز الله الخبیث من الطیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 39 - 3

3- هزینه کردن دارایی ها برای جلوگیری از گسترش اسلام ، از مصادیق فتنه انگیزی است .

إن الذين كفروا ینفقون امولهم لیصدوا عن سبیل الله .. و قتلوهم حتی لا تكون فتنه

106- انفاق نیکان

20 - پرداخت مال برای رفع نیازمندی خویشان ، یتیمان ، مساکین ، در راه ماندگان و فقیران مشخصه نیکوکاران است .

ولكن البر من ... وءاتى المال على حبه ذوى القربى و السائلين

23 - ابرار ، با رغبت و طیب خاطر ، اموال خویش را در جهت رفع نیاز مستمندان هزینه می کنند .

وآتی المال علی حبه ذوی القربی

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر در «حبه» به «اتیان المال» - که از «آتی المال» استفاده می شود - برگردد؛ یعنی، مال را با میل و رغبت به مستمندان می پردازند.

107- انفاق واجب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 11

11 - انفاق دارایی ها در راه جنگ و جهاد ، واجب و امتناع ورزیدن از آن ، در پی دارنده عذاب دردناک دوزخ است .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب الیم

برداشت فوق با توجه به این حقیقت است که آیه شریفه به دنبال آیات مربوط به جنگ و قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 17

17 - « عن أبی عبد الله (ع) قال : . . . و لكنّ الله عزّوجلّ فرض فی أموال الأغنیاء حقوقاً غیر الزکاه . . . و قد قال الله عزّوجلّ : « ینفقوا ممّا رزقناهم سرّاً و علانیة » . . . »

از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمود: . . . ولی خداوند - عزّوجلّ - در اموال ثروتمندان، حقوقی را به غیر از زکات واجب کرده است . . . و خداوند - عزّوجلّ - فرموده: ینفقوا ممّا رزقناهم سرّاً و علانیة . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 5

5 - تأمین نیازمندی های خویشاوندان ، بینوایان و مهاجران ، بر اغنیا و ثروتمندان واجب است .

و لایأتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولى القربی و المسکین و المهجری

108- انگیزه انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 117 - 8

8 - انگیزه قرار دادن دنیا در انفاق ، ستمی است بر خویشتن . *

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم ظلموا انفسهم

ص: 116

109- انگیزه ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 38 - 4

4 - ترک انفاق به انگیزه وانهادن مسؤولیت آن به دیگران ، مخالف تعالیم پیامبران الهی است .

أم لم ینبأ بما فی صحف موسی . . . ألا تزر وازره وزر آخری

از مجموع آیات شریفه - به ضمیمه شأن نزول آنها - می توان استفاده کرد که گروهی از ادامه دادن انفاق سرباز می زدند؛ چون برخی مدعی شده بودند که گناهان آنان را بر دوش خواهند کشید. خداوند در این آیات ضمن تخطئه آن پندار، بر اهمیت اصل مسؤولیت هر فرد در برابر عملکرد خویش تأکید فرموده است.

110- اولویت انفاق به متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 3

3 - اولویت داشتن کمک به استمداد و درخواست کنندگان ، بر دیگر محرومان جامعه

للسائل و المحروم

تقدیم ذکری «سائل» بر «محروم»، می تواند بیانگر تقدیم رتبی آن باشد.

111- اولویت در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 21

21 - تقدیم خویشاوندان نیازمند بر دیگر مستمندان ، از آداب انفاق است .

و ءاتی المال علی حبه ذوی القربی و الیتمی و المسکین

تقدیم کلمه «ذوی القربی» بر دیگران، گویای این است که: اهل ایمان در مرحله نخست باید در رفع نیاز خویشاوندان خود بکوشند و سپس به دیگران پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 5,7

5 - لزوم توجه به والدین و مقدم داشتن آنها در انفاق

فللوالدین و الاقربین و الیتامی

7 - والدین ، خویشاوندان ، یتیمان ، فقرا و در راه ماندگان ، به ترتیب از موارد مصرف انفاق هستند .

فللوالدین و الاقربین و الیتامی و المساکین و ابن السبیل

ص: 117

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 271 - 4

4 - اولویت تأمین زندگی نیازمندان به وسیله صدقات ، نسبت به سایر مصارف

ان تبدوا الصّدقات . . . و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خير لكم

از تخصیص به ذکر «فقراء» در بین تمام مصارف - که قطعاً صدقات مصارف دیگری نیز دارند - اولویت آنان استفاده می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 4

4 - خویشاوندان نزدیک ، در اعطای حقوق مالی و انفاق ، در اولویت اند . *

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 7

7 - تقدم رسیدگی به حال سائلان و محرومان و رفع محرومیت از آنان ، بر دیگر محرومان جامعه

و فی أموالهم حقّ للسائل والمحروم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که تقدم سائلان بر محرومان، ممکن است به این خاطر باشد که سائلان، آبروی خود را در کف نهاده و به پرسش می پردازند و این کار معمولاً از سر استیصال و درماندگی انجام می گیرد. از این رو لازم است در انفاق و امداد، آنان را در اولویت قرار داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 13 - 3

3 - مالکان برده ، در کمک های اقتصادی به جامعه ، باید آزادسازی بردگان خویش را در اولویت قرار دهند .

يقول أهلكت مالا لبدا . . . فلاقتحم العقبه . . . فكّ رقبه

مفاد این آیه - با توجه به آیات پیشین - این است که مدعیان انفاق، اگر همچنان بردگان خویش را در بند نگه دارند، روشن می شود که آنان در ادعای انفاق گری، صداقت ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 14 - 4

4 - سرمایه داران ، در کمک های اقتصادی به مردم قحطی زده ، باید تغذیه آنان را در اولویت قرار دهند .

أو إطعم فی یوم ذی مسغبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 15 - 2

2 - رساندن غذا به خویشاوندان یتیم خود ، بر تغذیه دیگر نیازمندان مقدم است .

یتیمًا ذا مقربه

ص: 118

«مقربه» مصدر و با «قرابه» (خویشاوندی) به یک معنا است. (صحاح اللغه)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 16 - 5,6

5 - تنگدستانی که از هرگونه خوراک و پوشاکی محروم اند، در بین اقشار کم درآمد، سزاوارترین طبقه برای کمک های اقتصادی اند.

أو مسکیناً ذا متربه

6 - سرمایه داران، باید تغذیه تهی دستان را بر دیگر کمک های خویش ترجیح دهند.

أو إطعم . . . مسکیناً ذا متربه

112- اولویتها در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 10

10 - در انفاق، خویشاوندان نیازمند بر دیگر نیازمندان، اولویت و تقدم دارند.

و لایاتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجری

برداشت یاد شده، مبتنی بر این اساس است که تقدم ذکری «أولی القربی» بر «مساکین» و «مهاجرین» حاکی از تقدم رتبی باشد.

113- اهداف مدعیان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 10 - 4

4 - آگاهی دقیق خداوند از راه های خیر و شر، دلیل مخفی نبودن اهداف مدعیان انفاق، بر او است.

یقول أهلکت مالاً . . . و هدینه النجدین

114- اهمیت اجتناب از منت در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 6 - 1

1 - پرهیز از منت نهادن در انفاق و بخشش ، توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ولاتمنن

ص: 119

115- اهمیت اخلاص در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 6

6 - رضایت خداوند از انسان ، در گرو تقوا و اخلاص در انفاق است .

الأتقی . الذی یؤتی ماله ... ابتغاء وجه ربّه الأعلى . و لسوف یرضی

چنانچه فاعل «یرضی» خداوند باشد، آیات پیشین در مقام بیان زمینه های رضایت او خواهد بود.

116- اهمیت اعتدال در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 67 - 4

4 - تشویق خداوند به رعایت اعتدال و میانه روی و پرهیز از اسراف و سخت گیری در مصرف اموال برای زندگی شخصی و یا بخشش به دیگران

و الذین إذا أنفقوا لم یسرفوا و لم یقتروا و کان بین ذلک قوامًا

117- اهمیت انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 4، 2

2 - ایمان به غیب (خدا و . . .) ، اقامه نماز و انفاق ، وظایفی ضروری بر عهده بندگان

الذین یؤمنون بالغیب . . . ینفقون

4 - نماز و انفاق از ارکان عملی دین و دارای اهمیتی خاص در میان سایر تکالیف

و یقیمون الصلوه و مما رزقناهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 29

29 - آنان که ابعاد اعتقادی دین را باور دارند و از اموال خویش برای دستگیری مستمندان بهره می گیرند و وظایف عبادی و اجتماعی خویش را انجام می دهند، تقواییشان حقیقی هستند .

ولكن البر من ءامن . . . وأولئك هم المتقون

ص: 120

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 1

1 - انفاق و رفع نیاز های جامعه اسلامی وظیفه ای بر عهده اهل ایمان

و أنفقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 254 - 1، 2، 6

1 - مؤمنان باید بخشی از آنچه را خداوند به آنها روزی داده ، انفاق کنند .

یا ایها الذین امنوا انفقوا ممّا رزقناکم

2- ضرورت جُبران کمبود ها و نیاز های اقتصادی جامعه

یا ایها الذین امنوا انفقوا

6- انفاق ، توشه اخروی مؤمنان

انفقوا .. من قبل ان یأتی یوم لا بیع فیہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 5، 7

5- داستان ابراهیم (ع) و نمرود و قصّه عزیر و یا ارمیای پیامبر و زنده شدن مرغان کوبیده شده و نیز تمامی احکام و مقررات انفاق ، از آیات الهی است .

الم تر .. او کالذی مرّ .. فخذ اربعه من الطیر ... مثل الذین ... کذلک یبین ال

7- نیاز شدید آدمی به انفاق و اعمال خیر خویش در قیامت

ایودّ احدکم .. و اصابه الکبر و له ذرّیه ضعیفاء

از تشبیه انفاق به بوستانی که صاحب آن در حال پیری سخت نیازمند ثمرات کارهای گذشته خویش است و انطباق آن بر حال آدمی که در قیامت تنها از نتایج اعمال دنیوی می تواند بهره گیرد، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 6,9

6 - جایگاه انفاق ، در ساختار شخصیت اسلامی انسان

لن تنالوا البرّ حتی تنفقوا ممّا تحبّون

9 - علم و آگاهی خداوند به انفاق و ایثار انسان ها ، هر چند اندک باشد .

و ما تنفقوا من شیء فانّ الله به علیم

نکره بودن کلمه «شیء» دلالت بر ناچیز بودن آن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 136 - 4

4 - لزوم شتاب در انفاق ، فرو بردن خشم ، گذشت از خطای مردمان و استغفار از گناهان

ص: 121

سارعوا الى مغفره من ربكم .. الذين ينفقون ... اولئك جزاؤهم مغفره من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 2

2 - لزوم اتفاق از دارایی های فزون بر نیاز

و لا يحسبنّ الذين يبخلون بما اتيهم الله من فضله

در برداشت فوق ضمیر «من فضله»، به «ما» در «ما آتیهم الله» برگردانده شده و بر این مبنا «فضل»، به معنای زاید بر نیاز خواهد بود. مؤید این برداشت، حدیث رسول الله (صلی الله علیه و آله) است که فرمود: ما من ذی رحم یأتی ذا رحمه فیسأله من فضل ما اعطاه الله ایّاه فیبخل علیه الاّ خرج له یوم القیامه من جهنّم شجاع یتلمّظ حتّی یطوّقه. سپس آن حضرت آیه فوق را تلاوت کرد: «و لا یحسبنّ الذّین ...».

الدر المنثور، ج 2، ص 395.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 12 - 9

9 - اهمیت ویژه اقامه نماز، پرداخت زکات و اتفاق، از میان تکالیف الهی

لئن اقمتم الصلوه و ایتیم الزکوه .. و اقرضتم

بی تردید تکالیف بنی اسرائیل منحصر به آنچه ذکر شده نیست. بنابراین تصریح به آنها و نیز کافر خواندن ترک کنندگان آن تکالیف، دلیل اهمیت ویژه آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 55 - 14، 15

14 - اهمیت ویژه نماز، زکات و اتفاق، در میان عبادات و فرائض دینی

الذین ءامنوا الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه

15 - اهمیت ویژه نماز، نسبت به زکات و اتفاق

یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه

تقدم ذکرى اقامه نماز بر پرداخت زکات، حکایت از اهمیت والاتر نماز دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 3 - 2، 1

1 - اقامه نماز و انفاق از امکانات خدادادى ، نمود بارز ایمان واقعى

إنما المؤمنون .. الذين يقيمون الصلوه و مما رزقنهم ينفقون

2 - ضرورت اقامه نماز و انفاق بخشى از امکانات و داراییها

أطيعوا الله ورسوله .. الذين يقيمون الصلوه و مما رزقنهم ينفقون

«من» در «مما رزقنهم» مى تواند برای تبعيض باشد. بنابراین انفاق همه داراییها مورد توصيه خداوند نخواهد بود، بلکه انفاق

ص: 122

بخشی از آن خواست خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 67 - 12

12 - اهتمام اسلام به انفاق و تأمین نیاز های معیشتی جامعه

و يقبضون أیدیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 5

5- لزوم انفاق و دستگیری از مستمندان

والذین .. أنفقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 12، 1، 4

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور ابلاغ فرمان اقامه نماز و انفاق به مؤمنان

قل لعبادی الذین ءامنوا یقیموا الصلوه و ینفقوا

4- اقامه نماز و انفاق از اهمیت ویژه ای در میان سایر فریضه ها و تکالیف الهی برخوردار است .

قل لعبادی الذین ءامنوا یقیموا الصلوه و ینفقوا

ذکر اقامه نماز و انفاق، پس از بیان صفت ایمان بندگان حقیقی و انتخاب این دو تکلیف از میان سایر تکالیف می تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

12- اعمال نیک انسان (نماز ، انفاق و . . .) داد و ستد و دوستی با خداوند است .

یقیموا الصلوه و ینفقوا .. من قبل أن یأتی یوم لایبع فیه ولاخلل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 10

10- انفاق ، در مقایسه با دیگر آموزه ها و ارزش های الهی ، دارای ارزش و مرتبه ای ممتاز *

فهرینفق منه

از اینکه خداوند در مقایسه میان انسانهای خوب و بد، تنها از انفاق یاد کرده است، می تواند گویای این برداشت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 31 - 9

9- نماز و زکات ، (اظهار بندگی و انفاق) در بین تکالیف الهی ، از اهمیت ویژه ای برخوردار است .

و أوصنی بالصلوة والزکوة

سفارش مستقیم خداوند در مورد نماز و زکات، گویای اهمیت و نقش مهم آن دو در نیل به کمال است.

ص: 123

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 14

14 - انفاق ، دارای اهمیتی در رتبه نیایش و دعا به درگاه خداوند است .

یدعون ربهم .. و ممّا رزقنهم ینفقون

ذکر انفاق در ردیف، تهجد و دعا و تسبیح، نشان دهنده اهمیت آن و هم رتبه بودنش با آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 7 - 2

2 - انفاق و رسیدگی به امور معیشتی نیازمندان (پرداخت زکات) ، از رکن های عملی شریعت

و ویل للمشرکین . الذین لایؤتون الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 35 - 3

3 - ترک انفاق به بهانه پاکی و بی گناهی ، فاقد هر گونه پشتوانه واقعی *

فلاتزکوا أنفسکم .. و أعطی قلیلاً و اُکدی . أعنده علم الغیب فهو یری

جمله «أفرأیت ..» پس از تخطئه خودستایی، می تواند ناظر بدان باشد که ترک کنندگان انفاق، چون خویشان را پاک می شمردند، از انفاق سرباز می زدند و خداوند در آیه «أعنده...» باور آنان را تخطئه می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 6,7

6 - انفاق ، وظیفه ای الهی برعهده مؤمنان

ءامنوا باللّه .. و أنفقوا

7 - انفاق ، از ارکان عملی دین و دارای اهمیتی خاص در میان سایر تکالیف

ءامنوا باللّه .. و أنفقوا

اختصاص به ذکر یافتن تکلیف انفاق - پس از دستور ایمان - از سایر تکالیف بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 20

20 - جهاد و انفاق در راه خداوند ، از مهم ترین و ارزشمندترین تکالیف الهی

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

تکیه بر دو تکلیف جهاد و انفاق، از میان سایر تکالیف الهی، حاکی از مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 1

1 - خداوند ، مردان و زنان مؤمن را به انفاق کردن و پرداخت صدقه فرا می خواند .

ص: 124

إِنَّ الْمَصْدَقِينَ وَالْمَصْدَقَاتِ . . . لَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 7،14

7- انفاق از ارکان عملی دین و دارای اهمیتی ویژه در میان سایر تکالیف

و أنفقوا من ما رزقناکم

تکیه بر مسأله انفاق، برای سعادت مندی اخروی و نیامدن سایر تکالیف عملی، بیانگر اهمیت فوق العاده آن در نیکبختی اخروی انسان است.

14 - انفاق، مصداق بارز عمل صالح و نیک کرداری است .

و أنفقوا من ما رزقناکم . . . أکن من الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 31 - 4

4- انفاق به بینوایان و بهره مند کردن آنان از اموال خویش، از قوانین و حدود الهی است .

لایدخلنّها الیوم علیکم مسکین . . . إنا کنا طغین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 24 - 5

5- « عن محمد بن مروان عن جعفر بن محمد (ع) قال : إتی لأطوفُ بالبیت مع أبی (ع) إذ أقبل رجلٌ . . . فقال : . . . فأخبرنی عن قوله : « وفي أموالهم حق معلوم » ما هذا الحقّ المعلوم ؟ قال : هو الشیء یرجعه الرجلُ من ماله لیس من الزّکاة فیکون للثّانیه و الصّله . . . »

محمد بن مروان از امام صادق (ع) روایت نموده است که فرمود: با پدرم در حال طواف خانه خدا بودیم که مردی به طرف ما آمد . . . و گفت: . . . مرا از سخن خداوند: «و فی أموالهم حقّ معلوم» آگاه کن که این «حق معلوم» چیست؟ فرمود: آن حق چیزی است که شخص از مال خود، خارج می کند و جزء زکات نیست؛ بلکه آن را برای رفع گرفتاری ها و پیشامدها و بخشش و احسان، از مال خود جدا می کند...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 19 - 3

3 - ادای دین و پرداخت حقوق مالی دیگران و پاسخ احسان آنان - هر چند اندک باشد - بر جود و انفاق مقدم است .

یؤتی ماله . . . و ما لأحد عنده من نعمه تجزی

نکره آوردن «نعمه» همراه با «من» زاید - که برای عموم است - آن را بر هر احسانی، هر چند اندک، تعمیم داده است. جمله حالیه «و ما لأحد...» بیانگر آن است که باید این حالت، حاصل شده باشد تا انفاق نشانه تقوا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 10 - 3,4

ص: 125

3 - لزوم انفاق به کمک خواهان مستمند

و أمّا السائل فلاتنهر

4 - خداوند ، با یادآوری دوران فقر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و امداد های خویش به آن حضرت ، او را بر انفاق به مستمندان فرمان داد .

و وجدک عائلاً فأغنى . . . و أمّا السائل فلاتنهر

118- اهمیت انفاق آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 5

5- اقامه نماز و انفاق در پنهان و آشکار ، از ویژگی ها و نشانه های بندگان راستین خداوند است .

قل لعبادی الذین ءامنوا یقیموا الصلوه و ینفقوا سرّاً و علانیه

119- اهمیت انفاق به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 49 - 7

7 - « عن حمادبن عثمان قال : أولم اسماعیل فقال له أبو عبد الله (ع) عليك بالمساکین فأشبعهم . فإنّ الله عزّوجلّ یقول : « و ما یبدئ الباطل و ما یعید » ;

حمادبن عثمان روایت می کند که اسماعیل (فرزند امام صادق(ع)) ولیمه ای ترتیب داده بود. امام صادق(ع) به او فرمودند: بر تو باد توجه به مساکین، پس آنان را سیر کن؛ زیرا خداوند عزّوجلّ می فرماید: (و ما یبدئ الباطل و ما یعید)».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 4

4 - لزوم انفاق و کمک به سائلان و محرومان جامعه ، افزون بر پرداخت زکات و خمس

للسائل و المحروم

انفاق به سائلان و محرومان جامعه - همان گونه که مفسران یادآور شده اند - پیش از واجب شدن زکات و خمس مقرر شده است. از آن جایی که دلیل قاطعی بر نفی این فریضه و یا تبدیل آن به زکات و خمس به دست نیامده است؛ می توان مطلب یاد شده را استفاده کرد.

120- اهمیت انفاق به فقراى عفيف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

ص: 126

5- لزوم توجه به محرومان عقیف و ناشناخته جامعه و اکتفا نکردن به انفاق بر سائلان و درخواست کنندگان

و فی أموالهم حقّ للسائل والمحروم

از مقابله «محروم» با «سائل»، استفاده می شود که در جامعه برخی از نیازمندان، روی سؤال ندارند و در نتیجه ناشناخته می مانند. اهل تقوا از این گروه غافل نیستند.

121- اهمیت انفاق به متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- لزوم توجه به محرومان عقیف و ناشناخته جامعه و اکتفا نکردن به انفاق بر سائلان و درخواست کنندگان

و فی أموالهم حقّ للسائل والمحروم

از مقابله «محروم» با «سائل»، استفاده می شود که در جامعه برخی از نیازمندان، روی سؤال ندارند و در نتیجه ناشناخته می مانند. اهل تقوا از این گروه غافل نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- لزوم انفاق و کمک به سائلان و محرومان جامعه، افزون بر پرداخت زکات و خمس

للسائل والمحروم

انفاق به سائلان و محرومان جامعه - همان گونه که مفسران یادآور شده اند - پیش از واجب شدن زکات و خمس مقرر شده است. از آن جایی که دلیل قاطعی بر نفی این فریضه و یا تبدیل آن به زکات و خمس به دست نیامده است؛ می توان مطلب یاد شده را استفاده کرد.

122- اهمیت انفاق پنهانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اقامه نماز و انفاق در پنهان و آشکار، از ویژگی ها و نشانه های بندگان راستین خداوند است.

قل لعبادى الذين ءامنوا يقيموا الصلوه وينفقوا سرّاً وعلانيه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - فاطر - 35 - 29 - 4

4 - اهميت و برترى انفاق پنهانى نسبت به انفاق آشكار

ص: 127

و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

تقدم لفظی انفاق سرّی بر انفاق آشکار، می تواند حکایت از تقدم رتبی نماید.

123- اهمیت انفاق در ثروتمندی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 11

11- استقلال مالی و توانگری همراه با انفاق، غیر قابل مقایسه با وابستگی، فقر و ناتوانی از انفاق است.

ضرب الله مثلاً عبداً مملوگاً لا یقدر علی شیء و من رزقته .. هل یستون

124- اهمیت تداوم انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 11، 9

9 - نماز و انفاق باید برنامه همیشگی انسان باشد، نه مقطعی و موقت

یقیمون الصلوه و ممّا رزقنهم ینفقون

برداشت فوق با توجه به فعلهای مضارع (یقیمون و ینفقون) - که حکایت از تجدد و استمرار دارد - استفاده شده است.

11 - انفاق های مقطعی موجب قرار گرفتن آدمی در زمره متقیان، نخواهد شد.

هدی للمتقین .. و ممّا رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 2

2 - صدقه و انفاق در راه خداوند، باید برنامه همیشگی مؤمنان باشد؛ نه به صورت مقطعی و موقت.

إنّ المصدّقین و المصدّقت

تکیه بر وصف (اسم فاعل)، بیانگر آن است که صدقه دادن در بینش الهی، در صورتی ارزشمند خواهد بود که به صورت خصلتی برای مؤمنان درآید.

125- اهمیت تقوا در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 6

6 - رضایت خداوند از انسان ، در گرو تقوا و اخلاص در انفاق است .

ص: 128

الأتقى . الذی یؤتی ماله ... ابتغاء وجه ربّه الأعلى . ولسوف یرضی

چنانچه فاعل «یرضی» خداوند باشد، آیات پیشین در مقام بیان زمینه های رضایت او خواهد بود.

126- اهمیت صبر در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 2

2- مؤمنان ، تنها در صورتی دشوارترین راه های انفاق را می پیمایند که یکدیگر را به شکیبایی و مهرورزی سفارش کنند .

ثمّ کان من الذین ءامنوا و تواصوا بالصبر و تواصوا بالمرحمة

«مرحمه»، مصدر میمی و به معنای «رحمت» (رقت، مغفرت و عطف داشتن) است (قاموس). تکرار «تواصوا» برای تأکید بوده و ممکن است اشاره به این نکته باشد که سفارش به صبر و توصیه به محبت، دو وظیفه مستقل و در عرض هم است و با ترک یکی، زمینه دیگری از بین نرفته و تکلیف ساقط نمی شود.

127- اهمیت مهربانی در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 2

2- مؤمنان ، تنها در صورتی دشوارترین راه های انفاق را می پیمایند که یکدیگر را به شکیبایی و مهرورزی سفارش کنند .

ثمّ کان من الذین ءامنوا و تواصوا بالصبر و تواصوا بالمرحمة

«مرحمه»، مصدر میمی و به معنای «رحمت» (رقت، مغفرت و عطف داشتن) است (قاموس). تکرار «تواصوا» برای تأکید بوده و ممکن است اشاره به این نکته باشد که سفارش به صبر و توصیه به محبت، دو وظیفه مستقل و در عرض هم است و با ترک یکی، زمینه دیگری از بین نرفته و تکلیف ساقط نمی شود.

128- بادیه نشینان و انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 98 - 6، 1

1- گروهی از بدویان بی فرهنگ در عصر بعثت ، انفاق (زکات و صدقات) را غرامت و تاوان تلقی می کردند .

و من الأعراب من يتخذ ما ينفق مغرمًا

6- برخی از بادیه نشینان ، در آرزوی رسیدن بلا- و حوادث ناگوار به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان به منظور نجات یافتن از پرداخت مالیات (انفاق)

و من الأعراب من يتخذ ما ينفق مغرمًا و يتربص بكم الدوائر

ص: 129

129- بازگشت آثار انفاق به خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 9

9- انفاق کردن مال ، به نفع خود انسان است .

و أنفقوا خیرًا لأنفسکم

130- بخل در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 5,6,7

5- بخلورزی انسان از انفاق های اندک ، گواه بخلورزی عمیق تر وی از انفاق کل اموال حتی با فرمان اُکید الهی

إن یسئلكموا فیحفكم تبخلوا .. تدعون لتنفقوا فی سبیل اللّٰه فممنكم من یبخل

برداشت بالا- بنابراین نکته است که تمایز «تدعون لتنفقوا» با «إن یسئلكموا» در این باشد که در اولی، بعضی از اموال، مورد نظر و در تعبیر دوم کل اموال لحاظ شده باشد.

6- بخل از انفاق در راه خدا ، دامنگیر برخی از مؤمنان و مورد نکوهش الهی

هأنتم هؤلاء تدعون لتنفقوا فی سبیل اللّٰه فممنكم من یبخل

از لحن نکوهش آمیز این آیه، مطلب بالا برداشت می شود.

7- بخل از انفاق در راه خدا ، مایه خسارت خود انسان

و من یبخل فإنّما یبخل عن نفسه

131- بخل مدعیان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 14 - 2

2- مدعیان دروغین انفاق ، با پیدایش گرسنگی های فراگیر ، از اطعام بخل ورزیده ، مواد غذایی را احتکار می کنند .

يقول أهلكم مالاً لبدأً .. فلا اقتحم العقبه .. أو إطعم في يوم ذي مسغبه

132- بی ارزشی انفاق منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 130

7 - توبه - 9 - 53 - 8، 2

2 - انفاق منافقان - چه با میل و رغبت باشد و چه با بی میلی و کراهت - در پیشگاه خدا بی ارزش و غیر قابل قبول است .

قل أنفقوا طوعاً أو كرهاً لن يتقبل منكم

8 - توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در نپذیرفتن انفاق های منافقان

لن يتقبل منكم

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «لن يتقبل» خبر به معنای انشا باشد؛ یعنی، پیامبر (صلی الله علیه و آله) نباید انفاق منافقان را بپذیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 1

1 - کفر منافقان به خدا و انکار رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، عامل بی ارزش گشتن انفاق های آنان و پذیرفته نشدن آن در پیشگاه خداوند

وما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا أنهم كفروا باللّٰه و برسوله

133- بی رغبتی در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 7

7 - انفاق از روی کراهت و بی میلی، نشانه نفاق و نداشتن ایمان واقعی به خدا و رسول اوست .

كفروا باللّٰه و برسوله... ولا ينفقون إلا وهم كرهون

134- پاداش اخروی انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 16

16 - پاداش الهی به انفاق کنندگان در دنیا و آخرت

فيضاعفه له اضعافاً... و اليه ترجعون

«الیه ترجعون»، اشاره به پاداش الهی است در آخرت؛ بنابراین «فیضاعفه» بیانگر پاداش الهی در دنیا است.

135- پاداش انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 18، 13

ص: 131

13 - بقای آنچه به خداوند قرض داده می شود و بازگشت چندین برابر آن به آدمی

من ذا الذی یقرض الله .. فیضاعفه له اضعافاً کثیرة

مُرَاد از ضمیر مفعولی در «یضاعفه» قرض است؛ یعنی آن مالی که قرض داده شود، چندین برابر شده و به او باز پس داده می شود؛ بنابراین باید آن مال باقی باشد.

18 - پاداش انفاق در راه خداوند ، غیر قابل شمارش است .

فیضاعفه له اضعافاً کثیرة

امام صادق (ع): .. ان الكثير من الله عزّ وجل لا یحصی و لیس له منتهی

معانی الاخبار، ص 397، ح 54؛ نورالثقلین، ج 1، ص 243، ح 965.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 12، 11، 9، 8، 6، 1

1 - مالی که در راه خدا انفاق می شود ، همچون بذری است که هفت خوشه برویاند و در هر خوشه صد دانه باشد .

مثل الذین ینفقون .. مائه حبه

از مُشَبَّه به (دانه) به دست می آید که مُشَبَّه، مالی است که شخص در راه خدا انفاق می کند؛ نه اینکه مشبّه، خود انفاق کننده باشد؛ چنانچه ظاهر تشبیه افاده می کند.

6 - پاداش الهی به انفاق کنندگان در راه خدا ، دست کم به هفتصد برابر

مثل الذین ینفقون .. مائه حبه

8 - خداوند بر اساس مشیت خود ، به هر کس که بخواهد ثمره انفاق را - که هفتصد برابر است - به چند برابر افزایش می دهد .

والله یضاعف لمن یشاء

9 - پاداش های فراوان الهی به انفاق کننده ، منوط به انفاق مستمر

مثل الذین ینفقون اموالهم

فعل مضارع «ینفقون» حکایت از استمرار انفاق دارد؛ یعنی پادشاهای مذکور در آیه در صورتی است که شخص به صورت مستمر انفاق کند؛ نه مثلاً یکی - دو مرتبه.

11 - پادشاه وسیع (نامحدود) خداوند به انفاق کننده *

مثل الذین ینفقون .. و اللّٰه واسع علیم

12 - پادشاه خداوند به انفاق کنندگان به چندین برابر، برخاسته از سعه وجودی و گستردگی رحمت اوست.

و اللّٰه یضاعف لمن یشاء و اللّٰه واسع علیم

13 - خداوند، به انفاق کنندگان در راه او و مستحقین پادشاهای چند برابر، داناست.

و اللّٰه یضاعف لمن یشاء و اللّٰه واسع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 5، 6، 2

2 - عاری بودن انفاق از هر گونه منت و آزار - چه هنگام پرداخت و چه پس از آن - ، از شرایط ارزشمندی، قبولی و پاداش در مقابل آن

ص: 132

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ .. ثُمَّ لَا يَتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنْأً وَلَا أَدَى

5- انفاق کنندگان بدون منت و آزار، بهره مند از پاداش های والا و ویژه الهی

لهم اجرهم عند ربهم

کلمه «عند ربهم»، دلالت بر ویژگی پاداش دارد.

6- توجه به پاداش های الهی برای انفاق در راه خدا، برانگیزنده آدمی به انفاق

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 263 - 11

11 - بهره و آثار ارزشمند انفاق، برای شخص انفاقگر است؛ نه خداوند.

و الله غنیّ حلیم

بکارگیری صفت «غنی» پس از مسأله «انفاق»، برای نفی تصور بهره جستن خداوند از انفاق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 1,6,9,13

1 - مثل انفاق کنندگان اموال برای خشنودی خدا و ثبات نفس خویش، همچون بوستانی است بر تپه ای بلند که یا رگباری تند بر آن بارد و دو چندان میوه دهد و یا باران ملایمی بر آن بارد و آن را به ثمر بنشانند.

و مثل الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ .. كَمَثَلِ جَنَّةٍ ... أَكُلُهَا ضَعْفٍ

6 - وعده الهی به پاداش انفاق کنندگان برای کسب رضایت خداوند

مثل الَّذِينَ يَنْفِقُونَ .. فَاتَتْ أَكُلُهَا

9 - انفاق کنندگان، دارای زمینه و قابلیت والای بهره مندی از فیوضات الهی

اصابها وابل .. فان لم يصبها وابل فطلّ

13 - پاداش انفاق کنندگان، یکسان نیست.

و مثل الذین . . . کمثل جنّه بریوه ... فان لم یصبها وابل فطلّ

از تشبیه انفاق به بوستانی که بر اثر باران به ثمر نشست باشد و در صورت بارش بارانی تند، ثمر آن دو چندان شود، یکسان نبودن پاداش استفاده گردیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 4

4 - انفاق برای جلب رضایت الهی و ثبات نفس و به دور از ممتّ و آزار و ریا، دارای نتایج و بهره های فراوان

ایوّد احدکم ان تکون له جنّه . . . فیها من کلّ الثمرات

انفاق، تشبیه به بوستان شده که هر گاه ریا و آزاری در پی داشته باشد، بسوزد و چنانچه برای رضای الهی و خالی از ریا و آزار باشد، دربردارنده نتایج و بهره های فراوان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 133

7 - خداوند ترغیب کننده آدمی به انفاق ، با وعده آمرزش گناهان و فزونی رزق

و الله يعدكم مغفره منه و فضلا

کلمه «فضلا» به قرینه مقابله آن با وسوسه شیطان بر تهیدستی، به معنای فزونی در رزق است.

8 - انفاق ، موجب توسعه رزق و آمرزش گناهان

يا ايها الذين امنوا انفقوا .. و الله يعدكم مغفره منه و فضلا

10 - آمرزش گناهان و فزونی مال از جانب خداوند ، پاداشی برای انفاق کنندگان

يا ايها الذين امنوا انفقوا .. و الله يعدكم مغفره منه و فضلا

11 - فزونی پاداش الهی ، نسبت به مال انفاق شده

و الله يعدكم مغفره منه و فضلا

«فضل» (به معنای فزونی)، پاداشی از سوی خداوند به انفاق کننده است. این فزونی در پاداش می تواند در مقایسه با مال انفاق شده

مطرح باشد؛ یعنی خداوند بیش از آنچه انفاق می کنید به شما پاداش می دهد.

13 - خداوند ، آگاه به انفاق کنندگان در راه او و گشایش دهنده روزی آنان است .

و الله واسع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 2,7

2 - پاداش الهی به انفاق ها و نذر های بندگان ، هر چند اندک باشد .

و ما انفقتم من نفقه .. فان الله يعلمه

توجه دادن به علم خداوند بر اعمال بندگان کنایه از پاداش الهی در برابر آن اعمال است.

7 - خداوند ، مددکار و یاور اهل انفاق و وفا کنندگان به نذر است .

و ما للظالمين من انصار

از مفهوم «و ما للظالمین من انصار» که تنها ترک کنندگان انفاق محروم از حمایت خداوند می باشند، برداشت فوق استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 271 - 7

7 - صدقه پنهانی به فقرا، کفاره برخی گناهان

و ان تحفوها و توتوها الفقراء... و یکفر عنکم من سیئاتکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 6,14,16,17

6 - انفاق از هر چیز خیر، به سود خود انفاق کننده

و ما تنفقوا من خیر فلانفسکم

«من» در برداشت فوق، ابتدائیه معنی شده است.

ص: 134

14 - مقبولیت انفاق در پیشگاه خداوند و ثمردهی آن ، در گرو نیت و قصد قربت انفاق کننده

و ما تنفقوا من خیر فلا تنفکون الا ابتغاء وجه الله

بنابراینکه جمله «و ما تنفقون» حال برای «و ما تنفقوا فلا تنفکون» باشد؛ یعنی آنگاه انفاق به سود شماست که برای «ابتغاء وجه الله» باشد.

16 - انفاق کننده در راه خدا ، بهره مند از پاداش کامل انفاق ، بی هیچ ستمی در حق وی

و ما تنفقوا من خیر یوفّ الیکم و انتم لا تظلمون

17 - کم و کاست نشدن پاداش انفاق برای رضای خدا ، هر چند به بینوایان غیر مسلمان باشد .

و ما تنفقوا من خیر یوفّ الیکم و انتم لا تظلمون

با توجه به شأن نزول که در مورد انفاق به غیر مسلمانان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 1,3,4

1 - انفاق کنندگان پنهان و آشکار در شب و روز (همه حال و همه وقت) بهره مندان از پاداش های ویژه الهی

الَّذین ینفقون اموالهم ... فلهم اجرهم عند ربّهم

3 - پاداش الهی اهل انفاق ، نتیجه عمل خیر آنها

فلهم اجرهم عند ربّهم

4 - وعده الهی بر پاداش اهل انفاق ، بر انگیزنده آدمی به آن

فلهم اجرهم عند ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 136 - 8

8 - آمرزش الهی و بهشت جاودان ، پاداش انفاق در توانگری و تنگدستی و فرو خوردن خشم و گذشت از خطای دیگران

الَّذین ینفقون فی السّراء و الصّراء ... اولئک جزاؤهم مغفّره من ربّهم و جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - خداوند ، کیفردهنده بخیلان و ریاکاران و پاداش دهنده انفاق کنندگان مخلص

الذین یبخلون . . . و انفقوا . . . و کان اللّٰه بهم علیماً

هدف از بیان علم و آگاهی خداوند پس از بیان ایمان و بخل، تهدید بخیلان و ریاکاران به کیفر، و پاداش دهی به مؤمنان انفاق کننده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 10،12،13

10 - ایمان و انفاق ، حسنه ای است که ، هر چند اندک باشد ، پاداش عظیم الهی را در پی خواهد داشت .

ماذا علیهم لو امنوا باللّٰه و الیوم الاخر و انفقوا . . . و ان تک حسنه یضاعفها و یؤ

ص: 135

از مصادیق مورد نظر برای حسنه، به دلیل آیه قبل، ایمان و انفاق است.

12 - توجه به آگاهی خداوند بر کوچکترین انفاق، و پاداش عظیم خداوند به انفاقگران، درمان بخل و ترک احسان

و انفقوا .. و كان الله بهم عليماً. ان الله لا يظلم مثقال ذره و ان تك حسنه

13 - پاداش عظیم خداوند، جبران کننده خسارت های انفاق کنندگان

و ماذا عليهم لو .. انفقوا ... و ان تك حسنه يضاعفها و يؤت من لدنه اجراً عظيماً

جمله «يضاعفها و يؤت من لدنه اجراً عظيماً» می تواند پاسخی باشد به این توهم که انفاق، موجب خسارت مالی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 60 - 13, 18

13 - انفاق در راه خدا، دارای پاداشی کامل و تضمین شده از جانب خدا

و ما تنفقوا من شيء .. يوف إليكم

18 - کاستی در پاداش انفاق ها و نادیده گرفتن انفاق های ناچیز، ستمکاری است .

و ما تنفقوا من شيء في سبيل الله يوف إليكم و انتم لا تظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 1

1 - ثبت همه انفاق های کوچک و بزرگ مؤمنان، به منظور اعطای پاداش به آنان

و لا ينفقون نفقه صغيرة و كبيرة .. إلا كتب لهم ليجزيهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 23 - 3

3- بهشت عدن، پاداش صبر و استقامت بر فرمان های الهی، برپا داشتن نماز و انفاق کردن

والذين صبروا .. أولئك لهم عقبى الدار. جنّت عدن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- پاداش سجده و تسبیح همراه با حمد خداوند و عبادت های شبانه و انفاق های مؤمنان، فوق حد شمارش است.

إِنَّمَا يُؤْمِنُ . . . سَجَّدًا وَسَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ . . . تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ . . . وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ

«فاء» در «فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ» تفریع بر آیات پیش است که در آنها صفات نیکوی مؤمنان شمرده شده است. بنابراین، معنا، چنین می شود: «مؤمنانی که دارای صفات یاد شده اند، پاداشی مخفی دارند». با توجه به تفریع احتمال دارد که اختفای پاداش، کنایه از فوق شمارش بودن باشد.

ص: 136

136- پاداش انفاق آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 2

2 - تلاوت قرآن و انس با آن ، برپایی نماز و انفاق در نهان و آشکار ، دارای اجر و پاداش الهی

یتلون كتب الله . . . لیوقیهم أجورهم

137- پاداش انفاق پنهانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 2

2 - تلاوت قرآن و انس با آن ، برپایی نماز و انفاق در نهان و آشکار ، دارای اجر و پاداش الهی

یتلون كتب الله . . . لیوقیهم أجورهم

138- پاداش دنیوی انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 16

16 - پاداش الهی به انفاق کنندگان در دنیا و آخرت

فیضعفه له اضعافاً . . . و الیه ترجعون

«الیه ترجعون»، اشاره به پاداش الهی است در آخرت؛ بنابراین «فیضعفه» بیانگر پاداش الهی در دنیاست.

139- پاداش مضاعف انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 8

8 - کسانی که به خاطر جلب رضای خدا ، صدقه می دهند ، قطعاً پاداش مضاعف خواهند داشت .

و ما ائیتیم من زکوه تریدون وجه الله . . . فأولئک هم المضعفون

مراد از «زکات» به قرینه مکی بودن سوره و نیز آیه قبل (فآت ذا القربى.. .) هر نوع صدقه و انفاق است. و «مضعفون» به معنای «ذوالضعف» بوده و مراد، پاداش مضاعف است.

ص: 137

140- پرسش از انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 1

1 - پرسش مردم از پیامبر (صلی الله علیه و آله) درباره انفاق

یستلونک ماذا ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 219 - 14

14 - سؤال مردم از پیامبر (صلی الله علیه و آله) درباره انفاق و مقدار آن

یستلونک ماذا ینفقون قل العفو

141- تاریخ انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 55 - 3

3- نماز ، زکات و انفاق ، دارای سابقه ای دیرینه در ادیان الهی

و کان یأمر أهله بالصلوه و الزکوه

142- تاریخ تشریح انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 3

3- تشریح نماز و انفاق در مکه و پیش از هجرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود .

قل لعبادی الذین ءامنوا یقیموا الصلوه و ینفقوا

برداشت فوق با توجه به مکی بودن سوره ابراهیم است.

143- تداوم انفاق متین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 3

3 - سخاوت مندی و انفاق گری مداوم ، از ویژگی های با تقواترین افراد است .

الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی

ص: 138

تداوم، از مضارع بودن فعل «یوتی» استفاده شده است.

144- ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 31

31 - انکار هر یک از رسولان الهی و ترک یاری آنان، بر پانداختن نماز، نپرداختن زکات و خودداری از انفاق، کفر و ضلالت است.

لئن اقمتم الصلوه... فممن کفر

145- ترک انفاق به خویشاوندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 2، 1

1 - خداوند، توانگران صدر اسلام را از سوگند بر ترک انفاق به خویشاوندان، بینویان و مهاجران به صرف گناه گذشته آنان، بر حذر داشت

ولایاتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجرین

«إیتلاء» (مصدر «بأتل») می تواند مشتق از «الو» به معنای «تقصیر و منع» باشد. هم چنین می تواند از «الیّه» به معنای «حلف» و سوگند خوردن باشد. در صورتی که به معنای «حلف» باشد، «یؤتوا» منفی به «لا» ی محذوف است؛ یعنی، «لا یحلفوا أن لا یؤتوا...» درباره شأن نزول آیه شریفه دو نظر وجود دارد: 1- آیه درباره کسانی نازل شد که پس از ماجرای «افک»، سوگند یاد کردند که از انفاق به گروهی که در این ماجرا دست داشتند خودداری کنند. 2- در خصوص ابوبکر نازل شد که او پس از ماجرای «افک»، از انفاق به «مسطح بن اثاثه» - که پسر خاله یا پسر خواهر وی بود - امتناع ورزید.

2- سوگند بر ترک نیکی و انفاق به خویشاوندان، مستمندان و مهاجران، به صرف لغزش گذشته آنان، نشانه تأثیر پذیری از وسوسه شیطان و پیروی از او است.

لا تتبعوا خطوت الشیطن... و لایاتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولی

جمله «و لایاتل...» می تواند عطف بر «و لا تتبعوا خطوات الشیطان...» - از نوع عطف خاص بر عام - باشد که حاکی از اهمیت موضوع مورد بحث خاص است. بر این اساس معنا و پیام آیه چنین خواهد شد: «ای مؤمنان! از گام های شیطان، بویژه اگر شما را به ترک انفاق خویشاوندان و... فرا بخواند پیروی نکنید».

146- ترک انفاق به زبردستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 139

9- برخورداری از امکانات و دریغ داشتن آن از زیردستان، در حقیقت انکار نعمت خداوندی است.

فما الذین فضّلوا .. أفینعمه الله یجحدون

147- ترک انفاق به گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 3، 2، 1

1 - خداوند، توانگران صدراسلام را از سوگند بر ترک انفاق به خویشاوندان، بینویان و مهاجران به صرف گناه گذشته آنان، بر حذر داشت

ولا یأتل أولوا الفضل منکم والسعه أن یؤتوا أولی القربی والمسکین والمهجرین

«إیتلاء» (مصدر «یأتلی») می تواند مشتق از «الو» به معنای «تقصیر و منع» باشد. هم چنین می تواند از «الیّه» به معنای «حلف» و سوگند خوردن باشد. در صورتی که به معنای «حلف» باشد، «یؤتوا» منفی به «لا» ی محذوف است؛ یعنی، «لا یحلفوا أن لا یؤتوا...» درباره شأن نزول آیه شریفه دو نظر وجود دارد: 1- آیه درباره کسانی نازل شد که پس از ماجرای «افک»، سوگند یاد کردند که از انفاق به گروهی که در این ماجرا دست داشتند خودداری کنند. 2- در خصوص ابوبکر نازل شد که او پس از ماجرای «افک»، از انفاق به «مسطح بن اثاثه» - که پسرخاله یا پسر خواهر وی بود - امتناع ورزید.

2 - سوگند بر ترک نیکی و انفاق به خویشاوندان، مستمندان و مهاجران، به صرف لغزش گذشته آنان، نشانه تأثیر پذیری از وسوسه شیطان و پیروی از او است.

لا تتبعوا خطوت الشیطن .. و لا یأتل أولوا الفضل منکم والسعه أن یؤتوا أولی

جمله «و لا یأتل ..» می تواند عطف بر «و لا تتبعوا خطوات الشیطان...» - از نوع عطف خاص بر عام - باشد که حاکی از اهمیت موضوع مورد بحث خاص است. بر این اساس معنا و پیام آیه چنین خواهد شد: «ای مؤمنان! از گام های شیطان، بویژه اگر شما را به ترک انفاق خویشاوندان و ... فرا بخواند پیروی نکنید».

3 - سوگند بر ترک انفاق به خویشاوندان، بینویان و مهاجران، به صرف لغزش گذشته آنان، حرام و وفا نکردن به آن جایز است.

ولا یأتل أولوا الفضل منکم والسعه أن یؤتوا أولی القربی والمسکین والمهجری

حرمت در برداشت یاد شده از نهی «لا یأتل» استفاده شده است.

148- ترک انفاق به مساکین

1 - خداوند ، توانگران صدراسلام را از سوگند بر ترک انفاق به خویشاوندان ، بینویان و مهاجران به صرف گناه گذشته آنان ، بر حذر داشت

ولایاتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجرین

«إيتلاء» (مصدر «يأتلى») می تواند مشتق از «الو» به معنای «تقصیر و منع» باشد. هم چنین می تواند از «الیّه» به معنای «حلف» و سوگند خوردن باشد. در صورتی که به معنای «حلف» باشد، «یؤتوا» منفی به «لا» ی محذوف است؛ یعنی، «لایحلفوا أن لایؤتوا...» درباره شأن نزول آیه شریفه دو نظر وجود دارد: 1- آیه درباره کسانی نازل شد که پس از ماجرای «افک»، سوگند یاد کردند که از انفاق به گروهی که در این ماجرا دست داشتند خودداری کنند. 2- در خصوص ابوبکر نازل شد که او پس از ماجرای «افک»، از انفاق به «مسطح بن اثاثه» - که پسرخاله یا پسر خواهر وی بود - امتناع ورزید.

149- ترک انفاق به مهاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 1، 2

1 - خداوند ، توانگران صدراسلام را از سوگند بر ترک انفاق به خویشاوندان ، بینویان و مهاجران به صرف گناه گذشته آنان ، بر حذر داشت

ولایأتل أولوا الفضل منکم والسعه أن یؤتوا أولی القربی والمسکین و المهجرین

«إيتلاء» (مصدر «يأتلى») می تواند مشتق از «الو» به معنای «تقصیر و منع» باشد. هم چنین می تواند از «الیّه» به معنای «حلف» و سوگند خوردن باشد. در صورتی که به معنای «حلف» باشد، «یؤتوا» منفی به «لا» ی محذوف است؛ یعنی، «لایحلفوا أن لایؤتوا...» درباره شأن نزول آیه شریفه دو نظر وجود دارد: 1- آیه درباره کسانی نازل شد که پس از ماجرای «افک»، سوگند یاد کردند که از انفاق به گروهی که در این ماجرا دست داشتند خودداری کنند. 2- در خصوص ابوبکر نازل شد که او پس از ماجرای «افک»، از انفاق به «مسطح بن اثاثه» - که پسرخاله یا پسر خواهر وی بود - امتناع ورزید.

2 - سوگند بر ترک نیکی و انفاق به خویشاوندان ، مستمندان و مهاجران ، به صرف لغزش گذشته آنان ، نشانه تأثیر پذیری از وسوسه شیطان و پیروی از او است .

لا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ . . . و لایأتل أولوا الفضل منکم والسعه أن یؤتوا أولی

جمله «و لایأتل . . .» می تواند عطف بر «و لا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ . . .» - از نوع عطف خاص بر عام - باشد که حاکی از اهمیت موضوع مورد بحث خاص است. بر این اساس معنا و پیام آیه چنین خواهد شد: «ای مؤمنان! از گام های شیطان، بویژه اگر شما را به ترک انفاق خویشاوندان و ... فرا بخواند پیروی نکنید».

150- ترک انفاق ثروتمندان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 1

1 - خداوند ، توانگران صدراسلام را از سوگند بر ترک انفاق به خویشاوندان ، بینویان و مهاجران به صرف گناه گذشته آنان ، بر حذر داشت

ولا يأتل أولوا الفضل منكم والسعه أن يؤتوا أولى القربى والمسكين والمهجرين

«إيتلاء» (مصدر «يأتلى») می تواند مشتق از «الو» به معنای «تقصیر و منع» باشد. هم چنین می تواند از «الیّه» به معنای

ص: 141

«حلف» و سوگند خوردن باشد. در صورتی که به معنای «حلف» باشد، «یؤتوا» منفی به «لا» ی محذوف است؛ یعنی، «لایحلفوا أن لایؤتوا...» درباره شأن نزول آیه شریفه دو نظر وجود دارد: 1- آیه درباره کسانی نازل شد که پس از ماجرای «افک»، سوگند یاد کردند که از انفاق به گروهی که در این ماجرا دست داشتند خودداری کنند. 2- در خصوص ابوبکر نازل شد که او پس از ماجرای «افک»، از انفاق به «مسطح بن ائاثه» - که پسر خاله یا پسر خواهر وی بود - امتناع ورزید.

151- ترک انفاق کافران صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 47 - 2، 1

1 - کافران برخوردار از ثروت در صدراسلام، از انفاق به مستمندان و گرسنگان خودداری می کردند .

و إذا قیل لهم أنفقوا ممّا رزقکم اللّٰه قال الذین کفروا للذین ءامنوا أنطعم

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته به دست می آید: 1- همزه در «أنطعم» برای استفهام انکاری است؛ 2- آیه شریفه در مکه نازل شده و مربوط به کافران صدراسلام است.

2 - روزی رسان بودن خداوند برای بشر، بهانه و دستاویز کافران صدراسلام برای خودداری از انفاق به مستمندان و گرسنگان

و إذا قیل لهم أنفقوا ممّا رزقکم اللّٰه قال الذین کفروا للذین ءامنوا أنطعم من لوی

استفهام در «أنطعم» استفهام انکاری است؛ یعنی، «لأنطعم من لو شاء اللّٰه لأطعمهم».

152- ترک انفاق مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 100 - 6، 3

3- مشرکان از ترس گرفتار شدن به فقر و فلاکت، هر چند ثروت اختصاصی انبوه هم داشته باشند، از آن انفاق نمی کنند .

قل لو أنتم تملکون خزائن رحمة ربّی إذا لأمسکتکم خشية الإنفاق

6- مشرکان، حتی در صورت برآورده شدن خواسته های مادی شان و دارای امکانات فراوان بودن، از انفاق آن ایبا می کردند . *

لن نؤمن لک حتی تفجر لنا .. قل لو أنتم تملکون خزائن رحمة ربّی إذا لأمسکتکم

اینکه خداوند در آیات قبل، خواسته های مادی مشرکان (برخورداری از چشمه و ..) را از پیامبر (صلی الله علیه و آله) مطرح کرد و در این آیه، از بخل آنان در صورت برخورداری از امکانات فراوان سخن می گوید، می تواند به خاطر نکته یاد شده باشد.

153- تشبیه انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 26

ص: 142

26 - انفاق و صدقه ، به منزله قرض و وام دادن به خداوند است .

و أقرضوا الله

154- تشریح انفاق در مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 3

3- تشریح نماز و انفاق در مکه و پیش از هجرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود .

قل لعبادی الذین ءامنوا یقیموا الصلوه و ینفقوا

برداشت فوق با توجه به مکی بودن سوره ابراهیم است.

155- تشویق به انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 184 - 18

18 - تشویق و ترغیب اهل ایمان به انفاق و دستگیری مستمندان

فمن تطوع خیراً فهو خیر له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 6

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق در راه خداوند و کار های خیر

من ذا الذی یقرض الله .. فیضاعفه له اضعافاً کثیره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 268 - 7

7 - خداوند ترغیب کننده آدمی به انفاق ، با وعده آمرزش گناهان و فزونی رزق

و الله یدکم مغفره منه و فضلاً

کلمه «فضلاً» به قرینه مقابله آن با وسوسه شیطان بر تهیدستی، به معنای فزونی در رزق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 4

4 - تشویق خداوند به انفاق و نذر، هر چند اندک باشد.

و ما انفقتم من نفقه او نذرتم من نذر فان الله يعلمه

ص: 143

دانایی و آگاهی خدا به اعمال نیک، کنایه از پاداش وی و غرض از بیان پاداش، ترغیب بر اعمال نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 10

10 - تشویق مؤمنان از سوی خداوند، به انفاق های غیر واجب

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ

امام صادق (ع) درباره آیه «الَّذِينَ يَنْفِقُونَ . . .» فرمود: لیس من الزَّكوة

کافی، ج 3، ص 499، ح 9؛ نورالثقلین، ج 1، ص 290، ح 1154.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 281 - 8

8 - توجه به قیامت و خوف از آن، بازدارنده آدمی از اعمال ناشایست (ربا و . . .) و ترغیب کننده او به اعمال شایسته (انفاق، صدقه و . . .)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا . . . وَان تَصَدَّقُوا خَيْر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 10، 5

5 - تشویق و ترغیب به انفاق و ایثار، برای رسیدن به کمال

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تَحِبُّونَ

10 - توجه آدمی به آگاهی خداوند به انفاق و ایثار، زمینه ساز انجام آن

لَنْ تَنَالُوا . . . فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

جمله «إِنَّ اللَّهَ . . .»، به منظور تشویق ایثارگران و انفاق کنندگان، ایراد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - ترغیب مؤمنان از جانب خداوند به انفاق در راه خدا، تأمین هزینه های نبرد و تهیه تدارکات و امکانات رزمی

و ما تنفقوا من شیء فی سبیل اللّٰه یوفّٰ لیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 39 - 11

11 - تشویق خداوند به انفاق کردن مال به نیازمندان

و ما أنفقتم من شیء فهو یخلفه و هو خیر الرزقین

وعدده خداوند به جانشین ساختن چیزی به جای مال انفاق شده و نیز یادآوری این که او بهترین روزی دهنده ها است، نوعی تشویق و ترغیب به انفاق است.

ص: 144

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 5

5- تشویق مسلمانان از سوی خداوند ، به بسیج شدن در امر انفاق و هزینه کردن امکانات و داریی های خود در راه جنگ ، جهاد و جبهه

و ما لكم الا تتفقوا في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 8

8- بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به کار های خیر و انفاق در راه خداوند

و اقرضوا الله ... يضعف لهم و لهم اجر كريم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 38

38- بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق در راه خدا و انجام دادن کار های خیر

و اتوا الزكوه ... و ما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عند الله هو خيرا و اعظم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که خداوند، با یادآوری پاداش بزرگ و فراوان، ایجاد انگیزه نموده و از خصلت نفع طلبی انسان ها بهره جسته است.

156- تشویق قارون به انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 5

5- قوم قارون ، وی را بر حسن استفاده از ثروت خدادادی خویش و به کار گرفتن آن در راه آبادسازی سرای آخرت ترغیب کردند .

و ابتغ فيما آتيتك الله الدار الآخرة

157- تضمین پاداش انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

31 - اموال انفاق شده در راه خدا و پاداش آن ، تضمین شده از سوی او

و أقرضوا الله قرضًا حسنًا

ص: 145

مطلب یاد شده، از تشبیه انفاق به قرض دادن استفاده می شود؛ زیرا در قرض، اصل مال محفوظ می ماند. پاداش آن نیز - که خداوند وعده داده - تضمین شده است.

158- تفاخر در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 7 - 6, 5

5 - خودنمایی در بذل و بخشش ها و فخرفروشی بر مردم به جهت انفاق های سنگین ، در پی دارنده نکوهش و کیفر از سوی خداوند

يقول . . . أیحسب أن لم یره أحد

گوینده «أهلکت مالاً» - حتی به فرض صداقت در ادعای خویش - ممکن است به جهت فخر فروشی بر دیگران، مورد توبیخ قرار گرفته باشد.

6 - کسانی که خداوند را ناظر بر نیت ها نمی دانند و گشاده دستی های خود را به رخ دیگران می کشند ، گرفتار پنداری موهوم و نارویند .

يقول أهلکت مالاً لبدأ . أیحسب أن لم یره أحد

در برداشت یاد شده، گوینده «أهلکت مالاً لبدأ» کسی فرض شده که بذل و بخشش های فراوانی داشته ولی در آنها نیت خالصانه نداشته است. این آیه بخششهای او را فاقد ارزش معرفی کرده است.

159- تقوا در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 3

3 - توأم بودن انفاق و تقوا با هم ، شرط ارزش مندی آنها است .

من أعطی و اتقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 2

2 - انفاق همراه با تقوا و اخلاص ، مایه رسیدن به تمام خواسته ها و آرزو ها در قیامت است .

و لسوف یرضی

رسیدن به مرحله رضایت، به معنای دست یافتن به تمام اموری است که شخص به آن رغبت دارد.

ص: 146

160- تکذیب انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 16 - 4

4 - تکذیب حکم انفاق و خودداری از صرف مال در راه تزکیه نفس ، بالاترین درجه شقاوت است .

الأشقی . الذی کذب و تولی

ارتباط این آیه با نقطه مقابل آن در آیات بعد (الذی یؤتی ماله یتزکی)، بیانگر برداشت یاد شده است.

161- تواضع در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 55 - 16

16 - ارزشمندی تواضع و فروتنی به هنگام انفاق و دستگیری از مستمندان

و یؤتون الزکوه و هم رکعون

بنابر اینکه رکوع به معنای لغوی خود (خضوع) باشد.

162- توصیه به انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 55 - 6

6- وادار ساختن همسر و فرزندان به نماز و انفاق ، از مسؤولیت های مردان مؤمن

و کان یأمر أهله بالصلوه والزکوه

از معانی «أهل» زوجة و اهل خانه است (مصباح).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 14

14 - انفاق تنها بخشی از دارایی ها و نه همه آن ، توصیه خداوند به اهل ایمان

و ممّا رزقنهم ینفقون

«من» در «مّمّا» اصطلاحاً «تبعیضیه» است. بنابراین «مّمّا رزقناهم...»؛ یعنی، «بعض ما رزقناهم...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 8

8 - انفاق بخشی از دارایی ها و امکانات زندگی - و نه همه آنها - توصیه خداوند به انفاق کنندگان

و أنفقوا ممّا رزقنهم

ص: 147

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که «من» در «مَمَّا» (من ما) به معنای «بعض» باشد. بنابراین «مَمَّا رزقناهم...»; یعنی، کسانی که بخشی از دارایی هایشان را انفاق می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 2

2 - خداوند ، مردم را به قرض دادن به او (انفاق کردن در راه او) فرا می خواند .

من ذا الذي يقرض الله قرضًا حسنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 24 - 5

5 - توصیه خداوند به انسان ها ، مبنی بر انفاق کردن و پرهیز از بخل

الذين يبخلون و يأمرون الناس بالبخل

نکوهش صفت بخل از سوی خداوند، در واقع توصیه به این است که همگان، باید خود را به صفت انفاق گری و دستگیری از نیازمندان آراسته سازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 1

1 - انفاق بخشی از امکانات و دارایی ها به نیازمندان ، توصیه خداوند به اهل ایمان

و أنفقوا من ما رزقناكم

«من» در «مَمَّا رزقنا» تبعیضیه است؛ یعنی، «قسمتی از آنچه را که روزی تان کرده ایم، انفاق کنید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 8

8 - انفاق مال ، توصیه خداوند به مؤمنان

و أنفقوا خیرًا

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که «خیراً» مفعول برای «أنفقوا» و به معنای مال باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 2

2- سخاوت مندی، انفاق و تقوایشگی، توصیه خداوند به تمام مردم

فأما من أعطى واتقى

ذکر پاداش نیک برای این گروه (در آیات بعد)، ترغیب مردم به اعطای مال و تقوا است.

ص: 148

163- جایگزینی انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 39 - 12

12 - « قال الراوی قلت لأبی عبدالله (ع) . . . قول الله عزوجل « و ما أنفقتم من شیء فهو یخلفه و هو خیر الرازقین » و إتی أنفق و لا أری خلفاً قال : أفتری الله عزوجل أخلف وعده ؟ قلت : لا قال : فمّم ذالک . قلت : لا أدری قال : لو أنّ أحدکم إکتسب المال من حلّه و أنفقه فی حلّه لم ینفق درهماً إلا أخلف علیه ;

راوی می گوید: به امام صادق(ع) عرض کردم: . . . سخن خدای عزوجل است که می فرماید: «و ما أنفقتم من شیء فهو یخلفه و هو خیر الرازقین» در حالی که من انفاق می کنم و هیچ چیزی جایگزین آن ندیدم، فرمود: آیا نظر تو این است که خداوند در وعده خود تخلف می کند؟ گفتم نه. فرمود: پس این [توهم تو] از کجا است؟ گفتم نمی دانم. حضرت فرمود: اگر یکی از شما مالی را از راه حلال کسب کند و در راه حلال انفاق نماید، هیچ دره‌می را انفاق نمی کند؛ مگر آن که [خدا] جایگزین آن را می دهد».

164- جبران ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 13

13 - دوری کنندگان از انفاق و صدقات ، به هنگام مرگ خواستار مهلتی هر چند اندک ، جهت تدارک گذشته و قرار گرفتن در زمره صالحان

فیقول لولا أخرتني إلى أجل قريب . . . و أكن من الصالحين

165- حبط انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 3, 1

1 - تشبیه انفاق کننده از روی منت و آزار و ریا ، به صاحب بوستانی از خرما و انگور که جوی ها در پای درختانش جاری و هر گونه میوه ای دهد و خود پیر شده و فرزندان ناتوان داشته باشد و ناگهان ، گردبادی آتشی به آن بوستان افتد و آنرا بسوزاند .

ایوّد احدکم ان تکون له جنّه . . . و اصابه الکبیر . . . نار فاحترقت

3 - آزار و ریا و منت ، موجب از بین رفتن انفاق می گردد ؛ به گونه ای که نه مال انفاق شده و نه آثار با برکت آن را بتوان تدارک کرد .

لا تطلوا صدقاتكم بالمن . . . ايودّ احدكم ان تكون له جنّه . . . فاحترقت

ص: 149

166- حرمت ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 9

9 - حرمت ثروت اندوزی و انفاق نکردن آن در راه خدا

و الذین یکنزون الذهب و الفضة . . . فبشرهم بعذاب الیم

167- حسرت نارکان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 12

12 - تأسف عمیق دریغ کنندگان از انفاق ، به هنگام فرارسیدن مرگ

فیقول ربّ لولا آخرتی . . . و اکن من الصالحین

168- حقیقت انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 1

1 - انفاق در راه خداوند ، قرض دادن به او است .

و ما لکم الا تنفقوا فی سبیل اللّٰه . . . من ذا الذی یقرض اللّٰه قرصًا حسنًا

خداوند در آیه قبل، آنانی را که از انفاق در راه او کوتاهی می کنند، مورد نکوهش قرار داده است. در این آیه نیز مؤمنان را فرامی خواند که با انفاق خویش، به خدا قرض بدهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 4

4 - صدقه و انفاق در راه خداوند ، قرض دادن به او محسوب می شود .

إِنَّ الْمَصْدَقِينَ . . . و أقرضوا اللّٰه

جمله «وَأَقْرَضُوا اللَّهَ»، عطف تفسیری و بیانگر حقیقت صدقه و انفاق است. آن این که کسانی که با صدقات خود، احتیاج نیازمندان را برطرف می کنند، در واقع به خدا وام می دهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 26

26 - انفاق و صدقه ، به منزله قرض و وام دادن به خداوند است .

وَأَقْرَضُوا اللَّهَ

ص: 150

169- حقیقت انفاق برای جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 9

9- انفاق در راه جهاد (تلاش برای رفع نیازمندی های جبهه و جنگ)، قرض الحسنه به خداوند است .

و ما لكم ألا تتفقوا في سبيل الله . . . يقرض الله قرضاً حسناً

با توجه به ارتباط آیه شریفه با آیه قبل و با توجه به این که مراد از انفاق در آیه قبل، برطرف کردن نیاز جبهه و جنگ می باشد؛ مصداق مورد نظر از «قرض الحسنه» در این جا، انفاق در جبهه و جنگ است.

170- حقیقت ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 71 - 9

9- برخورداری از امکانات و دریغ داشتن آن از زبردستان، در حقیقت انکار نعمت خداوندی است .

فما الذين فضّلوا . . . أفبنعمه الله يجحدون

171- حلم در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 263 - 13

13 - لزوم بُردباری توانگرانِ انفاق کننده، در صورت برخورد ناصواب نیازمندان با آنان *

قول معروف و مغفره . . . و الله غنیّ حلیم

بکارگیری صفت «حلیم» ظاهراً برای توصیه به انفاق کنندگان است که مانند خداوند بُردبار باشند تا خطای نیازمندان آنان را خشمگین نسازد.

172- خسارت انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 13

13 - پاداش عظیم خداوند، جبران کننده خسارت های انفاق کنندگان

و ماذا علیهم لو... انفقوا... و ان تک حسنه یضاعفها و یؤت من لدنه اجراً عظیماً

ص: 151

جمله «یضاعفها و یؤت من لدنه اجراً عظیماً» می تواند پاسخی باشد به این توهّم که انفاق، موجب خسارت مالی است.

173- خیریت انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 37

37 - شب زنده داری ، تلاوت قرآن ، اقامه نماز ، پرداخت زکات و انفاق ، از مظاهر نیکوکاری و مصداق های بارز کار های خیر

تقوم أدنی من ثلثی الیل . . . فاقراءوا ما تیسّر من القرءان ... و ما تقدّموا لأنفسک

174- دایره انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 11

11 - عدم انحصار انفاق به امور مالی

قل ما انفقتم من خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 219 - 16، 27

16 - آنچه افزون بر نیاز انسان باشد ، محدوده انفاق است .

یسئلونک ماذا ینفقون قل العفو

برخی مفسرین برآند که «عفو»، به معنای مازاد بر نیاز است.

27 - آنچه افزون بر مخارج سال انسان می باشد ، محدوده انفاق است .

یسئلونک ماذا ینفقون قل العفو

امام باقر (ع): ان «العفو» ما فَضُلُ عن قوت السنّه

175- دعوت به انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 13

13- خداوند، فراخوان مؤمنان و بندگان خالص خویش به انفاق اموال خود، قبل از فرارسیدن مرگ

قل لعبادی الذین ءامنوا... وینفقوا... من قبل أن یأتی یوم لابیع فیہ ولاخلل

ص: 152

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 13

13 - دعوت خداوند از اهل ایمان ، به انفاق بخشی از دارایی های خود و نه همه آن

و الذین استجابوا لربهم . . . و مما رزقنهم ینفقون

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «مِنْ» در «مِمَّا» برای تبعیض باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 1,2

1- دعوت الهی از مؤمنان ، به انفاق ، مواجه با بخلورزی برخی از آنان

هأنتم هؤلاء تدعون لتنفقوا . . . فمنکم من ینخل

2- دعوت الهی از مؤمنان ، به انفاق در مسیر جهاد *

تدعون لتنفقوا فی سبیل اللّٰه

با توجه به این که آیات پیشین درباره جهاد می باشد؛ ممکن است مراد از «فی سبیل اللّٰه» نیازهای مالی جهاد باشد.

176- رضایت خدا در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 4

4 - ارجمندی انفاق گران ، در گرو خدایند بودن مصارف انفاق های آنان است .

إلّا ابتغاء وجه ربّه

عبارت «ابتغاء وجه ربه»، بیانگر دو ویژگی است؛ 1. انفاق گر باید تنها به قصد تقرب به خداوند انفاق کند؛ 2. موارد انفاق باید، راه های خدایندانه باشد. برداشت یاد شده، ناظر به دومین ویژگی است.

177- رضایت در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

23 - ابرار ، با رغبت و طیب خاطر ، اموال خویش را در جهت رفع نیاز مستمندان هزینه می کنند .

و اتي المال على حبه ذوی القربی

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر در «حبه» به «اتیان المال» - که از «اتی المال» استفاده می شود - برگردد؛ یعنی، مال را با میل و رغبت به مستمندان می پردازند.

24 - با رغبت و طیب خاطر انفاق کردن ، از آداب انفاق است .

ص: 153

178- روش انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 29 - 12

12- «عن أبي عبد الله (ع) . . . علم الله عزّوجلّ نبيه كيف ينفق ، وذلك انه كانت عنده أوقيه من الذهب ، فكره أن يبیت عنده فتصدق بها فأصبح وليس عنده شيء و جاءه من يسأله فلم يكن عنده ما يعطيه ، فلامه السائل وأغتم هو حيث لم يكن عنده ما يعطيه و كان رحيماً رقيقاً فأذّب الله تعالى نبيه (صلى الله عليه و آله) بأمره فقال : « ولا تجعل يدك مغلولة إلى عنقك و لا تبسطها كل البسط فتتعد ملوماً محسوراً » يقول : إن الناس قد يسألونك و لا يعذرونك فإذا أعطيت جميع ما عندك من المال كنت قد حسرت من المال . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود:.. خداوند عزوجلّ; پیامبرش را آموخت تا چگونه انفاق کند و این چنین بود که مقداری طلا نزد حضرت بود. پس خوش نداشت که تا صبح نزد خویش نگه دارد، پس انفاق کرد و صبحگاهان در نزد او چیزی باقی نماند. شخصی نزد ایشان آمد و چیزی را درخواست کرد و نزد او چیزی نبود تا به او دهد. پس آن شخص حضرت را ملامت کرد و پیامبر(صلى الله عليه و آله) هم به جهت اینکه چیزی نداشت تا بدو بدهد غمگین شد و آن حضرت بسیار مهربان و رقيق القلب بود. پس خداوند تعالى - پیامبرش را با فرمانی آموخت و فرمود: «و لا تجعل يدك مغلولة إلى عنقك و لا تبسطها كل البسط فتتعد ملوماً محسوراً» [یعنی، خداوند] می فرماید: همانا مردم از تو درخواست می کنند و عذری را از تو نمی پذیرند، پس اگر همه دارایی ات را ببخشی، در تنگنا قرار می گیری».

179- روش تشویق به انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 6

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به کار های خیر و انفاق در راه خداوند

من ذا الذی یقرض الله . . . فیضعفه له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 6

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی و خیرجویی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق و انجام کار های خیر

وأنفقوا خیراً لأنفسکم . . . إن تقرضوا الله قرضاً حسناً یضعفه لکم

180- ریا در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 5, 6, 1

1 - خداوند ، کسانی را که ریاکارانه انفاق می کنند ، دوست ندارد .

انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً .. و الذين ينفقون اموالهم رياء الناس

در برداشت فوق، «الذین ینفقون» بر «الذین ینخلون» عطف گرفته شده و بنابراین، توصیفی برای «مختال» و «فخور» است.

3 - عذاب خوارکننده الهی ، کیفر انفاق کنندگان ریاکار

و اعتدنا للكافرين عذاباً مهيناً. و الذين ينفقون اموالهم رياء الناس

بنابر اینکه «الذین» عطف بر «الکافرین» باشد.

5 - ریاکاری در انفاق از آثار تکبر و فخرفروشی *

انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً .. و الذين ينفقون اموالهم رياء الناس

6 - انفاق بخیلان از روی ریاکاری است .

الذین ینخلون .. و الذین ینفقون اموالهم رياء الناس

توصیف «مختال- فخوراً» از یکسو به بخلورزی و از سوی دیگر به انفاق ریائی، حاکی از آن است که بخیلان اگر انفاق کنند، از روی ریاکاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 7 - 5

5 - خودنمایی در بذل و بخشش ها و فخرفروشی بر مردم به جهت انفاق های سنگین ، در پی دارنده نکوهش و کیفر از سوی خداوند

يقول .. أیحسب أن لم یره أحد

گوینده «أهلکت مالاً» - حتی به فرض صداقت در ادعای خویش - ممکن است به جهت فخر فروشی بر دیگران، مورد توبیخ قرار گرفته باشد.

181- زمینه اجتناب از افراط در انفاق

5- توجه به نقش اصلی مشیت و تقدیر خدا در روزی انسان ها ، زمینه ساز اجتناب از بخل و افراط در انفاق به بخشش همه اموال و داراییهاست .

و لاتجعل يدك مغلوله إلى عنقك . . . إن ربك يبسط الرزق لمن يشاء

جمله «إن ربك . . .» در مقام تعلیل برای جمله «و لاتجعل يدك . . .» است. بنابراین مفهوم آیه چنین می شود: خداوند روزی رسان است، پس نباید از ترس تهیدستی، بخل ورزید و انفاق نکرد.

182- زمینه انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 6

6 - باور به خدادادی بودن امکانات و دارایی ها ، زمینه ساز پیدایش روحیه انفاق گری در انسان

و مما رزقنهم ینفقون

از هدفهای یادآوری این حقیقت (خدادادی بودن داراییها)، در بیان لزوم انفاق، تسهیل امر انفاق و ایجاد روحیه انفاق گری در انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 15

15 - ایمان به بازگشت و رجعت آدمی به سوی خداوند ، برانگیزاننده انسان ها به پیکار در راه او و انفاق

وقاتلوا فی سبیل اللّٰه .. من ذا الذی یقرض اللّٰه ... و الیه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 254 - 5,9

5 - توجّه به خدادادی بودن امکانات و دارایی های انسان ، آسان کننده انفاق

انفقوا ممّا رزقناکم

خداوند با بیان این حقیقت که همه داراییهای آدمی از جانب خداست (رزقناکم) می خواهد به انسان بفهماند که نباید انفاق مشکل باشد؛ چرا که همه چیز، در واقع از آن خداوند است.

9 - ایمان و توجّه به ویژگی های قیامت (نبود داد و ستد و دوستی و شفاعت) برانگیزاننده انسان به انفاق و اعمال خیر

انفقوا .. من قبل ان یأتی یوم لا بیع فیہ و لا خله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 14

14 - توجّه به گستردگی بخشش های الهی و دانایی گسترده او ، زمینه ساز انفاق و کار های نیک

مثل الذین ینفقون . . . و اللّٰه واسع علیم

کلمه «واسع» در برداشت فوق به معنای «واسع فضله» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 6

6 - توجه به پاداش های الهی برای انفاق در راه خدا ، برانگیزنده آدمی به انفاق

لهم اجرهم عند ربّهم

ص: 156

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 9

9 - توجّه به علم خداوند به انفاق ها و نذر ها ، برانگیزنده آدمی به انفاق و وفای به نذر

و ما انفقتم من نفقه او نذرتم من نذر فانّ الله يعلمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 271 - 9

9 - توجّه به دانایی گسترده خداوند بر اعمال ، برانگیزنده آدمی به انفاق

ان تبدوا الصدقات . . . و الله بما تعملون خبير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 273 - 13

13 - توجّه به علم خداوند نسبت به انفاق ها و اعمال خیر ، برانگیزنده آدمی به انفاق و انجام آن اعمال

و ما تنفقوا من خیر فانّ الله به علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 5،10،27

5 - توجّه به از جانب خدا بودن دارایی ها ، آسان کننده انفاق و بخشش و بیانگر زشتی و شناعة بخلورزی

و لا يحسبنّ الذين يبخلون بما اتيهم الله من فضله

تذکر خداوند به اینکه داراییهای شما، فضلی از جانب اوست (بما آتیهم الله من فضله)، برای این هدف است که انفاق را بر آدمی آسان کند و زشتی بخل را بر او آشکار سازد.

10 - درک صحیح انسان از خیر و شرّ خویش ، زمینه بخشش و انفاق از دارایی های خدادادی و پرهیز از بخل

و لا يحسبنّ الذين يبخلون بما اتيهم الله من فضله هو خيراً لهم بل هو شرّ لهم

27 - توجّه به مالکیت مطلق خداوند و توجّه به آگاهی او از اعمال آدمی ، آسان کننده انفاق و زمینه ساز پرهیز از بخلورزی

و لا يحسبنّ الذين يبخلون . . . ولله ميراث السموات و الارض و الله بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 39 - 6

6 - توجه به خدادادی بودن دارایی ها ، تسهیل کننده انفاق و درمان کننده بخل

الذين يبخلون . . . و انفقوا مما رزقهم الله

هدف از بیان این حقیقت که اموال آدمی داده های خداوند است (رزقهم الله)، این است که انسان را به انفاق در راه خدا ترغیب کند و بخل را از وی بزدايد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 3 - 3

ص: 157

3- باور به خدادادی بودن امکانات ، هموار کننده انفاق و بخشیدن اموال در راه خدا

و مما رزقنهم ینفقون

هدف از جمله «رزقنهم» - علاوه بر بیان این حقیقت که داراییهای انسان عطای خداوند است - تسهیل امر انفاق نیز می باشد. یعنی داراییها را خداوند در اختیار شما قرار داده است و بنابراین شایسته نیست از انفاق کردن آنها دریغ کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - 22 - 13 - رعد

8- باور به خدادادی بودن امکانات و داراییها ، زمینه ساز پیدایش روحیه انفاق گری در انسان است .

الذین .. أنفقوا مما رزقنهم

هدف از یادآوری این حقیقت که داراییها خدادادی است ، آسان کردن امر انفاق و ایجاد روحیه انفاق گری در انسان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 7

7- توجه به منشأ خدایی داشتن دارایی ها و ثروت ها ، مشوق انسان ها به انفاق و بخشش است .

قل لعبادی .. و ینفقوا ممّا رزقنهم

از اینکه خداوند، اموال و امکانات انسان را به خود نسبت داد و آنها را روزی خدادادی دانست می توان برداشت فوق را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 100 - 10

10- کثرت مال ، تأثیری در گرایش انسان به انفاق و پرهیز از روحیه بخلورزی ندارد .

لو أنتم تملکون .. لأمسکتکم خشیه الإنفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 11

11 - اذعان به خدادادی بودن دارایی ها ، زمینه ساز پیدایش روحیه انفاق گری در انسان

و ممّا رزقنهم ینفقون

از هدف های یادآوری خدادادی بودن دارایی ها در مقام بیان لزوم انفاق، تسهیل این امر و ایجاد زمینه انفاق گری در انسان ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 40 - 5

5 - توجه به در دست خداوند بودن روزی انسان ها ، عامل انفاق مخلصانه در راه او است . *

و ما ءاتیتم من زکوة تریدون وجه اللّٰه .. اللّٰه الذی خلقکم ثمّ رزقکم

یادآوری رازقیت خداوند، پس از بیان این نکته که صدقه دادن، پاداش مضاعف دارد، می تواند اشعار به حقیقت یاد شده باشد.

ص: 158

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 11

11 - توجه دادن به خدایی بودن امکانات ، زمینه ساز و برانگیزاننده انسان به انفاق کردن است .

و ممّا رزقنهم ینفقون

این که خداوند در وصف انفاق کردن مؤمنان می فرماید: «از روزی هایی که ما دادیم انفاق می کنند.» حاکی است که یادآوری منشأ امکانات و روزی ها، می تواند دارای چنین نقشی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 39 - 6

6 - توجه دادن به این که منشأ کمی و زیادی روزی در دست خدا است ، برانگیزاننده انسان به انفاق

قل إنّ ربّی بیسط الرزق لمن یشاء .. و یقدر له و ما أنفقتم من شیء

از تذکر خداوند به این که انفاق عوض دارد - پس از یادآوری این حقیقت که منشأ قبض و بسط روزی خداوند است - برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 6

6 - اعتقاد به خدادادی بودن امکانات و دارایی ها ، زمینه ساز پیدایش روحیه انفاق گری در انسان

و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیة

از هدف های یادآوری این حقیقت (خدادادی بودن دارایی ها) در بیان لزوم انفاق، می تواند تسهیل آن و ایجاد روحیه انفاق گری در انسان ها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 47 - 6

6 - توجّه و اعتقاد به خدادادی بودن اموال و دارایی ها ، برانگیزاننده انسان به انفاق و دوری از بخل است .

و إذا قیل لهم أنفقوا ممّا رزقکم اللّٰه

برداشت یاد شده براساس این نکته است که آیه شریفه، درصدد ترغیب و تشویق به انفاق است. گفتنی است که تصریح به منشأ خدایی داشتن اموال انسان، می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 11

11 - توجه به عاریه و خدادادی بودن امکانات و دارایی ها ، زمینه ای برای پیدایش روحیه انفاق گری در انسان

و أنفقوا ممّا جعلکم مستخلفین فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 159

9- توجه به خدا دادی بودن امکانات و دارایی ها ، زمینه ساز پیدایش روحیه انفاق گری در انسان

و ما لكم الا تنفقوا .. و لله ميرث السموت و الارض

از اهداف یادآوری خدادادی بودن امکانات و دارایی ها - در مقام بیان لزوم انفاق - ، تسهیل امر انفاق و ایجاد روحیه انفاق گری در میان انسان ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 16، 6

6 - توجه و اذعان به خدادادی بودن امکانات و دارایی ها ، زمینه ساز پیدایش روحیه انفاق گری در انسان

و أنفقوا من ما رزقنکم

از اهداف یادآوری این حقیقت (خدادادی بودن دارایی ها) در بیان لزوم انفاق، آسان ساختن امر انفاق و ایجاد روحیه انفاق گری در انسان می باشد.

16 - ایمان و توجه به ویژگی مرگ و بعد از آن ، برانگیزاننده انسان به انفاق و انجام اعمال صالح

من قبل أن یأتی أحدکم .. و أکن من الصلحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 18 - 1

1 - سپاسداری ، بردباری ، آگاهی از نهان و آشکار ، عزت و حکمت خداوند ، مقتضی تقوای پیشگی ، حرف شنوی ، فرمان بری و انفاق در راه او است .

فاتقوا الله .. اسمعوا و اطیعوا و أنفقوا .. و الله شکور حلیم ... العزیز الح

برخی از مفسران، بر این عقیده اند که میان ذکر اوصاف خداوند در دو آیه پایانی، با فرمان الهی به تقوای پیشگی، فرمان بری و انفاق، ارتباط وجود دارد. این مطلب می تواند اشاره به برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 28 - 9

9 - تسبیح و یاد خدا، برانگیزاننده آدمی به انفاق و دستگیری از مستمندان و مانع بخل و مال دوستی

قال أوسطهم ألم أقل لكم لولا تسبحون

توصیه به تسبیح و یاد خداوند، درباره ادای سهم فقیران (لولا تسبحون)، می رساند که آن دو در برانگیختن آدمی به انفاق و دوری از بخل، مؤثر است و نقش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 4

4 - ایمان به قیامت و بیم از آن، زمینه ساز گرایش و عامل انگیزش به نیکوکاری و نیک کرداری (اخلاص، ایثار، انفاق و...)

و يطعمون الطعام... أسیراً... لانريد منكم جزاءً ولا شكوراً. إنا نخاف من ربّنا

ص: 160

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 2

2- مؤمنان، تنها در صورتی دشوارترین راه های انفاق را می پیمایند که یکدیگر را به شکیبایی و مهرورزی سفارش کنند.

ثمَّ كان من الذين آمنوا و تواصوا بالصبر و تواصوا بالمرحمة

«مرحمة»، مصدر میمی و به معنای «رحمت» (رقت، مغفرت و عطف داشتن) است (قاموس). تکرار «تواصوا» برای تأکید بوده و ممکن است اشاره به این نکته باشد که سفارش به صبر و توصیه به محبت، دو وظیفه مستقل و در عرض هم است و با ترک یکی، زمینه دیگری از بین رفته و تکلیف ساقط نمی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 12 - 2

2- فراهم ساختن آسانی برای انفاق گران با تقوا و سختی برای ثروتمندان بخیل، وعده تخلف ناپذیر خداوند و نمونه ای از هدایت گری او است.

فسنیسیره لیسری .. فسنیسیره للعسری ... إنَّ علینا للهدی

جمله «إنَّ علینا للهدی»، به منزله تعلیل برای آیات پیشین است؛ یعنی، چون هدایت را بر خویش لازم شمرده ایم، برای هر یک از آن دو دسته فرجام مناسب برخوردارشان با هدایت را فراهم می سازیم.

183- زمینه انفاق ابرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 3

3- بیمناکی از قیامت، عامل انگیزش ابرار به اطعام و انفاق خالصانه و بی چشمداشت

لانرید منکم جزاء و لاشکورًا . إنَّنا نخاف من ربنا یومًا عبوسًا قمطریرًا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «إنَّنا نخاف ..» تعلیل برای «لانرید منکم...» است؛ یعنی، به این دلیل از شما انتظار پاداش و سپاس گزاری نداریم که چون از روز قیامت دل نگرانیم.

184- زمینه انفاق به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - توجّه به رسیدن عطای خداوند ، پیش از کمک خواستن از او ، زمینه پرهیز از دریغ داشتن کمک ، به کسانی است که دست نیاز به سوی انسان دراز می کنند .

و وجدک عائلاً فأغنى . . . و أمّا السائل فلا تنهر

خداوند در آیات پیشین، پیامبر(صلی الله علیه و آله) را متوجّه ساخت که به مجرد فقیر یافتن آن حضرت، وی را غنی ساخت و اکنون از او می

ص: 161

خواهد که از رد حاجتمندان - آن هم پس از اظهار نیاز کردن آنان - بپرهیزد. مقایسه آن عطا و این فرمان، بیانگر برداشت یاد شده است.

185- زمینه ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 37 - 2

2- بخل و امتناع انسان ها از انفاق تمامی اموال ، حتی در صورت تأکید خداوند به انفاق آن

این یسئلکموها فیحفکم تبخلوا

بنابراین که مراد از «أموالکم» در آیه قبل - که مرجع ضمیر «ها» در «این یسئلکموها» است - تمامی اموال باشد، برداشت یاد شده استقاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 34 - 7

7 - اعتقاد به پاکی و بی گناهی خویش ، از زمینه های ترک انفاق

فلاتزکوا أنفسکم ... أفرءیت الذی ... و أعطی قلیلاً و اکدی

عبارت «أفرءیت ..» پس از «فلاتزکوا...»، می تواند ناظر به آن باشد که ترک کنندگان انفاق، به واسطه عجب و غرور، گرفتار بخل و امساک شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 35 - 1

1 - ترک انفاق از سوی انسان ، نتیجه هراس از فرجام و آینده خویش

و أعطی قلیلاً و اکدی . أعنده علم الغیب فهو یری

استفهام توییخی در «أعنده ..» می تواند اشاره به زمینه ذهنی ترک انفاق باشد؛ یعنی، انسان ها چون از آینده خویش نگران اند، از انفاق خودداری می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 4

4- بروز روحیه ثروت اندوزی و کوتاهی در امر انفاق، در میان مسلمانان صدر اسلام پس از فتح مکه

و ما لكم ألا تنفقوا في سبيل الله

آیه شریفه - چنان که از عبارت های آن استفاده می شود - پس از فتح مکه نازل شده است. توییح مسلمانان از سوی خداوند، به خاطر کوتاهی آنان در امر انفاق، نشان می دهد که آنان، پس از استقرار اسلام در جزیره العرب و آسوده خاطر شدن، گرفتار نوعی مال دوستی و ثروت اندوزی شدند.

ص: 162

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 8 - 4

4 - احساس بی نیازی از پاداش های موعود خداوند ، زمینه بخل ورزی و ترک انفاق

فأما من أعطى . . . و أما من بخل و استغنى

در برداشت یاد شده، عطف «استغنى» بر «بخل»، عطف سبب بر مسبب دانسته شده است.

186- زمینه ترک انفاق قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 4

4 - مؤثر دانستن دانش و ابتکار فردی در فزونی ثروت ، توجیه قارون برای ترک انفاق و احسان نکردن خود

إذ قال له قومه . . . و أحسن . . . قال إنما أوتيته على علم عندي

از این که قارون در پاسخ به توصیه قومش به انفاق و احسان، گفت: این ثروت ها، ناشی از دانش و ابتکار من است؛ می توان استفاده کرد که او با این پاسخ، درصدد توجیه کار خود (ترک احسان) برآمده بود.

187- زمینه تکذیب انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 16 - 3

3 - بخل و ثروت اندوزی حاصل از آن و تکذیب پاداش های الهی ، زمینه ساز تکذیب حکم انفاق و خودداری از صرف مال در راه تزکیه نفس

و أما من بخل . . . الذی کذب و تولی

ارتباط این آیه با آیات پیشین، بیانگر اتحاد «من بخل . . .» با «الذی کذب . . .» است و ارتباط آن با آیات بعد - که از اعطای مال به قصد تزکیه سخن گفته است - قرینه بر این است که علاوه بر تکذیب هدایت و انذار؛ تکذیب حکم انفاق نیز مراد است.

188- سرزنش بی رغبتی در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9- 54- 9

9- مذمت خداوند از کسالت در نماز و انفاقِ بدون میل و رغبت

لَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كَسَالَىٰ وَلَا يَنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَرْهُونَ

ص: 163

189- سرزنش تارکان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 33 - 2

2 - سرزنش الهی ، نسبت به دریغ کنندگان از انفاق

أفرءیت الذی تولّی

احتمال دارد که مراد از «تولّی» - به قرینه آیات بعد - اعراض و روی گردانی از انفاق باشد. برداشت یاد شده بر این اساس است.

190- سرزنش ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 254 - 17، 16، 15، 13، 11

11 - هشدار خداوند به مؤمنان در مورد ترک انفاق

انفقوا .. من قبل ان یأتی یوم لا بیع فیہ

13 - خودداری از انفاق ، کفران نعمت و ستمگری است .

انفقوا ممّا رزقناکم .. و الکافرون هم الظالمون

15 - ترک کنندگان انفاق ، در واقع منکر خدادادی بودن امکانات و داراییهایشان هستند .

انفقوا ممّا رزقناکم .. و الکافرون هم الظالمون

متعلّق کفر در «الکافرون» می تواند معارفی باشد که در آیه به آنها اشاره رفته است. از جمله باور داشتن این حقیقت که داراییهای آدمی، داده خداوند است؛ و انکار این معنا خود از موانع انفاق خواهد شد.

16 - ترک کنندگان انفاق ، در واقع منکر قیامتند .

انفقوا .. و الکافرون هم الظالمون

مراد از «کفر» - به قرینه طرح مسأله قیامت در آیه -، می تواند کفر به قیامت و یا ویژگیهای آن همانند «لا بیع ..» باشد.

17 - محرومیت از بهره های اخروی ، تاوان ستمی است که ترک کنندگان انفاق ، خود بر خویشان روا داشته اند .

انفقوا ممّا رزقناکم من قبل . . . و الکافرون هم الظالمون

خداوند با بیان اینکه در قیامت تجارتی نیست، در واقع به ترک کنندگان انفاق هشدار می دهد که از مواهب آخرت بی نصیبند که در نتیجه بر خود ستم کرده و به مقتضای حصر در جمله «و الکافرون . . .»، این ستمکاری را از ناحیه خود آنان شمرده است، نه از ناحیه خداوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 268 - 5،14

5 - خودداری از انفاق ، زمینه گرایش جامعه به زشتیها

الشیطان يعدکم الفقر و یامرکم بالفحشاء

ص: 164

گویا جمله «یا مَرکَم بالفحشاء»، توضیح و تفسیر جمله «یعدکم الفقر» است. یعنی شما را از انفاق بازمی دارد و در نتیجه، شما را به فحشا می کشاند. (از یک سو صفت بخل را در انسان رشد می دهد و از سوی دیگر عده ای در فقر و فلاکت خواهند ماند که نتیجه ای جز خیانت و جنایت در جامعه نخواهد داشت.)

14 - انفاق نکردن و نیز انفاق از اموال خبیث (غیر مرغوب) ، از مصادیق فحشا و زشتی

انفقوا من طیبات ما کسبتم .. الشَّیطان یعدکم الفقر و یا مَرکَم بالفحشاء

جمله «یا مَرکَم بالفحشاء»، تفسیری از وسوسه شیطان، مبنی بر ترک انفاق و نیز انفاق از مال خبیث است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 6

6 - ترک انفاق و یا انفاق را به ریا و مَنّت و آزار آلودن و نیز انفاق کردن از خبایث و عمل نکردن به نذر ، ستمگری است .

لا تبطلوا صدقاتکم بالمنّ و الاذی .. انفقوا من طیبات ... و ما للظالمین من انصا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 25

25 - توجّه به خارج شدن تمام دارایی ها از دست انسان ، مایه شناخت زشتی بخل و ترک انفاق

و لا یحسبنّ الذّین ینخلون .. و لله میراث السّموات و الارض

جمله «و لله میراث السّموات .. »، بیانگر این نکته است که اموال از دست شما خارج و به خدا باز خواهد گشت. بنابراین چرا انفاق نمی

کنید و خود را از ثواب و پاداش انفاق محروم می سازید؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 34 - 1

1 - قطع انفاق به دیگران ، پس از اقدام به آن ، امری مذموم و نکوهیده است .

أفرءیت .. و أعطی قلیلاً و أکدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 35 - 3

3 - ترک انفاق به بهانه پاکی و بی گناهی ، فاقد هر گونه پشتوانه واقعی *

فلاتزکوا أنفسکم .. و أعطی قليلاً و أكدی . أعنده علم الغیب فهو یری

جمله «أفرأیت. ..» پس از تخطئه خودستایی، می تواند ناظر بدان باشد که ترک کنندگان انفاق، چون خویشان را پاک می شمردند، از انفاق سرباز می زدند و خداوند در آیه «أعنده...» باور آنان را تخطئه می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 3

3 - خودداری از انفاق در راه خداوند ، امری بس نکوهیده و ملامت بار در بینش الهی

و ما لکم ألا تنفقوا فی سبیل اللّٰه

ص: 165

استفهام در «ما لکم..» علاوه بر توییحی بودن، متضمن تعجب نیز هست. سرزنش مؤمنان از سوی خداوند، به خاطر خودداری آنان از انفاق و اظهار شگفتی از این عمل آنها، بیانگر شدت ناروایی آن می باشد.

191- سرزنش مدعیان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 16 - 2

2 - مدعیان دروغین انفاق ، خاک نشینان را در سال های قحطی ، گرسنه رها کرده ، از مصرف ثروت خود برای سیر کردن آنان دریغ میورزند .

يقول أهلکت مالا... فلا اقتحم العقبه... أو مسکیناً ذا متربه

192- سرزنش معرضان از انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 6

6 - خداوند ، آن دسته از مسلمانان را که در رفع نیازمندی های جبهه و جنگ و انفاق در راه آن ، کوتاهی کردند ، مورد نکوهش سخت قرار داد .

و ما لکم الا تتفقوا فی سبیل اللّٰه

193- سرزنش مکذبان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 7 - 8

8 - کسانی که انفاق را اتلاف مال می پندارند ، گرفتار پنداری موهوم و مذموم اند .

يقول أهلکت مالا لبدا . أیحسب أن لم یره أحد

194- سوگند به ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 3

3 - سوگند بر ترک انفاق به خویشاوندان ، بینوایان و مهاجران ، به صرف لغزش گذشته آنان ، حرام و وفا نکردن به آن جایز است .

و لا یأتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجری

ص: 166

حرمت در برداشت یاد شده از نهی «لایاتل» استفاده شده است.

195- شرایط انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 4

4 - خلوص ، شرط ارزشمندی انفاق

و الذین ینفقون اموالهم رءاء الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 16،17،18

16 - انفاق ، باید در راه خدا باشد .

لئن . . . و اقرضتم الله قرضاً حسناً

17 - قرض به خدا (انفاق) ، باید قرضی نیکو باشد .

و اقرضتم الله قرضاً حسناً

بنابر اینکه «قرضاً» مفعول مطلق باشد. در این صورت «حسناً» بیانگر چگونگی پرداخت انفاق است، یعنی انفاق را به نحو نیک پرداخت کنید. مثلاً منت نگذارید و ریا نکنید و

18 - قرض به خدا (انفاق) ، باید از چیز های نیک باشد .

و اقرضتم الله قرضاً حسناً

«قرض» وامی است که به دیگری پرداخت می شود. (لسان العرب). بر اساس این معنی، «قرضاً» مفعول به است و «حسناً» توصیف چیزی خواهد بود که مورد انفاق قرار می گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 9

9- انفاق نکردن همه داراییها ، توصیه خداوند به انفاق کنندگان

و أنفقوا مما رزقناهم

برداشت فوق، بر این اساس است که «من» در «مما» (من ما) به معنای «بعض» باشد. بنابراین «الذین... أنفقوا مما رزقناهم»؛ یعنی، آنان که بخشی از داراییهای خویش را انفاق می کنند و این بدان معناست که خداوند نخواستند انسانها همه داراییهای خویش را انفاق کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 11

11- تنها آن دسته از امکانات و داراییهایی که در چارچوب فرمان های الهی به دست آمده باشد، رزق و روزی خدا و شایسته انفاق است

ص: 167

196- ینفقوا ممّا رزقنهم

جمله «ممّا رزقناهم» به منزله قید برای انفاق است؛ یعنی، آن دسته از اموالی که ما خواسته ایم و روزی شما کردیم انفاق کنید، نه از دیگر اموال.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 28

28 - مرغوبیت مال و کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده، دو عنصر لازم در انفاق

و أقرضوا الله قرضاً حسناً

نیکو بودن قرض (قرضاً حسناً)، عبارت است از حسن فاعلی (خلوص نیت و ..) و حسن فعلی (پرداخت کالای مرغوب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 3

3 - توأم بودن انفاق و تقوا با هم، شرط ارزش مندی آنها است.

من أعطی و اتقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 6

6 - انفاق، در صورتی نشان تقواییست که به قصد تزکیه نفس و پاک سازی ثروت انجام گیرد.

الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 3

3 - قصد قربت، شرط مقبول افتادن انفاق است.

إلا ابتغاء وجه ربّه

197- شرایط پاداش انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 10

10 - اخلاص و انگیزه خدایی داشتن ، شرط انفاق مقبول و دارای پاداش

و أنفقوا مما رزقنهم سرّاً و علانیه

از این که عالمان خداترس، در همه حال (نهان و آشکار) انفاق می کنند، نشانگر اخلاص آنان است و خداوند از چنین انفاقی ستایش کرده و برای آن پاداش مقرر فرموده است.

ص: 168

198- شرایط قبول انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 8

8 - میل و رغبت ، شرط پذیرش انفاق و کراهت و بی میلی ، عامل بی ارزش شدن آن در پیشگاه خداست .

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا . . . و لا ینفقون إلا و هم کرهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 10

10 - اخلاص و انگیزه خدایی داشتن ، شرط انفاق مقبول و دارای پاداش

و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

از این که عالمان خداترس، در همه حال (نهان و آشکار) انفاق می کنند، نشانگر اخلاص آنان است و خداوند از چنین انفاقی ستایش کرده و برای آن پاداش مقرر فرموده است.

199- ضعف تارکان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 98 - 9

9 - منافقان بادیه نشین و از انفاق گریز ، دارای موضع ضعیف در قبال مؤمنان صدر اسلام

و من الأعراب . . . و یتربّص بکم الدوائر

آرزوی بلا و بدبختی کردن برای مؤمنان (تربص بکم الدوائر) بیانگر ضعف آنان است زیرا اگر دارای قدرت بودند با شمشیر و زور، علیه قوانین اسلامی می شوریدند.

200- طمع در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 6 - 3

3 - منت نهادن و چشم داشت داشتن در انفاق ها و عطایا ، از مصادیق اخلاق و اوصاف پلید و آلوده

و الرجز فاهجر . و لاتمنن تستکثر

برداشت یاد شده، از مناسبت عطف جمله «لاتمنن تستکثر» به «و الرجز فاهجر» استفاده می شود.

ص: 169

201- عذاب تارکان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 10

10 - آنان که طلا و نقره می اندوزند و از انفاق آن در راه خدا، امتناع میورزند، مستحق عذابی دردناکند.

و الذين يكتزون الذهب و الفضة و لا ينفقونها في سبيل الله فبشرهم بعذاب أليم

202- عقیده باطل مکذبان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 7 - 90 - 8

8 - کسانی که انفاق را اتلاف مال می پندارند، گرفتار پنداری موهوم و مذموم اند.

يقول أهلكت مالا لبداً . أیحسب أن لم يره أحد

203- عوامل اخلاص در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 7

7 - ایمان واقعی به خدا و قیامت، موجب داشتن اخلاص در عمل و انفاق کردن با میل و رغبت

و من الأعراب من يؤمن بالله و اليوم الآخر و يتخذ ما ينفق قربت عند الله

204- عوامل انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 3 - 8 - 6

6 - اقامه نماز و انفاق در راه خدا، تجلی خشیت قلب و فزونی ایمان و توکل بر خدا

وجلت قلوبهم... زادتهم إيماناً... الذين يقيمون الصلوة و مما رزقنهم ينفقون

تکرار «الذین»، بدون حرف عطف، برای رساندن این معناست که اقامه نماز انفاق نمود خارجی و تجلی صفات برشمرده شده در آیه قبل

است.

ص: 170

205- عوامل ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 35 - 3

3 - ترک انفاق به بهانه پاکی و بی گناهی ، فاقد هر گونه پشتوانه واقعی *

فلا تزگوا أنفسکم . . . و أعطی قليلاً و أكدی . أعنده علم الغیب فهویری

جمله «أفرأیت. . .» پس از تخطئه خودستایی، می تواند ناظر بدان باشد که ترک کنندگان انفاق، چون خویشان را پاک می شمردند، از انفاق سرباز می زدند و خداوند در آیه «أعنده. . .» باور آنان را تخطئه می کند.

206- عوامل ترک انفاق کافران صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 47 - 3

3 - کفر کافران ثروتمند ، موجب خودداری آنان از انفاق به مستمندان مؤمن

قال الذین کفروا للذین ءامنوا أنطعم من لو یشاء الله أطعمه

آمدن اسم ظاهر (قال الذین کفروا) به جای ضمیر (قالوا) - در حالی که مقام، اقتضای آمدن ضمیر دارد - می تواند بیانگر این نکته باشد که آنچه سبب خودداری کافران از انفاق شد، کفر آنان بود.

207- فرصت انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 10

10 - لزوم استفاده از فرصت ، برای انفاق قبل از فرارسیدن مرگ

و أنفقوا . . . من قبل أن یأتی أحدکم الموت

208- فضیلت انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 2

2- ارزش انفاق ، در گرو در راه خدا بودن آن

ينفقون اموالهم في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

ص: 171

2 - بقره - 2 - 262 - 1, 2

1 - ارزش انفاق در گرو در راه خدا بودن آن است .

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

2 - عاری بودن انفاق از هر گونه منت و آزار - چه هنگام پرداخت و چه پس از آن - ، از شرایط ارزشمندی ، قبولی و پاداش در مقابل آن

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ ... ثُمَّ لَا يَتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنْأً وَلَا إِذً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 263 - 1

1 - ارزش و برتری گفتار پسندیده و عفو و گذشت ، نسبت به بخششی که آزار به دنبال دارد .

قَوْلٍ مَعْرُوفٍ وَمَغْفِرَةٍ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا إِذً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 11

11 - خداوند ، ستایشگر انفاق کنندگان ، در عین بی نیازی از انفاق آنان

أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ

«حمید» در برداشت فوق به معنای حامد (ستایش کننده) گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 271 - 3

3 - ارزش برتر صدقه پنهانی ، نسبت به صدقه آشکار

ان تَبَدُّوا ... و ان تَخْفَوْهَا وَ تَوْتَوْهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ

بنابراینکه کلمه «لکم» قرینه برای ارزشمندتر بودن صدقه پنهانی برای شخص صدقه دهنده نباشد و به اطلاق آیه نظر شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 2

2- ارجمندی و برتری انفاق های پنهانی و شبانه ، بر انفاق های آشکار و در روز *

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ .. سِرّاً وَعَلَانِيَةً

چنانچه تقدم در ذکر دلالت بر تقدم در رتبه و فضیلت کند، انفاق از نظر وقت و حالت چهار قسم می شود. چون از یک سو وقت (شب و روز) مقدم بر حالت (پنهان و آشکار) شده و از سوی دیگر شب مقدم بر روز و در حالت پنهانی مقدم بر آشکار شده است، لذا این چهار قسم به ترتیب فضیلت عبارتند از: 1- شب و به صورت پنهانی 2- روز و به صورت پنهانی 3- شب و به صورت آشکار 4- روز و به صورت آشکار.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 3 - 7

ص: 172

7 - اقامه نماز و انفاق در راه خدا دارای ویژگی و امتیاز در میان سایر عبادات و تکالیف الهی

یقیمون الصلوه و مما رزقنهم ینفقون

بدیهی است ایمان علاوه بر اقامه نماز و انفاق دارای نمودهای عملی دیگر نیز هست؛ بنابراین ذکر این دو برای رساندن اهمیت ویژه آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 10

10- انفاق کردن خصلتی نیکوست چه پنهانی انجام گیرد و چه آشکارا.

أنفقوا مما رزقنهم سرّاً و علانیه

209- فلسفه انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 8

8 - کسانی که به خاطر جلب رضای خدا، صدقه می دهند، قطعاً پاداش مضاعف خواهند داشت.

و ما ءاتیتم من زکوة تریدون وجه اللّٰه .. فأولئک هم المضعفون

مراد از «زکات» به قرینه مکی بودن سوره و نیز آیه قبل (فآت ذا القربی.. ..) هر نوع صدقه و انفاق است. و «مضعفون» به معنای «ذوالضعف» بوده و مراد، پاداش مضاعف است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 10

10- تشریح انفاق از سوی خداوند، صرفاً در جهت منافع خود انسان ها است.

تدعون لتنفقوا .. و من ینخل فإتما ینخل عن نفسه و اللّٰه الغنیّ و أنتم الفقراء

210- فلسفه انفاق علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 1

1 - عالمان خداترس ، به منظور دریافت اجر الهی ، به تلاوت قرآن ، اقامه نماز و انفاق می پردازند .

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ .. إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ ... لِيُؤْفِقَهُمْ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که لام در «لِیُؤْفِقَهُمْ» برای تعلیل بوده و این جمله متعلق به «یتلون» باشد؛ یعنی، قرآن را تلاوت می کنند و ... به خاطر آن که خداوند به آنان پاداش کامل عنایت کند.

ص: 173

211- فلسفه انفاق متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 1

1 - برخورداران در جهه والای تقوا، تنها برای جلب توجه و عنایت خداوند، اموال خود را انفاق می کنند.

الأتقی... إلا ابتغاء وجه ربّه

استثنا در این آیه، منقطع است؛ یعنی، حق نعمتی بر گردن او نیست؛ لکن «ابتغاء» وجود دارد؛ یعنی، شخص «أتقی» در انفاق خود، نمی خواهد پاسخ نعمت دیگران را داده باشد. او تنها به این انگیزه انفاق می کند که خداوند، به او رو کرده و وی را مورد لطف خود قرار دهد. «وجه» به معنای «صورت و چهره» و کنایه از توجه و عنایت است.

212- فلسفه انفاق نیکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 22

22 - محبت خدا، انگیزه ابرار در صرف اموال خویش برای دستگیری از مستمندان

وءاتی المال علی حبه ذوی القربی

ضمیر در «علی حبه» می تواند به «الله» یا به «المال» و یا به «اتیان المال» بازگردد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

213- فلسفه توصیه به انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 24 - 6

6 - فرمان خداوند به انفاق، بدان معنا نیست که او به انفاق آنان نیازمند است.

و من یتولّ فإنّ الله هو الغنیّ الحمید

214- قبول انفاق تائبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 104 - 4

4- انفاق ها و صدقات گنهكاران توبه كننده ، مورد قبول و پذيرش پروردگار است .

وآخرون اعترفوا بذنوبهم .. خذ من أموالهم صدقه ... و يأخذ الصدقت

ص: 174

215- قدرت در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 7 - 5

5 - میزان پرداخت هزینه زندگی همسران و انفاق به دیگران ، بسته به توانایی و دارایی شوهران و انفاق گران است .

لینفق ذو سعه من سعته و من قدر علیه رزقه فلینفق ممّا آتیه الله

برداشت یاد شده، براساس دیدگاه برخی از مفسران است که گفته اند: آیه شریفه، علاوه بر مورد زنان مطلقه، شامل همه زنان و همه انفاق های واجب و مستحب می شود.

216- کیفر ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 30

30 - عذاب سخت الهی در قیامت ، فرجام بخلورزی و عدم انفاق از دارایی های فزون بر نیاز

و لا یحسبنّ الذّین بیخلون بما آتیهم الله من فضله

رسول الله (صلی الله علیه و آله): ما من ذی رحم یأتی ذا رحمه فیسأله من فضل ما اعطاه الله ایاه فییخل علیه الا خرج له یوم القیامه من جهنّم شجاع یتلمّظ حتی یطوّقه. ثم قرأ «و لا یحسبنّ ...».

الدر المنثور، ج 2، ص 395.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 11

11 - انفاق دارایی ها در راه جنگ و جهاد ، واجب و امتناع ورزیدن از آن ، در پی دارنده عذاب دردناک دوزخ است .

و الذّین یکنزون الذّهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل الله فبشرهم بعذاب الیم

برداشت فوق با توجه به این حقیقت است که آیه شریفه به دنبال آیات مربوط به جنگ و قرار گرفته است.

217- محدوده انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 7، 8، 17

7 - انفاق محدود به امکانات و دارایی های خاصی نیست .

و مما رزقنهم ینفقون

برداشت فوق با توجه به کلمه «ما» (آنچه) - که افاده معنای شمول و عموم دارد - استفاده شده است.

ص: 175

8 - انفاق نکردن همه دارایی ها ، توصیه خداوند به انفاق کنندگان

و مما رزقنهم ینفقون

برداشت فوق بر این اساس است که «من» در «مما» (من ما) به معنای «بعض» باشد. بنابراین «مما رزقناهم...»؛ یعنی تقوا پیشگان بخشی از داراییهایشان را انفاق می کنند.

17 - «عن ابی عبداللّٰه (ع) فی قوله [. . . «و مما رزقناهم ینفقون» قال : مما علمناهم ینبؤن و مما علمناهم من القرآن یتلون ؛

از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند که می فرماید: [«و مما رزقناهم ینفقون» روایت شده که فرمود: یعنی، از آن چه مابه آنان تعلیم داده ایم خبر می دهند (آن را نشر می نمایند) و از آن چه ما از قرآن به آنها آموخته ایم تلاوت می کنند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 7

7 - انفاق باید در حدی باشد که به درماندگی انفاق کننده منجر نشود . *

أنفقوا فی سبیل اللّٰه و لاتلقوا بأیدیکم الی التهلکة

برداشت فوق بر این اساس است که: جمله «و لاتلقوا . . .» بیانگر محدوده انفاق و تذکر آدابی از آن باشد؛ یعنی، انفاق کنید ولی نه آن اندازه که خود بیچاره و درمانده شوید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 254 - 4

4 - گستره انفاق ، دربرگیرنده تمامی امکانات و دارایی های خدادادی انسان

انفقوا مما رزقناکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 4

4 - حکم انفاق ، شامل تمامی درآمدهای تجاری ، کشاورزی و معدنی

انفقوا من طیبات ما کسبتم و ممّا اخرجنا لکم من الارض

مراد از «ما کسبتم»، درآمدهای بدست آمده از تجارت و مراد از «ممّا اخرجنا . . .»، درآمدهای به دست آمده از زمین (مانند محصولات

کشاورزی و یا معادن) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 2

2 - لزوم انفاق از دارایی های فزون بر نیاز

و لا يحسبنّ الذين يبخلون بما اتيهم الله من فضله

در برداشت فوق ضمیر «من فضله»، به «ما» در «ما آتیهم الله» برگردانده شده و بر این مبنا «فضل»، به معنای زاید بر نیاز خواهد بود. مؤید این برداشت، حدیث رسول الله (صلی الله علیه و آله) است که فرمود: ما من ذی رحم یأتی ذا رحمه فیسألُه من فضل ما اعطاه الله ایّاه فیبخل علیه الا ُخرج له یوم القیامه من جهنّم شجاع یتلمّظ حتّی یطوّقه. سپس آن حضرت آیه فوق را تلاوت کرد: «و لا

ص: 176

الدر المنثور، ج 2، ص 395.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 3 - 2

2 - ضرورت اقامه نماز و انفاق بخشی از امکانات و داراییها

أطيعوا الله ورسوله .. الذين يقيمون الصلوه و مما رزقنهم ينفقون

«من» در «مما رزقنهم» می تواند برای تبعیض باشد. بنابراین انفاق همه داراییها مورد توصیه خداوند نخواهد بود، بلکه انفاق بخشی از آن خواست خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 9، 6

6- انفاق محدود به امکانات و دارایی های خاصی نیست .

والذين .. أنفقوا مما رزقنهم

برداشت فوق با توجه به کلمه «ما» (آنچه) - که افاده معنای شمول و عموم دارد - استفاده شده است.

9- انفاق نکردن همه داراییها ، توصیه خداوند به انفاق کنندگان

وأنفقوا مما رزقنهم

برداشت فوق، بر این اساس است که «من» در «مما» (من ما) به معنای «بعض» باشد. بنابراین «الذين ... أنفقوا مما رزقناهم» ; یعنی، آنان که بخشی از داراییهای خویش را انفاق می کنند و این بدان معناست که خداوند نخواستہ انسانها همه داراییهای خویش را انفاق کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 14، 12

12 - دایره انفاق ، گسترده و دربرگیرنده همه امکانات و دارایی ها

و ممّا رزقنهم ینفقون

برداشت یاد شده مستفاد از کلمه «ما» (آنچه) است که دارای مفهومی عام و گسترده است.

14 - انفاق تنها بخشی از دارایی ها و نه همه آن ، توصیه خداوند به اهل ایمان

و ممّا رزقنهم ینفقون

«من» در «مّمّا» اصطلاحاً «تبعیضیه» است. بنابراین «مّمّا رزقناهم...»؛ یعنی، «بعض ما رزقناهم...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 9

9 - در دیدگاه قرآن ، انفاق اموال مازاد بر نیاز ، مطلوب و پسندیده است ؛ نه همه آنها .

ولاتنس نصیبک من الدنیا

ص: 177

توصیه شدن قارون به فراموش نکردن سهم خویش از دارایی هایش - پس از توصیه شدن او به انفاق - گویای مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 7,8

7 - گستره دامنه انفاق ، در تمامی موهبت ها ، امکانات و دارایی های خدادادی است .

و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

با توجه به کلمه «ما» - که افاده معنای شمول و عموم می کند - برداشت یاد شده به دست می آید؛ یعنی، هر نوع دارایی و امکانات زندگی مشمول حکم انفاق می باشد.

8 - انفاق بخشی از دارایی ها و امکانات زندگی - و نه همه آنها - توصیه خداوند به انفاق کنندگان

و أنفقوا ممّا رزقنهم

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که «من» در «مّمّا» (من ما) به معنای «بعض» باشد. بنابراین «مّمّا رزقناهم...»؛ یعنی، کسانی که بخشی از دارایی هایشان را انفاق می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 13

13 - دعوت خداوند از اهل ایمان ، به انفاق بخشی از دارایی های خود و نه همه آن

و الذین استجابوا لرّبهم . . . و ممّا رزقنهم ینفقون

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «مِن» در «مّمّا» برای تبعیض باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 16

16 - دستور دین به انفاق و ایثار مال ، شامل برخی از اموال و نه تمامی آن *

و لایسنلکم أموالکم

خداوند، در پی تشبیه به ایمان، یادآور شده که امواتان را نمی طلبیم؛ در حالی که در آیات بعد خداوند دعوت به انفاق کرده است. از مقایسه این دو سخن، می توان چنین نتیجه گرفت که خداوند، از مؤمنان نمی خواهد که تمامی اموالشان را در راه دین انفاق کنند؛ بلکه

دستور انفاق، شامل بخش ناچیزی از دارایی های آنان می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 37 - 2،4

2- بخل و امتناع انسان ها از انفاق تمامی اموال ، حتی در صورت تأکید خداوند به انفاق آن

إن یسئلکموها فیحکم تبخلوا

بنابراین که مراد از «أموالکم» در آیه قبل - که مرجع ضمیر «ها» در «إن یسئلکموها» است - تمامی اموال باشد، برداشت یاد شده استفاده می شود.

4- بروز کینه های نهفته مردم ، در صورت فرمان الهی به انفاق تمامی دارایی های خود

إن یسئلکموها .. و یخرج أضغثکم

ص: 178

5- بخلورزی انسان از انفاق های اندک ، گواه بخلورزی عمیق تر وی از انفاق کل اموال حتی با فرمان اکید الهی

إن یسئلكموا فیحکم تبخلوا .. تدعون لتنفقوا فی سبیل اللّٰه فممنکم من یبخل

برداشت بالا- بنابراین نکته است که تمایز «تدعون لتنفقوا» با «إن یسئلكموا» در این باشد که در اولی، بعضی از اموال، مورد نظر و در تعبیر دوم کل اموال لحاظ شده باشد.

12 - انسان ، موظّف به انفاق کردن تنها بخشی از دارایی ها است ؛ و نه همه امکانات .

وأنفقوا ممّا جعلکم مستخلفین فیہ

واژه «من» در «مّمّا» به معنای «بعض» است. بنابراین «أنفقوا ممّمّا...»: یعنی، بخشی از آنچه را... انفاق کنید.

17 - « عن مسعده ابن صدقه قال : دخل سفیان الثوری علی اُبی عبداللّٰه . . . فأتاه قوم ممّن یظہرون الزهد . . . فقالوا یقول اللّٰه تبارک و تعالی مخبراً عن قوم من أصحاب النبیّ (صلی الله علیه و آله) « ویؤثرون علی أنفسهم و لو کان بهم خصاصه . . . » فمدح فعلهم . . . فقال أبو عبداللّٰه (ع) : . . . أخبرونی . . . ألكم علم بناسخ القرآن و منسوخه . . . فقالوا له أو بعضه و أمّا کلّه فلا فقال لهم . . . فأما ما ذکرتم من أخبار اللّٰه عزّوجلّ إیانا فی کتابه عن القوم الذین اخبر عنهم بحسن فعالهم فقد کان مباحاً جائزاً و لم یكونوا نهوا عنه و ثوابهم منه علی اللّٰه عزّوجلّ و . . . انّ اللّٰه جلّ و تقدس أمر بخلاف ما عملوا به فصار أمره ناسخاً لفعلهم . . . هذا ما نطق به الكتاب . . . » والذین إذا أنفقوا لم یسرفوا و لم یقتروا و کان بین ذلک قواماً » ;

از مسعده بن صدقه روایت شده است: سفیان ثوری وارد بر امام صادق(ع) شد . . . و جمعی از کسانی که اظهار زهد می کردند وارد شدند . . . و گفتند: خدای تعالی در حالی که از قومی از اصحاب پیغمبر خبر می دهد، می فرماید: «ویؤثرون علی أنفسهم...» و فعل آنان را ستوده است . . . پس امام صادق(ع) فرمود: آیا شما از ناسخ و منسوخ قرآن آگاهی دارید . . . گفتند: بعضی را می دانیم؛ ولی همه رانمی دانیم. امام به آنان فرمود: . . . آنچه را یاد نمودید که خداوند در کتاب خود از حسن عمل قومی خبر داده، این عمل در آن زمان مباح بوده و از آن نهی نشده بود و ثواب آن عمل برای آنان نزد خداوند بوده است؛ ولی خداوند برخلاف عمل آنان، امر فرموده و امر خدا ناسخ فعل آنان است . . . این است آنچه کتاب خدا به آن سخن گفته: والذین إذا أنفقوا لم یسرفوا...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 2

2- انفاق ، محدود به امکانات و دارایی های خاص نیست .

و أنفقوا من ما رزقنکم

با توجه به کلمه «ما» - که افاده معنای شمول و عموم دارد - برداشت یاد شده استفاده می شود.

ص: 179

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 7 - 5

5 - میزان پرداخت هزینه زندگی همسران و انفاق به دیگران ، بسته به توانایی و دارایی شوهران و انفاق گران است .

لینفق ذو سعه من سعته و من قدر علیه رزقه فلینفق ممّا آتیه الله

برداشت یاد شده، براساس دیدگاه برخی از مفسران است که گفته اند: آیه شریفه، علاوه بر مورد زنان مطلقه، شامل همه زنان و همه انفاق های واجب و مستحب می شود.

218- مدعیان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 7 - 4

4 - مدعیان کمک های اقتصادی به جامعه ، باید خدا را ناظر بر خویش دیده ، ادعای گزاف نکنند .

يقول أهلکت مالاّ لبداً . أیحسب أن لم یره أحد

219- مدعیان انفاق هنگام قحطی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 14 - 2

2 - مدعیان دروغین انفاق ، با پیدایش گرسنگی های فراگیر ، از اطعام بخل ورزیده ، مواد غذایی را احتکار می کنند .

يقول أهلکت مالاّ لبداً . . . فلاقتحم العقبه . . . أو إطعم فی یوم ذی مسغبه

220- مراتب انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 3

3 - انفاق در حال تهیدستی ، دارای ارزشی برتر نسبت به انفاق در حال غنا و توانگری

الذین یلمزون المطوّعین . . و الذین لایجدون إلاّ جهدهم

عنوان «مَطَّوع» هم شامل توانگران و هم شامل تهیدستان می شود. بنابراین ذکر دوباره تهیدستان می تواند به اهمیت برتر انفاق آنان اشاره داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 13 - 7

ص: 180

7 - پرداخت وجه مورد نیاز اسیران و زندانیان برای آزادسازی آنان ، گامی بلند و انفاق سنگین است .

ما العقبه . فكّ رقبه

آزاد سازی بردگان، مصداق آشکار «فکّ رقبه» است؛ ولی تنها مصداق آن نیست. بنابراین رها سازی هر شخص در بندی، می تواند مراد آیه باشد.

221- مرغوبیت مورد انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 4

4 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده ، دو عنصر لازم در انفاق

من ذا الذی یقرض الله قرصًا حسنًا

در صورتی که وصف «حسنًا» قید تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت) انفاق کننده و حسن فعلی (پرداخت کالای مرغوب) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 6

6 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده ، دو عنصر لازم در صدقه و انفاق

و أقرضوا الله قرصًا حسنًا

در صورتی که وصف «حسنًا» قید تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت) و حسن فعلی (پرداخت کالای مرغوب) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 3

3 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده ، دو عنصر لازم در انفاق

إن تقرضوا الله قرصًا حسنًا

در صورتی که وصف «حسنًا» تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت انفاق کننده) و حسن فعلی (مرغوب بودن کالای مورد

انفاق) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 28

28 - مرغوبیت مال و کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده، دو عنصر لازم در انفاق

و أقرضوا الله قرضًا حسنًا

نیکو بودن قرض (قرضاً حسنًا)، عبارت است از حسن فاعلی (خلوص نیت و ..) و حسن فعلی (پرداخت کالای مرغوب).

ص: 181

222- مسؤولیت ناپذیری مدعیان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 11 - 2

2 - خود برترینان و مدعیان کمک های مالی سنگین ، از تکالیف سخت شانه خالی می کنند .

فلاقتحم العقبه

223- مصارف انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 29، 11، 9

9 - لزوم دستگیری از خویشاوندان نیازمند و صرف مال برای برطرف کردن نیاز های آنان

و ءاتی المال علی حبه ذوی القربی

«ذوی القربی» به معنای خویشاوندان است و از آن جا که در شمار یتیمان و مساکین و ... قرار گرفته اند، می توان دریافت که مراد، نیازمندان ایشان است.

11 - صرف کردن مال برای آزاد سازی بردگان وظیفه ای بر عهده اهل ایمان

ولکن البر من ءامن ... و ءاتی المال علی حبه ... فی الرقاب

«رقاب» جمع رقبه و به معنای بردگان می باشد و «فی الرقاب» عطف بر «ذوی القربی» است. وجود حرف «فی» در عنوان بردگان - بر خلاف دیگر عناوین یاد شده - گویای این است که: مقصود از «ءاتی المال علی حبه ... فی الرقاب» پرداخت مال برای آزاد کردن آنان است نه پرداخت مال به خود آنان.

29 - آنان که ابعاد اعتقادی دین را باور دارند و از اموال خویش برای دستگیری مستمندان بهره می گیرند و وظایف عبادی و اجتماعی خویش را انجام می دهند، تقواییشان حقیقی هستند .

ولکن البر من ءامن ... و أولئک هم المتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 5، 6، 7

5- لزوم توجه به والدین و مقدم داشتن آنها در انفاق

فللوالدین و الاقربین و الیتامی

6- توجه اسلام به عواطف انسان، در مصارف انفاق

فللوالدین و الاقربین و الیتامی و المساکین و ابن السبیل

از اینکه در ابتدا «والدین» ذکر شده است سپس «اقربین» و پس از آن «یتامی».

7- والدین، خویشاوندان، یتیمان، فقرا و در راه ماندگان، به ترتیب از موارد مصرف انفاق هستند.

فللوالدین و الاقربین و الیتامی و المساکین و ابن السبیل

ص: 182

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 254 - 3

3 - وظیفه مسلمانان در تقویت بُنیه دفاعی و حکومتی جامعه اسلامی ، به وسیله انفاق

یا ایّها الذّین امنوا انفقوا

با توجّه به روح کلی آیات گذشته که در مورد پیکار و زمامداری بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 8

8 - جواز انفاق به غیر مسلمانان

لیس علیک هدیهم . . . و ما تنفقوا من خیر فلا نفسکم

بنابراینکه مراد از ضمیر «هدیهم»، کافران و مشرکان باشند و مؤیّد این معنا گفته برخی از مفسّران است که سبب نزول آیه، امتناع و پرهیز مسلمانان از انفاق به غیر مسلمانان بوده است. (مجمع البیان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 273 - 1,2,3,5

1 - محصورشدگان در راه خدا و ناتوان از کسب روزی که خویشان دار بوده و تنگدستیشان از چهره هایشان شناخته می شود و نیز هرگز چیزی از دیگران نمی خواهند ، از بهترین مصارف انفاق

للفقراء . . . لا یسئلون الناس الحافاً

2 - تأمین مخارج زندگی افرادی که انجام وظایف الهی آنان مانع از تحصیل هزینه زندگیشان می گردد ، بر عهده جامعه اسلامی است .

للفقراء الذّین احصروا فی سبیل اللّٰه لا یستطیعون ضرباً فی الارض

3 - انفاق ، از آن بینویان و تنگدستان ناتوان از تأمین هزینه زندگی ، نه آنان که بر تأمین مخارج خویش توانمندند .

للفقراء الذّین احصروا فی سبیل اللّٰه لا یستطیعون ضرباً فی الارض

5 - لزوم پرهیز از انفاق به آنان که توان تأمین زندگی خویش را دارند .

للفقراء... لا يستطيعون ضرباً في الارض

چون مصرف انفاق را با جمله «لا يستطيعون»، فقرايي دانسته كه قدرت تأمين زندگي را ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 60 - 12

12 - ترغيب مؤمنان از جانب خداوند به انفاق در راه خدا ، تأمين هزينه هاي نبرد و تهيه تداركات و امكانات رزمي

و ما تنفقوا من شيء في سبيل الله يوف إليكم

ص: 183

224- مکذبان معاد و انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 6 - 3

3 - مصرف ثروت برای رفع نیازمندی های مردم، در دیدگاه منکران معاد، خسارتی سنگین و جبران ناپذیر است.

أهلکت مالاً لبدًا

انتخاب تعبیر «أهلکت» و پرهیز از گفتن «أنفقت» و نظایر آن، بیانگر این است که گوینده، مال های مصرف شده را «هلاک شده» می پندارد. این بیش ممکن است برخاسته از انکار پاداش انفاق، بر اثر انکار معاد باشد.

225- ملاک ارزش انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 14

14 - ارزشمندی انفاق، در گرو مقدار آن نیست.

والذین لا یجدون إلا جهدهم... و لهم عذاب أليم

از اینکه انفاق اندک تهیدستان، اختصاص به ذکر یافته و مورد عنایت خاص خدا قرار گرفته است، استفاده می شود که: ارزش انفاق به کمی و زیادی آن نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 4

4 - تأثیر نیت و انگیزه انسان در ارزش اعمال و انفاقهایش نزد خداوند

ما ینفق مغرمًا... و یتخذ ما ینفق قربت عند الله و صلوات الرسول إلا إنها قربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 4

4- ارزش انفاق و پرداخت مال، در گرو در راه خدا بودن آن است.

تدعون لتتفقوا فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 14

14 - انفاق ، در صورتی پیش خداوند ارزش دارد که از شخص مؤمن به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) انجام بگیرد .

فالذین ءامنوا منکم و أنفقوا لهم أجر کبیر

قید «منکم» بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 184

2 - در راه خدا بودن، شرط باروری و ارزشمندی انفاق است.

و ما لكم ألا تتفقوا في سبيل الله

مطلب یاد شده، از قید «فی سبیل الله» استفاده می شود.

17 - نقش خلوص و نداشتن چشمداشت مادی، در ارزشمندی و باروری جهاد و انفاق

لايستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

تفاوت جهاد و انفاق پیش از فتح مکه و پس از آن، می تواند به این خاطر باشد که مسلمانان پیش از فتح، بدون چشمداشت مادی (به دست آوردن غنایم جنگی و ..) و با خلوص به جهاد و انفاق روی آوردند؛ ولی کسانی که پس از فتح مکه چنین اقدامی کردند، شاید به غنایم و دیگر منافع مادی آن امید داشتند.

18 - ارزش جهاد و انفاق در پیشگاه خداوند، در گرو همراه بودن آن با ایمان است.

لايستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

قید «منکم» بیانگر مطلب فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 4

4 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده، دو عنصر لازم در انفاق

من ذا الذی یقرض الله قرضًا حسنًا

در صورتی که وصف «حسنًا» قید تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت) انفاق کننده و حسن فعلی (پرداخت کالای مرغوب) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 3

3 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده، دو عنصر لازم در انفاق

إن تقرضوا الله قرضًا حسنًا

در صورتی که وصف «حسناً» تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت انفاق کننده) و حسن فعلی (مرغوب بودن کالای مورد انفاق) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 9 - 3

3 - خلوص و جهت خدایی داشتن، شرط ارزشمندی ایثار و انفاق به محرومان جامعه است.

إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَانْتَرِدَ مِنْكُمْ جِزَاءً وَلَا شُكُورًا

قید «لوجه الله..» حکایت از این حقیقت دارد که ستایش خداوند از ابرار (و يطعمون الطعام على حبه...)، صرفاً به جهت اطعام و انفاق آنان نیست؛ بلکه به دلیل توأم بودن آن، با اخلاص و جهت خدایی داشتن آن است.

ص: 185

226- ممانعت از انفاق به صحابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 7 - 2

2 - تلاش منافقان ، برای جلوگیری از انفاق مردم به اصحاب و یاران پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

هم الذين يقولون لا تنفقوا علی من عند رسول الله

227- ممنوعیت ترک انفاق به خویشاوندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 4

4 - کوتاهی در تأمین نیاز خویشاوندان ، بینوایان و مهاجران ، به خاطر لغزش های گذشته آنان ، ممنوع است .

ولا یأتل أولوا الفضل منكم والسعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجری

228- ممنوعیت ترک انفاق به گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 4

4 - کوتاهی در تأمین نیاز خویشاوندان ، بینوایان و مهاجران ، به خاطر لغزش های گذشته آنان ، ممنوع است .

ولا یأتل أولوا الفضل منكم والسعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجری

229- ممنوعیت ترک انفاق به مساکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 4

4 - کوتاهی در تأمین نیاز خویشاوندان ، بینوایان و مهاجران ، به خاطر لغزش های گذشته آنان ، ممنوع است .

ولا یأتل أولوا الفضل منكم والسعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجری

230- ممنوعیت ترک انفاق به مهاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 4

ص: 186

4- کوتاهی در تأمین نیاز خویشاوندان، بینوایان و مهاجران، به خاطر لغزش های گذشته آنان، ممنوع است.

و لا یأتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولى القربی و المسکین و المهجری

231- ممنوعیت سستی در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 4

4- کوتاهی در تأمین نیاز خویشاوندان، بینوایان و مهاجران، به خاطر لغزش های گذشته آنان، ممنوع است.

و لا یأتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولى القربی و المسکین و المهجری

232- منافع انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 24 - 7

7- ثمره و منفعت انفاق به خود انفاقگران برمی گردد.

و من یتولّ فإنّ اللّٰه هو الغنیّ الحمید

233- منافقان و انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 67 - 10

10 - منافقان، مردمی دارای خصلت بخل و امتناع از انفاق در راه خدا

المنفقون و المنفقت .. و یقبضون أیدیهم

234- منت در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 6 - 3

3- منت نهادن و چشم داشت داشتن در انفاق ها و عطایا، از مصادیق اخلاق و اوصاف پلید و آلوده

و الرجز فاهجر . و لاتمنن تستکثر

برداشت یاد شده، از مناسبت عطف جمله «لاتمنن تستکثر» به «و الرجز فاهجر» استفاده می شود.

ص: 187

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 6 - 2, 1

1 - به رخ کشیدن انفاق اموالی انبوه و مباحات به آن ، ورد زبان قلدر مآبان گردنکش

يقول أهلكم مالاً لبدأ

«يقول» مضارعی است که استمرار را می رساند. فاعل آن کسی است که در آیه قبل، به «فریفته قدرت خویش» توصیف شده است. «لبدأ»؛ یعنی، انباشته (مفردات راغب). مفاد آیه شریفه این است که گوینده این سخن، اهل انفاق بوده است؛ ولی به دلیل تفاخر یا ریاکاری و یا اتلاف نامیدن انفاق، مورد مذمت قرار گرفته است و یا این که او به دروغ، ادعای انفاق می کند. آیه بعد نیز با این احتمال ها سازگار است.

2 - افتخار به بذل و بخشش ها و خودنمایی در تأمین نیازمندی های مالی جامعه ، مذموم و مورد نکوهش خداوند است .

يقول أهلكم مالاً لبدأ

در آیه شریفه مورد مصرف اموال مشخص نشده است؛ ولی به قرینه آیات بعد (فكَّ رقبه أو إطعام ..) می توان گفت: مراد هزینه کردن آن، در مصارف عمومی است.

235- منفعت انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 9

9 - انفاق کردن مال ، به نفع خود انسان است .

و أنفقوا خيراً لأنفسكم

236- موارد انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 13

13 - انفاق به پدر و مادر پیش از درخواست ایشان ، راه دستیابی به پاداش نیک خداوند

لن تنالوا البر حتی تنفقوا ممّا تحبون

امام صادق (ع) در پاسخ سؤال از معنای احسان در آیه «و بالوالدین احسانا» فرمود: و ان لا تکلفهما ان یسئلاک شیئاً ممّا یحتاجان الیه و

ان كانا مستغنيين اليس يقول الله عزّ و جل «لن تنالوا البر حتى تنفقوا ممّا تحبون . . .».

کافی، ج 2، ص 157، ح 1؛ بحار الانوار، ج 74، ص 79، ح 78.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 60 - 15

15 - انفاق امکانات برای تقویت بنیه نظامی جامعه اسلامی ، از مصادیق انفاق « فی سبیل الله » است .

ص: 188

وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ . . . و ما تنفقوا من شيء في سبيل الله

237- موانع انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 177 - 25

25 - محبت و علاقه به مال ، بازدارنده نيکان از انفاق و مصرف کردن آنها برای نجات مستمندان نخواهد شد .

وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر در «حبه» به «المال» برگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 268 - 1,2,3

1 - شیطان ، انسان را از فقر می ترساند و مانع انفاق می شود .

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ

2 - شیطان ، بازدارنده انسان از انفاق اموال پاکیزه و مرغوب

انفقوا من طيبات ما كسبتم . . . الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ

3 - ترس از فقر ، مانعی شیطانی برای انفاق

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 1

1 - سودبخشی و ثمردهی بخلورزی و انفاق نکردن ، پندار ناصواب بخیلان

و لا يحسبن الذين يبخلون . . . هو خيراً لهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - قصص - 28 - 77 - 4

4- دل‌بستگی شدید قارون به اندوخته های خویش ، مانع از خرج کردن آنها در راه رضای خدا و تأمین سعادت اخروی خویش بود .

و ابتغ فیما ءاتیک اللہ الدار الآخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 47 - 5

5- کفر ، موجب بخل و مانع از انفاق به مستمندان و دستگیری از آنان است .

أنفقوا ممّا رزقکم اللّٰه قال الذین کفروا للذین ءامنوا أنطعم من لو یشاء اللّٰه أطعم

ص: 189

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 7 - 9

9 - دنیاطلبی و انکار معاد ، عامل بازدارنده از انفاق و زکات

لایوتون الزکوه و هم بالآخره هم کفرون

چنانچه جمله «هم بالآخره..» حالیه باشد می توان از ارتباط «هم بالآخره هم کفرون» با جمله قبل، مطلب بالا را برداشت کرد.

238- ناپسندی ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 10

10 - خودداری از انفاق در راه خدا، به رغم آگاهی به خدادادی بودن امکانات و دارایی ها، کاری بس نکوهیده و ناپسند است .

و ما لکم الا تنفقوا .. و لله میرث السموت

چنان که گفته شد استفهام در «ما لکم» توییخی است و توییخ در جایی درست است که شخص عمل ناروایی را دانسته انجام دهد. قید «و لله میراث السماوات» برای بیان همین آگاهی است؛ یعنی، شما با این که می دانید دارایی ها - که نسل ها از یکدیگر به ارث می برند - مال خدا است و او آنها را در اختیار نسل ها قرار داده است؛ پس چه شده که از انفاق کردن در راه او کوتاهی می کنید؟

239- ناخشنودی از اجبار در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 3

3- بخلورزی مردم از انفاق داوطلبانه، گواه ناخشنودی عمیق آنان از موظف شدن به پرداخت قهری اموال *

إن یسئلكموا فیحفکم .. و یخرج أضغثکم . هأنتم هؤلاء تدعون لتنفقوا فی سبیل ال

از ارتباط این آیه با آیه قبل، این معنا استفاده می شود که خداوند، بخل مردم را از انفاق داوطلبانه در راه او، نمونه ای از موضع گیری مردم در برابر پرداخت مال از روی ناگزیری و در پی اصرار دانسته است. در این صورت واژه «تدعون» اشاره به دعوت و ارشاد خواهد بود و «یسئلكموا فیحفکم» اشاره به طلب مصرانه و قهری.

240- نیاز به انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 10

ص: 190

10- انسان به هر مرحله از قرب و منزلت الهی برسد ، نیازمند به عبادت (نماز و . . .) و خدمت به خلق (انفاق) است .

قل لعبادی الذین ءامنوا یقیموا الصلوه و ینفقوا ممّا رزقنهم

اضافه «عباد» به «یاء» متکلم، تشریفیه و بیانگر قرب و منزلت بندگان به پیشگاه خداوند است. بنابراین فرمان خداوند به آنان برای اقامه نماز و انفاق، نشانگر آن است که بنده، هر چند به مقام قرب الهی رسیده باشد، نیازمند به انجام دو فریضه نماز و انفاق است.

241- وجوب انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 47 - 7

7- انفاق به مستمندان و گرسنگان ، امری واجب و نشانه ایمان است .

أنفقوا ممّا رزقکم اللّٰه قال الذین کفروا للذین ءامنوا أنطعم من لو یشاء اللّٰه أطعم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که در آیه شریفه، ترک انفاق به مستمندان و گرسنگان، از ویژگی های کافران و دلیل حق ناپذیری آنان شمرده شده است.

242- وصیت به انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 24، 23، 19

19 - وصیت به اعطای بخشی از مال ، به کسی ، باید بر اساس متعارف باشد .

إلّاآن تفعلوا إلی أولیائکم معروفًا

23 - وصیت به اعطای بخشی از اموال به غیر وارثان ، امری ثبت شده در کتاب (تشریح الهی) است .

إلّاآن تفعلوا إلی أولیائکم معروفًا کان ذلک فی الکتب مسطورًا

24 - در صورت وصیت مورث به اعطای بخشی از مال اش به غیر وارث ، وارثان ، نسبت به آن مال ، از اولویت برخوردار نخواهند بود .

وأولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض فی کتب اللّٰه . . . إلّاآن تفعلوا إلی أولیائکم م

243- وصیت به انفاق مال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مؤمنان ، مجازند تا وصیت کنند که بخشی از مال شان ، به غیر خویشاوندان نسبی ، داده شود .

ص: 191

إلا أن تفعلوا إلى أوليائكم معروفاً

مراد از «أن تفعلوا.. معروفاً» به قرینه این که سخن از ارث بردن خویشاوندان نسبی است، تصمیم شخص به اعطای بخشی از مال اش، پس از مرگ، به غیر وارثان است. لازم به ذکر است که «تفعلوا» به تأویل مصدر می رود و مبتدا است و خبرش - که چیزی مانند «حسن و...» می باشد محذوف است.

244- وعده جایگزینی انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 39 - 7،9

7- وعده خداوند به جایگزین ساختن برای اموالی که انفاق می شود .

و ما أنفقتم من شیء فهو یخلفه

9- بهترین روزی رسان بودن خداوند ، تضمین کننده وعده جایگزین ساختن برای مال انفاق شده

و ما أنفقتم من شیء فهو یخلفه و هو خیر الرزقین

245- ویژگی انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 3 - 7

7- اقامه نماز و انفاق در راه خدا دارای ویژگی و امتیاز در میان سایر عبادات و تکالیف الهی

یقیمون الصلوه و مما رزقنهم ینفقون

بدیهی است ایمان علاوه بر اقامه نماز و انفاق دارای نمودهای عملی دیگر نیز هست ; بنابراین ذکر این دو برای رساندن اهمیت ویژه آنهاست.

246- ویژگیهای انفاق ابرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 9 - 1،2

1 - اطعام و انفاق ابرار به مستمندان ، یتیمان و اسیران ، کاملاً خالصانه و تنها برای جلب رضای خداوند است .

و يطعمون .. و أسيرًا . إثمًا نطعمكم لوجه الله

2- اطعام و انفاق ابرار به نیازمندان جامعه ، بدون کمترین چشمداشت مادی (پاداش) و معنوی (سپاس گذاری) از مردم است .

لانريد منكم جزاءً ولا شكورًا

ص: 192

247- هلاکت معرضان از انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 13

13- گروه های ثروت اندوز و بی توجه به احتیاج نیازمندان ، در معرض نابودی و جایگزین شدن گروه های دیگر به جای ایشان

وإن تولّوا یستبدل قومًا غیرکم

انفاقگر

248- آموزش زنان انفاقگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 19

19 - مردان و زنان صدقه پرداز ، مورد مغفرت خداوندند .

و المتصدّقین و المتصدّقت .. . أعدّ الله لهم مغفره

249- آموزش مردان انفاقگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 19

19 - مردان و زنان صدقه پرداز ، مورد مغفرت خداوندند .

و المتصدّقین و المتصدّقت .. . أعدّ الله لهم مغفره

250- پاداش زنان انفاقگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 20

20 - مردان و زنان صدقه پرداز ، از پاداش عظیم الهی برخوردارند .

و المتصدّقین و المتصدّقت .. . أعدّ الله لهم ... أجرًا عظیمًا

251- پاداش مردان انفاقگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 35 - 20

20 - مردان و زنان صدقه پرداز ، از پاداش عظیم الهی برخوردارند .

و المتصدّقين و المتصدّقت .. أعدّ الله لهم ... أجرًا عظيمًا

252- فضایل انفاقگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 269 - 2

2 - انفاق کنندگان در راه خداوند از اموالی مرغوب و بدون منت و آزار و ریا ، برخورداران از حکمت

الَّذِينَ ينفقون اموالهم في سبيل الله .. يؤتى الحكمة من يشاء و من يؤت الحكمة فقد

به مقتضای ارتباط آیه مورد بحث با آیات سابق که درباره انفاق و احکام آن بود، می توان گفت که مراد از حکمت در این آیه، همان انفاق کردن با شرایط ویژه است و یا اینکه انفاق کردن، مصداقی از حکمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 6

6 - منزلت والای اهل انفاق ، در پیشگاه خدا

اجرهم عند ربّهم

253- انفاقگران

{ انفاقگران }

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 1

1 - تنها کسانی گام های بلند انفاق را بر می دارند که از زمره مؤمنان باشند .

فعل «كان» یا عطف بر فعل «اقتحم» است؛ یعنی، «فلا-اقتحم العقبه و لا- كان مؤمنًا» و یا عطف بر جمله «فلا-اقتحم العقبه»؛ یعنی، «فلا-اقتحم العقبه بعد كونه مؤمنًا...». در هر دو صورت، جمله «ثُمَّ كَانِ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا...» بیانگر مصداقی دیگر از مصداقی «عقبه» است؛ ولی شرافت افزون تر آن، سبب شده است که در ردیف «فكّ رقبه» و «إطعام» شمرده نشود؛ بلکه با جمله ای مستقل، بر اصل کلام عطف گرفته شود، بنابراین پیمودن «عقبه»، زمانی برای افراد محقق می شود که از مؤمنان باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - دسته ای از مردم ، انفاقگر و اهل جود و تقوایند .

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَ اتَّقَى

مراد از «إعطاء» - به قرینه مقابله با «بخل» (در آیات بعد) - انفاق مال و جود و کرم است.

254- آثار پاداش انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - پاداش انفاق گران بانقوا ، مایه رشد و کمال آنان و برخاسته از ربوبیت و مقام والای خداوند است .

رَبِّهِ الْأَعْلَى

255- آرامش اخروی انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - انفاق گران متقی و مؤمن ، دارای آخرتی سرشار از آسایش

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى . . . فسنیسره لیسری

آیات بعد - که از «عسری» سخن گفته است - با جمله «و ما یغنی عنه ماله إذا تردّی» مصداق «عسری» را زمان هلاکت شخص و بی فایده بودن مال معرفی کرده است که بر جهان آخرت تطبیق می کند. بنابراین می توان گفت: «یسری» - که در مقابل آن است - نیز شامل آخرت می باشد. آیه «و إنّ لنا لَلْآخِرهِ وَ الْأُولَى» نیز شاهد تعمیم آن بر جهان آخرت است.

256- آموزش انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - عالمان خدا ترس ، تلاوت گران قرآن ، برپادارندگان نماز و انفاق کنندگان ، برخوردار از آموزش و دارنده نشان سپاس گذاری خداوند

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ . . . إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ . . . إِنَّهُ غَفُورٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 12، 9

ص: 195

9 - پاداش مضاعف به انفاق گران و آمرزش آنان ، جلوه قدرشناسی ، سپاسداری و حلم خداوند است .

إن تقرضوا الله... يضعفه لكم و يغفر لكم و الله شكور حلیم

12 - پاداش مضاعف به انفاق گران و آمرزش آنان ، جلوه تفضل و لطف ویژه خداوند به آنان است .

إن تقرضوا الله... يضعفه... و الله شكور حلیم

سپاس و تقدیر خداوند از انفاق گران - با آن که سود انفاق به خود آنان باز می گردد - نشانه تفضل و لطف ویژه الهی به انفاق گران است.

257- اخلاص انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 3

3 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده ، دو عنصر لازم در انفاق

إن تقرضوا الله قرصًا حسنًا

در صورتی که وصف «حسنًا» تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت انفاق کننده) و حسن فعلی (مرغوب بودن کالای مورد انفاق) خواهد بود.

258- استهزای انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 8، 6

6 - منافقان ، خود بخیلند و انفاق دیگران را هم به استهزا می گیرند .

فلما آتاهم من فضله بخلوا به .. الذين يلمزون المطوعين من المؤمنين

8 - استهزای الهی نسبت به منافقانی که مؤمنان انفاقگر و ایثار کننده را طعن زده و استهزا می کردند .

سخر الله منهم

259- امیدواری انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - امید داشتن به رحمت و پاداش الهی - نه خود را مستحق آن شمردن - از ویژگی های عالمان خداترس ، تلاوتگر قرآن ، برپادارنده نماز و انفاق کننده در نهان و آشکار

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ .. . إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ

ص: 196

260- برائت ذمه انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 19 - 1

1 - انفاق در صورتی مایه تزکیه نفس بوده و نشانه درجه والای تقوا است که انفاق گر مدیون کسی نبوده و حق نعمتی از دیگران بر ذمه نداشته باشد .

الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی . و ما لأحد عنده من نعمه تجزی

«واو» در «و ما لأحد»، حالیه است و مفاد این آیه را به منزله قید برای «یتزگی» و اوصاف پیشین قرار داده است.

261- برکت اخروی انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 18 - 1

1 - آزادکنندگان برده و غذادهندگان به یتیمان و مستمندان ، در صورت ایمان آوردن و توصیه به صبر و رحمت ، در آخرت قرین نیک بختی و سرشار از خیر و برکت خواهند بود .

أولئك أصحاب المیمنه

«یْمَن» و «میمنه» به معنای برکت است (قاموس). مصاحبت با برکت، کنایه از سرشاری و تداوم آن است.

262- بشارت به انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 12

12 - بشارت به عالمان خداترس ، تلاوتگر قرآن ، برپادارنده نماز و انفاق کننده در نهان و آشکار ، مبنی بر تجارتی از بین نرفتنی (بهشت برین) از ناحیه خداوند

إِثْمًا یخشی الله من عباده العلموا . . . إِنَّ الذین یتلون کتب الله و أقاموا الصل

«بوار» (ریشه «لن تبور») به معنای شدت کسادی است و از آن جا که کسادی شدید موجب فساد و نابودی می شود، این واژه در معنای «هلاک» به کار می رود (برگرفته از مفردات راغب).

263- بهترين پاداش انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 197

11 - برخورداری از لطف و توجه خداوند ، شایسته ترین پاداش برای انفاق گرانِ باتقوا است .

الأتقی . الذی یؤتی ماله ... إلا ابتغاء وجه ربّه الأعلی

264- پاداش اخروی انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 12 - 1

1 - قیامت ، روز پاداش دهی خداوند به وام دهندگان خود (کسانی که با انفاق در راه خدا به او قرض الحسنه دادند) .

من ذا الذی یقرض الله .. و له أجر کریم . یوم تری المؤمنین

«یوم» در «یوم تری»، مربوط به «له أجر کریم» در آیه پیش است؛ یعنی، خداوند، پاداش نفیس خود را به وام دهندگان خویش در روزی می دهد که... گفتنی است که مراد از «یوم تری» روز قیامت است.

265- پاداش انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 7

7 - جلوه فضل الهی ، در پاداش به مؤمنان مجاهد و انفاقگر

لیجزیهم الله أحسن ما كانوا یعملون

«جزای أحسن» - که به معنای پاداش دادن به بیش از حد استحقاق است - بیانگر تجلی فضل خدا در پاداش دهی به مؤمنان است. قابل ذکر است در برداشت فوق مفروض این است که «أحسن» مفعول دوم برای «یجزی» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 13

13 - وعده پاداش بزرگ از سوی خداوند به مؤمنان انفاقگر

فالذین ءامنوا منکم و أنفقوا لهم أجر کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

23 - پاداش الهی به مجاهدان و انفاق گران در راه خدا، بهترین و نیکوترین پاداش است .

و کلاً وعد الله الحسنی

«حسنى» (مؤنث «أحسن»)، به معنای نیکوتر است. گفتمی است که «الحسنی»، صفت برای موصوف محذوف است؛ یعنی، «و کلاً وعد الله المثوبه الحسنی».

ص: 198

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 24 - 7

7 - ثمره و منفعت انفاق به خود انفاقگران بر می گردد .

و من يتولّ فإنّ الله هو الغنيّ الحميد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 12، 9

9 - پاداش مضاعف به انفاق گران و آمرزش آنان ، جلوه قدرشناسی ، سپاسداری و حلم خداوند است .

إن تقرضوا الله . . . يضعفه لكم و يغفر لكم و الله شكور حلیم

12 - پاداش مضاعف به انفاق گران و آمرزش آنان ، جلوه تفضل و لطف ویژه خداوند به آنان است .

إن تقرضوا الله . . . يضعفه . . . و الله شكور حلیم

سپاس و تقدیر خداوند از انفاق گران - با آن که سود انفاق به خود آنان باز می گردد - نشانه تفضل و لطف ویژه الهی به انفاق گران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 4

4 - خداوند ، بر وعده خود درباره رساندن انفاق گرانِ باتقوا به فرجامی رضایت بخش ، سوگند یاد کرده است . *

و لسوف يرضى

«لام» در «لسوف»، لام قسم و یا لام ابتدا است؛ برداشت یاد شده، براساس احتمال اول است.

266- پاداش دنیوی انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 7

7 - خداوند ، در دنیا - حداقل - دو برابر مقدار وامی را که مؤمنان به او می دهند (در راه او انفاق می کنند) ، به آنان باز می گرداند .

من ذا الذی يقرض الله . . . فيضعفه له

«مضاعفه» (مصدر «يضاعف») به دو چندان کردن و بالاتر از آن گفته می شود (مفردات راغب).

267- پاداش مضاعف انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 199

12 - « عن أبي بصير قال : ذكرنا عند أبي جعفر (ع) من الأغنياء من الشيعة فكأنه كره ما سمع فيهم قال : يا أبا محمد إذا كان المؤمن غنياً و صولاً له معروف إلى أصحابه أعطاه الله أجر ما ينفق في البرّ ، أجره مرتين ضعفين لأنّ الله تعالى يقول في كتابه « و ما أموالكم و لا أولادكم بالتي تقرّبكم عندنا زلفى إلاّ من آمن و عمل صالحاً فأولئك لهم جزاء الضعف بما عملوا و هم في الغرفات آمنون » ؛

از ابی بصیر روایت شده که نزد امام باقر(ع) صحبت از [بدگویی] اغنیای شیعه شد و گویا امام(ع) از شنیدن سخنان ما ناخشنود گردید و فرمود: ای ابامحمد! (کنیه ابوبصیر) آن گاه که مؤمن ثروتمند و اهل صله رحم باشد و نیکی به یاران کند، خداوند پاداش آنچه را که در نیکی انفاق نموده است، دو برابر عطا نماید؛ چون خداوند - تبارک و تعالی - در قرآنش می فرماید: (و ما أموالکم و لا اولادکم بالتی ..)».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 7

7 - خداوند ، در دنیا - حداقل - دو برابر مقدار وامی را که مؤمنان به او می دهند (در راه او انفاق می کنند) ، به آنان باز می گرداند .

من ذا الذی یقرض الله .. فیضعفه له

«مضاعفه» (مصدر «یضاعف») به دو چندان کردن و بالاتر از آن گفته می شود (مفردات راغب).

268- تربیت انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 15

15 - تربیت انسان های مؤمن به غیب ، پایبند به نماز و انفاق گر ، از اهداف قرآن

ذلک الکتب .. هدی للمتقین . الذین یؤمنون ... و مما رزقنهم ینفقون

269- تزکیه انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 1

1 - اهل سخاوت و انفاق که با گذشت از ثروت خویش ، به تزکیه نفس می پردازند ، با تقواترین مردم اند .

الأتقی . الذی یوتی ماله یتزکی

جمله «یتزگی» حال است و فعل «زکا»؛ یعنی، نمو کرد و صالح شد و نیز به خالص هر چیز و آنچه به منظور پاک کردن ثروت پرداخته می شود، زکات گفته می شود (قاموس). بنابراین باب تفعّل آن - که بر تکلف دلالت دارد، یا به معنای با زحمت خود را رشد دادن و شایسته ساختن است و یا مراد از آن پرداختن زکات مال با جدیت تمام است. برداشت یاد شده، ناظر به معنای اول

ص: 200

است.

270- تشکر از انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 14

14 - لزوم دعا و قدردانی رهبر جامعه اسلامی نسبت به انفاقگران و انجام دهندگان خدمات دینی

و يتخذ ما ينفق .. صلوات الرسول

از اینکه پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای انفاقگران دعا می کرد و این را خداوند به عنوان یک ارزش ذکر کرده است، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 8

8 - عالمان خداترس ، تلاوت گران قرآن ، برپادارندگان نماز و انفاق کنندگان ، برخوردار از آمرزش و دارنده نشان سپاس گزاری خداوند

إنّما يخشى الله من عباده العلماء .. إنّ الذين يتلون كتب الله ... إنّهم غفور

271- نفضل به انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 4,9

4 - عالمان خداترس ، تلاوت گران قرآن ، برپادارندگان نماز و انفاق گران ، از فضل خداوند و مزد بیش از استحقاق خود برخوردارند .

إنّما يخشى الله من عباده العلماء .. إنّ الذين يتلون كتب الله ... و يزيدهم

9 - اعطای اجر کامل و بیش از استحقاق به عالمان خداترس ، تلاوت گران قرآن ، برپادارندگان نماز و انفاق کنندگان ، برخاسته از صفت آمرزندگی و سپاس گزاری خداوند است .

ليؤفّيهم أجورهم و يزيدهم من فضله إنّهم غفور شكور

جمله «إنّهم غفور شكور» در مقام تعلیل برای «ليؤفّيهم ..» است؛ یعنی، چون خداوند نسبت به بندگانش غفور و شكور است، به آنان پاداش کامل و بیش از استحقاق می هد.

272- تقوای انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 1

1 - اهل سخاوت و انفاق که با گذشت از ثروت خویش، به تزکیه نفس می پردازند، با تقواترین مردم اند.

الأتقی . الذی یؤتی مالہ یتزکی

جمله «یتزکی» حال است و فعل «زکا»؛ یعنی، نمو کرد و صالح شد و نیز به خالص هر چیز و آنچه به منظور پاک کردن ثروت پرداخته می شود، زکات گفته می شود (قاموس). بنابراین باب تفعل آن - که بر تکلف دلالت دارد، یا به معنای با زحمت خود را رشد دادن و شایسته ساختن است و یا مراد از آن پرداختن زکات مال با جدیت تمام است. برداشت یاد شده، ناظر به معنای اول است.

273- تنزیه انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 16

16 - انفاق، مبارزه با بخل و حرص است و انفاق گران مبرا از آن هستند.

و أنفقوا .. و من یوق شح نفسه

این مطلب از ارتباط میان موضوع انفاق و مسأله بخل و حرص، به دست می آید.

274- چشم روشنی انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 2

2 - چشم شب زنده داران و انفاق کنندگان در راه خدا، به پاداش های وصف ناپذیر الهی، روشن است.

تتجافی جنوبهم عن المضاجع .. فلا تعلم نفس ما أخفی لهم من قره أعین

«قره» احتمال دارد از «قرّ» به معنای «قرار گرفتن» باشد که کنایه از رضایت و چشم ندوختن به چیزی دیگر است و احتمال دارد از «قرّ» به معنای «سردی» باشد که کنایه از خوشحالی و چشم روشنی است. برداشت بالا براساس احتمال دوم است.

275- حسن فرجام انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 17

17- فرجام نیک از آن صبرپیشگان ، برپادارندگان نماز ، انفاق گران و جبران کنندگان اعمال بد با اعمال شایسته است .

ص: 202

والذین صبروا .. و یدرءون بالحسنه السیئه أولئک لهم عقبی الدار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 1

1 - انفاق گران باتقوا و مخلص ، آینده ای سرشار از رضایت خاطر خواهند داشت .

و لسوف یرضی

276- حمایت از انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 11

11 - حمایت و دلجویی خداوند از مؤمنان انفاق کننده و ایثارگر ، در برابر تمسخر منافقان

سخر الله منهم و لهم عذاب الیم

277- دعا برای انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 14، 6

6 - اقدام پیامبر (صلی الله علیه و آله) به دعا برای انفاقگران ، پس از دریافت انفاق های آنان

و یتخذ ما ینفق و صلوت الرسول

14 - لزوم دعا و قدردانی رهبر جامعه اسلامی نسبت به انفاقگران و انجام دهندگان خدمات دینی

و یتخذ ما ینفق .. صلوت الرسول

از اینکه پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای انفاقگران دعا می کرد و این را خداوند به عنوان یک ارزش ذکر کرده است، برداشت فوق استفاده می شود.

278- رستگاری انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - كسانی كه به خاطر خداوند، انفاق می کنند، قطعاً رستگارانند .

فَأَتِذَا الْقَرِيبَىٰ حَقَّهُ . . . يَرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمَفْلُحُونَ

ص: 203

279- رضایت انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 1

1 - انفاق گران باتقوا و مخلص ، آینده ای سرشار از رضایت خاطر خواهند داشت .

و لسوف یرضی

280- زمینه تکامل انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 12

12 - پاداش انفاق گران باتقوا ، مایه رشد و کمال آنان و برخاسته از ربوبیت و مقام والای خداوند است .

رَبِّهِ الْأَعْلَى

281- سعادت اخروی انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 18 - 1

1 - آزادکنندگان برده و غذادهندگان به یتیمان و مستمندان ، در صورت ایمان آوردن و توصیه به صبر و رحمت ، در آخرت قرین نیک بختی و سرشار از خیر و برکت خواهند بود .

أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمِيمَنَةِ

«يُمْنٌ» و «مِيمَنَةٌ» به معنای برکت است (قاموس). مصاحبت با برکت، کنایه از سرشاری و تداوم آن است.

282- طعن به انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 7

7 - طعنه زدن به مؤمنان انفاقگر و استهزای آنان ، از خصلت منافقان است .

الذين يلمزون المطّوعين

ص: 204

283- عفو انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 12

12 - سپاس گذاری از عالمان خداترس ، تلاوت گران قرآن ، برپادارندگان نماز و انفاق کنندگان مخلص و گذشت از لغزش های آنان ، رفتاری ارزشمند و خدایی است .

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ . . . إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ . . . إِنَّهُ غَفُورٌ

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که چگونگی رفتار خداوند با این دسته از انسان ها، می تواند برای همگان آموزنده باشد.

284- فرجام انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 10 - 8

8 - خداوند ، در تأکید بر تفاوت فرجام انفاق گران با تقوا و بخیلان زراندوز ، به سیطره شب و جلوه روز و به ذات خویش ، سوگند یاد کرده است .

وَاللَّيْلِ . . . إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى . فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى . . . لَيْسِرَى . وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ . . . فَسَنَى

285- فضایل اخروی انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 3

3 - انفاق گران متقی و مؤمن ، دارای آخرتی سرشار از آسایش

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى . . . فَسَنِيْرَهُ لَيْسِرَى

آیات بعد - که از «عسری» سخن گفته است - با جمله «و ما یغنی عنه ماله إذا تردی» مصداق «عسری» را زمان هلاکت شخص و بی فایده بودن مال معرفی کرده است که بر جهان آخرت تطبیق می کند. بنابراین می توان گفت: «یسری» - که در مقابل آن است - نیز شامل آخرت می باشد. آیه «وإن لنا لآخرة والأولی» نیز شاهد تعمیم آن بر جهان آخرت است.

286- فضایل انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 4

4 - عالمان خداترس ، تلاوت گران قرآن ، برپادارندگان نماز و انفاق گران ، از فضل خداوند و مزد بیش از استحقاق خود برخوردارند .

ص: 205

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ .. إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ ... وَيُزِيدُهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 18

18- شرافت پاسداری از دین ، شایسته ملت های مجاهد و انفاقگر و نه بخلورزان دنیاگرا

و إن تَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَلَكُمْ

با توجه به این که آیات پیشین در زمینه جهاد و انفاق و نیز روی گردانان از جهاد و انفاق بود؛ این آیه می تواند خطاب به جامعه مسلمین عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد که اگر آنان از جهاد و انفاق روی گردانند، خداوند شرافت پاسداری از دین را از آنان سلب کرده و به امتی خواهد داد که این چنین نباشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 21

21 - برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَتْلِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 4

4 - ارجمندی انفاق گران ، در گرو خداپسند بودن مصارف انفاق های آنان است .

إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ

عبارت «ابتغاء وجه ربه»، بیانگر دو ویژگی است؛ 1. انفاق گر باید تنها به قصد تقرب به خداوند انفاق کند؛ 2. موارد انفاق باید، راه های خداپسندانه باشد. برداشت یاد شده، ناظر به دومین ویژگی است.

287- مدح انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 8 - 3

3 - ستایش و تمجید خداوند از ایثارگران و تأمین کنندگان نیاز های غذایی قشر نیازمند (مستمندان ، یتیمان و اسیران)

و يطعمون الطعام علی حبه مسکیناً و یتیمًا و أسیرًا

288- مقامات انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 206

5- ارزش والای انفاق و مقام عالی انفاق گران ، در پیشگاه خداوند

إن تقرضوا الله قرضًا حسنًا يضعفه لكم

از این که انفاق به عنوان قرض به خدا شمرده شده و پاداشی مضاعف، در برابر آن وعده داده شده است، می توان مطلب بالا را به دست آورد.

289- منشأ پاداش انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 12

12 - پاداش انفاق گران باتقوا ، مایه رشد و کمال آنان و برخاسته از ربوبیت و مقام والای خداوند است .

رَبِّهِ الْأَعْلَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 3

3 - خداوند ، تضمین کننده پاداش انفاق گران باتقوا و برآورنده آرزوی آنان در رسیدن به مقام قرب الهی است .

إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى . ولسوف يرضى

290- منشأ تحقق آرزوی انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 3

3 - خداوند ، تضمین کننده پاداش انفاق گران باتقوا و برآورنده آرزوی آنان در رسیدن به مقام قرب الهی است .

إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى . ولسوف يرضى

291- منشأ تقرب انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - خداوند ، تضمین کننده پاداش انفاق گرانِ باتقوا و برآورنده آرزوی آنان در رسیدن به مقام قرب الهی است .

إلّا ابتغاء وجه ربّه الأعلى . ولسوف یرضی

ص: 207

292- منشأ حسن فرجام انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 12 - 2

2 - فراهم ساختن آسانی برای انفاقگران با تقوا و سختی برای ثروتمندان بخیل، وعده تخلف ناپذیر خداوند و نمونه ای از هدایت گری او است.

فسنیسره لیسری... فسنیسره للعسری... إنّ علینا للهدی

جمله «إنّ علینا للهدی»، به منزله تعلیل برای آیات پیشین است؛ یعنی، چون هدایت را بر خویش لازم شمرده ایم، برای هر یک از آن دو دسته فرجام مناسب برخوردارشان با هدایت را فراهم می سازیم.

293- نجات انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 14 - 3

3 - کسانی که انفاق کرده و زکات مال خود را ادا کنند، انسان هایی صالح و نجات یافته اند.

قد أفلح من تزکّی

برخی از لغت دانان، فعل «تزکّی» را به معنای «تصدق» می دانند. (لسان العرب)

294- وعده به انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 16

16 - وعده خداوند به غوطه ور ساختن مؤمنان انفاقگر، در دریای رحمت خویش

سیدخلهم الله فی رحمته

295- وعده به انفاقگران صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 22

22 - وعده پاداش از سوی خداوند ، به همه مجاهدان و انفاق گران صدر اسلام

و كلاً وعد الله الحسنى

ص: 208

296- وعده نجات به انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 5

5 - دوری از آتش دوزخ ، وعده خداوند به اهل زکات و انفاق

و سيجتّبها الأتقى . الذی یؤتی ماله یتزکی

297- هدایت انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 4

4 - برپادارندگان نماز و انفاق کنندگان ، هدایت یافتگانند .

یقیمون الصلوه .. أولئک علی هدی من ربهم

ص: 209

1- آثار انفال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 9

9 - انفال و غنایم جنگی، زمینه لغزش و ابتلای مردم به سوء استفاده و بی تقوایی است.

قل الأنفال لله و الرسول فاتقوا الله

هشدار خداوند با امر به تقوا پس از بیان حکم انفال، حاکی از برداشت فوق است.

2- احکام انفال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 3,6,8

3 - غنایم جنگ و اموال به جای مانده از دشمن، از جمله انفال

یسئلونک عن الأنفال قل الأنفال لله و الرسول

مراد از «انفال» در «یسئلونک عن الأنفال» غنایم جنگ است. تکرار این کلمه در پاسخ بیانگر این است که معنای اراده شده از «انفال» در «قل الانفالی» معنایی گسترده تر از غنایم جنگ می باشد که با توجه به ریشه لغوی آن، یعنی «نفل» (زیاده)، می توان گفت مراد از انفال در «قل الانفالی» مطلق اموالی است که زاید محسوب می شود و مالک بخصوصی ندارد.

6 - انفال به تمامی از آن خدا و رسول اوست.

قل الأنفال لله و الرسول

8 - لزوم رعایت احکام الهی در مورد انفال و غنایم جنگی

قل الأنفال لله و الرسول فاتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 8

8 - حکم خداوند درباره انفال ، حکمی حق و همانند حقانیت فرمان او به خروج از مدینه برای جنگ بدر

قل الأنفال لله و الرسول . . . كما أخرجك ربك من بيتك بالحق

3- پرسش از انفال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 1

1 - تعیین مالک انفال و بیان چگونگی تقسیم آن ، پرسش مکرر مسلمانان از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يسئلونك عن الأنفال

از جمله «قل الأنفال لله و الرسول» که تعیین کننده مالک انفال است و در پاسخ مسلمانان ایراد شده، معلوم می شود که پرسش آنان درباره مالک انفال و طبعاً از چگونگی تقسیم آن بوده است.

4- تقسیم انفال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 1

1 - تعیین مالک انفال و بیان چگونگی تقسیم آن ، پرسش مکرر مسلمانان از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يسئلونك عن الأنفال

از جمله «قل الأنفال لله و الرسول» که تعیین کننده مالک انفال است و در پاسخ مسلمانان ایراد شده، معلوم می شود که پرسش آنان درباره مالک انفال و طبعاً از چگونگی تقسیم آن بوده است.

5- حقیقت انفال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 6 - 14

14 - «عن محمد بن مسلم عن أبي جعفر (ع) قال : سمعته يقول الفیء و الأنفال ما كان من أرض لم يكن فيها هراقة من الدماء و قوم

صوّلحووا و أعطوا بأیدیهم . . . و قوله : « ما أفاء الله على رسوله منهم فما أوجفتم عليه من خيل و لاركاب » قال ألا ترى هو هذا . . . ;

محمد بن مسلم از امام باقر(ع) روایت نموده است: از آن حضرت شنیدم که می فرمود: «فیء» و انفال از زمین هایی است که در آن خونریزی نشده [و با جنگ به دست نیامده است]; بلکه قومی با مصالحه و با دست خود زمین را واگذار کرده اند . . . امام(ع) فرمود:

ص: 211

... و سخن خدا است که می فرماید: «...فما أوجفتم عليه من خيل ولاركاب» آیا نظر نداری که این همان قسم از «فیء» است؟...».

6- مالک انفال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 6, 1

1 - تعیین مالک انفال و بیان چگونگی تقسیم آن ، پرسش مکرر مسلمانان از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يسئلونك عن الأنفال

از جمله «قل الأنفال لله و الرسول» که تعیین کننده مالک انفال است و در پاسخ مسلمانان ایراد شده، معلوم می شود که پرسش آنان درباره مالک انفال و طبعاً از چگونگی تقسیم آن بوده است.

6 - انفال به تمامی از آن خدا و رسول اوست .

قل الأنفال لله و الرسول

7- مسلمانان و انفال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 7

7 - برخی از مسلمانان ناخشنود از حکم خداوند درباره انفال و غنایم جنگ بدر

قل الأنفال لله و الرسول . . . كما أخرجك ربك ... و إن فريقا من المؤمنين لكرهون

«كما» برای تشبیه امر دیگر است و مشبّه به صریحاً در آیه ذکر نشده است. لذا احتمالات مختلفی از سوی مفسران ایراد شده است و از جمله آنهاست حکم خداوند درباره انفال و غنایم جنگ بدر. بر این مبنا «كما أخرجك ...» چنین معنا می شود: حکم خداوند درباره انفال حکمی حق است ؛ همان گونه که فرمان و تقدیر حرکت به سوی جنگ بدر حق بود. بر این اساس جمله «إن فريقا ...» می رساند که همه و یا برخی از مسلمانان از حکم خداوند درباره انفال نیز کراهت خاطر می داشتند.

8- موارد انفال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 3

3 - غنایم جنگ و اموال به جای مانده از دشمن ، از جمله انفال

یسئلونک عن الأنفال قل الأنفال لله و الرسول

مراد از «انفال» در «یسئلونک عن الأنفال» غنایم جنگ است. تکرار این کلمه در پاسخ بیانگر این است که معنای اراده شده از

ص: 212

«انفال» در «قل الانفال» معنایی گسترده تر از غنایم جنگ می باشد که با توجه به ریشه لغوی آن، یعنی «نفل» (زیاده)، می توان گفت مراد از انفال در «قل الانفال» مطلق اموالی است که زاید محسوب می شود و مالک بخصوصی ندارد.

ص: 213

1- آثار انقیاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 10

10 - کرامت انسانی ، در گرو گرایش به توحید ربوبی و سجود و انقیاد در برابر خدا

و کثیر حقّ علیه العذاب و من یهن الله فما له من مکرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 4

4 - لیبیک گفتن به دعوت خدا و رسول او و پذیرش بی چون و چرای داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی ، از نشانه های ایمان واقعی و اوصاف مؤمنان راستین

إنّما کان قول المؤمنین إذا دعوا إلى الله ورسوله لیحکم بینهم أن یقولوا سمعنا و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 53 - 8

8 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) سرش هدایت را به کسانی می تواند تفهیم کند که روحیه تسلیم داشته باشند .

إن تسمع إلاّ من یؤمن بآیتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 22 - 3

3 - تسلیم محض شدن در برابر خدا و اطاعت بی چون و چرا از او ، تضمین کننده فرجام نیک

و من یسلم وجهه إلى الله .. و إلى الله عقبه الأُمور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 9 - 7

7- ثمربخشی اعمال نیک ، در پرتو پذیرش پیام وحی و گردن نهادن به آن از روی رغبت و میل

کرهوا ما أنزل الله فأحبط أعمالهم

از مفهوم آیه شریفه، مطلب بالا استفاده می شود؛ یعنی، اگر عمل همراه با کراهت و ناخشنودی نباشد؛ بلکه از روی طوع و رغبت و برای خداوند صورت گیرد، باقی مانده و ثمر خواهد داد.

2- آثار انقیاد ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 9

9 - تسلیم بودن ابراهیم (ع) در برابر خدا، دلیل گزینش وی و شایستگی او برای ملحق شدن به صالحان سرای آخرت

لمن الصالحين. إذ قال له ربه أسلم قال أسلمت

«إذ» در جمله «إذ قال...» حرف تعلیل است، بیانگر علت گزینش ابراهیم و شایستگی او برای وارد شدن به جرگه صالحان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 121 - 53

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 122 - 3

3- نقش عمده روحیه تسلیم در برابر خدا، حق گرایی، دوری از شرک و شکرگزاری حضرت ابراهیم (ع)، در برخورداری او از نیکی ها و نعمت های الهی در دنیا و منزلت والا در آخرت

إن إبراهيم كان أُمَّه قَانِتًا لِلَّهِ... وءاتينه في الدنيا حسنة وإنه في الآخرة لمن

3- آثار انقیاد سایه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 48 - 12

12- انقیاد و خضوع کامل سایه ها در برابر خداوند ، ارزشی والا به آنها بخشیده است .

من شیء یتقیوا ظلله . . . سجداً لله و هم دخرون

ضمیر «هم» برای ذوی العقول به کار می رود و استعمال آن درباره «ظلال» می تواند مشعر به نکته فوق باشد.

ص: 215

4- آثار ذکر انقیاد موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 48 - 10

10- توجه به انقیاد و تذلل پدیده های مادی در برابر خداوند ، زمینه ساز تسلیم شدن انسان در برابر اوست .

أولم یروا إلی ما خلق الله من شیء .. سجّداً لله و هم دخرون

دعوت به ژرف اندیشی درباره سجده و تذلل موجودات مادی در برابر خداوند، در واقع دعوت به عبرت آموزی از آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 5

5 - توجه به انقیاد و کرنش تمامی پدیده های جهان در برابر خداوند ، مقتضی گرویدن به خدای واحد و روی گرداندن از شرک و دیگر پرستی است .

إنّ الذین ءامنوا و الذین هادوا .. ألم تر أنّ الله یسجد له من فی السموت و من

5- انقیاد آتش قصه ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 69 - 1

1- آتش به فرمان خداوند ، بر ابراهیم (ع) سرد و سلامت (مطبوع و بی آسیب) گردید .

قلنا ینار کونی بردّاً و سلماً علی ابرهیم

فرمان خداوند به سلامت شدن آتش بر ابراهیم(ع)، می تواند اشاره به این نکته باشد که نه تنها آتش باید بر آن حضرت سرد باشد و او را نسوزاند؛ بلکه سردی آن به گونه ای و به اندازه ای باشد که کاملاً مطبوع، دلپذیر و بی آسیب باشد.

6- انقیاد آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 5, 2, 4

2- پس از حادثه طوفان نوح و غرق شدن کفرپیشگان ، آسمان از ناحیه خداوند فرمان یافت تا از بارش باز ایستد .

اقلاع (مصدر ألقى) به معنای خودداری کردن است. مراد از خودداری کردن آسمان - به قرینه مقام - قطع باران می باشد.

4- با فرمان الهی به آسمان و زمین ، آب ها کاسته شد ، جریان طوفان نوح تمام شد و کشتی نجات ، به سلامت بر کوه جودی مستقر گردید .

و غیض الماء و قضی الأمر واستوت علی الجودی

5- زمین ، آسمان و همه عوامل هستی ، در اختیار خدا و گوش به فرمان او هستند .

یأرض ابلعی ماءک و یسماء أقلعی و غیض الماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 11 - 3،4

3 - خداوند ، به آسمان و زمین فرمان داد تا - خواه یا ناخواه - در مسیر تعیین شده به حرکت در آیند و فرمان ببرند .

فقال لها و للأرض اتبیا طوعاً أو کرهًا

«طوع» به معنای رغبت و میل و «کره» به معنای بی میلی و عدم رغبت است.

4 - آسمان و زمین فرمانبر اراده الهی ، از سر میل و رغبت

قالتا أتینا طائعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 2 - 1،2

1 - آسمان ، مطیع و گوش به فرمان خداوند است .

و أذنت لربّها و حَقَّتْ

«أذنت»؛ یعنی، «استمعت» (لسان العرب). این فعل ممکن است از «أذن» (گوش) گرفته شده باشد.

2 - آسمان ، برای اطاعت از فرمان خداوند ، شایستگی و آمادگی لازم را دارد .

و حَقَّتْ

«حَقَّتْ» و «حقیق»؛ یعنی، «جدیر و خلیق» (سزاوار و شایسته). (قاموس) بنابراین «حَقَّتْ»؛ یعنی، سزاوار شد و اهلیت و لیاقت یافت.

7- انقیاد آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 116 - 10،12،13

10 - آنچه در آسمان ها و زمین است (هستی) مطیع خدا و پرستنده اوست .

کل له قنتون

«قنوت» به معنای اطاعت و نیز عبادت است.

12 - اطاعت هستی از خداوند ، اطاعتی آگاهانه است .

کل له قنتون

13 - عبادت و اطاعت هستی برای خدا ، دلیل منزّه بودن او از داشتن فرزند است .

وقالوا اتخذ الله ولداً سبحانه بل .. کل له قنتون

ص: 217

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 92 - 2

2 - دریا ، جسد بی جان فرعون را به دستور خداوند ، همان روز غرق ، بیرون انداخت .

فالیوم ننجیک بدنک

کلمه «الیوم» ظرف متعلق به «ننجیک» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 64 - 2

2 - مالکیت مطلقه خداوند بر جهان هستی ، مقتضی اطاعت بی چون و چرا از او و پرهیز از سرپیچی است .

لاتجعلوا دعاء الرسول .. فليحذر الذين يخافون عن أمره ... ألا إن لله ما فى الس

برداشت فوق، بر این اساس استوار است که جمله «إن لله ما فى السماوات..» در حکم تعلیل برای جملات پیشین باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 26 - 5

5 - فرمان برداری عالم هستی از خداوند ، آگاهانه و عالمانه است .

كلّ له قنتون

جمع بسته شدن «قانت» با «ون» حکایت از این دارد که اطاعت آنها از خداوند، از روی شعور و فهم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 11 - 6

6 - خضوع و کرنش نظام تکوین و قوانین هستی ، در برابر اراده و فرمان خداوند

فقال لها .. ائتيا ... قالتا أتينا طائعين

بنابر این که گفتگوی یاد شده در این آیه بیان حال و کنایه از تسلیم محض شدن آسمان ها و زمین و قوانین حاکم بر عالم در برابر اراده خدا باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

3 - هر آنچه در سیطره عرش خداوند است (تمام هستی) ، به فرمان جبرئیل گردن می نهد .

عند ذی العرش مکین . مطاع

مقید نشدن «مطاع» به طائفه ای خاص و نیز توصیف خداوند به «ذی العرش» در بیان جایگاه ویژه جبرئیل نزد او، گویای آن است که فرمان روایی جبرئیل بر تمام عرشیان و در نتیجه تمام هستی، فراگیر است.

ص: 218

8- انقیاد ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 2،4

2- ابراهیم (ع)، فرمان خدا را بدون هیچ تأخیری پذیرفت و تسلیم بودن خویش را در برابر خدا، اعلام کرد.

قال أسلمت

4- هدف از فرمان خداوند به ابراهیم (لزوم تسلیم بودن در برابر او) رشد و تربیت وی بوده است.

إذ قال له ربه أسلم

برداشت فوق، با توجه به کلمه «رب» - که به معنای مدبر و مربی - استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 1

1- ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، یعقوب و فرزندان آنان، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

تلک أمه قد خلت

مشارالیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل و فرزندانشان است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر به لحاظ خبر (أمه) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 1

1- ابراهیم، اسماعیل، اسحاق و یعقوب (ع)، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

تلک أمه قد خلت

مشار الیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر و لحاظ خبر (أمه) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 67 - 6

6- ابراهیم (ع)، حنیف (گرویده به حق) و تسلیم در برابر خداوند بود.

ولكن كان حنيفاً مسلماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 120 - 8

8- « عن أبي جعفر (ع) في قوله: « إن إبراهيم كان أمه قانتاً لله حنيفاً » : و ذلك انه على دين لم يكن عليه أحد غيره فكان أمه واحده و أما « قانتاً » فالمطيع و أما الحنيف فالمسلم . . . » ;

از امام باقر(ع) در باره سخن خدا «إن إبراهيم كان أمه قانتاً لله حنيفاً» روایت شده است: امت بودن ابراهیم(ع) به خاطر آن است که او بر دینی بود که هیچ کس غیر او بر آن دین نبود و اما «قانتاً» به معنای مطیع است و اما حنیف به معنای مسلم می باشد. «..».

ص: 219

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 102 - 12

12 - تسلیم و انقیاد کامل ابراهیم (ع) و فرزندش اسماعیل (ع)، در برابر فرمان خداوند

آئی اذبحک فانظر ماذا تری قال یأبت افعل ما تؤمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 103 - 1

1 - تسلیم ابراهیم (ع) و فرزندش اسماعیل (ع)، در برابر فرمان خداوند به ذبح

إتی أری فی المنام آئی اذبحک .. قال یأبت افعل ما تؤمر ... فلما أسلما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 104 - 1

1 - ندای خداوند به ابراهیم (ع)، پس از تسلیم آن حضرت و فرزندش اسماعیل در برابر فرمان ذبح

فلما أسلما .. و ندینه أن یابرهیم

9- انقیاد اجرام آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 79 - 3

3- تفکر در حرکت منظم و رام شده اجرام آسمانی، از راه های خداشناسی *

ألم یروا إلی الطیر .. ما یمسکهنّ إلاّ الله

ممکن است منظور از «طیر» تنها پرندگان نباشد؛ بلکه شامل همه اجسام شناور در فضا نیز باشد.

10- انقیاد اخروی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 52 - 2

2- خداوند، به هنگام برپایی قیامت، مشرکان را به حیات مجدد فرا می خواند و آنان بی هیچ درنگ و تأملی، به او پاسخ گفته و با ستودن او زنده خواهند شد.

یوم یدعوکم فتستجیبون بحمده

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مرجع ضمیر «کم» منکران معاد و مشرکان باشد که از زمان وقوع قیامت سؤال می کردند و نیز «یوم» بدل برای «قریباً» باشد.

ص: 220

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 26 - 1

1 - تسلیم و انقیاد کامل مشرکان به پیشگاه عدل الهی در عرصه قیامت

بل هم الیوم مستسلمون

آمدن «مستسلمون» از باب استفعال، بیانگر مبالغه در تسلیم است.

11- انقیاد اسحاق (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 1

1 - ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب و فرزندان آنان ، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

تلک أمه قد خلت

مشارالیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل و فرزندانشان است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر به لحاظ خبر (أمه) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 1

1 - ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع) ، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

تلک أمه قد خلت

مشار الیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر و لحاظ خبر (أمه) می باشد.

12- انقیاد اسماعیل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 1

1 - ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب و فرزندان آنان ، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

تلک أمه قد خلت

مشارالیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل و فرزندانشان است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر به لحاظ خبر (أمه) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 1

1 - ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع) ، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

ص: 221

مشار الیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر و لحاظ خبر (أمه) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 102 - 12

12 - تسلیم و انقیاد کامل ابراهیم (ع) و فرزندش اسماعیل (ع)، در برابر فرمان خداوند

اِنِّیْ اُذْبِحُکَ فَاَنْظِرْ مَاذَا تَرِیْ قَالَ یٰبُتْ اَفْعَلْ مَا تُوْمِرُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 103 - 1,4

1 - تسلیم ابراهیم (ع) و فرزندش اسماعیل (ع)، در برابر فرمان خداوند به ذبح

اِنِّیْ اُرِیْ فِی الْمَنَامِ اِنِّیْ اُذْبِحُکَ .. قَالَ یٰبُتْ اَفْعَلْ مَا تُوْمِرُ ... فَلَمَّا اَسْلَمَا

4 - تسلیم اسماعیل (ع) در برابر فرمان ذبح شدن، نشانه حلم و بردباری او است.

فَبَشِّرْهُ بِغُلْمٍ حَلِیْمٍ .. فَلَمَّا اَسْلَمَا وَتَلَّهَ لِلْجَبِیْنِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 104 - 1

1 - ندای خداوند به ابراهیم (ع)، پس از تسلیم آن حضرت و فرزندش اسماعیل در برابر فرمان ذبح

فَلَمَّا اَسْلَمَا .. وَنَدِیْنَهُ اَنْ یَّابْرَهَیْمَ

13- انقیاد امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 8

8 - رسیدن امت ها به مقام تسلیم در گرو بعثت پیامبران؛ آموزش کتاب آسمانی و معارف و احکام دینی و پاک شدن از آلودگیهاست.

مَنْ ذَرِیْتِنَا اُمَّهٌ مُّسَلَّمَةٌ لَّکَ .. رَبَّنَا وَابْعَثْ فِیْهِمْ رَسُوْلًا مِنْهُمْ یَتْلُوْا ... یُزَکِّیْهِمْ

به نظر می‌رسد درخواست ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) برای بعثت پیامبری از میان ذریه آنها در پی درخواست تشکیل «امت مسلمه» بدین جهت باشد که: بعثت و هدفهای آن، از ضروریات بنیادی برای تشکیل «امت مسلمه» است.

14- انقیاد انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 222

6- تسلیم بودن در برابر فرمان خداوند ، مرتبه ای از مقامات انبیای الهی است .

أمرت أن أكون من المسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 47 - 2

2- پیامبران ، تسلیم امر خدا و مطیع فرمان های او ، بدون هیچ تعلل و درنگ

فلا تسئلن ما لیس لک به علم . . قال رب انی أعوذبک أن أسئلك ما لیس لی به علم

15- انقیاد انبیای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 44 - 4

4- پیامبران یهود ، تسلیم در برابر خداوند و قوانین او

یحکم بها النبیون الذین اسلموا

«الذین اسلموا» صفت توضیحی برای «النبیون» است.

16- انقیاد انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 60 - 5

5- خداوند ، می تواند انسان ها را خوی فرشتگی بخشد و آنان را مطیع و فرمانبر خویش قرار دهد .

و لو نشاء لجعلنا منکم ملئکه فی الأرض یخلفون

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که مراد از «لجعلنا منکم ملئکه» این باشد که، می توانیم خوی عصیان و طغیان را از شما باز گیریم و

شما را همانند ملئکه مطیع و فرمانبردار خود قرار دهیم. علامه در «المیزان» این احتمال را پذیرفته اند.

17- انقیاد اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 15

15 - اهل کتاب و مسلمانان ، در تسلیم بودن در برابر خدای واحد ، عقیده مشترک دارند .

وقولوا امتنا .. ونحن له مسلمون

ص: 223

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که «نحن له ..» سخنی باشد که مسلمانان، از زبان خود و اهل کتاب گفته باشند.

18- انقیاد باد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 81 - 2

2- حرکت تند باد ها ، با فرمان حرکت سلیمان (ع) انجام می گرفت .

و لسلیمن الریح عاصفه تجری بأمره

19- انقیاد برادران یوسف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 32

32- « از امام هادی (ع) درباره سخن خداوند « وخرّوا سجّداً » سؤال شد آن حضرت پاسخ دادند : « أما سجود یعقوب و ولده لیوسف فإنه لم یکن لیوسف وإنما کان ذلک من یعقوب و ولده طاعه لله و تحیه لیوسف ;

سجده یعقوب و پسرانش برای یوسف نبود ؛ بلکه این سجده ها برای اطاعت از خدا و احترام به یوسف بود».

20- انقیاد بندگان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 1

1 - ایمان به آیات الهی و تسلیم محض بودن در برابر خداوند ، دو ویژگی بارز بندگان خاص خداوند است .

یعباد .. الذین ءامنوا بایتنا و کانوا مسلمین

21- انقیاد پرندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فیل - 105 - 3 - 2

2 - پرندگان ، مطیع فرمان خداوند و در خدمت اهداف او هستند .

وَأَرْسَلْ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ

ص: 224

22- انقیاد پیروان شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 12

12 - شعیب (ع) و مؤمنان به رسالتش ، انسانهایی تسلیم در برابر مشیت های خداوند

و ما یكون لنا أن نعود فيها إلا أن يشاء الله ربنا

23- انقیاد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 9

9 - صبر در برابر تحمل شکنجه های فرعون و تسلیم خدا بودن تا آخرین لحظه حیات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه خداوند

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمین

24- انقیاد جبرئیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 97 - 3

3 - جبرئیل ، نه از سر خود بلکه به اذن خدا و فرمان او ، قرآن را بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرود آورد .

فإنه نزله علی قلبک یاذن الله

25- انقیاد جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 1

1 - جنیان در خدمت سلیمان (ع) ، هر چه او می خواست انجام می دادند .

و من الجنّ من یعمل بین یدیه . . . یعملون له ما یشاء

26- انقیاد جنبندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 225

8- همه موجودات زنده، تحت فرمان و حاکمیت خداوند هستند .

ما من دابة إلا هو اأخذ بناصيتها

«ناصیه» به قسمت جلوی سر گفته می شود و گاهی به موهای جلوی سر نیز به اعتبار رستنگاهش، اطلاق می گردد. گرفتن جلوی سر و یا موهای آن، کنایه از تسلط و حاکمیت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 49 - 1,6

1- تمامی جنبندگان عالم در برابر خداوند، همواره منقاد و ساجدند .

و لله يسجد ما فى السموت و ما فى الأرض من دابة و الملائكة

6- همه جنبندگان در برابر خداوند منقادند و استکبار نمیورزند .

و لله يسجد ما فى السموت و ما فى الأرض من دابة . . . و هم لا يستكبرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 1

1 - سجده (خضوع و انقیاد) اهل آسمان و زمین و نیز خورشید، ماه، ستارگان، کوه ها، درختان و جنبندگان برای خدا

ألم تر أن الله يسجد له من فى السموت و من فى الأرض . . . و الشجر و الدواب

«سجود» (مصدر «يسجد») به معنای اظهار خضوع و انقیاد است.

27- انقیاد حواریون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 111 - 4,7,8,9

4 - دستیابی حواریون به مقام تسلیم و ایمانی راستین در پی پذیرش دعوت خاص خداوند .

7- تسلیم در برابر دستورات خداوند و رسولش مسیح (ع) از ویژگی های بارز حواریون مسیح

و اشهد باننا مسلمون

جمله «ءامنوا بی و برسولی» حکایت از آن دارد که متعلق «مسلمون» اوامر خدا و رسول او حضرت مسیح است.

8- حواریون پس از اظهار ایمان خالصانه ، از خداوند خواستند تا بر نیلشان به مقام تسلیم گواه باشد .

و اذ او حیت . . . و اشهد باننا مسلمون

9- حواریون عیسی (ع) از وی خواستند تا به تسلیمشان در برابر خدا و رسولش گواه باشد .

قالوا ءامنا و اشهد باننا مسلمون

برداشت فوق بر این اساس است که مخاطب فعل «اشهد» حضرت عیسی (ع) باشد. نیابردن رینا و مانند آن در مقام درخواست از خداوند می تواند مؤید این احتمال باشد.

ص: 226

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 112 - 6

6 - حواریون عیسی (ع) تا قبل از نزول مائده، در مراحل پایین ایمان و فاقد روحیه تسلیم در برابر خدا بودند.

اذ قال الحواریون یعیسی ابن مریم .. قال اتقوا الله ان کنتم مؤمنین

28- انقیاد خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 17

17- همه کار های شگفت خضر (ع)، به فرمان خداوند صورت گرفت و دیدگاه شخصی او در آن دخالتی نداشت.

رحمه من ربك و ما فعلته عن امری

ضمیر مفعولی در «ما فعلته» به قرینه ذیل آیه، به جامع تمام ماجراها بر می گردد، نظیر «آنچه دیدی» یا «آنچه انجام دادم».

29- انقیاد خورشید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 2 - 15، 5

5- خورشید و ماه مقهور خدا و رام فرمان اویند.

سخر الشمس و القمر

«تسخیر» (مصدر سخر) به معنای رام کردن و غلبه یافتن است.

15- نظام هستی (برافراشته بودن آسمانها، رام بودن خورشید و ماه به فرمان خدا و حرکت آنها) دلیل و آیتی بر ربوبیت خداوند

الله الذی رفع السموت .. لعلکم بلقاء ربکم توقنون

چون خداوند در ابتدای آیه با جمله «الله الذی ..» توصیف و معرفی شد، ظاهر آن بود که در جمله «لعلکم ...» نیز «لعلکم بلقاء الله» آورده شود. این تعویض؛ یعنی، آوردن «ربکم» به جای «الله» می رساند که مقصود اصلی از توصیف «الله» به ویژگیهای یاد شده، اثبات ربوبیت اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - سجده (خضوع و انقیاد) اهل آسمان و زمین و نیز خورشید ، ماه ، ستارگان ، کوه ها ، درختان و جنبندگان برای خدا

ألم تر أن الله يسجد له من في السموات ومن في الأرض . . . والشجر والدواب

«سجود» (مصدر «يسجد») به معنای اظهار خضوع و انقیاد است.

ص: 227

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 29 - 6

6 - خورشید و ماه ، مقهور و مسخر (تحت فرمان) خداوندند .

و سَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 13 - 3

3 - خورشید و ماه ، مسخر خدا و رام اراده او

و سَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 5 - 6

6 - خورشید و ماه ، مسخر خدا و رام اراده او هستند .

و سَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ

30- انقیاد در برابر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 4

4 - توحید ربوبی و انقیاد در برابر خدا ، ملاک داوری خداوند میان انسان ها در قیامت

إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .. أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ

ارتباط این آیه با آیه پیشین، این معنا را می رساند که ملاک ارزیابی خداوند در داوری میان فرقه های گوناگون مردم در قیامت، اصل «توحید ربوبی و خضوع و انقیاد در برابر او» خواهد بود.

31- انقیاد درختان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - سجده (خضوع و انقیاد) اهل آسمان و زمین و نیز خورشید ، ماه ، ستارگان ، کوه ها ، درختان و جنبندگان برای خدا

ألم تر أنّ الله يسجد له من فى السموت و من فى الأرض . . . و الشجر و الدواب

«سجود» (مصدر «يسجد») به معنای اظهار خضوع و انقیاد است.

ص: 228

32- انقیاد روح (اسم خاص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قدر - 97 - 4 - 7

7 - فرشتگان و روح ، تسلیم خداونداند و کار های آنان به اذن او انجام می گیرد .

تنزل الملكة و الروح فیها یاذن ربهم

33- انقیاد رود نیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 6

6 - رود نیل از جانب خداوند ، مأمور افکندن صندوق حامل موسی (ع) به ساحل بود .

فلیلقه الیم بالساحل

جمله «فلیلقه الیم»، علاوه بر این که به مادر موسی می فهماند که افکنده شدن موسی (ع) به ساحل قطعی است، از این حقیقت نیز حکایت می کند که آب به امر تکوینی خداوند، مأمور است که این عمل را انجام دهد.

34- انقیاد زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 1,4,5,9,11

1- خداوند ، در پی غرق شدن کافران قوم نوح ، به زمین فرمان داد تا آب های خود (آب های زیرزمینی) را فرو برد .

فکان من المغرقین. وقیل یأرض ابلعی ماءک

مراد از «ماءک» آبهایی است که تا پیش از طوفان در منابع زیرزمینی وجود داشت و به امر خداوند بر سطح زمین ظاهر شده بود. اضافه کلمه «ماء» به ضمیر «ک» گویای این معناست.

4- با فرمان الهی به آسمان و زمین ، آب ها کاسته شد ، جریان طوفان نوح تمام شد و کشتی نجات ، به سلامت بر کوه جودی مستقر گردید .

و غیض الماء و قضی الأمر واستوت علی الجودی

5- زمین، آسمان و همه عوامل هستی، در اختیار خدا و گوش به فرمان او هستند.

يَأْرُضُ اِبْلَعِي مَاءَ كَ وَ يَسْمَاءُ اَقْلَعِي وَ غِيضُ الْمَاءِ

9- «عن أبي عبد الله (ع) . . . أمر الله الأرض أن تبلع مائها و هو قوله « و قيل يا أرض ابلعي مائك . . . » . . . فبلعت الأرض ماءها فأراد ماء السماء أن يدخل في الأرض فامتنعت الأرض من قبولها و قالت : إنما أمرني الله عز و جل أن أبلع مائي فبقى ماء السماء على وجه الأرض و استوت السفينه على جبل الجودي و هو بالموصل جبل عظيم ، فبعث الله جبرئيل فساق الماء إلى البحار حول الدنيا . . . ;

[در مورد طوفان نوح] از امام صادق(ع) روایت شده است که: خداوند به زمین فرمان داد تا آب خود را فرو برد و این سخن خداست

ص: 229

که فرمود: «... یا ارض ابلعی مائک...»... پس زمین آب خود را فرو برد. آبی که از آسمان آمده بود خواست در زمین فرورود، زمین از قبول آن امتناع کرد و گفت: خدای عزوجل مرا فرمان داده فقط آب خود را فرو ببرم، پس آب آسمان روی زمین باقی ماند و کشتی بر کوه جودی قرار گرفت و آن کوه بزرگی است در موصل. پس خداوند جبرئیل را برانگیخت و او آبها را به دریاهاى اطراف دنیا سوق داد...».

11- «عن أبی عبدالله (ع) . . . قال الله تعالى للأرض: « ابلعی ماءک » فبلعت ماءها من مسجد الکوفه كما بدأ الماء منه و تفرّق الجمع الذی کان مع نوح فی السفینه . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده که خداوند [در طوفان نوح] به زمین گفت: «آب خود را فرو ببر». زمین آب خود را از مسجد کوفه فرو برد، همان گونه که از آن جا هم آغاز به بیرون آمدن کرده بود و گروهی که با نوح در کشتی بودند متفرق شدند...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 11 - 4، 3

3 - خداوند ، به آسمان و زمین فرمان داد تا - خواه یا ناخواه - در مسیر تعیین شده به حرکت در آیند و فرمان ببرند .

فقال لها و للأرض اتّیا طوعاً أو کرهًا

«طوع» به معنای رغبت و میل و «کره» به معنای بی میلی و عدم رغبت است.

4 - آسمان و زمین فرمانبر اراده الهی ، از سر میل و رغبت

قالتا أتینا طائعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 5 - 4، 1

1 - زمین ، مطیع و گوش به فرمان خداوند است .

و أذنت لربّها

4 - زمین ، برای اطاعت از فرمان خداوند ، شایستگی و آمادگی لازم را دارد .

و حَقَّتْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 5 - 2

2- زمین ، دریافت کننده وحی و فرمان الهی و مطیع آن

بأن ربك أوحى لها

35- انقیاد زنبور عسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 69 - 4,5

4- خداوند ، به زنبور های عسل برای حرکت منقادانه و خاشعانه در راههایی که پروردگارشان تقدیر فرموده ، الهام کرده است .

ص: 230

فاسلکی سبیل ربّک ذللاً

برداشت فوق بر اساس این نظریه است که «ذللاً» حال برای فاعل فعل «فاسلکی» - که ضمیر «أنت» است - باشد.

5- زنبور های عسل در برابر الهام های خداوند به آنها ، خاشع و منقاد بوده و در مسیر تعیین شده در طبیعت ، گام برمی دارند .

فاسلکی سبیل ربّک ذللاً

36- انقیاد سایه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 15 - 6

6- سایه های موجودات عالم ، به خدا سجده می برند و مطیع و فرمانبردار اویند .

و لله یسجد من فی السموت . . . و ظلّهم

«ظلال» (جمع ظل) به معنای سایه هاست.

37- انقیاد سایه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 48 - 8

8- گردش سایه های اجسام ، نشانگر سجده ، انقیاد و تذلل آنها در برابر خداوند است .

أولم یروا إلی ما خلق الله من شیء یتقیوا ظلله عن الیمین و الشمال سجداً لله و

38- انقیاد ستارگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 1

1 - سجده (خضوع و انقیاد) اهل آسمان و زمین و نیز خورشید ، ماه ، ستارگان ، کوه ها ، درختان و جنبندگان برای خدا

ألم تر أنّ الله یسجد له من فی السموت و من فی الأرض . . . و الشجر و الدواب

«سجود» (مصدر «یسجد») به معنای اظهار خضوع و انقیاد است.

39- انقياد شتر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - مؤمنون - 23 - 22 - 3

ص: 231

3- رام بودن شتر برای بشر و مکانیسم طبیعی قرار گرفتن و حرکت کشتی بر سطح آب تدبیری الهی است .

و علیها و علی الفلک تحملون

40- انقیاد شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 12، 17

12 - شعیب (ع) و مؤمنان به رسالتش ، انسانهایی تسلیم در برابر مشیت های خداوند

و ما یكون لنا أن نعود فیها إلا أن یشاء الله ربنا

17 - شعیب (ع) ، علم مطلق خداوند را دلیل پذیرش ربوبیت وی و تسلیم در برابر مشیتهايش دانست .

قال . . . إلا أن یشاء الله ربنا وسع ربنا كل شیء علماً

41- انقیاد صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 103 - 3

3- تسلیم در برابر فرمان خداوند ، از نشانه های صالحان

ربّ هب لی من الصالحین . . . فلما أسلما و تله للجبین

42- انقیاد طبیعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 77 - 9

9- طبیعت ، مقهور اراده خداوند و مجری فرمان او است .

فاضرب لهم طریقاً فی البحر یبسا

«ضرب» در «اضرب لهم» به معنای ساختن و قراردادن است. فرمان ایجاد راهی خشک در دریا، فرمان به اعجاز است و از مقهور بودن دریا در برابر اراده خداوند، حکایت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 63 - 6

6 - طبیعت و مظاهر آن ، با اذن خدا مقهور اراده بندگان خاص او است .

أن اضرب بعصاك البحر فانقلب

ص: 232

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 42 - 7

7 - طبیعت ، تحت تسخیر و فرمان خداوند

ارکض برجلک هذا مغتسل بارد و شراب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 30 - 3

3 - قوانین مادی عالم طبیعت ، مقهور اراده خداوند

و بشروه بغلم . . . و قالت عجوز عقیم . قالوا کذلک قال ربّک

تعبیر «کذلک قال ربّک»، می رساند که عوامل طبیعی مانع اراده الهی نیست؛ بلکه اراده او نافذ بر هستی است.

43- انقیاد عاقلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 32 - 2

2 - اهل عقل و اندیشه ، تسلیم در مقابل پیام وحی ؛ و نه در ضدیت با آن

أم تأمرهم أحلمهم بهذا

استفهام انکاری، می رساند که خردمندان واقعی، هرگز مردم را به ستیزه با پیام وحی دعوت نمی کنند.

44- انقیاد عوامل طبیعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 5

5- زمین ، آسمان و همه عوامل هستی ، در اختیار خدا و گوش به فرمان او هستند .

یأرض ابلعی ماءک و یسماء أقلعی و غیض الماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- عوامل طبیعی ، تحت امر خدا و مجاری تحقق اراده او است .

ألم تر أنّ الله سخر لكم ما في الأرض . . . ويمسك السماء أن تقع على الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 233

6 - عملکرد عوامل طبیعی ، در پرتو فرمان و اراده الهی

اللّٰه الذی سخّر لکم . . . بأمره

انتساب جریان کشتی ها به امر الهی - با این که حرکت کشتی بر آب طبق قوانین طبیعی و خواص فیزیکی صورت می گیرد - بیانگر مطلب یاد شده است.

45- انقیاد کاتبان وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 16 - 2

2 - نویسندگان قرآن در صحیفه های پاک و والا مرتبه ، کاتبانی راست گفتار ، مطیع خداوند و درست کرداراند .

بأیدی سفره . . . برره

«برره» و «ابرار» به یک معنا است؛ جز این که «برره» مبالغه بیشتری دارد؛ زیرا جمع «بَرّ» است و «بَرّ» مبالغه بیشتری از کلمه «بَارّ» (مفرد «ابرار») دارد (مفردات راغب). از جمله معانی ای که برای «بَرّ» ذکر شده، «صلاح و درست کاری»، «اطاعت» و «صداقت» است. (لسان العرب)

46- انقیاد کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 28 - 9

9- کافران به هنگام مرگ ، تسلیم و منقاد می شوند .

الکفرین . الذین تتوفّهم الملئکه ... فألقوا السلم

47- انقیاد کوه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 1

1 - سجده (خضوع و انقیاد) اهل آسمان و زمین و نیز خورشید ، ماه ، ستارگان ، کوه ها ، درختان و جنبندگان برای خدا

ألم تر أن الله يسجد له من في السموات و من في الأرض . . . و الشجر و الدواب

«سجود» (مصدر «يسجد») به معنای اظهار خضوع و انقياد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 234

1 - کوه ها ، تحت تسخیر خدا و رام او هستند .

إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ

48- انقیاد لقمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 12 - 17

17 - « عن ابن عمر قال : سمعت رسول الله (صلى الله عليه وآله) يقول : حَقًّا أَقُولُ : لم يكن لقمان نبياً و لكن كان عبداً كثيراً التفكر حسن اليقين أحب الله فأحبه و مَنْ عليه بالحكمه . كان نائماً نصف النهار إذ جاءه نداء يا لقمان ! هل لك أن يجعلك الله خليفة في الأرض تحكم بين الناس بالحق فأجاب الصوت إن خيرني ربّي قبلت العافيه و لم أقبل البلاء و إن عزم عليّ فسمعاً و طاعه . . . فأعطى الحكمه ;

عبداللّه بن عمر می گوید: از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) شنیدم که می گفت: «به حق می گویم: لقمان، پیامبر نبود، لکن بنده ای بود اهل تفکر، دارای حسن یقین. خدا را دوست داشت و خدا نیز او را دوست داشت و با آموختن حکمت، او را مورد انعام خود قرار داد. در نیمه روز، خوابیده بود که صدایی شنید: ای لقمان! آیا دوست داری که خداوند، تو را خلیفه خود در زمین قرار دهد تا در میان مردم، به حق قضاوت کنی؟ لقمان در جواب آن صدا گفت: اگر پروردگارم، مرا مخیر کرده من عافیت را انتخاب می کنم و نه گرفتاری را و اگر بر من واجب می کند، پس سرا پا گوش و مطیع ام»... در این جا به او حکمت داده شد».

49- انقیاد ماه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 2 - 15، 5

5- خورشید و ماه مقهور خدا و رام فرمان اویند .

سخر الشمس و القمر

«تسخیر» (مصدر سخر) به معنای رام کردن و غلبه یافتن است.

15- نظام هستی (برافراشته بودن آسمانها ، رام بودن خورشید و ماه به فرمان خدا و حرکت آنها) دلیل و آیتی بر ربوبیت خداوند

الله الذی رفع السموت . . . لعلکم بقاء ربکم توقنون

چون خداوند در ابتدای آیه با جمله «الله الذی . . .» توصیف و معرفی شد، ظاهر آن بود که در جمله «لعلکم...» نیز «لعلکم بقاء الله»

آورده شود. این تعویض ؛ یعنی، آوردن «ربکم» به جای «الله» می رساند که مقصود اصلی از توصیف «الله» به ویژگیهای یاد شده، اثبات ربوبیت اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 1

ص: 235

1 - سجده (خضوع و انقیاد) اهل آسمان و زمین و نیز خورشید ، ماه ، ستارگان ، کوه ها ، درختان و جنبندگان برای خدا

ألم تر أن الله يسجد له من في السموات و من في الأرض . . . و الشجر و الدواب

«سجود» (مصدر «يسجد») به معنای اظهار خضوع و انقیاد است.

50- انقیاد ماه (گردون)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 29 - 6

6 - خورشید و ماه ، مقهور و مسخر (تحت فرمان) خداوندند .

و سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 13 - 3

3 - خورشید و ماه ، مسخر خدا و رام اراده او

و سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 5 - 6

6 - خورشید و ماه ، مسخر خدا و رام اراده او هستند .

و سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ

51- انقیاد متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 3

3 - تقوایشگان ، به آیات الهی ایمان آورده و در برابر اراده الهی تسلیم اند .

إِلَّا الْمُتَّقِينَ . يعباد ... الذين ءامنوا بآيتنا و كانوا مسلمين

52- انقياد محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - صافات - 37 - 105 - 9

ص: 236

9 - تسلیم بودن در برابر خدا و انجام فرمان او، از ویژگی های محسنان است .

فلما أسلما . . . قد صدقت الرءيا إنا كذلك نجزي المحسنين

53- انقیاد محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 20 - 2

2 - تسلیم کامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروانش ، در برابر خداوند

فقل اسلمت وجهی لله و من اتبعن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 14 - 22، 15

15 - پیامبر(صلی الله علیه و آله)، موظف به پیشگامی در تسلیم به درگاه خداوند

قل إني أمرت أن أكون أول من أسلم

22 - پیامبر(صلی الله علیه و آله) باید در بالاترین مرتبه تسلیم در برابر خداوند باشد.

قل إني أمرت أن أكون أول من أسلم

اگر اولویت مطرح شده در آیه از نظر رتبه و درجه تسلیم باشد، پیامبر(صلی الله علیه و آله) مأمور به کسب پیشتازی در مقام تسلیم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 50 - 22

22 - عن الرضا(ع) . . . ان رسول الله(صلی الله علیه و آله) لم یکن لیحرم ما أحل الله و لا لیحلل ما حرم الله و لا لیغیر فرائض الله و احکامه کان فی ذلک کله متبعا مسلما مؤدیا عن الله و ذلک قول الله عز و جل: «إن أتبع إلا ما یوحى إلی» . . .

امام رضا(ع) فرمود: . . . رسول خدا(صلی الله علیه و آله) هیچگاه در صدد حرام نمودن حلال خدا و حلال نمودن حرام خدا و تغییر دادن واجبات و احکام الهی نبود، بلکه در تمام اینها پیرو، تسلیم و بیان کننده از جانب خداوند بود. و این است، معنای سخن خداوند: «إن أتبع إلا ما یوحى إلی» . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 153 - 6

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) خود معتقد به محتوای پیام خویش و همواره پایبند به آن بود.

وأن هذا صراطي مستقيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 163 - 5,6

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارای مقام تسلیم و پذیرنده فرمانهای خدا

ص: 237

و بذلك أمرت و أنا أول المسلمين

«اسلام»، مصدر «المسلمين»، به معنای تسلیم شدن و متعلق «المسلمين» به دلیل جمله قبل فرمانهای خداوند است. بنابراین «انا أول المسلمين» یعنی من اول کسی هستم که تسلیم دستوره‌های خدا شده ام.

6 - جایگاه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مقام تسلیم، جایگاهی برتر از همه تسلیم شدگان در برابر خدا

و أنا أول المسلمين

اول بودن گاهی به اعتبار زمان است و گاهی به اعتبار رتبه و مقام. به نظر می رسد در جمله «أنا أول المسلمين» دومین معنا مراد باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 2

2 - فرمان خداوند و تقدیر او، عامل حرکت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سوی جنگ بدر

أخرجك ربك من بيتك بالحق

اسناد «أخرجك» به «ربك» می رساند که حرکت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به فرمان و تقدیر الهی بوده است، نه تصمیمی از جانب خود آن حضرت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 91 - 10 - 9

9 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) تسلیم محض در برابر پروردگار و تأثیرناپذیر از خصومت های مشرکان

و أمرت أن أكون من المسلمين

با توجه به این که در آیات پیشین (از آیه 59 به بعد)، خصومت ها و حق ناپذیری های کافران مطرح بوده، در پی آمدن جمله «و أمرت أن أكون من المسلمين» می رساند که: ای پیامبر! تو تسلیم محض در برابر خدا باش و به گفتار ناهنجار کافران بها مده.

10 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) همانند همه مردم، مکلف به پرستش خدای یگانه و تسلیم شدن در برابر او

أمرت أن أعبد ربّ هذه .. و أمرت أن أكون من المسلمين

آمدن «أمرت..» به صورت متکلم وحده، می تواند از آن جهت باشد که بفهماند پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز - با همه مقامات معنوی - مکلف به عبادت و تسلیم است و تعالی معنوی، سبب برداشته شدن تکلیف نمی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 66 - 6

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به تسلیم همه جانبه در برابر پروردگار جهان

وَأْمُرْت أَنْ أَسْلِمَ لِرَبِّ الْعَلَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 5

5 - هدایت گری ، عمل صالح و روحیه تسلیم در برابر خداوند ، از برجسته ترین ویژگی های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا... إِنْ نِيَّ مِنَ الْمُسْلِمِينَ

ص: 238

بنابراین که آیه مربوط به پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

54- انقیاد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 14،15

14 - مسلمان، در برابر خداوند، تسلیم و مطیع است.

و قولوا آمنا... و نحن له مسلمون

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که «نحن له...» مقول قول «قولوا آمنا...» است.

15 - اهل کتاب و مسلمانان، در تسلیم بودن در برابر خدای واحد، عقیده مشترک دارند.

و قولوا آمنا... و نحن له مسلمون

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که «نحن له...» سخنی باشد که مسلمانان، از زبان خود و اهل کتاب گفته باشند.

55- انقیاد مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 6،9

6 - آنچه مسلمانان مدینه، در رویارویی با احزاب متحد مشاهده کردند، بر ایمان شان به راه خود و تسلیم بودن شان افزود.

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ... و ما زادهم إِلَّا إِيْمَانًا و تَسْلِيمًا

فاعل «زاد» مصدر فعل «رأى» است. بنابراین، استفاده می شود که مشاهده دشمنان، بر ایمان مسلمانان افزوده است.

9 - مسلمانان مدینه، در غزوه احزاب، به رغم قدرت و شوکت دشمن و کارشکنی های منافقان، تسلیم امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جهاد بودند.

و لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ... و ما زادهم إِلَّا إِيْمَانًا و تَسْلِيمًا

ممکن است «تسلیمًا» به قرینه مقام (بحث جهاد و هجوم دشمن و نیز الگو بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله)) تسلیم بودن به امر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جهاد باشد.

56- انقیاد مشمولان نعمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 3

3 - برخورداران از نعمت های جاودان آخرت ، شیفتگان اطاعت پروردگار و برپا دارندگان نماز

و ما عند الله . . . للذین ءامنوا ... و أقاموا الصلوه

ص: 239

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 97 - 4

4- فرشتگان ، بدون اذن و فرمان خدا ، امری را انجام نمی دهند .

فإنه نزله على قلبك يا ذن الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اعراف - 7 - 13 - 7

7 - منزلت فرشتگان، منزلت انقیاد و تسلیم در برابر خدا، به دور از هرگونه تکبر و عصیان در برابر او

فما يكون لك أن تتكبر فيها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 30 - 1، 2

1- در پی فرمان خداوند به فرشتگان برای سجده بر آدم (ع) ، همه آنان بی استثنا در برابر او به سجده افتادند .

فقعوا له سجدین . فسجد الملائکه کلهم أجمعون

2- فرشتگان در برابر فرمان الهی سجده بر آدم (ع) ، بی چون و چرا آن را اجرا کردند .

فقعوا له سجدین . فسجد الملائکه کلهم أجمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 49 - 7

7- همه فرشتگان ، مطیع و منقاد خداوند بوده و در برابر اوامر او تمرد نمی کنند .

و لله يسجد .. و الملائکه و هم لا يستکبرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 50 - 5

5- فرشتگان ، پیوسته از اوامر و دستورات خدا اطاعت کرده و از آن سرپیچی نمی کنند (عصمت از نافرمانی)

و الملئکه . . . و يفعلون ما يؤمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 50 - 7،12

7- همه فرشتگان ، بی چون و چرا و بی درنگ ، از فرمان الهی به سجده در برابر آدم ، اطاعت کردند .

و إذ قلنا للملئکه اسجدوا لأدم فسجدوا

ص: 240

حرف فاء در «فسجدوا» بر تعقیب بدون مهلت دلالت دارد؛ یعنی، فرمان سجده به دون تأخیر انجام پذیرفت.

12- سرشت ملائکه، سرشتی فرمان بردار در برابر خدا است.

و إذ قلنا للملائکه اسجدوا .. فسجدوا إلا إبليس کان من الجنّ

تصریح به ماهیت شیطان، پس از طرح تخلف او و نیز اشاره به تفاوت ماهوی وی با فرشتگان، می تواند اشاره به مطلب بالا داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 64 - 3

3- فرشتگان در نزول بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آوردن وحی، تنها از خداوند اطاعت می کنند.

و ما ننزل إلا بأمر ربّک

گرچه در این آیه مطرح نشده است که فرشتگان بر چه کسی فرود می آیند و چه مطالبی را نازل می کنند؛ ولی به قرینه «ربک»، بارزترین مصداق برای گویندگان «ما ننزل ..»، مأموران ابلاغ قرآن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 116 - 3

3 - تمامی فرشتگان، فرمان سجده برای آدم را گردن نهادند و بی درنگ در برابر او به سجده افتادند.

فسجدوا

حرف «فا» بر نبودن فاصله بین فرمان سجده و انجام آن دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 27 - 4,8

4- فرشتگان، در هر کاری تنها گوش به فرمان خدا هستند.

و هم بأمره يعملون

«بأمره» متعلق به «يعملون» است و تقدیم آن بر متعلق خود، افاده قصر می کند.

8- ملائکه در مقابل خداوند، انقیاد و اطاعت کامل دارند.

لايسبقونه بالقول و هم بأمره يعملون

پيشی نگرفتن فرشتگان در سخن و عمل کردن بر طبق فرمان خدا، بيانگر روح تسليم و انقياد کامل آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - انبياء - 21 - 28 - 5

5- اطلاع ملائکه از علم گسترده الهی ، مانع از شفاعت خودسرانه آنان است .

يعلم . . . و لايشفعون إلا لمن ارتضى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

15 - صافات - 37 - 165 - 1

ص: 241

1 - فرشتگان ، به صف ایستاده در خدمت اجرای فرمان های خداوند هستند .

وإنا لنحن الصّافون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 73 - 1

1 - با صدور فرمان خداوند به فرشتگان برای سجده بر آدم (ع) ، بی درنگ همه آنها ، در برابر او به سجده درافتادند .

فقعوا له سجدین . فسجد الملئکه کلّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 74 - 10

10 - فرشتگان ، موجوداتی مطیع و خاضع در برابر فرمان های خداوند

فسجد الملئکه کلّهم أجمعون . إلاّ إبلیس استکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قدر - 97 - 4 - 7

7 - فرشتگان و روح ، تسلیم خداونداند و کار های آنان به اذن او انجام می گیرد .

تنزل الملئکه و الروح فیها یاذن ربّهم

58 - انقیاد ملائکه محافظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 11 - 19

19 - « عن أبی جعفر (ع) فی قوله : « له معقبات من بین یدیه و من خلقه یحفظونه من أمر الله » یقول : بأمر الله من أن یقع فی رکی ، أو یقع علیه حائط ، أو یصیبه شیء حتی إذا جاء القدر . . . یدفعونه إلی المقادیر و هما ملکان یحفظانه باللیل و ملکان بالنهار یتعاقبانہ ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدا: «له معقبات . . .» روایت شده که می فرمود: به فرمان خدا [حفظ می کنند] او را از اینکه در چاه بیفتد یا دیوار بر او فرو ریزد یا آسیبی به او برسد تا زمانی که تقدیر بیاید . . . او را به تقدیر وامی گذارند و آن محافظان، دو فرشته در شب و دو فرشته در روز به نوبت از او حفاظت می کنند».

59- انقياد موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 116 - 10

ص: 242

10 - آنچه در آسمان ها و زمین است (هستی) مطیع خدا و پرستنده اوست .

کل له قنتون

«قنوت» به معنای اطاعت و نیز عبادت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 117 - 4

4 - آفریده ، همواره در اختیار آفریننده خویش و مطیع اوست .

کل له قنتون. بدیع السموت و الأرض

برداشت فوق بر این اساس است که «بدیع السماوات» به منزله تعلیل برای «کل له قانتون» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 15 - 8,2

2- گروهی از موجودات از سر طاعت و به دلخواه بر خدا سجده می کنند و گروهی ناخواسته و برخلاف تمایل خویش .

و لله یسجد من فی السموت و الأرض طوعاً و کرهًا

«طوع» و «کره» مصدرند و در آیه شریفه به معنای اسم فاعل (طائعين) و (کارهین) می باشد. «طائع» به کسی یا چیزی گفته می شود که کاری را از روی تمایل انجام دهد و «کاره» به کسی و یا چیزی می گویند که عملی را بدون تمایل و از روی کراهت به ثمر رساند.

8- موجودات هستی و آثار آنها همواره تسلیم خدا بوده و در برابر او خاضعند .

و لله یسجد من فی السموت و الأرض طوعاً و کرهًا و ظللهم

«ظلال» در آیه شریفه می تواند به عنوان نمونه ای از آثار و تبعات موجودات، مطرح باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 3

3- باور به نقش خدا در جهان آفرینش و علم همه جانبه او و فرمانبری همگان از وی ، آدمی را به پذیرش ربوبیت مطلق او بر جهان هستی هدایت می کند .

الله يعلم . . . هو الذی یریکم البرق ... لله یسجد ... قل من رب السموت و الأرض

بیان ربوبیت خدا بر هستی با طرح سؤال از مشرکان، پس از آیاتی که صفات و ویژگیهای خداوند را مطرح کرد، می‌رساند که مضمون آیه مورد بحث به منزله نتیجه‌ای برای آیات گذشته است؛ یعنی، آگاهی همه جانبه خدا (الله يعلم . . .)، دخل و تصرف او در هستی (هو الذی یریکم ...) و خضوع همگان در برابر او (لله یسجد ...) هر اندیشمندی را به این نتیجه می‌رساند که: اوست رب و مالک همه هستی و غیر او ربوبیتی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 48 - 11، 9

9- با مطالعه ژرف موجودات مادی، می‌توان انقیاد و تذلل آنها را در برابر خداوند به دست آورد .

أولم یروا إلی ما خلق الله من شیء یتفییؤا ظلله عن الیمین و الشمال سجداً لله و

ص: 243

11- همه پدیده های مادی با خضوع تمام، خداوند را سجده می کنند .

أولم يروا .. من شيء ... سجداً لله وهم دخرون

«داخر» در لغت به معنای ذلیل است و جمله «و هم داخرون» حال برای «ظلال» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 1

1 - سجده (خضوع و انقیاد) اهل آسمان و زمین و نیز خورشید ، ماه ، ستارگان ، کوه ها ، درختان و جنبندگان برای خدا

ألم تر أن الله يسجد له من في السموت و من في الأرض . . . و الشجر و الدواب

«سجود» (مصدر «يسجد») به معنای اظهار خضوع و انقیاد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 26 - 6,3

3 - تمامی پدیده های هستی ، تنها در برابر خداوند ، خاضعانه فرمان بردارند .

و له من في السموت و الأرض كلّ له قنتون

«قنوت» - ریشه «قانتون» - به معنای «اطاعت خاضعانه» است (مفردات راغب).

6 - فرمان برداری محض موجودات عالم از خداوند ، دلیل اطاعت انسان ها از ندای او برای زنده شدن مجدد در قیامت است .

إذا دعاكم دعوة .. إذا أنتم تخرجون . و له من في السموت ... كلّ له قنتون

جمله «كلّ له قانتون» عطف به جمله «و له من في ...» است و جمله «و له من في...» را می توان به منزله دلیلی برای آیه قبل تلقی کرد. بنابراین، معنای آیه چنین می شود: به دلیل این که همه، از جمله انسان ها تسلیم محض خدایند، با صدور فرمان خداوند به برخاستن از قبر، زنده می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 8 - 6

6 - همه موجودات ، ناگزیر از اطاعت خداوند و تنها انسان دارای حق انتخاب آگاهانه

و النجم و الشجر يسجدان . . . و وضع الميزان . ألا تطغوا في الميزان

خداوند، در آیات پیشین «نجم» و «شجر» را تسلیم بی چون و چرای فرمان حق شمرده و هستی را مسخر قوانین دانسته است؛ اما تنها از انسان می خواهد که خود با اختیار و انتخاب سر بر آستان معیارها بساید.

60- انقیاد موجودات آسمان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 1

1 - سجده (خضوع و انقیاد) اهل آسمان و زمین و نیز خورشید ، ماه ، ستارگان ، کوه ها ، درختان و جنبندگان برای خدا

ألم تر أنّ الله يسجد له من في السموت و من في الأرض . . . و الشجر و الدواب

ص: 244

«سجود» (مصدر «یسجد») به معنای اظهار خضوع و انقیاد است.

61- انقیاد موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 18

18- موسی (ع) در برابر فرمان خداوند ، تسلیم بود .

رحمه من ربك و ما فعلته عن أمري

خضر(ع) برای قانع ساختن موسی (ع) کارهای خود را به فرمان الهی مستند ساخت.

62- انقیاد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 52 - 15

15 - یاری کردن دین خدا ، مشخصه ایمان آورندگان به خدا و تسلیم شدگان در برابر اوست .

نحن انصار الله امنا بالله و اشهد بانا مسلمون

جمله «امنا بالله .. » به منزله برهانی است از جانب حواریون برای دعوای یاری خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 7

7 - مؤمنان راستین در اندیشه انجام وظیفه و تسلیم بودن به مشیت خدا و پذیرای هر پیروزی و شکست در راه او

إن تصبک حسنه تسوهم قل لن یصیبنا إلا ما کتب الله لنا هو مولینا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 17

17 - مؤمنان راستین ، فرمانبران خدا و رسول از روی میل و رغبت و نه از روی اکراه و بی میلی

و یطیعون الله و رسوله

واژه «اطاعه» (مصدر یطیعون) به معنای فرمانبرداری از روی رغبت و میل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 13

13 - مؤمنان راستین ، پذیرای هر سختی و دشواری در راه خدا

وقالوا لاتنفروافی الحر

ص: 245

از اینکه خداوند منافقان را به خاطر گریز از جهاد در هوای گرم، به بهانه سختی و دشواری آن، مذمت کرده است، استفاده می شود که مؤمنان راستین از چنین خصلتی به دور بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 5

5 - مؤمن راستین کسی است که در مقام عمل، کلیه دستورهای خداوند را بی چون و چرا انجام داده و امور حال و آینده خود را تنها به او سپرده و غیر او را تکیه گاه خود قرار ندهد.

وقال موسى يقوم إن كنتم ءامنتم بالله فعليه توكلوا إن كنتم مسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 102 - 12

12 - مؤمنان، برخوردار از روح تسلیم در برابر حق

ليثبت الذين ءامنوا وهدى و بشرى للمسلمين

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که «للمسلمين» وصف دیگری برای «الذين ءامنوا» باشد نه بازگو کننده گروه دیگری از مردم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 9، 10، 3، 2، 1

1 - «حرف شنوا و مطیع هستیم»، تنها سخن همیشگی مؤمنان راستین در برابر فرا خوانده شدن آنان به پذیرش حکم خدا و داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إنما كان قول المؤمنين إذا دعوا إلى الله ورسوله ليحكم بينهم أن يقولوا سمعنا و

فعل مضارع «يقولوا» همراه با فعل «كان» بر استمرار و کلمه «إنما» - که اصطلاحاً آن را قصر افرادی می گویند - بر حصر دلالت می کند.

2 - مؤمنان راستین، به دعوت خدا و رسول او لیبیک گفته و حرف شنوا و فرمانبراند.

إنما كان قول المؤمنين إذا دعوا إلى الله .. أن يقولوا سمعنا و أطعنا

3 - مؤمنان راستین، پذیرای بی چون و چرای داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) هستند.

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ

9 - مؤمنان راستین در همه حال ، پذیرای داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی اند ، هر چند نتیجه این داوری بر ضرر آنان باشد .

وإن يكن لهم الحقّ يأتوا إليه مذعنين . . . إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا... أَن

آیات پیشین، درباره این مسأله بود که منافقان، تنها آن گاه به حکم خدا و رسول او تن در می دادند که این حکم، به نفع آنان باشد؛ ولی در آیه شریفه آمده است که: مؤمنان بی چون و چرا به این حکم گردن می نهادند. بنابراین از مقابله میان گروه منافقان و مؤمنان، می توان برداشت فوق را به دست آورد.

10 - تنها مؤمنان راستین و فرمانبر خدا و رسول او، رستگار و پیروزاند .

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ . . . وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

ص: 246

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 56 - 4

4 - مؤمنان ، وظیفه دار اطاعت و فرمان بری همه جانبه از فرمان های رسول خدا

وعد الله الذین ءامنوا. .. و اطیعوا الرسول

حذف متعلق «اطیعوا» دلیل اطلاق آن است؛ یعنی، اطاعت از رسول (صلی الله علیه و آله) شامل تمامی اوامر و نواهی او می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 53 - 9

9 - مؤمنان ، به آیه های الهی ، ایمان دارند و در برابر خداوند تسلیم اند .

من یؤمن بآیتنا فهم مسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 11

11 - مؤمنان ، در پیشگاه آیات الهی ، هیچ استکباری از خود بروز نمی دهند و تسلیم اند .

إِثْمًا یُؤْمِن بآیتنا الذین إذا ذکروا. .. و هم لایستکبرون

متعلق «یستکبرون» در آیه، بیان نشده است. به قرینه سیاق، احتمال دارد که واژه «آیات» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 10، 1

1 - مؤمنان ، برخوردار از شرح صدر و روح تسلیم و انقیاد در برابر حق

أفمن شرح الله صدره للإسلام

«شرح» به معنای بسط و سعه است و شرح صدر به معنای بسط و گشادن سینه و قلب برای تحمل و پذیرش سخن حق است. «اسلام» در دو معنا به کار می رود 1- تسلیم و انقیاد، 2- دین اسلام. گفتنی است که برداشت بالا مبتنی بر معنای نخست اسلام است آیه شریفه نیز درصدد بیان اوصاف مؤمنان است.

10 - وجود اختلاف اساسی انسان مؤمن حق پذیر و نرم دل با کافر حق ناپذیر و سنگدل ، از نظر شخصیت و سرنوشت

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه فويل للقاسية قلوبهم

«من» در آیه شریفه، اسم موصول و مبتدا است و خبر آن - به قرینه جمله بعدی (فويل للقاسية قلوبهم..)- جمله ای محذوف می باشد. تقدیر کلام چنین است: «أفمن شرح الله صدره للإسلام... كمن قسا قلبه». بنابراین می توان گفت: آیه شریفه درصدد مقایسه میان شخصیت دو انسان مؤمن و کافر و سرنوشت آنان در آینده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 1

1 - مؤمنان با علاقه و شیفتگی ، دعوت پروردگار خویش را پاسخ می دهند و فرمان او را اطاعت می کنند .

للذين ءامنوا .. و الذين استجابوا لربهم

به کار رفتن «استجابوا» - که دلالت بر طلب می کند - نشانگر آن است که مؤمنان به دنبال اجرای تکالیف الهی اند؛ نه آن که با

ص: 247

سختی آن را انجام دهند. و از این مطلب شیفتگی و علاقه آنان نسبت به تکالیف استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 7 - 9

9- فرمان الهی ، به تسلیم بودن مؤمنان در برابر صلاح‌دید پیامبر (صلی الله علیه و آله) در چگونگی تقسیم « فئ »

و ما ءاتیکم الرسول فخذوه و ما نهیکم عنه فانتھوا

با توجه به نزول آیه در مورد تقسیم فئ مطلب بالا قابل برداشت است.

63- انقیاد مهندین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 18

18 - هدایت یافتگان ، دارای روحیه تعبد و تسلیم در برابر خدا و احکام الهی

و إن کانت لکبیره إلا علی الذین هدی الله

64- انقیاد نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 1

1 - ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب و فرزندان آنان ، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

تلک أمه قد خلت

مشارالیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل و فرزندانشان است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر به لحاظ خبر (أمه) می باشد.

65- انقیاد نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 72 - 5

5- حضرت نوح (ع) در امر دعوت ، تسلیم خدا بوده و تنها به فرمان او عمل می کرد .

وأمرت أن أكون من المسلمين

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 248

7- نوح (ع)، پس از طرح استدلال خویش برای لزوم نجات فرزندش، حکم و قضاوت آن را به خداوند واگذار کرد.

إن ابني من أهلي وإن وعدك الحق وأنت أحكم الحكّمين

8- نوح (ع)، انسانی تسلیم شده در برابر خدا و قضاوت های او

إن ابني من أهلي... وأنت أحكم الحكّمين

هر چند استدلال حضرت نوح(ع) مستلزم این نتیجه بود که: نجات فرزندش براساس وعده خدا امری لازم است، ولی در کلامش به این نتیجه تصریح نکرد؛ بلکه به جای آن، حکم و قضاوت الهی را نسبت به آنچه خود و یا دیگران می اندیشند و قضاوت می کنند، متقن تر و عادلانه تر خواند تا به تسلیم بودن خویش در برابر خدا و قضاوتهای او، اعتراف کرده باشد.

66- انقیاد والدین نوجوان قصه خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 80 - 2

2- پدر و مادر جوان مقتول، به دست خضر، افرادی مؤمن و به دور از سرکشی و عصیان بودند.

فخشینا أن یرهقهما طغیناً و کفرًا

«طغیان» یعنی «بی اندازه در معصیت پیش رفتن». (مفردات راغب).

67- انقیاد هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 25 - 4

4- برادر موسی (ع) (هارون)، تنها مطیع و یاور مورد اعتماد وی در میان بنی اسرائیل

قال رب انی لا املک الا نفسی و اخی

برداشت فوق بر این مبناست که کلمه «اخی»، عطف بر «نفسی»، باشد.

68- انقیاد همسران محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند، به همسران پیامبر، در صورت اطاعت خاضعانه آنان از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام عمل صالح، وعده پاداش دوچندان داده است.

و من یقنن منکر لله و رسوله و تعمل صلحاً نوتها أجرها مرتین

ص: 249

«قنوت» (مصدر «یقنت») به معنای «اطاعت خاضعانه» است (مفردات راغب).

2 - مهیا شدن روزی کریمانه از جانب خداوند برای همسران پیامبر در صورت اطاعت خاضعانه آنان از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام دادن عمل صالح است .

و من یقنت منکرٌ لله و رسوله و تعمل صلحًا .. و أعتدنا لها رزقًا کریمًا

5 - امتیاز همسران پیامبر ، به اطاعت خاضعانه از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انجام دادن عمل صالح است .

و من یقنت منکرٌ لله و رسوله و تعمل صلحًا نوتها أجرها مرتین

6 - برخوردارى همسران پیامبر از پاداش مضاعف الهی ، منوط به تداوم اطاعت و انجام دادن عمل صالح از سوى آنها است .

و من یقنت منکرٌ .. و تعمل صلحًا نوتها أجرها مرتین

فعل مضارع «یقنت» و «تعمل» استمرار را می رساند.

69- انقیاد یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 1

1 - ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب و فرزندان آنان ، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

تلک أمه قد خلت

مشارالیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل و فرزندان ایشان است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر به لحاظ خبر (أمه) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 1

1 - ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع) ، امتی پرستشگر خدا و تسلیم در برابر او

تلک أمه قد خلت

مشار الیه «تلک» پیامبران یاد شده در آیه قبل است. به کارگیری «تلک» برای اشاره به مذکر و لحاظ خبر (أمه) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

32- « از امام هادی (ع) درباره سخن خداوند « وخرّوا سجّداً » سؤال شد آن حضرت پاسخ دادند: « أما سجود یعقوب و ولده لیوسف فإنه لم یکن لیوسف و إنما کان ذلک من یعقوب و ولده طاعه لله و تحیه لیوسف ;

سجده یعقوب و پسرانش برای یوسف نبود ; بلکه این سجده ها برای اطاعت از خدا و احترام به یوسف بود».

ص: 250

70- انقیاد یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 15,16,21

15- یوسف (ع) در عنفوان جوانی، انسانی موحد، مطیع و فرمانبردار خدا و در اوج تقوا و پرهیزگاری بود.

معاذ الله إنه ربی أحسن مثوای

16- توحید ناب و خالص یوسف (ع)، اطاعتش از خدا و تقوا و پرهیزگاری او، جلوه هایی از علم و حکمتی که خداوند به او عطا کرده بود.

ءاتینه حکماً و علماً .. قال معاذ الله إنه ربی أحسن مثوای

21- یوسف (ع) در پاسخ به دعوت و فرمان زلیخا، خداوند را سزاوارتر برای اطاعت، قدرشناسی و سپاس دانست.

قال معاذ الله إنه ربی أحسن مثوای

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 24 - 10

10- یوسف (ع) از بندگان مطیع خدا و از خالص شدگان برای او بود.

إنه من عبادنا المخلصین

مراد از «مخلصین» (خالص شدگان) این است که غیر خدا در آنان نصیبی ندارد و کاملاً در اختیار خداوند و اوامر او هستند. نه شیطان بر ایشان فرمان روایی می کند و نه اسیر هواهای نفسانی اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 101 - 19

19- تسلیم خدا بودن در تمامی عمر و در حال مردن، از دعاها و درخواست های یوسف (ع) به درگاه خداوند

توفنی مسلماً

71- اهمیت انقیاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 22 - 4

4- ارزش مندی عمل نیک ، به تسلیم محض بودن در برابر خدا است .

يسلم وجهه إلى الله و هو محسن فقد استمسك بالعروة الوثقى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 9

9- انقياد و تسليم ، روح اديان الهی و توحیدی

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه

ص: 251

72- اهمیت انقیاد مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 3

3 - روحیه تسلیم در برابر خداوند ، امری ضروری برای مبلغان دینی

و من أحسن قولاً . . . وقال إني من المسلمين

73- درک انقیاد موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 6

6 - سجود و خضوع تمامی پدیده های جهان در برابر خدا ، امری قابل درک برای انسان ها

ألم تر أن الله يسجد له من في السموت و من في الأرض

همزه در «ألم تر» برای استفهام توییخی است: «رؤیت» (مصدر «تری») به معنای دانستن و به اصطلاح از افعال قلوب است؛ یعنی، «آیا ندانستی که...». توییخ خداوند بیانگر مطلب یاد شده است؛ چه این که سجود و خضوع موجودات اگر قابل درک نبود، خداوند انسان ها را توییخ نمی کرد.

74- دلایل انقیاد ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 7

7 - ربوبیت خدا ، بر همه هستی ها و عوالم ، دلیل ابراهیم (ع) برای تسلیم شدنش در برابر خدا

أسلمت لرب العلمین

مقتضای محاوره خداوند و ابراهیم (ع) آن بود که او در پاسخ خداوند بگوید «أسلمت لك». آوردن «لرب العالمین» به جای «لك» اشاره به نکاتی دارد؛ از جمله بیان حقیقت با ارائه دلیل آن؛ یعنی، چون ابراهیم دانست که خداوند رب العالمین است، تسلیم او شد.

75- زمینه انقیاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- لازمه صداقت داشتن با خداوند ، تسلیم بودن در برابر تمامی دستورات دین و عمل به آن است .

فلو صدقوا الله لكان خيرا لهم

تعبیر «فلو صدقوا الله» - در پی «فاذا عزم الأمر» - می رساند که لازمه صداقت در برابر خداوند این است که هر گاه فرمانی از جانب شارع به گونه قطعی صادر شد، بی تأمل و بدون استثنا، پذیرفته شده و مورد عمل قرار گیرد.

76- عوامل انقیاد آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 69 - 8

8- ربوبیت خداوند ، مقتضی سلوک خاشعانه و منقادانه جهان و انسان در مسیر تعیین شده از جانب او

فاسلکی سبل ربك ذللاً

آیه شریفه هر چند درباره زنبور عسل است، ولی یاد زندگی آنان برای انسان می تواند گویای این پیام باشد که: انسان نیز مانند دیگر موجودات طبیعت، باید در مسیر پروردگارش گام بردارد.

77- عوامل انقیاد اخروی انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 6 - 5

5 - مالک و مدبر بودن خداوند بر تمام عوالم هستی ، وادار سازنده مردم به گردن نهادن در برابر حکم او در قیامت

يوم يقوم الناس لرب العالمين

«لام» در «لرب العالمين» در معنای تعلیل به کار رفته و مفاد آیه این است که فرمانبرداری کامل مردم، به جهت قرار گرفتن آنان در پیشگاه «رب العالمين» است.

78- عوامل انقیاد اخروی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 26 - 3

3 - ناتوانی کامل مشرکان در عرصه قیامت ، موجب انقیاد و تسلیم شدن آنان در برابر خداوند

ما لکم لاتناصرون . بل هم الیوم مستسلمون

ارتباط میان این آیه و آیه قبل (طرح مسأله تسلیم مشرکان پس از موضوع ناتوانی کامل آنان)، می تواند گویای این حقیقت باشد که تسلیم آنان از روی ناتوانی و از موضع ضعف است.

ص: 253

79- عوامل انقیاد انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 69 - 8

8- ربوبیت خداوند ، مقتضی سلوک خاشعانه و منقادانه جهان و انسان در مسیر تعیین شده از جانب او

فاسلکی سبل ربک ذللاً

آیه شریفه هر چند درباره زبور عسل است، ولی یاد زندگی آنان برای انسان می تواند گویای این پیام باشد که: انسان نیز مانند دیگر موجودات طبیعت، باید در مسیر پروردگارش گام بردارد.

80- عوامل انقیاد ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 28 - 2

2- آگاهی ملائکه از علم مطلق خداوند به تمامی گفتار و رفتار و حالات ، موجب انقیاد آنان و بازدارنده ایشان از هرگونه نافرمانی

لایسبقونه . . . بأمره یعملون . یعلم ما بین أیدیهم و ما خلفهم

جمله «یعلم ما . . .» می تواند در حکم تعلیل برای آیه قبل (لایسبقونه . . . بأمره یعملون) باشد؛ یعنی، چون فرشتگان آگاه اند که خداوند به تمامی حرکات آنان دانا است، از این رو گوش به فرمان خدا و تسلیم محض او هستند.

81- نشانه های انقیاد آسمان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 12 - 8

8 - زیبایی و آراستگی ، نمودی از حرکت طبیعی آسمان ها در جهت فرمان خدا *

قالتا أتینا طائعین . . . وزینا السماء الدنيا بمصیح

به کار بردن واژه «زینّا» به جای واژه های دیگر، نشانگر مطلب یاد شده است. گفتنی است ارتباط «زینّا» با تعبیر «أتینا طائعین» می رساند که زیبایی نتیجه حرکت و شکل گیری طبیعی همراه با رغبت و میل است.

82- ویژگیهای انقیاد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 8

8 - اطاعت و فرمان بری مؤمنان از خدا و رسول او ، آگاهانه و هوشمندانه است .

ص: 254

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ

برداشت فوق از تقدم «سمعنا» بر «أطعنا» قابل استفاده است.

ص: 255

8- انگور

1- آب انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 1

1- خداوند، از میوه های درختان خرما و انگور، نوشیدنیهایی برای انسان، قرار داد.

نسقیکم ممّا . . . و من ثمرت النخيل و الأعنب

«من ثمرات» جار و مجرور و - به قرینه «نسقیکم» مذکور در آیه قبل - متعلق به «نسقیکم» در تقدیر است. هم چنین بر جمله «وإن لکم فی الأنعام لعبره» عطف شده است.

2- ارزش انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 8

8 - خرما و انگور، دارای ارزش ممتاز در میان دیگر میوه ها و از نمونه های بارز فراوانی ثمر *

له جنّه من نخيل و اعناب

از اختصاص به ذکر این دو میوه از میان سایر میوه ها، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 11 - 5

5- زیتون، خرما و انگور دارای ارزشی ویژه

ینبت . . . و الزیتون و النخيل و الأعنب و من کلّ الثمرت

نامبردن از این سه میوه در بین انبوه میوه ها، می تواند به جهت ارزش ویژه این میوه ها از نظر خواص نسبت به میوه های دیگر

ص: 256

باشد.

3- انگور از آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 8

8- در فرآورده های خرما و انگور برای خردورزان ، آیت و نشانه ای از قدرت و ربوبیت خداوند است .

و من ثمرت النخيل و الأعناب تتخذون منه سكرًا و رزقًا حسنًا إن فی ذلك لآیه لقوم ی

4- اهمیت انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 20 - 4

4 - خرما ، انگور و زیتون ، اهمیت ویژه ای در تغذیه انسان دارند .

فأنشأنا لكم . . . من نخيل و أعنب . . . و شجره . . . صیغ للأكلین

5- باغ انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 99 - 8

8 - خداوند با آب باران تاکستانهای انگور و باغهای زیتون و انار را پدیدار می سازد.

و جنت من أعناب و الزیتون و الرمان

6- باغهای انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 2

2- زمین جایگاه باغهایی از درختان انگور و دربردارنده کشتزارهاست .

و فی الأرض . . . جنّت من أعنب و زرع

«جنه» (مفرد جنات) به معنای بوستان است که به اعتبار پوشش زمینش با درختان این نام بر آن اطلاق شده است و لذا کلمه درختان در برداشت آورده شد. «زرع» به معنای رویانیدن و نیز چیزی است که روییده شده باشد. در آیه شریفه معنای دوم مراد است.

ص: 257

7- باغهای انگور بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 32 - 1

1 - تقوایشگان در آخرت ، برخوردار از چندین باغ و تاکستان بزرگ ، با انگوری فراوان

حدائق و أعنبا

«حدیقه» (مفرد «حدائق») به باغی گفته می شود که اطراف آن را برجستگی های طبیعی یا دست ساز احاطه کرده باشد (لسان العرب). کلمه «حدائق» بدل برای «مفازاً» و بیانگر این است که بوستان های متعدد، گوشه ای از جایگاه سعادت و خوشبختی متقین است. نکره آوردن «حدائق» و «أعناب»، برای بیان عظمت آنها است.

8- پیدایش باغ انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 1

1 - پدید آورنده باغهایی که برخی (چون تاک) برافراشته بر پایه ها (داربست) و برخی ایستاده بر ساق و یا نشسته بر زمینند، خداوند است.

و هو الذی أنشأ جنت معروشت و غیر معروشت

«عرش» به معنای سقف است و «جنات معروشات» باغهایی است که با داربست و مانند آن سقفی برای درختان انگور فراهم می آورند. در لسان العرب آمده است: «المعروشات، الكروم و العرش ما عرشته به».

9- تعبیر رؤیای آب انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 41 - 2

2- یوسف (ع) ، رؤیای « آب گرفتن از انگور برای تهیه شراب » را به رهایی صاحب رؤیا و ساقی ارباب خویش شدن تعبیر کرد .

أما أحدکما فیسقی ربه خمراً

«سَقَى» (مصدر یسقی) به معنای نوشانیدن و یا اعطای نوشیدنی است. بنابراین «أما أحدکما فیسقی...» ; یعنی: یکی از شما به مالک و ارباب خود شراب خواهد نوشاند و ساقی او خواهد شد.

10- تعقل در درخت انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 99 - 13

13 - دوران ثمردهی تا رسیدن میوه اصله نخل و تاک انگور و درخت زیتون و انار، شایان مطالعه و تأمل و راهی برای خداشناسی است.

و من النخل . . . من أعناب و الزیتون و الرمان ... أنظروا إلى ثمره إذا أثمر و ینعه

مرجع ضمیر «ثمره» می تواند «الرمان» باشد و نیز می تواند «النخل» «اعناب» «الزیتون» به صورت بدل باشد. برداشت فوق بر این مبنا صورت گرفته است. لذا فرمان «انظروا» شامل تمامی موارد مذکور در آیه است.

11- تنوع فرآورده های انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 3

3- درختان خرما و انگور، دارای محصولات و فرآورده های گوناگون

و من ثمرت النخیل و الأعنب تتخذون منه سکرًا و رزقًا حسنًا

12- تهیه خمر از انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 4

4- تهیه شراب از خرما و انگور، در صدر اسلام رواج داشت.

و من ثمرت النخیل و الأعنب تتخذون منه سکرًا

13- خالق انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 32 - 1

1 - آب، زمین، دانه ها، انگور، سبزیجات، زیتون، نخل، بوستان، میوه و چراگاه، آفریده های خداوند و در خدمت منافع انسان و دام های آنان است.

متعاً لكم ولأنعمكم

«متاعاً» اسم مصدر و جایگزین مصدر حقیقی «تمتعاً» (بهره رساندن) است (لسان العرب). این کلمه، مفعول له و بیانگر علت پیدایش نعمت‌هایی است که در آیات پیشین ذکر شد.

ص: 259

14- درختان انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 4

4- درختان انگور، نخل های خرما و نیز سایر گیاهان علی رغم مشروب شدن از آبی با طبیعت واحد، ثمرات و میوه های مختلف و گوناگون به بار می آورند.

جنّت من أعنب و زرع و نخیل ... یسقی بماء وحد و نفضل بعضها علی بعض فی الأکل

15- رویاننده درخت انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 11 - 1

1- خداوند، رویاننده کشتزارها و درختان زیتون، خرما و انگور و تمامی محصولات کشاورزی است.

ینبت لکم به الزرع و الزیتون و النخیل و الأعنب و من کل الثمرت

16- رویش درخت انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 11 - 7

7- رویش گیاهان و درختان زیتون، نخل و تاک به وسیله آب، زمینه ای برای اندیشیدن و راهی برای خداشناسی است.

ینبت لکم به ... إن فی ذلک لآیه لقوم یتفکرون

17- رؤیای آب انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 36 - 4

4- آب گرفتن از انگور برای تهیه شراب، رؤیای یکی از دوزندانی هم بند یوسف (ع)

قال أحدهما إنی أرینی أعصر خمراً

«عصر» (مصدر أعصر) به معنای گرفتن آب از چیزی (میوه، لباس تر و ..) است. «خمر» به شراب مست کننده ای که از انگور به دست می آید، گفته می شود و مراد از «خمر» در آیه شریفه - به قرینه أعصر (آب می گرفتم) - انگور است. تعبیر کردن از انگور به شراب، به این لحاظ بوده که آن زندانی از انگور، برای تهیه شراب آب می گرفته است.

ص: 260

18- عبرت از درخت انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 2

2- درختان خرما و انگور و استحصال نوشیدنی از آنها ، مایه پند و عبرت است .

و من ثمرت النخيل و الأعب تّخذون منه سكرًا

برداشت فوق، با توجه به معطوف بودن جمله «و من ثمرات. ..» بر جمله «وإن لكم في الأنعام لعبره» است.

19- فرآورده های انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 2,5,8

2- درختان خرما و انگور و استحصال نوشیدنی از آنها ، مایه پند و عبرت است .

و من ثمرت النخيل و الأعب تّخذون منه سكرًا

برداشت فوق، با توجه به معطوف بودن جمله «و من ثمرات. ..» بر جمله «وإن لكم في الأنعام لعبره» است.

5- تمامی فرآورده های درخت خرما و انگور به جز مسکرات ، خوب و پسندیده است .

و من ثمرت النخيل و الأعب تّخذون منه سكرًا و رزقًا حسنًا

برداشت فوق، از مقابله «سكر» با «رزقًا حسنًا» قابل استفاده است. بدین معنا که تمامی فرآورده های خرما و انگور به جز مسکرات، روزی پسندیده تلقی شده است.

8- در فرآورده های خرما و انگور برای خردورزان ، آیت و نشانه ای از قدرت و ربوبیت خداوند است .

و من ثمرت النخيل و الأعب تّخذون منه سكرًا و رزقًا حسنًا إن في ذلك لأیه لقوم ی

20- فواید انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 1,7

1- خداوند، از میوه های درختان خرما و انگور، نوشیدنیهایی برای انسان، قرار داد .

نسقیکم ممّا . . . و من ثمرت النخيل و الأعب

«من ثمرات» جار و مجرور و - به قرینه «نسقیکم» مذکور در آیه قبل - متعلق به «نسقیکم» در تقدیر است. هم چنین بر جمله «وإن لکم فی الأنعام لعبیر» عطف شده است.

7- فرآورده های درختان خرما و انگور، از بهترین و سالم ترین فرآورده های خوراکی و نوشیدنی برای انسان

ص: 261

نسقيكم ممّا . . . و من ثمرت النخيل و الأعنب تتخذون منه سكرًا و رزقًا حسنًا

اختصاص به ذکر یافتن فرآورده های درختان خرما و انگور، از میان مجموعه خوراکیها و نوشیدنیها، می تواند حاکی از نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 35 - 4,5,7

4 - نقش اساسی خرما و انگور و فرآورده های آن ، در تغذیه انسان

و جعلنا فيها جنّ - ت من نخيل و أعنب . . . ليأكلوا من ثمره

از اختصاص به ذکر یافتن خرما و انگور برای تغذیه انسان ها (از میان مجموعه میوه ها و محصولات باغ ها) برداشت یاد شده به دست می آید.

5 - هدف و فلسفه آفرینش خرما و انگور از سوی خداوند ، تغذیه انسان از فرآورده های دست ساخته خود از آن درختان (مانند شیره ، عصاره ، کشمش و . . .) است .

ليأكلوا من ثمره و ما عملته أیديهم

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که «ما» در «ما عملته» موصوله (به معنای الذی) باشد؛ یعنی، «و الذی عملته أیديهم» (و آنچه دست های شان به عمل می آورد).

7 - خرما و انگور ، از غذا های آماده برای انسان ، بدون دخالت وی در آماده سازی آنها

ليأكلوا من ثمره و ما عملته أیديهم

این برداشت مبتنی بر این احتمال است که ضمیر در «عملته» به «ثمر» بازگردد.

21- فواید درخت انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 3

3- درختان خرما و انگور ، دارای محصولات و فرآورده های گوناگون

و من ثمرت النخيل و الأعنب تتخذون منه سكرًا و رزقًا حسنًا

22- منشأ پیدایش باغهای انگور

1 - پیدایش باغ های خرما و انگور بر اثر ریزش باران ، به اراده خداوند است .

فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ

«إنشاء» (مصدر «أنشأنا») به معنای پدید آوردن و پروراندن «جَنّات» (جمع «جَنّه») به معنای باغات است. «نخيل» نیز جمع

«نخیله» (خرما) و «أعناب» جمع «عنب» (انگور) است.

23- منشأ رویش انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 28 - 1

1 - خداوند ، رویاننده انگور بهوسیله بارش باران و آماده سازی زمین

فَأَنْبَتْنَا فِيهَا.. عنبًا

24- نعمت انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 34 - 3

3 - خرما و انگور ، از نعمت های الهی برای بشر

و جعلنا فیها جنّ - ت من نخیل و أعنب

25- نعمت رویش انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 28 - 5

5 - رویاندن تاک و سبزیجات ، با فرستادن باران و قابل کشت ساختن زمین ، از نعمت های خداوند و مقتضی شکرگزاری انسان از او است .

ما أكفّره... فَأَنْبَتْنَا فِيهَا... عنبًا و قضبًا

برداشت یاد شده، با توجه به این احتمال است که «کفر» در «ما أكفّره» به معنای کفران نعمت باشد.

ص: 263

9- انگیزش

1- انگیزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 113 - 8

8 - ترغیب به عبادت و تلاوت آیات الهی، (قرآن و...) در هنگام شب به همراه سجده

امّه قائمه یتلون آیت الله انا الیل و هم یسجدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 162 - 10

10 - برانگیختن وجدان ها از روش های قرآن در تربیت

افمن اتبع رضوان الله کمن بآء بسخط من الله

2- آثار انگیزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 236 - 17

17 - تحریک احساسات خیرخواهانه، از روش های قرآن، جهت ایجاد انگیزه برای انجام وظایف

متّعوهنّ... حقّاً علی المحسنین

معمولاً- جمله هایی نظیر «نیکوکاران چنین و چنان می کنند» که حکم، مستند به نیکوکاران و امثال آنان شده، برای تحریک حسّ خیرخواهی و نیکوکاری است که خداوند، از این روش استفاده کرده است.

ص: 264

3- اهمیت انگیزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 8

8 - حُسن ایجاد انگیزه به کار خیر ، برای زمینه سازی انجام آن

من ذا الذی یقرض الله قرضاً حسناً فیضاعفه له اضعافاً کثیرهً

خداوند با ذکر پاداش، ایجاد انگیزه نموده و این می تواند درسی برای همه مربیان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 21 - 10، 5

5 - تحریک عواطف انسانی از روش های قرآن برای جلوگیری از ظلم و گناه

اثماً مبیناً. و کیف تأخذونه و قد افضی بعضکم الی بعض

10 - برانگیختن وجدان انسانی از روش های قرآن برای ایجاد تعهد نسبت به رعایت پیمان های زناشویی

و کیف تأخذونه . . . و اخذن منکم میثاقاً غلیظاً

4- اهمیت زمینه انگیزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 7 - 6

6- فراهم آوردن زمینه های اشتیاق و تلاش ، گامی ضروری در برآورد استعداد ها و شایستگی های انسان است .

جعلنا . . . زینه لها لنبلوهم

در آیه شریف، زینت و زیبایی موهبت های زمین، زمینه ابتلا و آزمایش دانسته شده است. شرح آن چنین است که زیبایی ها و جلوه های زندگی، موجب انگیزش آدمی شده و او را به حرکت وامی دارد و این حرکت و تلاش، زمینه ابتلا و آزمایش را فراهم می آورد. از این ارتباط، این برداشت به دست می آید که بدون برانگیختن و به تلاش کشاندن آدمی، زمینه ای برای بروز استعدادهای او فراهم نخواهد شد.

5- جهت انگیزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22 - جهت صحیح دادن به انگیزه های درونی انسان ، از روش های تربیتی قرآن

و لا تتمنوا .. و سئلوا الله من فضله

وجود آرزو و تمایل در آدمی انکارناپذیر است و قرآن، ضمن تحریم چشمداشت به اموال دیگران، خواسته های مردم را با فراخوانی آنان به جستجوی فضل خدا، جهتی صحیح داده است.

ص: 265

6- زمینه انگیزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 21 - 4

4 - بیان نعمت ها و امکانات خدادادی ، زمینه ایجاد انگیزه فرمانبری از خداوند

اذ جعل فيكم انبياء و جعلكم ملوكاً .. ادخلوا الارض المقدسه

به نظر می رسد موسی(ع) به منظور ایجاد انگیزه فرمانبری از خداوند، نعمتهای الهی را به بنی اسرائیل یادآوری می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 11 - 5

5- انسان بر اثر خصلت شتابزدگی برای نیل به خواسته های خود ، از ابزار و وسایل شرّ و ناپسند بهره می گیرد .

و يدع الإنسن بالشرّ دعاءه بالخير و كان الإنسن عجولاً

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که باء در «بالشرّ» و «بالخير» برای استعانت باشد؛ یعنی، انسان عجول وسایل خیر و شرّ را مساوی می بیند؛ مثلاً برای رسیدن به رفاه زندگی، از ابزاری چون دزدی، استثمار و احتکار استفاده می کند.

7- عوامل انگیزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 10, 3,

3 - باور به ربوبیت خدا ، رحمت آفرینی و مالکیتش بر روز جزا ، وادار کننده آدمی به پرستش او

رب العلمین. الرحمن الرحیم. ملک یوم الدین. ایاک نعبد

9 - شایسته دانستن خدا برای عبادت و امید به رحمت های او ، از انگیزه های پرستش خداست .

الحمد لله رب العلمین. الرحمن الرحیم ... ایاک نعبد

مطرح ساختن عبادت خدا پس از توصیف او به ربوبیت، رحمانیت، رحیمیت و مالکیت روز جزا، بیانگر انگیزه های پرستش است؛ یعنی، چون خدا رب است، شایسته پرستش است و چون مردم به رحمت او نیازمندند، باید عبادتش کنند و بدان جهت که از عذاب آخرت می هراسند، باید او را پرستند.

10 - ترس از عذاب های اخروی و امید به پاداش های جهان آخرت ، از انگیزه های آدمی برای عبادت خدا

ملک یوم الدین. اءیاک نعبد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 22 - 13

13 - توجه و باور به خدادادی بودن نعمت ها ، بر انگیزنده انسان ها به پرستش خداوند است .

ص: 266

اعبدوا ربكم الذى . . . أنزل من السماء ماء فأخرج به من الثمر

از اینکه خداوند برای ایجاد روحیه پرستش در بندگان، آنان را متوجه نعمتهای الهی می کند، برداشت فوق بدست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 34 - 6

6 - هدف از طرح خلافت آدم (ع) برای فرشتگان و اثبات فضیلت و برتری او، ایجاد رغبت در فرشتگان برای اجرای فرمان الهی (سجده بر آدم (ع)) بود.

و إذ قال ربك للملائكة إني جاعل في الأرض خليفة . . . وإذ قلنا للملائكة اسجدوا لآدم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 37 - 10

10 - باور به توبه پذیری و رحیمیت خدا، ترغیب کننده شخص گنهکار به توبه و طلب آمرزش از اوست.

فتاب علیه إنه هو التواب الرحيم

هدف از تأکید بر توبه پذیری خداوند - که از حرف تأکید «ان» و ضمیر فصل «هو» و به کارگیری صیغه مبالغه «تواب» به دست می آید - ترغیب گنهکاران به توبه و طلب آمرزش از خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 69 - 5

5 - گاوی که دارای رنگ زرد خالص باشد، مایه جلب نظر بینندگان شده و مایه مسرت آنان خواهد شد. *

إنها بقره صفراء فاقع لونها تسر النظرين

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «تسر الناظرين» قید توضیحی باشد نه احترازی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 6

6 - یهودیان به انگیزه دستیابی به مزایای دنیا، همکیشان خود را کشته و آنان را از دیارشان آواره می ساختند.

ثم أنتم هؤلاء تقتلون . . . أولئك الذين اشتروا الحيوه الدنيا بالأخره

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 87 - 17

17 - هواپرستی و خودبرترینی یهود ، وادار کننده ایشان به تکذیب پیامبران و یا قتل ایشان

بما لاتهوى أنفسکم استکبرتم ففريقاً کذبتم و فريقاً تقتلون

تفريع جمله «فريقاً کذبتم و ..» به وسیله حرف «فاء» بر جمله «بما لا تهوى أنفسکم استکبرتم» گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 108 - 2

ص: 267

2- امکان نسخ و تبدیل احکام، ترغیب کننده برخی از مسلمانان ها به درخواست تغییر و تبدیل برخی از آن احکام

ما ننسخ من آیه... أم تریدون أن تسئلوا رسولکم

با توجه به آیه قبل، می توان گفت: منشأ گرایش مسلمانان به درخواست نسخ برخی از احکام، طرح مسأله نسخ و امکان آن بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 5

5 - حسادت یهود و نصارا، منشأ علاقه و تلاش آنها بر بازگرداندن اهل ایمان از اسلام بود.

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا

«حسدًا» مفعولٌ له برای «وَدَّ كَثِيرًا...» می باشد؛ یعنی، علاقه و تلاش اهل کتاب برای مرتد ساختن مسلمانان، به علت حسادت ایشان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 8

8 - باور به ربوبیت خدا بر جهان آفرینش، وادار کننده آدمی به تسلیم و اطاعت خدا

أسلمت لرب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 15

15 - باور به قیامت و حضور انسان ها در آن، زمینه ساز گرایش آدمی به انجام کارهای نیک است.

فاستبقوا الخیرت این ما تکنونوا یأت بکم اللہ جمیعاً

یادآوری قیامت پس از فرمان به انجام کارهای نیک، گویای این معناست که: انسان در صورت باور به قیامت و توجه به آن، در انجام کارهای خیر سستی نخواهد ورزید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 14

14 - ترس از خداوند ، زمینه ساز عمل به احکام اوست .

فولوا وجوهکم شطره . . . فلا تخشوههم واخشونی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 163 - 6

6 - گرایش انسان ها به شرک و پرستش غیر خدا ، از عوامل وادار کننده آنان به کتمان حقایق دینی و معارف کتاب های آسمانی است . *

إن الذین یکتُمون ما أنزلنا . . . وإلہکم إله وحد لا إله إلا هو

ص: 268

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 4

4 - حس انتقام جویی ، وادار کننده مشرکان پیرو به تبرّی از سران شرک ، نه حق جویی و حقیقت طلبی

فنتبراً منهم کما تبرّءوا منا

جمله «کما تبرّءوا منا» (چون آنان از ما بیزاری کردند و یا همان گونه که آنان از ما بیزاری جستند) بیانگر انگیزه اظهار تبرّی مشرکان پیرو است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 176 - 2

2 - ناسازگاری حقایق کتاب های آسمانی با منافع عالمان دنیاطلب ، وادار کننده آنان به کتمان آن حقایق

إن الذین یکتُمون . . . ویشترون ... ذلک بأنّ اللّٰه نزل الکتب بالحق

برداشت فوق بر این اساس است که «ذلک» اشاره به «کتمان» - که از جمله «یکتُمون . . .» به دست می آید - داشته باشد. بر این مبنا از یک سو حق ستیزی دلیل کتمان معارف و احکام کتب آسمانی دانسته شده است (ذلک [الکتمان] بأنّ اللّٰه نزل الکتب بالحق) و از سوی دیگر جمله «یشترون به ثمناً قليلاً در آیه 174» رسیدن به منافع دنیوی را دلیل و انگیزه کتمان معارف می شمرد. نتیجه این دو دلیل این است که: حقایق کتابهای آسمانی با منافع گروهی دنیاطلب ناسازگار است و این ناسازگاری مایه کتمان آن حقایق می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 22

22 - محبت خدا ، انگیزه ابرار در صرف اموال خویش برای دستگیری از مستمندان

وءاتی المال علی حبه ذوی القربی

ضمیر در «علی حبه» می تواند به «اللّٰه» یا به «المال» و یا به «اتیان المال» بازگردد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 10، 14

10 - باور به نزدیک بودن خدا به بندگان و توان او بر اجابت درخواست ها ، گرایش دهنده آدمی به ایمان و اطاعت از اوست .

فإني قرب أجيب دعوه الداع .. فليستجيبوا لي و ليؤمنوا بي

برداشت فوق از «فا»ی تفریع در «فلیستجیبوا» استفاده شده است.

14 - نقش امید به نتیجه بخش بودن عمل ، در ایجاد انگیزه برای عمل

فلیستجیبوا لی و لیؤمنوا بی لعلهم یرشدون

جمله «لعلهم یرشدون» - که امید دستیابی به ثمره عمل را مطرح می کند - می تواند به منظور ایجاد انگیزه برای اطاعت از خدا مطرح شده باشد. بنابراین امید به نتیجه عمل، محرک آدمی به سوی آن عمل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 9

ص: 269

9 - توجّه به آگاهی خداوند از اعمال ، ترغیبی بر انجام اعمال نیک

فمن فرض فيهن الحج . . . و ما تفعلوا من خير يعلمه الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 13

13 - توجّه انسان به علم خداوند نسبت به اعمال خیر ، مُشوّق او برای انجام آن

و ما تفعلوا من خير فانّ الله به عليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 237 - 17

17 - توجّه به نظارت خداوند ، زمینه ساز عمل به احکام الهی و کسب تقوا

و ان طلقتموهنّ . . . ان الله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 244 - 7

7 - توجّه و ایمان به علم مطلق خداوند ، برانگیزاننده آدمی برای اقدام به پیکار در راه او

وقاتلوا في سبيل الله و اعلموا انّ الله سميع عليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 6،12،15

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق در راه خداوند و کار های خیر

من ذا الذي يقرض الله . . . فيضاعفه له اضعافاً كثيرة

12 - ایمان به « قبض » و « بسط » الهی ، برانگیزنده آدمی به انفاق

و الله يقبض و يبسط

15 - ایمان به بازگشت و رجعت آدمی به سوی خداوند ، برانگیزاننده انسان ها به پیکار در راه او و انفاق

وقاتلوا فی سبیل اللّٰه . . . من ذا الذی یقرض اللّٰه . . . و الیه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 16

16 - اخراج از وطن و اسارت فرزندان بنی اسرائیل زمان طالوت ، محرک آنان به پیکار علیه متجاوزان

و قد أخرجنا من ديارنا و ابلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 248 - 11

11 - صندوق معهود ، یادآور و موجب برانگیختن بنی اسرائیل به پیروی از آیین موسی (پیکار در راه خدا و رهایی از اسارت

ص: 270

متجاوزان) *

و بقیه ممّا ترک ال موسی و ال هرون

ذکر جمله «بقیّه ممّا ترک . . .» شاید از این جهت باشد که به بنی اسرائیل خاطرنشان سازد که پیوند مذهبی خود را با موسی (ع) قطع نمایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 254 - 9

9 - ایمان و توجّه به ویژگی های قیامت (نبود داد و ستد و دوستی و شفاعت) برانگیزاننده انسان به انفاق و اعمال خیر

انفقوا . . . من قبل ان یأتی یوم لا بیع فیہ ولا خله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 6

6 - توجّه به پاداش های الهی برای انفاق در راه خدا ، برانگیزنده آدمی به انفاق

لهم اجرهم عند ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 9

9 - نشان دادن عاقبت و فرجام اعمال نیک و بد ، از روش های قرآن برای تربیت آدمی و ترغیب وی به رعایت احکام و مقرّرات دینی

ایوّد احدکم . . . فاحترقت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 13

13 - توجّه به غنای الهی و ستایش وی از انفاق کنندگان ، برانگیزنده آدمی به انفاق از اموال پاکیزه خویش

واعلموا أنّ اللّه غنیّ حمید

مقصود از توجّه دادن مؤمنان به بی نیازی خداوند و نیز ستایش وی از انفاق کنندگان، ایجاد انگیزه انفاق صحیح در آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 268 - 7

7 - خداوند ترغیب کننده آدمی به انفاق ، با وعده آمرزش گناهان و فزونی رزق

و الله يعدكم مغفره منه و فضلا

کلمه «فضلا» به قرینه مقابله آن با وسوسه شیطان بر تهیدستی، به معنای فزونی در رزق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 270 - 4,9

ص: 271

4 - تشویق خداوند به انفاق و نذر ، هر چند اندک باشد .

و ما انفقتم من نفقه او نذرتم من نذر فان الله يعلمه

دانایی و آگاهی خدا به اعمال نیک، کنایه از پاداش وی و غرض از بیان پاداش، ترغیب بر اعمال نیک است.

9 - توجه به علم خداوند به انفاق ها و نذر ها ، برانگیزنده آدمی به انفاق و وفای به نذر

و ما انفقتم من نفقه او نذرتم من نذر فان الله يعلمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 271 - 6,9

6 - بهره گیری قرآن از نفع طلبی انسان ، برای عمل به نیکیها

و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خير لكم

9 - توجه به دانایی گسترده خداوند بر اعمال ، برانگیزنده آدمی به انفاق

ان تبدوا الصدقات .. و الله بما تعملون خبير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 18

18 - بهره گیری قرآن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، در تشویق آنان به اعمال نیک

و ما تنفقوا من خير فلا نفسكم .. و ما تنفقوا من خير يوف اليكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 273 - 13

13 - توجه به علم خداوند نسبت به انفاق ها و اعمال خیر ، برانگیزنده آدمی به انفاق و انجام آن اعمال

و ما تنفقوا من خير فان الله به علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 4,5

4- وعده الهی بر پاداش اهل انفاق ، بر انگیزنده آدمی به آن

فلهم اجرهم عند ربهم

5- نقش وعده به پاداش و تضمین آن ، در ترغیب به عمل خیر

فلهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 6

6- وعده پاداش به اهل ایمان دارای عمل صالح از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه به ایمان و عمل صالح

لهم اجرهم عند ربهم

ص: 272

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 280 - 12

12 - آگاهی به فرجام اعمال نیک (صدقه ، گذشت از وامداران تنگدست و . . .) برانگیزنده آدمی برای انجام آن اعمال

و ان تصدّقوا خیر لکم ان کنتم تعلمون

مفعول «تعلمون» در برداشت فوق خیر بودن صدقه گرفته شده است؛ و جواب شرط (ان کنتم تعلمون) محذوف می باشد یعنی: اگر به نیکی صدقه آگاه باشید صدقه خواهید داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 281 - 8

8 - توجه به قیامت و خوف از آن ، بازدارنده آدمی از اعمال ناشایست (ربا و . . .) و ترغیب کننده او به اعمال شایسته (انفاق ، صدقه و . . .)

یا ایّها الذّین امنوا اتّقوا اللّٰه و ذروا ما بقی من الرّبوا . . . و ان تصدّقوا خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 1

1 - ایمان ، خاستگاه عمل به احکام الهی

یا ایّها الذّین امنوا اذا تداینتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 9 - 3

3 - اعتقاد به قیامت ، زمینه احساس نیاز انسان به رحمت و هدایت الهی

رّبنا لا تزغ قلوبنا . . . ربّنا انک جامع الناس

بنابراینکه «رّبنا انک جامع الناس»، بیانگر علّت طلب رحمت و استمرار هدایت خداوند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - تضعیف تمایلات مادی ، زمینه تقویت انگیزه های معنوی

ذلک متاع الحیوه الدنیا و اللّٰه عنده حسن المئاب

مستفاد از ترتیب ذکرى تضعیف گرایش به مادیات (ذلک متاع الحیوه الدنیا) و تحریک به امور معنوی (و اللّٰه عنده حسن المئاب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 25 - 3

3 - نقش یادآوری قیامت ، در واداشتن انسان به تصحیح عقاید و اعمال خویش

فکیف اذا جمعناهم لیوم لا ریب فیه

ص: 273

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 19,20

19 - توجه انسان به بازگشت به خدا و اعتقاد به آن ، عامل مقاومت در برابر ولایت کافران

لا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ .. و الی اللّٰه المصیر

20 - اعتقاد به بازگشت انسان به سوی خداوند ، مقتضی پرهیز از قهر او

و يحذركم اللّٰه نفسه و الی اللّٰه المصیر

«الی اللّٰه المصیر»، بیانگر احاطه قدرت خداوند بر انسان است؛ پس باید از قهر خداوند پرهیز کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 12,14

12 - اعتقاد به حضور اعمال نیک و بد آدمی در قیامت ، عامل پرهیز از قهر خداوند

یوم تجد کلّ نفس .. و يحذركم اللّٰه نفسه

14 - ترس از خدا ، مایه ترک کردار بد

و ما عملت من سوء تودّ .. و يحذركم اللّٰه نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 31 - 3,6,10

3 - محبت راستین ، مستلزم پایبندی به لوازم آن است .

قل ان کنتم تحبون اللّٰه فاتبعونی

6 - محبت و دوستی ، مشوق و محرک انسان به عمل

قل ان کنتم تحبون اللّٰه فاتبعونی

10 - پیروی از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) ، عامل جلب محبت خداوند و آمرزش همه گناهان

فاتبعونی یحببکم اللّٰه و یغفر لکم ذنوبکم

جمع مضاف در «ذنوبکم»، افاده عموم می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 38 - 5,6

5- مشاهده حالات معنوی انسان های متعالی ، عامل توجه انسان به خدا

هنا لک دعا زکریا ربّه

6- مشاهده کمالات دیگران ، برانگیزنده انسان به درخواست کمالات از خدا برای خویش

هنا لک دعا زکریا ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 53 - 3

3- توجه به ربوبیت خدا ، برانگیزنده انسان به دعا

ص: 274

رَبَّنَا امْنَا بِمَا انزَلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 85 - 7

7 - توجه به بهره مندی مسلمانان در آخرت و زیان دیگران ، انگیزه ای برای پذیرش اسلام

و من یبتغ . . . و هو فی الاخره من الخاسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 10

10 - توجه آدمی به آگاهی خداوند به انفاق و ایثار ، زمینه ساز انجام آن

لن تنالوا . . . فانّ الله به علیم

جمله «ان الله . . .» ، به منظور تشویق ایثارگران و انفاق کنندگان، ایراد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 104 - 12

12 - بیان فرجام و آثار مثبت اعمال خیر ، از شیوه های قرآن برای سوق دادن انسان ها به آن اعمال

و لتکن منکم امه . . . و اولئک هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 109 - 3

3 - نیازمندی و کمبود ، انگیزه ای برای ستم و تعدی

و ما الله یرید ظلماً للعالمین . و لله ما فی السموات و ما فی الارض

جمله «و لله ما فی السموات . . .» ، در مقام تعلیل برای ظلم نکردن خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 10

10 - توجه به دانایی گسترده و همواره خداوند ، برانگیزنده آدمی به سوی اعمال خیر و رعایت تقوای الهی

و ما يفعلوا من خیر فلن یکفروه و اللّٰه علیم بالمتّقین

به نظر می رسد هدف از تذکر به دانایی خدا و اعمال نیک و پاداش دهی به آن، برای تشویق و ترغیب به آن اعمال نیک باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 117 - 7

7 - انگیزه کافران در انفاق های خویش ، رسیدن به زندگی پست دنیاست . *

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا

تعمید انفاق به حیات دنیا، می تواند گویای انگیزه کافران به انفاق در محدوده حیات دنیا باشد.

ص: 275

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 132 - 5

5 - امید برخورداری از رحمت الهی ، برانگیزاننده مردم برای پیروی خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

و اطیعوا الله و الرسول لعلکم ترحمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 133 - 6،7

6 - نیل به آمرزش الهی و بهشت تقوایبندگان ، برانگیزنده اهل ایمان به اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

یا ایها الذین امنوا .. و اطیعوا الله و الرسول ... سارعوا الی مغفره من ربک

جمله «سارعوا الی ...» ، بعد از امر به اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)، برای ایجاد انگیزه و نیز تشویق مؤمنان به پیروی از خدا و پیامبرش است.

7 - امید نیل به آمرزش الهی و بهشت ، برانگیزنده اهل ایمان برای شرکت در نبرد با دشمنان

یا ایها الذین امنوا .. و اطیعوا الله و الرسول ... سارعوا الی مغفره من ربک

چون آیات پیشین درباره نبرد و رویارویی با کافران بود، گویا آیات مورد بحث به منظور دستورالعملی است برای اینکه جامعه ایمانی را به گونه ای تربیت کند که دیگر همچون نبرد اُحد، دلبسته به دنیا نباشد و دچار دلهره و ترس نگردد تا همیشه بر دشمنان دین غالب شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 10

10 - تحریک عواطف و احساسات ، از روش های قرآن برای برانگیختن اهل ایمان به نیکوکاری

یا ایها الذین امنوا .. و الله یحبّ المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 135 - 4

4 - یاد خدا ، وادارکننده انسان به توبه و استغفار

ذکروا اللّٰه فاستغفروا لذنوبهم

عطف شدن استغفار بر ذکر خدا با کلمه «فاء»، که در آن معنای ترتب نهفته است، می تواند اشاره به رابطه علیّت بین ذکر خدا و استغفار باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 9

9 - اعلام برتری مؤمنان بر دیگران ، برانگیزنده آدمی به ایمان واقعی

و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

خداوند برتری مسلمانان را در گرو ایمان واقعی آنان دانسته است. و چون انسانها ذاتاً خواهان برتری بر دشمنانشان هستند، برای

ص: 276

رسیدن به ایمان واقعی انگیزه پیدا می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 145 - 14، 15

14 - جهاد برای سپاسگزاری از نعمت های الهی ، بدون چشمداشت پاداش در دنیا و آخرت از مقدسترین نوع جهاد و مبارزه

و لَمَّا يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا .. من یرد ثواب الدّٰنیا ... ثواب الاخره ... و س

از تعبیر «سنجزی» برای شاکران و تعبیر به «نوّته» برای خواستاران ثواب دنیا و آخرت به دست می آید که پاداش شاکران، جزای شکر آنان است نه اینکه مجرد اعطا باشد. اضافه بر این، کلمه «منها» دلالت می کند بر اینکه دو طایفه پیش تنها به برخی از خواسته خود دست می یابند، ولی شاکران جزای کامل دریافت می دارند.

15 - سپاسگزاری نعمت های الهی ، برانگیزنده آدمی به جهاد و انجام تکالیف دینی

و من یرد ثواب الدّٰنیا .. و من یرد ثواب الاخره ... و سنجزی الشّاکرین

به نظر می رسد خداوند مجاهدان را به سه دسته تقسیم کرده است و جمله «سنجزی الشّاکرین»، بیانگر دسته سوم می باشد. یعنی آنان که نه ثواب دنیا انگیزه جهاد آنهاست و نه ثواب آخرت، بلکه انگیزه آنان از جهاد تنها سپاسگزاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 147 - 10

10 - توجّه به « ربوبیت » خداوند ، برانگیزنده انسان به دعا و درخواست از او

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 6

6 - یادآوری علل عدم موفقیت در صحنه های اجتماعی ، از شیوه های قرآن برای ارشاد مؤمنان به روش حضور پیروزمندانه در آن صحنه ها

اذ تصعدون و لا تلون علی احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - بینش جاهلی مسلمانان احد نسبت به خداوند، برانگیزنده حسّ خودگزینی و دنیاطلبی در وجود ایشان

و طائفه قد اهتمّهم . . . یظنون بالله غیر الحقّ ظنّ الجاهلیّه

به نظر می رسد جمله «یظنون بالله . . .»، به منزله علتی باشد برای جمله «و طائفه قد اهتمّهم انفسهم».

37 - انحراف در رفتار و کردار آدمی، ناشی از انحراف در گرایش های درونی و انگیزه های او

و لیبتلی الله ما فی صدورکم و لیمحصّ ما فی قلوبکم

چون رفتار خارجی و اعمال ظاهری (فرار از جنگ، اظهار تردید در حقیقت اسلام و . . .) در این آیات نشانه تشخیص درون سینه ها معرفی شده، معلوم می گردد که رفتار و کردار آدمی نتیجه افکار اوست.

42 - توجّه انسان به دانایی خداوند به انگیزه ها و کنش های درونی برحذردارنده وی از موضعگیری های ناروا

يظنون بالله... يخفون في انفسهم... والله عليهم بذات الصدور

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 156 - 16

16 - توجه به نظارت و بينايي خداوند به كردار آدميان ، برانگيزنده آدمي به نبرد و پيكار در راه خدا (اعمال پسندیده)

ان الذين تولوا منكم... والله بما تعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 158 - 3

3 - ايمان به حشر و بقای آدمي پس از مرگ ، برانگيزنده وي برای حضور در میدان کارزار عليه دشمنان دين

ولئن مُتّم او قُتلتّم لالی الله تحشرون

خداوند با بيان اين معنا که آدمي با مرگ و يا کشته شدن ، چه در راه منافع دنيا و يا راه خدا ، به سوی او محشور می شود ، او را به جهاد ترغيب و انگيزه پيكار در راه خدا را در او تقويت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 163 - 8

8 - توجه به بينايي گسترده خداوند بر اعمال و رفتار آدمي ، برانگيزنده وي به جلب رضایت خداوند و پرهيز از موجبات خشم او

افمن اتبع رضوان الله كمن باء بسخط من الله... والله بصير بما يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 164 - 15

15 - یادآوری وضعيت نابهنجار (گمراهی آشکار) مردم پیش از بعثت ، برانگيزنده توجه و قدردانی از نعمت بزرگ رسالت پیامبر (صلى الله عليه و آله)

لقد منّ الله... وان كانوا من قبل لفی ضلال مبين

جمله «ان كانوا...» به منزله دليل است برای بزرگی نعمت رسالت. يعنی روشن است که پیش از بعثت پیامبر (صلى الله عليه و آله) در چه منجلابی از گمراهی و ضلالت فرو رفته بودید و اين پیامبر (صلى الله عليه و آله) و تعاليم قرآنی بود که شما را هدايت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 171 - 6

6 - وعده پاداش و تضمین آن، از روش های قرآن برای ترغیب مردم به ایمان و عمل

انّ الله لا یضیع اجر المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 13

13 - ترس از خدا، زمینه مسؤولیت پذیری، و ترس از غیر خدا، زمینه گریز از مسؤولیت

ص: 278

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا . . . فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 27

27 - وعده و تضمین پاداش ، از روش های قرآن برای تشویق به ایمان و تقوا

و ان تَوَمَّنَا وَ تَتَّقُوا فَلَکُمْ اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 9 - 3

3 - عواطف انسانی ، از زمینه های ایجاد انگیزه برای رعایت حقوق یتیمان جامعه

ولیکش الَّذِينَ لَوْ تَرَکُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذَرِيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 11

11 - وعده پاداش ، از روش های قرآن برای برانگیختن مردم به نیکوکاری

و ان تَک حَسَنَةً يَضَاعَفْهَا وَ يُؤْت مِنْ لَدُنْهِ اجْرًا عَظِيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 9

9 - وعده و وعید از روش های قرآن برای برانگیختن مردم به ایمان ، عمل صالح و پرهیز از کفر

انَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بآيَاتِنَا سَوْف . . . وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 58 - 18

18 - توجه به سمیع و بصیر بودن خداوند ، زمینه عمل به احکام و فرامین او

انَّ اللَّهَ يَامْرُكُم . . . انَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 84 - 10

10 - امیدآفرینی ، از روش های قرآن برای تقویت روحیه مؤمنان و برانگیختن آنان به جهاد

عسى الله ان يكفّ بأس الذين كفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 11

11 - توجه به حفظ اعمال از سوی خدا ، برانگیزنده انسان به وساطت در کار خیر و پرهیز از وساطت در کار شرّ

ص: 279

و من یشفع . . . و کان الله علی کل شیء مقیتا

جمله «کان الله . . .» در حقیقت تشویق و تهدید است و به این منظور آورده شده که با توجه به آن، انگیزه برای انجام اعمال نیک فراهم شود و ترس از انجام اعمال بد به وجود آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 13

13 - ایجاد روحیه امید به آینده و زندگی برتر معنوی و مادی، از روش های قرآن در ایجاد انگیزه برای عمل

و من یهاجر . . . یجد مراغماً کثیراً وسعه . . . فقد وقع اجره علی الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 7,9

7 - توجه به نقاط ضعف دشمن و نقاط قوت و امتیاز خویش، از عوامل تقویت روحیه

ان تکنوا تالمون فانهم یالمون کما تالمون و ترجون من الله ما لایرجون

آیه شریفه در صدد روحیه دادن به مسلمانان برای رویارویی با دشمنان است.

9 - نقش و اهمیت امید، در نیرومندی و حفظ روحیه

و ترجون من الله ما لایرجون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 107 - 14

14 - بهره برداری از انگیزه «محبوب شدن»، از روش های قرآن در ارشاد و تربیت

إنّ الله لایحب من کان خواناً اثمياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 110 - 6

6 - توجه به غفران و رحمت الهی، زمینه و انگیزه ای برای توبه و بازگشت گناهکاران به سوی خدا

و من يعمل سوءاً او يظلم نفسه ثم يستغفر الله يجد الله غفوراً رحيماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 114 - 10

10 - پاداش های الهی دارای درجات متفاوت و متناسب با انگیزه ها و رفتار آدمیان

و من يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله فسوف نؤتيه أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 119 - 7,24

7 - شیطان ، برانگیزنده مردم به قطع کردن و شکافتن گوش چهارپایان برای حرام پنداشتن استفاده از آنها

ص: 280

و لا مرنههم فليبتكن ءاذن الأنعم

«بیتک» از مصدر «تبتیک» به معنای شکافتن و قطع کردن است. در میان مشرکان جاهلی رسم بوده که گوش دام را قطع می کردند و یا می شکافتند تا نشانه حرمت گوشت او یا حرمت بارکشی از آن باشد.

24 - شیطان ، برانگیزنده مردمان به تحریف دین خدا

لا مرنههم فلیغیرن خلق الله

امام باقر(ع) در مورد «خلق الله» در آیه فوق فرمود: دین الله.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 276، ح 276؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 416، ح 4.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 120 - 3

3 - وعده های دروغین شیطان ، زمینه برانگیختن آرزو های پوچ در انسان

یعدهم و یمنیهم و ما یعدهم الشیطن الا غروراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 17

17 - استفاده از پاداش خواهی انسان از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه برای تحصیل علم و گرایش به ایمان و عمل صالح

لکن الرسخون .. أولئک سنؤتیهم أجراً عظیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 9 - 6

6 - نوید به پاداش نیک ، از روش های قرآن برای تربیت انسان ها و ترغیب آنان به اعمال صالح

وعد الله .. اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 12 - 24

24 - توجه به پاداش عمل ، محرک آدمی بر انجام آن

لئن اقمتم الصلوه . . . لا كفرن عنكم سياتكم و لادخلنكم جنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 23 - 5

5 - خداترسی یوشع وکالب ، بر انگیزنده احساس مسؤولیت آنان در برابر فرمان های موسی (ع)

قال رجالان من الذين يخافون . . . ادخلوا عليهم الباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 281

6 - هوای نفس آدمی ، گرایش دهنده او به اعمال ناپسند

فطوعت له نفسه قتل اخیه

9 - گستاخی نفس آدمی ، تا حد وادار سازی وی به قتل و جنایت

فطوعت له نفسه قتل اخیه

21 - قاییل ، - به تحریک ابلیس - برای آنکه نسلی از هاییل نماند تا بخاطر قبولی قربانی پدرشان برنسل قاییل افتخار کنند ، برادرش را کشت .

فطوعت له نفسه قتل اخیه فقتله

از امام باقر(ع) روایت شده که پس از قرائت آیه فوق فرمود: . . . ثم ان ابلیس ... فقال له: یا قاییل قد تقبل قربان هاییل و لم یتقبل قربانک و انک ان ترکته یکون له عقب یفتخرون علی عقبک و یقولون نحن ابناء الذی تقبل قربانه فقتله کیلا یکون له عقب یفتخرون علی عقبک فقتله . . .

کافی، ج 8، ص 113، ح 92؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 458.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 42 - 21

21 - توجه به خشنودی خداوند از عدالت پیشگان ، بر انگیزاننده داوران به رعایت قسط و عدل

فاحکم بینهم بالقسط إنّ الله یحب المقسطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 63 - 13

13 - ترک نهی از منکر در برابر ستمگران ، از سوی علمای اهل کتاب ، به انگیزه حفظ منافع شخصی - تأمین شده از ناحیه آن ستمگران - و یا ترس از تهدیداتشان

لولا ینهیهم الربیون و الاحبار

از امام حسین(ع) در توضیح آیه فوق روایت شده: .. و انما عاب الله ذلك عليهم لانهم كانوا يرون من الظلمه الذين بين اظهرهم المنكر و الفساد فلا يتهونهم عن ذلك رغبه فيما كانوا ينالون منهم و رهبه مما يحذرون

تحف العقول، ص 137؛ بحار الانوار، ج 100، ص 79، ح 37.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 74 - 8

8 - لزوم توجه دادن خطاکاران به رحمت و آمرزش گسترده الهی برای ترغیب آنان به توبه و استغفار

افلا یتوبون ... و الله غفور رحیم

هدف از یادآوری صفت آمرزندگی خداوند و رحمت گسترده او پس از فراخوانی خطاکاران به بازگشت و توبه، ترغیب آنان به استغفار می باشد و این درسی است برای همه کسانی که خواهان توبه و بازگشت انسانها بسوی خداوند هستند.

ص: 282

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 76 - 9

9 - دفع زیان و جلب منفعت ، انگیزه ای برای پرستش

اتعبدون من دون الله ما لایملک لکم ضراً و لانفعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 91 - 19

19 - بیان فلسفه احکام از روش های قرآن جهت زدودن شک و تردید و ایجاد انگیزه برای عمل به آن احکام

رجس من عمل الشیطن .. فهل انتم منتهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 19

19 - باور به قیامت و بازگشت به خدا و حسابرسی کردار ها زمینه ساز مراقبت بر ایمان و پرهیز از عوامل گمراهی

علیکم انفسکم .. فینبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 108 - 2

2 - توجه به احکام و قوانین شهادت بر وصیت (نقض شهادت های دروغین و بازگشت حق سوگند به دیگران) ، مایه هراس از ادای شهادت دروغ و زمینه ساز ادای شهادت به راستی و درستی

او یخافون ان ترد ایمن بعد ایمنهم

ضمیر در «یخافوا» و «ایمنهم» به شاهدان نخست بر می گردد و مراد از رد یمین «ترد ایمن» بازگشت حق سوگند به دیگران است. بنابراین «او یخافوا ان ترد...» یعنی تا شاهدان نخست بترسند که سوگند آنان نادیده انگاشته شده و حق سوگند به دیگران بازگردانده شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 110 - 33

33 - پیامبری و رسالت عیسی (ع) برانگیزنده دشمنی بنی اسرائیل با وی

و اذ کففت بنی اسرائیل عنک اذ جثتهم بالبینت

«اذ جثتهم بالبینت» رسای به این معناست که علت دشمنی بنی اسرائیل با عیسی (ع) بعثت او به پیامبری و دعوت آنان به ایمان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 111 - 5

5 - الهام خداوند و ارشاد خاص وی ، مایه دستیابی مؤمنان به مراحل عالیترا ایمان

و اذ اوحیت الی الحواریون ان ءامنوا بی و برسولی قالوا ءامنا

ص: 283

الهام خداوند به حواریون - چنانچه گذشت - بعد از قصه مائده بوده است و جمله «واتقوا الله ان كنتم مؤمنين» در آن داستان و نیز کلمه «حواریون» که به معنای یاران مخلص است حاکی از این است که آنان پیش از این الهام به عیسی (ع) ایمان داشته اند، بنابراین جمله «امنا» بیانگر نیل آنان به مراحل عالیتر ایمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 114 - 15

15 - درجات معرفت، ایمان و تقوا، مؤثر در انگیزه و نحوه نیایش به درگاه الهی و درخواست از او

هل يستطيع ربك . . . و آیه منک و ارزقنا

مقایسه سخنان مؤدبانه عیسی (ع) با سخنان ناشایست حواریون در تقاضای مائده، رسای به این است که انگیزه آدمی و نحوه نیایش وی به درگاه خدا برخاسته از درجات ایمان و معرفت اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 13 - 5

5 - توجه به آگاهی خداوند بر گفتار و کردار آدمیان، برانگیزنده آنان به ایمان

فهم لا يؤمنون . . . و هو السميع العليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 51 - 8، 12

8 - هراس از روزی که در آن جز خداوند یاور و شفیع نیست، زمینه پذیرش انذارهای انبیا

و أندر به الذین يخافون أن يحشروا إلى ربهم ليس لهم من دونه ولی ولا شفیع

12 - هراس از قیامت، زمینه ساز اجتناب از کفر و تکذیب آیات الهی است.

و أندر به الذین يخافون أن يحشروا . . . لعلهم يتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 72 - 6

6 - باور به اینکه حشر آدمی تنها به سوی خداست، برانگیزاننده او به تسلیم در برابر خداوند و پروا از اوست.

و أمرنا لنسلم لرب . . . و اتقوه و هو الذى إليه تحشرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 102 - 8

8 - توجه به انحصار ربوبيت و خالقيت خداوند برانگيزنده آدمى به پرستش اوست.

ذلكم الله ربكم لا إله إلا هو خلق كل شىء فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 122 - 10

ص: 284

10 - زیبا پنداشتن اعمال و افکار از مهمترین عوامل انگیزش آدمی است.

كذلك زين للكفرين ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 137 - 8

8 - زیبا پنداشتن عمل نقشی عمده در انگیزش انسان برای عمل دارد.

زين لكثير من المشركين قتل اولدهم شركاؤهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 162 - 10

10 - باور به ربوبیت مطلق خداوند برانگیزنده انسان به اخلاص در عبادت و انجام همه امور برای او

إن صلاتی و نسکی . . . لله رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 2 - 8

8 - انذار، نقشی مؤثر در هدایت مردم دارد.

لتنذر به و ذکری للمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 37 - 18

18 - لحظه مرگ هنگام احساس نیاز همه آدمیان به فریادری تواناست.

أین ما کنتم تدعون من دون الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 2,9

2 - شناخت ربوبیت الهی، مستلزم روی آوری انسان به دعا به درگاه اوست.

إن ربكم الله الذي .. ادعوا ربكم تضرعاً

بیان ضرورت دعا پس از بیان ربوبیت خداوند و تدبیر جهان هستی از سوی او می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

9- توجه به ربوبیت خداوند ، برانگیزنده آدمی به دعا به درگاه او

ادعوا ربکم

هدف از بیان ربوبیت خدا به انسانها، در ضمن دعوت آنان به دعا به درگاه او، ایجاد انگیزه دعا در ایشان است. یعنی باور به ربوبیت خدا همان و روی آوری به درگاه او همان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 65 - 5

ص: 285

5- هود با برانگیختن عواطف قومی مردم ، دعوت خویش را آغاز کرد .

قال یقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 70 - 7

7- تقلید از نیاکان و حفظ سنت های پیشینیان ، از انگیزه های قوم عاد برای پرستش معبودان دروغین و رویارویی با دعوت هود

قالوا . . . و نذر ما کان یعبداً اباًؤنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 29

29- اتکا و توکل بر خدا وادارکننده آدمی به درخواست نیازها از وی و نیایش به درگاه اوست .

علی اللّٰه توکلنا ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 8

8- سودجویی ، از انگیزه های ساحران برای مبارزه با موسی (ع)

قالوا إن لنا لأجراً إن کنا نحن الغلبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 120 - 3

3- توجه و آگاهی به عظمت خداوند ، وادارکننده آدمی به پرستش او و اظهار عبودیت به درگاه وی

وألقي السحرة سجدين

مجهول آوردن فعل «ألقي» حکایت از آن دارد که ساحران با دیدن معجزه موسی(ع) پی به عظمت خداوند برده و بی اختیار به درگاه او به سجده افتادند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - باور به معاد و بازگشت به خدا پس از مرگ ، عامل نه‌راسیدن ساحران مؤمن از مجازات‌ها و شکنجه‌های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - تحریک احساسات مذهبی و استکباری فرعون ، از روش‌های اشرافیان برای واداشتن وی به سرکوب موسی (ع)

و یدرک وءالهتک

گویا درباریان با یاد کردن از الهه فرعون و مخاطب قرار دادن فرعون در صدد تحریک احساسات مذهبی وی بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 10

10 - باور مصلحان یهود به ربوبیت خداوند بر بندگان ، وادارکننده ایشان به تلاش برای اصلاح جامعه و بازداري منحرفان از گناه و تجاوز

قالوا معذره إلی ربکم

برداشت فوق از آوردن اسم «رب» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 180 - 6

6 - باور به خداوند دارنده تمام کمالات و منزّه از هر نقص و عیب ، وادارکننده انسان به ستایش و پرستش اوست .

و لله الأسماء الحسنی فادعوه بها

حرف «فاء» در «فادعوه» سببیه است و دلالت می کند که لزوم پرستش و خواندن خدا به این سبب است که او همه کمالات را دارد و از هر عیب منزّه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 4،7،1

1 - دل مؤمنان راستین ، لرزان و بیمناک به هنگام یاد خدا

إنما المؤمنون الذین إذا ذکر الله وجلت قلوبهم

2 - یاد خدا از سوی هر کس ، دارای تأثیری عمیق در قلب و روح مؤمنان

إذا ذکر الله وجلت قلوبهم

مجهول آوردن فعل «ذکر» دلالت می کند که یاد خدا از سوی هر کسی که باشد آن اثر شگرف را برای مؤمنان واقعی در پی دارد.

4 - دل های بیمناک و لرزان از یاد خدا ، دارای زمینه ای مناسب برای تأثیرپذیری از تلاوت آیات قرآن

إذا ذکر الله وجلت قلوبهم وإذا تلیت علیهم آیتة زادتهم إیمنا

7 - باور به توحید ربوبی وادارکننده آدمی به توکل بر خدا و عدم اتکا به غیر او

کلمه «ربهم» علاوه بر بیان این معنا که مؤمنان واقعی، تنها خداوند را رب خویش می دانند، بیانگر علت توکل آنان نیز هست؛ یعنی چون تنها خداوند را رب خویش می دانند، فقط بر وی توکل می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 3 - 5، 3

3 - باور به خدادادی بودن امکانات، هموار کننده انفاق و بخشیدن اموال در راه خدا

و مما رزقنهم ینفقون

هدف از جمله «رزقنهم» - علاوه بر بیان این حقیقت که داراییهای انسان عطای خداوند است - تسهیل امر انفاق نیز می باشد. یعنی داراییها را خداوند در اختیار شما قرار داده است و بنابراین شایسته نیست از انفاق کردن آنها دریغ کنید.

ص: 287

5- رفتار و اعمال آدمی ، برخاسته از جهان بینی اوست .

إنما المؤمنون .. الذين يقيمون الصلوه و مما رزقنهم ينفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 10 - 3

3- تقویت روحیه نیرو های رزمنده دارای تأثیری عمیق در کسب پیروزی

بألف من الملكة .. و ما جعله الله إلا بشرى و لتطمئن به قلوبكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 61 - 10

10 - ایمان به شنوایی مطلق و علم فراگیر خدا ، در پی دارنده توکل آدمی بر او

إنه هو السميع العليم

جمله «إنه .. » تعلیلی است برای لزوم توکل بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 2

2- تشویق و تحریک اهل ایمان برای پیکار با کافران ، وظیفه ای الهی بر عهده پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يأيتها النبي حرض المؤمنين على القتال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 6

6 - محبت عمیق به خدا و رسول ، برانگیزنده انسان به اطاعت از آنان

قل إن كان ءاباؤكم .. أحب إليكم من الله و رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 27 - 5

5- ایجاد انگیزه و امید از جانب خداوند در مؤمنان خطاکار و نیز کافران ، برای توبه و بازگشت به حق

ثم یتوب اللّٰه . . . و اللّٰه غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 74 - 14

14- رفاه و امکانات مادی مسلمانان ، غیر قابل تحمل برای منافقان صدر اسلام و برانگیزنده آنان به ستیزه جویی و کینه‌ورزی

و ما تقموا إلا أن أغنیهم اللّٰه و رسوله من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 288

13 - توجه به علم همه جانبه خداوند به نهان و آشکار ، و غیب و شهود ، بازدارنده آدمی از گناه و توبه شکنی و برانگیزنده وی به خیر و صلاح

وقل اعلموا فسیری اللّٰه عملکم . . . فینبئکم بما کنتم تعملون

بیان علم همه جانبه خداوند - پس از تشویق و توصیه به توبه و عمل - می تواند به منظور مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 106 - 3

3 - جلب منفعت و دفع ضرر ، از انگیزه های عبادت و پرستش است .

ولا تدع من دون اللّٰه ما لاینفعک و لایضرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 61 - 21

21 - باور به انحصار خالقیت به خداوند ، وادار کننده انسان به پرستش او و پرهیز از شرک و دوری از گناه و استغفار از گناهان گذشته است .

هو أنشأکم من الأرض . . . فاستغفروه

برداشت فوق ، از حرف «فاء» که جمله «استغفروه . . .» را بر «هو أنشأکم . . .» تفریع کرده است به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 62 - 9

9 - پایبندی به آداب و رسوم پدران و نیاکان ، از انگیزه های مخالفت قوم ثمود با صالح (ع) و تعالیم او

أتنهنا أن نعبد ما یعبد ءاباؤنا

مراد از «ما» بتها و معبودهای پنداری مشرکان است. توصیف آنها با جمله «یعبد ءاباؤنا» اشاره به علت حکم قبل (نعبد) دارد؛ یعنی ، ما بتها را می پرستیم ، چون پدرانمان آنها را می پرستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- بردباری ابراهیم (ع) و تأسّفش بر مشکلات مردم و اعتقاد راسخش به خداوند، برانگیزنده او به شفاعت درباره قوم لوط

یجدلنا فی قوم لوط. إن ابرهیم لحلیم أوه منیب

جمله «إن ابرهیم . . .» بیانگر علّت مجادله ابراهیم(ع) درباره قوم لوط و دفاع او از ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- برخورداری شعیب (ع) از مقام نبوت، برانگیزنده او به فراخوانی مردمان به توحید و رعایت عدل و انصاف در مبادلات

قالوا یشعیب أصلوتک تأمرک . . . قال یقوم أریتم إن کنت علی بیّنه من ربی و رزقنی

ص: 289

سخنان شعیب(ع) در آیه مورد بحث ، پاسخی است به تحلیل استهزاآمیز قومش (أصلوتک). شعیب(ع) با جمله «أرءیتم...» بیان می دارد که منشأ مخالفت وی با آرا و عقاید آنان و عملکرد ناصوابشان ، مسؤولیتی است که خداوند برعهده او قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 109 - 7

7- تقلید از گذشتگان و پیروی از سنت پیشینیان ، وادار کننده مشرکان عصر بعثت به پرستش معبود های دروغین

ما یعبدون إلاّ کما یعبد ءاباؤهم من قبل

در برداشت فوق «کما» برای تعلیل گرفته شده است. بنابراین مفاد «ما یعبدون...» چنین می شود: تنها دلیل گرایش مشرکان به بت پرستی ، این است که پدرانشان بت پرست بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 9,10

9- توجه به داستان پیامبران و سرنوشت اقوام مؤمن و کافر ایشان ، وادار کننده انسان به استقامت و پایداری بر توحید و پرستش خدا

فاستقم کما أمرت

برداشت فوق ، بر این اساس است که جمله «فاستقم...» بر داستان اقوام گذشته - که در آیات پیشین از آن سخن رفته است - تفریع شده باشد.

10- توجه به قضاوت و داوری خداوند در قیامت و باور به پاداش و مجازات در آن سرا ، آدمی را به استقامت در راه دین وامی دارد .

لقضی بینهم... إن کلاً لما لیوفینهم أعمالهم... فاستقم کما أمرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 123 - 7,8

7- باور به انحصار مالکیت خداوند بر غیب هستی ، وادار کننده آدمی به پرستش خدا و توکل بر او

ولله غیب السموت و الأرض... فاعبده و توکل علیه

جمله «اعبده و توکل علیه» بر دو جمله «لله غیب السماوات و الأرض» و «إلیه یرجع الأمر کله» تفریع شده است. برداشت فوق ، ناظر به ارتباط آن با جمله نخست است.

8- باور به بازگشت همه امور به خدا و منشأ بودن او برای همه کارها، آدمی را به عبادت وی و توکل کردن بر او، وامی دارد .

وإليه يرجع الأمر كله فاعبده و توکل علیه

در برداشت فوق جمله «اعبده و توکل علیه» در ارتباط با «إليه يرجع . . .» معنا شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 8 - 7

7- محبت و علاقه افزون تر یعقوب (ع) به دو فرزندش یوسف (ع) و بنیامین ، برانگیزنده حسادت دیگر فرزندان وی نه اطلاعشان از رؤیای یوسف (ع)

إذ قالوا لـيوسف وأخوه أحب إلـى أئـننا منا

ص: 290

چنان چه یوسف(ع) رؤیای خویش را برای برادرانش نقل کرده بود و آن باعث حسادت و توطئه علیه او شده بود ، سخن از بنیامین به میان نمی آوردند و تنها به ذکر یوسف(ع) اکتفا می کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 11

11- توجه به جلال و هیبت خداوند ، وادار کننده موجودات به تسبیح و ستایش او

و یَسْبِحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلٰئِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 8

8- باور به خدادادی بودن امکانات و داراییها ، زمینه ساز پیدایش روحیه انفاق گری در انسان است .

الذین .. أنفقوا مما رزقنهم

هدف از یادآوری این حقیقت که داراییها خدادادی است ، آسان کردن امر انفاق و ایجاد روحیه انفاق گری در انسان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 12

12- بیان عاقبت نیک مؤمنان دارای عمل صالح و فرجام شوم پیروان شیطان ، روشی است برای ایجاد انگیزش آدمیان به عاقبت اندیشی .

و یرزوا لله جميعاً فقال الضعفاء للذین استکبروا .. فهل أنتم مغبون عتاً من عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 7

7- توجه به منشأ خدایی داشتن دارایی ها و ثروت ها ، مشوق انسان ها به انفاق و بخشش است .

قل لعبادی .. و ینفقوا مما رزقنهم

از اینکه خداوند، اموال و امکانات انسان را به خود نسبت داد و آنها را روزی خدادادی دانست می توان برداشت فوق را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- توجه انسان به ضعف ها و نیاز های دوران کودکی و خدمات و زحمات پدر و مادر ، برانگیزنده عواطف وی نسبت به آنان است .

وقل ربّ ارحمهما کما ربّیانی صغیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- توجه به علم و نظارت همه جانبه الهی به احوال آدمی ، برانگیزاننده وی به پرهیز از گفتار ناشایست

ص: 291

قل لعبادی یقولوا التی هی أحسن . . . ربکم أعلم بکم

یادآوری علم همه جانبه خداوند به احوال آدمیان، پس از توصیه به گزینش بهترین گفتار، می تواند به این منظور باشد که توجه به این توصیه، بازدارنده انسان از گفتار ناشایست خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 56 - 8

8- نیاز ، از عوامل گرایش انسان به خداوند

فلا یملکون کشف الضر عنکم و لاتحویلاً

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که خداوند برای گرایش دادن مشرکان به خویش، به آنان یادآوری کرده که جز من، کسی نیاز شما را روا نخواهد ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 15

15- امید به رحمت خدا و بیم از عذاب او ، برانگیزاننده مقربان الهی به یافتن وسیله و راهی برای تقرب بیشتر

یبتغون الی ربهم الوسیله . . . و یرجون رحمته و یخافون عذابه

برداشت فوق، بر این احتمال است که «أولئک» مبتدا و «الذین یدعون» خبر آن و «یرجون رحمته و یخافون عذابه» حال برای «الذین» باشد؛ یعنی، آنان در حالی که امید به رحمت خدا و بیم از عذاب او دارند، خدا را می خوانند و در جست و جوی وسیله تقرب به اویند و همین امید و ترس، انگیزه وسیله خواهی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 103 - 6

6- طرح کردن پرسش های برانگیزاننده و ایجاد زمینه برای ارائه معارف ، از روش های مورد استفاده در قرآن است .

قل هل ننبئکم بالأخسرین أعملاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 16,20

16- امید به آینده ای برتر، در تنظیم زندگی سالم و تصحیح رفتار و باور های انسان، نقش دارد.

فمن كان يرجوا لقاء ربّه فليعمل عملاً صالحاً و لا يشرك بعباده ربّه أحداً

20- توجه به ربوبیت خداوند، برانگیزاننده انسان به عبادت خالصانه او و پرهیز از شرکوری است.

و لا يشرك بعباده ربّه أحداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 65 - 10

10- توجه به نبود فراموشی در خداوند و ربوبیت او بر سراسر هستی، برانگیزنده آدمی به عبادت و اطاعت او و پایداری بر آن

و ما كان ربك نسياً . ربّ السموت ... فاعبده واصطبر لعبدته

ص: 292

تفریع لزوم عبادت بر معارف ذکر شده در جملات پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 130 - 16

16 - توجه به تدبیر خداوند و قانون مند بودن عذاب ها و کیفر های او ، برانگیزنده انسان به تسبیح و ستایش او در همه حال

و لولا کلمه . . . بحمد ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 6

6 - برخوردار شدن از رفاه و آسایش دنیوی ، شرط و انگیزه برخی از انسان ها برای عبادت خداوند

و من الناس من یعبد الله علی حرف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 61 - 6، 1

1 - ترس از خدا و قیامت ، بر انگیزاننده انسان ها به انجام کار های نیک

إِنَّ الذِّينَ هُمْ مِنْ خَشِيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ . . . أُولَئِكَ يَسْرِعُونَ فِي الْخَيْرِ

«أُولَئِكَ» اشاره به موحدان است که وصفشان در آیات پیش بیان شد. «مسارعه» (مصدر «یسارعون») به معنای شتاب کردن است.

6 - خدا ترسی و بیمناک بودن از روز رستاخیز ، برانگیزاننده انسان به پیشتازی در انجام کار های نیک

و هم لها سبغون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 28 - 13

13 - توجه و اعتقاد به آگاهی خداوند به اعمال انسان ها ، موجب برانگیختن آنان به رعایت دستورات الهی و پرهیز از نافرمانی او است .

و إن قیل لکم ارجعوا فارجعوا هو اذکی لکم و الله بما تعملون علیم

سخن تهدیدآمیز خداوند به مؤمنان (و الله بما تعملون علیم)، می تواند به منظور مطلب فوق ادا شده باشد.

16 - توجه و اعتقاد به آگاهی خداوند به حرکات و رفتار انسان ها ، موجب برانگیختن آنان به رعایت دستورات خدا و پرهیز از نافرمانی او است .

قل للمؤمنین یغضوا .. . إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا یصنعون

سخن تهدیدآمیز خداوند به مؤمنان (إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا یصنعون)، می تواند به منظور این مطلب، ادا شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 10

10 - نیاز ، بر انگیزاننده آدمی به تلاش و تکاپو

كسراب بقيعه يحسبه الظمآن ماء حتّى إذا جاءه لم يجده شيئاً

جمله «حتّى إذا جاءه» بیانگر تلاش و تکاپوی انسان تشنه برای به دست آوردن آب است که از نیازهای اصلی و حیاتی او می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 41 - 17

17 - توجه و اعتقاد انسان ها به آگاهی همه جانبه خداوند از اعمال و رفتار تمامی موجودات ، بر انگیزنده آنان به اطاعت و فرمانبری از او

ألم تر أنّ الله يَسْبِغُ له من فى السموت . . . و الله علیم بما يفعلون

یادآوری علم همه جانبه خداوند برای انسان ها در پایان آیه شریفه، می تواند حاکی از برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 15 - 10

10 - طرح سؤال و پرسش ، روشی برای برانگیختن اندیشه و تفکر ، در شناخت بهتر حقایق الهی و گزینش بهترین عقیده ها و رفتارها

قل أذلك خير أم جتّه الخلد التی وعد المتّقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 20 - 15

15 - توجه و اعتقاد به بصیرت و بینا بودن خداوند (به احوال بندگان) ، برانگیزنده آدمی به صبر و شکیبایی

و جعلنا بعضکم لبعض فتنة أتصبرون و کان ربّک بصیراً

جمله «و کان ربّک بصیراً» درصدد تحریک و تشویق مردم به صبر و شکیبایی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 40 - 9

9- توجه و اعتقاد به حیات اخروی ، برانگیزاننده آدمی به عبرت گرفتن از سرگذشت هلاکت بار اقوام پیشین و تصحیح رفتار خویش

أفلم یکنونوا یرونها بل کانوا لایرجون نشورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 6 - 3

3- استفاده از گرایش های درونی انسان ها برای تحریک آنان به تلاش و کوشش در راه خدا ، از جمله روش های هدایتی قرآن است .

ص: 294

و من جهد فإِنَّمَا يَجْهَد لِنَفْسِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 17 - 20

20 - توجه به بازگشت انسان ها به خدا ، برانگیزاننده آنان به توحید عبادی و شکر به درگاه خدا است .

و اعبدوه و اشکروا له إلیه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 22 - 8

8 - توجه به بازگشت همه امور به خداوند ، برانگیزاننده انسان به تسلیم شدن کامل در برابر او است .

و من یسلم وجهه إلی اللّٰه .. و إلی اللّٰه عقبه الأمور

ذکر «و إلی اللّٰه عقبه الأمور» پس از بیان نتیجه تسلیم همراه احسان (فقد استمسک ..)، می تواند به منظور ایجاد انگیزه در انسان باشد تا او، برای به دست آوردن عاقبت پسندیده، به دنبال مقام تسلیم برود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 11، 6

6 - ترس و امید ، برانگیزاننده مؤمنان به تهجد و شب زنده داری است .

یدعون ربّهم خوفاً و طمعاً

«خوفاً» و «طمعاً» بنابراین که مفعول لأجله باشند، مفید این معنایند که آنان به خاطر ترس و امیدی که در دل دارند، اقدام به نیایش می کنند.

11 - توجه دادن به خدایی بودن امکانات ، زمینه ساز و برانگیزاننده انسان به انفاق کردن است .

و ممّا رزقنهم ینفقون

این که خداوند در وصف انفاق کردن مؤمنان می فرماید: «از روزی هایی که ما دادیم انفاق می کنند.» حاکی است که یادآوری منشأ امکانات و روزی ها، می تواند دارای چنین نقشی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - توجه به نزدیک بودن زمان وقوع قیامت ، دارای نقشی مؤثر در رویکرد به خوبی ها است .

و ما یدریک لعلّ الساعه تکون قریباً

عدم اعلام صریح زمان وقوع قیامت و قریب الوقوع دانستن آن، چه بسا به منظور آماده ساختن مردم و هشدار به آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 10

10 - توجه به آگاهی خداوند از تمامی رفتار ها ، برانگیزاننده انسان ها به انجام عمل صالح

و اعملوا صلحاً اِتی بما تعملون بصیر

ص: 295

یادآوری خداوند به آگاه بودنش از تمامی رفتارهای انسان ها - پس از توصیه آنان به انجام عمل صالح - می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 39 - 6

6 - توجه دادن به این که منشأ کمی و زیادی روزی در دست خدا است ، برانگیزاننده انسان به انفاق

قل إنّ ربّي یبسط الرزق لمن یشاء .. و یقدر له و ما أنفقتم من شیء

از تذکر خداوند به این که انفاق عوض دارد - پس از یادآوری این حقیقت که منشأ قبض و بسط روزی خداوند است - برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 6

6 - خوب و زیبا دیدن ، از عوامل برانگیزنده انسان به اقدام به هر کاری

أفمن زین له سوء عمله فرءاه حسناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 6

6 - اعتقاد به خدادادی بودن امکانات و دارایی ها ، زمینه ساز پیدایش روحیه انفاق گری در انسان

و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

از هدف های یادآوری این حقیقت (خدادادی بودن دارایی ها) در بیان لزوم انفاق، می تواند تسهیل آن و ایجاد روحیه انفاق گری در انسان ها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 6

6 - اعتقاد به تضمین پاداش کامل و بیش از استحقاق از سوی خداوند ، موجب برانگیخته شدن انسان به انجام خالصانه اعمال نیک (همچون انفاق)

الذین یتلون کتب اللّٰه .. و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه ... لیوفّیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 47 - 6

6 - توجّه و اعتقاد به خدادادی بودن اموال و دارایی ها ، برانگیزاننده انسان به انفاق و دوری از بخل است .

و إذا قیل لهم أنفقوا ممّا رزقکم اللّٰه

برداشت یاد شده براساس این نکته است که آیه شریفه، درصدد ترغیب و تشویق به انفاق است. گفتنی است که تصریح به منشأ خدایی داشتن اموال انسان، می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

ص: 296

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 3,8

3 - نادیده گرفته شدن بزرگ ترین گناهان ، از انگیزه های احسان کردن محسنان است .

ذلک جزاء المحسنین . لیکفّر الله عنهم أسوأ الذی عملوا

برداشت یاد شده براین فرض استوار است که لام در «لیکفّر» متعلق به «محسنین» باشد. گو این که گفته می شود: «الذین أحسنوا للتکفیر» کسانی که احسان کردند برای چشم پوشیده شدن از گناهانشان».

8 - برخوردار شدن از پاداش بهترین عمل ها ، انگیزه محسنان از احسانشان

ذلک جزاء المحسنین . . . و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی کانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 10

10 - خوب و زیبا دیدن ، از عوامل برانگیزنده انسان به اقدام هر کاری

و کذلک زین لفرعون سوء عمله

برداشت یاد شده از آن جا است که فرعون، پس از زیبا جلوه گر شدن عمل زشتش، به آن اقدام کرده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 27 - 5

5 - دخالت و تأثیر شرایط اقتصادی ، در نوع رفتار و گرایش های آدمی

و لو بسط الله الرزق لعباده لبغوا فی الأرض

طرح تأثیر رفاه در طغیان انسان ها، نشانگر آن است که زندگی اقتصادی آدمیان و رفتار و گرایش آنان، دو قلمرو مجزا و بیگانه از یکدیگر نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 6

6- استفاده خداوند از تمایلات طبیعی بشر، در جهت تشویق او به ایمان و ارزش ها

جنّات تجری من تحتها الأنهر

تمایل بشر به برخورداری از بوستان هایی سرشار از رودهای جاری، زمینه ای قرار گرفته است تا خداوند بهوسیله این تمایل طبیعی، او را به ارزش های معنوی مشتاق سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 20

20 - انگیزه اصلی متخلفان از سفر حدیبیه، گریز از خطرات احتمالی و حفظ منافع دنیوی خود

قل فمن یملک لکم من اللّٰه شیئاً إن أراد بکم ضراً أو أراد بکم نفعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 297

17 - فتح - 48 - 20 - 2

2 - ایجاد انگیزه و روحیه در مؤمنان، برای تحمل مشکلات، با تشویق های مادی

وعدکم الله مغانم کثیره تأخذونها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 3

3- نقش مهم رؤیای پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در حرکت آن حضرت به سوی مکه و حدیبیه

الرءیا بالحق لتدخلن المسجد الحرام

با توجه به این که آیات پیشین در مورد مسائل حدیبیه بود؛ از این آیه شریفه استفاده می شود که حرکت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در سفر منتهی به حدیبیه، مسبوق به رؤیایی بود که خداوند به آن حضرت نمایانده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 16

16 - حرکت مؤمنان راستین در طریق ایمان و اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، براساس عشق و محبت به دین و نه تحمیل و تحکم

ولكن الله حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ

از این که خداوند در باز داشتن مؤمنان از تحمیل آرای شخصی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به «حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ» تکیه کرده است؛ استفاده می شود که نیرو و جاذبه محبت، اصلی ترین و نیرومندترین محرک مؤمنان برای حرکت به سمت ایمان و اطاعت از رسول الله است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 8

8 - توجه به نظام مجازات و پاداش الهی در آخرت، گرایش دهنده انسان به نیکی ها و بازدارنده وی از زشتی ها

ليجزي الذين أساءوا بما عملوا ويجزي الذين أحسنوا بالحسنى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 41 - 8

8 - توجه انسان به نظام عادلانه مجازات الهی ، تشویق کننده او در جدیت و تلاش

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى . وَأَنْ سَعِيهِ سَوْفَ يَرَى . ثُمَّ يَجْزِيهِ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى

یادکرد مجازات الهی پس از تأکید بر اصل مسؤولیت فردی انسان در برابر عمل خویش، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 6

6 - توجه به فرجام بسیار متفاوت مؤمنان و کافران ، زمینه ساز گرایش انسان به ایمان

إِنَّ الْمَجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسَعْرٍ . . . إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهْرٍ . فِي مَقْعَدٍ صَدَقَ عِنْدَ مَل

ص: 298

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 48 - 4

4 - لزوم توجه به روحیه تنوع طلب انسان ، در راستای انگیزش او به سوی ارزش ها *

ذواتا أفنان

از این که خداوند برای ترغیب انسان ها به ایمان و حق پذیری، بر نعمت های متنوع تکیه کرده است، مطلب یاد شده را می توان استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 25

25 - آگاهی و ایمان به احاطه علمی خداوند به تمامی رفتار ها ، مشوق و برانگیزاننده انسان ها به تصحیح رفتار و انجام اعمال خیر

و كلاً وعد الله الحسنی و الله بما تعملون خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 6

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به کار های خیر و انفاق در راه خداوند

من ذا الذی یقرض الله . . . فیضعفه له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 8

8 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به کار های خیر و انفاق در راه خداوند

و أقرضوا الله . . . یضعف لهم و لهم أجر کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 16 - 4

4 - انسان در گرایش به کفر ، دارای آزادی و اختیارات بوده و وسوس های شیطان ، فقط در حد دعوت و انگیزش است .

إذ قال للإِنسَن اِكْفِر فَلَِمَّا كَفَرَ

امر «اُكْفِر»، نشانگر نقش شیطان در انگیزش انسان است و معنای «کفر» با انتساب آن به خود انسان، بیانگر اختیار آدمی در انتخاب راه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 1 - 9

9 - درک عزت و حکمت مطلق خداوند، برانگیزاننده موجودات هستی به تسبیح و تنزیه او

سَبِّحَ لِلَّهِ ... وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

جمله «و هو العزيز الحكيم» بیانگر دلیل تسبیح گویی مخلوقات است؛ یعنی، آنها بدان جهت خداوند را تسبیح می گویند که او را عزیز و حکیم می یابند.

ص: 299

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 12 - 6

6 - بهره گیری قرآن از تمایلات طبیعی و غریزی انسان به آب ، بوستان و خانه های دلپذیر ، در جهت گرایش دادن وی به ارزش های معنوی است .

تؤمنون بالله ورسوله . . . ویدخلکم جنّات... و مسکن طیّبه

از این که خداوند، گرایش های طبیعی انسان ها را وسیله هدایت آنان و سوق دادن آنها به کسب ارزش ها قرار داده است، براداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 1 - 12

12 - درک فرامانروایی ، قداست ، عزّت و حکمت خدا ، برانگیزاننده موجودات هستی به تسبیح گویی او

یسّبح لله . . . الملك القدّوس العزيز الحكيم

ذکر اوصاف «ملک»، «قدّوس» و . . . پس از «یسّبح لله...»، می تواند بیانگر علت تسبیح گویی موجودات باشد؛ یعنی، موجودات هستی از آن رو خدا را تنزیه می کنند که او را فرمانروای مطلق هستی، در کمال طهارت، پاکی و... می یابند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 16

16 - ایمان و توجّه به ویژگی مرگ و بعد از آن ، برانگیزاننده انسان به انفاق و انجام اعمال صالح

من قبل أن يأتي أحدكم . . . و أكن من الصالحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 11 - 10

10 - توجه و اذعان به آگاهی همه جانبه خداوند به اعمال مردمان ، برانگیزاننده انسان به کار های نیک و پرهیز از کار های ناپسند

والله خبير بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - ایمان به دین اسلام، ممکن است دشمنی برخی از مردم، حتی خویشاوندانی همچون همسر و فرزندان را برانگیزاند.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - بهره جستن از خصلت نفع طلبی و خیرجویی انسان ها، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق و انجام کار های خیر

وَأَنْفَقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ .. . إِنَّ تَقْرُضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يَضْعَفَهُ لَكُمْ

ص: 300

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 7

7 - نقش سازنده امید ، در انگیزش انسان به توبه و رجوع به درگاه الهی

توبوا إلى الله توبه نصوحاً عسى ربكم أن يكفر عنكم سيئاتكم ويدخلكم جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 2 - 15

15 - یاد مرگ ، عاملی نیرومند در انگیزش و برانگیختن انسان ها ، به سوی کمال جویی و کردار نیک

الذی خلق الموت و الحیوه لیبلوکم ایکم أحسن عملاً

ذکر مرگ انسان ها در موضوع فلسفه خلقت آنان - که تلاش برای تکامل و بهتر شدن است - و نیز تقدیم آن بر حیات آدمیان، می تواند اشاره به نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 28 - 7,9

7 - خردمندی و اعتدال ، برانگیزاننده آدمی به دستگیری از مستمندان و مانع از بخل و مال دوستی است .

قال أوسطهم ألم أقل لكم لولا تسبّحون

از این که برادر عاقل و معتدل، دیگر برادرانش را به انفاق و دستگیری از مستمندان ترغیب کرد، می توان مطلب یاد شده را به دست آورد.

9 - تسبیح و یاد خدا ، برانگیزاننده آدمی به انفاق و دستگیری از مستمندان و مانع بخل و مال دوستی

قال أوسطهم ألم أقل لكم لولا تسبّحون

توصیه به تسبیح و یاد خداوند، درباره ادای سهم فقیران (لولا تسبّحون)، می رساند که آن دو در برانگیختن آدمی به انفاق و دوری از بخل، مؤثر است و نقش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 3,4

3 - بیمنای از قیامت ، عامل انگیزش ابرار به اطعام و انفاق خالصانه و بی چشمداشت

لانرید منکم جزاء و لاشکورًا . إنا نخاف من ربنا یومًا عبوسًا قمطیرًا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «إنا نخاف..» تعلیل برای «لانرید منکم...» است؛ یعنی، به این دلیل از شما انتظار پاداش و سپاس‌گزاری نداریم که چون از روز قیامت دل نگرانیم.

4 - ایمان به قیامت و بیم از آن ، زمینه ساز گرایش و عامل انگیزش به نیکوکاری و نیک‌کرداری (اخلاص ، ایثار ، انفاق و . . .)

و یطعمون الطعام .. أسیرًا ... لانرید منکم جزاء و لاشکورًا . إنا نخاف من ربّین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 5 - 3

ص: 301

3 - اتخاذ تدابیر لازم در اداره امور جهان ، برانگیزنده ملائکه به خروج از جایگاه ویژه خویش و سبقت بر یکدیگر

و النشاط نشطًا . و السبحت سبحًا . فالسبقت سبقًا . فالمدبرت أمرًا

حرف «فاء» در «فالمدبرت»، اوصاف پیشین را مقدمه تدبیر قلمداد کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 9 - 2،6

2 - خداترسی و حالت خشیت ، برانگیزاننده ابن ام مکتوم برای حضور در مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود .

و أمّا من جاءك یسعی . و هو یخشی

6 - حالت خشیت ، حالتی حرکت آفرین و وادارکننده انسان به تلاش در راه آموختن و کسب کمالات

و أمّا من جاءك یسعی . و هو یخشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 24 - 1،4

1 - نگاه به خوراکی ها و توجه به روند تولید و مصرف آن ، امری ضروری و برانگیزنده انسان به انجام دادن فرمان های خداوند

فلینظر الإنسن إلى طعامه

فرمان به دقت در طعام، با حرف «فاء» بر آیه قبل تفریع شده است تا این نکته را برساند که این اندیشه، انسان را به انجام دادن اوامر الهی

و اداری می کند. وجود کلمه «الإنسان» در آیات قبل، گرچه از تکرار آن بی نیاز می کرد و اکتفا به ضمیر آن ممکن بود؛ ولی بار دیگر به این

لفظ تصریح شد تا بیانگر تفاوت مصداق انسان در دو آیه باشد. در آیه قبل مراد کافران بود و این آیه به همه انسان ها نظر دارد.

4 - توجه به تأمین مواد غذایی انسان از سوی خداوند ، بازدارنده او از کفران نعمت و وادارسازنده او به شکرگزاری است .

ما أكفره . . . فلینظر الإنسن إلى طعامه

چنانچه «کفر» در «ما أكفره» به معنای کفران نعمت باشد، ارتباط این آیه با آیات پیشین، بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 15 - 4

4 - خویشتاوندی، رابطه ای مسؤولیت آفرین و انگیزه ای مؤثر، در کمک رسانی به یکدیگر است .

ذا مقربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 7 - 5

5 - توجه به امداد های ویژه خداوند، برانگیزاننده پیامبر (صلی الله علیه و آله) به استفاده از فرصت های فراغت، برای سخت کوش بودن در عبادت و دعا

آلم نشرح . . . و وضعنا . . . و رفعنا . . . فإذا فرغت فانصب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 302

2 - توجه به ربوبیت خداوند ، برانگیزاننده انسان به ابتهال و تضرع به درگاه او است .

وإلى ربك فارغب

قید «إلى ربك» متعلق به «ارغب» است. تقدیم آن و آوردن حرف «فاء» پس از آن، بیانگر نقش ربوبیت خداوند، در لزوم توجه به او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 1 - 14

14 - توجه به خالقیت خداوند و ربوبیت او ، برانگیزاننده انسان به همراه ساختن کارها با ذکر نام او است .

اقرأ باسم ربك الذي خلق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 3 - 3

3 - توجه به بزرگواری و شرافت برتر خداوند ، برانگیزاننده انسان به تلاوت کلام او است .

اقرأ وربك الأكرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 4 - 6

6 - توجه به آموزگار بودن خداوند و وابستگی قرائت و کتابت به قدرت او ، برانگیزاننده انسان به تلاوت کلام او است .

اقرأ... الذي علم بالقلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قدر - 97 - 4 - 10

10 - فرمان های خداوند ، برانگیزاننده ملائکه و روح برای نزول به زمین در شب قدر

تنزل... من كل أمر

حرف «من» - که در برداشت یاد شده برای ابتدای غایت دانسته شده است - بیانگر آن است که سبب را بیان می کند و دلالت دارد نزول

ملانکه، برخاسته از فرمان های خداوند است؛ به گونه ای که هر یک از آن فرمان ها، انگیزه ای مستقل برای نزول آنها است. مراد از «امر» - که در این برداشت، مفرد «أوامر» گرفته شده است - فرمانی است که آیه «إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ» (یس، آیه 82)، ناظر به آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 3 - 18

18 - توجّه بندگان به توبه پذیر بودن خداوند، مایه ترغیب آنان به توبه و استغفار

و استغفره إِنَّهَ كَانَ تَوَّابًا

ص: 303

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 1 - 11

11 - توجّه به ربوبیت خداوند و حاکمیت تدبیر او بر نظام هستی ، برانگیزاننده انسان به پناه بردن به او و اطمینان بخش و دلگرم سازنده پناهندگان است .

قل أعوذ ربّ الفلق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 2 - 6

6 - توجّه به حاکمیت فرمان های الهی بر انسان ، برانگیزاننده او به پناه بردن به خداوند و اطمینان بخش و دلگرم کننده پناه آورندگان است .

قل أعوذ . . . ملك الناس

8- عوامل انگیزش موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 44 - 12

12 - « عن موسی بن جعفر (ع) : . . . أمّا قوله : « لعلّه يتذکر أو یخشی » فإتّما قال لیكون أحرص لموسی علی الذهاب ;

از امام موسی بن جعفر (ع) روایت شده است: اما سخن خداوند: «لعلّه يتذکر أو یخشی» [این را] بدین خاطر گفت که اشتیاق موسی (ع) برای رفتن [به سوی فرعون] افزون شود».

ص: 304

1- آثار انگیزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 91 - 15

15 - نقش انگیزه و هدف انسان در حسن و قبح عملش و ارزش گذاری آن

إذا نصحوا .. ما على المحسنين من سبيل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 4

4 - تأثیر نیت و انگیزه انسان در ارزش اعمال و انفاقهایش نزد خداوند

ما ينفق مغرمًا .. و يتخذ ما ينفق قربت عند الله و صلوات الرسول ألا إنها قربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 107 - 4

4 - انگیزه و هدف انسان ها ، تعیین کننده ارزش اعمال و دستاورد های آنان

و الذين اتخذوا مسجداً ضراراً و كفراً و تفریقاً .. و ليحلفن إن أردنا إلا الحسنى

برداشت فوق بر این اساس است که منافقان گر چه مسجد ساختند ؛ ولی چون انگیزه غلطی داشتند، هم عملشان و هم نتیجه عملشان (مسجدشان) فاقد ارزش و تقدس بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 46 - 9

9 - تأثیر انگیزه های درونی و نیز جو فکری جامعه ، بر اندیشه و خردورزی افراد آن

أن تقوموا لله مثنى و فردى ثم تفكروا

این که خداوند توصیه فرمود: فکر کنید پس از قیام خالصانه به صورت یک و یا دو نفره، نکته یاد شده قابل استفاده است. گفتنی است که کاربرد «ثم» - که برای تراخی است - برداشت را تقویت می کند.

2- آثار انگیزه مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 12، 13

12 - انگیزه های مادی و کسب غنیمت ، زمینه ای برای تعرض نابحق به دیگران

و لا تقولوا .. لست مؤمناً تبتغون عرض الحیوه الدنیا

13 - انگیزه های مادی ، زمینه ای برای تکفیر دیگران

و لا تقولوا لمن القی الیکم السلام لست مؤمناً تبتغون عرض الحیوه الدنیا

3- افشای انگیزه شایعه سازان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 9

9 - شایعه و وارونه جلوه دادن حقایق در جامعه اسلامی ، هر چند در آغاز موجب نگرانی و احساس خطر می شود ؛ ولی در نهایت با افشا شدن انگیزه شایعه سازان ، به نفع مسلمانان تمام خواهد شد .

إنّ الذین جاءو بالإنفک عصبه منکم لا تحسبوه شراً لکم بل هو خیر لکم

4- افشای انگیزه کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 47 - 4

4- خداوند ، با افشای انگیزه های کافران در گوش فرا دادن به سخنان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، آنان را مورد تهدید قرار داد .

نحن أعلم .. واذ هم نحوی

اعلام اطلاع خداوند از گوش دادن کافران به سخنان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آگاهی از گفت و گوی آنها، برای تهدید و هشدار به آنان است.

5- انگیزه آخرت فروشی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 7

ص: 306

7 - یهودیان برای رسیدن به مزایای دنیوی، آخرت و نعمت های آن را از دست دادند .

أولئك الذين اشتروا الحیوه الدنیا بالأخره

6- انگیزه آسایش طلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 6

6 - برخوردار شدن از رفاه و آسایش دنیوی، شرط و انگیزه برخی از انسان ها برای عبادت خداوند

و من الناس من یعبد الله علی حرف

7- انگیزه انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 117 - 8

8 - انگیزه قرار دادن دنیا در انفاق، ستمی است بر خویشتن . *

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم ظلموا انفسهم

8- انگیزه اهل دعا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 13

13- انگیزه اهل دعا و استغاثه در عصر بعثت، جلب رضایت خداوند و قرار گرفتن در حالتی مناسب با صفات او بود .

یدعون . . . یریدون وجهه

مراد از «وجه» در «یریدون وجهه» نه معنای حقیقی «وجه» است - زیرا، خداوند، دارای صورت نیست - و نه کنایه از ذات خداوند است - زیرا، نمی توان آن را اراده کرد - بنابراین، یا کنایه از رضایت خداوند است، به این مناسبت که انسان ها، در هنگام رضایت، صورت خود را به سوی مخاطب خود برمی گردانند و یا کنایه از صفات خدا است که اهل دعا، یا خود را مشمول آن قرار می دهند و یا در برابر هر صفتی نظیر عزّت و علم خداوند، وضعیتی مناسب، نظیر ذلّت و ناآگاهی به خود می گیرند.

9- انگیزه اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 65 - 5

ص: 307

5- اهل کتاب ، فاقد انگیزه کافی برای ایمان و تقوا

و لو ان اهل الکتب ءامنوا و اتقوا

بیان شرط با کلمه «لو» حکایت از آن دارد که ایمان و تقواییشگی از اهل کتاب امری بعید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 66 - 4

4- اهل کتاب فاقد انگیزه کافی برای برپا داشتن تورات و انجیل و دیگر کتب آسمانی

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل

بیان شرط با کلمه «لو» حکایت از آن دارد که اقامه تورات و انجیل از سوی اهل کتاب، امری بعید و به دور از انتظار است.

10- انگیزه اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 87 - 6

6- پایبندی به آداب و رسوم پدران و نیاکان ، دلیل و انگیزه قوم شعیب در پرستش معبود های دروغین

أَن تَرَکَ مَا یَعْبُدُ آبَاؤُنَا

مراد از «ما» در «ما یعبد...» بتها و معبودهاست. توصیف آنها با جمله «یعبد آبأونا» بیانگر علت اصرار آنان بر تمسک به بتهاست. بنابراین مفاد عبارت «أَن تَرَکَ...» چنین است: ما بتها را ترک نمی کنیم؛ زیرا پدرانمان آنها را می پرستیدند و همچنان به پرستش آنها ادامه می دهند.

11- انگیزه بت پرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 55 - 5

5- مشرکان به امید جلب منفعت و دفع ضرر از خویش ، به بت پرستی روی آورده بودند .

و یعبدون من دون اللّٰه ما لاینفعهم و لایضرهم

یادآوری بی تأثیر بودن معبودها از سودرسانی و دفع ضرر از پرستندگانشان، می تواند گویای این حقیقت باشد که مشرکان، به همین انگیزه

به بت پرستی و شرک روی آورده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 43 - 2

2- شفاعت و واسطه شدن معبود ها ، هدف و انگیزه مشرکان از عبادت کردن آنها

أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ

ص: 308

12- انگیزه بت پرستی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 81 - 3

3- تحصیل عزت و اعتبار ، از انگیزه های مشرکان در پرستش معبود های خویش

واتخذوا .. لیکونوا لهم عزا

«عزاً» مصدر است و می تواند در توصیف مفرد و جمع به کار رود. کلمه یاد شده در این آیه، یا به معنای اسم فاعل «معزین» است (یعنی پرستش معبودها به انگیزه عزت بخش بودن آنها صورت می گیرد) و یا مراد مبالغه است (یعنی مشرکان معتقد بودند که معبودهایشان، عزت مجسم هستند و ارتباط با آنان زمینه ساز دریافت عزت است).

13- انگیزه بنای مسجد ضرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 107 - 6, 5, 2, 1

1 - اقدام منافقان به ساختن مسجدی برای هدف های زیانبار و کفرآمیز و تفرقه افکن میان مؤمنان

اتخذوا مسجداً ضراراً و کفراً و تفریقاً بین المؤمنین

2 - اقدام منافقان به ساختن پایگاهی تحت عنوان « مسجد » برای دشمنان دیرینه خدا و رسول خدا

والذین اتخذوا مسجداً .. إرساداً لمن حارب الله ورسوله

5 - کفر درونی منافقان انگیزه ساختن مسجد ضرار

مسجداً ضراراً و کفراً

«کفراً» می تواند به معنای ترویج کفر نباشد؛ بلکه به این معنا باشد که عمل منافقان و سازندگان مسجد ضرار، نشأت یافته از کفرشان بوده است.

6 - ترویج کفر ، تفرقه افکنی و تجمع بخشیدن به دشمنان خدا و رسول ، مهمترین اهداف زیانبار منافقان از ساختن مسجد ضرار

مسجداً ضراراً و کفراً و تفریقاً بین المؤمنین و إرساداً

قید «ضراراً» می تواند هدف کلی و عام منافقان و «کفراً و تفریقاً .. إرساداً» بیانگر بارزترین نمودهای آن هدف کلی باشد.

14- انگیزه پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 167 - 6

6 - انگیزه های الهی ، ملاک ارزش جنگ ها و نبردها

ص: 309

15- انگیزه تبعیدهای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 6

6 - یهودیان به انگیزه دستیابی به مزایای دنیا، همکیشان خود را کشته و آنان را از دیارشان آواره می ساختند .

ثم أنتم هؤلاء تقتلون .. أولئك الذين اشتروا الحيوة الدنيا بالأخرة

16- انگیزه تحریف تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 42 - 4

4 - نیل به متاع دنیا، انگیزه عالمان یهود در تحریف حقایق تورات و احکام آن

يحرّفون الكلم من بعد مواضعه .. اكلون للسحت

17- انگیزه ترک انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 38 - 4

4 - ترک انفاق به انگیزه وانهادن مسؤولیت آن به دیگران، مخالف تعالیم پیامبران الهی است .

أم لم ینبأ بما فی صحف موسی .. ألا تزر وازره وزر أخری

از مجموع آیات شریفه - به ضمیمه شأن نزول آنها - می توان استفاده کرد که گروهی از ادامه دادن انفاق سرباز می زدند؛ چون برخی مدعی شده بودند که گناهان آنان را بر دوش خواهند کشید. خداوند در این آیات ضمن تخطئه آن پندار، بر اهمیت اصل مسؤولیت هر فرد در برابر عملکرد خویش تأکید فرموده است.

18- انگیزه ترک سجده ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 32 - 2

2- خداوند، در پی سرپیچی ابلیس از فرمان سجده بر آدم (ع)، از انگیزه نافرمانی او جو یا شد و وی را مورد بازخواست قرار داد.

قال یابلیس ما لک الاّ تکون مع السجدین

ص: 310

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 33 - 1,3,4

1- ابلیس ، در پی جویا شدن خداوند از انگیزه تمردش ، جواب داد : هرگز بر انسانی که از گلی خشکیده ، بد بو و متغیر خلق شده است ، سجده نخواهد کرد .

قال لم أكن لأسجد لبشر خلقته من صلصل من حمأ مسنون

3- ابلیس ، در تمرد خود از فرمان خداوند برای سجده بر آدم (ع) ، تنها ماده جسمانی او را ملاک قرار داد و وجود روح الهی را در او نادیده گرفت .

قال لم أكن لأسجد لبشر خلقته من صلصل من حمأ مسنون

4- ابلیس ، با توجه به ماده اولیه خلقت انسان ، او را شایسته مسجود شدن موجودی چون خود نمی دید .

قال لم أكن لأسجد لبشر خلقته من صلصل من حمأ مسنون

تعبیر «لم أكن لأسجد» به جای «لا أسجد» یا «لست أسجد»، می تواند بیانگر این نکته باشد که شیطان، مقام خود را برتر از آدم(ع) می دید.

19- انگیزه نهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 16

16 - یهودیان و منافقان ، تنها به انگیزه دروغ بستن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، رغبت به شنیدن سخنان او داشتند .

سمعون للكذب

برداشت فوق بر این مبناست که «للكذب» مفعول له برای «سمعون» باشد و به قرینه «لم یأتوک»، منظور شنیدن سخنان پیامبر(صلی الله علیه و آله) است. یعنی سخنان تو را می شنوند تا بر تو دروغ ببندند و شایعه سازی کنند.

20- انگیزه جن پرستی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 81 - 3

3- تحصیل عزت و اعتبار، از انگیزه های مشرکان در پرستش معبود های خویش

واتخذوا... لیکونوا لهم عزًّا

«عزًّا» مصدر است و می تواند در توصیف مفرد و جمع به کار رود. کلمه یاد شده در این آیه، یا به معنای اسم فاعل «معزّین» است (یعنی پرستش معبودها به انگیزه عزت بخش بودن آنها صورت می گیرد) و یا مراد مبالغه است (یعنی مشرکان معتقد بودند که معبودهایشان، عزّت مجسّم هستند و ارتباط با آنان زمینه ساز دریافت عزت است).

ص: 311

انگیزه حاطب ابن ابی بلتعہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 3 - 2

2- اقدام « حاطب ابن ابی بلتعہ » در برقراری به ارتباط با مشرکان مکه ، به انگیزه حمایت از خانواده خویش

تسرون إلیهم بالموّده .. لن تنفعکم أرحامکم

با توجه به این که شأن نزول آیات که در مورد «حاطب ابن ابی بلتعہ» است، از ارتباط این آیه با آیات پیشین، استفاده می شود که انگیزه او از این ارتباط، حفظ خانواده و بستگان بوده است.

21- انگیزه حواریون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 113 - 4,3,2,1

1 - تناول از غذای آسمانی و اطمینان به توانایی خداوند از انگیزه های حواریون برای درخواست مائده آسمانی

قالوا نريد ان نأكل منها و تطمئن قلوبنا و نعلم ان قد صدقتنا

2- یقین به رسالت عیسی (ع) و تبلیغ آن با گواه بودن بر نزول مائده از انگیزه های حواریون برای درخواست مائده آسمانی

و نکون علیها من الشهدین

3- انگیزه های چهارگانه حواریون (تغذیه ، اطمینان و ...) توجیه آنان برای درخواست نابجای نزول مائده آسمانی *

قال اتقوا الله ان کنتم مؤمنین. قالوا نريد ان نأكل منها ... من الشهدین

4- اطمینان به واقعی بودن مائده آسمانی انگیزه حواریون از خوردن آن مائده

قالوا نريد ان نأكل منها و تطمئن قلوبنا و نعلم ان قد صدقتنا

عطف «نطمئن» بدون «ان» بر «نأكل» می تواند بیانگر آن باشد که حواریون به این جهت خواهان خوردن از مائده بودند که به متمایز بودن آن از سحر و شعبده پی برده و واقعی بودن آن را لمس کنند.

22- انگیزه در تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- برانگیختن انگیزه در مخاطب ، برای جلب توجه او به سخنان هدایت بخش ، از مقدمات ارشاد و تبلیغ

فقل هل لك إلی أن تزکّی

«لك» خبر برای مبتدای محذوف است. حرف «إلی» نیز به همان مبتدای محذوف تعلق دارد. تقدیر کلام را می توان چنین دانست: «هل لك میل إلی أن تزکّی» یا «هل لك سبیل إلی...».

ص: 312

23- انگیزه دشمنی با خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 3

3 - کافران ، با همان انگیزه و ملاکی که به دشمنی با خدا برخاسته اند ، دشمن مؤمنان و جامعه اسلامی نیز خواهند بود .

عدوی و عدوکم

تکرار «عدو» و تقدم «عدوی» بر «عدوکم»، در حقیقت مؤمنان را متوجه این موضوع می کند که خویش را از دشمنی دشمنان خدا ایمن نپندارند؛ زیرا آنان با همان انگیزه و ملاک که دشمن خدایند، دشمن مؤمنان نیز هستند.

24- انگیزه دشمنی با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 3

3 - کافران ، با همان انگیزه و ملاکی که به دشمنی با خدا برخاسته اند ، دشمن مؤمنان و جامعه اسلامی نیز خواهند بود .

عدوی و عدوکم

تکرار «عدو» و تقدم «عدوی» بر «عدوکم»، در حقیقت مؤمنان را متوجه این موضوع می کند که خویش را از دشمنی دشمنان خدا ایمن نپندارند؛ زیرا آنان با همان انگیزه و ملاک که دشمن خدایند، دشمن مؤمنان نیز هستند.

25- انگیزه دشمنی ولید بن مغیره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 18 - 2

2 - مبارزه کافران با قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با اندیشه شیطانی و سنجیده کاری همراه بود .

إِنَّهٗ كَانَ لِأَيَّتِنَا عَنِيْدًا .. إِنَّهٗ فَكَّرَ وَقَدَّرَ

26- انگیزه دعا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 14

14- دعا ، باید خالصانه ، و تنها برای جلب رضایت خداوند و توجه او باشد .

يدعون ربهم بالغدوة والعشي يريدون وجهه

ص: 313

27- انگیزه رهبران شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 30 - 5

5- دستیابی به منافع مادی و رسیدن به حکومت و مقام ، انگیزه اصلی سازندگان آیین شرک و بت پرستی

و أحلّوا قومهم .. و جعلوا لله أندادًا ليضلّوا عن سبيله قل تمثّعوا

جمله «قل تمثّعوا» (بگو برخوردار شوید)، پیش از جمله «فإن مصيركم إلى النار»، می تواند کنایه از آن باشد که هر چند شما به دنبال تمتع و کامیابی از دنیا هستید، ولی مسیر و نهایت کار شما دوزخ است. گفتنی است موضوع رسیدن به حکومت و مقام، از جمله «و أحلّوا قومهم...» استفاده شده است.

28- انگیزه شرک قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 70 - 7

7- تقلید از نیاکان و حفظ سنت های پیشینیان ، از انگیزه های قوم عاد برای پرستش معبودان دروغین و رویارویی با دعوت هود

قالوا .. و نذر ما كان يعبد ءاباؤنا

29- انگیزه صید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 4 - 27

27- ضرورت پرهیز از شکار و صید حیوانات ، به انگیزه ای جز تأمین نیاز های خوراکی و مادی

فكلوا مما امسكن عليكم .. و اتقوا الله

فرمان به تقوایبشگی (اتقوا الله) پس از تجویز استفاده های خوراکی از شکار (فكلوا ..)، می تواند اشاره به این معنا داشته باشد که شکار کردن به انگیزه هایی دیگر همانند تفریح و تفرّج خلاف تقواست.

30- انگیزه عبادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- جلب منفعت و دفع ضرر، از انگیزه های عبادت و پرستش است .

و لاتدع من دون الله ما لا ینفعک و لا یضرک

ص: 314

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 42 - 8

8- تأمین نیازها و دفع بلیات ، از انگیزه های مهم در پرستش معبودها است .

يَأْت لِمَ تَعْبُد مَا .. لايغنى عنك شيئاً

از جمله استدلال های ابراهیم(ع) علیه بت پرستی آزر این بوده که بت ها نمی توانند نیازی از تو برطرف سازند، پس چرا آنها را می پرستی؟! از این استدلال بر می آید که تأمین نیازها یکی از دلایل عمده پرستشها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 6,3

3 - عبادت خدا با انگیزه برخورداری از رفاه و آسایش دنیوی ، عبادتی بی ارزش و مردود است .

و من الناس من يعبد الله على حرف فإن أصابه خير اطمأنّ

«خیر» به هر چیزی که در آن برای انسان منفعت و سود باشد و نیز مایه صلاح و بهبود حال و وضع وی گردد گفته می شود. بنابراین کلمه «فتنه» که در آیه فوق در مقابل «خیر» قرار داده شده به معنای هر چیزی است که برای انسان زیان آور و یا مایه بدی حال و روز وی باشد.

6 - برخوردار شدن از رفاه و آسایش دنیوی ، شرط و انگیزه برخی از انسانها برای عبادت خداوند

و من الناس من يعبد الله على حرف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 14 - 10

10 - پرستش خدا با انگیزه برخوردار شدن از موهبتها و نعمت های بهشت ، امری جایز و بلا مانع است .

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 30 - 3

3 - عبادت و انجام اعمال صالح به منظور دریافت اجر و پاداش از خداوند ، صحیح و مقبول درگاه الهی بوده و با الهی بودن آنها منافات ندارد .

یتلون کتب اللّٰه و أقاموا الصلوة و أنفقوا .. لیوفّیهم أجورهم

31- انگیزه عصیان ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 32 - 2

2- خداوند، در پی سرپیچی ابلیس از فرمان سجده بر آدم (ع)، از انگیزه نافرمانی او جو یا شد و وی را مورد بازخواست قرار داد.

ص: 315

قال يابليس ما لك ألا تكون مع السجدين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - حجر - 15 - 33 - 1,3

1- ابليس ، در پی جويا شدن خداوند از انگيزه تمردش ، جواب داد : هرگز بر انسانی که از گلی خشکیده ، بد بو و متغير خلق شده است ، سجده نخواهد کرد .

قال لم أكن لأسجد لبشر خلقته من صلصل من حميا مسنون

3- ابليس ، در تمرد خود از فرمان خداوند برای سجده بر آدم (ع) ، تنها ماده جسمانی او را ملاک قرار داد و وجود روح الهی را در او نادیده گرفت .

قال لم أكن لأسجد لبشر خلقته من صلصل من حميا مسنون

32- انگيزه عمل خير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - مزمل - 73 - 20 - 39

39 - حسن ايجاد انگيزه در انسان هابه کار های خير ، برای زمينه سازی بهتر و بیشتر انجام دادن آنها

و ما تقدّموا لأنفسكم من خير تجدوه عند الله هو خيرا وأعظم أجرا

33- انگيزه عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - فاطر - 35 - 30 - 3

3 - عبادت و انجام اعمال صالح به منظور دریافت اجر و پاداش از خداوند ، صحيح و مقبول درگاه الهی بوده و با الهی بودن آنها منافات ندارد .

يتلون كتب الله و أقاموا الصلوه و أنفقوا .. ليوفّيهم أجورهم

34- انگيزه عيسى (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9- برجای ماندن نشانه و آیتی الهی در جامعه مسیحیت با نزول مائده آسمانی ، از انگیزه های مسیح برای درخواست آن از خداوند

أنزل علينا مائده من السماء تكون . . . آیه منک

ص: 316

35- انگیزه قتل هابیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 30 - 21

21 - قاییل ، - به تحریک ابلیس - برای آنکه نسلی از هابیل نماند تا بخاطر قبولی قربانی پدرشان برنسل قاییل افتخار کنند ، برادرش را کشت .

فطوعت له نفسه قتل اخیه فقتله

از امام باقر(ع) روایت شده که پس از قرائت آیه فوق فرمود: . . . ثم ان ابلیس ... فقال له: یا قاییل قد تقبل قربان هابیل و لم یتقبل قربانک و انک ان ترکته یکون له عقب یفتخرون علی عقبک و یقولون نحن ابناء الذی تقبل قربانه فاقته کیلا یکون له عقب یفتخرون علی عقبک فقتله . . .

کافی، ج 8، ص 113، ح 92؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 458.

36- انگیزه قتل‌های یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 6

6 - یهودیان به انگیزه دستیابی به مزایای دنیا ، همکیشان خود را کشته و آنان را از دیارشان آواره می ساختند .

ثم أنتم هؤلاء تقتلون . . . أولئک الذین اشتروا الحیوه الدنیا بالأخره

37- انگیزه کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 47 - 1

1- آگاهی کامل خداوند ، به هدف ها و انگیزه های کافران در گوش فرا دادن به کلمات پیامبر (صلی الله علیه و آله)

نحن أعلم بما یستمعون به

«با» در «بما» برای سببیت است. بنابراین معنای آیه چنین می شود: ما به غرض و انگیزه ای که کافران به خاطر آن به سخنان پیامبر(صلی

الله عليه و آله) گوش فرامی دهند علم داریم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 70 - 8

8 - حق ستیزی ، انگیزه اصلی بیشتر کافران منکر قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود ، نه ناشناخته بودن حقانیت آن دو برای آنها .

ص: 317

أم یقولون به جَنَّة .. و أكثرهم للحقّ کرهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 3

3 - کافران ، با همان انگیزه و ملاکی که به دشمنی با خدا برخاسته اند ، دشمن مؤمنان و جامعه اسلامی نیز خواهند بود .

عدوی و عدوکم

تکرار «عدو» و تقدم «عدوی» بر «عدوکم»، در حقیقت مؤمنان را متوجه این موضوع می کند که خویش را از دشمنی دشمنان خدا ایمن نپندارند؛ زیرا آنان با همان انگیزه و ملاک که دشمن خدایند، دشمن مؤمنان نیز هستند.

38- انگیزه کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 46 - 10

10- برخورد منکرانه کافران و مشرکان مکه با قرآن ، برخاسته از منطق و عقل نبود ؛ بلکه انگیزه نفسانی - روانی داشت .

و إذا ذکرک ربّک فی القرآن وحده ولّوا علی ادبرهم نفورًا

«نفرت» از مقولات نفسانی - روانی است. بنابراین موضع نفرت آلود مشرکان با قرآن، برخاسته از انگیزه های نفسانی - روانی آنان بود.

39- انگیزه مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 14 - 14

14 - تضعیف انگیزه های مادی و تقویت انگیزه های معنوی ، از روش های قرآن برای تربیت انسان

زین للنّاس .. و اللّٰه عنده حسن المئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 106 - 22

22 - شاهدان بر وصیت در صورت کتمان وصیت های میت و یا تغییر آنها به انگیزه های مادی ، از زمره گنهکارانند .

لانشترى . . . ولانكتم شهدة الله إنا اذا لمن الاثمين

ص: 318

40- انگیزه متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 20

20 - انگیزه اصلی متخلفان از سفر حدیبیه، گریز از خطرات احتمالی و حفظ منافع دنیوی خود

قل فمّن یملک لکم من اللّٰه شیئاً إنّ اراد بکم ضرّاً أو اراد بکم نفعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 8

8 - تلاش متخلفان حدیبیه برای حضور در جنگ خیبر، به منظور شکستن نهی الهی از شریک شدن آنان در غنایم خیبر*

یریدون أن یبدلوا کلم اللّٰه قل لن تتبعونا کذلکم قال اللّٰه من قبل

برداشت بالا بدان احتمال است که به قرینه «قل لن تتبعونا کذلکم قال اللّٰه من قبل»، خداوند از قبل، پربار بودن جنگ خیبر را یادآور شده و از حضور متخلفان، در آن جنگ نهی کرده است؛ تا آنان به غنایم دست نیابند. ولی متخلفان، به خاطر شکستن این نهی الهی، درصدد شرکت در جنگ و سهم شدن در غنایم بودند.

41- انگیزه مجسمه سازی سامری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 95 - 2

2 - پرسش از انگیزه و هدف سامری در ساختن گوساله زرین و گمراه ساختن مردم، از موارد بازخواست موسی (ع) از سامری

فما خطبک یسمری

«خطب» - نزد برخی لغت دانان - به معنای «سبب الأمر» است (لسان العرب). زمخشری آن را به معنای «طلب» دانسته است. در نتیجه «ماخطبک»؛ یعنی، سبب کار تو یا مطلوب و خواسته تو چه بوده است؟ معانی «شأن» و «أمر» نیز از جمله معانی ذکر شده برای این کلمه است (قاموس).

42- انگیزه محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نادیده گرفته شدن بزرگ ترین گناهان ، از انگیزه های احسان کردن محسنان است .

ذلک جزاء المحسنین . لیکفّر الله عنهم أسوأ الذی عملوا

برداشت یاد شده براین فرض استوار است که لام در «لیکفّر» متعلق به «محسنین» باشد. گو این که گفته می شود: «الذین أحسنوا للتکفیر» کسانی که احسان کردند برای چشم پوشیده شدن از گناهانشان».

8 - برخوردار شدن از پاداش بهترین عمل ها ، انگیزه محسنان از احسانشان

ص: 319

ذلک جزاء المحسنین . . . و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی کانوا یعملون

43- انگیزه مخالفت قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 62 - 9

9- پایبندی به آداب و رسوم پدران و نیاکان ، از انگیزه های مخالفت قوم ثمود با صالح (ع) و تعالیم او

أتنهنأ أن نعبد ما یعبد ءابأؤنا

مراد از «ما» بتها و معبودهای پنداری مشرکان است. توصیف آنها با جمله «یعبد ءابأؤنا» اشاره به علت حکم قبل (نعبد) دارد؛ یعنی ، ما بتها را می پرستیم ، چون پدرانمان آنها را می پرستند.

44- انگیزه مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 43 - 2

2 - شفاعت و واسطه شدن معبود ها ، هدف و انگیزه مشرکان از عبادت کردن آنها

أم اتّخذوا من دون الله شفعاء

45- انگیزه مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 46 - 10

10- برخورد منکرانه کافران و مشرکان مکه با قرآن ، برخاسته از منطوق و عقل نبود ؛ بلکه انگیزه نفسانی - روانی داشت .

و إذا ذکرت ربّک فی القراءن وحده ولّوا علی أدبرهم نفورًا

«نفرت» از مقولات نفسانی - روانی است. بنابراین موضع نفرت آلود مشرکان با قرآن، برخاسته از انگیزه های نفسانی - روانی آنان بود.

46- انگیزه معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - تضعیف انگیزه های مادی و تقویت انگیزه های معنوی ، از روش های قرآن برای تربیت انسان

ص: 320

47- انگیزه مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 6 - 6

6- تکذیب کنندگان پیامبران، دارای انگیزه‌ها و شیوه‌های مشترک در مخالفت با پیامبران

فَلْيَأْتِنَا بَيِّنَاتٌ مِّنْ قَبْلِهَا مَن قَرِيهِ أَهْلُكُنْهَا أَفْهَمُ يَوْمَئِذٍ

خداوند در آیه قبلی، یادآور شد که مشرکان از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواستار معجزه‌ای (همانند معجزات پیامبران پیشین) برای اثبات رسالت خود شدند. در این آیه نیز فرمود: امت‌های پیشین در عین دیدن معجزات پیامبران، ایمان نیاوردند، قهراً شما هم ایمان نخواهید آورد. این یادآوری حاکی از آن است که انگیزه‌ها و شیوه‌های مبارزه تکذیب‌گران پیامبران همسان بوده است.

48- انگیزه مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 70 - 8

8 - حق ستیزی، انگیزه اصلی بیشتر کافران منکر قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود، نه ناشناخته بودن حقانیت آن دو برای آنها.

أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ . . . وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَرِهُونَ

49- انگیزه مکذبان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 70 - 8

8 - حق ستیزی، انگیزه اصلی بیشتر کافران منکر قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود، نه ناشناخته بودن حقانیت آن دو برای آنها.

أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ . . . وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَرِهُونَ

50- انگیزه ملائکه پرستی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 81 - 3

3- تحصیل عزت و اعتبار، از انگیزه های مشرکان در پرستش معبود های خویش

واتخذوا... لیکونوا لهم عزا

ص: 321

«عزًّا» مصدر است و می تواند در توصیف مفرد و جمع به کار رود. کلمه یاد شده در این آیه، یا به معنای اسم فاعل «معزّین» است (یعنی پرستش معبودها به انگیزه عزت بخش بودن آنها صورت می گیرد) و یا مراد مبالغه است (یعنی مشرکان معتقد بودند که معبودهایشان، عزّت مجسّم هستند و ارتباط با آنان زمینه ساز دریافت عزت است).

51- انگیزه موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 19 - 6

6 - متهم شدن موسی (ع) از سوی مرد اسرائیلی به داشتن انگیزه های جبارانه و روحیه ظلم و تجاوزگری

إن ترید إلا أن تكون جبارًا فی الأرض

52- انگیزه نفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 7

7 - نفاق، پُل به قدرت رسیدن سیاست بازانِ ناصالح

و اذا تولی سعی فی الأرض

در برداشت فوق، «تولی»، رسیدن به حکومت معنا شده است.

53- انگیزه نهضت اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 16 - 10

10- انگیزه و محور نهضت و هدف نهاییِ اصحاب کهف، خدا بود.

و إذ اعتزلتموهم و ما یعبدون إلاّ الله... ینشر لکم ربکم

کنارگیری اصحاب کهف از پرستش هر معبودی جز خدا و دل بستن آنان به رحمت و امدادهای الهی، گویای برداشت یاد شده است.

54- انگیزه های ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- ارتداد ، دارای انگیزه های مادی و نه دلایل عقلی و واقعی

من كفر بالله من بعد إيمنه . . . ذلك بأنهم استحبوا الحيوه الدنيا على الآخره

55- انگیزه های انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 25 - 3

3- تیات ، انگیزه ها و افکار آدمی در عبادت خداوند و احسان به پدر و مادر ، تحت نظارت کامل خداوند است .

وقضى ربك ألا تعبدوا إلا إياه وبالولدين إحسنًا . . . و اخفض لهما جناح الذلّ

56- انگیزه های بت پرستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - يس - 36 - 74 - 6

6 - حمایت و یاری شدن ، انگیزه و دلیل مشرکان و بت پرستان ، برای روی آوردن به آیین شرک و بت پرستی

واتخذوا من دون الله ءالهه لعلهم ينصرون

برداشت یاد شده مبتنی بر این اساس است که «لعلّ» در آیه شریفه برای تحلیل باشد.

57- انگیزه های رفتار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 4 - 8

8- دعا و نیایش به درگاه خدا ، از میان برنده سختی ها و مانع گرفتاری انسان به دام شقاوت است .

ولم أكن بدعائك ربّ شقيًا

«شقاوت» نقطه مقابل سعادت است (مفردات راغب) و به معنای «سختی و زحمت» نیز می آید (قاموس).

58- انگیزه های مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - حمایت و یاری شدن ، انگیزه و دلیل مشرکان و بت پرستان ، برای روی آوردن به آیین شرک و بت پرستی

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ ءَالِهَةً لَعَلَّهُمْ يَنْصُرُونَ

ص: 323

برداشت یاد شده مبتنی بر این اساس است که «لعل» در آیه شریفه برای تعلیل باشد.

59- انگیزه های مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 18 - 3

3 - جلب سود و دفع زیان ، انگیزه شرک پیشگان عصر بعثت در پرستش خدایان پنداری خود

و یعبدون من دون الله ما لا یضرهم و لا ینفعهم

60- انگیزه های منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 58 - 10

10 - تحلیل نظریات و سخنان منافقان ، در گرو تبیین انگیزه های درونی و گرایش های روحی آنان

و منهم من یلمزک فی الصدقت .. إذا هم یسخطون

از اینکه خداوند برای بیان نادرستی داوری منافقان به تبیین انگیزه های مادی آنان پرداخته است، برداشت فوق استفاده می شود.

61- ایجاد انگیزه مسافرت برادران یوسف به مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 62 - 6

6- یوسف (ع) با باز گرداندن مال التجاره فرزندان یعقوب ، درصدد بود در آنان احساس حق شناسی و سپاس گزاری ایجاد کند و انگیزه مراجعت ایشان را قوت بخشد .

اجعلوا بضعتهم فی رحالهم لعلهم یعرفونها .. لعلهم یرجعون

برداشت فوق ، ناظر به دومین احتمالی است که در توضیح برداشت قبل آمده است.

62- پرسش از انگیزه عصیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- جویا شدن از انگیزه و علل عصیان و قانون شکنی ، امری شایسته است .

قال یابلیس ما لک الاّ تکون مع السجدين

ص: 324

از اینکه خداوند، از ابلیس جویای انگیزه وی برای تمردش شد - با اینکه بدون آن هم می توانست او را کیفر بدهد - می تواند مشعر به نکته فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 75 - 3

3 - جویا شدن از انگیزه و علل عصیان و قانون شکنی ، امری شایسته و بایسته

قال یابلیس ما منعک أن تسجد

از این که خداوند، از ابلیس جویای انگیزه و علت تمردش شد - با آن که بدون آن هم می توانست او را کیفر دهد - می تواند مشعر به نکته یاد شده باشد.

63- پرسش از انگیزه قانون شکنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 75 - 3

3 - جویا شدن از انگیزه و علل عصیان و قانون شکنی ، امری شایسته و بایسته

قال یابلیس ما منعک أن تسجد

از این که خداوند، از ابلیس جویای انگیزه و علت تمردش شد - با آن که بدون آن هم می توانست او را کیفر دهد - می تواند مشعر به نکته یاد شده باشد.

64- نقش انگیزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 84 - 2

2- اعمال و موضع گیری های انسان ها ، بازتابی از روحیه ها ، انگیزه ها و خصلت های درونی آنهاست .

کلّ یعمل علی شاکلته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 9 - 4,5

4- اعمال کافران ، به دلیل نداشتن انگیزه الهی ، فاقد پاداش در نزد خداوند

کرهوا ما أنزل الله فأحبط أعمالهم

از مجموع آیه استفاده می شود که خداوند، در مقام بیان فلسفه حبط اعمال نیک کافران است؛ فلسفه ای که برای بشر معقول و قابل فهم است و آن این که وقتی کافران به انگیزه های نفسانی و غیر الهی کاری را انجام داده اند، چگونه ممکن است که در قبال آن از خداوند پاداش دریافت کنند.

ص: 325

5- انگیزه ها و محرک های درونی انسان ، تعیین کننده ارزش عمل وی در نزد خداوند *

ذَلِكْ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَلَهُمْ

از ارتباط میان «کرهوا» و «أحبط»، استفاده می شود که هرگاه اعمال نه برای خشنودی خدا و اطاعت از او؛ بلکه به انگیزه های دیگر صورت گیرد، حبط شده و بی پاداش خواهد بود. این نکته نقش اساسی انگیزه و نیت را در ارزش اعمال نزد خداوند می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 18 - 5

5- برانگیختن انگیزه در مخاطب ، برای جلب توجه او به سخنان هدایت بخش ، از مقدمات ارشاد و تبلیغ

فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَىٰ أَنْ تَزُكِّيَ

«لک» خبر برای مبتدای محذوف است. حرف «إلی» نیز به همان مبتدای محذوف تعلق دارد. تقدیر کلام را می توان چنین دانست: «هل لک میل إلی أن تزکّی» یا «هل لک سبیل إلی...».

ص: 326

1- آثار اعراض از اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 66 - 5

5- گرفتاری اهل کتاب در تنگنا های اقتصادی ، پیامد بی اعتنایی آنان به کتب آسمانی و فرامین الهی

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل . . . لاکلوا من فوقهم و من تحت ارجلهم

2- آثار اعراض از اوامر محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 12

12 - ترک دستورات قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موجب تباهی و خسران است .

و من یکفر به فأولئک هم الخسرون

چنانچه مراد از تلاوت در جمله «یتلونه» پیروی کردن باشد، می توان گفت: مراد از کفر در «و من یکفر»، به قرینه مقابله، ترک دستورات قرآن - که از آن به «کفر عملی» تعبیر می کنیم - باشد.

3- آثار اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 12 - 4

4- امر خداوند ، موجب مسخر و رام شدن ستارگان است .

ص: 327

و النجوم مسخّرت بأمره

«باء» در «بأمره» سببیه است و نشان می دهد که علت رام و مسخر بودن ستارگان امر الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 50 - 17

17- ابلیس ، علی رغم تضمین رشد و تکامل وی در پرتو اطاعت فرمان خدا از آن سرپیچی کرد .

ففسق عن أمر ربّه

واژه «ربّه» می رساند که فرمان الهی به ضرر ابلیس نبوده، بلکه از ناحیه ربوبیت خدا و در جهت رشد و تکامل وی بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 12 - 6

6- عملکرد عوامل طبیعی ، در پرتو فرمان و اراده الهی

اللّه الذی سخّر لکم . . بأمره

انتساب جریان کشتی ها به امر الهی - با این که حرکت کشتی بر آب طبق قوانین طبیعی و خواص فیزیکی صورت می گیرد - بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 44 - 3

3- اوامر و دستورهای الهی ، در راستای رشد و تکامل آدمیان است .

أمر ربّهم

اضافه «أمر» به «ربّ» - به جای هر وصف دیگر - می رساند که امر الهی از مقام ربوبیت و در راستای رشد و تکامل آدمیان، صادر شده است.

4- آثار اوامر محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - فرمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سجده کردن مشرکان صدر اسلام برای خدای رحمان ، موجب نفرت فزون تر آنان از سجده و دوری آنها از راه حق و حقیقت گردید .

اسجدوا للرحمن قالوا و ما الرحمن أنسجد لما تأمرنا و زادهم نفورًا

در برداشت فوق، فاعل «زاد» امر به سجده دانسته شد.

ص: 328

5- آثار مخالفت با اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 115 - 5

5 - مخالفت آگاهانه با رهنمود های الهی ، زمینه سلب هدایت خداوند و گمراه شدن انسان

ما كان الله ليضل . . . حتى يبين لهم ما يتقون

6- ابلاغ اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 93 - 6

6 - شعيب (ع) ، پیام الهی را به مردمش ابلاغ کرد و در هدایت و ارشاد آنان بسیار کوشید .

لقد أبلغتكم رسلت ربي ونصحت لكم

لام تأکید در «لقد» که خبر از قسم مقدر دارد، و نیز کلمه «قد» که گویای تأکید است، می رساند که شعیب در ابلاغ رسالت الهی کوتاهی نکرد و در این راه بسیار تلاش کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 23 - 3

2 - رساندن پیام های خداوند به انسان ها ، از اهداف پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إلا بلغاً من الله ورسلته

3 - وظیفه و توانایی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، تنها بر ابلاغ پیام های هدایت بخش الهی به مردم ، نه هدایت کردن یکایک آنان .

قل إني لا أملك لكم ضرراً و... إلا بلغاً من الله ورسلته

برداشت یاد شده، مبتنی بر نکته این است که جمله «إلا بلاغاً...» استثنا از «لا أملك لكم ضرراً...» باشد؛ یعنی، لا أملك لكم ضرراً و لا رشداً إلا بلاغاً من الله ورسالاته.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 28 - 1

1 - ابلاغ کامل و قطعی پیام های الهی به مردم از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، فلسفه گماردن نگهبانان بر آن حضرت از جانب خداوند

فإِنَّ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ . . . لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رَسُولَ رَبِّهِمْ

7- اجتناب از مخالفت با اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 150 - 13

ص: 329

8- استخفاف اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 7 - 11

11 - از امام رضا (ع) روایت شده که فرمود: «...» «غیر المغضوب علیهم» استعاذه من أن یكون من المعاندين الکافرين المستخفين به و بأمره و نهیه ...»

... [گفتن] «غیر المغضوب علیهم» [در نماز] پناه بردن به خداست از اینکه انسان جزو معاندان و کافرانی قرار گیرد که خدا و امر و نهی او را سبک می شمارند ...».

9- استدلال در اوامر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 51 - 7

7- مستدل و منطقی کردن دستورات ، شیوه ای مطلوب و پسندیده و روشی برای ایجاد رغبت در پایبندی به آن

لاتتخذوا إلهین إینما هو إله وحد

تعلیل «إنما هو إله واحد» برای نهی «لاتتخذوا» می تواند مشعر به نکته یاد شده باشد.

10- اطاعت از اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 153 - 8

8 - الهی بودن محرمات و قوانین نه گانه (پرهیز از شرک و ...) و خالی بودن آنها از کجی و انحراف، ایجاب کننده پیروی از آن فرمانها و سلوک بر اساس آن

و أن هذا صرطی مستقیماً فاتبعوه

حرف «فاء» در «فاتبعوه» سببیه است ; یعنی بیانگر این است که حقایق مطرح شده در «أن هذا ..» (الهی بودن و ...)، علت لزوم پیروی

است. گفتنی است که تقدیر «لام» علت بر «أنه--ذا...»، همان گونه که نظر برخی از مفسران است، این معنا را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 330

5- گوش سپاری به فرمان های خداوند و تسلیم در برابر آنها ، تکلیفی الهی بر عهده اهل ایمان

و اسمعوا

11- اعراض از اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 166 - 6

6- پیروی از قدرت های باطل در مقابل فرمان های خدا شرک است . *

و من الناس من يتخذ من دون الله أنداداً يحبونهم . . . إذ تبرا الذين اتبعوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 108 - 11

11 - رعایت نکردن تقوا و بی اعتنایی به دستورات خداوند ، فسق و مایه محرومیت از هدایت خاص الهی است .

و اسمعوا و الله لايهدى القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 79 - 8

8 - جوامع بی اعتنا به پیام های الهی و بیزار از خیرخواهی نصیحت گران ، در خطر هلاکت و نابودی

فأخذتهم الرجفة . . . نصحت لكم و لكن لاتحبون النصحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 24 - 3

3 - انسان های رویگردان از تعلیمات و رهنمود های خدا و رسول ، محروم از حیات واقعی انسانی

يأيتها الذين ءامنوا استجيبوا لله و للرسول إذا دعاكم لما يحييكم

12- اعراض از اوامر محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 24 - 3

3 - انسان های رویگردان از تعلیمات و رهنمود های خدا و رسول ، محروم از حیات واقعی انسانی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

ص: 331

13- انجام اوامر تکوینی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 23 - 3

3 - معاد و زنده شدن دوباره انسان ها ، در گرو انجام پذیرفتن تمام خواسته های تکوینی خداوند از انسان ها است .

كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ

مفاد «كَلَّا» ممکن است ردع و زجر از چیزی باشد که مخاطب با شنیدن «ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشُرَهُ» آن را توهّم می کند. به این بیان که نباید در محشور شدن انسان ها تعجیل داشت؛ زیرا آنان هنوز خود را به پایان کاری که برایشان مقرر شده است، نرسانده اند.

14- اوامر آدم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 27 - 31

31 - فرمان حضرت آدم (ع) به هابیل و قابیل برای قربانی کردن به درگاه خدا

اذقربا قرباناً

از امام باقر(ع) روایت شده: ... ان آدم امر هابیل و قابیل ان یقربا قرباناً... و هو قول اللّٰه عزوجل: «واتل علیهم نبأ ابنی ءادم...».

کافی، ج 8، ص 113، ح 92؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 458، ح 1.

15- اوامر اخروی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 30 - 10

10 - عذاب منکران معاد (کافران) به فرمان مستقیم خداوند در قیامت صورت می گیرد.

قال فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون

16- اوامر الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 120 - 9

9 - ناتوانی جبهه کفر در برابر جامعه ایمانی ، آنگاه که مؤمنان به دستور های الهی (امر به معروف و نهی از منکر) عمل کنند .

کنتم خیر امه .. لن یضروکم الا اذی و ان یقتلوکم یولوکم الادبار ... ضربت عل

ص: 332

در برداشت فوق، تقوا به معنای عمل به دستورات الهی گرفته شده که خداوند در آیات پیش به برخی از آنها (امر به معروف، ایمان واقعی و ...) اشاره کرده است. یعنی آنگاه کید دشمنان بی اثر است که تقوا داشته باشند و به دستورات الهی عمل کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 136 - 11، 12

11 - آمرزش الهی و بهشت را به بهای عمل به اوامر خداوند دهند ، نه به صرف شعار و ادعا

اولئک جزاؤهم مغفره من ربهم و جنّات . . . و نعم اجر العالمین

12 - آمرزش گناهان و بهشت های دارای نهر های جاری ، پاداش خوبی برای عمل کنندگان به دستورات الهی

اولئک جزاؤهم مغفره من ربهم و جنّات تجری من تحتها الانهار خالدین فیها و نعم اجر

17- اوامر انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 25 - 5

5 - تخلف از دستورات حیاتبخش و زیربنایی خدا و رسول ، مایه بروز فتنه هایی فراگیر و نزول عذابی شدید بر تمامی جامعه ایمانی

إذا دعاکم لما یحییکم . . . و اتقوا فتنه لاتصیب الذین ظلموا منکم خاصه

از مصادیق مورد نظر برای ستمکاری (ظلموا)، به قرینه آیه قبل، تخلف از دستورات حیاتبخش و زیربنایی خدا و رسول است.

18- اوامر پادشاه مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 50 - 4

4- پادشاه مصر پس از دریافت تعبیر رؤیایش ، به آزادی یوسف (ع) از زندان و بار یافتن او به دربار فرمان داد .

وقال الملک ائتونی به . . . قال ارجع

از اینکه یوسف(ع) با فرستاده پادشاه از زندان خارج نمی شود و به دربار نمی آید ، معلوم می شود فرمان پادشاه مبنی بر احضار او (ائتونی به) احضار اجباری نبوده است ؛ بلکه دستور به آزادی آن حضرت از زندان و بار یافتن به دربار بوده است.

19- اوامر تشریحی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 12 - 6

6 - نزول و صدور فرمان تکوین و تشریح خداوند ، در میان آسمان ها و زمین

ص: 333

يَتَنَزَّلُ الْأَمْرَ بَيْنَهُنَّ

20- اوامر تکوینی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 40 - 2,5

2- بین اراده خداوند و فرمان او بر پدید آمدن اشیاء ، فاصله ای وجود ندارد .

إنما قولنا لشيء إذا أردناه أن نقول له كن فيكون

5- فرمان های تکوینی خداوند تخلف ناپذیر است .

إنما قولنا لشيء إذا أردناه أن نقول له كن فيكون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 12 - 6

6- نزول و صدور فرمان تکوین و تشریح خداوند ، در میان آسمان ها و زمین

يَتَنَزَّلُ الْأَمْرَ بَيْنَهُنَّ

21- اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 33 - 1

1 - خداوند به آدم (ع) فرمان داد تا نام هر یک از حقایق هستی را برای فرشتگان بازگو کند .

قال يٰأدم اُنَبِّئُهُم بِأَسْمَائِهِم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 34 - 1

1 - خداوند پس از تعلیم حقایق هستی به آدم (ع) و اثبات لیاقت وی برای خلافت ، از فرشتگان خواست تا بر او سجده کنند .

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا .. . وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 35 - 1

1 - خداوند ، به آدم (ع) و همسرش فرمان داد تا در بهشت سکونت کنند .

و قلنا یا آدم اسکن أنت و زوجک الجنه

ص: 334

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 36 - 4.8

4 - خداوند ، پس از سلب شایستگی آدم (ع) و حوا برای سکونت در بهشت ، آنان را به خروج از بهشت و فرود آمدن به زمین فرمان داد .

و قلنا اهبطوا

هبوط (مصدر اهبطوا) به معنای فرود آمدن است. مفعول «اهبطوا» به دلیل جمله بعد، «الأرض» می باشد.

8 - خداوند به شیطان فرمان داد تا از بهشت خارج شود و به زمین فرود آید .

و قلنا اهبطوا

«اهبطوا» - به صورت صیغه جمع - می نمایاند که: خطاب در آن، علاوه بر آدم(ع) و حوا متوجه شخص و یا اشخاص دیگری نیز هست. برخی بر این نظر هستند که شیطان نیز مخاطب آن امر بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 40 - 2

2 - خداوند از بنی اسرائیل خواست تا نعمت های او را همواره به خاطر داشته باشند .

یبنی اسرائیل اذکروا نعمتی الّتی أنعمت علیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 1

1 - خداوند ، فراخوان بنی اسرائیل به تصدیق قرآن و ایمان به آن

یبنی اسرائیل . . . وءامنوا بما أنزلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 47 - 3

3 - خداوند از بنی اسرائیل خواست تا نعمت های او را یاد کنند و همواره آنها را به خاطر داشته باشند .

یبنی اسرائیل اذکروا نعمتی

1 - خداوند ، به بنی اسرائیل فرمان داد تا به آبادی بیت المقدس وارد شوند .

و إذ قلنا ادخلوا هذه القرية

«قریه» در لغت به معنای روستا و نیز شهر آمده است و در قرآن نیز در هر دو معنا استعمال شده است؛ چون قرینه ای یافت نشد که کدامین معنا مراد است، در برداشت کلمه «آبادی» آورده شد. ال در «القریه» عهد حضوری است و اشاره به دیاری خاص دارد. بسیاری از مفسران برآند که مراد از آن، بیت المقدس می باشد.

2- فرمان تصرف بیت المقدس به بنی اسرائیل ، پس از زندگانی بیابانی آنان بود .

و ظللنا علیکم الغمام .. و إذ قلنا ادخلوا هذه القرية

7 - اظهار خشوع و خضوع در برابر خدا - به هنگام تصرف بیت المقدس - از دستور های خداوند به بنی اسرائیل

و ادخلوا الباب سجداً

کلمه «سجداً» جمع ساجد و حال برای فاعل «ادخلوا» می باشد. از آن رو که سجده در حال ورود با معنای اصطلاحی آن (پیشانی بر خاک نهادن) سازگار نیست، می توان گفت: در اینجا معنای لغوی آن (خضوع و خشوع) اراده شده است.

8 - استغفار از گناهان به هنگام تصرف بیت المقدس فرمانی از جانب خداوند به بنی اسرائیل

ادخلوا .. و قولوا حطه

«حطه» خبر برای مبتدایی محذوف همانند «مسألتنا» است. این کلمه اسم مصدر و به معنای نهادن و فرو آوردن می باشد و مراد از آن به قرینه جمله بعد «نغفر لكم...» برداشتن گناهان و آمرزش آنهاست. بنابراین «قولوا حطه» یعنی بگویید - خدایا - درخواست ما آمرزش گناهان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 60 - 3,5

3 - خداوند، به موسی (ع) فرمان داد تا برای دستیابی به آب، عصای خویش را بر سنگ زند.

فقلنا اضرب بعصاك الحجر

«ال» در «الحجر» می تواند تعریف جنس باشد. در این صورت مراد از «الحجر»، سنگ در مقابل اشیای دیگر است و می تواند «ال» برای عهد حضوری یا ذهنی باشد. در این صورت مراد از «الحجر» سنگی مخصوص بوده است.

5 - موسی (ع) در پی فرمان خدا بدون هیچ تأخیر، عصای خویش را برای به دست آوردن آب بر سنگ زد.

فقلنا اضرب بعصاك الحجر فانفجرت منه اثنتا عشرة عیناً

حرف «فاء» در «فانفجرت» فای فصیحه است؛ یعنی، بیانگر معطوف علیه مقدر می باشد. جمله با تقدیر آن چنین است: «فضرب بعصاه الحجر فانفجرت». گویا حذف این جمله برای رساندن این معناست که فرمان الهی (اضرب) همان و زدن همان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 63 - 6,7

6 - پذیرش تورات با جدیت تمام و استوارسازی رفتار و اندیشه ها بر اساس آن، فرمان خداوند به بنی اسرائیل

خذوا ماءً تینکم بقوه

7 - خداوند ، بنی اسرائیل را به فراگیری احکام و معارف تورات و همواره به یادداشتن آن فراخواند .

و اذکروا ما فیه

«ذکر» به دانشی گفته می شود که انسان آن را به خاطر داشته و فراموش نکرده باشد. بنابراین «اذکروا ما فیه»؛ یعنی، محتوای تورات را فرا گیرید و آن را همواره به خاطر داشته باشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 67 - 3، 1

1 - خداوند ، قوم موسی را به ذبح گاو ماده فرمان داد .

إن الله یأمرکم أن تذبحوا بقره

ماده بودن گاو از «بکر» در آیه بعد استفاده می شود.

ص: 336

3- تأکید موسی (ع) بر اینکه دستور ذبح گاو، از ناحیه خداست نه صلاح‌دید وی .

إذ قال موسى لقومه إن الله يأمرکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 73 - 1

1 - خداوند ، به قوم موسی فرمان داد تا قطعه ای از گاو ذبح شده را بر پیکر مقتول بزنند .

فقلنا اضربوه ببعضها

ضمیر مفعولی در «اضربوه» به «نفساً» بر می گردد و ضمیر در «ببعضها» به «بقره» ارجاع می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 6

6- پذیرش تورات با جدیت تمام و استوارسازی رفتار و اندیشه ها بر اساس آن ، فرمان خداوند به بنی اسرائیل

خذوا ما آتینکم بقوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 97 - 13

13 - نازل شدن قرآن به فرمان خدا ، دلیلی بر ناروایی عداوت یهود با جبرئیل است .

من کان عدواً لجبریل فإنه نزله علی قلبک یاذن الله

برداشت فوق بر این اساس است که قید «یاذن الله» پاسخی حلی در ارتباط با عداوت یهود با جبرئیل باشد؛ یعنی، او به فرمان خدا قرآن را بر قلب پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل کرد و کسی که فرمان خدا را اطاعت کند، نباید در نزد معتقدان به خدا مبعوض باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 3

3 - به کارگیری « انظرنا » به جای « راعنا » فرمان خداوند به اهل ایمان در خطابشان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) (برای درخواست مهلت)

لا تقولوا رعنا و قولوا انظرنا

«انظرنا» به معنای ما را مهلت ده، است. (مجمع البيان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 25

25 - فرمان خدا بر مدارا کردن با توطئه گران اهل کتاب ، هرگز از سرناتوانی او بر یاری مسلمانان صدر اسلام نبوده است .

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی اللّٰه بأمره إن اللّٰه علی کل شیء قدير

در برداشت فوق، جمله «إن اللّٰه . . .» در ارتباط با جمله «فاعفوا و اصفحوا» ملا-حظه شده است؛ یعنی، گمان نشود که فرمان به عفو و گذشت و ترک مقابله، از سرناتوانی خداست، بلکه مصلحت مسلمانان در آن است.

ص: 337

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 117 - 7،8

7 - آفرینش هر موجود در گرو تقدیر خدا و فرمان او به تحقق آن است .

إذا قضی امرأ فانما یقول له کن فیکون

8 - فرمان خدا بر پدید آمدن هر چیز ، کافی در تحقق یافتن آن است .

فانما یقول له کن فیکون

حصر در جمله «انما یقول . . .» گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 125 - 11،14،15

11 - تطهیر خانه خدا و مصون داشتن آن از هر ناپاکی و آلودگی ، توصیه و فرمان خدا به ابراهیم و اسماعیل (ع)

و عهدنا إلی إبرهیم و إسمعیل أن طهرا بیتی

14 - مهیا کردن و آماده ساختن خانه خدا برای طواف ، عبادت ، رکوع و سجود ، فرمان خدا به ابراهیم و اسماعیل (ع)

أن طهرا بیتی للطائفین و العکفین و الرکع السجود

در برداشت فوق «تطهیر» - چنانچه بعضی از مفسران گفته اند - کنایه از مهیا ساختن و اختصاص دادن، گرفته شده است.

15 - فرمان های خدا به انسان ها ، عهد او با آنان است .

عهدنا إلی إبرهیم و إسمعیل أن طهرا بیتی

تعبیر کردن از دستور و فرمان با فعل «عهدنا» گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 5

5 - ساختن کعبه ، فرمانی از جانب خدا به ابراهیم و اسماعیل (ع) و مایه تقرب آنان به درگاه خدا

و إذ یرفع إبرهیم القواعد من البیت و إسمعیل ربنا تقبل منا

تقاضای ابراهیم و اسماعیل (ع) از خداوند مبنی بر پذیرفته شدن عملشان (ساختن کعبه)، مستلزم آن است که خداوند فرمان به ساختن کعبه داده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 1

1 - خداوند ، از ابراهیم خواست تا همواره تسلیم او باشد .

إذ قال له ربه أسلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 142 - 2

2 - قبله نخستین مسلمانان (بیت المقدس) ، به فرمان خداوند به جانب کعبه تغییر یافت .

ما وليهم عن قبلتهم التي كانوا عليها . . . يهدى من يشاء

ص: 338

جمله «یهدی من یشاء» قرینه بر این است که: تغییر قبله به فرمان خداوند بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 144 - 17، 12

12 - خداوند - در پی نوید تغییر قبله - به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان فرمان داد تا رو به سوی مسجد الحرام کنند .

فلنولينك .. فول وجهك شطر المسجد الحرام و حيث ما كنتم فولوا وجوهكم شطره

17 - عالمان یهود و نصارا، به خوبی می دانستند که قبله شدن مسجد الحرام، فرمانی از ناحیه خداوند است .

إن الذين أتوا الكتب ليعلمون أنه الحق

«لام» تأکید در «لیعلمون» بیانگر این است که: اهل کتاب هیچ تردیدی نداشتند و به روشنی می دانستند که تغییر قبله حق و از ناحیه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 8

8 - وجوب اطاعت از فرمان های خدا و ضرورت ایمان داشتن به او

فليستجيبوا لي و ليؤمنوا بي

برداشت فوق بر این مبناست که «استجابت» به معنای «اجابت» باشد. بنابراین «فليستجيبوا لي» یعنی، پس بندگان باید فرمانهای مرا اطاعت کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 192 - 6

6 - فرمان خداوند، مبنی بر ترک جنگ با کافرانی که دست از جنگ و فتنه برداشته اند، پرتوی از مغفرت و رحمت اوست .

فإن انتهوا فإن الله غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 3

3- نبرد با کافران ، تا حاکمیت یافتن دین خدا در پهنه گیتی ، فرمان خداوند به اهل ایمان

و قتلوهم حتی لا تكون فتنه و يكون الدين لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 199 - 7

7- فرمان الهی به امتیازطلبان قریش در حج ، مبنی بر استغفار از گناه امتیازطلبی *

ثم افيضوا من حيث افاض الناس و استغفروا الله

پس از ردّ امتیازطلبی (من حيث افاض الناس)، امر به استغفار، می تواند اشاره باشد که این عمل، گناه و استغفار از آن لازم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 339

2 - بقره - 2 - 208 - 5

5 - تسلیم در برابر فرامین الهی ، محور وحدت جامعه ایمانی

یا ایها الذین امنوا ادخلوا فی السلم کافه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 209 - 13

13 - سرپیچی از فرمان های خداوند ، سرپیچی از مقررات عزت آفری و حکیمانه اوست . *

فان زللتم .. ان الله عزیز حکیم

احتمالا، آوردن «عزیز» و «حکیم» پس از فرمان به رعایت مقررات، بیانگر حکمت آمیز بودن و عزت آفرینی مقررات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 211 - 7

7 - دستورات خداوند و معجزه های او ، از نعمت های الهی هستند .

اتیناهم من ایه بینه و من یدل نعمه الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 243 - 17

17 - مُردگانی که به فرمان الهی زنده شدند ، در بُرهه ای دیگر از زمان به زندگی خویش ادامه دادند .

ثم احیاهم ان الله لذو فضل علی الناس

آنگاه زنده شدن فضل الهی است که زنده شده برای مدتی به حیات خویش ادامه دهد؛ بنابراین اگر بلافاصله پس از زنده شدن می مُردند، بعید به نظر می رسد که زنده شدن نشان تفضلی بر آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 25

25 - توجه به دانایی گسترده خداوند ، زمینه پرهیز آدمی از ظلم و سرپیچی نسبت به فرمان های الهی

14 - امر خدا به ابراهیم (ع)، برای نشان دادن کیفیت احیای مردگان، به گرفتن چهار مرغ و کشتن و در هم کوبیدن آنها و قرار دادن هر جزئی بر کوهی و فراخواندنشان تا زنده گردند و شتابان به سوی او روند.

قال فخذ .. ثم ادعهنّ یأتینک سعياً

مفرد آوردن کلمه جزء (منهنّ جزءاً)، حکایت از این معنا دارد که مرغان را در هم کوبید و مخلوط کرد و الاً باید گفته شود: «منهنّ اجزاء»، نه جزءاً.

15 - امر خداوند به ابراهیم (ع)، درباره مأنوس ساختن پرندگانی که مأمور ذبح آنها گردیده بود با خویش *

متعدی شدن کلمه «فصرهنّ» به «الی» نشانگر این است که آن کلمه، متضمن معنای «املهن» است؛ یعنی آنها را به خود متمایل ساز که لازمه آن، انس گرفتن پرندگان با ابراهیم (ع) است. بر این اساس، کُشتن پرندگان و مخلوط کردن آنها از جمله «ثمّ اجعل علی کلّ جبل منهنّ جزءاً» معلوم می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 41 - 15، 11

11 - امر خداوند به زکریا، مبنی بر کثرت یاد و تسبیح او، به هنگام صبح و شام

و اذکر ربّک كثيراً و سبح بالعسیّ و الابرار

15 - سه روز روزه سکوت (سخن نگفتن جز با رمز و اشاره)، کثرت ذکر خدا و تسبیح او، دستورالعمل خدا به زکریا برای دستیابی به خواسته خویش (فرزند صالح) *

قال ایتک الا تکلم ... و اذکر ربّک كثيراً و سبح

در برداشت فوق، فعل «الا تکلم» که به صیغه نفی است، به معنای نهی گرفته شده است؛ به قرینه فعل امر «اذکر» که بر آن عطف شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 43 - 1، 17

1 - مریم، مأمور به اطاعت خاضعانه، سجده و رکوع (نماز)، در برابر پروردگارش

یا مریم اقتنی لربّک و اسجدی و ارکعی

17 - امر خداوند به هماهنگی و وحدت بندگان در پرتو عبادت جمعی *

و ارکعی مع الزاکعین

امر به عبادت جمعی، دال بر مطلوبیت وحدت و هماهنگی بین بندگان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 59 - 7

7- قول و فرمان خداوند ، عین ایجاد اوست .

ثم قال له كن فيكون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2- آل عمران - 3 - 60 - 5

5- توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر قاطعیّت در انجام رسالت خویش

الحق من ربك فلا تكن من الممترین

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2- آل عمران - 3 - 61 - 1,9

ص: 341

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور دعوت نمودن نصارا به مباحله ، پس از اقامه برهان برای آنان

انّ مثل عیسی . . . فمن حاجک . . . فقل تعالوا . . . ثم نبتهل

9 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور دعوت نصارا به مباحله ، با شرکت دادن زنان و فرزندان طرفین در آن

فمن حاجک . . . فقل تعالوا ندع ابنا و ابناکم و نساءنا و نساءکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 81 - 17

17 - دستور خداوند به پیامبران و امت های آنان ، به تحمل و ادای شهادت بر میثاق گرفته شده از آنان

قالوا اقرنا قال فاشهدوا و انا معکم من الشاهدین

جمله «فاشهدوا . . .» می تواند هم دلالت بر تحمل شهادت کند و هم بر ادای شهادت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 84 - 1

1 - فرمان الهی به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر اظهار ایمان خود و امتش به خداوند و به آنچه بر او و انبیای پیشین نازل شده است .

قل امنا بالله و ما أنزل علینا . . . و ما اوتی موسی و عیسی و النبیون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 108 - 9

9 - دستورات الهی به دور از هر گونه شائبه ظلم و بی عدالتی نسبت به بندگان است .

و اعتصموا بحبل الله . . . تلك ايات الله نتلوها عليك بالحق و ما الله يريد ظلماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 181 - 2،4

2 - فرمان خداوند به انفاق و بخشش ، مورد تمسخر و استهزای یهودیان

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ . . . لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ

نقل کلام یهودیان (انّ الله فقیر . . .)، پس از ترغیب آنان به انفاق و تهدید بخیلان، بیانگر این نکته است که یهودیان، امر خداوند مبنی بر انفاق را به تمسخر گرفته و چنین شایع کردند که خدای محمّد (صلی الله علیه و آله)، فقیر است.

4 - غنا و احساس بی نیازی، زمینه سرپیچی از فرامین الهی و استهزای آنان *

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا أْتَيْهِمُ اللَّهُ . . . لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 1 - 3، 1

1 - همه مردم، مأمور به رعایت تقوا و پروا از خداوند هستند .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ . . . وَاتَّقُوا اللَّهَ

ص: 342

3 - تربیت انسان ها ، هدف از فرمان الهی به رعایت تقوا *

اتَّقُوا رَبَّكُمْ

آوردن کلمه «رَبِّ» (تربیت کننده و مدبّر)، می تواند اشاره به هدفی باشد که برای امر به تقوا منظور شده است. یعنی امر به تقوا به جهت این است که شما را تربیت و هدایت کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 11 - 32، 1

1 - توصیه خداوند درباره ارث فرزندان و کیفیت تقسیم آن

یوصیکم الله فی اولادکم

32 - تأکید خداوند بر لزوم رعایت فرایض ارث

یوصیکم الله فی اولادکم . . . فریضه من الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 12 - 16، 17

16 - احکام و حدود ارث ، عمل به وصیّت میت و پرداخت دیون وی ، وصیّت و سفارش اکید خداوند به مردم

و لکم نصف ما ترک . . . وصیّه من الله

«وصیّه»، مفعول مطلق است و می تواند تأکیدی بر کلیّه قوانین و احکامی باشد که در آیات پیشین بیان شد.

17 - سفارش اکید خداوند مبنی بر ضرر نرساندن به وارثان به واسطه دین و وصیّت

من بعد وصیّه یوصی بها او دین غیر مضارّ وصیه من الله

برداشت فوق بر این اساس است که «وصیّه»، تأکید بر آخرین بخش آیه باشد که ضرر نرزدن به وارث به واسطه وصیّت و دین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 5

5 - تأکید خداوند بر ضرورت پایبندی به احکام و مقررات الهی در ازدواج و روابط جنسی

حرمت .. کتاب اللہ علیکم

در برداشت فوق «کتاب اللہ» مفعول فعل مقدر (الزموا) گرفته شده است ; یعنی به احکام الهی پایبند باشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 20، 2

2- فرمان خداوند به وحدت و یکپارچه شدن پیروان ادیان الهی بر محور قرآن

یا ایها الذین اوتوا الکتب امنوا بما نزلنا

20 - تخلف ناپذیری امر و قضای الهی

و کان امر اللہ مفعولا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 343

11 - فرمان به ادای امانت به اهل آن و قضاوت عادلانه، از مواعظ بسیار نیکوی الهی به مردم

انّ الله یأمرکم .. انّ الله نعمًا یعظکم به

20 - اوامر و نواهی خداوند، امانت های اوست .

انّ الله یأمرکم ان تؤدّوا الامانات الهی اهلها

از امام باقر و امام صادق (ع) درباره آیه فوق روایت شده است: امانات الله تعالی اوامر و نواهی . . .

مجمع البیان، ج 3، ص 98؛ نورالثقلین، ج 1، ص 496، ح 325.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 66 - 10، 3، 1

1 - خداوند هرگز امت اسلام را به خودکشی و ترک خانه و کاشانه، فرمان نداده است .

و لو انا کتبنا علیهم ان اقتلوا انفسکم او اخرجوا من دیارکم

مراد از ترک خانه و کاشانه، که با لفظ «اخرجوا من دیارکم» بیان شده، معنایی است که عنوان هجرت بر آن صدق نکند.

3 - تنها گروهی اندک از مردم، پذیرای حکم خودکشی و ترک خانه و کاشانه در صورت فرمان الهی به آن

و لو انا کتبنا علیهم ان اقتلوا انفسکم .. ما فعلوه الا قلیل منهم

10 - احکام الهی (اوامر و نواهی) مواعظ خداوند هستند .

و لو انهم فعلوا ما یوعظون به لکان خیراً لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 91 - 11، 12

11 - ایجاد امنیّت و آرامش از اهداف فرمان الهی به تعقیب و کشتن دشمنان توطئه گر و جنگ طلب

فان لم یعتزلوکم و یلقوا الیکم السّلم و یکفّوا ایدیهم فخذوهم و اقتلوهم حیث تقفتمو

12 - پذیرش قرارداد ترک تعرض عنوان شده از سوی دشمنان ، فرمان خداوند به مسلمانان

ستجدون اخرين . . . و اولئکم جعلنا لکم علیهم سلطاناً مبیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 14

14 - فرمان خداوند به مسلمانان در مورد تعقیب دشمنان ، فرمانی حکیمانه و با آگاهی کامل به مصالح آنان است .

و لاتهنوا فی ابتغاء القوم . . . و کان الله علیماً حکیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 21

21 - خداوند ، خواستار احیای حقوق زنان ، یتیمان و مستضعفان

قل الله یفتیکم فیهنّ . . . و ان تقوموا للیتمی بالقسط

ص: 344

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 131 - 7

7 - رعایت تقوا، سفارش خداوند، به مسلمانان و امت های پیشین

و لقد وصینا الذین اوتوا الکتب من قبلکم و ایاکم ان اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 132 - 3

3 - توجه و اعتقاد به مالکیت یگانه خداوند بر هستی، دارای اهمیت و مورد تأکید او

و لله ما فی السموت و ما فی الارض

تکرار «و لله ما فی السموت . . .» در سه آیه پی در پی، بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 154 - 7، 11

7 - ورود به بیت المقدس و سجده به درگاه الهی در آن هنگام، فرمان خداوند به یهودیان عصر موسی (ع)

و قلنا لهم ادخلوا الباب سجداً

11 - خداوند برای اجرای فرامین و رعایت حدود خویش، از یهودیان پیمانی محکم گرفت.

و قلنا لهم . . . و أخذنا منهم میثقاً غلیظاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 27

27 - خداوند، فراخوان مسلمانان صدر اسلام به پرهیز از تجاوز و تعدی به مشرکان

و لایجرمنکم شئان قوم . . . ان تعتدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 26 - 12

12 - پرهیز از تأسف و اندوه بر گناهکاران بنی اسرائیل ، فرمان خداوند به موسی (ع)

فلاتأس علی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 44 - 21

21 - حراست از تورات و قضاوت بر اساس آن ، بدون هیچ ترسی از مردم ، فرمان خداوند به عالمان یهود معاصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و الربنیون و الاحبار بما استحفظوا من كتب الله .. فلاتخشوا الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 345

16 - زشتی و ناپسندی مصلحت اندیشی در برابر فرامین الهی

لاتتخذوا .. یقولون نخشی ان تصینا دائره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای نصب علی (ع) به ولایت و سرپرستی امت

انما ولیکم الله ورسوله و الذین ءامنوا الذین .. یؤتون الزکوه و هم رکعون

امام باقر(ع): امر الله عزوجل رسوله بولایه علی(ع) و انزل علیه «انما ولیکم الله ورسوله و الذین ءامنوا ..»

کافی، ج 1، ص 289، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 646، ح 264؛ الدرالمشور، ج 3، ص 105.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - پیام مهم و ویژه خداوند در آیه تبلیغ (ولایت علی (ع))، دارای ارزشی هم طراز با تمامی رسالت

بلغ ما أنزل .. و إن لم تفعل فما بلغت رسالته

19 - اعلام ولایت علی (ع) در روز غدیر خم توسط پیامبر (صلی الله علیه و آله) به امر خداوند

یایها الرسول بلغ ما أنزل إلیک من ربک

امام باقر(ع): .. فاوحی الله عزوجل الیه «یایها الرسول بلغ ما أنزل الیک من ربک ...» ... فقام بولایه علی(ع) یوم غدیر خم ...

کافی، ج 1، ص 289، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 652، ح 291.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- فرمان های رسول خدا (صلی الله علیه و آله) هماهنگ با فرمان های الهی

و اطیعوا الله و اطیعوا الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 97 - 15

15 - فرمان به انجام مناسک حج و محترم شمردن کعبه برای رسیدن به جامعه ای با قوام ، فرمانی برخاسته از علم گسترده خداوند

جعل الله الكعبة . . . ذلك لتعلموا ان الله يعلم ما في السموت و ما في الارض

چون توجه به نقش کعبه و ماههای حرام و قربانی در قوام جامعه آدمی را به علم خداوند رهنمون می سازد، الزاماً باید جعل آنها برای تأمین این هدف، عالمانه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 346

2 - پاسداری از ایمان با پیروی از تعالیم قرآن و دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله)، توصیه و فرمان خداوند به مسلمانان

تعالوا إلى ما أنزل الله وإلى الرسول . . . یا ایها الذین ءامنوا علیکم انفسکم

مراد از فرمان به مراقبت از ایمان - به قرینه آیه قبل - همان روی آوردن به قرآن و تعالیم پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تعلیمات عیسی (ع) و دستورات وی به امت خویش به تمامی برگرفته شده از فرامین خداوند

ما قلت لهم الا ما امرتني به

2 - عیسی (ع)، وفادار به حریم رسالت خویش، در ابلاغ فرامین خداوند

ما قلت لهم الا ما امرتني به ان اعبدوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - خداوند قیامت را با فرمانی پدیدار خواهد کرد.

وهو الذی خلق السموت . . . و یوم یقول کن فیکون

«یوم»، عطف بر «السموات» می تواند باشد. لذا معنی جمله چنین می شود: «خلق السماوات و خلق یوم». البته مراد از «یوم»، به قرینه جملات بعدی آیه، روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22 - وانهادن دشمنان حق ناپذیر و بی اعتنایی به دروغپردازیهای آنان فرمان الهی است.

فذرهم و ما یفترون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - رهنمود خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای دعوت مدعیان تحریمهای واهی به ارائه دلیل و مناظره و احتجاج

قل هلم شهداءکم الذین یشهدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب خدا فرمان یافت تا مردم را فراخواند و محرمات الهی را برای آنان بیان کند.

قل تعالوا أتل ما حرم ربکم علیکم

«تلاوت»، مصدر «أتل»، به معنای خواندن است. چون «أتل» در جواب فعل امر (تعالوا) قرار گرفته، به شرط مقدر مجزوم شده است. «علیکم» متعلق به «أتل» و نیز «حرم» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 162 - 4

4 - عبادت خالصانه و انجام همه امور برای خدا، از رهنمودهای خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

اینی هدینی ربی . . . إن صلاتی و نسکی و محیای و مماتی لله

«محیا و ممات» می تواند کنایه از همه امور باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 2 - 2

2 - پرهیز از دلتنگی و ملالت در تبلیغ قرآن، فرمان و توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فلا یکن فی صدرک حرج منه

می توان گفت جمله «فلا یکن . . .»، که تفریع بر «أنزل إلیک» است، به قرینه «لتنذر» از آن دلتنگی ای نهی می کند که ناشی از انذار و متذکر کردن مردم باشد. یعنی ای پیامبر چون قرآن کتاب آسمانی است، مبادا مشکلات انذار مردم با تبلیغ قرآن، مایه دلتنگی و ملالت خاطر برای تو شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 6

6 - خداوند خواهان تلاش آدمیان برای دستیابی به کردارهای شایسته و عقاید صحیح

و الوزن یومئذ الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 11 - 4, 6, 7

4 - خداوند پس از خلقت آدم (ع)، از فرشتگان خواست تا بر او سجده کنند.

ثم قلنا للملئکه اسجدوا لآدم

6 - وجود فاصله زمانی میان صورت دهی به منشأ انسانها و فرمان سجده بر آدم (ع)

ثم صورنكم ثم قلنا للملائكة اسجدوا لآدم

7 - همه فرشتگان پس از فرمان خدا، بر آدم (ع) سجده کردند.

قلنا للملائكة اسجدوا لآدم فسجدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 2

2 - ابلیس، همچون فرشتگان، مورد خطاب خداوند در فرمان سجده بر آدم بود.

ثم قلنا للملائكة اسجدوا لآدم .. ما منعك ألا تسجد إذ أمرتك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 348

5 - اعراف - 7 - 19 - 1

1 - خداوند به آدم(ع) و همسرش فرمان داد تا در بهشت سکونت گزینند.

و يأدم أسكن أنت و زوجك الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 22 - 12

12 - اوامر، نواهی، هشدارها و توبیخهای خداوند همواره در جهت رشد و تربیت انسانهاست.

و نادیهما ربهما ألم أنهکما عن تلکما الشجره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 24 - 1

1 - خداوند به آدم، حوا و شیطان فرمان داد تا از بهشت به زمین فرو آیند.

قال اهبطوا بعضکم لبعض عدو

مفعول «اهبطوا» به قرینه «و لکم فی الأرض مستقر» کلمه «الأرض» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 28 - 8

8 - خداوند هرگز به انجام کارهای پلید و زشت فرمان نداده است و نخواهد داد.

قل إن الله لا یأمر بالفحشاء

به کارگیری فعل مضارع (لا یأمر) در جواب فعل ماضی (أمرنا) برای رساندن این معناست که خداوند در هیچ زمانی (گذشته و حال و آینده) امر به زشتیها ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 29 - 1

1 - خداوند به رعایت قسط (عدل و انصاف) فرمان داده، نه به ارتکاب فحشا و زشتی

إن الله لا يأمر بالفحشاء .. قل أمر ربي بالقسط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 54 - 10

10 - خورشید و ماه و ستارگان ، آفریده های خداوند و مقهور امر و اراده او

خلق السموت .. و الشمس و القمر و النجوم مسخرت بأمره

کلمه «الشمس» و ما بعد آن، عطف به «السموت» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 12

ص: 349

12 - خداوند در هیچ آیینی به پرستش معبودی جز خود فرمان نداده است .

ما نزل الله بها من سلطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 77 - 3

3 - فرمان های خداوند برخاسته از ربوبیت او و برای رشد و تعالی انسانهاست .

عن أمر ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 117 - 1,2

1 - خداوند پس از جادوگری ساحران به موسی فرمان داد تا عصای خویش را در صحنه مبارزه رها سازد .

و أوحينا إلی موسى أن ألق عصاك

2 - خداوند ، فرمانش را (افکندن عصا) از طریق وحی به موسی ابلاغ کرد .

و أوحينا إلی موسى أن ألق عصاك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 143 - 11

11 - خداوند در پاسخ به درخواست موسی (ع) (رؤیت خدا) از وی خواست تا به کوه مقابل خویش نظر افکند و اثر تجلی خداوند را بر آن مشاهده کند .

قال لن ترنی و لکن انظر إلی الجبل

«ال» در «الجبل» عهد حضوری است ; یعنی: انظر إلی هذا الجبل.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 144 - 8,9,10

8 - خداوند از موسی (ع) خواست تا پیام های او را دریافت کند و فراگیرد و اعمال و رفتارش را بر اساس آنها استوار سازد .

«أخذ» (مصدر «خذ») به معنای گرفتن است و گرفتن پیامهای الهی به این است که انسان آنها را فراگیرد و به آنها عمل کند.

9- خداوند از موسی (ع) خواست تا در برابر نعمت رسالت و شایستگی شنیدن سخن خدا، وی را سپاس گوید و از شاکران شود.

اصطفیتک علی الناس برسلتی و بکلمی . . . و کن من الشکرین

10- فرمان به دریافت پیام های خدا و به کار بستن آنها و سپاسگزاری در برابر نعمت های او، از سخنان خداوند با موسی (ع) در میعادگاه مناجات

قال . . . فخذ ما اتيتك و کن من الشکرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 145 - 8

ص: 350

8 - خداوند از موسی خواست تا قومش را به فراگیری معارف نوشته شده بر الواح و احکام یاد شده در آن فرمان دهد .

و أمر قومک یاخذوا بأحسنها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 155 - 1

1 - خداوند از موسی (ع) خواست تا گروهی از قومش را همراه خود به میعادگاه مناجات بیاورد .

و اختار موسی قومه سبعین رجلا لمیقتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 160 - 9,10,11

9 - موسی (ع) از جانب خداوند فرمان یافت تا برای دستیابی به آب عصای خویش را به سنگ زند .

و أوحینا إلی موسی . . . أن اضرب بعصاک الحجر

«ال» در «الحجر» هم می تواند تعریف جنس باشد، که در این صورت مراد از «الحجر»، سنگ در مقابل اشیای دیگر است، و هم می تواند «ال» برای عهد حضوری و یا ذهنی باشد، که در این صورت مراد از «الحجر» سنگی مخصوص بوده است.

10 - موسی (ع) در پی فرمان الهی بدون هیچ تأخیر عصای خویش را برای به دست آوردن آب بر سنگ زد .

أن اضرب بعصاک الحجر فانجست منه اثنتا عشرة عینا

حرف «فاء» در «فانجست» فاء فصیحه است ; یعنی بیانگر معطوف علیه مقدر می باشد. آن معطوف علیه مقدر به قرینه فراز قبل، «فضرب بعصاه الحجر» است. گویا حذف این جمله برای رساندن این معناست که فرمان الهی (اضرب) همان و زدن همان.

11 - فرمان خدا به موسی (زدن عصا بر سنگ برای تهیه آب) فرمانی اعلام شده به او از طریق وحی

و أوحینا إلی موسی . . . أن اضرب بعصاک الحجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 161 - 2,6,7

2 - فرمان به سکونت گزیدن در آبادی بیت المقدس ، فرمانی بود از جانب خدا به بنی اسرائیل

و إذ قيل لهم اسكنوا هذه القرية

کلمه «قیل» به صورت مجهول آمده و فرمان دهنده ذکر نشده است، ولی از جمله «نغفر لکم . . .» به دست می آید که فرمان دهنده خداوند است.

6 - استغفار از گناهان به هنگام تصرف بیت المقدس ، فرمان خدا به بنی اسرائیل

وقولوا حطه

«حطه» خبر برای مبتدایی محذوف مانند «مسألتنا» است. این کلمه اسم مصدر و به معنای نهادن و فرود آوردن می باشد و مراد از آن به قرینه جمله بعد (نغفر لکم) برداشتن وزر گناهان و آمرزش آنهاست. بنابراین «قولوا حطه» یعنی بگویید خدایا درخواست ما آمرزش گناهان است.

7 - اظهار خشوع و خضوع در برابر خدا به هنگام تصرف بیت المقدس از دستورات خدا به بنی اسرائیل

و ادخلوا الباب سجداً

کلمه «سجداً» جمع «ساجد» و حال برای فاعل «ادخلوا» است. از آن رو که سجده در حال ورود با معنای اصطلاحی آن (پیشانی

ص: 351

بر خاک ساییدن) سازگار نیست، می توان گفت در اینجا معنای لغوی آن (خضوع و خشوع) اراده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 163 - 3

3 - خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواست تا از یهودیان، سرگذشت مردم ایله را جويا شود.

و سنلهم عن القرية التي كانت حاضرة البحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 166 - 4

4- فرمان خداوند و خواست او کافی در تبدیل شدن موجودی به موجود دیگر

قلنا لهم كونوا قرده حسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 171 - 6,7

6 - خداوند از بنی اسرائیل خواست تا احکام و معارف تورات را فراگیرند و آنها را همواره به خاطر بسپارند.

و اذكروا ما فيه

«ذکر» به دانشی گفته می شود که انسان آن را به خاطر داشته باشد و فراموش نکرده باشد. بنابراین «اذکروا ما فيه» یعنی محتوای تورات را فراگیرد و آن را همواره به خاطر داشته باشید.

7 - تحصیل تقوا و دوری از اعمال ناروا، هدف دعوت خداوند از بنی اسرائیل به پذیرش تورات

خذوا ما آتینکم بقوه .. لعلکم تتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 172 - 5

5 - خداوند پس از شناساندن خود به انسان ها از آنان خواست تا بر ربوبیت خدا و عبودیت خویش گواه باشند.

و أشهدهم علی أنفسهم ألت بریکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 175 - 1

1 - خداوند به پیامبر خویش فرمان داد تا داستان بلعم باعورا را برای مردم بیان کند .

و اتل عليهم نبأ الذی ءاتینه ءایتنا

بسیاری از م---فسران بر این باورند که مقصود از «الذی ءاتینه . . .» بلعم، فرزند باعورا، است که در زمان حضرت موسی (ع) می زیسته.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 179 - 4

ص: 352

4 - جنیان همانند انسان ها مکلف به تصدیق آیات الهی و انجام فرمان های او هستند .

و لقد ذرأنا لجهنم كثيراً من الجن و الإنس

با توجه به آیه قبل معلوم می شود جنیانی به دوزخ خواهند رفت که آیات الهی را تکذیب کنند. بنابراین آنها موجوداتی هستند مکلف به تکالیف الهی و از جمله تکالیف آنها ایمان آوردن به آیات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 194 - 6

6 - خداوند از مشرکان خواست تا برای آزمون توانایی معبودانشان ، نیاز های خود را از آنان درخواست کنند .

فادعوهم فلیستجیبوا لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 195 - 8

8 - خداوند از مشرکان خواست اگر خدایانشان بر امری توانا هستند با کمک آنها علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) توطئه کنند و برای از میان بردن وی هیچ درنگی رواندارند .

قل ادعوا شرکاءکم ثم کیدون فلا تنظرون

«کیدون» مرکب از فعل امر «کیدوا» (از «کید»، به معنی فکر کردن و توطئه چیدن) و نون وقایه است. کسره نون دلالت بر حذف «یاء» متکلم دارد. بنابراین «کیدون» (کیدونی) یعنی علیه من توطئه کنید. «انظار» مصدر «لاتنظروا» به معنای مهلت دادن است. «لاتنظرون» نیز مرکب از فعل نهی و نون وقایه است ؛ یعنی: فلا تنظرون، مرا مهلت ندهید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 199 - 1,3

1 - خداوند پیامبرش را به پیشه ساختن عفو از خطاکاران فرمان داد .

خذ العفو

«أخذ» (مصدر خذ) به معنای گرفتن و از چنگ ندادن است که به مناسبت مورد، کنایه از ملتزم شدن می باشد. بنابراین «خذ العفو» یعنی عفو و گذشت را از چنگ مده و بدان ملتزم باش.

3 - خداوند از پیامبرش خواست تا با جاهلان و سفیهان مدارا کند و کردار جاهلانه آنان را نادیده انگارد .

و أعرض عن الجاهلین

«اعراض» به معنای روی گرداندن است و رویگردانی گاهی کنایه از مدارا کردن و نادیده گرفتن است و گاهی به معنای بی اعتنائی کردن و دوری گزیدن. با توجه به صدر آیه می توان گفت مراد از اعراض، معنای اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 200 - 3

3 - پناه خواستن از خدا به هنگام مواجه شدن با وسوسه های شیطان ، فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إما ینزغنک . . . فاستغذ بالله

ص: 353

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 204 - 4

4 - خداوند کافران را به گوش فرادادن به آوای قرآن فراخواند .

هذا بصائر من ربکم . . . إذا قرى القرآن فاستمعوا له

برداشت فوق مبتنی بر این است ک---ه خطاب در «فاستمعوا . . .» شامل کافران نیز باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 205 - 1,3

1 - خداوند از پیامبرش خواست تا متوجه مقام ربوبی وی بوده و او را در دل و جان خویش یاد کند .

و اذکر ربک فی نفسک

3 - خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواست تا لب به ذکر او گشاید و زبانش را به یاد او مترنم سازد .

و اذکر ربک . . . دون الجهر من القول

برداشت فوق بر این اساس است که «دون الجهر . . .» عطف بر «فی نفسک» باشد. بر این مبنا آیه شریفه اشاره به دو گونه ذکر دارد: ذکر قلبی که «فی نفسک» آن را بیان می کند، ذکر زبانی که «دون الجهر من القول» به آن اشاره دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 12

12 - لزوم اطاعت از تمامی دستورات خدا و رسول وی

و أطيعوا الله و رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 2

2 - فرمان خداوند و تقدیر او ، عامل حرکت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سوی جنگ بدر

أخرجک ربک من بیتک بالحق

اسناد «أخرجك» به «ربك» می رساند که حرکت پیامبر(صلی الله علیه و آله) به فرمان و تقدیر الهی بوده است، نه تصمیمی از جانب خود آن حضرت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 9، 8

8 - پیاده شدن حق و ریشه کن شدن بنیان کافران ، هدف از فرمان خداوند به نبرد با مشرکان مکه در بدر

و یرید الله أن یحق الحق بکلمته و یقطع دابر الکفرین

9 - فرمان خداوند به مبارزه با کفر و شرک و به وجود آوردن صحنه مبارزه ، از اسباب تحقق اراده خداوند برای اظهار حق و نابودی کفر

و یرید الله أن یحق الحق بکلمته

خداوند در برابر مؤمنان که خواهان هجوم به کاروان تجاری قریش بودند، خواست تا آنان با لشکریان کفر درآویزند و به جهاد با آنان

ص: 354

بپردازند و همان را نیز مقدر ساخت و بیان داشت که احقاق حق در پرتو آن حاصل می شود. بنابراین مراد از «بکلمته» همان فرمان به جهاد و تحقق یافتن صحنه مبارزه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 12 - 2

2 - ایجاد پایداری در مجاهدان ، فرمان خداوند به فرشتگان گسیل شده به جنگ بدر

إذ يوحى ربك إلى الملكة أنى معكم فثبتوا الذين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 13 - 2

2 - مخالفت و دشمنی مشرکان مکه با خدا و رسول او مایه فرمان الهی به سرکوبی و نابودی آنان

ذلك بأنهم شاقوا الله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 20 - 3, 6, 2

2 - فرمان های خدا و رسولش دارای هویتی واحد ، و پیروی از خداوند در گرو پیروی از رسول اوست .

أطيعوا الله ورسوله ولا تولوا عنه

چون جمله «ولا تولوا عنه» (از رسول خدا و فرمانهای او اعراض نکنید)، توضیح و تأکیدی برای جمله «أطيعوا الله ورسوله» است و در این جمله تنها اعراض از پیامبر (صلی الله علیه و آله) مطرح شده، دو نکته استفاده می شود: یکی اینکه فرمانهای خدا و رسول او دارای هویت واحد است؛ دوم اینکه اطاعت از خداوند در گرو اطاعت از رسول اوست.

3 - مؤمنان در معرض تخلف از دستورات خدا و رسول و نیازمند هشدار

يأيتها الذين آمنوا... ولا تولوا عنه

6 - نادیده گرفتن فرمان های خدا و رسول پس از دریافت آن ، امری ناپسند و به دور از خرد

ولا تولوا عنه و أنتم تسمعون

مراد از شنیدن، به قرینه آیه بعد، فهمیدن و اذعان کردن است و جمله حالیه «وأنتم تسمعون» به منزله بیان دلیلی بر لزوم اطاعت و پرهیز از

رویگردانی است. یعنی شما خود دستورات خدا و رسول او را می شنوید و بدان باور دارید، پس چگونه می توانید از آن اعراض کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 24 - 2

2- دین و تعلیمات و رهنمودهای خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مایه حیات واقعی انسان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

مراد از «ما» در «لما يحييكم»، تمامی تعلیمات و معارف و رهنمودهای خدا و رسول اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 355

4- نبرد با کافران تا حاکمیت یافتن دین خدا در جهان ، فرمان خداوند به اهل ایمان

و قتلوهم حتی . . . یكون الدین کله لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب خدا فرمان یافت تا در صورت تسلط بر یهودیان پیمان شکن و جنگ آفرین ، آنان را به گونه ای مجازات کند که زمینه پراکنده شدن دیگر دشمنان فراهم آید .

فإما تتقنهم فی الحرب فشردهم من خلفهم

تشرید به معنای پراکنده ساختن و کوچ دادن است. «باء» در «بهم» سببیه است که به دلیل «فی الحرب» کلمه ای همانند قتل و یا مجازات در تقدیر می باشد. و مراد از «من خلفهم» یهود و یا دیگر دشمنانی است که از مدینه و یا اطراف آن به فتنه گری می پرداختند. بنابراین جمله «فشردهم» چنین معنا می شود: ای پیامبر با مجازات سنگین که بر یهودیان پیمان شکن تحمیل می کنی، دیگر دشمنان را متفرق ساز و پراکنده کن.

6 - عبرت گرفتن از سرنوشت پیمان شکنان جنگ آفرین علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و جامعه اسلامی ، از اهداف فرمان خداوند بر شدت مجازات آنان

فشردهم من خلفهم لعلهم یذکرون

«تذکر» (مصدر یذکرون) به معنای دریافتن و همواره به خاطر داشتن است. جمله «لعلهم یذکرون» تعلیل برای «فشردهم» است. یعنی هدف از شدت مجازات این است که کفرپیشگان، توان مسلمین را دریابند و همواره به خاطر بسپارند تا در آینده علیه جامعه اسلامی توطئه نکنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند هر یک از مؤمنان مهاجر و انصار را ولیّ دیگری قرار داد و به پشتیبانی همه جانبه از یکدیگر فراخواند .

إن الذین ءامنوا و هاجروا . . . أولیاء بعض

جمله «أولئک بعضهم أولیاء بعض» جمله ای خبری است و مراد از آن انشاء و جعل ولایت است.

1 - خداوند از انصار و مهاجران نخستین خواست تا کسانی را که در آینده ایمان می آورند و هجرت می کنند و به جهاد می پردازند ، از خود بدانند و حقوق ولایت را درباره آنان رعایت کنند .

و الذین ءامنوا من بعد و هاجروا و جهدوا معکم فأولئک منکم

مخاطبان آیه، انصار و مهاجران نخستین هستند. مضاف إليه کلمه «بعد»، کلمه «ایمانکم» و یا «الهجرة الاولى» است. جمله «فأولئک منکم» اشاره به این دارد که تمام قوانین و حقایقی که درباره انصار و مهاجران نخستین بیان شده درباره آنان نیز عیناً وجود دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9- 1- 3

3- دستور خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر ابلاغ الغای پیمان عدم تعرض ، به مشرکان معاهد

براه من الله ورسوله إلى الذین عهدتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9- 2- 3

3- دستور خداوند مبنی بر منع تعرض مسلمانان به مشرکان پیمان شکن صدر اسلام ، در مدت مهلت چهار ماهه

فسیحوا فی الارض أربعة أشهر

مهلت دادن به مشرکان و مجاز دانستن رفت و آمدشان در هر جای زمین در حقیقت دستوری است به مسلمانان که نباید در مدت مقرر متعرض آنان شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9- 3- 2

2- دستور خداوند مبنی بر ابلاغ لغو پیمان عدم تعرض مسلمانان با مشرکان پیمان شکن به عموم مردم حاضر در مراسم حج

و أذن من الله ورسوله إلى الناس يوم الحج الأكبر أن الله بريء من المشركين ورسو

برداشت فوق بر این اساس است که «برائت» در «أن الله بريء من المشركين ورسوله» کنایه از الغای پیمان صلح و عدم تعرض باشد. گفتنی است که جمله «أذن من الله ورسوله ...» جمله خبری است در مقام انشا و دستور؛ یعنی باید الغای پیمان عدم تعرض در روز «حج اکبر» به عموم مردم حاضر در مراسم حج، ابلاغ گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9- 5- 8, 7, 6, 4, 1

1- هلال ماه صفر سال دهم هجرت ، آغاز اجرای فرمان کشتن و منع عبور و مرور مشرکان و سلب آزادی سیر و سیاحت از آنان

فإذا انسلخ الأشهر الحرم فاقتلوا المشركين

توصیف «الأشهر» به «الحرم» حاکی از این است که: منظور از «أربعة أشهر» در آیه دوّم (فسیحوا فی الأرض أربعة أشهر) ماههای حرام

سال؛ یعنی، رجب، ذیقعدہ، ذیحجہ و محرّم است. بر این مبنا «ال» در «الأشهر» برای عهد حضوری می باشد؛ یعنی هنگامی که این سه ماه حرام - که اکنون با اعلام پیام برائت در روز حج اکبر مصادف شده است - پایان یافت، مشرکان را بکشید. گفتنی است که پایان آن سه ماه، مساوی با آغاز ماه صفر سال دهم هجرت بود.

4 - دستور به کارگیری تمام شیوه های ممکن (به ترتیب: کشتن، اسیر گرفتن، محاصره و کمین زدن) برای ایجاد فشار بر مشرکان صدر اسلام

فإذا انسلخ الأشهر الحرم فاقتلوا المشركين حيث وجدتموهم و خذوهم و احصروهم و اعدوا

6 - فرمان کمین کردن در تمامی کمینگاه ها برای ضربه زدن به رهگذران مشرک صدر اسلام

واقعدوا لهم كل مرصد

7 - دستور آزادی مشرکان (آنانی که به خاطر تخلف از فرمان منع سیر و سیاحت در غیر ماه های حرام اسیر می شدند) در صورت پذیرش توحید و گرایش آنان به اسلام

ص: 357

و خذوهم .. . فإن تابوا و أقاموا الصلوه ... فخلّوا سبيلهم

8- فرمان رفع حصر از مشرکان محاصره شده (آنان که به علت نقض فرمان منع رفت و آمد در غیر ماه های حرام محاصره می شدند) در صورت قبول اسلام و ترک شرک

و احصروهم .. . فإن تابوا ... فخلّوا سبيلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 6 - 5، 1

1- فرمان الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر به حضور پذیرفتن مشرکانی که پس از انقضای مهلت چهار ماهه ، به منظور شنیدن پیام وحی ، درخواست ملاقات کنند .

فإذا انسلخ الأشهر الحرم فاقتلوا المشركين .. . وإن أحد من المشركين استجارك فأجره

«استجاره» به معنای درخواست جوار و همسایگی است. درخواست جوار از سوی مشرکان پس از انقضای مهلت چهار ماهه - به قرینه «حتی یسمع کلام الله» - درخواست رسیدن به حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) به منظور استماع دعوت آن حضرت و تحقیق پیرامون وحی است.

5- دستور الهی مبنی بر رساندن مشرکان به مراکز امن خودشان ، پس از استماع و دریافت پیام وحی از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فأجره حتى یسمع کلم الله ثم أبلغه مأمنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 12 - 8

8- خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را به پیکار با سران و پیشوایان شرک و کفر ، در صورت نقض پیمان صلح از سوی آنان ، فراخواند .

وإن نکثوا أیمنهم .. . فقتلوا أئمه الکفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 29 - 1

1- فرمان خدا به نبرد با اهل کتاب ، به دلیل عدم ایمان آنان به خدا و آخرت و عدم پرهیزشان از محرمات الهی و پایبند نبودن به دین حق

قتلوا الذین لا یؤمنون .. . من الذین أوتوا الکتب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 36 - 11

11 - فرمان خداوند به نبرد با تمامی مشرکان محارب و پاکسازی زمین از لوث وجود آنان

و قتلوا المشرکین کافه کما یقتلونکم کافه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 1

ص: 358

1 - فرمان خداوند به بسیج همه مسلمانان صدر اسلام برای جهاد در راه خدا، هر چند فاقد تجهیزات کافی نظامی باشند.

انفروا خفافاً و ثقلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 73 - 1

1 - نبرد بی امان با کافران و منافقان، و سخت گیری و عدم ترحم به آنان، فرمان خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يأيتها النبي جهد الكفار والمنفقين و اغلظ عليهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 84 - 17

17 - حکم خداوند به طرد کامل منافقان، نتیجه مواضع عقیدتی و نیز عملکرد خود آنان بود.

لا تصل... إنهم كفروا... و ماتوا و هم فسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 103 - 1، 16

1 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر گرفتن صدقه (زکات) از اموال مردم

خذ من أموالهم صدقه

16 - دستور خدا به دلجویی کردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از گنهکاران نادم، با قبول صدقه شان و دعا برای آنان

خذ من أموالهم صدقه... و صل عليهم إن صلوتك سكن لهم

برداشت فوق با توجه به ارتباط این آیه با آیات پیش است که درباره متخلفان نادمی نازل شده که برای جبران تخلفشان از جنگ تبوک عزم انفاق تمامی اموال خود را داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 123 - 5، 1

1 - فرمان الهی به مؤمنان در اسلام مبنی بر مبارزه و پیکار با جوامع کفرپیشه همجوار خویش

يأيتها الذين ءامنوا قتلوا الذين يلونكم من الكفار

5- فرمان الهی به غفلت نورزیدن جامعه اسلامی از خطر نفوذ و کارشکنی دشمنان همجوار

قتلوا الذين يلونكم من الكفار و لیجدوا فیکم غلظه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 87 - 10، 8، 5، 1

1 - خداوند، از طریق وحی به موسی و هارون (ع) فرمان داد تا در شهر مصر (مرکز حکومت فرعون) به تهیه مسکن برای قوم خود اقدام کنند.

و أوحینا إلی موسی و أخیه أن تبوءا القومکما بمصر بیوتاً

برداشت فوق مبتنی بر این است که اولاً «مصر» به معنای شهر مصر باشد؛ چنان که به همین معنا در مفردات و لسان تصریح

ص: 359

شده است. ثانیاً: جار و مجرور (بمصر) متعلق به «تبوءاً» باشد نه حال برای «قومکما».

5- خداوند، فرمان داد تا بنی اسرائیل در بر پا کردن خانه های خود، آنها را رو به روی هم بسازند.

و اجعلوا بیوتکم قبله

برداشت فوق مبتنی بر این است که لفظ «قبله» مصدر نوعی به معنای اسم فاعل باشد؛ یعنی: اجعلوا بیوتکم متقابله.

8- خداوند، بنی اسرائیل را به بر پا داشتن نماز مکلف فرمود.

و أقموا الصلوه

10- خداوند به موسی (ع) فرمان داد تا رهایی بنی اسرائیل از چنگال فرعون را به آنان بشارت دهد.

و نجنا برحمتک من القوم الکفرین . . . و بشر المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 92 - 2

2- دریا، جسد بی جان فرعون را به دستور خداوند، همان روز غرق، بیرون انداخت.

فالیوم ننجیک ببدنک

کلمه «الیوم» ظرف متعلق به «ننجیک» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 37 - 1

1- خداوند، در پی باخبر ساختن نوح از ایمان نیاوردن قومش، او را به ساختن کشتی فرمان داد.

أوحی إلی نوح أنه لن یؤمن من قومک . . . واصنع الفلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 38 - 14، 5، 1

1- نوح (ع) در پی فرمان خداوند، به ساختن کشتی پرداخت.

واصنع الفلک . . . و یصنع الفلک

در کلام عرب، گاهی فعل مضارع به جای فعل ماضی به کار می رود و منظور از آن ترسیم حادثه های گذشته است به گونه ای که گویا پیش روی مخاطبان قرار دارد. در آیه شریفه نیز، فعل «یصنع» به همین منظور به جای «صنع» استعمال شده است.

5- نوح (ع) پس از دریافت فرمان الهی مبنی بر ساختن کشتی، همه وقت و همت خویش را مصروف اجرای آن فرمان کرد.

و یصنع الفلک و کلما مرّ علیه ملامن قومه سخروا منه

بدیهی است که تمسخر کفرپیشگان، مخصوص زمانی نبوده که نوح(ع) را در کارگاه کشتی سازی مشاهده کنند. بنابراین مقید کردن زمان استهزا به وقتی که در جایگاه کشتی سازی با او مواجه می شدند، به این نکته اشاره دارد که: کافران آن حضرت را در غیر آن مکان نمی یافتند و این حاکی است که او، تمام وقت را در کارگاه مشغول به کار بوده است.

14- «عن أبي عبد الله (ع) . . . فلما أتى عليهم تسعماء سنة هم أن يدعوا عليهم . . . فأمره الله عز وجل أن يغرس النخل . . . فلما أتى لذلك خمسون سنة وبلغ النخل و استحکم أمر بقطعه . . . فأمره الله أن ينحت السفينه و أمر جبرئیل (ع) أن ينزل علیه و يعلمه كيف يتخذها فقدر طولها في الأرض ألفاً و مأتی ذراع و عرضها ثمانمأة ذراع و طولها في السماء ثمانون ذراعاً . . .»

از امام صادق(ع) روایت شده است: هنگامی که نهصد سال بر قوم نوح گذشت [و دعوت او را اجابت نکردند] خواست که بر آنان

نفرین کند؛ پس خداوند عزوجل به او امر فرمود که درخت خرما بکارد . . . پس چون پنجاه سال گذشت و درخت کامل و محکمی شد، آن حضرت را به بریدن آن فرمان داد . . . آن گاه امر فرمود کشتی را بسازد و جبرئیل را مأمور کرد که بر نوح نازل شود و به او یاد دهد که کشتی را چگونه بسازد. پس جبرئیل طول کشتی را هزار و دویست ذراع و عرض آن را هشتصد ذراع و ارتفاع آن را هشتاد ذراع تعیین کرد . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 2,3,4

2- حادثه طوفان نوح ، حادثه ای بس بزرگ و برخاسته از فرمان خداوند بود .

حتّی إذا جاء أمرنا

مراد از «أمر» عذاب است و اضافه آن به «نا» برای بیان عظمت عذاب (طوفان) می باشد و آوردن «أمر» به جای «عذاب» می رساند که آن عذاب به فرمان خدا بوده است.

3- خداوند ، زمان بارگیری کشتی نوح و سوار شدن بر آن را تعیین کرد .

حتّی إذا جاء أمرنا و فار التّور قلنا احمل فیها

4- جوشش شدید آب از تنوری خاص ، پس از فرمان الهی به نزول عذاب بر قوم نوح

حتّی إذا جاء أمرنا و فار التّور

«تّور» - که در فارسی بدون تشدید تلفظ می شود - جایی است که در آن نان پخته می شود. فوران (مصدر فار) به معنای بیرون آمدن و جوشش کردن است. اسناد جوشش به تنور همانند «جری المیزاب» حاکی از فوران شدید آب است. «ال» در «التّور» عهد ذهنی است و از آن تنوری خاص اراده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 43 - 6

6- حادثه طوفان نوح ، عذابی برخاسته از فرمان خدا

لا عاصم الیوم من امر الله

مراد از «أمر الله» همان حادثه طوفان و عذاب نازل شده بر قوم نوح است. تعبیر کردن از عذاب به «أمر الله» بیانگر آن است که آن عذاب به امر و فرمان الهی ، تحقق یافت.

1- خداوند، در پی غرق شدن کافران قوم نوح، به زمین فرمان داد تا آب های خود (آب های زیرزمینی) را فرو برد.

فكان من المغرقين. وقيل يأرض ابلعی ماءك

مراد از «ماءك» آبهایی است که تا پیش از طوفان در منابع زیرزمینی وجود داشت و به امر خداوند بر سطح زمین ظاهر شده بود. اضافه کلمه «ماء» به ضمیر «ك» گویای این معناست.

2- پس از حادثه طوفان نوح و غرق شدن کفرپیشگان، آسمان از ناحیه خداوند فرمان یافت تا از بارش باز ایستد.

فكان من المغرقين. وقيل ... یسماء أقلعی

اقلاع (مصدر أقلعی) به معنای خودداری کردن است. مراد از خودداری کردن آسمان - به قرینه مقام - قطع باران می باشد.

4- با فرمان الهی به آسمان و زمین، آب ها کاسته شد، جریان طوفان نوح تمام شد و کشتی نجات، به سلامت بر کوه جودی مستقر گردید.

و غیض الماء و قضی الأمر واستوت علی الجودی

11- «عن أبي عبدالله (ع) . . . قال الله تعالى للأرض: «ابلعی ماءک» فبلعت ماءها من مسجد الکوفه كما بدأ الماء منه و تفرّق الجمع الذی کان مع نوح فی السفینه . . .»؛

از امام صادق (ع) روایت شده که خداوند [در طوفان نوح] به زمین گفت: «آب خود را فرو ببر». زمین آب خود را از مسجد کوفه فرو برد، همان گونه که از آن جا هم آغاز به بیرون آمدن کرده بود و گروهی که با نوح در کشتی بودند متفرق شدند...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 1

1- خداوند، پس از استقرار کشتی نوح بر کوه جودی، به او و همراهانش فرمان داد تا از کشتی پیاده شوند و از کوه فرود آیند.

واستوت علی الجودی . . . قیل ینوح اهبط

«هبوط» به معنای فرود آمدن است. متعلق «اهبط» - به قرینه «استوت علی الجودی» - کشتی و نیز کوه جودی است؛ یعنی: أنزل من الفلک و من الجودی . . . نیاوردن متعلق، دلیل این شمول است. فاعل محذوف «قیل» به قرینه «منا» خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 82 - 5,6

5- دخل و تصرف فرشتگان در جهان، به امر خدا و پرتوی از فعل اوست.

إنّا أرسلنا إلی قوم لوط . . . فلما جاء أمرنا جعلنا علیها سافلها

6- زیر و زبر کردن دیار قوم لوط و بارش سنگ بر آنان، عذابی برخاسته از امر خداوند

فلما جاء أمرنا جعلنا علیها سافلها و أمطرنا علیها حجاره

مراد از «أمرنا» عذاب الهی است. تعبیر کردن از «عذاب» به «أمر» برای رساندن این معناست که: عذاب نازل شده، برخاسته از امر و فرمان خداوند بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 10

10- عذاب های نازل شده بر مشرکان ، برخاسته از فرمان خداوند است .

لما جاء أمر ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 1

1- خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به استقامت و پایداری بر توحید و پرستش خدا ، فرمان داد .

فاستقم كما أمرت

متعلق «استقم» ذکر نشده تا حکایت از عموم داشته باشد؛ ولی از آن جا که بحث آیات پیشین درباره توحید و پرستش خدا بود ، در برداشت فوق از آنها نام برده شد.

ص: 362

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 21 - 23

23- حوادث و مراحل زندگانی یوسف (ع) ، به تدبیر و فرمان خداوند تحقق می یافت .

و كذلك مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ .. . والله غالب على أمره

از مصداقهای مورد نظر برای «أمره» - به قرینه «كذلك مَكَّنَّا لِيُوسُفَ» - تدبیر امور یوسف(ع) است. برخی برآند که ضمیر در «أمره» به یوسف بر می گردد. بر این اساس جمله «والله غالب على أمره» (خداوند بر امور یوسف(ع) غلبه دارد و تدبیر امور او در اختیار خداست) در برداشت فوق صراحت بیشتری دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 40 - 15، 14

14- لزوم عبادت خدا و ضرورت پرهیز از پرستش غیر او ، فرمان خداوند به انسانهاست .

أمر ألا تعبدوا إلا إياه

15- مشرکان به پندار فرمان خدا بر پرستش معبود های خویش ، آنها را عبادت می کنند . *

أمر ألا تعبدوا إلا إياه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 11 - 5، 4

4- حوادث خطر آفرین و مشکل زا ، از ناحیه خداوند است و به فرمان او جریان دارد .

يحفظونه من أمر الله

«من» در «من أمر الله» می تواند سببیه باشد. در این صورت «يحفظونه من أمر الله» ؛ یعنی، او را حفظ می کنند و این به خاطر فرمان خداوند به آن فرشتگان است. و می تواند به معنای «در برابر» باشد. بر این مبنا مراد از «أمر الله» حوادث و خطرهایست و چون اینها به فرمان خدا تحقق یافته اند، به آن «أمر الله» گفته شده است. بر این اساس «يحفظونه من أمر الله» ؛ یعنی، او را از خطرهای حفظ می کنند.

5- فرشتگان به فرمان خداوند آدمیان را از حوادث و خطر ها محافظت می کنند .

يحفظونه من أمر الله

برداشت فوق بر این اساس است که «من» سببیه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 20 - 1

1- خداوند ، انسان ها را به رعایت عهد ها و پیمانهایی ملزم ساخته است .

الذین یوفون بعهد الله

«عهد» به معنای پیمان است و مراد از «عهدالله» (پیمان خدا) می تواند وظایف و تکالیفی باشد که خداوند آنها را بر عهده انسانها گذاشته است و می تواند مراد از آن تعهداتی باشد که آدمی خویشتن را ملتزم به رعایت آن کرده است و به گونه ای - همانند سوگند به خدا و ... - آنها را به خداوند مرتبط کرده است. برداشت فوق مبتنی بر احتمال اول است.

ص: 363

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 21 - 1

1- خداوند به برقرار کردن پیوندهایی فرمان داده و رعایت آنها را بر آدمیان واجب کرده است .

والذین يصلون ما أمر الله به أن يوصل

«أن» مصدریه و «أن یوصل» بدل برای ضمیر در «به» است. مراد از «ما أمر الله...» پیوندهایی نظیر صله رحم، پیوند ولایت میان اهل ایمان، پیوند ولایت میان پیشوایان بر حق و امت اسلامی و... است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 25 - 1,5

1- خداوند انسان ها را به عهد ها و پیمانهایی ملزم ساخته است .

والذین ینقضون عهد الله

مراد از «عهد الله» - چنان چه در آیه 20 گذشت - عهدها و پیمانهایی است که خداوند با انسانها دارد و یا عهدها و پیمانهایی است که آدمیان با خداوند می بندد.

5- خداوند به برقرار کردن پیوندهایی فرمان داده و رعایت آنها را بر آدمیان واجب کرده است .

والذین .. یقطعون ما أمر الله به أن یوصل

برای توضیح عبارت «ما أمر الله» به آیه 21 ذیل برداشت شماره 1 رجوع شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 32 - 12

12- حرکت کشتی ها و رام بودن آنها برای انسان ها به فرمان خداوند است .

و سخر لکم الفلک لتجری فی البحر بأمره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 8 - 2

2- صعود و عروج ملائکه ، به دستور خداوند است .

ما ننزل الملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 29 - 4،11

4- پدید آمدن روح و حیات در انسان ها ، به امر ویژه خداوند است .

و نفخت فیه من روحی

از اینکه خداوند، افاضه حیات به بشر را به خود اسناد داده است، می تواند گویای نکته فوق باشد.

11- دستور خداوند به فرشتگان برای سجده بر آدم (ع) پس از آفرینش او

و إذ قال ربّک للملائکه .. فإذا سوّیته و نفخت فیه من روحی فقعوا له سجدین

ص: 364

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 30 - 2, 1

1- در پی فرمان خداوند به فرشتگان برای سجده بر آدم (ع)، همه آنان بی استثنا در برابر او به سجده افتادند.

فقعوا له سجدين . فسجد الملكة كلهم أجمعون

2- فرشتگان در برابر فرمان الهی سجده بر آدم (ع)، بی چون و چرا آن را اجرا کردند.

فقعوا له سجدين . فسجد الملكة كلهم أجمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 34 - 2, 1

1- فرمان خداوند به ابلیس برای خروج از آسمان، در پی تمرد وی از دستور سجده بر آدم (ع)

قال فاخرج منها

برداشت فوق، مبتنی بر دو احتمال است: 1. مرجع ضمیر «منها» «سماوات» باشد، اگرچه در کلام ذکر نشده است. 2. به قرینه اینکه ابلیس از زمره ملائکه بوده و جایگاه آنان هم در آسمانهاست.

2- خداوند، در پی تمرد ابلیس از فرمان خدا، او را از زمره فرشتگان بیرون راند.

قال فاخرج منها

این برداشت، مبتنی بر این احتمال است که مرجع ضمیر «منها» - همان گونه که مفسران احتمال داده اند - «زمره الملائکه» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 60 - 2

2- باقی ماندن همسر لوط (ع) در میان عذاب شدگان قوم لوط، به تقدیر و دستور خدا بود.

إلا امرأته قدرنا إنها لمن الغبرين

تردیدی نیست که همه مقدرات به دست خداوند است و انتساب تقدیر (قدرنا) به فرشتگان، می تواند به خاطر این باشد که آنان مجری این تقدیر بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 94 - 3

3- مأموریت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در چارچوب فرمان های خداوند بود .

فاصدع بما تؤمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 99 - 1

1- دستور خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عبادت پروردگار تا پایان عمر

واعبد ربك حتى ياتيك اليقين

ص: 365

برداشت فوق مبتنی بر این است که مقصود از «یقین»، مرگ باشد؛ چنان که در آیه 47 از سوره «مدثر» از مرگ به «یقین» تعبیر شده است. گفتنی است تعبیر «آمدن» (یاتی) به جای «تحصیل یقین» می تواند مؤید همین مطلب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 1 - 10، 1

1- صدور فرمان پیروزی اسلام و توحید و خذلان شرک و مشرکان از جانب خداوند

أتی أمر الله فلا تستعجلوه سبحانه وتعالى عما يشركون

برداشت فوق، بر این اساس است که «أمر» به معنای فرمان باشد؛ اما اینکه فرمان در باره چه چیزی است، ذیل آیه (سبحانه و تعالی عما يشركون) می تواند قرینه باشد بر اینکه آن امر در باره شرک و شکست و خذلان آن و پیروزی توحید است.

10- «عن بعض أصحابنا عن أبي عبد الله (ع) قال: سألته عن قول الله: «أتى أمر الله فلا تستعجلوه» قال: ... ان الله إذا أخبر أن شيئاً كائن فكأنه قد كان؛

یکی از اصحاب گوید: از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند «أتى أمر الله فلا تستعجلوه» سؤال کردم، آن حضرت فرمود: ... هر گاه خداوند خبر دهد که چیزی انجام شدنی است، انجام شده تلقی می گردد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 2 - 3

3- فرود آمدن ملائکه بر بندگان منتخب خداوند، به فرمان اوست .

ينزل الملائكة بالروح من أمره

از معانی «أمر» فرمان و دستور است و «من» می تواند به معنای «با» باشد. در این صورت معنای «من أمره»؛ یعنی، به امر و فرمان خداوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 12 - 3

3- ستارگان (ثوابت و سیارات) به فرمان خداوند رام و مسخر شده اند .

والنجوم مسخرت بأمره

«نجم» به معنای ستاره است. لازم به ذکر است که «نجم» به کلیه اجرام درخشان آسمان گفته می شود چه ثابت باشند چه سیار؛ و چه از

خود نور داشته باشند و یا نور آنها اکتسابی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 29 - 1

1- فرمان خداوند به کافران ، برای وارد شدن به جهنم پس از مرگ آنان

الكفرین . الذین تتوفّیهم الملئکة ... فادخلوا أبوب جهنم

«فا» در «فادخلوا» عاطفه است و مسبب را بر سبب (توفی) عطف داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 366

3- نزول عذاب به امر خداوند است .

أو يأتي أمر ربك

ممکن است متعلق «أمر» عذاب باشد، چنانچه مفسران نیز تصریح کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- تکوّن و پیدایش موجودات پس از دو مرحله تصمیم (قضا) و فرمان خداوند است .

إنما قولنا لشيء إذا أردناه أن نقول له كن فيكون

4- تکوّن و پیدایش موجودات پس از دو مرحله تصمیم (قضا) و فرمان خداوند است .

إنما قولنا لشيء إذا أردناه أن نقول له كن فيكون

7- اراده خداوند بر فرمانش مقدم است .

إنما قولنا لشيء إذا أردناه أن نقول له كن فيكون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- ترس از خداوند ، زمینه ساز انجام فرمان های اوست .

يخافون ربهم .. و يفعلون ما يؤمرون

8- ترس از خداوند و انجام بی چون و چرای فرمان های او ، اموری پسندیده و مطلوب است .

يخافون ربهم .. و يفعلون ما يؤمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- خداوند به رعایت عدل ، احسان و بخشش به خویشاوندان ، فرمان می دهد .

إن الله يأمر بالعدل والإحسان وإيتاء ذی القربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 12

12- « عن أبي جعفر (ع) في قول الله : « إذا أردنا أن نهلك قرية أمرنا مترفيها » قال : تفسيرها أمرنا أكابرها ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدا «إذا أردنا أن نهلك قرية أمرنا مترفيها» روایت شده است که فرمود: تفسیر آیه، این است که ما به بزرگان آن دیار امر می کنیم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 23 - 3

3- فرمان خداوند به توحید عبادی ، فرمانی در جهت رشد و تکامل انسانها

ص: 367

و قضي ربك ألا تعبدوا إلا إياه

«رب» در اصل به معنای «تربیت» است (مفردات راغب). آمدن این صفت به جای دیگر صفات خداوند، می تواند اشاره به مطلب فوق داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 25 - 7

7- خداوند خواهان تواضع و رحمت قلبی فرزندان به پدر و مادر است و نه صرفاً خدمات ظاهری به آنان

و اخفض لهما جناح الذل من الرحمه . . . ربكم أعلم بما في نفوسكم

خداوند در آیات قبل دستور به احسان به والدین و فروتنی از سر رحمت در برابر آنها را داده است و در این آیه می فرماید: «به نیت درونی شما آگاهی دارد». ذکر آگاهی به نیت پس از دستور یاد شده، می تواند به این منظور باشد که: فروتنی باید خالصانه و قلبی باشد و نه ظاهری.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 48 - 1

1- مأموریت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب خداوند برای نگرشی کنجکاوانه و دقیق به اتهامات و شگرد های تبلیغی مشرکان و دشمنان خویش

انظر كيف ضربوا لك الأمثال

جمله «ضربوا لك الأمثال» در زبان عرب به معنای «شبهوک بالأشیاء» استعمال می شود؛ یعنی، تو را به چیزهایی تشبیه می کنند و مراد از آن - به قرینه آیه قبل - نسبت دادن صفات ناپسند چون: مجنون، مسحور و . . . به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 61 - 14، 3، 2

2- فرمان خداوند به سجده همه فرشتگان بر آدم (ع)

قلنا للملائكة اسجدوا لآدم

3- همه فرشتگان جز ابلیس، از امر الهی به سجده بر آدم (ع) اطاعت کردند.

قلنا للملائكة اسجدوا لآدم فسجدوا إلا إبليس

14- همه فرشتگان به جز ابلیس ، به فرمان الهی در برابر آدم (ع) خضوع کرده و او را مورد تکریم خویش قرار دادند .

وإذ قلنا للملائكة اسجدوا لآدم فسجدوا إلا إبليس

برداشت فوق، با توجه به ریشه لغوی «سجده» است که به معنای «خضوع» و «تذلل» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 78 - 1

1- فرمان الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای اقامه نمازهایی ، از هنگام زوال خورشید تا نیمه شب و نیز در سپیده صبح

أقم الصلوة لدلوك الشمس إلى غسق الیل وقرءان الفجر

«دلوك» به معنای رفتن خورشید به سوی غروب، «غسق» به معنای شدت ظلمت است (مفردات راغب). با توجه به معنای

ص: 368

لغوی، برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از «لدلوك الشمس» زوال خورشید و «غسق اللیل» نیمه شب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 79 - 1

1- فرمان الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مورد بیدار شدن در بخشی از شب، برای اقامه نافله شب

و من الیل فتهجد به نافله لک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 3، 17

3- فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای دعا و نیایش همراه با نماز و نوافل

أقم الصلوه... فتهجد به نافله لک... و قل رب ادخلنی مدخل صدق

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که عبارت «و قل رب» عطف به «فتهجد...» بوده و ذکر خاص بعد از عام بیانگر یکی از اعمال باشد که شایسته است در تهجد و نماز شب انجام گردد.

17- رهنمود الهی به طلب قدرت و توانی سازنده و اصلاحگر نه مخرب و فسادانگیز

و اجعل لی من لدنک سلطناً نصیراً

لام در «لی» لام انتفاع است و اشاره به این جهت دارد که هر قدرتی، در جهت منافع انسان نیست؛ بنابراین، باید خواهان قدرتی بود که تأمین کننده مصالح انسان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 81 - 1

1- فرمان خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای اعلام غلبه حتمی حق و اضمحلال قطعی باطل، به مشرکان مکه

و قل جاء الحقّ و زهق البطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 104 - 1

1- دستور خداوند به بنی اسرائیل ، پس از هلاک فرعونیان مبنی بر انتخاب سرزمین مورد نظرشان (شام یا مصر) برای سکنی گزیدن

و قلنا من بعده لبني إسرائيل اسكنوا الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 24 - 23

23- یاد خداوند ، در صورت فراموش کردن کاری و انتظار کمک از او برای شناسایی و انجام دادن کاری بهتر ، خصلتی پسندیده و مورد فرمان او است .

واذکر ربک إذا نسیت و قل عسی أن یهدین ربی لأقرب من هذا رشداً

«هذا» - در برداشت بالا - اشاره به مفعول محذوف «نسیت» است و مفاد آیه، این است که: «هرگاه، کاری را فراموش کردی، یاد

ص: 369

خدا کن و بگو: «امید است که پروردگارم، مرا، به کاری مفیدتر از این، راهنمایی کند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 50 - 3، 2

2- خداوند، به همه فرشتگان فرمان داد تا آدم را سجده کنند.

و إذ قلنا للملائكة اسجدوا لآدم

«ال» در «الملائكة» برای استغراق است؛ یعنی: «همه ملائکه».

3- ملائکه، به فرمان الهی در خدمت تنظیم حیات بشرند.*

قلنا للملائكة اسجدوا لآدم فسجدوا

اصل معنای سجود، تسلیم و فروتنی است. ممکن است فرمان سجده در برابر آدم، به معنای گذاردن پیشانی به زمین نباشد، بلکه معنای آن، انقیاد و تسلیم آنان در برابر آدم و تأمین نیازها و دیگر امور لازم او باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 17

17- همه کارهای شگفت خضر (ع)، به فرمان خداوند صورت گرفت و دیدگاه شخصی او در آن دخالتی نداشت.

رحمه من ربك و ما فعلته عن أمري

ضمیر مفعولی در «ما فعلته» به قرینه ذیل آیه، به جامع تمام ماجراها برمی گردد، نظیر «آنچه دیدی» یا «آنچه انجام دادم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 12 - 3

3- خداوند، فهم کامل و همه جانبه کتاب آسمانی (تورات) و عمل قاطعانه بر طبق آن را، به یحیی (ع) فرمان داد.

يحيى خذ الكتاب بقوة

«ال» در «الكتاب» عهد است و ممکن است مراد همان تورات باشد؛ زیرا کتاب دیگری که بر یحیی (ع) نازل شده باشد شناخته شده نیست. فرمان «خذ» کنایه از فهم و تدبیر کامل است و «بقوة» که حال برای فاعل «خذ» می باشد، به معنای نیرومندی هم در مقام علم و فراگیری و هم در مقام عمل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 22 - 1

1- حضرت مریم (س) به فرمان و خواست خداوند ، بدون هیچ آمیزش جنسی به عیسی (ع) حامله شد .

فحملهته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 34 - 6

6- عیسی (ع) ، کلمه خداوند و پدیدار شده به فرمان او بود .

ذلک عیسی ابن مریم قول الحقّ

ص: 370

منصوب بودن «قول» ممکن است به جهت حال بودن آن باشد و نیز محتمل است که منصوب به فعل مدح محذوف باشد. براساس این دو احتمال، مراد از «قول الحق» گفتار خداوند در خلقت عیسی (ع) (فرمان «کن») است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 35 - 8

8- آفرینش هر موجود در گرو تقدیر خدا و فرمان او به تحقق آن است .

إذا قضی أمرًا فإتّما یقول له کن فیکون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 64 - 1, 2

1- تاریخ پیامبران و دعوت های توحیدی آنان ، معارفی الهی است که فرشتگان آن را به امر خداوند و با برنامه ای زمان بندی شده به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ابلاغ کرده اند .

و ما ننزل إلاّ بأمر ربّک

این آیه و آیه بعد - به قرینه «فاعبده و اصطر لعبادته» در آیه بعد - تزییلی بر آیات پیشین و گویای این نکته است که: آنچه گفته شد، به امر خداوند بر تو نازل شده است و واسطه وحی در این زمینه از خود هیچ نقشی ندارد. بنابراین همچون پیامبرانی که سرگذشت آنان بر تو خوانده شد، به عبادت خداوند پرداز و بر آن پایدار بمان.

2- نزول فرشتگان ، تنها به امر پروردگار است .

و ما ننزل إلاّ بأمر ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 79 - 2

2- گفته ها و ادعا های ناروای آدمیان ، به فرمان خداوند نوشته و ثبت می گردد .

کلاً سنکتب ما یقول

«سنکتب ما یقول» به قرینه حرف «سین» در «سنکتب» و مضارع بودن «یقول»، مربوط به گفتار ناروایی است که در آینده از شخص کافر صادر می شود؛ ولی از دخیل نبودن زمان آینده در استحقاق مجازات، می توان فهمید که ثبت گفتار گذشته او نیز مورد نظر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - خداوند به موسی (ع) فرمان داد ، به پاس احترام محضر پروردگار خود ، نعلین از پای درآورد و با پای برهنه در وادی مقدس گام نهاد .

فاخلع نعلیک إناک بالواد المقدس طوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 371

4 - خداوند ، موسی (ع) را پس از برگزیدن به پیامبری ، به گوش فرادادن و دریافت وحی فرمان داد .

و أنا اخترتك فاستمع لما يوحى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 14 - 6

6 - تأکید بر لزوم عبادت خداوند و پرهیز از پرستش غیر او ، اولین تذکر خداوند به موسی (ع) در آغاز نبوت او

لا إله إلا أنا فاعبدنى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 19 - 1

1 - خداوند در وادی طوی به موسی (ع) فرمان داد تا عصای خویش را بر زمین بیفکند .

قال ألقها يموسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 21 - 1

1 - خداوند به موسی (ع) فرمان داد عصای تبدیل شده به مار را بدون ترس از زمین برگیرد .

قال خذها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 22 - 1

1 - خداوند ، در وادی طوی به موسی (ع) فرمان داد که با گذاردن دست در زیر بغل و بیرون آوردن آن ، با معجزه ای دیگر آشنا شود .

واضمم يدك إلى جناحك . . . آیه آخری

«جناح» در معانی «دست»، «بازو»، «زیر بغل» و «پهلوی» به کار می رود (قاموس). فعل «تخرج» قرینه است براین که مراد از «جناح» در آیه «زیر بغل» است، زیرا بر دور شدن دست از بازو و پهلو خروج صادق نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 24 - 2

2 - خداوند ، موسی (ع) را به حرکت به سوی فرعون و بازداشتن او از طغیان گری ، فرمان داد .

اذهب إلی فرعون إنّه طغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 2

2 - خداوند ، مادر موسی را به نهادن او در صندوق و افکندن آن به رود نیل ، فرمان داد .

أن اقلذیه فی التابوت فاقلذیه فی الیم

ص: 372

مدلول «قذف» پرتاب کردن و افکندن است (مقایس اللغه) و «اقذفی» که هم در مورد گذاردن موسی (ع) در صندوق و هم افکندن صندوق به آب، به کار رفته، گویای این است که باید موسی (ع) به گونه ای در صندوق قرار داده شده و به آب افکنده شود که هر بیننده ای گمان کند آن را دور انداخته اند. «تابوت»، یعنی صندوق (نهایه ابن اثیر) و «یَمِّ» به معنای دریا است و در آیه، مراد رود نیل است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 43 - 2

2 - حرکت موسی و هارون (ع) به سوی فرعون و بازداشتن او از طغیان گری، فرمان مؤکد و مکرر خداوند به آن دو بود.

اذهب .. اذهب أنت وأخوک ... اذہبا إلی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 47 - 13، 1

1 - خداوند، موسی و هارون (ع) را به حضور بی باکانه و بی درنگ نزد فرعون و آگاه ساختن او از رسالت خویش فرمان داد.

لاتخافا .. فأتیاه فقولا إنا رسولا ربک

«فأتیاه» عطف بر «لاتخافا» و تقریب بر آن است. یعنی حال که امنیت و حفاظت شما تأمین گردید بدون ترس و نگرانی نزد فرعون بروید. «فاء» عاطفه برای تعقیب است و دلالت دارد که نباید بین دو کار فاصله غیر متعارفی وجود داشته باشد.

3 - آزادی بنی اسرائیل و گسیل داشتن آنان با موسی و هارون (ع)، نخستین خواسته آن دو از فرعون بود.

فقولا .. فأرسل معنا بنی إسرئیل

13 - خداوند، به موسی و هارون (ع) فرمان داد تا داشتن معجزه برای اثبات رسالت خویش را به فرعون ابلاغ کنند.

قد جئناک بـآیه

«آیه» اسم جنس و قابل اطلاق بر کم و زیاد است. بنابراین می توان بر معجزات متعدد نیز «آیه» اطلاق کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 1

1 - پس از ارائه سحر ساحران فرعون، خداوند به موسی (ع) فرمان داد تا عصایش را بر زمین بیندازد.

مراد از «ما فی یمینک»، عصای موسی (ع) است که در آیات پیشین در پاسخ «ما تلک بی‌مینک» از زبان موسی (ع) بیان شده بود. تصریح به این وصف، برای موسی (ع) خاطره آن پرسش و پاسخ را تجدید کرده و مایه اطمینان بیشتر او بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 105 - 5

5 - متلاشی شدن کوه ها در قیامت ، جلوه ای از ربوبیت خداوند و به فرمان او است .

فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 373

4- تبدیل کوه ها به زمینی مسطح و هموار در آستانه قیامت ، کار خداوند و به فرمان او است .

ینسفها ربی . . . فیذرها قاعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- فرشتگان ، به فرمان خداوند ، موظف به سجده برای آدم و خضوع در برابر او شدند .

و إذ قلنا للملائكة اسجدوا لآدم

7- آفرینش ملائکه و ابلیس ، بر آفرینش انسان ها مقدم بود .

للملائكة اسجدوا . . . إلا إبليس أبى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- آتش به فرمان خداوند ، بر ابراهیم (ع) سرد و سلامت (مطبوع و بی آسیب) گردید .

قلنا ینار کونی برداً و سلماً علی ابرهیم

فرمان خداوند به سلامت شدن آتش بر ابراهیم(ع)، می تواند اشاره به این نکته باشد که نه تنها آتش باید بر آن حضرت سرد باشد و او را نسوزاند؛ بلکه سردی آن به گونه ای و به اندازه ای باشد که کاملاً مطبوع، دلپذیر و بی آسیب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - فراخوانی مردم به حج از سوی حضرت ابراهیم (ع) به فرمان خداوند

و أذن فی الناس بالحجّ

«تأذین» (مصدر «أذن») به معنای اعلان و ندا در دادن است؛ یعنی، «ای ابراهیم! به میان مردم برو و آنان را به حج و زیارت بیت الله، فرا بخوان».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 65 - 6

6 - حرکت کشتی ها در دریا ، به اذن خدا و تحت فرمان او است .

و الفلک تجری فی البحر بأمره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 67 - 7

7 - خداوند ، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) دستور داد که از مشرکان بخواهد به جای ستیزه جویی با وی و مخالفت با حدود و مقررات الهی ، به سوی خدای یگانه بازگردند و به پرستش او برخیزند .

فلا ینزعنک فی الأمر و ادع إلی ربّک

ص: 374

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 72 - 8

8 - تهدید شدن مشرکان کینه توز به آتش دوزخ ، از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و به دستور خداوند

قل أفأنتبئکم بشرّ من ذلكم النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 5,9

5 - طوفان نوح ، به امر و اراده الهی بود ، نه یک رخداد طبیعی

فإذا جاء أمرنا .. من کلّ زوجین اثنین

قصود از «أمرنا» فرا رسیدن عذاب طوفان است. «فار» مشتق از «فوران» و «تثور» همان تنور می باشد^۸. «سلوک» (مصدر «اسلک») به معنای ادخال و وارد کردن است. «زوجین» (مفعول «اسلک»); یعنی، دو رأس که هر یک جفت دیگری باشد (یک نر و یک ماده). «اثنین» نیز تأکید «زوجین» است. با توجه به این که مضاف الیه «کلّ» محذوف است («من کلّ حیوان») معنا چنین می شود: پس هرگاه فرمان ما در رسید و آب از تنور فوران کرد، از هر حیوانی دو تا (یکی نر و یکی ماده) با خانواده ات - به جز آن کسی که حکم عذاب، پیش از این بر او صادر شده است - در کشتی وارد کن.

9 - نوح (ع) ، طبق دستور الهی می بایست از هر حیوان ، تنها یک نر و یک ماده را وارد کشتی کند .

فاسلک فیها من کلّ زوجین اثنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 48 - 4

4 - داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، بر مبنای فرمان ها و دستورات خدا بود .

و إذا دعوا إلى الله ورسوله ليحكم بينهم

آیه شریفه، پیش از آن که منافقان را موظف سازد که به داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) تن دهند، آنان را به پذیرش حکم خدا فرا خوانده است. این فراخوانی می تواند بیانگر این حقیقت باشد که حکم خدا، محور داوری ها است و پیامبر (صلی الله علیه و آله) هم موظف بود براساس آن قضاوت کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - رهنمودها و فرمانهای پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، هماهنگ با رهنمودها و فرمانهای الهی در قرآن

قل أطيعوا الله و أطيعوا الرسول

فرمان خداوند به اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله) - به صورت مستقل و جداگانه - نشان دهنده این حقیقت است که رهنمودها و فرمانهای آن حضرت، با آنچه که خدا فرموده بود، هماهنگ می باشد؛ زیرا معقول نیست که خداوند بر ضد کلام خود فرمان دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 1

ص: 375

1- فرمان الهی به موسی و هارون (ع) مبنی بر مواجهه مستقیم با فرعون و اعلام رسالت خویش به وی

فأتیا فرعون فقولا إنا رسول ربّ العلمین

«آئی و ایتیان» در این جا به معنای حاضر شدن و خود را رساندن است. بنابراین «فأتیا فرعون»؛ یعنی، خود را به فرعون برسانید و... .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 57 - 3

3- فرمان خداوند به حرکت شبانه بنی اسرائیل ، طرحی برای بیرون کشاندن فرعونیان از سرزمینشان

أن أسر بعبادی .. فأخرجهم من جنّات و عیون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 69 - 1

1- تلاوت ماجرای ابراهیم برای مردم ، فرمان الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و اتل علیهم نبأ ابرهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 216 - 1

1- فرمان خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر اظهار بیزارى از رفتار شرک آمیز خویشاوندان خود در صورت امتناع از ایمان آوردن

و أنذر عشیرتک .. فإن عصوک فقلل إتی بریء ممّا تعملون

ضمیر فاعل در «عصوک» به «عشیره» بازمی گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 10 - 1

1- فرمان خدا به موسی (ع) در وادی طور ، مبنی بر افکندن عصای خویش

و ألق عصاک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - فرمان خدا به موسی (ع) مبنی بر فروبردن دست در گریبان خویش و خارج ساختن آن با سپیدی جذّاب و غیرزنده

و أدخل يدك في جيبيك تخرج بيضاء من غير سوء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 31 - 4

4 - ندا و فرمان خدا به موسی (ع) مبنی بر پیش آمدن و نترسیدن از عصای مار شده خویش

يموسى اقبل ولا تخف

ص: 376

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 32 - 7، 1

1 - فرمان دیگر خداوند به موسی (ع) در وادی طور مبنی بر بردن دست خویش به گریبان

اسلک یدک فی جیبک

7 - فرمان الهی به موسی (ع) در وادی طور، مبنی بر رفتن نزد فرعون و ابلاغ رسالت خویش به وی و مهتران حکومتش

إلی فرعون و ملائیه

«إلی فرعون» متعلق به عامل محذوف بوده و تقدیر آن چنین است: «اذهب إلی فرعون و ملائیه».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 49 - 9

9 - پیشنهاد آوردن کتابی هدایتگرتر از قرآن و تورات، به کافران حق ستیز از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و به فرمان خداوند

قل فأتوا بکتاب... هو أهدی منهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 46 - 8

8 - حرکت کشتی ها در دریا ها، به امر خداوند است.

یرسل الریاح... و لتجرى الفلک بأمره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 17 - 10

10 - اقامه نماز و امر به معروف و نهی از منکر و صبر، از فرمان های بس مهم خداوند است.

أقم الصلوه... إنّ ذلک من عزم الأمور

«عزم» ممکن است به معنای «تصمیم قطعی و جزمی» باشد که در این صورت، «عزم» به خداوند اسناد داده می شود. صاحب کشف، چنین معنایی را اختیار کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 37 - 19

19 - ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زینب ، مطلقه زید به امر خداوند بود .

فلما قضی زید منها وطراً زوّجناها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 38 - 9

9 - صدور فرمان ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زینب ، مطلقه پسرخوانده اش ، امری حساب شده بوده است .

زوّجناها .. ما كان على النبيّ من حرج فيما فرض الله له ... و كان أمر الله قدر

ص: 377

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 41 - 2

2 - همواره به یاد خداوند بودن ، فرمان خداوند به مؤمنان است .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا

«ذِكْرٌ» به معنای «در خاطر و یاد داشتن» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 3 - 9

9 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر اعلام این که او تحت ربوبیت خدا قرار دارد .

قل بلی وربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 10 - 4,7

4 - فرمان خداوند به کوه ها ، جهت هم صدا شدن با داوود (ع) در تسبیح خداوند

یجبال أویی معه

«أویی» (از مصدر «اوب») در اصل به معنای نوعی از بازگشت است (مفردات راغب) و مراد از آن - چنان که مفسران نیز گفته اند - تکرار و رجوع در تسبیح گوئی است.

7 - فرمان خداوند به پرندگان ، برای هم صدایی با داوود (ع) در تسبیح گوئی

و لقد ءاتینا داود منّا فضلاً .. و الطیر

بنابراین احتمال که نصب «الطیر» به خاطر منادا بودن باشد، نکته یاد شده به دست می آید. لازم به ذکر است که با احتمال یاد شده، «الطیر» عطف به محل «جبال» خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 11 - 9,3,1

9 - بشارت خداوند به داوود (ع) و قوش ، مبنی بر اعطای پاداش عمل صالح به آنان

اعملوا صلحاً إني بما تعملون بصير

یادآوری آگاه بودن خدا از عمل داوود(ع) و قوش، پس از سفارش آنان به انجام عمل صالح، می تواند به منظور این حقیقت باشد که عمل صالح آنان نادیده گرفته نشده و پاداش خواهد داشت.

3 - فرمان خداوند به داوود (ع) برای ساختن زره هایی با حلقه های متناسب و به اندازه از آهن

وَأَلْتَأْ لَهُ الْحَدِيدَ . أَنْ أَعْمَلَ سَبْعَتِ وَقَدَّرَ فِي السَّرْدِ

«سرد»؛ یعنی، «نسج» و بافت (المنجد) و به معنای سوراخ های خشن مثل حلقه های آهنی است (مفردات راغب).

1 - فرمان خداوند به داوود (ع) ، برای ساختن زره های کامل از آهن

وَأَلْتَأْ لَهُ الْحَدِيدَ . أَنْ أَعْمَلَ سَبْعَتِ

«آن» برای تفسیر بوده و در نقش «أی» است؛ یعنی، ما آهن را برای داوود نرم ساختیم به این معنا که با آهن زره بساز. گفتنی

ص: 378

است که «سابغات» در لغت به معنای تام فراخ است (مفردات راغب) و صفت برای موصوف محذوف «دروع» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 12 - 10

10 - جنّیان تحت امر و اطاعت سلیمان (ع) ، با فرمان خدا به تسخیر او درآمده بودند .

و لسلیمن . . . و من الجنّ من یعمل بین یدیه یاذن ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 42 - 4

4 - عذاب شدن ظالمان با آتش در روز قیامت ، به فرمان خداوند

نقول . . . ذوقوا عذاب النار الّتی کنتم بها تکذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 6 - 3

3 - فرمان خداوند به مبارزه با شیطان ، چونان برخورد با دشمن

فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 9 - 1

1 - وزش باد ها ، تحت فرمان خداوند

و الله الذی أرسل الریح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 22 - 1

1 - گرد آمدن مشرکان ستم پیشه و هم فکران و معبود های آنان ، در عرصه قیامت به فرمان خداوند

احشروا الذین ظلموا و أزوجهم و ما كانوا یعبدون

«ازواج» می تواند به معنای «اقران» (هم نشینان و هم فکران) باشد و نیز می تواند جمع «زوج» (به معنای همسر) باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 23 - 1

1 - فرمان خداوند در قیامت ، مبنی بر راندن مشرکان ستم پیشه و هم فکران و معبود های آنان به راه دوزخ

احشروا الذین . . . یعبدون . من دون الله فاهدوهم إلى صراط الجحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 379

1 - فرمان خداوند به توقف مشرکان بر سر راه دوزخ به منظور بازخواست از آنان

وقفوهم إنهم مسئولون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 102 - 10،12

10 - ذبح فرزند (اسماعیل) برای ابراهیم (ع)، یک مأموریت الهی بود.

أتى أذبحك .. قال يأت أفعل ما تؤمر

12 - تسلیم و انقیاد کامل ابراهیم (ع) و فرزندش اسماعیل (ع)، در برابر فرمان خداوند

أتى أذبحك فانظر ماذا ترى قال يأت أفعل ما تؤمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 104 - 1

1 - ندای خداوند به ابراهیم (ع)، پس از تسلیم آن حضرت و فرزندش اسماعیل در برابر فرمان ذبح

فلما أسلما .. و ندینه أن یأبرهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 72 - 7

7 - فرمان خداوند به فرشتگان برای سجده بر آدم (ع) پس از آفرینش او

فإذا سويته و نفخت فيه من روحى فقعوا له سجدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 73 - 1

1 - با صدور فرمان خداوند به فرشتگان برای سجده بر آدم (ع)، بی درنگ همه آنها، در برابر او به سجده درافتادند.

فقعوا له سجدین . فسجد الملئكة کلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 76 - 11

11 - ابلیس، فرمان خداوند به سجده بر آدم (ع) را، فرمانی نابه جا و برخلاف منطق و حکمت دانست.

فقعو له سجدين .. إلا ابليس استکبر ... قال أنا خير منه خلقتني من نار و خلقته

از این که ابلیس، بر به جا بودن سرپیچی اش از فرمان سجده بر آدم دلیل آورده است، می توان مطلب یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 77 - 1

1 - فرمان خداوند به خروج ابلیس از صف ملائکه، در پی تمرد او از فرمان سجده بر آدم (ع)

ص: 380

در این که مرجع ضمیر «منها» چیست و مقصود از آن چه می باشد؛ میان مفسران بحث و گفت و گو درگرفته است. برخی آن را صف فرشتگان دانسته اند؛ چون ابلیس پیش از آن با فرشتگان بود و به همراه آنان مکلف به سجده بر آدم شده بود. برخی دیگر آن را منزلت و مقامی دانسته اند که ابلیس و فرشتگان در آن قرار داشتند؛ یعنی، منزلت و مقام مقربان درگاه الهی. گفتنی است که در این باره تعبیر «هبوط» در سوره دیگری (قال فاهبط منها) به کار رفته و مؤید همین دیدگاه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 11 - 2

2 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر عبادت و فرمان بری خالصانه او

أمرت أن أعبد الله مخلصاً له الدين

واژه «دین» در چند معنا (جزا، عادت، ملت، اسلام، عبادت و طاعت) به کار می رود (قاموس المحيط)؛ ولی در این جا - با توجه به این که مخاطبان آیات مورد بحث مشرکان هستند و نیز در این آیه واژه عبادت به کار رفته است - ممکن است به معنای عبادت و طاعت استعمال شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 15 - 6

6 - القای وحی به پیامبران به فرمان خداوند بوده است .

يلقى الروح من أمره

«روح» در اصل به معنای مایه حیات و وسیله حیات بخش انسان است (قاموس المحيط)؛ ولی طبق نظر مفسران در این آیه در معنای کنایی به کار رفته و مقصود از آن وحی الهی است که مایه حیات معنوی انسان ها می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 11 - 3

3 - خداوند ، به آسمان و زمین فرمان داد تا - خواه یا ناخواه - در مسیر تعیین شده به حرکت در آیند و فرمان ببرند .

فقال لها وللأرض ائتيا طوعاً أو كرهاً

«طوع» به معنای رغبت و میل و «کره» به معنای بی میلی و عدم رغبت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 7

7 - تسلیم نشدن در برابر فشارِ خواسته ها و تمایلات گوناگون مخالفان فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فادع و استقم كما أمرت ولا تتبع أهواءهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 43 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از جانب خداوند مأمور تمسک به پیام وحی و پایداری در راه دعوت به آن

ص: 381

فاستمسک بالذی أوحی إلیک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 46 - 14

14 - اقدام سریع و بی درنگ موسی (ع) به انجام رسالت الهی خویش، پس از فرمان خداوند به او

لقد أرسلنا موسی . . . فقال إتی رسول

از حرف «فاء»، می توان استفاده کرد که موسی (ع) پس از دریافت رسالت خویش، بی درنگ و بدون تأخیر به انجام آن اقدام نمود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 83 - 1

1 - رهنمود خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر وانهادن مشرکان حق ناپذیر در باتلاق فلسفه های پوچ و بازیگرانه خویش

فذرهم یخوضوا ویلعبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 89 - 1

1 - رهنمود خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در وانهادن مشرکان حق ناپذیر به حال خویش

فاصفح عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 24 - 1

1- دستور خداوند به موسی (ع) و بنی اسرائیل، در عبور از نیل و وانهادن رود آرام و فروهشته به حال خویش

واترک البحر رهوا

«رهو»، به معنای حالت آرام و یا گودی و شکافتگی شیء است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 12 - 3

3 - حرکت کشتی ها بر پهنه آب های دریا ، به امر و فرمان الهی

لتجری الفلک فیه بأمره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 1

1 - خداوند مؤمنان مکه را به صبر در برابر حرکات ناشایست مشرکان و عفو از خطاکاری آنان فرمان داد .

قل للذین ءامنوا یغفروا للذین لایرجون اّیام اللّٰه

با توجه به این که این آیات در مکه نازل شده، به دست می آید که این فرمان در مقطع قبل از هجرت بوده است و منظور از «الذین لایرجون...» مشرکان اند.

ص: 382

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 19 - 5.8

5- دستور استغفار از گناه به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و استغفر لذنبک

8- دستور خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در آموزش خواهی برای تمامی مردان و زنان با ایمان

و استغفر .. للمؤمنین و المؤمنات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 10

10- فرمان های خدا و دستور او به جهاد، در جهت منافع خود انسان ها است.

فإذا عزم الأمر فلو صدقوا الله لكان خيراً لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 33 - 6

6- فرمان های صادر شده از شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله)، همانند فرمان های وحی واجب الاتباع است. *

أطيعوا الله و أطيعوا الرسول

فرمان به اطاعت رسول (صلی الله علیه و آله)، پس از فرمان به اطاعت از خدا - بدون هیچ قید و تمایز - بیانگر معنای یادشده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 37 - 2

2- بخل و امتناع انسان ها از انفاق تمامی اموال، حتی در صورت تأکید خداوند به انفاق آن

إن یسئلكموا فی حفكم تبخلوا

بنابراین که مراد از «أموالکم» در آیه قبل - که مرجع ضمیر «ها» در «إن یسئلكموا» است - تمامی اموال باشد، برداشت یاد شده استقاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 9

9- فرمان خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در رد پیشنهاد غایبان از حدیبیه، برای شرکت در جنگ خیبر

ذرونا تتبعکم .. قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل

«لن تتبعونا» می تواند اخبار در مقام انشا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 1 - 5

5- فرمان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، همانند فرمان خداوند، لازم الاتباع است.

ص: 383

لا تَقْدَمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 16 - 1

1 - فرمان ملامت بار خداوند به تکذیب کنندگان قیامت، برای چشیدن حرارت دوزخ و تحمل رنج آن

اصلوها

«صَلِّ لِي النَّارَ»؛ یعنی، چشیدن حرارت آتش و تحمل رنج آن. عبارت «اصلوها» (نظیر آیه قبل) می تواند کلام خداوند و یا سخن مأموران الهی باشد. در برداشت بالا، احتمال اول مورد نظر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 48 - 12، 1

1 - فرمان پایداری و شکیبایی از سوی خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در راستای تبلیغ دین

و اصبر لحکم ربّک

مراد از «لحکم ربّک» می تواند حکم رسالت و تبلیغ دین باشد. در این صورت پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور شده است تا در برابر اذیت و آزار تکذیب کنندگان، صبر پیشه کند و تحمل خویش را از دست ندهد.

12 - دستور اقامه نماز ظهر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

و سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ

برداشت بالا بدان احتمال است که «سَبِّحْ بِحَمْدِ...»، نماد نماز و «حِينَ تَقُومُ» نظر به برخاستن از خواب نیمروز باشد که بر زوال شمس و هنگام نماز ظهر، منطبق می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 49 - 4

4- دستور نماز مغرب، عشا و صبح، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

و من الَّیْلِ فَسَبِّحْهُ وَ إِبْرَ النُّجُومِ

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «من الَّیْلِ»، نظر به نماز مغرب و عشا و «إِبْرَ النُّجُومِ» نظر به نماز صبح داشته باشد، چه این که

«حین تقوم» در آیه شریفه قبل می تواند نظر به نماز نیمروز داشته باشد. بر این اساس نمازهای پنجگانه در این دو آیه، مورد اشاره قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 30 - 7

7 - هدایت ناپذیری مشرکان خداگریز ، موجب فرمان الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در روی گردانی از تبلیغ و هدایت آنان

فأعرض عن من تولّى .. إن ربك هو أعلم

با توجه به این که جمله «إن ربك ..» تعلیل برای «فأعرض...» است، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 384

18 - نجم - 53 - 62 - 1

1 - فرمان الهی ، به سجده و سرنهادن خلق ، به درگاه بندگی و عبادت او

فاسجدوا لله و اعبدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 28 - 1

1 - تقسیم آب در سرزمین قوم ثمود ، میان ایشان و ناقه صالح ، به فرمان خداوند

و تَبَّهْمُ أَنْ الْمَاءِ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 50 - 5

5 - برپایی قیامت ، تنها با صدور یک فرمان از جانب خداوند *

و ما أمرنا إلا وحده كلمح بالبصر

مراد از «أمرنا»، احتمال دارد فرمان برپایی قیامت باشد که در آیات پیشین (بل الساعة موعدهم..). مورد هشدار قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 9 - 1

1 - فرمان الهی به رعایت کامل عدل در سنجش اشیا به هنگام داد و ستد

و أقيموا الوزن بالقسط

تعبیر «أقيموا الوزن بالقسط» دلالت بر لزوم رعایت کامل و همه جانبه عدل در داد و ستد اشیا دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 25 - 15

15 - جهاد ، فرمانی نازل شده از سوی خداوند

و أنزلنا الحديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 13 - 9

9- اطاعت از خدا و رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و اجتناب از نافرمانی آنان ، فرمان الهی به مسلمین

و أطیعوا الله و رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 7 - 9

9- فرمان الهی ، به تسلیم بودن مؤمنان در برابر صلاح‌دید پیامبر (صلی الله علیه و آله) در چگونگی تقسیم « فئ »

و ما ااتیکم الرسول فخذوه و ما نهیکم عنه فانتهوا

ص: 385

با توجه به نزول آیه در مورد تقسیم فیء مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 1

1 - فرمان الهی به مؤمنان ، در اجتناب از دوستی با دشمنان خدا و دشمنان جامعه اسلامی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 1

1 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در پذیرش بیعت زنان گرویده به ایمان و پایبند به لوازم آن

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ . . . فَبَايِعْهُنَّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 9 - 7

7 - تعطیل کردن خرید و فروش و هر عملی که مانع شرکت در نماز جمعه می شود ، فرمان الهی به مؤمنان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . وَذَرُوا الْبَيْعَ

مراد از «ذروا البیع» - با توجه به دعوت مردم به شرکت در نماز جمعه - تنها رها کردن خرید و فروش نیست؛ بلکه ذکر خرید و فروش، از باب ذکر بارزترین مصداقی است که مانع شرکت در نماز جمعه می شود. بر این اساس هر عملی که مانع شرکت در نماز جمعه شود، باید ترک گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 12 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، دارای رهنمودهایی افزون بر وحی و رهنمود های خداوند در قرآن

وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ

تکرار کلمه «أطیعوا» و جدا آمدن آن برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)، می تواند اشاره به مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 3 - 12

12 - احکام و رهنمود های الهی درباره طلاق ، مبتنی بر تقدیر حکیمانه خداوند است .

فَطَلَّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ . . . فَمَا سَكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ . . . قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 5 - 1،2

1 - احکام طلاق و عدّه زنان مطلقه و ادای حقوق آنان (همچون مسکن ، هزینه زندگی و برخورد شایسته) فرمان های نازل شده از سوی خداوند

ص: 386

إذا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لَعَدَّتِهِنَّ . . . ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ

2- آیات قرآن ، حامل فرمان های الهی به انسان ها

ذکر امر الله أنزله إليكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 8 - 3

3- پیامبران ، دارای دستورات مستقل و جدا از فرمان های خداوند از راه وحی

أمر ربّها ورسله

تصریح به فرمان رسولان، در کنار فرمان خداوند، می تواند اشاره به مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 9 - 1

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به جهاد با کافران و منافقان فرمان یافت .

يَأْتِيهَا النَّبِيُّ جِهَادَ الْكُفَّارِ وَالْمُنَافِقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 9 - 3

3- فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر سازش نکردن با کافران تکذیب گر و نپذیرفتن هرگونه پیشنهاد سازش

فَلَا تَطْعَمُ الْمَكْدُبِينَ . وَدَّوَا لَوْتَدَهْنُ فَيَدُهْنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 30 - 1,2

1- فرمان دستگیری کافران دوزخی (صاحبان زر و زور) در قیامت

ما أغنى عني ماليه . . . خذوه

2- فرمان به غل و زنجیر کشیدن کافران دوزخی (صاحبان زر و زور) در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 3 - 1

1 - نزول عذاب بر کافران و بازداشتن آن به تقدیر و فرمان خداوند است .

بعذاب واقع . للكفرین ... من اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 23 - 9

9 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، دارای رهنمودها و دستوراتی جدا از فرمان های خداوند

ص: 387

و من يعص الله ورسوله

با توجه به آمدن نام پیامبر (صلی الله علیه و آله) در کنار نام خداوند، مطلب یاد شده استفاده می شود؛ زیرا اگر پیامبر (صلی الله علیه و آله) دستوری مستقل نداشت و فرمان های آن حضرت همان فرمان های خداوند (که در قرآن آمده است) بود؛ آمدن نام پیامبر با نام خداوند لغو می بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 2 - 1

1 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به شب زنده داری جز اندکی از شب

قم الیل إلا قليلاً

«إلا قليلاً» استثنا از «لیل» است و مقصود از آن، استثنا از اجزای یک شب و یا استثنا از لیالی (شب ها) است. برداشت یاد شده، مبتنی بر احتمال نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 4 - 3,5

3 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر قرائت قرآن با تأتی و به صورت شمرده شمرده در عبادت و شب زنده داری

قم الیل . . . ورتل القرآن ترتیلاً

«ترتیل» در قرائت و سخن، به معنای آهسته آهسته و درست و بدون شتاب خواندن است (برگرفته از صحاح، مفردات راغب و مصباح المنیر).

5 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر قرائت قرآن با تأتی و شمرده شمرده در نماز های نیمه شب

قم الیل . . . ورتل القرآن ترتیلاً

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که چون آیه به دنبال توصیه به نماز شب آمده است، اشاره دارد به قرائت قرآن در حین نماز؛ زیرا قرائت قرآن از ارکان نماز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 3 - 1

1 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر بزرگ شمردن او در دل و جان خویش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 24 - 1

1 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر صبر و شکیبایی در برابر حکم پروردگار (تبلیغ قرآن و اجرای تعالیم آن)

فاصبر لحکم ربک

مقصود از حکم پروردگار - به قرینه آیه پیش - تبلیغ قرآن و اجرای تعالیم آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 26 - 1,4,7

ص: 388

1 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر سجده برای او در پاسی از شب

و من الیل فاسجد له

«من» در «من الیل»، برای تبعیض است؛ یعنی، بخشی از شب.

4 - فرمان الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر شب زنده داری و تسبیح خداوند در بیشتر اوقات شب

و سبّحه لیلاً طویلاً

7 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر گزاردن نماز شب

و سبّحه لیلاً طویلاً

یکی از معانی «تسبیح»، نماز است (قاموس المحيط و لسان العرب). بر این اساس مقصود از آن در این آیه، ممکن است نماز شب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 29 - 1

1 - حرکت تکذیب گران روز جزا به سوی دوزخ ، به فرمان الهی

انطلقوا الی ما کنتم به تکذّبون

طبق گفته مفسران، مقصود از تکذیب در این آیه، تکذیب دوزخ است. گفتنی است که در روز قیامت، به کافران فرمان داده می شود که به سوی آن حرکت کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 30 - 1

1 - فرمان حرکت به تکذیب کنندگان روز جزا ، به سوی ستون های دود برخاسته از آتش دوزخ

انطلقوا الی ظلّ

بنا به گفته مفسران، مقصود از «ظلّ» (سایه)، دود غلیظ برخاسته از آتش دوزخ است که به صورت سایه نمایان می شود؛ مانند: «و ظلّ من یحموم؛ و سایه ای از دودی سخت سیاه». (واقعه، آیه 43)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند با فرمانی تحقیرآمیز ، طغیان گران را به تحمل عذاب جهنم ملزم می سازد .

للطّـغین . . . فذوقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 5 - 8

8 - « عن علی بن أبی طالب (ع) أنّ ابن کوّاء سأله عن « والمدیرات أمراً » قال : الملائکة یدبّرون ذکر الرحمن وأمره ;

از علی بن ابی طالب(ع) روایت شده که در پاسخ ابن کوّاء - که از او درباره «فالمدیرات أمراً» سؤال کرده بود - فرمود: مراد فرشتگانی اند که ذکر خدای رحمان و فرمان او را تدبیر می کنند».

ص: 389

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 17 - 2

2 - حرکت به سوی فرعون و باز داشتن او از طغیان گری ، فرمان خداوند به موسی (ع) در وادی طوی

اذهب إلی فرعون إنه طغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 19 - 1

1 - موسی (ع) به فرمان خداوند ، مأمور اظهار آمادگی نزد فرعون برای هدایت او به خداوند

و أهدیک إلی ربّک

- موسی (ع) به فرمان خداوند ، مأمور اظهار آمادگی نزد فرعون برای هدایت او به خداوند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 23 - 6، 5

5 - خداوند برای انسان ها ، اوامر و تکالیفی دارد که باید بدون کم و کاست انجام پذیرد .

لَمَّا یَقْضِ مَا أَمْرُه

«قضاء» در وجوه گوناگونی استعمال دارد که بازگشت همه آنها، به پایان یافتن و کامل شدن است. این ماده در معانی «فیصله دادن»،

«فراغت یافتن»، «ادا کردن» و «به پایان رساندن» کاربرد دارد. (لسان العرب)

6 - پذیرش معاد و ترک کفر ، فرمان خداوند به همه انسان ها است .

ما أكفّره .. ثمّ إذا شاء أنشره ... ما أمره

از مصادیق بارز «ما أمره» - به قرینه آیات پیشین - کنار نهادن کفر و پذیرش معاد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 19 - 6، 9

6 - صدور فرمان در قیامت ، در اختیار خداوند و مخصوص او است .

«أمر» ممکن است مفرد «أوامر» و به معنای فرمان باشد.

9- گرفتاری فاسقان به آتش جهنم ، فرمان خداوند در قیامت

وإنّ الفجّار لفيّ جحيم . . . و الأمر يومئذ لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 22 - 9

9 - « علی بن الحسن بن علی بن فضال عن أبيه قال : سألت الرضا (ع) . . . عن قول الله عزّوجلّ « و جاء ربّک و الملك صفّاً صفّاً » فقال : إنّ الله تعالی لایوصف بالمجیء و الذهاب تعالی عن الإنتقال إنّما یعنی بذلک و جاء أمر ربّک و الملك صفّاً صفّاً ;

علی بن الحسن از پدرش روایت کرده که گفت: از امام رضا(ع)، درباره سخن خداوند «و جاء ربّک و الملك صفّاً صفّاً» پرسیدم، فرمود: خداوند متعال به آمدن و رفتن توصیف نمی شود. او والاتر از انتقال یافتن است. مقصود این است که امر پروردگارت، فرارسد

ص: 390

و فرشتگان صف اندر صف حاضر شوند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 13 - 7

7 - لزوم حفاظت از ناقه صالح و رعایت برنامه شرب آن ، دستوری از جانب خداوند بود .

فقال لهم رسول الله ناقه الله و سقيها

وصف «رسول الله»، نشانگر الهی بودن دستور است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 10 - 4

4 - خداوند ، با یادآوری دوران فقر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و امداد های خویش به آن حضرت ، او را بر انفاق به مستمندان فرمان داد .

و وجدك عائلاً فأغنى . . . و أمّا السائل فلا تنهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 15 - 4

4 - خاتمه دادن به موضع گیری در برابر نماز ، فرمان خداوند به نهی کننده پیامبر (صلی الله علیه و آله) از ادای آن

أرءیت الذی ینهی . عبداً إذا صلی . . . لئن لم ینته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 19 - 2

2 - بی اعتنایی به خواسته های مخالفان نماز و سرپیچی از دستورات آنان ، فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لا تطعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 5 - 6,7,1

1 - خداوند ، هرگز به شرک و بندگی غیر او فرمان نداده است .

و ما أمروا إلا ليعبدوا الله

6 - خداوند ، در تمام ادیان آسمانی انسان ها را به بندگی خالصانه و به دور از انحراف ، فرمان داده است .

و ما أمروا إلا ليعبدوا الله مخلصين له الدين حنفاء

«حنیف» (مفرد «حنفاء»)، به معنای کسی است که به سوی دین درست و راست، تغییر جهت داده است (مقایس اللغه).

7 - اقامه نماز و پرداخت زکات ، فرمانی الهی برای پیروان تمام ادیان آسمانی

و ما أمروا إلا... و يقيموا الصلوة و يؤتوا الزكوة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 5 - 4، 2، 1

ص: 391

1 - خداوند در قیامت ، زمین را به ارائه اطلاعات بایگانی شده در آن ، فرمان خواهد داد .

بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا

2- زمین ، دریافت کننده وحی و فرمان الهی و مطیع آن

بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا

4- الزام زمین به افشای اخبار انسان ها در قیامت ، برخاسته از مقام ربوبیت خداوند و در راستای تدبیر امور آنها است .

بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا

تعبیر «رَبَّكَ»، گرچه خطاب به شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله) است؛ ولی در این موارد مفاد آیه شریفه اختصاص به آن حضرت ندارد، بلکه خطاب به لحاظ جنبه های بشری او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 3 - 2

2 - تسبیح و حمد خداوند و استغفار به درگاه او ، پس از مشاهده امداد های الهی و گرایش وسیع مردم ، به دین ، فرمان و توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ . وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا . فَسَبِّحْ بِحَمْدِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 1 - 1

1 - خداوند ، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمان داد که خود را در پناه او قرار دهد .

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 1 - 1

1 - خداوند ، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمان داد که خود را در پناه او قرار دهد .

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ

22- اوامر خدا اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 1

1 - خداوند در روز قیامت کافران را فرمان می دهد تا در آتش درآیند و به جمع دوزخیان پیوندند.

قال ادخلوا فی أمم . . . فی النار

ص: 392

23- اوامر خدا به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 2 - 1

1 - فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر قیام برای انجام رسالت و دعوت مردم به اسلام

قم

24- اوامر خدا در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 1

1 - خداوند در روز قیامت کافران را فرمان می دهد تا در آتش درآیند و به جمع دوزخیان پیوندند.

قال ادخلوا فی أمم .. فی النار

25- اوامر ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 7

7- ذوالقرنین ، به رعایت نرمش و مدارا در صدور فرمان و ابلاغ خواسته های حکومتی خویش به مؤمنان ، نوید داد .

و سنقول له من أمرنا یسرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 6، 1

1- ذوالقرنین ، مردم را به تهیه پاره های آهن ، برای احداث سد فرمان داد .

ءاتونی زبر الحديد

«زُبْر» جمع «زُبْرَه» به معنای «قطعات» است. «زبر الحديد» یعنی: «قطعه های آهن». راغب در مفردات آن را «قطعات بزرگ آهن» دانسته است.

6- ذوالقرنین ، به دمیدن در کوره ها ، تا حدّ سرخ شدن پاره های آهن به کار رفته در دیواره سدّ ، فرمان داد .

قال انفخوا حتّى إذا جعله نارًا

26- اوامر سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 393

3- حرکت تند باد به سوی سرزمین سرشار از برکات الهی به فرمان سلیمان (ع)

تجری بأمره إلی الأرض التی برکنا فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 37 - 1

1 - رد هدیه ملکه سبا از سوی سلیمان (ع) و فرمان وی مبنی بر بازگشت سفیر به سوی بلقیس با پیام جنگ

ارجع إلیهم فلنأتینهم بجنود

سیاق آیات نشانگر این نکته است که سلیمان(ع) هدیه را نپذیرفت و به آنان برگرداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 41 - 1

1 - فرمان سلیمان به دگرگون ساختن آرایش تخت بلقیس برای آزمودن هوش وی

قال نکرّوا لها عرشها ننظر أتهتدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبا - 34 - 13 - 4

4 - جتیان ، به فرمان سلیمان (ع) ، مجسمه و تمثال می ساختند .

یعملون له ما یشاء من . . . تمثیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 33 - 1

1 - دستور سلیمان (ع) مبنی بر بازگرداندن اسباب ها به نزد او ، پس از بازدید نخست و ناپدید شدن آنها از نظر ایشان

حتّی توارت بالحجاب . ردّوها علیّ

ضمیر مؤنث «ردّوها» - به قرینه جمله بعدی (فطفق مسحاً..) - به «صافنات» (اسب ها) بازمی گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 37 - 38 - 2

2- شیاطین جنی ، به فرمان سلیمان (ع) به ساختمان سازی و غواصی می پرداختند .

و الشیطان کلّ بناء و غواص

27- اوامر شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 394

1 - بازگشت یکی از دختران شعیب نزد موسی به فرمان پدر

فجاءته إحدیهما .. قالت إنَّ ابی یدعوك

28- اوامر شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 60 - 4

4 - امر و نهی کردن و فرمان دادن ، نقش شیطان در ارتباط با انسان ها است .

الم أعهد إلیکم بینی ءادم أن لاتعبدوا الشیطن

با توجه به کاربرد «عبادت» در معنای «اطاعت» (در آیه شریفه)، برداشت یاد شده به دست می آید.

29- اوامر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 79 - 1

1 - فرعون ، برای مبارزه با حضرت موسی (ع) و مقابله با معجزه بزرگ او ، دستور داد تا تمام جادوگران کاردان و ماهر را به پایتختش احضار کنند .

وقال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 97 - 4,5

4- درباریان و قوم فرعون به فرمان وی ، با رسالت موسی (ع) به مخالفت برخاستند .

فاتبعوا أمر فرعون

بیان مخالفت قوم فرعون با جمله «آنان از فرمان فرعون پیروی کردند» برای رساندن این نکته است که: مخالفت قوم فرعون با رسالت موسی(ع) برخاسته از فرمان فرعون بود.

5- فرمان های فرعون ، هرگز هدایتگر مردم به راه صواب و صحیح نبود .

و ما أمر فرعون برشید

مرشد (راهنمای به درستی و راستی) نیز می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 5

5 - فرمان فرعون ، هامان و قارون ، بر کشتن فرزندان ذکور مؤمنان همراه موسی (ع)

ص: 395

قالوا اقتلوا أبناء الذين ءامنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 36 - 2، 1

1 - فرمان فرعون به هامان ، مبنی بر ساختن بنایی بلند برای رسیدن به راه های آسمان ها

وقال فرعون يهمن ابن لي صرحًا لعلی أبلغ الأسباب

«صرح» به معنای قصر و بنای بلند است. مقصود از آن در این آیه، بنای بلند (مانند برج) و یا رصدخانه است.

2 - فرمان فرعون به هامان ، مبنی بر احداث رصدخانه

وقال فرعون يهمن ابن لي صرحًا

30- اوامر قارون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 25 - 5

5 - فرمان فرعون ، هامان و قارون ، بر کشتن فرزندان ذکور مؤمنان همراه موسی (ع)

قالوا اقتلوا أبناء الذين ءامنوا معه

31- اوامر محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - آل عمران - 3 - 32 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، دارای دستورات و اوامری غیر از آنچه در وحی و قرآن آمده است .

قل اطيعوا الله و الرسول

اگر پیامبر (صلی الله علیه و آله) دستور و امری غیر از آنچه در قرآن آمده، نداشت؛ الزام به اطاعت از رسول بی معنا بود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 92 - 4

4- فرمان های رسول خدا (صلی الله علیه و آله) هماهنگ با فرمان های الهی

و اطیعوا الله و اطیعوا الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 12

12 - لزوم اطاعت از تمامی دستورات خدا و رسول وی

ص: 396

و أطيعوا الله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 20 - 6, 3, 2

2- فرمان های خدا و رسولش دارای هویتی واحد ، و پیروی از خداوند در گرو پیروی از رسول اوست .

أطيعوا الله ورسوله و لا تولوا عنه

چون جمله «و لا تولوا عنه» (از رسول خدا و فرمانهای او اعراض نکنید)، توضیح و تأکیدی برای جمله «أطيعوا الله ورسوله» است و در این جمله تنها اعراض از پیامبر (صلی الله علیه و آله) مطرح شده، دو نکته استفاده می شود: یکی اینکه فرمانهای خدا و رسول او دارای هویت واحد است ؛ دوم اینکه اطاعت از خداوند در گرو اطاعت از رسول اوست.

3- مؤمنان در معرض تخلف از دستورات خدا و رسول و نیازمند هشدار

يأيها الذين ءامنوا .. و لا تولوا عنه

6- نادیده گرفتن فرمان های خدا و رسول پس از دریافت آن ، امری ناپسند و به دور از خرد

و لا تولوا عنه و أنتم تسمعون

مراد از شنیدن، به قرینه آیه بعد، فهمیدن و اذعان کردن است و جمله حالیه «و أنتم تسمعون» به منزله بیان دلیلی بر لزوم اطاعت و پرهیز از رویگردانی است. یعنی شما خود دستورات خدا و رسول او را می شنوید و بدان باور دارید، پس چگونه می توانید از آن اعراض کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 24 - 2

2- دین و تعلیمات و رهنمود های خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مایه حیات واقعی انسان

يأيها الذين ءامنوا استجبوا لله و للرسول إذا دعاكم لما يحييكم

مراد از «ما» در «لما يحييكم»، تمامی تعلیمات و معارف و رهنمودهای خدا و رسول اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 25 - 5

5- تخلف از دستورات حیاتبخش و زیربنایی خدا و رسول ، مایه بروز فتنه هایی فراگیر و نزول عذابی شدید بر تمامی جامعه ایمانی

إذا دعاكم لما يحييكم . . . و اتقوا فتنه لاتصيبن الذين ظلموا منكم خاصة

از مصادیق مورد نظر برای ستمکاری (ظلموا)، به قرینه آیه قبل، تخلف از دستورات حیاتبخش و زیربنایی خدا و رسول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 90 - 4

4 - مؤمنان واقعی ، حافظان حرمت احکام دینی و اجتماعی صادر شده از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر جامعه اسلامی

و جاء المعذرون . . . لیؤذن لهم

برداشت فوق بر این میناست که «معذرون» به معنای کسانی باشد که دارای عذر موجه بوده و با این وصف سر خود ترک جهاد نکرده اند ؛ بلکه نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) آمدند و عذر خویش را عرضه کردند تا رسماً اجازه دریافت کنند.

ص: 397

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 54 - 3، 2

2 - پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله)، دارای رهنمودها و فرمان‌هایی (اوامر حکومتی) جدا از رهنمودها و فرمان‌های خداوند در قرآن

قل أطيعوا الله و أطيعوا الرسول

تکرار امر «أطيعوا» و جدا آمدن آن برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)، حاکی از آن است که پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) جدا از آنچه که خدا در قرآن فرموده بود، رهنمودها و فرمان‌هایی داشت که از آنها در این برداشت به «اوامر حکومتی» تعبیر شده است که اصطلاحی جدید و مناسب می‌باشد؛ زیرا اگر فرمان‌ها و رهنمودهای آن حضرت، همان باشد که خداوند در قرآن فرموده بود، تکرار «أطيعوا» لغو به نظر می‌رسید.

3 - رهنمودها و فرمان‌های پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله)، هماهنگ با رهنمودها و فرمان‌های الهی در قرآن

قل أطيعوا الله و أطيعوا الرسول

فرمان خداوند به اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله) - به صورت مستقل و جداگانه - نشان دهنده این حقیقت است که رهنمودها و فرمان‌های آن حضرت، با آنچه که خدا فرموده بود، هماهنگ می‌باشد؛ زیرا معقول نیست که خداوند بر ضد کلام خود فرمان دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 60 - 7

7 - مشرکان صدراسلام، به دلیل این که پیامبر (صلی الله علیه و آله) آنان را به سجده در برابر خدای رحمان فرمان داد، از سجده امتناع کردند.

قالوا و ما الرحمن أنسجد لما تأمرنا

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که «ما» در «لما تأمرنا» مصدریه و «لام» تعلیلیه باشد؛ یعنی، آیا به خاطر فرمان تو ما سجده کنیم؟ هرگز چنین نخواهیم کرد! گفتنی است همزه در «أنسجد» استفهامیه و برای انکار و امتناع است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 33 - 14

14 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارای اوامر و فرمان‌هایی واجب‌الاتباع، غیر از فرمان‌های خداوند است.

و أطيعوا الله و رسولہ

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) غیر از اوامر و نواهی خداوند ، دارای اوامر و نواهی ولایی لازم الاتباع است .

و ما كان لمؤمن ولا مؤمنة إذا قضى الله ورسوله أمراً أن يكون لهم الخيرة من أمرهم

7 - تمرد از فرمان های ولایی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در حد تمرد از فرمان های خداوند است .

و من يعص الله ورسوله فقد ضلّ ضللاً مبيناً

این که نتیجه تمرد از خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) یکی شمرده شده است، نشان می دهد که تمرد از فرمان رسول الله در حد نافرمانی از خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 66 - 12

12 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) غیر از ابلاغ فرمان های خداوند به مردم ، خود نیز فرمان های لازم اطاعه دارد .

یلبیتنا أطعنا الله و أطعنا الرسولا

جدا ذکر شدن اطاعت از رسول خدا(صلی الله علیه و آله)، از اطاعت خدا، حکایت می کند که آن حضرت، فرمان هایی غیر از فرمان های خداوند دارد، وگرنه، اطاعت از آن حضرت معنا نداشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 12 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، دارای رهنمودهایی افزون بر وحی و رهنمود های خداوند در قرآن

و أطیعوا الله و أطیعوا الرسول

تکرار کلمه «أطیعوا» و جدا آمدن آن برای پیامبر(صلی الله علیه و آله)، می تواند اشاره به مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 23 - 9

9 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، دارای رهنمود ها و دستوراتی جدا از فرمان های خداوند

و من یعص الله ورسوله

با توجه به آمدن نام پیامبر(صلی الله علیه و آله) در کنار نام خداوند، مطلب یاد شده استفاده می شود؛ زیرا اگر پیامبر(صلی الله علیه و آله) دستوری مستقل نداشت و فرمان های آن حضرت همان فرمان های خداوند (که در قرآن آمده است) بود؛ آمدن نام پیامبر با نام خداوند لغو می بود.

32- اوامر ملکه سبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 33 - 4

4 - اظهار آمادگی درباریان سبا برای پذیرش هرگونه تصمیم ملکه ، در عین آمادگی برای نبرد

قالوا نحن أولوا قوه . . . و الأمر إليك

درباریان سبا با این که آمادگی خود را برای نبرد یادآور شدند، در عین حال کار تصمیم گیری را به خود ملکه واگذار کردند.

33- اوامر ملکه مورچگان قصه سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 18 - 4

4- دستور مورچه پیشوا به پنهان شدن مورچگان در لانه خود ، برای مصون ماندن از پایمال شدن توسط سلیمان و سپاهیانش

ص: 399

ادخلوا مسكنكم لايحطمنكم سليمان و جنوده

«لا» در «لايحطمنكم» ناهیه است. «حَطْمٌ» (مصدر «يحطمن») در اصل به معنای شکستن و در این جا معادل پایمال کردن است. تعبیرهای «ادخلوا» و «لايحطمنكم» - که به صورت امر و نهی آمده - بیانگر نوعی ریاست است؛ به ویژه اگر تنکیر «نمله» برای تفخیم باشد.

34- اوامر موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 54 - 2

2 - موسی (ع) با بیان ستمکاری قومش ، به آنان فرمان داد تا روی به درگاه خدا آورده ، توبه کنند .

و اذ قال موسی لقومه .. فتوبوا الی بارئکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 21 - 8, 1

1 - ورود به سرزمین مقدس و تصرف آن ، فرمان موسی (ع) به قوم خویش

يقوم ادخلوا الارض المقدسه

8 - موسی (ع) بر حذر دارنده قوم خویش از فرار و عقب نشینی به هنگام رویارویی با ساکنان سرزمین مقدس

ولا ترتدوا علی ادبارکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 22 - 1

1 - تأکید بنی اسرائیل بر کناره گیری از نبرد با زورگویان سرزمین مقدس ، علی رغم فرمان موسی (ع)

قالوا یموسی ان فیها قوماً جبارین و انا لن ندخلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 23 - 5

5 - خداترسی یوشع وکالب، بر انگیزنده احساس مسؤولیت آنان در برابر فرمان های موسی (ع)

قال رجالان من الذين يخافون .. ادخلوا عليهم الباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 142 - 15

15 - اصلاح امور جامعه بنی اسرائیل از دستورالعمل های موسی به برادر و خلیفه خود هارون

و أصلح

چون فرمان به اصلاح پس از انتخاب هارون به سرپرستی بنی اسرائیل آمده است، معلوم می شود مراد، اصلاح امور اجتماعی،

ص: 400

فرهنگی و ... بنی اسرائیل است، نه درستکاری هارون در امور شخصی خودش.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 93 - 3,4

3- موسی (ع)، وظایف و مسئولیت های هارون را در زمان غیبت خود، برای وی معین کرده بود.

ما منعک .. أَلَا تَتَّبِعُنَّ أَفْعَصِيَّتَ أَمْرِي

«لا» در «أَلَا تَتَّبِعُنَّ» برای تأکید نفی مستفاد از «منعک» است و در اصل مراد چنین بوده است: «ما منعک أن تَتَّبِعُنَّ». برخی گفته اند: «لا» زاید نیست؛ بلکه مراد این است که: «ما الذی صدک و حملک علی أَلَا تَتَّبِعُنَّ»؛ یعنی، چه چیز تو را بازداشت و بر پیروی نکردن من وادار ساخت (مفردات راغب).

4- هارون (ع)، متهم به مخالفت با فرمان های موسی (ع) با سکوت و بی تفاوتی در برابر انحراف بنی اسرائیل

ما منعک .. أَفْعَصِيَّتَ أَمْرِي

«أَفْعَصِيَّتَ ..» خطاب موسی (ع) به هارون (ع) است. ظاهر آیه چنین دلالت دارد که عصیان هارون از دستورات موسی (ع)، لااقل به عنوان اتهام از جانب موسی (ع) مطرح بوده است.

35- اوامر نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 42 - 1

1- پیروان نوح، پس از شروع طوفان و درپی فرمان او، به کشتی سوار شدند.

وقال اركبوا فيها .. و هی تجری بهم

جمله «هی تجری ..» عطف بر جمله ای مقدر است که به خاطر وضوح و اختصار در کلام ذکر نشده است؛ یعنی: فرکبوا فیها و هی تجری بهم.

36- اوامر هامان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 5

5- فرمان فرعون ، هامان و قارون ، بر کشتن فرزندان ذکور مؤمنان همراه موسی (ع)

قالوا اقتلوا أبناء الذين آمنوا معه

ص: 401

37- اوامر یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 87 - 2

2- یعقوب (ع) به فرزندانش دستور داد برای یافتن یوسف (ع) و بنیامین حرکت کنند و به جست و جوی آنها پردازند .

بینی اذهبوا فتحسسوا من یوسف و آخیه

«تحسس» (مصدر تحسسوا) به معنای طلب کردن و جست و جو نمودن است.

38- اوامر یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 62 - 2

2- یوسف (ع) از کارگزارانش خواست بهای دریافت شده از فرزندان یعقوب را در بارها و اثاثیه آنان جاسازی کنند .

وقال لفتینه اجعلوا بضعتهم فی رحالهم

39- اهمیت اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 25 - 5

5- عمل عوامل طبیعی در گرو اذن و فرمان خداوند است .

توتی اکلها کلّ حین یاذن ربّها

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «توتی اکلها کلّ حین» ادامه مشبه به باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 6

6- لزوم شناخت و فراگیری رهنمود های الهی

و اسمعوا

برداشت یاد شده، براساس این احتمال است که مقصود از «اسمعوا»، گوش فرادادن به کلام الهی برای درک و شناخت آن باشد.

40- اهمیت اوامر محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 33 - 6

ص: 402

6- فرمان های صادر شده از شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، همانند فرمان های وحی واجب الاتباع است . *

أطيعوا الله و أطيعوا الرسول

فرمان به اطاعت رسول (صلی الله علیه و آله)، پس از فرمان به اطاعت از خدا - بدون هیچ قید و تمایز - بیانگر معنای یادشده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 1 - 5

5 - فرمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، همانند فرمان خداوند ، لازم الاتباع است .

لا تقدّموا بین یدی الله و رسوله

41- بنی اسرائیل و اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 17، 12

12 - قوم موسی ، علی رغم اظهار پذیرش تورات و پیشمانشان بر گوش سپاری به فرمان های خدا و موسی (ع) ، تمرد کرده و عصیانگر شدند .

قالوا سمعنا و عصینا

17 - اشتیاق قوم موسی به گوساله پرستی ، تعیین کننده موضعگیری های آنان در برابر فرمان های الهی بود .

و عصینا و أشربوا فی قلوبهم العجل

42- تحریف اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 59 - 6

6 - تغییر و تبدیل اوامر خداوند ، ظلم و در پی دارنده عذاب الهی است .

فأنزلنا علی الذین ظلموا رجلاً من السماء

مراد از «الذین ظلموا» در جمله فوق، کسانی هستند که به جای گفتن «حطه» (خدایا! آمرزش گناهان را از تو خواهیم) سخنی دیگر بر زبان جاری ساختند.

43- تحقق اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 12 - 5

ص: 403

5- مسخر شدن ستارگان به فرمان و تدبیر خداوند ، نمونه ای از قدرت عظیم او بر تحقق بخشیدن به فرمان های خود است .

أتی أمر الله فلا تستعجلوه . . . والنجوم مسخرت بأمره

در آیه «أتی أمر الله» خبر از آمدن امر الهی و تحقق وعده های او داده شده و در این جا تسخیر ستارگان به عنوان نمونه ای از آن امر یادآوری گردیده است تا نشان دهد خداوندی که ستارگان را رام خویش قرار داده است، قدرت بر تحقق وعده های خود را دارد.

44- تسلیم به اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 108 - 13، 7، 6، 5

5- گوش سپاری به فرمان های خداوند و تسلیم در برابر آنها ، تکلیفی الهی بر عهده اهل ایمان

و اسمعوا

6 - تسلیم بودن در برابر فرمان های الهی ، نمودی از تقوایشگی و نشان ترس از خداست .

و اتقوا الله و اسمعوا

7 - تقوایشگی اجرا کنندگان احکام شهادت و تسلیم بودن آنان در برابر احکام الهی ایشان را به اثبات و ایفای حقوق مردم به طور صحیح می رساند .

و اتقوا الله و اسمعوا

در برداشتهای گذشته مخاطبان «اتقوا و اسمعوا» شاهدان گرفته شده بود ولی احتمال دیگری نیز وجود دارد و آن اینکه مخاطبان در این دو فراز حاکمان و قاضیان که متصدیان اجرای احکام هستند، باشند.

13 - تقوایشگی و تسلیم فرمان های الهی بودن ، موجب بهره مندی از هدایت الهی

و اتقوا الله و اسمعوا و الله لایهدی القوم الفسقین

45- تعلیم اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 6

6 - لزوم شناخت و فراگیری رهنمود های الهی

برداشت یاد شده، براساس این احتمال است که مقصود از «اسمعوا»، گوش فرادادن به کلام الهی برای درک و شناخت آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 6 - 15

15 - «أبي بصير قال : سألت أبا عبد الله (ع) عن قول الله : « قوا أنفسكم وأهليكم ناراً وقودها الناس والحجاره » قلت : هذه نفسى أقيها فكيف أقى أهلى ؟ قال : تأمرهم بما أمرهم الله و تنهاهم عما نهاهم الله عنه فإن أطاعوك كنت قد وقيتهم وإن عصوك

ص: 404

فکنت قد قضیت ما علیک ؛

ابی بص 47یر گوید: از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند: «قوا أنفسکم و أهلیکم ناراً..» سؤال کردم و گفتم: نفس خود را از آتش حفظ می‌کنم؛ چگونه خانواده خود را حفظ کنم؟ فرمود: آنان را به آنچه خداوند امر فرموده، امر کن و از آنچه خدا نهی فرموده، نهی کن. پس اگر از تو پیروی کردند، تو آنان را حفظ نموده ای و اگر نافرمانی کردند، تو تکلیف خود را انجام داده ای».

46- تنزیه اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 26 - 20

20- قضاوت ها و فرامین الهی ، منزله از دخالت غیر او و مصون از تأثیر اظهارنظر های دیگران است .

و لا یشرک فی حکمه أحداً

«حکم»، این است که در باره اثبات و نفی خصوصیات چیزی، نظر دهی، چه با الزام کردن دیگران بر پذیرش آن همراه باشد و چه همراه نباشد (مفردات راغب).

47- حاکمیت اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 65 - 7

7 - عوامل طبیعی ، تحت امر خدا و مجاری تحقق اراده او است .

ألم تر أن الله سخر لكم ما فى الأرض . . . و یمسک السماء أن تقع على الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 11 - 6

6 - خضوع و کرنش نظام تکوین و قوانین هستی ، در برابر اراده و فرمان خداوند

فقال لها . . . اتتیا . . . قالتا أتینا طائعين

بنابر این که گفتگوی یاد شده در این آیه بیان حال و کنایه از تسلیم محض شدن آسمان ها و زمین و قوانین حاکم بر عالم در برابر اراده خدا باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

8 - زیبایی و آراستگی ، نمودی از حرکت طبیعی آسمان ها در جهت فرمان خدا *

قالتا أتينا طائعين . . . وزينا السماء الدنيا بمصبيح

به کار بردن واژه «زینا» به جای واژه های دیگر، نشانگر مطلب یاد شده است. گفتمی است ارتباط «زینا» با تعبیر «أتينا طائعين»

می رساند که زیبایی نتیجه حرکت و شکل گیری طبیعی همراه با رغبت و میل است.

48- حتمیت اوامر جبرئیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 21 - 1

1 - فرمان های جبرئیل ، تخلف ناپذیر است و کسی از اطاعت او سرپیچی نمی کند .

مطاع

49- حتمیت اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 3

3- فرمان خداوند در هستی ، بدون هیچ کم و کاستی تحقق می یابد .

ولما جاء امرنا

تعبیر کردن از عذاب به «امر» - که به معنای فرمان است - می تواند برای رساندن این حقیقت باشد که: آنچه خداوند به تحقق آن فرمان می دهد ، عیناً و بدون کمترین تخلفی انجام می پذیرد به گونه ای که گویا مورد فرمان ، همان فرمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 4

4- فرمان خداوند در هستی ، بدون هیچ کم و کاستی تحقق می یابد .

فلما جاء امرنا

تعبیر کردن از عذاب به «امر» - که به معنای فرمان است - به این نکته اشاره دارد که: آنچه خداوند به تحققش فرمان دهد ، عیناً و بدون کمترین کاستی انجام می پذیرد ، به گونه ای که گویا مورد فرمان ، همان فرمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 76 - 4

4- فرمان های الهی در هستی قطعی است و بدون هیچ کاستی و تخلفی تحقق می پذیرد .

إنه قد جاء أمر ربك

ظاهر آن بود که فرشتگان خبر از آمدن عذاب را با فعل مضارع بیان می کردند؛ زیرا به هنگام گفتوگوی آنان با ابراهیم (ع) هنوز عذابی بر قوم لوط نازل نشده بود. بنابراین آوردن فعل ماضی (جاء) به جای مضارع (یجیء) و تأکید آن با حرف «قد» گویای قطعی الوقوع بودن فرمانهای الهی است.

ص: 406

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 2

2- فرمان خداوند در هستی ، بدون هیچ کم و کاستی تحقق می یابد .

و لما جاء أمرنا

تعبیر کردن از عذاب به «أمر» - که به معنای فرمان است - به این نکته اشاره دارد که: آنچه خداوند به تحققش فرمان دهد ، عیناً و بدون کمترین کاستی انجام می پذیرد به گونه ای که گویا آن فعل انجام شده ، همان فرمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 12

12- فرمان های خدا بدون کمترین تخلف و کاستی ، تحقق می یابد .

لما جاء أمر ربك

تعبیر کردن از عذاب به «أمر» - که به معنای فرمان است - به این نکته اشاره دارد که: آنچه خداوند به تحققش فرمان می دهد ، عیناً و بدون کمترین کاستی انجام می پذیرد ، به گونه ای که گویا آن فعل انجام شده همان فرمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 67 - 11

11- هیچ کس و هیچ تدبیر و برنامه ای نمی تواند از اجرای تقدیرها ، مشیت ها و فرمان های تکوینی خدا جلوگیری کند .

ما أُنغِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنْ الْحَكَمَ إِلَّا اللَّهُ

«اغناء» (مصدر أُنغِي) از غَنَا و به معنای کفایت کردن و منع نمودن است (برگرفته شده از لسان العرب). «من شىء» مفعول برای «ما أُنغِي» و «من الله» حال برای «شىء» می باشد. بنابراین جمله «ما أُنغِي عَنْكُمْ ...» چنین معنا می شود: من [با تدبیر خویش] کفایت نمی کنم و باز نمی دارم چیزی (بلا و مصیبتی) را که از ناحیه خداوند [مقدّر] باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 41 - 6,7,8

6- حکم و فرمان خداوند در هستی نافذ و حتمی الوقوع است .

والله يحكم لامعقب لحكمه

«تعقیب» (مصدر معقب) یعنی به منظور انجام کاری در پی کسی یا چیزی رفتن. قرائن حاکی است که مراد از تعقیب در آیه شریفه، در پی حکم خدا رفتن به منظور باطل کردن آن است که جمله «لامعقب لحكمه» آن را نفی می کند.

7- هیچ کس و هیچ چیز نمی تواند حکم و فرمان خدا در هستی را نقض کند و آن را بی اثر سازد.

لامعقب لحكمه

8- از میان رفتن کفرپیشگان و کوتاه شدن سیطره آنان از زمین، از فرمان های خداوند است که نقض نخواهد شد و تحقق خواهد یافت.

أولم يروا أنّا نأتى الأرض ننقصها من أطرافها والله يحكم لامعقب لحكمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 407

10- نزول فرشتگان برای ابلاغ وحی بر بندگان برگزیده، نمودی از حتمی و قطعی بودن امر الهی است.

أتی أمر الله .. ينزل الملكة بالروح من أمره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- فرمان های تکوینی خداوند تخلف ناپذیر است.

إنما قولنا لشيء إذا أردناه أن نقول له كن فيكون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

30 - امر خداوند، قطعاً، انجام یافتنی است.

وكان أمر الله مفعولاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - فرمان های خداوند، تحقق پذیر، به مجرد صدور و بدون کمترین فرصت

و ما أمرنا إلا وحده كلمح بالبصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - قیامت روز تخلف ناپذیر بودن فرمان های خداوند

والأمر يومئذ لله

اختصاص «امر» به خداوند، کنایه از این است که تنها دستور مطاع در قیامت، فرمان او است.

7 - فرمان خداوند بر پدیدار شدن هر چیزی بر اساس حق و به دور از بیهودگی و بطلان است.

و یوم یقول کن فیکون قوله الحق

جمله «قوله الحق» می تواند مبتدا و خبر و «یوم» ظرف مقدم شده برای مضمون جمله «قوله الحق» باشد. در این صورت مفاد جمله چنین می شود: روزی که او فرمان به ایجاد چیزی دهد، گفتار او حق است.

9 - فرمان خداوند بر تحقق روز قیامت، فرمانی حق و به دور از بطلان و بیهودگی است.

و یوم یقول کن فیکون قوله الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 8، 5

5- فرمان ها و رهنمود های خداوند ، همواره بر اساس حق و مصلحت است .

كما أخرجک ربک من بیتک بالحق

کلمه «کما» بیانگر این است که حقانیت خروج پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جنگ بدر نمونه و مثالی است از حقانیت تمامی کارها و فرمانهای خداوند.

8 - حکم خداوند درباره انفال ، حکمی حق و همانند حقانیت فرمان او به خروج از مدینه برای جنگ بدر

قل الأنفال لله و الرسول . . . كما أخرجک ربک من بیتک بالحق

51- حکمت در اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 13

13 - رهنمود ها و دستورات الهی در زمینه مسائل جنگ ، حکیمانه و به کارگیری آنها زمینه ساز پیروزی است .

ما کان لنبی . . . و الله عزیز حکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 39 - 1

1- مجموعه اوامر و نهی های خداوند ، که به پیامبر (صلی الله علیه و آله) وحی شد ، رهنمودهایی حکیمانه است .

ذلک ممّا أوحی إلیک ربک من الحکمه

مشارالیه «ذلک» مجموعه تعالیم، اعم از نواهی و اوامری می باشد که در چند آیه قبل آمده است.

52- درخواست نزول اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- کافران حق ناپذیر مکه ، در انتظار معجزه آمدن فرشتگان و یا امر ویژه ای از جانب خداوند برای تأیید حقانیت قرآن بودند

وإذا قيل لهم ماذا أنزل ربكم قالوا أسطر الأولين . . . هل ينظرون إلا أن تأتيهم

برداشت فوق، مبتنی بر این احتمال است که عبارت «تأتيهم الملائكة أو يأتي أمر ربك» (ملائکه برای آنان بیاید و یا امر پروردگارت بیاید) - به قرینه آیات سابق که درباره قرآن کریم بود - بر آمدن ملائکه یا امر خداوند جهت تأیید قرآن دلالت داشته باشد.

ص: 409

6- کافران عصر های پیش از اسلام ، در انتظار آمدن فرشتگان و یا نزول امر ویژه ای از سوی خداوند جهت تأیید حقانیت کتاب آسمانی خود بودند .

و إذا قيل لهم ماذا أنزل ربكم قالوا أسطر الأولين . . . قد مكر الذين من قبلهم ...

53- دقت اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 38 - 8

8 - فرمان های خداوند ، حساب شده است .

و كان أمر الله قدرًا مقدرًا

54- صبر بر اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 48 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور صبر و شکیبایی در برابر فرمان های الهی

فاصبر لحکم ربک

55- عصیان از اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 12

12 - قوم موسی ، علی رغم اظهار پذیرش تورات و پیشمانشان بر گوش سپاری به فرمان های خدا و موسی (ع) ، تمرد کرده و عصیانگر شدند .

قالوا سمعنا و عصینا

56- عصیان از اوامر موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 16، 13، 12

12 - قوم موسی ، علی رغم اظهار پذیرش تورات و پیشمانشان بر گوش سپاری به فرمان های خدا و موسی (ع) ، تمرد کرده و عصیانگر شدند .

ص: 410

13 - قوم موسی ، آشکارا و علنی و بدون هیچ پرده پوشی ، از فرمان های تورات و موسی (ع) سرپیچی کردند .

بعید به نظر می رسد که قوم موسی در پاسخ به پیروی از فرمانهای خدا و موسی(ع) - خصوصاً با قرار گرفتن طور بر بالای سر ایشان - اظهار کنند که «ما نافرمانی می کنیم». بنابراین «قالوا سمعنا و عصينا» بیان می دارد که اظهار اطاعت کردند و در عمل نافرمانی کردند، ولی از آن جا که نافرمانی اینان بسیار علنی و بدون پرده پوشی بوده، گویابه زبان آوردند که ما عصیان می کنیم.

16 - تمرد و سرپیچی قوم موسی از فرمان های تورات و دستورات موسی ، برخاسته از شوق آنان به گوساله پرستی بود .

و عصينا و أشربوا فی قلوبهم العجل

جمله «و أشربوا . . .» حال معلله است؛ یعنی، بیان می دارد که علت عصیان و نافرمانی یهود، عشقتشان به گوساله پرستی بوده است.

57- عمل به اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 21 - 13

13 - از امام رضا (ع) روایت شده که : « فان قال [قائل] فلم تعبدهم ؟ قيل لئلا يكونوا ناسين لذكره و لاتاركين لأدبه و لالاهين عن أمره و نهيه ؛

اگر کسی بگوید: چرا خدا مردم را موظف به عبادت کرده است؟ گفته می شود: برای اینکه یاد او را فراموش نکنند و ادب را ترک ننمایند و به امر و نهی او بی اعتنا نباشند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 6

6 - پیاداشتن کتب آسمانی و فرامین الهی در جامعه ، موجب رفاه اقتصادی و بهره مند شدن از نعمت های الهی

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل . . . لاکلوا من فوقهم و من تحت ارجلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 3.6

3- دستیابی اهل کتاب به جایگاه ارزشی خویش، منوط به اقامه تورات، انجیل و دیگر دستورات الهی است.

قل یا اهل الکتاب... حتی تَقِیْمُوا التَّوْرَیْهَ وَ الْاِنْجِیْلَ وَ مَا اَنْزَلْنَا لَیْکُمْ مِنْ رِیْبِکُمْ

6- لزوم برپاداشتن همه جانبه کتب آسمانی و دیگر فرامین الهی و محور قرار دادن آنها در جوامع

لَسْتُمْ عَلٰی شَیْءٍ حَتّٰی تَقِیْمُوا التَّوْرَیْهَ وَ الْاِنْجِیْلَ وَ مَا اَنْزَلْنَا لَیْکُمْ مِنْ رِیْبِکُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 108 - 8

ص: 411

8 - تعهد در برابر احکام الهی، هموار سازنده جریان صحیح اثبات و ایفای حقوق اجتماعی

و اتقوا الله و اسمعوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 20

20 - هشدار خداوند به مؤمنان نسبت به چگونگی اعمالشان در قبال فرمان های خداوند

و الله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 58 - 13، 14، 17

13 - اجرای فرمان های الهی، زمینه ساز آموزش گناهان است.

ادخلوا الباب سجداً .. نغفر لكم خطيكم

14 - برای استغفار از گناهان و توبه به درگاه خدا، باید به دستور ها و آداب تعیین شده از جانب خدا عمل کرد.

وقولوا حطه نغفر لكم خطيكم

17 - اطاعت کنندگان دستورات خدا - در صورت نیکوکار بودن - از پاداشی افزونتر از دیگران، بهره مند خواهند شد.

و سنزید المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 11

11 - فهمیدن فرمان های خدا و موسی (ع) و به کار بستن آن فرمان ها، از پیمان های خدا با بنی اسرائیل

و إذ أخذنا ميثقكم .. و اسمعوا

چون جمله «سمعنا و عصینا» (گوش سپردیم و سرپیچی کردیم) در جواب «اسمعوا» (گوش بسپارید) قرار گرفته است، معلوم می شود مراد از گوش سپاری (اسمعوا) فهمیدن و اطاعت کردن است. متعلق «اسمعوا» به قرینه مقام، فرمانهای خدا و دستورات موسی (ع) می باشد.

58- عمل به اوامر محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 6

6 - منحرفان ، ناتوان از گمراه سازی مسلمانانی که به تعالیم قرآن پایبند بوده و از دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیروی کنند .

لا یضرکم من ضل إذا هتدیتم

برداشت فوق بر این اساس است که حرف «لا» در «لا یضرکم» نافیه باشد.

ص: 412

59- عمل به اوامر موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 11

11 - فهمیدن فرمان های خدا و موسی (ع) و به کار بستن آن فرمان ها ، از پیمان های خدا با بنی اسرائیل

و إذ أخذنا ميثقكم . . . واسمعوا

چون جمله «سمعنا و عصینا» (گوش سپردیم و سرپیچی کردیم) در جواب «اسمعوا» (گوش بسپارید) قرار گرفته است، معلوم می شود مراد از گوش سپاری (اسمعوا) فهمیدن و اطاعت کردن است. متعلق «اسمعوا» به قرینه مقام، فرمانهای خدا و دستورات موسی (ع) می باشد.

60- عمومیت اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 15 - 7

7 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، همانند دیگر مردم، مکلف به اوامر و نواهی الهی است.

قل إني أخاف إن عصيت ربي عذاب يوم عظيم

61- عوامل اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 29 - 2

2- آگاهی خداوند از اعمال زشت کافران ، عامل فرمان او به آنها برای ورود به جهنم

الكافرين . . . إن الله علم بما كنتم تعملون. فادخلوا أبواب جهنم

«فا» در «فادخلوا» عاطفه است و مسبب را بر سبب (علم خدا) عطف کرده است. بنابراین معنای آیه چنین می شود: حال که خداوند چنین آگاهی از کردار شما دارد، پس وارد جهنم شوید.

62- فراموشی اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - بني اسرائيل بخش مهم از تذکارها و معارف الهی را به فراموشی سپردند .

ونسوا حظاً مما ذکروا به

«حظ» به معنای نصیب و قسمت است و نکره آوردن آن برای اشاره به اهمیت آن قسمت فراموش شده است.

ص: 413

63- فلسفه اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 33 - 10

10 - اثبات برتری آدم (ع) بر فرشتگان و تفهیم فضیلت او بر ایشان ، از هدف های فرمان خدا به آدم (ع) (تعلیم اسما به فرشتگان)

قال یأدم أنبئهم بأسمائهم

به قرینه آیه بعد می توان گفت: از اهداف فرمان خداوند به آدم(ع) - مبنی بر تعلیم اسما به فرشتگان - اثبات برتری او بر آنها بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 4

4 - هدف از فرمان خداوند به ابراهیم (لزوم تسلیم بودن در برابر او) رشد و تربیت وی بوده است .

إذ قال له ربه أسلم

برداشت فوق، با توجه به کلمه «رب» - که به معنای مدبر و مربی - استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 100 - 19

19 - نیل انسان ها به فلاح و رستگاری از جمله اهداف امر الهی به تقوای پیشگی است .

فاتقوا الله یا ولی الالب لب لعلکم تفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 90 - 15

15- امر و نهی خداوند ، در جهت موعظه آدمیان است .

إن الله یأمر . . . وینهی . . . یعظکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 92 - 10

10- دستور خداوند به رعایت پیمان ها و سوگند ها و پرهیز از نقض عهد و سوگندشکنی ، تنها برای آزمایش انسان است .

و أوفوا بعهد الله . . . و لا تكونوا . . . تتخذون أيمانكم دخلاً بينكم . . . إنما يبلوكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 121 - 18

ص: 414

18 - اوامر ، نواهی و هشدار های خداوند ، همواره در جهت رشد و تربیت انسان ها است .

رَبّه

64- فوریت اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 35 - 11

11- هیچ فاصله ای بین فرمان الهی بر تحقق چیزی و محقق شدن آن وجود ندارد .

يقول له كن فيكون

عطف «يكون» به وسیله «فاء» بر نبودن هیچ فصلی بین تعلق اراده الهی و تحقق مورد اراده، دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 50 - 1

1 - فرمان های خداوند ، تحقق پذیر ، به مجرد صدور و بدون کمترین فرصت

و ما أمرنا إلاّ وحده كلمح بالبصر

65- فهم اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 11

11 - فهمیدن فرمان های خدا و موسی (ع) و به کار بستن آن فرمان ها ، از پیمان های خدا با بنی اسرائیل

و إذ أخذنا ميثقكم .. و اسمعوا

چون جمله «سمعنا و عصينا» (گوش سپردیم و سرپیچی کردیم) در جواب «اسمعوا» (گوش بسپارید) قرار گرفته است، معلوم می شود مراد از گوش سپاری (اسمعوا) فهمیدن و اطاعت کردن است. متعلق «اسمعوا» به قرینه مقام، فرمانهای خدا و دستورات موسی (ع) می باشد.

66- قبول اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- ابراهیم (ع)، فرمان خدا را بدون هیچ تأخیری پذیرفت و تسلیم بودن خویش را در برابر خدا، اعلام کرد.

قال أسلمت

ص: 415

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 132 - 8

8 - ضرورت پذیرش هر آنچه خداوند برای انسان گزینش می کند و بدان فرمان می دهد .

إن الله اصطفى لكم الدين فلا تموتن إلا و أنتم مسلمون

حرف «فاء» در «فلا تموتن ..» سببیه است؛ یعنی، بیان می دارد: آنچه پس از آن واقع شده، نتیجه مضمون جمله قبل است. بنابراین جمله فوق به این معناست: چون خداوند دین ابراهیم (تسلیم بودن در برابر خدا) را برای شما گزینش کرده، باید همواره بدان ملتزم باشید.

67- کافران و اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 28 - 6

6 - کافران زشتکردار عصر جاهلی از سر جهل، انجام کارهای زشت و ناپسند را اجرای فرمان خدا می پنداشتند.

و إذا فعلوا فحشه قالوا .. الله أمرنا بها

68- کیفر تخلف از اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 51 - 16، 15

15 - انحراف از روش ترسیم شده از سوی خدا برای زندگی، در پی دارنده مجازات الهی

إني بما تعملون علیم

16 - همه مردم - حتی پیامبران - در معرض کیفر های الهی در صورت تخلف از دستورات او

يأيها الرسل .. إني بما تعملون علیم

69- مجاری اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 2 - 13

13- فرشتگان ، از وسایط اجرای فرمان های خدا

ينزل الملكه . . ان اندروا

ص: 416

70- مجریان اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 7

7 - عوامل طبیعی ، تحت حاکمیت خدا و مجری فرامین اویند .

فلیلقه الیمّ بالساحل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 77 - 9

9 - طبیعت ، مقهور اراده خداوند و مجری فرمان او است .

فاضرب لهم طریقاً فی البحر یسّاً

«ضرب» در «اضرب لهم» به معنای ساختن و قراردادن است. فرمان ایجاد راهی خشک در دریا، فرمان به اعجاز است و از مقهور بودن دریا در برابر اراده خداوند، حکایت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 78 - 7

7 - طبیعت ، مقهور اراده خداوند و مجری فرمان های او است .

طریقاً فی البحر یسّاً . . فغشیهم من الیمّ ما غشیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 6 - 13، 12

12 - فرشتگان نگهبان دوزخ ، تسلیم محض خدا هستند و هرگز از فرمان او سرپیچی نمی کنند و از چارچوب آن خارج نمی شوند .

لا یعصون الله ما امرهم

13 - برخورد خشن و سختگیرانه نگهبانان دوزخ ، به فرمان الهی بوده و هرگز از آن نمی کاهند و یا متوقف نمی شوند .

علیها ملئکه غلاظ شداد لا یعصون الله ما امرهم و یفعلون ما یؤمرون

یادآوری عصمت و فرمانبری فرشتگان - پس از ذکر برخورد خشن و سختگیرانه آنان با دوزخیان - می تواند اشاره به مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 16 - 3

3- فرشتگان ، کارگزاران الهی در آسمان برای اجرای فرمان های الهی نسبت به انسان ها

ءأمنتم من فی السماء أن یخسف بکم الأرض

برخی از مفسران، بر این عقیده اند که مقصود از «من فی السماء»، فرشتگان است که در آسمان ها قرار دارند.

ص: 417

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 17 - 3

3- فرشتگان ، کارگزاران الهی در آسمان ، آماده برای اجرای فرمان های الهی نسبت به انسان ها

أم أمنتن من فی السماء أن یرسل علیکم حاصبًا

71- مردم و اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 111 - 10

10 - عیسی (ع) ، گواه بر کیفیت برخورد مردمان با تعالیم و فرمان های الهی

و اشهد باننا مسلمون

72- مصالح اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 66 - 8

8- اوامر و نواهی الهی بر پایه مصالح و مفاسد انسان ها جعل شده است .

و لو انهم فعلوا ما یوعظون به لکان خیراً لهم

73- مصلحت در اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 5

5- فرمان ها و رهنمود های خداوند ، همواره بر اساس حق و مصلحت است .

كما أخرجک ربک من بیتک بالحق

کلمه «كما» بیانگر این است که حقانیت خروج پیامبر(صلی الله علیه و آله) برای جنگ بدر نمونه و مثالی است از حقانیت تمامی کارها و فرمانهای خداوند.

74- مصونیت اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 418

20- قضاوت ها و فرامین الهی ، منزه از دخالت غیر او و مصون از تأثیر اظهارنظر های دیگران است .

و لا یشرک فی حکمه أحداً

«حکم» این است که در باره اثبات و نفی خصوصیات چیزی، نظر دهی، چه با الزام کردن دیگران بر پذیرش آن همراه باشد و چه همراه نباشد (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 28 - 3

3 - پیام های خداوند به پیامبران ، مصون از دستبرد و کم و زیاد شدن در مسیر ابلاغ به انسان ها

لیعلم أن قد أبلغوا رسلت ربهم

75- منشأ اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 103 - 20

20 - دستور ها و رهنمود های خداوند ، نشأت گرفته از علم گسترده او به مصالح واقعی و تأثیر مثبت آنها

صل علیهم إن صلوتک سکن لهم و الله سمیع علیم

صفت «علیم» ممکن است اشاره به عالمانه بودن فرمان «خذ من أموالهم» و «صل علیهم ..» داشته باشد؛ چه اینکه تأثیر مثبت هر یک را خداوند بر اساس علم گسترده خود بیان داشته است.

76- مهمترین اوامر انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 10 - 6

6 - پرهیز از بدکرداری و خطاپیشگی ، از مهم ترین فرمان های پیامبران به فرعون و اقوام پس از آنان و قوم لوط

و جاء فرعون .. بالخاطئه . فعصوا رسول ربهم

مطرح کردن سرپیچی اقوام یاد شده از فرمان های پیامبران - پس از توصیف آنان به خطاپیشگی - می تواند گویای این حقیقت باشد که

دستورات پیامبران بر محور پرهیز این اقوام از خطاپیشگی بود.

77- نشانه های اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 419

6- فوران آب از تنور، نشان صدور فرمان خدا و شروع طوفان نوح (ع) بود.

فإذا جاء أمرنا و فار التّنور

عبارت «فار التّنور»، عطف تفسیری است برای «جاء أمرنا».

78- نقش اوامر تکوینی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 40 - 6

6- فرمان «کن» (به هستی درآی) خداوند، به تنهایی برای تحقق اراده اش کافی است.

إنما قولنا لشيء إذا أردناه أن نقول له كن فيكون

79- نقش اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 35 - 10

10- فرمان خداوند بر پدیدار شدن چیزی، برای تحقق یافتن آن کافی است.

إذا قضی أمرًا فإنّما يقول له كن فيكون

«إنّما» دال بر حصر است؛ یعنی برای تحقق یافتن موجودات، به چیزی جز فرمان الهی نیاز نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 7

7- ابراهیم، اسحاق و یعقوب (ع)، موظف بودند که درچارچوب فرمان های الهی به هدایت مردم پردازند؛ و نه بر اساس سلیقه شخصی و نه دستور گیری از دیگران.

و جعلنهم أئمة يهدون بأمرنا

«بأمرنا» متعلق به «یهدون» و در حقیقت به منزله قید و شرط برای هدایت کردن است؛ یعنی، هدایت کردن مردم باید به فرمان ما باشد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 7

7 - داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بر مبنای فرمان ها و دستورات خدا بود .

إذا دعوا إلى الله ورسوله ليحكم بينهم

ص: 420

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 48 - 4

4- فرمان های الهی ، جلوه ای از ربوبیت او در راه رشد و تعالی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروان آن حضرت

و اصبر لحکم ربّک

اضافه «حکم» به «ربّ»، می تواند بیانگر مطلب بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قدر - 97 - 4 - 10

10 - فرمان های خداوند ، برانگیزاننده ملائکه و روح برای نزول به زمین در شب قدر

تنزل . . . من کلّ امر

حرف «من» - که در برداشت یاد شده برای ابتدای غایت دانسته شده است - بیانگر آن است که سبب را بیان می کند و دلالت دارد نزول ملائکه، برخاسته از فرمان های خداوند است؛ به گونه ای که هر یک از آن فرمان ها، انگیزه ای مستقل برای نزول آنها است. مراد از «امر» - که در این برداشت، مفرد «اوامر» گرفته شده است - فرمانی است که آیه «إِذَا أَرَادَ أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ» (یس، آیه 82)، ناظر به آن است.

80- ویژگیهای اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 15 - 7

7 - جنگ با دشمنان پیمان شکن و دعوت آنان به توبه و بازگشت به دامن اسلام ، دستوری برخاسته از علم و حکمت خداوند

قتلوهم . . . و يتوب الله على من يشاء و الله علیم حکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 4

4- فرمان خداوند در هستی ، بدون هیچ کم و کاستی تحقق می یابد .

فلما جاء امرنا

تعبیر کردن از عذاب به «أمر» - که به معنای فرمان است - به این نکته اشاره دارد که: آنچه خداوند به تحققش فرمان دهد، عیناً و بدون کمترین کاستی انجام می پذیرد، به گونه ای که گویا مورد فرمان، همان فرمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 50 - 4

4 - تحقق آفرینش اشیا و تقدیر و تنظیم آنها، با صدور یک فرمان از جانب خداوند و بی نیاز از بازنگری *

إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ . وَ مَا أَمْرُنَا إِلَّا وَحْدَهُ كَلِمَةً بِالْبَصَرِ

عبارت «و ما أمرنا» می تواند نظر به آیه قبل داشته باشد؛ یعنی، خلقت و اندازه گیری در دو مرحله صورت نمی گیرد؛ بلکه با یک

ص: 421

فرمان هم آفرینش است و هم تقدیر و در این آفرینش و تقدیر تجدید نظر صورت نمی گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 18 - 4

4 - رهنمودها و فرمان های خداوند ، حکیمانه است .

فَاتَّقُوا اللَّهَ .. وَاَسْمَعُوا وَاَطِيعُوا وَاَنْفِقُوا... وَاللَّهُ... الْحَكِيم

توصیف خداوند به «حکیم» بودن در پایان سوره، به دنبال یک سلسله از رهنمودها و فرمان های الهی، می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

81- هدفداری اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 100 - 19

19 - نیل انسان ها به فلاح و رستگاری از جمله اهداف امر الهی به تقوای پیشگی است .

فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ

ص: 422

1- ستاره اوصیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 3 - 4

4 - « عن أبان بن تغلب قال : كنت عند أبي عبد الله (ع) إذ دخل عليه رجل من أهل اليمن . . . فقال له أبو عبد الله (ع) : . . . فما زحل عندكم في النجوم؟ فقال اليماني : نجم نحس ، فقال له أبو عبد الله (ع) : مه لا تقولنّ هذا فإنه نجم أمير المؤمنين (ع) و هو نجم الأوصياء (ع) و هو النجم الثاقب الذي قال الله عزّ وجلّ في كتابه فقال له اليماني : فما يعنى بالثاقب قال : إنّ مطلعته في السماء السابعة وإنّه ثقب بضوئه حتّى أضاء في السماء الدنيا فمن ثمّ سمّاه الله عزّ وجلّ النجم الثاقب ؛

از ابان بن تغلب روایت شده است: خدمت امام صادق(ع) بودم که مردی از اهل یمن خدمت ایشان رسید . . . امام صادق(ع) به او فرمود: مقام زحل در بین ستارگان نزد شما چگونه است؟ آن مرد یمنی گفت: ستاره نحسی است. امام صادق(ع) فرمود: بس کن و این را مگو؛ زیرا زحل ستاره امیرالمؤمنین و ستاره اوصیا است و آن همان «نجم ثاقب» است که خدای عزّوجلّ در کتابش ذکر کرده است. آن مرد یمنی گفت: مراد از ثاقب چیست؟ حضرت فرمود: طلوع آن در آسمان هفتم است. آن با نورش [آسمان ها را] می شکافد تا به نزدیک ترین آسمان برسد و از آن جهت است که خدای عزّوجلّ آن را «نجم ثاقب» (ستاره شکافنده) نامیده است».

2- علم اوصیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 87 - 21

21 - از امام باقر (ع) روایت شده که : « . . . ان فی الانبیاء و الاوصیاء خمسہ ارواح ، روح القدس . . . فبروح القدس . . . عرفوا ما تحت العرش الی ما تحت الثری ؛

. . . در انبیا و اوصیا پنج روح است از جمله روح القدس . . . پس به وسیله روح القدس . . . آنچه را زیر عرش است تا آنچه را زیر زمین

ص: 423

است می شناسند...;

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 4 - 15

15- « عن أبي عبيدة قال : سألت أبا جعفر (ع) عن قوله تعالى « ائتوني بكتاب من قبل هذا أو آثاره من علم إن كنتم صادقين » قال : عنى بالكتاب التوراه و الإنجيل « و آثاره من علم » فإتّما عنى بذلك علم اوصياء الأنبياء عليهم السلام ;

ابوعبيده گوید: از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند تعالی «ائتونی بکتاب من قبل هذا أو آثاره من علم إن كنتم صادقین» سؤال کردم، حضرت فرمود: مراد از «کتاب»، تورات و انجیل است و مراد از «آثاره من علم» علم جانشینان پیامبران است».

3- گواهی اوصیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 18 - 16

16 - انبیا و اوصیا ، صاحبان علم و گواهان توحید

شهد الله انه لا اله الا هو و الملكة و اولوا العلم قائماً بالقسط

امام باقر(ع): .. اما قوله «و اولوا العلم قائماً بالقسط» فان اولى العلم الانبياء و الاوصياء

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 165، ح 18؛ نورالثقلین، ج 1، ص 323، ح 66.

ص: 424

1- آثار استفاده از اوقات فراغت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 7 - 4

4 - به زحمت افکندن خویش در اوقات فراغت ، برای دعا به درگاه خداوند ، تلاشی ثمربخش و درپی دارنده آسانی و آسودگی است .

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا . فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ

حرف «فاء»، این آیه را بر مفاد آیه قبل تقریر کرده است؛ یعنی، حال که هر دشواری، سهولت آفرین است؛ پس سختی تضرع و دعا را بر خود هموار ساز.

2- استفاده از اوقات فراغت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 7 - 1, 2

1 - بهره بردن از ساعات فراغت و به زحمت افکندن خویش در آن فرصت ها برای دعا ، فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ

از آن جا که متعلق «إذا فرغت» ذکر نشده است، مفاد آن را می توان بر هرگونه فراغتی - از جمله فراغت از «نماز» یا «فرائض» یا «امور دنیایی» - تطبیق داد. «نَصَبٌ» (ماضی «انصَبَ»؛ یعنی، به رنج و تعب افکند (مصباح). به قرینه آیه بعد، مراد از آن، اشتغال به تضرع و دعا به درگاه خداوند است.

2 - اوقات فراغت انسان ، باید با توجه به خدا و دعا به درگاه او سپری شود .

فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ

ص: 425

3- اوقات حج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 21، 1

1 - مراسم حج ، باید در ماههایی مخصوص انجام گیرد .

الحج اشهر معلومات

21 - ماه های حج ، شوال ، ذی القعدة و ذی الحجه است و در غیر آنها حج صحیح نیست .

الحج اشهر معلومات

امام صادق (ع): «الحج اشهر معلومات» شوال و ذوالقعدة و ذوالحجه لیس لأحد ان یحج فی ما سواهن

کافی، ج 4، ص 289، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 193، ح 697.

4- اوقات نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 114 - 14، 2، 1

1 - لزوم برپا داشتن نماز های یومیه در اوقات مقرر شده آنها

و أقم الصلوه طرفی النهار و زلفاً من الیل

2 - دو طرف روز (صبح و عصر یا صبح و مغرب) و اوایل شب ، از اوقات مقرر شده برای نماز است .

و أقم الصلوه طرفی النهار و زلفاً من الیل

«طرف» به معنای جانب و ناحیه است. دو جانب روز منطبق است بر صبح و عصر و یا صبح و مغرب. «زُلف» (جمع زلفه) به معنای ساعات اولیه شب است که وقت نماز مغرب و عشا می باشد.

14 - «عن أبی جعفر (ع) [فی حدیث] : . . . و قال تبارک و تعالی : . . . « أقم الصلاه طرفی النهار » و طرفاه صلاه المغرب و الغداه . » و زلفاً من اللیل « فهی صلاه العشاء الآخره . . . »

از امام باقر (ع) ضمن حدیثی روایت شده است: . . . خداوند تبارک و تعالی فرمود: «أقم الصلاه طرفی النهار» دو طرف آن، نماز مغرب و

صبح است. [و فرمود] «زُلْفَاً مِنَ اللَّيْلِ» آن نماز عشاء است...».

5- اهمیت اوقات فراغت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 7 - 2

2- اوقات فراغت انسان ، باید با توجّه به خدا و دعا به درگاه او سپری شود .

فإذا فرغت فانصب

ص: 426

6- دعا در اوقات فراغت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 7 - 1,2,4,5

1 - بهره بردن از ساعات فراغت و به زحمت افکندن خویش در آن فرصت ها برای دعا ، فرمان خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فإذا فرغت فانصب

از آن جا که متعلق «إذا فرغت» ذکر نشده است، مفاد آن را می توان بر هرگونه فراغتی - از جمله فراغت از «نماز» یا «فرائض» یا «امور دنیایی» - تطبیق داد. «نَصَبَ» (ماضی «انصَبَ»؛ یعنی، به رنج و تعب افکند (مصباح). به قرینه آیه بعد، مراد از آن، اشتغال به تصرّح و دعا به درگاه خداوند است.

2 - اوقات فراغت انسان ، باید با توجّه به خدا و دعا به درگاه او سپری شود .

فإذا فرغت فانصب

4 - به زحمت افکندن خویش در اوقات فراغت ، برای دعا به درگاه خداوند ، تلاشی ثمربخش و درپی دارنده آسانی و آسودگی است .

إنّ مع العسر يسراً . فإذا فرغت فانصب

حرف «فاء»، این آیه را بر مفاد آیه قبل تفریع کرده است؛ یعنی، حال که هر دشواری، سهولت آفرین است؛ پس سختی تصرّح و دعا را بر خود هموار ساز.

5 - توجّه به امداد های ویژه خداوند ، برانگیزاننده پیامبر (صلی الله علیه و آله) به استفاده از فرصت های فراغت ، برای سخت کوش بودن در عبادت و دعا

الم نشرح . . . و وضعنا ... و رفعنا ... فإذا فرغت فانصب

7- ذکر خدا در اوقات فراغت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 7 - 2

2 - اوقات فراغت انسان ، باید با توجّه به خدا و دعا به درگاه او سپری شود .

فإذا فرغت فانصب

8- منشأ استفاده از اوقات فراغت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 7 - 5

ص: 427

5 - توجّه به امداد های ویژه خداوند ، برانگیزاننده پیامبر (صلی الله علیه و آله) به استفاده از فرصت های فراغت ، برای سخت کوش بودن در عبادت و دعا

الم نشرح . . . و وضعنا ... و رفعنا ... فإذا فرغت فانصب

ص: 428

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 223 - 10

10 - فرزند ، میوه زندگی زناشویی است .

نساؤکم حرث لکم . . . و قدّموا لانفسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 35 - 7، 19

7 - خلوص نیت همسر عمران ، در نذر فرزندش برای خدمت در راه خدا

ربّ ائّی نذرت لک

«لک»، بیانگر خلوص نیت است.

19 - همسر عمران نذر نمود که جنین خود را برای همیشه خدمتگزار عبادتگاه قرار دهد .

ربّ ائّی نذرت لک ما فی بطنی محرّراً

امام باقر (ع): . . . انّ امراه عمران نذرت ما فی بطنها محرّراً و المحرّر للمسجد یدخله ثمّ لا یخرج منه ابداً . . .

کافی، ج 3، ص 105، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 332، ح 113.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 116 - 1، 2

1 - اموال و فرزندان اهل کفر ، نمی تواند آنها را از کیفر خداوند برهاند .

انّ الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من اللّٰه شیئاً

«اغنی» هنگامی که با «عن» متعدی شود، به معنای «دفع» می آید. لذا «لن تُغنی»، یعنی نمی رهاوند. (روح المعانی).

2 - اموال و اولاد ، تنها تکیه گاه به هنگام ذلت و ابتلای به غضب الهی ، از دیدگاه اهل کفر

ص: 429

ضربت عليهم الذلّة .. و بآءو بغضب من الله ... انّ الذين كفروا لن تغني

ظاهراً منظور از «الذين كفروا»، همان جناح اهل کتاب هستند که در آیات سابق وضعیت آنان بیان شد.

2- اولاد کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 10 - 11

11 - مال و اولاد کافران ، آنان را هرگز از آتش دوزخ و عذاب الهی دور نخواهد ساخت .

لن تغني عنهم اموالهم و لا اولادهم من الله شيئاً

«من الله»، یعنی از عذاب الهی، به قرینه «اولئک هم وقود النار».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 116 - 1, 2

1 - اموال و فرزندان اهل کفر ، نمی تواند آنها را از کیفر خداوند برهاند .

انّ الذين كفروا لن تغني عنهم اموالهم و لا اولادهم من الله شيئاً

«اغنی» هنگامی که با «عن» متعدی شود، به معنای «دفع» می آید. لذا «لن تُغنی»، یعنی نمی رهاوند. (روح المعانی).

2 - اموال و اولاد ، تنها تکیه گاه به هنگام ذلت و ابتلای به غضب الهی ، از دیدگاه اهل کفر

ضربت عليهم الذلّة .. و بآءو بغضب من الله ... انّ الذين كفروا لن تغني

ظاهراً منظور از «الذين كفروا»، همان جناح اهل کتاب هستند که در آیات سابق وضعیت آنان بیان شد.

3- اولاد یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 84 - 2

2 - ابرهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب و فرزندانش ، از انبیا و دریافت کنندگان وحی از جانب خداوند

و ما انزل علی ابراهیم .. و الاسباط

چون «الاسباط» - به معنای نوه ها - پس از یعقوب ذکر شده است، به نظر می رسد منظور از آن، فرزندان یعقوب باشند.

4- نذر اولاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 35 - 7,19

ص: 430

7 - خلوص نیت همسر عمران ، در نذر فرزندش برای خدمت در راه خدا

ربّ ائی نذرت لک

«لک»، بیانگر خلوص نیت است.

19 - همسر عمران نذر نمود که جنین خود را برای همیشه خدمتگزار عبادتگاه قرار دهد .

ربّ ائی نذرت لک ما فی بطنی محرّراً

امام باقر (ع): ... انّ امرأه عمران نذرت ما فی بطنها محرّراً و المحرّر للمسجد یدخله ثمّ لا یخرج منه ابداً ...

کافی، ج 3، ص 105، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 332، ح 113.

5- اولاد دختری

{اولاد دختری}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 61 - 12

12 - نوه دختری انسان ، فرزند وی می باشد .

ابناءنا و ابناءکم

با توجه به اینکه امام حسن (ع) و امام حسین (ع) مصداق «ابناءنا» هستند و ایشان نوه های دختری پیامبر (صلی الله علیه و آله) می باشند؛ برداشت فوق به دست می آید.

6- اولاد صالح

{اولاد صالح}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 38 - 16، 11، 8، 3

3 - دعای زکریا و تقاضای فرزند و نسل پاک ، تحت تأثیر حالات و مقامات مریم (س)

هنا لك دعا زكريا ربه

بنابراینکه مشارالیه «هنا لك»، مشاهده مقامات عالی مریم (س) باشد.

8 - داشتن فرزند و نسلی پاکیزه ، تقاضای زکریا از خداوند

قال رب هب لی من لدنک ذریه طیبه

11 - داشتن نسلی پاکیزه و صالح ، آرمانی والا و متعالی

قال رب هب لی من لدنک ذریه طیبه

درخواست زکریا، که از انبیای الهی است، به داشتن نسلی پاکیزه، دلالت بر والا بودن چنین خواسته ای می کند.

16 - دعای زکریا و تقاضای نسلی پسندیده از خداوند ، در روز اوّل محرم

هنا لك دعا زكريا ربه قال رب هب لی من لدنک ذریه طیبه

ص: 431

امام رضا (ع) به شخصی که اول محرم به حضور آن حضرت رسید فرمود: ان هذا اليوم هو اليوم الذي دعا فيه زكريا (ع) ربه عز و جل فقال رب هب لي من لدنك ذرية طيبة . . .

عيون اخبار الرضا (ع)، ج 1، ص 299، ح 58؛ امالی صدوق، ص 112، ح 5، مجلس 17.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 39 - 3

3 - اجابت دعای زکریا در مورد درخواست ذریه، از سوی خداوند

قال رب هب لي من لدنك ذرية . . . فنادته الملكة

ص: 432

15- اولوا الالباب

1- اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - 18 - 39 - زمر

16 - تنها ، برگزیدگان و پیروی کنندگان بهترین سخن ، صاحبان عقل سلیم و خرداند .

الذین یستمعون القول فیتبعون أحسنه .. و أولئک هم أولوا الألباب

«لَبَّ» (مفرد «الالباب») به معنای عقل سلیم و خرد ناب است. گفتنی است تعریف دو جزء مبتدا (أولئک) و خبر (هُم) مفید حصر است.

2- اخلاص اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 3

3- صبر و استقامت برای کسب رضایت خدا ، از ویژگی های خردمندان است .

إنما یتذکر أولوا الألباب .. الذین صبروا ابتغاء وجه ربهم

3- اولوا الالباب و قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 19 - 8

8- تنها خردمندان حقایق قرآن و الهی بودن آن را درمی یابند و آن را باور می کنند .

إنما یتذکر أولوا الألباب

ص: 433

4- ایمان اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - 19 - 13 - 8

8- تنها خردمندان حقایق قرآن و الهی بودن آن را درمی یابند و آن را باور می کنند .

إنما يتذكر أولوا الألباب

5- بشارت به اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 18 - 20

20 - بشارت خداوند به حق پذیران و صاحبان عقل و خردناب ، به داشتن آینده سعادت‌مندان

فبشّر عباد . الذين يستمعون القول ... و أولئك هم أولوا الألباب

6- تذکر به اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 52 - 13

13- پنددهی به صاحبان خرد ناب ، از محور های مهم آموزه های قرآن و از موضوعات اساسی آن است .

هذا بلغ للناس ... و ليدّكر أولوا الألباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 43 - 11

11 - بازگشت و دو چندان شدن خانواده ایوب (ع) ، مایه تذکر و بیداری صاحبان خرد ناب

و وهبنا له أهله .. رحمة مّا و ذكرى لأولى الألباب

«لُب» به معنای عقل خالص و خرد ناب است (مفردات راغب).

7- توصیه به اولوا الالباب

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

19 - طلاق - 65 - 10 - 3

ص: 434

3 - توصیه خداوند ، به صاحبان خرد به خداترسی و تقوایبشگی

فاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولَى الْأَلْبَابِ

8- حسن فرجام اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 16

16- فرجام نیک حیات دنیا از آن خردمندان است .

إنما يتذکر أولوا الألباب .. أولئک لهم عقبی الدار

9- حق پذیری اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 9 - 39 - 17

17 - تنها صاحبان عقل سلیم و خردناب ، پندپذیر و حق جو هستند .

إنّما يتذکر أولوا الألباب

«لُبّ» (مفرد «ألباب») به معنای عقل خالص و خردناب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 21 - 39 - 17

17 - تنها صاحبان عقل و خرد ، گروه حق جو و پندپذیراند .

ألم تر أنّ الله أنزل من السماء ماء .. إنّ فی ذلك لذكری لأولی الألباب

10- خشیت اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 21 - 8

8- خشیت از خدا و هراس از حساب سخت و ناگوار قیامت ، از نشانه های خردمندان است .

إنما يتذكر أولوا الألباب .. الذين ... يخشون ربهم و يخافون سوء الحساب

ص: 435

11- روش برخورد اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 14

14- خوبی کردن در پاسخ به بدی ها و ستم های دیگران ، خصلتی ارزشمند و از ویژگی های خردمندان است .

إنما يتذكر أولوا الألباب .. الذين ... يدعون بالحسنه السيئه

برداشت فوق بر اساس دومین احتمال است که در توضیح برداشت شماره 12 آورده شد.

12- سعادت‌مندی اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 18 - 20

20 - بشارت خداوند به حق پذیران و صاحبان عقل و خردناب ، به داشتن آینده سعادت‌مندان

فبشر عباد . الذين يستمعون القول ... و أولئك هم أولوا الألباب

13- شرح صدر اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 7

7- شرح صدر و برخورداری از نور و برهان های الهی ، از اوصاف صاحبان عقل و خردناب است .

لكن الذين اتقوا .. إن في ذلك لذكرى لأولى الألباب . أفمن شرح الله صدره للإ

برداشت یاد شده بر این دیدگاه استوار است که آیه شریفه، تقریب بر دو آیه پیشین بوده و بیان برای آن دو باشد که در اوصاف تقوایندگان و صاحبان عقل و خردناب است.

14- صبر اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 3

3- صبر و استقامت برای کسب رضایت خدا، از ویژگی های خردمندان است .

إنما يتذكر أولوا الألب .. الذين صبروا ابتغاء وجه ربهم

ص: 436

15- صفات اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 7

7- شرح صدر و برخورداری از نور و برهان های الهی ، از اوصاف صاحبان عقل و خردناب است .

لكن الذين اتقوا .. إن في ذلك لذكرى لأولى الألباب . أفمن شرح الله صدره للإ

برداشت یاد شده بر این دیدگاه استوار است که آیه شریفه، تفریع بر دو آیه پیشین بوده و بیان برای آن دو باشد که در اوصاف تقوایندگان و صاحبان عقل و خردناب است.

16- عبرت اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 21 - 16

16 - مطالعه و نگاه عمیق به طبیعت (جریان نزول باران ، چشمه سارها و پیدایش کشت ها) ، مایه بیداری و پندگیری صاحبان عقل و خرد است .

ألم تر أن الله أنزل من السماء ماء .. إن في ذلك لذكرى لأولى الألباب

«ذکری» اسم برای «تذکیر» و «تنبیه» (بیداری و پندگیری) است و «لُبُّ» (مفرد «ألباب») به معنای عقل و خرد می باشد.

17- عبرت پذیری اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 111 - 2

2- تنها خردمندان از سرگذشت های پندآموز پیامبران بهره می گیرند و عبرت می آموزند .

لقد كان في قصصهم عبرة لأولى الألباب

روشن است که داستان پیامبران برای همگان می تواند عبرت باشد. بنابراین اختصاص دادن آن به خردمندان ، برای رساندن این حقیقت است که ایشان از داستان پیامبران درس می گیرند و دیگران محرومند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهيم - 14 - 52 - 10

10 - قرآن برای بیداری و پندپذیری صاحبان خرد ناب نازل گردید .

هذا بلغ للناس . . . وليذكر أولوالألب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 29 - 10

ص: 437

10 - قرآن ، برای بیداری و پندگیری صاحبان خرد ناب است .

کتب أنزلنه .. ليتذکر أولوا الألب

«لَبَّ» به معنای عقل خالص و خرد ناب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 17

17 - تنها صاحبان عقل سلیم و خردناب ، پندپذیر و حق جو هستند .

إنما يتذکر أولوا الألب

«لَبَّ» (مفرد «ألب») به معنای عقل خالص و خردناب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 21 - 17

17 - تنها صاحبان عقل و خرد ، گروه حق جو و پندپذیراند .

ألم تر أن الله أنزل من السماء ماء .. إن في ذلك لذكرى لأولی الألب

18- عمل پسندیده اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 12

12- انجام دادن کار های شایسته به جبران بدی ها و گناهان ، خصلتی نیکو و از ویژگی های خردمندان است .

إنما يتذکر أولوا الألب .. والذین ... یدرءون بالحسنه السیئه

«درأ» (مصدر یدرءون) به معنای دفع کردن و برطرف کردن است. مراد از «السیئه» می تواند بديها و گناهانی باشد که شخص نیکوکار مرتکب شده و محتمل است مقصود از آن بديها و ستمهایی باشد که دیگران در حق او انجام داده اند، برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

19- عوامل عبرت اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تورات ، مایه هدایت و وسیله پندآموزی و بیداری صاحبان عقل سلیم و خرد ناب از قوم بنی اسرائیل

و أورثنا بنی اسرائیل الکتب . هدّی و ذکرى لأولى الألب

«لب» (مفرد «الباب») به معنای عقل خالص و خرد ناب است.

ص: 438

20- عوامل هدایت اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 54 - 1

1 - تورات ، مایه هدایت و وسیله پندآموزی و بیداری صاحبان عقل سلیم و خرد ناب از قوم بنی اسرائیل

و أورثنا بنی اسرائیل الکتب . هدی و ذکرى لأولى الألب

«لب» (مفرد «الباب») به معنای عقل خالص و خرد ناب است.

21- فضایل اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 29 - 12

12 - عاقلان و صاحبان خرد ناب ، مخاطبان اصلی قرآن

کتب . . . لیتذکر أولوا الألب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 10 - 7

7 - خردورزان و اندیشمندان ، مخاطبان اصلی دین و قرآن اند .

فاتقوا الله یاأولى الألب

22- قدرت درک اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 179 - 3

3 - بهره مندان از خرد ناب ، توانا بر درک فلسفه قانون قصاص (حیات جامعه)

و لکم فی القصاص حیوه یاأولى الألب

زندگی در پرتو قانون قصاص و اجرای آن، برای همه جامعه اسلامی است نه خصوص خردمندان. بنابراین مخاطب قرار دادن اولی الألباب

(دارندگان خرد ناب) در بیان حقیقت مذکور، اشاره به این دارد که: درک آن حقیقت در خور خردی ناب است.

23- نشانه های اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 439

6- پایبندی به عهد ها و پیمان ها از نشانه های خردمندان است .

إنما يتذكر أولوا الألب. الذين يوفون بعهد الله و لا ينقضون الميثق

در وجه ترکیبی «الذین . . .» دو احتمال گفته شده است: 1- صفت برای «أولوا الألباب» است. 2 مبتدأست و خبر آن «أولئك لهم عقبی الدار». احتمال نخست صریح در برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- برقرار کردن پیوندهایی که خداوند بدان ها فرمان داده ، از نشانه های خردمندان است .

إنما يتذكر أولوا الألب. .. الذين يصلون ما أمر الله به أن يوصل

8- خشیت از خدا و هراس از حساب سخت و ناگوار قیامت ، از نشانه های خردمندان است .

إنما يتذكر أولوا الألب. .. الذين ... يخشون ربهم و يخافون سوء الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- اقامه نماز و تلاش برای رفع نیاز نیازمندان از نشانه های خردمندان است .

إنما يتذكر أولوا الألب. .. والذين صبروا ... وأقاموا الصلوة و أنفقوا مما رز

24- ویژگیهای اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- تنها خردمندان از سرگذشت های پندآموز پیامبران بهره می گیرند و عبرت می آموزند .

لقد كان في قصصهم عبرة لأولى الألب

روشن است که داستان پیامبران برای همگان می تواند عبرت باشد. بنابراین اختصاص دادن آن به خردمندان ، برای رساندن این حقیقت

است که ایشان از داستان پیامبران درس می گیرند و دیگران محرومند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 14، 12، 3

3- صبر و استقامت برای کسب رضایت خدا، از ویژگی های خردمندان است.

إنما يتذكر أولوا الألباب .. الذين صبروا ابتغاء وجه ربهم

12- انجام دادن کار های شایسته به جبران بدی ها و گناهان، خصلتی نیکو و از ویژگی های خردمندان است.

إنما يتذكر أولوا الألباب .. والذين ... يدرءون بالحسنه السيئه

«درأ» (مصدر يدرءون) به معنای دفع کردن و برطرف کردن است. مراد از «السيئه» می تواند بديها و گناهانی باشد که شخص

ص: 440

نیکوکار مرتکب شده و محتمل است مقصود از آن بديها و ستمهایی باشد که دیگران در حق او انجام داده اند، برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

14- خوبی کردن در پاسخ به بدی ها و ستم های دیگران ، خصلتی ارزشمند و از ویژگی های خردمندان است .

إنما يتذكر أولوا الألباب .. الذين ... يدعون بالحسنه السيئه

برداشت فوق بر اساس دومین احتمال است که در توضیح برداشت شماره 12 آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 18 - 10

10 - انتخاب بهترین عقیده و برترین سخن در باب تعالیم دینی ، از ویژگی های مؤمنان و خردمندان است .

الذين يستمعون القول فيتبعون أحسنه

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه در توصیف مؤمنان و خردمندان می باشد (که در ذیل آیه از آن یاد شده است).

ص: 441

1- اطاعت از اولوا الامر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 59 - 32، 27، 20، 9، 6، 5، 4، 2، 1

1 - مؤمنان ، موظف به اطاعت از خدا و رسول و اولوا الامر

یا ایّها الذّین امنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرّسول و اولی الامر منکم

2 - اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اولوا الامر ، در طول اطاعت از خداوند

اطیعوا الله و اطیعوا الرّسول و اولی الامر منکم

4 - لزوم اطاعت از اوامر حکومتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اولوا الامر (حکمرانان و والیان)

اطیعوا الله و اطیعوا الرّسول و اولی الامر منکم

5 - وجوب اطاعت از اولوا الامر و والیان ، منوط به ایمان ایشان است .

اطیعوا الله و اطیعوا الرّسول و اولی الامر منکم

کلمه «منکم» (از میان شما مؤمنان) دلالت دارد که اولوا الامر و والیانی اطاعتشان واجب است که مؤمن باشند.

6 - وجوب اطاعت از ولیّ خدا ، در صورتی است که در چارچوب اصول مشخص شده از جانب خدا و رسول عمل کند .

اطیعوا الله و اطیعوا الرّسول و اولی الامر منکم

چون اطاعت از اولوا الامر در کنار اطاعت خدا و رسول قرار گرفته، نمی تواند شامل دستوراتی شود که در تضاد با اوامر خدا و رسول است ؛ زیرا اطاعت از چنین فرامینی ملازم با اطاعت نکردن از خدا و رسولش می باشد.

9 - ادای امانت (واگذاری مقام به اهل آن) و تحقق عدالت ، در پرتو اطاعت از خدا ، رسول و اولوا الامر است .

انّ الله یأمرکم ان تؤدّوا الامانات الی اهلها و اذا حکمتم بین الناس ان تحکموا ب

گویا این آیه، اشاره به چگونگی تحقق فرمانهای مطرح شده در آیه قبل است.

20 - اطاعت از خدا و رسول و اولوا الامر ، نشانه ایمان واقعی به خدا و روز قیامت است .

اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر .. ان كنتم تؤمنون بالله و اليوم ال

بنابر اینکه جمله «ان كنتم»، شرط برای جمله «اطيعوا الله» نیز باشد.

ص: 442

27 - اطاعت از خدا و رسول و اولوالامر (تبعیت از قرآن و سنت) ، امری پسندیده و دارای بهترین فرجام

اطيعوا الله و اطيعوا الرسول و اولی الامر . . . ذلك خير و احسن تاويلا

بنابر اینکه «ذلك» اشاره به «اطيعوا الله . . .» نیز باشد.

32 - اقامه حدود و احکام ، جلوگیری از نابودی دین و یا تغییر سنت ها و احکام الهی ، هدف گزینش « اولی الامر » و لزوم اطاعت از آنان

اطيعوا الله . . . و اولی الامر منکم

امام رضا (ع) درباره فلسفه قرار دادن اولوالامر و وجوب اطاعت از آنان فرمود: . . . فجعل عليهم قِيماً يمنعهم من الفساد و يقيم فيهم الحدود و الاحكام ... انه لو لم يجعل لهم اماماً قِيماً ... لدرست المله و ذهب الدين و غيرت السنن و الاحكام

عیون اخبار الرضا (ع)، ج 2، ص 101، ح 1، ب 34؛ نورالثقلین، ج 1، ص 497، ح 329.

2- اهمیت اولوا الامر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 59 - 32

32 - اقامه حدود و احکام ، جلوگیری از نابودی دین و یا تغییر سنت ها و احکام الهی ، هدف گزینش « اولی الامر » و لزوم اطاعت از آنان

اطيعوا الله . . . و اولی الامر منکم

امام رضا (ع) درباره فلسفه قرار دادن اولوالامر و وجوب اطاعت از آنان فرمود: . . . فجعل عليهم قِيماً يمنعهم من الفساد و يقيم فيهم الحدود و الاحكام ... انه لو لم يجعل لهم اماماً قِيماً ... لدرست المله و ذهب الدين و غيرت السنن و الاحكام

عیون اخبار الرضا (ع)، ج 2، ص 101، ح 1، ب 34؛ نورالثقلین، ج 1، ص 497، ح 329.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 83 - 19

19 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اولوالامر، جلوه فضل و رحمت الهی

و لو ردّوه الی الرّسول و الی اولی الامر منهم . . . و لو لا فضل الله علیکم و رحمت

برخی برآنند که مصداق مورد نظر برای فضل و رحمت خدا در آیه مورد بحث، رسول خدا و ولی امر می باشد. غزوه بدر صغرا، که زمینه نزول این آیات است، مؤید این معنا می باشد؛ زیرا رسول خدا با تصمیم قاطع خویش برای حضور در آن پیکار، مانع تخلف بسیاری از مسلمانان از آن نبرد شد.

3- محدوده مسؤولیت اولوا الامر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 443

25 - اولوالامر (والیان امور و حاکمان) ، دارای حق تشریح احکام نیستند . *

فان تنازعتم فی شیء فردّوه الی اللّٰه و الرّسول

چون قرآن و سنت تعیین کننده مصادیق نیستند، مراد از «شیء» می تواند خصوص احکام باشد؛ بنابراین ذکر نکردن «اولی الامر» در این بخش از آیه، حاکی است که این امر به آنان واگذار نشده است.

4- نقش اولوا الامر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

32 - اقامه حدود و احکام ، جلوگیری از نابودی دین و یا تغییر سنت ها و احکام الهی ، هدف گزینش « اولی الامر » و لزوم اطاعت از آنان

اطیعوا اللّٰه ... و اولی الامر منکم

امام رضا (ع) درباره فلسفه قرار دادن اولوالامر و وجوب اطاعت از آنان فرمود: . . . فجعل علیهم قیماً یمنعهم من الفساد و یقیم فیهم الحدود و الاحکام ... انه لو لم یجعل لهم اماماً قیماً ... لدرست المله و ذهب الدین و غیرت السنن و الاحکام

عیون اخبار الرضا (ع)، ج 2، ص 101، ح 1، ب 34؛ نورالثقلین، ج 1، ص 497، ح 329.

17- اولوا العزم

1- اولوا العزم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 52 - 7

7- آگاهی پیامبران حتی پیامبران اولواالعزم از امور، محدود بود.

إذ دخلوا عليه .. قال إنا منكم وجلون

ص: 445

1- اولویت اطعام فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 34 - 7

7- رسیدگی به امور تغذیه گرسنگان و بینوایان ، برخوردار از اولویت نخستین در مقایسه با دیگر تکالیف حمایتی از آنان

و لایحض علی طعام المسکین

برداشت یاد شده، از اختصاص به ذکر یافتن مسأله تغذیه گرسنگان و بینوایان - از میان مجموعه نیازمندی های این قشر - به دست می آید.

2- اولویت اطعام مساکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 34 - 7

7- رسیدگی به امور تغذیه گرسنگان و بینوایان ، برخوردار از اولویت نخستین در مقایسه با دیگر تکالیف حمایتی از آنان

و لایحض علی طعام المسکین

برداشت یاد شده، از اختصاص به ذکر یافتن مسأله تغذیه گرسنگان و بینوایان - از میان مجموعه نیازمندی های این قشر - به دست می آید.

3- اولویت انفاق به متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 446

3- اولویت داشتن کمک به استمداد و درخواست کنندگان، بر دیگر محرومان جامعه

للسائل والمحروم

تقدیم ذکری «سائل» بر «محروم»، می تواند بیانگر تقدیم رتبی آن باشد.

4- اولویت خویشاوندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 214 - 2

2- لزوم پرداختن به اصلاح نزدیکان خود، قبل از اقدام به اصلاح جامعه و تودهای مردم

فلاتدع مع الله... و انذر عشیرتک الاقربین

با توجه به این که رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) جهانی است ولی در این آیات خداوند نخست انذار بستگان را فرمان داده است، می توان مطلب یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 10

10 - اولویت خویشان در ارث بردن، حکمی ثابت در کتاب خدا است.

و أولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض فی کتب الله

«فی کتاب» می تواند خبر مبتدای محذوف مثل «هذا الحکم» باشد. در این صورت، استفاده می شود که حکم اولویت یاد شده جزء احکام کتاب خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 85 - 5

5- آغاز کردن تبلیغ دین و حرکت اصلاحی از نزدیکان و اطرافیان، شیوه ابراهیم (ع)

إذ قال لأبيه وقومه ماذا تعبدون

برداشت یاد شده از آن جا است که ابراهیم(ع) در آغاز تبلیغ خود، پدر و اطرافیان خود را مخاطب قرار داد.

5- اولویت خویشاوندان نسبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 8,9

8 - خویشاوندان نسبی، در حقوق مقرر شده، بر دیگران ترجیح دارند.

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ

ص: 447

9- خویشاوندان نسبی، در ارث بردن از هم، بر مؤمنان و مهاجران اولویت دارند.

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ

نوع مفسران بر آن اند که مراد از اولویت خویشاوندان بر دیگران، اولویت در ارث است.

6- اولویت در ارث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 33 - 5

5- خویشان نزدیکتر میت، دارای حق اولویت نسبت به میراث او هستند.

وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوَالِي مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ

کلمه «اقربون» به معنای خویشاوندان است. انتخاب افعال تفضیل برای رساندن این معناست که خویشان نزدیکتر، دارای اولویت در ارث بردن هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 8،9

8- خویشاوندان در ارث بردن از یکدیگر بر غیر خویشان اولویت دارند.

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ

برداشت فوق با توجه به روایات متعددی که درباره «اولوا الارحام» آمده، استفاده شده است. علاوه بر آن مفسران بزرگ شیعه و سنی جمله «اولوا الارحام بعضهم ...» را بیان حکم ارث دانسته اند.

9- اولویت خویشان در ارث بردن از یکدیگر، حکمی است ثبت شده در کتاب الهی (قرآن)

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ

«فی کتب الله» می تواند متعلق به کلمه ثابت و مانند آن و خبر برای ابتدایی محذوف باشد؛ یعنی: هذا الحكم ثابت فی کتب الله. همچنین می تواند متعلق به مضمون جمله «بعضهم اولی بعض» باشد؛ یعنی متعلق به نسبت خبریه در آن جمله باشد. قابل ذکر است که مآل هر دو فرض به یک معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - خویشاوندان نسبی، در ارث بردن از هم، بر مؤمنان و مهاجران اولویت دارند.

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ

نوع مفسران بر آن اند که مراد از اولویت خویشاوندان بر دیگران، اولویت در ارث است.

10 - اولویت خویشان در ارث بردن، حکمی ثابت در کتاب خدا است.

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ

«فی کتاب» می تواند خبر مبتدای محذوف مثل «هذا الحكم» باشد. در این صورت، استفاده می شود که حکم اولویت یاد شده جزء احکام کتاب خداوند است.

20 - اولویت خویشاوندان نسبی برای ارث بردن ، امری است که در لوح محفوظ ثبت است .

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ . . . كَانِ ذَلِكَ فِي الْكُتُبِ مَسْطُورًا

احتمال دارد که مراد از «الکتاب» لوح محفوظ باشد و احتمال دارد که منظور، کتاب هایی باشد که به انبیا(ع) داده شده است. برداشت بالا، بنا بر احتمال نخست است.

21 - اولویت خویشاوندان نسبی برای ارث بردن ، از جمله تعالیم آسمانی نازل شده در قرآن است .

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ . . . كَانِ ذَلِكَ فِي الْكُتُبِ مَسْطُورًا

«ال» در «الکتاب» می تواند عهد و اشاره به قرآن باشد.

24 - در صورت وصیت مورث به اعطای بخشی از مال اش به غیر وارث ، وارثان ، نسبت به آن مال ، از اولویت برخوردار نخواهند بود .

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ . . . إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَاءِكُمْ م

25 - « عن أبي جعفر (ع) في قول الله « وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ » إِنَّ بَعْضَهُمْ أَوْلَىٰ بِالْمِيرَاثِ مِنْ بَعْضٍ لِأَنَّ أَقْرَبَهُمْ إِلَيْهِ [رَحْمًا] أَوْلَىٰ بِهِ . . . » ;

از امام باقر(ع) درباره این سخن خداوند « وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ » روایت شده که فرمود: بعضی از خویشاوندان، در ارث بردن بر دیگران مقدم اند، چون هر کس از نظر نسبی نزدیک تر است، در ارث بردن مقدم است. . .».

7- اولویت در استغفار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 28 - 7

7 - مقدم داشتن خویش بر پدر و مادر و آنان بر اعضای خانواده و اینان بر دیگر زنان و مردان مؤمن در آمرزش خواهی از درگاه الهی ، کاری پسندیده و شایسته

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدِيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

8- اولویت در اصلاح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 11

علی أن لا یشرکن بالله شیئاً ولا یسرقن

از این که «لایشرکن» - که امری عقیدتی است - بر «ولایسرقن..» - که امور عملی و رفتاری است - مقدم شده، می توان تقدم رتبی جهان بینی بر عملکرد را نتیجه گرفت.

ص: 449

9- اولویت در امداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 12

12 - وصول فیض و امداد الهی ، نخست به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و سپس به مؤمنان و امت آن حضرت *

فأنزل الله سکینته علی رسوله و علی المؤمنین

تقدم «علی رسوله» بر «علی المؤمنین»، می تواند بیانگر مطلب بالا باشد.

10- اولویت در انذار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 7 - 12

12 - لزوم اولویت دادن به نقاط مرکزی و محوری در تبلیغ و انذار

لتنذر أمّ القرى

11- اولویت در انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 21

21 - تقدیم خویشاوندان نیازمند بر دیگر مستمندان ، از آداب انفاق است .

وءاتی المال علی حبه ذوی القربی و الیتیمی و المسکین

تقدیم کلمه «ذوی القربی» بر دیگران، گویای این است که: اهل ایمان در مرحله نخست باید در رفع نیاز خویشاوندان خود بکوشند و سپس به دیگران پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 215 - 5,7

5 - لزوم توجه به والدین و مقدم داشتن آنها در انفاق

7- والدین ، خویشاوندان ، یتیمان ، فقرا و در راه ماندگان ، به ترتیب از موارد مصرف انفاق هستند .

فللوالدين و الاقربین و الیتامی و المساکین و ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 271 - 4

4- اولویت تأمین زندگی نیازمندان به وسیله صدقات ، نسبت به سایر مصارف

ص: 450

ان تبدوا الصدقات . . . و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خير لكم

از تخصیص به ذکر «فقراء» در بین تمام مصارف - که قطعاً صدقات مصارف دیگری نیز دارند - اولویت آنان استفاده می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 4

4 - خویشاوندان نزدیک ، در اعطای حقوق مالی و انفاق ، در اولویت اند . *

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 7

7 - تقدم رسیدگی به حال سائلان و محرومان و رفع محرومیت از آنان ، بر دیگر محرومان جامعه

و فی أموالهم حقّ للسائل والمحروم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که تقدم سائلان بر محرومان، ممکن است به این خاطر باشد که سائلان، آبروی خود را در کف نهاده و به پرسش می پردازند و این کار معمولاً از سر استیصال و درماندگی انجام می گیرد. از این رو لازم است در انفاق و امداد، آنان را در اولویت قرار داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 13 - 3

3 - مالکان برده ، در کمک های اقتصادی به جامعه ، باید آزادسازی بردگان خویش را در اولویت قرار دهند .

يقول أهلكت مالا لبدا . . . فلاقتحم العقبة . . . فكّ رقبه

مفاد این آیه - با توجه به آیات پیشین - این است که مدعیان انفاق، اگر همچنان بردگان خویش را در بند نگه دارند، روشن می شود که آنان در ادعای انفاق گری، صداقت ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 14 - 4

4 - سرمایه داران ، در کمک های اقتصادی به مردم قحطی زده ، باید تغذیه آنان را در اولویت قرار دهند .

أو إطعم في يوم ذي مسغبه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - بلد - 90 - 15 - 2

2- رساندن غذا به خویشاوندان یتیم خود ، بر تغذیه دیگر نیازمندان مقدم است .

یتیمًا ذا مقربه

«مقربه» مصدر و با «قربه» (خویشاوندی) به یک معنا است. (صحاح اللغه)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 451

5 - تنگدستانی که از هرگونه خوراک و پوشاکی محروم اند، در بین اقشار کم درآمد، سزاوارترین طبقه برای کمک های اقتصادی اند.

أو مسکینًا ذا متربه

6 - سرمایه داران، باید تغذیه تهی دستان را بر دیگر کمک های خویش ترجیح دهند.

أو إطعم... مسکینًا ذا متربه

12- اولویت در تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 47 - 6

6 - مبلغان، در تبلیغ دین، باید اقوام و خویشان خود را در اولویت قرار دهند.

و لقد أرسلنا من قبلك رسلاً إلی قومهم

بی شک، هدف از ارسال انبیا، هدایت همه مردم بوده است و اختصاص به ذکر قوم آنان (قومهم) ممکن است به خاطر در اولویت بودن آنان باشد. در این صورت، نکته یاد شده، قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 17 - 4

4 - لازم است که پیش از دعوت به فروع عملی، اصول عقیدتی تبیین گردد.

بینی لا تشرک باللّه... .. إنها إن تک مثقال حبّه من خردل... .. یأت بها اللّه... .. ی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 85 - 5

5 - آغاز کردن تبلیغ دین و حرکت اصلاحی از نزدیکان و اطرافیان، شیوه ابراهیم (ع)

إذ قال لأبیه و قومه ماذا تعبدون

برداشت یاد شده از آن جا است که ابراهیم(ع) در آغاز تبلیغ خود، پدر و اطرافیان خود را مخاطب قرار داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 7 - 8،12

8 - نخستین وظیفه مبلغان دینی ، پرداختن به هدایت و اصلاح جامعه خویش

لتنذر أمّ القری و من حولها

از این که انذار «أمّ القری» به عنوان اولین وظیفه پیامبر در آیه مطرح شده، مطلب یاد شده قابل برداشت است.

12 - لزوم اولویت دادن به نقاط مرکزی و محوری در تبلیغ و انذار

لتنذر أمّ القری

ص: 452

13- اولویت در تربیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 6 - 6

6 - خودسازی و اصلاح و تربیت خویشان ، در اولویت نخست و مقدم در تربیت و اصلاح دیگران

قوا أنفسکم و أهلیکم نارا

مطلب یاد شده، از تقدم ذکرى «أنفسکم» بر «أهلیکم» به دست می آید.

14- اولویت در تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 17

17 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، سزاوارترین و شایسته ترین انسان ها برای برخورداری از روح تقوا

وألزمهم کلمه التقوی و کانوا أحقّ بها و أهلبها

15- اولویت در رضاع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 233 - 2

2 - اولویت شیر مادر برای تغذیه فرزند نسبت به شیر دیگر زنان و تغذیه های دیگر

و الوالدات یرضعن اولادهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 6 - 12

12 - زنان مطلقه ، دارای حق تقدم و اولویت در شیردادن به نوزادان خود

فإن أرضعن لكم .. و إن تعاسرتم فسترضع له أئخری

برداشت یاد شده، با توجه این نکته است که صورت شیردادن مادران مطلقه به نوزادان خود، در آغاز مطرح شده است. سپس صورت

اختلاف و دایه گرفتن برای نوزادان، بیان گردیده است.

ص: 453

16- اولویت در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 70 - 3

3- هرکس به اندازه استحقاق و اولویت خود، طعم عذاب دوزخ را خواهد چشید.

ثم لنحن أعلم بالذین هم أولى بها صلیاً

درجه بندی مستحقان آتش دوزخ و تعیین اولویت های آنان، نشان از آن دارد که همه یکسان عذاب نخواهند دیده؛ بلکه برخوردی متفاوت و متناسب با هر یک صورت خواهد گرفت.

17- اولویت در گواهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 107 - 5

5 - حضور شاهدان به هنگام وصیت، ملاک اولویت ایشان، نسبت به کسانی که مدارک دیگری بر اثبات وصیت دارند.

من الذین استحق علیهم الأولین

«اولیان» صیغه تفضیل و به معنای سزاوارتران است و مراد از آن همان شاهدان نخستین می باشد. اولویت داشتن آنان و سزاوارتر بودنشان نسبت به دیگران یا بدین جهت است که وصیت کننده از آنان خواسته شهادت دهند و آنان را بر این کار برگزیده است اگر چه دیگران نیز وصیت او را شنیده باشند و یا بدین جهت است که این دو شاهد در مجلس وصیت حاضر بوده اند ولی دیگران حضور نداشته اند و از طریقی دیگر به چگونگی وصیت پی برده اند، برداشت فوق ناظر به دومین احتمال است.

18- اولویت در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 10 - 7

7 - مبارزه با ظلم و احیای عدالت، دارای اولویت نخست در مبارزه اجتماعی و در رأس مسائلی که رهبران الهی باید به آن بپردازند.

و إذ نادی ربک موسی أن ائت القوم الظلمین

19- اولویت در ولایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 13، 7

7 - خویشاوندان در برخوردار شدن از حقوق ولایت مقرر شده در میان مؤمنان ، بر غیر خویشان اولویت دارند .

ص: 454

و أولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض في كتب الله

13 - حکم ولایت مهاجر و انصار بر یکدیگر و اولویت خویشان در آن ولایت ، حکمی بر اساس علم مطلق الهی

إن الله بكل شيء عليم

جمله «إن الله . . .» پس از بیان احکام ذکر شده، در این آیه و آیات پیشین، اشاره به این حقیقت دارد که احکام و قوانین یاد شده احکامی عالمانه و نشأت گرفته از علم مطلق خداوند است.

20- اولویت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 2

2 - ولایت پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر مؤمنان ، از ولایت خود آنان بر امورشان ، برتر است .

النبي أولى بالمؤمنين من أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 17

17 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، سزاوارترین و شایسته ترین انسان ها برای برخورداری از روح تقوا

و أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا

21- اولویت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 17

17 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، سزاوارترین و شایسته ترین انسان ها برای برخورداری از روح تقوا

و أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا

22- حق اولویت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - خویشاوندان در برخوردار شدن از حقوق ولایت مقرر شده در میان مؤمنان ، بر غیر خویشان اولویت دارند .

و أولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض في كتب الله

8 - خویشاوندان در ارث بردن از یکدیگر بر غیر خویشان اولویت دارند .

ص: 455

و أولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض

برداشت فوق با توجه به روایات متعددی که درباره «اولوا الارحام» آمده، استفاده شده است. علاوه بر آن مفسران بزرگ شیعه و سنی جمله «اولوا الأرحام بعضهم ...» را بیان حکم ارث دانسته اند.

9- اولویت خویشان در ارث بردن از یکدیگر، حکمی است ثبت شده در کتاب الهی (قرآن)

و أولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض فی کتب اللّٰه

«فی کتب اللّٰه» می تواند متعلق به کلمه ثابت و مانند آن و خبر برای مبتدایی محذوف باشد؛ یعنی: هذا الحکم ثابت فی کتب اللّٰه. همچنین می تواند متعلق به مضمون جمله «بعضهم أولى ببعض» باشد؛ یعنی متعلق به نسبت خبریه در آن جمله باشد. قابل ذکر است که مآل هر دو فرض به یک معناست.

13 - حکم ولایت مهاجر و انصار بر یکدیگر و اولویت خویشان در آن ولایت، حکمی بر اساس علم مطلق الهی

إن اللّٰه بکل شیء علیم

جمله «إن اللّٰه ..» پس از بیان احکام ذکر شده، در این آیه و آیات پیشین، اشاره به این حقیقت دارد که احکام و قوانین یاد شده احکامی عالمانه و نشأت گرفته از علم مطلق خداوند است.

ص: 456

19- اولیاء الله

1- اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 19

19 - مؤمنان مجاهد ، از اولیای خداوند و دور از ولایت شیطان هستند . *

اِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ اَوْلِيَآءَهُ . . ان كنتم مؤمنين

چون دشمنان دین (کافران و منافقان) از اولیای شیطانند، بنابراین مجاهدان، دور از ولایت شیطان و در نتیجه از اولیای خدا خواهند بود. گفتنی است که برداشت فوق مبتنی بر این است که «یخوِّف اولیاءه» به معنای «یخوفکم اولیاءه» باشد.

2- آثار خطای اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 73 - 5

5- اولیای خداوند و افراد کامل ، خطای خود را در صورت فراموشی نیز مایه استحقاق مؤاخذه می دانند .

لاتؤاخذنی بما نسیت

در خواست موسی از خضر(ع) مبنی بر مؤاخذه نشدن، دال بر آن است که خطا، حتی در صورت نسیان نیز قابلیت مؤاخذه دارد.

3- آخرت طلبی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 11

11 - تلاش برای تأمین توشه و سعادت اخروی ، همراه با تأمین زندگی دنیایی ، از ویژگی مردان الهی است .

ص: 457

رجال لاتلهيهم تجره ولابيع عن ذكر الله . . . يخافون يوماً تتقلب فيه القلوب و

4- آداب همنشینی با اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 72 - 2

2- صبر و تحمل در مصاحبت با اولیای خدا و برخورداران از علوم ویژه الهی ، شرطی ضروری جهت بهره بردن از آنها است .

ألم أقل إنك لن تستطيع معي صبراً

مسلم است که حضرت موسی(ع) به جهت تعلّم، با خضر(ع) همراه گردید و او نیز شرط لازم را صبر و شتاب نکردن در پرسش دانست. در این آیه، مجدداً، بر آن شرط ضروری تأکید کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 75 - 5

5- صبر و شکیبایی ، شرط ضروری جهت بهره بردن از مصاحبت اولیای خاص خداوند و برخورداران از علوم الهی است .

قال ألم أقل لك إنك لن تستطيع معي صبراً

5- آرزوهای اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 84 - 4

4- مردان الهی ، آرزومند هدایت و سعادت برای تمامی نسل های بشر

واجعل لي لسان صدق في الآخرين

6- آرزوی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 19 - 15

15 - جلب رضا و خشنودی خدا ، آرمان مردان الهی

وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ

ص: 458

7- استقامت اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 168 - 4

4- بی اعتنایی پیامبران و مردان الهی به مشکلات به وجود آمده در راستای ایفای رسالت و انجام وظیفه

قالوا... لتكوننَّ من المخرجين . قال إني لعملكم من القالين

8- اطمینان اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 62 - 4

4- اولیای خدا، برخوردار از اطمینان، سکون و آرامش نفس

ألا إن أولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون

9- التجای اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 169 - 6

6- ربوبیت الهی، پناهگاه مردان خدا در تنگناها

ربّ نجّنی

10- امیدواری اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 20

20- شتاب و پیشگامی در کارهای خیر، دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی، از ارزشهای والا و صفات برجسته مردان

الهی

إنّهم كانوا یسرعون فی الخیرت و یدعوننا رغبًا و رهبًا و كانوا لنا خشعین

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در توصیف پیامبران الهی است و از میان ده ها صفات و ویژگی های ایشان، تنها به این سه صفت و ویژگی اشاره شده است.

ص: 459

11- انتظارات اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 8 - 6

6- اولیای خداوند در اجابت خواسته های خود ، همواره چشم انتظار معجزه و امور خارق العاده نیستند .

قال ربّ ائّی یکون لی غلم

زکریا با آن که به قدرت مطلق خداوند ایمان داشت، در کیفیت اجابت دعایش به توجیه قانع کننده ای دست نیافت، تا آن جا که حیرت زدگی خود را با جمله «ائّی یکون لی غلام» ابراز کرد. این نشان می دهد که او درصدد یافتن توجیهی بود که با اسباب و علل متعارف سازگار باشد وگرنه همه چیز را با قدرت خداوند امکان پذیر می دانست.

12- اولیاء الله در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 3 - 4

4- «عن الزهري قال : سمعت علي بن الحسين (ع) يقول : . . . « إذا وقعت الواقعة » یعنی القیامه لیس لوقعتها کاذبه . « خافضه » خفضت و الله بأعداء الله إلى النار « رافعه » رفعت و الله أولیاء الله إلى الجنة . . . ;

زهري گوید: از امام سجاد(ع) شنیدم که با استناد به آیه «إذا وقعت الواقعة» می فرمود: . . . یعنی، هرگاه قیامت واقع شود، که در وقوع آن دروغ راه ندارد. [قیامت] «خافضه» است؛ به خداوند سوگند! دشمنان خدا را به زیر می کشد و به سوی جهنم [روانه می کند] و «رافعه» است؛ به خدا سوگند اولیای خدا را بالا می برد و به سوی بهشت [هدایت می کند]...».

13- اولیاء الله و اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 62 - 5

5 - از امام باقر (ع) روایت شده که فرمود : « وجدنا فی کتاب علی بن الحسین (ع) « ألا إن أولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون » قال : إذا أدوا فرائض الله و أخذوا بسنن رسول الله (صلی الله علیه و آله) ، و توڑعوا عن محارم الله و زهدوا فی عاجل زهره الدنيا و رغبوا فیما عند الله و اکتسبوا الطیب من رزق الله لا یریدون به التفاخر و التکاثر ثم انفقوا فیما یلزمهم من حقوق واجبه فأولئک الذین بارک الله لهم فیما اکتسبوا و یثابون علی ما قدموا لأخرتهم ;

در نوشته امام علی بن الحسین (ع) یافتیم که به دنبال ذکر این آیه شریفه «ألا إن أولیاء الله . . . » فرموده است: هر گاه [کسانی] واجبات خدا

را انجام می دهند و به سنتهای رسول خدا (صلی الله علیه و آله) عمل کنند و از حرامهای خدا پرهیز نمایند و به زرق و برق دنیا بی اعتنا باشند و به آنچه نزد خداست روی آورند و روزی حلال و پسندیده خدا را کسب کنند و آن را وسیله تفاخر و تکاثر قرار ندهند؛ بلکه در مصارف لازمه و حقوق واجبه خود مصرف نمایند، اینانند که خداوند دستاوردهایشان را با برکت قرار می دهد برای آنچه پیش فرستاده اند برای آخرتشان، پاداش می گیرند».

ص: 460

14- اولیاء الله و ترسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 62 - 5

5 - از امام باقر (ع) روایت شده که فرمود: « وجدنا فی کتاب علی بن الحسین (ع) « ألا إن أولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون » قال: إذا أدوا فرائض الله وأخذوا بسنن رسول الله (صلی الله علیه و آله)، و توڑعوا عن محارم الله و زهدوا فی عاجل زهره الدنيا و رغبوا فیما عند الله و اکتسبوا الطیب من رزق الله لا یریدون به التفاخر و التکاثر ثم انفقوا فیما یلزمهم من حقوق واجبه فأولئك الذین بارک الله لهم فیما اکتسبوا و یتابون علی ما قدموا لأخرتهم؛

در نوشته امام علی بن الحسین (ع) یافتیم که به دنبال ذکر این آیه شریفه «ألا إن أولیاء الله ..» فرموده است: هر گاه [کسانی] واجبات خدا را انجام می دهند و به سنتهای رسول خدا (صلی الله علیه و آله) عمل کنند و از حرامهای خدا پرهیز نمایند و به زرق و برق دنیا بی اعتنا باشند و به آنچه نزد خداست روی آورند و روزی حلال و پسندیده خدا را کسب کنند و آن را وسیله تفاخر و تکاثر قرار ندهند؛ بلکه در مصارف لازمه و حقوق واجبه خود مصرف نمایند، اینانند که خداوند دستاوردهایشان را با برکت قرار می دهد برای آنچه پیش فرستاده اند برای آخرتشان، پاداش می گیرند».

15- اولیاء الله و جامعه فاسد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 169 - 3

3 - محیط آلوده به انحراف و فساد، غیرقابل تحمل برای مردان خدا

ربّ نجّنی و أهلی ممّا یعملون

16- اولیاء الله و سختی ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 62 - 1، 2

1 - اولیای خدا، کسانی هستند که حوادث ناگوار روزگار در دیدگاه آنان، مکروه و ناخوشایند جلوه نمی کند.

ألا إن أولیاء الله لا خوف علیهم

«خوف»؛ یعنی، انتظار وقوع امر ناخوشایندی را داشتن (مفردات راغب). برداشت فوق بر این اساس است که: چون زندگی در دنیا بیوقوع حوادث ناگوار - خصوصاً برای بندگان مقرب خدا - ممکن نیست، پس نفی خوف از آنان، قهراً به این معناست که حوادث دنیوی در ذائقه

آنان، مکروه و ناخوشایند جلوه نمی کند.

2- اولیای خدا، کسانی هستند که هر آنچه حوادث روزگار از کفشان بریاید، غمی به دل راه نداده و غبار اندوه بر چهره شان نمی نشیند.

ص: 461

ألا إن أولياء الله . . . ولا هم يحزنون

17- اولیاء الله و مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 6 - 4

4 - نترسیدن از مرگ و مشتاق لقای خدا بودن ، نشان اولیا و دوستان خداوند است .

فتمنوا الموت

18- اهداف اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 3

3 - دستیازی به بهترین پاداش های خداوند ، هدف مردمانی که هیچ اشتغالی آنان را از تسبیح و ذکر دائم خدا ، بر پای نماز و پرداخت زکات بازمی دارد .

یسبح . . . رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

برداشت فوق ، بر این اساس است که لام «لیجزی» برای غایت باشد؛ یعنی، مردان الهی برای دستیابی به بهترین پاداش خداوند، همواره به یاد او هستند. و از نافرمانی او در هر اس می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 8

8 - مردان الهی (همچون پیامبران) در اندیشه آزادی ملت های مظلوم اند ، نه در فکر رفاه خویش .

و تلک نعمه تمنها علی أن عبدت بنی اسرائیل

از آیه یاد شده به دست می آید که آنچه فکر موسی (ع) را شدیداً به خود مشغول می داشت، گرفتاری بنی اسرائیل بود و این نگرانی آسایش زندگی وی را در دستگاه فرعون به کلی تحت الشعاع قرار داده بود.

19- اهمیت تعظیم اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- لزوم بزرگداشت شخصیت های الهی و معنوی و تکریم و تجلیل از آنها

واذکر فی الکتب ابرهیم

ص: 462

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 51 - 4

4- لزوم بزرگداشت شخصیت های الهی و معنوی و تجلیل و تکریم آنان

ذکر رحمت . . . واذکر . . . واذکر . . . واذکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 56 - 11

11- لزوم بزرگداشت شخصیت های الهی و معنوی و تکریم و تجلیل از آنان

واذکر . . . واذکر . . . واذکر

20- اهمیت تقویت حکومت اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 20 - 9

9- لزوم تقویت و تثبیت حکومت مردان الهی و رهبران صالح

و شددنا ملکه وءاتینه الحکمه و فصل الخطاب

از این که خداوند پس از ذکر اوصاف معنوی داوود(ع) (واذکر عبدنا داود ذاالأید إنه أواب)، مسأله تقویت و استحکام بخشیدن حکومت آن حضرت را مطرح کرده است، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

21- اهمیت دستیابی به مقام اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 8

8 - دستیابی به مقام « ولیّ اللّهی » و دریافت بشارت های ویژه در دنیا و آخرت ، برای اولیای خداوند کامیابی بسیار بزرگی است .

ألا إن أولیاء الله . . . لهم البشرى فی الحیوه الدنیا و فی الآخره . . . ذلک هو الفو

22- اهمیت صبر در باره عمل اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 24

24- پرهیز از ناشکیبایی و قضاوت عجولانه در زمینه کارهای شگفت اولیای الهی ، لازم است .

ص: 463

ذلک تأویل ما لم تسطع علیه صبرًا

از مجموعه داستان موسی و خضر(ع) استفاده می شود که نباید کار اولیای الهی را با کار خود قیاس کرد، بلکه باید شکیبایی ورزید و سخنی ناسنجیده بر زبان نراند؛ زیرا، آگاهی بر اسرار آن، مقدور همه نیست.

23- اهمیت مقام اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 2

2- بشارت ها در دنیا و آخرت ، ویژه مؤمنانی است که با رعایت تقوای مستمر الهی ، به مقام « ولیّ اللّٰهی » رسیدند .

ألا إن أولیاء الله .. الذین ءامنوا و كانوا یتقون . لهم البشری فی الحیوه الدنیا

برداشت فوق مبتنی بر این است که «ال» در «البشری» برای استغراق باشد.

24- اینار اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 8

8- مردان الهی (همچون پیامبران) در اندیشه آزادی ملت های مظلوم اند ، نه در فکر رفاه خویش .

و تلك نعمه تمنّٰها علیّٰ أن عبّدتّ بنیٰ إسرءیل

از آیه یاد شده به دست می آید که آنچه فکر موسی(ع) را شدیداً به خود مشغول می داشت، گرفتاری بنی اسرائیل بود و این نگرانی آسایش زندگی وی را در دستگاه فرعون به کلی تحت الشعاع قرار داده بود.

25- ایمان اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 63 - 1, 2

1 - ایمان و تقوای پیشگی ، از صفت اولیای خداست .

ألا إن أولیاء الله .. الذین ءامنوا و كانوا یتقون

2 - اولیای خدا ، کسانی هستند که پس از ورود به جرگه مؤمنان ، با رعایت مستمر تقوای الهی ، به ایمانی برتر و فراتر از ایمان سابق نایل

می شوند .

ألا إن أولياء الله . . الذين ءامنوا و كانوا يتقون

جمله «و كانوا يتقون» - که ماضی استمراری است - دلالت می کند بر اینکه: اولیای خدا، پیش از ایمان، دارای تقوای مستمر بودند و چون رعایت تقوای مستمر بدون داشتن ایمان بی معناست، معلوم می گردد آنان با داشتن ایمان و رعایت تقوای الهی، به

ص: 464

ایمان جدیدی - که از ایمان سابق برتر است - دست می یابند.

26- برگزیدگی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 4 - 6

6 - فروزان نگه داشتن همیشگی مشعل هدایت و برانگیختن مردان الهی برای هدایت خلق ، نمود فضل و فزون بخشی مستمر خداوند

و آخرین منہم لَمَّا یلحقوا بہم .. ذلک فضل اللہ یؤتیه من یشاء

برداشت یاد شده، بر این اساس است که «ذلک فضل اللہ» اشاره به «آخرین» داشته باشد.

27- بشارت اخروی به اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 1

1 - به اولیای خدا ، هم در دنیا و هم در آخرت ، بشارت ویژه ای داده خواهد شد که دیگر مؤمنان از آن بی نصیب خواهند بود .

ألا إن أولیاء اللہ .. لهم البشری فی الحیوہ الدنیا و فی الآخرہ

تقدیم «لهم» بر «البشری» مفید حصر است و «ال» در «البشری» می تواند برای عهد ذهنی و اشاره به فرد خاصی از بشارت باشد. یعنی آن بشارت ویژه تنها از آن اولیای خداست.

28- بشارت به اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 11، 7، 5

5 - ترس و اندوه نداشتن اولیای خدا ، بشارتی است از سوی خدا به آنان .

ألا إن أولیاء اللہ لا خوف علیہم و لا هم یحزنون .. لهم البشری فی الحیوہ الدنیا

برداشت فوق مبتنی بر این است که «ال» در «البشری» برای عهد ذکری و اشاره به جمله «لا خوف علیہم و لا هم یحزنون» باشد.

7 - بشارت های ویژه به اولیای خدا در دنیا و آخرت ، وعده تخلف ناپذیر الهی

لهم البشرى فى الحيوه الدنيا وفى الآخره لا تبديل لكلمت اللّٰه

11 - « أتى رسول اللّٰه (صلى الله عليه وآله) رجل . . . فقال : يا رسول اللّٰه أخبرنى عن قول اللّٰه عز و جل : « الذين آمنوا و كانوا يتقون لهم البشرى فى الحيوه الدنيا وفى الآخره » فقال : اما قوله تعالى « لهم البشرى فى الحيوه الدنيا » فهى الرؤيا الحسنه يراها المؤمن

ص: 465

فیشر بها فی دنیاہ و اما قول اللہ عز و جل : « وفي الآخرة » فانها بشاره المؤمن عند الموت بیشر بها عند موته ان اللہ قد غفر لک و لمن یحملک إلی قبرک ;

مردی خدمت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) رسید . . و عرض کرد: ای رسول خدا! مرا آگاه کن از معنای سخن خدا که می فرماید: «کسانی که ایمان آورده و پرهیزکاری می کردند، برای آنها بشارتی است در زندگی دنیا و در آخرت». حضرت فرمود: اما بشارت در دنیا، خواب خوبی است که مؤمن می بیند و به وسیله آن در دنیا بشارت داده می شود و اما بشارت آخرت، بشارتی است که هنگام مرگ به مؤمن می رسد که به او گفته می شود: خداوند تو را و کسانی که جنازه تو را به سوی قبرت حمل می کنند آمرزید».

29- بشارت دنیوی به اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 1

1 - به اولیای خدا ، هم در دنیا و هم در آخرت ، بشارت ویژه ای داده خواهد شد که دیگر مؤمنان از آن بی نصیب خواهند بود .

ألا إن أولیاء اللّٰه .. لهم البشری فی الحیوه الدنیا و فی الآخرة

تقدیم «لهم» بر «البشری» مفید حصر است و «ال» در «البشری» می تواند برای عهد ذهنی و اشاره به فرد خاصی از بشارت باشد. یعنی آن بشارت ویژه تنها از آن اولیای خداست.

30- بینش اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 73 - 5

5- اولیای خداوند و افراد کامل ، خطای خود را در صورت فراموشی نیز مایه استحقاق مؤاخذة می دانند .

لاتؤاخذنی بما نسیت

در خواست موسی از خضر(ع) مبنی بر مؤاخذة نشدن، دال بر آن است که خطا، حتی در صورت نسیان نیز قابلیت مؤاخذة دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 4

4- مردان الهی ، در اوج قدرت و توانایی ، از خداوند و ولی نعمت خود غافل نیستند .

قال ما مکّنتی فیه ربّی خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 15 - 6

6 - علم ، فضیلتی راستین در بینش مردان الهی

و لقد ءاتینا داود و سلیمان علماً و قالوا الحمد لله الذی فضّلنا

ص: 466

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 19 - 23

23 - شکوه و اقتدار مادی ، رنگ باخته و غیرقابل اتکا در مقایسه با مقام صالحان ، در نزد مردان الهی

و أدخلنی برحمتک فی عبادک الصالحین

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که سلیمان(ع) با داشتن همه امکانات، باز آرزوی مقام صالحان را داشت.

31- پاک‌ی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 79 - 5

5 - پیامبران و اولیای الهی ، انسان هایی پاک و مطهر از هرگونه زشتی و آلودگی

لا یمسه الا المطهرون

بنابه گفته برخی از مفسران واژه «المطهرون»، اختصاص به فرشتگان ندارد؛ بلکه شامل پیامبران و اولیا نیز می شود.

32- تداوم ذکر اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 8

8 - مردان الهی ، علی رغم تلاش برای برآوردن نیاز های اقتصادی خویش ، هرگز از یاد خدا و انجام تکالیف فردی (نماز) و اجتماعی (زکات) غافل نمی شوند .

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله و اقام الصلوه و ایتاء الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 3

3 - دستیازی به بهترین پاداش های خداوند ، هدف مردمانی که هیچ اشتغالی آنان را از تسبیح و ذکر دائم خدا ، بر پایی نماز و پرداخت زکات بازنمی دارد .

یسبّح ... رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله و اقام الصلوه و ایتاء الزکوه

برداشت فوق، بر این اساس است که لام «لیجزی» برای غایت باشد؛ یعنی، مردان الهی برای دستیابی به بهترین پاداش خداوند، همواره به یاد او هستند. و از نافرمانی او در هراس می باشند.

ص: 467

33- تداوم زکات اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 2

2- هیچ داد و ستد و تجارتی، مردمان والا مقام و الهی را از یاد خدا، برپایی نماز و پرداخت زکات، غافل نمی سازد.

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله و اقام الصلوه و ایتاء الزکوه

والا مقامی و بزرگی در برداشت یاد شده، از تنوین «رجال» - که برای تفخیم می باشد - استفاده شده است و این که هیچ داد و ستدی از یاد خدا بازدارنده نیست، از نکره در سیاق نفی - که مفید عموم می باشد - به دست آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 3

3- دستیازی به بهترین پاداش های خداوند، هدف مردمانی که هیچ اشتغالی آنان را از تسبیح و ذکر دایم خدا، برپایی نماز و پرداخت زکات باز نمی دارد.

یسبح... رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله و اقام الصلوه و ایتاء الزکوه

برداشت فوق، بر این اساس است که لام «لیجزی» برای غایت باشد؛ یعنی، مردان الهی برای دستیابی به بهترین پاداش خداوند، همواره به یاد او هستند. و از نافرمانی او در هراس می باشند.

34- تداوم نماز اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 2

2- هیچ داد و ستد و تجارتی، مردمان والا مقام و الهی را از یاد خدا، برپایی نماز و پرداخت زکات، غافل نمی سازد.

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله و اقام الصلوه و ایتاء الزکوه

والا مقامی و بزرگی در برداشت یاد شده، از تنوین «رجال» - که برای تفخیم می باشد - استفاده شده است و این که هیچ داد و ستدی از یاد خدا بازدارنده نیست، از نکره در سیاق نفی - که مفید عموم می باشد - به دست آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - دستیازی به بهترین پاداش های خداوند ، هدف مردمانی که هیچ اشتغالی آنان را از تسبیح و ذکر دایم خدا ، بر پایی نماز و پرداخت زکات بازنمی دارد .

یسَّبِحُ . . . رجال لاتلهیهم تجره و لایبوعن ذکر الله و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

برداشت فوق، بر این اساس است که لام «لیجزی» برای غایت باشد؛ یعنی، مردان الهی برای دستیابی به بهترین پاداش خداوند، همواره به یاد او هستند. و از نافرمانی او در هراس می باشند.

ص: 468

35- ترس اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 1،15

1 - مردمان الهی و والا مقامی که تجارت و داد و ستد ، آنان را از ذکر خدا ، اقامه نماز و پرداخت زکات باز نمی دارد ، همواره ترسان از روز قیامت اند .

رجال لاتلهیهم تجره ولا یبع عن ذکر اللّٰه و اقام الصلوه و ایتاء الزکوه یخافون یوم برداشت یاد شده بر این اساس است که «رجال» مبتدا و «یخافون» خبر آن باشد.

15 - مردان الهی ، همواره از قیامت ترسان اند .

رجال .. یخافون یومًا تتقلب فیہ القلوب و الأبصر

36- تعظیم اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 54 - 8

8- بزرگداشت شخصیت های الهی و معنوی و تجلیل و تکریم آنان ، لازم است .

واذکر فی الکتب إسمعیل إته کان صادق الوعد

37- تقوای اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 63 - 1،2

1 - ایمان و تقوای پیشگی ، از صفت اولیای خداست .

ألا إن أولیاء اللّٰه .. الذین ءامنوا و کانوا یتقون

2 - اولیای خدا ، کسانی هستند که پس از ورود به جرگه مؤمنان ، با رعایت مستمر تقوای الهی ، به ایمانی برتر و فراتر از ایمان سابق نایل می شوند .

ألا إن أولیاء اللّٰه .. الذین ءامنوا و کانوا یتقون

جمله «و كانوا يتقون» - که ماضی استمراری است - دلالت می کند بر اینکه: اولیای خدا، پیش از ایمان، دارای تقوای مستمر بودند و چون رعایت تقوای مستمر بدون داشتن ایمان بی معناست، معلوم می گردد آنان با داشتن ایمان و رعایت تقوای الهی، به ایمان جدیدی - که از ایمان سابق برتر است - دست می یابند.

ص: 469

38- تکامل اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 63 - 2

2 - اولیای خدا، کسانی هستند که پس از ورود به جرگه مؤمنان، با رعایت مستمر تقوای الهی، به ایمانی برتر و فراتر از ایمان سابق نایل می شوند.

ألا إن أولیاء الله .. الذین ءامنوا و كانوا یتقون

جمله «و كانوا یتقون» - که ماضی استمراری است - دلالت می کند بر اینکه: اولیای خدا، پیش از ایمان، دارای تقوای مستمر بودند و چون رعایت تقوای مستمر بدون داشتن ایمان بی معناست، معلوم می گردد آنان با داشتن ایمان و رعایت تقوای الهی، به ایمان جدیدی - که از ایمان سابق برتر است - دست می یابند.

39- تلاش اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 11

11 - تلاش برای تأمین توشه و سعادت اخروی، همراه با تأمین زندگی دنیایی، از ویژگی مردان الهی است.

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله .. یخافون یوماً تتقلب فیہ القلوب و ا

40- توسل به اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 22

22 - واسطه قرار دادن اولیای الهی در پیشگاه خداوند، امری مجاز و مورد تأیید وحی *

و استغفر لهنّ الله

از این که خداوند پیامبر (صلی الله علیه و آله) را موظف به استغفار برای امت کرده است، استفاده می شود که اصل وساطت اولیای الهی میان خدا و خلق، امری مجاز و پذیرفته شده در بینش الهی است.

41- حکومت اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 20 - 4

4- در دست گرفتن حکومت و مدیریت اجتماعی ، امری شایسته و بایسته برای مردان الهی

و شددنا ملکه

ص: 470

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 9

9- در دست داشتن قدرت سیاسی و رهبری جامعه ، امری پسندیده و شایسته برای مردان الهی

و هب لی ملگًا لاینبغی لأحد من بعدی

42- خشوع اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 20

20- شتاب و پیشگامی در کار های خیر ، دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی ، از ارزش های والا و صفات برجسته مردان الهی

إنهم كانوا يسرعون فی الخیرت و یدعوننا رغبًا و رهبًا و كانوا لنا خشعین

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در توصیف پیامبران الهی است و از میان ده ها صفات و ویژگی های ایشان، تنها به این سه صفت و ویژگی اشاره شده است.

43- خضوع اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 15 - 8

8 - مغرور نشدن مردان الهی به علم و کمالات خود و احتمال وجود کسانی برتر از ایشان در میان بندگان مؤمن خدا

وقالا الحمد لله الذی فضلنا علی کثیر من عباده المؤمنین

44- دشنام به اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 23

23 - عن أبی عبدالله(ع) فی حدیث طویل: .. و إیاکم و سب اعداء الله حیث یسمعونکم فیسبوا الله عدوا بغیر علم و قد ینبغی لکم ان تعلموا حد سبهم لله کیف هو؟ إنه من سب اولیاء الله فقد انتهک سب الله و من أظلم عند الله ممن استسب لله و لأولیاء الله؟

از امام صادق(ع) ضمن حدیثی طولانی روایت شده است: .. از ناسزاگویی به دشمنان خدا در جائی که آن را می شنوند پرهیزید، که در نتیجه آنان نیز خدا را از روی دشمنی و ناآگاهی دشنام خواهند داد، سزاوار است بدانید چه سخنانی از مشرکان، ناسزاگویی به خداوند محسوب می شود، هر کس به اولیای خدا ناسزا گوید در حقیقت خدا را دشنام داده است و چه کسی ظالمتر از آنکه

ص: 471

موجب دشنام گویی به خدا و اولیای او شود؟ ...

45- ذاکریت اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 95 - 4

4- مردان الهی، در اوج قدرت و توانایی، از خداوند و ولی نعمت خود غافل نیستند.

قال ما مکنتی فیه ربی خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 1,2

1 - مردمان الهی و والا مقامی که تجارت و داد و ستد، آنان را از ذکر خدا، اقامه نماز و پرداخت زکات باز نمی دارد، همواره ترسان از روز قیامت اند.

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله و اقام الصلوه و ایتاء الزکوه یخافون یوم

برداشت یاد شده بر این اساس است که «رجال» مبتدا و «یخافون» خبر آن باشد.

2 - هیچ داد و ستد و تجارتي، مردمان والا مقام و الهی را از یاد خدا، برپایی نماز و پرداخت زکات، غافل نمی سازد.

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله و اقام الصلوه و ایتاء الزکوه

والا مقامی و بزرگی در برداشت یاد شده، از تنوین «رجال» - که برای تقخیم می باشد - استفاده شده است و این که هیچ داد و ستدی از یاد خدا بازدارنده نیست، از نکره در سیاق نفی - که مفید عموم می باشد - به دست آمده است.

46- روزی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 15

15 - مردان الهی، از روزی و فضل بدون حسابرسی خداوند برخوردارند.

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله .. و الله یرزق من یشاء بغير حساب

معنای «بغیر حساب» - به قرینه «و یزیدهم من فضله» - می تواند بدون حسابرسی باشد؛ زیرا اعطای مازاد بر استحقاق (من فضله) دلیل

بر این است که حسابرسی در کار نیست، وگرنه می بایست تنها به مقدار استحقاق شخص، پاداش داده شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 41 - 4

4 - « عن أبي جعفر (ع) : . . . واما قوله : « أولئك لهم رزق معلوم » قال : يعلمه الخدام فيأتون به أولياء الله قبل أن يسألوهم إياه . . . » ;

ص: 472

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: . . . و اما قول خدا «...لهم رزق معلوم» [مراد این است که] خدمت کارانِ بهشت، آن رزق را می دانند و آن را برای اولیای خدا می آورند، قبل از این که آنان از ایشان درخواست کنند».

47- رهبری اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 10

10 - دعا برای امور دنیوی (مانند داشتن قدرت سیاسی و رهبری) در صورت داشتن هدف الهی از آن، امری پسندیده برای مردان الهی است.

و هب لی ملکاً لا ینبغی لأحد من بعدی

48- زکات اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 1

1 - مردمان الهی و والا مقامی که تجارت و داد و ستد، آنان را از ذکر خدا، اقامه نماز و پرداخت زکات باز نمی دارد، همواره ترسان از روز قیامت اند.

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله و اقام الصلوه و ایتاء الزکوه یخافون یوم

برداشت یاد شده بر این اساس است که «رجال» مبتدا و «یخافون» خبر آن باشد.

49- زمینه مسؤولیت پذیری اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 40 - 15

15 - برخورداری از علم و قدرت، زمینه توجه مردان الهی به مسؤولیت و وظایف برتر خود

فلما رءاه مستقراً عنده قال هذا من فضل ربی لیبلونی

برداشت یاد شده از آن جا است که سلیمان(ع) با مشاهده قدرت دربار خویش، متذکر گشت که هدف از این تفضلات و امکانات، امتحان و آزمون او است و باید به هوش باشد.

50- زمينه مقام اولياء الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 473

3 - رعایت مستمر تقوای الهی ، زمینه ساز رسیدن به مقام ولی اللّهی است .

ألا إن أولياء الله .. الذين ءامنوا و كانوا يتقون

51- زندگی دنیوی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 11

11 - تلاش برای تأمین توشه و سعادت اخروی ، همراه با تأمین زندگی دنیایی ، از ویژگی مردان الهی است .

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله .. یخافون یوماً تتقلب فیہ القلوب و ا

52- سعادت طلبی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 11

11 - تلاش برای تأمین توشه و سعادت اخروی ، همراه با تأمین زندگی دنیایی ، از ویژگی مردان الهی است .

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر الله .. یخافون یوماً تتقلب فیہ القلوب و ا

53- شخصیت اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 62 - 1، 2

1 - اولیای خدا ، کسانی هستند که حوادث ناگوار روزگار در دیدگاه آنان ، مکروه و ناخوشایند جلوه نمی کند .

ألا إن أولياء الله لا خوف علیهم

«خوف» ؛ یعنی، انتظار وقوع امر ناخوشایندی را داشتن (مفردات راغب). برداشت فوق بر این اساس است که: چون زندگی در دنیا بیوقوع حوادث ناگوار - خصوصاً برای بندگان مقرب خدا - ممکن نیست، پس نفی خوف از آنان، قهراً به این معناست که حوادث دنیوی در ذائقه آنان، مکروه و ناخوشایند جلوه نمی کند.

2 - اولیای خدا ، کسانی هستند که هر آنچه حوادث روزگار از کفشان برآید ، غمی به دل راه نداده و غبار اندوه بر چهره شان نمی نشیند .

ألا إن أولياء الله... ولا هم يحزنون

ص: 474

54- شرایط استفاده از اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 72 - 2

2- صبر و تحمل در مصاحبت با اولیای خدا و برخورداران از علوم ویژه الهی ، شرطی ضروری جهت بهره بردن از آنها است .

ألم أقل إنك لن تستطيع معي صبراً

مسلم است که حضرت موسی (ع) به جهت تعلم، با خضر (ع) همراه گردید و او نیز شرط لازم را صبر و شتاب نکردن در پرسش دانست. در این آیه، مجدداً، بر آن شرط ضروری تأکید کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 75 - 5

5- صبر و شکیبایی ، شرط ضروری جهت بهره بردن از مصاحبت اولیای خاص خداوند و برخورداران از علوم الهی است .

قال ألم أقل لك إنك لن تستطيع معي صبراً

55- صبر اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 78 - 5

5- درجات تحمل و نیز نوع عملکرد پیامبران و اولیا ، با هم متفاوت است .

سأنتبک بتأویل ما لم تستطع علیه صبراً

56- صبر در همنشینی با اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 72 - 2

2- صبر و تحمل در مصاحبت با اولیای خدا و برخورداران از علوم ویژه الهی ، شرطی ضروری جهت بهره بردن از آنها است .

ألم أقل إنك لن تستطيع معي صبراً

مسلم است که حضرت موسی(ع) به جهت تعلّم، با خضر(ع) همراه گردید و او نیز شرط لازم را صبر و شتاب نکردن در پرسش دانست. در این آیه، مجدداً، بر آن شرط ضروری تأکید کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 75 - 5

5- صبر و شكیایی، شرط ضروری جهت بهره بردن از مصاحبت اولیای خاص خداوند و برخورداران از علوم الهی است.

قال ألم أقل لك إنك لن تستطیع معی صبراً

ص: 475

57- صفات اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 63 - 1

1 - ایمان و تقوای پیشگی ، از صفت اولیای خداست .

ألا إن أولیاء الله .. الذین ءامنوا و كانوا یتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 74 - 3

3- پذیرفتن عذرخواهی خطاکاران و قبول درخواست عفو و گذشت آنان ، از صفات اولیای الهی است .

لا تواءخذنی بما نسیت .. فانطلقا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 20

20- شتاب و پیشگامی در کار های خیر ، دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی ، از ارزش های والا و صفات برجسته مردان الهی

إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت و یدعوننا رغباً و رهباً و كانوا لنا خشعین

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در توصیف پیامبران الهی است و از میان ده ها صفات و ویژگی های ایشان، تنها به این سه صفت و ویژگی اشاره شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 6 - 4,5

4- نرسیدن از مرگ و مشتاق لقای خدا بودن ، نشان اولیا و دوستان خداوند است .

فتمتوا الموت

5- خداوند توسط پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به یهود پیشنهاد کرد برای اثبات ادعای خود (این که آنان دوستان خداوند) ، آرزوی مرگ کنند .

قل يَأَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا.. فتمنّوا الموت إن كنتم صدّيقين

58- ظلم ستیزی اولیاء الله

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

10 - کہف - 18 - 79 - 12

ص: 476

12- اولیای خاص الهی، درصدد ناکام ساختن حاکمان غاصب و حفظ حقوق محرومان بوده اند.

فأردت أن أعيبها و كان وراءهم ملك يأخذ كل سفينة غصبا

59- عزت اخروی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 3 - 4

4- « عن الزهري قال : سمعت علي بن الحسين (ع) يقول : . . . « إذا وقعت الواقعة » يعني القيامة ليس لوقعتها كاذبه . « خافضه » خفضت و الله بأعداء الله إلى النار « رافعه » رفعت و الله أولياء الله إلى الجنة . . . ;

زهري گوید: از امام سجاد(ع) شنیدم که با استناد به آیه «إذا وقعت الواقعة» می فرمود: . . . یعنی، هرگاه قیامت واقع شود، که در وقوع آن دروغ راه ندارد. [قیامت] «خافضه» است؛ به خداوند سوگند! دشمنان خدا را به زیر می کشد و به سوی جهنم [روانه می کند] و «رافعه» است؛ به خدا سوگند اولیای خدا را بالا می برد و به سوی بهشت [هدایت می کند]...».

60- عفوهای اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 74 - 3

3- پذیرفتن عذرخواهی خطاکاران و قبول درخواست عفو و گذشت آنان، از صفات اولیای الهی است.

لا تَوَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ .. فانطلقا

61- علائق اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 6 - 4

4- نرسیدن از مرگ و مشتاق لقای خدا بودن، نشان اولیا و دوستان خداوند است.

فتمتوا الموت

62- علم اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - مغرور نشدن مردان الهی به علم و کمالات خود و احتمال وجود کسانی برتر از ایشان در میان بندگان مؤمن خدا

ص: 477

وقالا الحمد لله الذي فضّلنا على كثير من عباده المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 79 - 6

6 - امکان آگاهی یافتن به حقایق ثبت شده در لوح محفوظ ، برای پیامبران و اولیا

لايَمْسَهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ

63- عمل به تکلیف اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 8

8 - مردان الهی ، علی رغم تلاش برای برآوردن نیاز های اقتصادی خویش ، هرگز از یاد خدا و انجام تکالیف فردی (نماز) و اجتماعی (زکات) غافل نمی شوند .

رجال لاتلهيهم تجره ولابيع عن ذكر الله وإقام الصلوه وإيتاء الزكوه

64- عمل پسندیده اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 9

9 - در دست داشتن قدرت سیاسی و رهبری جامعه ، امری پسندیده و شایسته برای مردان الهی

و هب لی ملکاً لاینبغی لأحد من بعدی

65- عمل خیر اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 20

20- شتاب و پیشگامی در کار های خیر ، دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی ، از ارزش های والا و صفات برجسته مردان الهی

إنّهم كانوا یسرعون فی الخیرت و یدعوننا رغباً و رهباً و كانوا لنا خشعین

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در توصیف پیامبران الهی است و از میان ده ها صفات و ویژگی های ایشان، تنها به این سه صفت و ویژگی اشاره شده است.

ص: 478

66- عوامل رستگاری اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 8

8 - دستیابی به مقام « ولیّ اللّٰهی » و دریافت بشارت های ویژه در دنیا و آخرت ، برای اولیای خداوند کامیابی بسیار بزرگی است .

ألا إن أولیاء الله .. لهم البشرى فی الحیوه الدنیا و فی الآخره ... ذلک هو الفو

67- عوامل مواخذه اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 73 - 5

5- اولیای خداوند و افراد کامل ، خطای خود را در صورت فراموشی نیز مایه استحقاق مؤاخذه می دانند .

لاتواخذنی بما نسیت

در خواست موسی از خضر(ع) مبنی بر مؤاخذه نشدن، دال بر آن است که خطا، حتی در صورت نسیان نیز قابلیت مؤاخذه دارد.

68- عوامل نگرانی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 20

20- مردان الهی ، از اعماق وجود ، نگران بدفرجامی توده ها و انسان های گمراه

و اذکر أعا عاد .. إتی أخاف علیکم عذاب یوم عظیم

با توجه به تعبیر «أعا عاد»، از «إتی أخاف ..» استفاده می شود که نگرانی هود(ع) ریشه در عواطف وی داشته است.

69- فراموشی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 73 - 5

5- اولیای خداوند و افراد کامل ، خطای خود را در صورت فراموشی نیز مایه استحقاق مؤاخذه می دانند .

در خواست موسی از خضر(ع) مبنی بر مؤاخذه نشدن، دال بر آن است که خطا، حتی در صورت نسیان نیز قابلیت مؤاخذه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 62 - 7, 5, 4

4 - اولیای خدا، برخوردار از اطمینان، سکون و آرامش نفس

ألا إن أولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون

5 - از امام باقر (ع) روایت شده که فرمود: « وجدنا فی کتاب علی بن الحسین (ع) « ألا إن أولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون » قال: إذا أدوا فرائض الله و أخذوا بسنن رسول الله (صلی الله علیه و آله)، و توڑعوا عن محارم الله و زهدوا فی عاجل زهره الدنيا و رغبوا فیما عند الله و اکتسبوا الطیب من رزق الله لا یریدون به التفاخر و التکاثر ثم انفقوا فیما یلزمهم من حقوق واجبه فأولئك الذین بارک الله لهم فیما اکتسبوا و یثابون علی ما قدموا لأخرتهم؛

در نوشته امام علی بن الحسین (ع) یافتیم که به دنبال ذکر این آیه شریفه «ألا إن أولیاء الله ..» فرموده است: هر گاه [کسانی] واجبات خدا را انجام می دهند و به سنتهای رسول خدا (صلی الله علیه و آله) عمل کنند و از حرامهای خدا پرهیز نمایند و به زرق و برق دنیا بی اعتنا باشند و به آنچه نزد خداست روی آورند و روزی حلال و پسندیده خدا را کسب کنند و آن را وسیله تفاخر و تکاثر قرار ندهند؛ بلکه در مصارف لازمه و حقوق واجبه خود مصرف نمایند، اینانند که خداوند دستاوردهایشان را با برکت قرار می دهد برای آنچه پیش فرستاده اند برای آخرتشان، پاداش می گیرند».

7 - از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است: « قال الله تعالی: حقت محبتی للمتحابین فیّ و حقت محبتی للمتزاوین فیّ و حقت محبتی للمتجالسین فیّ، الذین یعمرون مساجدی بذكری و یعلمون الناس الخیر و یدعونهم إلی طاعتی أولئك اولیائی الذین أظلمهم فی ظل عرشی و أسکنهم فی جواری و آمنهم من عذابی و أدخلهم الجنة قبل الناس بخمس مائة عام... ثم قرء نبی الله: « ألا إن اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون »؛

خدای تعالی فرمود: محبت من ثابت و حتمی است برای کسانی که در راه من، با یکدیگر دوستی می کنند و به دیدن یکدیگر می روند و با یکدیگر همنشین می دارند. کسانی که مساجد مرا به وسیله ذکر من آباد می کنند و خوبیها را به مردم می آموزند و آنان را به طاعت من دعوت می کنند، اینانند اولیای من که آنان را در سایه عرش خود جای می دهم و در جوار خود ساکن می سازم و از عذاب خود ایمن می کنم و پانصد سال قبل از مردم، آنان را وارد بهشت می نمایم ... سپس پیغمبر (صلی الله علیه و آله) این آیه را تلاوت فرمود: ألا إن أولیاء الله ... «.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 1, 2, 5

1 - به اولیای خدا، هم در دنیا و هم در آخرت، بشارت ویژه ای داده خواهد شد که دیگر مؤمنان از آن بی نصیب خواهند بود .

ألا إن أولياء الله . . لهم البشرى فى الحيوه الدنيا وفى الآخره

تقديم «لهم» بر «البشرى» مفيد حصر است و «ال» در «البشرى» مى تواند برای عهد ذهنى و اشاره به فرد خاصى از بشارت باشد. يعنى آن بشارت ويژه تنها از آن اوليائى خداست.

2- بشارت ها در دنيا و آخرت ، ويژه مؤمنانى است كه با رعايت تقواى مستمر الهى ، به مقام « ولىّ اللّٰهى » رسيدند .

ألا إن أولياء الله . . الذين ءامنوا و كانوا يتقون. لهم البشرى فى الحيوه الدنيا

برداشت فوق مبتنى بر اين است كه «ال» در «البشرى» برای استغراق باشد.

5- ترس و اندوه نداشتن اوليائى خدا ، بشارتى است از سوى خدا به آنان .

ألا إن أولياء الله لا خوف عليهم و لا هم يحزنون . . لهم البشرى فى الحيوه الدنيا

ص: 480

برداشت فوق مبتنی بر این است که «ال» در «البشری» برای عهد ذکری و اشاره به جمله «لا خوف علیهم ولا هم یحزنون» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 95 - 4

4- مردان الهی ، در اوج قدرت و توانایی ، از خداوند و ولیّ نعمت خود غافل نیستند .

قال ما مکنتی فیه ربّی خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 2

2 - هیچ داد و ستد و تجارتی ، مردمان والا مقام و الهی را از یاد خدا ، برپایی نماز و پرداخت زکات ، غافل نمی سازد .

رجال لاتلهیهم تجره ولا یبع عن ذکر اللّٰه و اقام الصلوه و ایتاء الزکوه

والا مقامی و بزرگی در برداشت یاد شده، از تنوین «رجال» - که برای تفخیم می باشد - استفاده شده است و این که هیچ داد و ستدی از یاد خدا بازدارنده نیست، از نکره در سیاق نفی - که مفید عموم می باشد - به دست آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 63 - 6

6 - طبیعت و مظاهر آن ، با اذن خدا مقهور اراده بندگان خاص او است .

أن اضرب بعصاک البحر فانقلب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 15 - 8

8 - مغرور نشدن مردان الهی به علم و کمالات خود و احتمال وجود کسانی برتر از ایشان در میان بندگان مؤمن خدا

وقالا الحمد لله الذی فضّلنا علی کثیر من عباده المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 79 - 5

5- پیامبران و اولیای الهی، انسان هایی پاک و مطهر از هرگونه زشتی و آلودگی

لا یمسّه إلاّ المطهّرون

بنابه گفته برخی از مفسران واژه «المطهّرون»، اختصاص به فرشتگان ندارد؛ بلکه شامل پیامبران و اولیا نیز می شود.

71- فلسفه مصایب اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 481

10 - « علی بن رئاب قال : سألت أبا عبد الله (ع) عن قول الله عز وجل « وما أصابكم من مصيبة . . . » أرأيت ما أصاب علياً و أهل بيته هو بما كسبت أيديهم و هم أهل الطهاره معصومون ؟! فقال . . . ان الله عز وجل يخص أوليائه بالمصائب ليأجرهم عليها من غير ذنب ;

علی بن رئاب می گوید از امام صادق (ع) راجع به سخن خداوند عزوجل : «ما أصابكم من مصيبة . . .» سؤال نمودم: آیا مصایبی که به علی (ع) و اهل بیت او رسیده به خاطر کارهایی بوده که انجام داده اند؟! در حالیکه آنان پاک و معصوم بودند، فرمود: همانا خداوند اولیای خود را بدون آن که گناهی مرتکب شده باشند گرفتار مصیبت ها بلاها می کند تا به آنان مزد و پاداش دهد».

72- قبض روح اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 21

21- « عن أمير المؤمنين (ع) : . . . إنه ليس أحد من الناس تفارق روحه جسده حتى يعلم إلى أي المنزلة يصير إلى الجنة أم النار . . . فإن كان ولياً لله فتحت له أبواب الجنة و شرع له طرقها و نظر إلى ما أعد الله له فيها . . . قال الله تعالى « الذين تتوفاهم الملائكة طيبين سلام عليكم ادخلوا الجنة . . . » . . . ;

از امیرالمؤمنین (ع) روایت شده است: .. روح از بدن هیچ یک از مردم جدا نمی شود تا اینکه بداننده سوی کدام یک از دو جایگاه می رود: به سوی بهشت یا آتش ... پس اگر دوست خدا باشد، درهای بهشت برای او باز می شود و راههای آن نمایان می گردد و به آنچه خدا برای او در آن جا آماده کرده نگاه می کند ... خدای تعالی فرمود: الذين تتوفاهم الملائكة طيبين...".

73- قدرت اراده اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 63 - 6

6 - طبیعت و مظاهر آن ، با اذن خدا مقهور اراده بندگان خاص او است .

أن اضرب بعصاك البحر فانقلب

74- قضاوت عجولانه درباره اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 24

24- پرهیز از ناشکیبایی و قضاوت عجولانه در زمینه کارهای شگفت‌آوری الهی، لازم است.

ذکر تأویل ما لم تسطع علیه صبراً

ص: 482

از مجموعه داستان موسی و خضر(ع) استفاده می شود که نباید کار اولیای الهی را با کار خود قیاس کرد، بلکه باید شکیبایی ورزید و سخنی ناسنجیده بر زبان نراند؛ زیرا، آگاهی بر اسرار آن، مقدور همه نیست.

75- مراتب اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 78 - 5

5- درجات تحمّل و نیز نوع عملکرد پیامبران و اولیا، با هم متفاوت است .

سَأْتِبُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

76- مراد از اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 62 - 6

6 - ابن عباس گوید از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) سؤال شد : « یا رسول الله من اولیاء الله ؟ قال : الذین اذا رُؤُوا ذُکِرَ الله ؛

اولیاء الله چه کسانی اند؟ فرمود: کسانی که دیدارشان خدا را به یاد می آورد».

77- مرگ اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 12

12 - ابو حمزه ثمالی گوید : « قلت لأبی جعفر (ع) : ما یصنع باحد [نا] عند الموت ؟ قال : . . . ألا أبشرك یا أبا حمزه فقلت : بلی جعلت فداک ، فقال : إذا کان ذالک اتاه رسول الله (صلی الله علیه و آله) و علی (ع) معه . . . فقال له رسول الله : . . . هلمّ الینا فما امامک خیر لک ممّا خلّفت ؛ أمّا ما كنت تخاف فقد أمنتّه و أمّا ما كنت ترجو فقد هجمت علیه ، أیتها الروح أخرجی إلى روح الله و رضوانه ، فیقول له علیّ (ع) مثل قول رسول الله (صلی الله علیه و آله) ثم قال : یا أبا حمزه ألا أخبرک بذلک من کتاب الله ؟ قوله : « الذین آمنوا و کانوا یتقون لهم البشری فی الحیوه الدنیا و فی الآخره ؛

به امام باقر(ع) عرض کردم: هنگام مرگ با افراد [ما] چه می کنند؟ حضرت فرمود: . . . آیا بشارت ندهم تو را ای اباحمزه؟ عرض کردم چرا فدای تو شوم. فرمود: آن گاه که مرگ فرارسد، رسول خدا(صلی الله علیه و آله) در حالی که علی(ع) با اوست ... [در کنار محتضر حاضر می شود.]پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله) می فرماید: ... بیا به سوی ما آن چه در پیش رو داری بهتر است برای تو از آنچه برجای گذاشتی ؛ اما از آنچه می ترسیدی امان یافتی و آنچه را امید داشتی بر آن دست یافتی. ای روح! برای رسیدن به راحتی و خشنودی خدا

خارج شو. پس علی (ع) نیز سخنی مانند سخن رسول خدا (صلی الله علیه و آله) می گوید. سپس امام باقر (ع) فرمود: ای اباحمزه! آیا تو را به همین مطلب از کتاب خدا خبر ندهم؟ [و آن] سخن خداوند است: «الذین آمنوا و كانوا یتقون لهم البشری فی الحیوه الدنیا و فی

ص: 483

الأخره».

78- مسؤوليت اجتماعي اولياء الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - ص - 38 - 20 - 4

4- در دست گرفتن حكومت و مديريت اجتماعي ، امرى شايسته و بايسته براي مردان الهى

و شددنا ملكه

79- مسؤوليت اولياء الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 79 - 12

12- اوليائى خاص الهى ، درصدد ناكام ساختن حاكمان غاصب و حفظ حقوق محرومان بوده اند .

فأردت أن أعيبها و كان وراءهم ملك يأخذ كل سفينة غصبا

80- مسؤوليت پذيرى اولياء الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 86 - 3

3- مردان الهى ، داراى احساس مسؤوليت بيشتري براي هدايت بستگان خویش

و اغفر لأبى إته كان من الضالين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 168 - 4

4- بى اعتنائى پیامبران و مردان الهى به مشكلات به وجود آمده در راستاى ايفائى رسالت و انجام وظيفه

قالوا... لتكوننّ من المخرجين . قال إنى لعملكم من القالين

81- نجات بخشى اولياء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 8

ص: 484

8 - مردان الهی (همچون پیامبران) در اندیشه آزادی ملت های مظلوم اند ، نه در فکر رفاه خویش .

و تلك نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی اسرائیل

از آیه یاد شده به دست می آید که آنچه فکر موسی(ع) را شدیداً به خود مشغول می داشت، گرفتاری بنی اسرائیل بود و این نگرانی آسایش زندگی وی را در دستگاه فرعون به کلی تحت الشعاع قرار داده بود.

82- نفی الوهیت اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 75 - 21

21 - هشدار خداوند به مسلمانان در مورد خطر گرایششان به شرک با خدا پنداشتن پیامبران و اولیاء الهی

ما المسيح ابن مریم الا رسول . . . انظر انی یؤفکون

با توجه به اینکه تک تک مسلمانان باید با دقت سرنوشت نابهنجار و شرک آلود بنی اسرائیل را مد نظر داشته باشند، معلوم می شود، چنین خطری (گرایش به شرک با خدا پنداشتن پیامبران)، در کمین مسلمانان نیز هست و هدف از این فرمان (انظر) پیشگیری از گرفتار شدن به این وضعیت نارواست.

83- نماز اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 1

1 - مردمان الهی و والا مقامی که تجارت و داد و ستد، آنان را از ذکر خدا، اقامه نماز و پرداخت زکات باز نمی دارد، همواره ترسان از روز قیامت اند .

رجال لاتلهیهم تجره ولا یبع عن ذکر اللّٰه وإقام الصلوه وإیتاء الزکوه یخافون یوم

برداشت یاد شده بر این اساس است که «رجال» مبتدا و «یخافون» خبر آن باشد.

84- ویژگیهای اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 11

11 - تلاش برای تأمین توشه و سعادت اخروی ، همراه با تأمین زندگی دنیایی ، از ویژگی مردان الهی است .

رجال لاتلهيهم تجره ولابيع عن ذكر الله . . . يخافون يوماً تتقلب فيه القلوب و ا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

ص: 485

8 - مردان الهی (همچون پیامبران) در اندیشه آزادی ملت های مظلوم اند ، نه در فکر رفاه خویش .

و تلك نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی اسرائیل

از آیه یاد شده به دست می آید که آنچه فکر موسی(ع) را شدیداً به خود مشغول می داشت، گرفتاری بنی اسرائیل بود و این نگرانی آسایش زندگی وی را در دستگاه فرعون به کلی تحت الشعاع قرار داده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 36 - 11

11 - تنها پادشاهان و دنیامداران ، فریفته مال و مکتنت دنیایند ، نه مردان الهی و خداجوی .

بل أنتم بهدیّتکم تفرحون

85- ویژگیهای تجارت اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 1،2

1 - مردمان الهی و والا مقامی که تجارت و داد و ستد ، آنان را از ذکر خدا ، اقامه نماز و پرداخت زکات باز نمی دارد ، همواره ترسان از روز قیامت اند .

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر اللّٰه و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه یخافون یوم

برداشت یاد شده بر این اساس است که «رجال» مبتدا و «یخافون» خبر آن باشد.

2 - هیچ داد و ستد و تجارتي ، مردمان والا مقام و الهی را از یاد خدا ، برپایی نماز و پرداخت زکات ، غافل نمی سازد .

رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر اللّٰه و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

والا مقامی و بزرگی در برداشت یاد شده، از تنوین «رجال» - که برای تفخیم می باشد - استفاده شده است و این که هیچ داد و ستدی از یاد خدا بازدارنده نیست، از نکره در سیاق نفی - که مفید عموم می باشد - به دست آمده است.

86- هدایتگری اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 86 - 3

3 - مردان الهی ، دارای احساس مسؤولیت بیشتر برای هدایت بستگان خویش

و اغفر لأبی إته کان من الضالین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 4 - 6

ص: 486

6- فروزان نگه داشتن همیشگی مشعل هدایت و برانگیختن مردان الهی برای هدایت خلق، نمود فضل و فزون بخشی مستمر خداوند

و آخرین منهم لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ . . . ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ

برداشت یاد شده، بر این اساس است که «ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ» اشاره به «آخرین» داشته باشد.

ص: 487

1- آثار اهانت به اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 12 - 10

10 - طعن و توهین به اسلام از سوی کفار معاهد، لغو اعتبار پیمان صلح و اعلان نبرد با آن را، مجاز می کند.

وإن نكثوا أيمانهم من بعد عهدهم وطعنوا في دينكم فقتلوا

2- آثار اهانت به دیگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 11 - 4

4 - اصرار بر گناه و نقض حریم دیگران، زمینه ساز تکذیب آیات الهی است.

كذّبت ثمود بطغويها

از مصادیق «طغیان» (فرا تر از حد رفتن «العین»)، تجاوز به حقوق دیگران است.

3- آثار اهانت به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 12

12 - اهانت به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استهزای او موجب کفر است.

لا تقولوا رعنا .. و للکفرین عذاب أليم

ص: 488

4- آثار اهانت به مهمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 68 - 4

4- تعرّض و اهانت به مهمان ، تعرّض و اهانتی است به میزبان

قال إن هؤلاء ضیفی فلا تقضحون

درخواست لوط(ع) از قومش برای پرهیز از هتک حرمت مهمانانش با بیان «فلا تقضحون» (مرا شرمسار نکنید) إشعار به نکته یاد شده دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 69 - 7

7- تعرّض و اهانت به مهمان ، تعرّض و اهانتی است به میزبان .

قال إن هؤلاء ضیفی . . . و اتقوا الله و لاتخزون

5- اجتناب از اهانت به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 7

7- ضرورت پرهیز از سخنی که گویای اهانت به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استهزای او باشد .

لاتقولوا رعنا و قولوا انظرنا

6- اجتناب از اهانت به مقدسات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 6

6- ضرورت اجتناب و نیز بازداشتن مردم ، از به کارگیری کلمات توهین آمیز به مقدسات دین

لاتقولوا رعنا

7- اهانت بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 489

9- اهانت قوم موسی، نسبت به ساحت مقدس خداوند

فاذهب انت وربک

گفتن «ربک» و نه «ربنا»، حاکی از جسارت قوم موسی به خداوند است.

8- اهانت به بت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 59 - 9

9- تعرض به بت ها، ظلمی بزرگ و گناهی نابخشودنی در پندار قوم بت پرست ابراهیم

قالوا من فعل هذا بالهتئا إله لمن الظلمین

ظالم و ستم پیشه به کسی گویند که بارها به ستم دست بزند. بنابراین توصیف ابراهیم به ستمکار بودن از جانب بت پرستان - در حالی که او تنها یک بار به بت ها تعرض کرده بود - گویای این نکته است که تعرض به بت ها در نظر بت پرستان ظلمی بزرگ محسوب می شد.

9- اهانت به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 9

9- دشنام به خدا برای دفاع از باورهای خویش، عملی شایسته و زیبا در نظر مشرکان است.

فیسبوا الله عدوا بغير علم کذلک زینا لکل أمه عملهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 171 - 34

34 - اعتقاد به فرزند داشتن خداوند، پنداری نابحق درباره وی و هتک حرمت اوست.

لا تقولوا علی الله الا الحق .. سبحنه ان یکون له ولد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- اهانت قوم موسی، نسبت به ساحت مقدس خداوند

فاذهب انت وربک

گفتن «ربک» و نه «ربنا»، حاکی از جسارت قوم موسی به خداوند است.

ص: 490

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 116 - 1

1 - انکار معاد و یهوده شمردن آفرینش انسان ، اهانت به ساحت آفریننده جهان (خدا) است .

أفحسبتم أنما خلقنكم عبثاً . . . لا ترجعون . فتعالى الله

«تعالی» (مصدر «تعالی») به معنای والایی و بلندمرتبگی است.

10- اهانت به صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 33 - 8

8 - تحقیر پیامبر پس از نوح و توهین به او ، از سوی اشراف و سران قومش

ما هذا إلا بشر مثلكم

به کارگیری «هذا» - که برای اشاره به نزدیک است - بیانگر نوعی توهین و تحقیر نسبت به پیامبر و مقام رسالت او است.

11- اهانت به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 12، 1

1 - کلمه «راعنا» دستاویز یهودیان برای اهانت به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استهزای آن حضرت

لا تقولوا رعنا و قولوا انظرنا

مسلمانان در ضمن سخن گفتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) گاهی از آن حضرت تقاضا می کردند که مهلت دهد تا سخنان پیشین وی را درک کنند. برای درخواست مهلت، کلمه «راعنا» (فرصتمان ده) را به کار می بردند. یهودیان با اندک تحریفی در این کلمه، معنایی ناروا از آن قصد کردند و در خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) به کار می بردند.

12 - اهانت به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استهزای او موجب کفر است .

لا تقولوا رعنا . . . و للكفرین عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - توهین و نفرین برخی از یهودیان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ضمن سخن با آن حضرت

من الذین هادوا .. واسمع غیر مسمع

«غیر مسمع» در برداشت فوق به معنای انشایی آن گرفته شده است. و مفهوم آن چنین است: خدا تورا کر و ناشنوا قرار دهد. و یا: خدا تورا نفهم گرداند.

9 - اهانت برخی یهودیان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با تغییر لحن خویش در تلفظ کلمه «راعنا» به «راعینا»

ص: 491

«راعنا» به معنی توجه به ما کن و «راعینا» به معنی چوپان ماست. و یهودیان کلمه «راعنا» را به گونه ای تلفظ می کردند که معنای «راعینا» برای شنونده تداعی می شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 5

5 - منافقان، به هنگام وارد شدن بر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، از روی اهانت به جای تحیتی که خداوند به آن فرمان داده بود، تحیت دیگری به آن حضرت می گفتند.

و إذا جاءوك حيّوك بما لم يحيك به الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 8 - 3

3 - به کارگیری تعبیرات جسارت آمیز علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در محاورات منافقان

ليخرجنّ الأعرّ منها الأذلّ

مقصود رئیس منافقان از «أعرّ» خودش و از «أذلّ» رسول خدا (صلی الله علیه و آله) است. این تعبیر حکایت از آن دارد که منافقان، در جمع خود و در محاورات میان خویش، نسبت به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) تعبیرهای گستاخانه و جسارت آمیزی داشتند.

12- اهانت به مقدسات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 8

8 - سکوت و سازشکاری مؤمن در قبال اهانت به مقدسات و آیات الهی، موجب همانندی وی با کافران و منافقان است.

فلا تقعدوا معهم... إنکم إذا مثلهم إن الله جامع المنفقين و الکفرين فی جهنم

13- اهانت به مقدسات اقوام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 2

2 - ممنوعیت اهانت به مقدسات اقوام و ملتها

و لاتسبوا الذین یدعون من دون الله

فعل نهی «لاتسبوا» ظهور در حرمت دارد، گفتنی است این برداشت مبتنی بر آن است که جمله «فیسبوا الله . . .» حکمت برای نهی باشد، نه علت آن.

ص: 492

14- اهانت به مهمانان لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 68 - 5

5- برخورد قوم لوط با مهمانان حضرت لوط (ع)، برخوردی اهانت آمیز و آبرو برانداز بود.

قال إن هؤلاء ضیفی فلا تفضحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 37 - 1

1 - جسارت قوم لوط تا سرحد تلاش، برای در اختیار گرفتن و آلوده ساختن میهمانان پیامبر خویش

و لقد رودوه عن ضیفه

15- اهانت به میزبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 68 - 4

4- تعرّض و اهانت به مهمان، تعرّض و اهانتی است به میزبان

قال إن هؤلاء ضیفی فلا تفضحون

درخواست لوط (ع) از قومش برای پرهیز از هتک حرمت مهمانانش با بیان «فلا تفضحون» (مرا شرمسار نکنید) اِشعار به نکته یاد شده دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 69 - 7

7- تعرّض و اهانت به مهمان، تعرّض و اهانتی است به میزبان.

قال إن هؤلاء ضیفی... و اتقوا الله و لاتخزون

16- اهانت به والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16- اهانت به پدر و مادر ، در شأن منکران معاد و نه معتقدان به حقانیت وعده های خداوند *

الذی قال لولدیہ اُفّ لکما اُتعداننی أن اُخرج . . . ما هذا إلا أسطیر الأولین

ص: 493

آیات پیشین، حاوی سفارش خداوند در زمینه احسان به والدین بود و در مقابل، در این آیه به دو صفت ناشایست اشاره شده است: 1- بی احترامی به والدین، 2- انکار معاد. از قرین آمدن این دو نکته می توان مطلب یاد شده را استفاده کرد.

17- اهانت به هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 33 - 8

8 - تحقیر پیامبر پس از نوح و توهین به او، از سوی اشراف و سران قومش

ما هذا إلا بشر مثلكم

به کارگیری «هذا» - که برای اشاره به نزدیک است - بیانگر نوعی توهین و تحقیر نسبت به پیامبر و مقام رسالت او است.

18- اهانت به یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 94 - 9

9- بی ادبی و جسارت بستگان یعقوب در برخورد با او

لولا أن تفتنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 95 - 5

5- بی ادبی و جسارت بستگان یعقوب به ساحت والای آن حضرت

إنك لفي ضللك القديم

19- اهانت قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 37 - 1

1 - جسارت قوم لوط تا سرحد تلاش، برای در اختیار گرفتن و آلوده ساختن میهمانان پیامبر خویش

و لقد رودوه عن ضيفه

ص: 494

20- توبه اهانت کنندگان به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 24

24 - توبه مرتد و اهانت کننده به ارزش های الهی ، مایه رفع عذاب الهی از اوست .

فإن يتوبوا یک خيراً لهم وإن يتولوا يعذبهم الله

21- جرم اهانت به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 65 - 6

6 - بازیچه قرار دادن ارزش های دینی ، حرام است .

ليقولن إنما كنا نخوض ونلعب قل أبالله و آيته و رسوله كنتم تستهزون

22- حرمت اهانت به والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 23 - 14

14- هرگونه پرخاش و اهانت به پدر و مادر ، حتی در حد گفتن « أُفّ » ، ممنوع است .

فلا تقل لهما أُفّ

23- سرزنش اهانت به مهمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 68 - 6

6- تعرّض و اهانت به مهمان دیگران ، عملی ناپسند و ممنوع است .

قال إن هؤلاء ضيفي فلا تفضحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- تعرّض و اهانت به مهمان دیگران ، عملی ناپسند و به دور از تقوایبشگی

قال إن هؤلاء ضیفی . . . و اتقوا الله و لاتخزون

ص: 495

24- کیفر اخروی اهانت به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 11

11 - خداوند ، به علت در پیش بودن عذاب اخروی ، منافقان را به خاطر اهانت هایشان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) عذاب نمی کرد .

و يقولون فی أنفسهم لولا یعدّبنّا . . . حسبهم جهنّم

25- کیفر اهانت به اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 12 - 9

7 - اعدام ، کیفر طعن و توهین به اسلام

و طعنوا فی دینکم فقتلوا

9 - مسلمانان صدر اسلام ، موظف بودند در صورت مشاهده طعن و توهین به دین الهی از سوی معاهدان مشرک ، با ایشان به پیکار برخیزند .

و إن نکثوا آیمنهم . . . و طعنوا فی دینکم فقتلوا أئمه الکفر

26- کیفر اهانت به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 10

10 - منافقان ، نازل نشدن عذاب الهی به خاطر اهانت های آنان به رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) را دلیل عدم رسالت آن حضرت می پنداشتند .

و يقولون فی أنفسهم لولا یعدّبنّا اللّٰه بما نقول

27- مجازات اهانت به اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 12 - 7

7 - اعدام ، كيفر طعن و توهين به اسلام

و طعنوا في دينكم فقتلوا

ص: 496

1- اهداف آفرينش

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 191 -

13،14،15،16،19،20،21،22،24،27،29،33

13 - برهان « ائی » (از معلول به علت پی بردن) از روش های قرآن برای استدلال بر هدفداری جهان آفرینش

الَّذِينَ... وَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا

14 - آنان که با اندیشیدن در خلقت آسمان ها و زمین به هدفداری جهان پی نبرند ، نه خردمندان و نه شناخت صحیحی از آفرینش دارند .

لَايَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ. الَّذِينَ... وَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ

15 - پی بردن و اقرار خردمندان به هدفداری آفرینش ، پس از اندیشه در آن

لأولى الألباب... يتفكرون في خلق السموات والأرض ربنا ما خلقنا هذا باطلاً

ظاهراً «ربنا ما خلقنا...» بيان نتیجه تفکر آنان می باشد.

16 - بیهوده نپنداشتن آفرینش ، نشانه خردمندی

لَايَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ. الَّذِينَ... رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ

19 - جهان بینی توحیدی و هدفداری جهان بدون اتکای بر وحی - با عقل و منطق - قابل درک است .

وَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا

زیرا صاحبان خرد ناب پس از اندیشه در جهان، بدون تکیه بر وحی، به توحید ربوبی و هدفداری جهان رسیده اند.

20 - جهان آفرینش ، مجموعه ای هدفدار و منظم

يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا

«باطل» به چیزی گفته می شود که هدفی را تعقیب نکند و یا دارای غرض و هدفی معقول نباشد. بنابراین باطل نبودن هستی یعنی دارا بودن هدف معقول و منطقی و لازمه هدفداری، نظم است.

21 - ناسازگاری ربوبیت خدا با آفرینش بی هدف و باطل

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا

ص: 497

22 - خضوع و کرنش خردمندان برای خداوند ، در پی تقکّر در آفرینش و پی بردن به هدفداری آن

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ

اعتراف خردمندان به مالکیت خداوند نسبت به آنان با کلمه «رَبَّنَا» که به معنای مالک و مدبّر آمده، دلالت بر خشوع و خضوع ایشان در برابر خداوند دارد.

24 - خداوند از اینکه آفرینشی باطل و بیهوده داشته باشد ، پاک و منزّه است .

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ

27 - منزّه بودن خداوند از هر نقص و عیب ، دلیل راه نداشتن بیهودگی در آفرینش او

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ

29 - اعتقاد به قیامت و کیفر و پاداش در آن ، پیامد اعتقاد به باطل نبودن و هدفدار بودن آفرینش

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

کلمه «فا» در «فقنا . . .» ، بیانگر این معناست که خردمندان با نفی بطلان در آفرینش و اعتقاد به هدفداری جهان به این نتیجه رسیده اند که باید قیامت و روز جزا و پاداشی باشد.

33 - اعتقاد به هدفداری آفرینش ، دلیل نگرانی خردمندان از سرنوشت خود در قیامت است .

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 37 - 3

3 - دنیا و صحنه آمد و شد نسل ها و آفرینش آنها ، فاقد کمترین هدف و فرجام در بینش اشراف و مرفهان کفرپیشه

نموت و نحیا

مقصود از «نموت و نحیا» (می میریم و زنده می شویم) این است که نسلی می میرد و نسلی پدید می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 56 - 8

8 - کافران و روی گردانان از عبادت خداوند ، دور ماندگان از هدف آفرینش و عنایت حق *

و ما خلقت . . . إلا ليعبدون

از این که هدف الهی از آفرینش انسان، پرستشگری حق دانسته شده، استفاده می شود که کافران از هدف عالی خلقت - که مورد نظر حق بوده - دور مانده اند.

2- اهداف ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 7

7- امنیت و فراوانی نعمت در شهر مکه ، اموری کارساز در تحقّق اهداف ابراهیم (ع)

إني جاعلك للناس إماماً . . . إذ قال إبراهيم رب اجعل هذا بلداً آمناً وارزق أهله

ص: 498

مطرح شدن امامت ابراهیم(ع) و مسؤولیت او برای تطهیر کعبه و آماده سازی آن برای پرستش خدا، و سپس نقل دعای آن حضرت (درخواست امنیت شهر مکه و رونق اقتصادی آن)، بیانگر برداشت فوق است.

3- اهداف ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 213 - 18

18 - اتحاد و تشکّل جوامع بشری ، از اهداف پیامبران و ادیان الهی

فبعث الله... و انزل... ليحكم بين الناس فيما اختلفوا فيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 111 - 12

12 - تسلیم در برابر فرمان های خداوند ، یکی از اهداف ادیان الهی

و اشهد باننا مسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 3 - 8

8- رساندن انسان ها به معیشتی نیکو در دنیا ، از هدف های قرآن و ادیان الهی است .

ألا تعبدوا إلا الله... و أن استغفروا ربكم ثم توبوا إليه يمتعكم متعًا حسنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 52 - 14،15

14- به وجود آوردن جامعه های نیرومند و توانا ، از هدف های پیامبران و ادیان الهی است .

و يزدكم قوه إلى قوتكم

15- آبادانی و برخوردار شدن جامعه های بشری از نعمت ها و موهبت های دنیوی ، از اهداف پیامبران و ادیان الهی است .

يرسل السماء عليكم مدرارًا و يزدكم قوه إلى قوتكم

4- اهداف اديان آسماني

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 182 - 4

4- قسط اقتصادي و عدالت اجتماعي ، از اهداف اصيل و ديرين اديان آسماني

أوفوا الكيل ولا تكونوا من المخرسين . وزنوا بالقسطاس المستقيم

ص: 499

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 13

13 - دل نبستن به دنیا، آخرت خواهی، ترک رفتار زشت و نیک کرداری، بخشی از اهداف ادیان الهی

إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ... مِنْ عَمَلٍ سَيِّئَةٍ... وَمَنْ عَمِلْ صَالِحًا... يَرْزُقُونَ ف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 10 - 4

4 - رفع اختلافات و نزاع های بشر، از اهداف شریعت های الهی است.

و ما اختلفتم فيه من شيء فحكمه إلی الله

چنانچه «حکم» در آیه شریفه به معنای شریعت باشد، از این که رفع اختلافات منوط به حکم الهی شده است، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 89 - 8

8 - همگرایی دینی و اعتقادی، نخستین هدف ادیان آسمانی و همزیستی اجتماعی، کمترین انتظار دین از بشر

فاصفح عنهم و قل سلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 19 - 3

3 - ادیان آسمانی و پیامبران الهی، از نظر اهداف و جهت گیری های اعتقادی و رفتاری، مشترک و همسو هستند.

و الذین ءامنوا بالله ورسله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 14

14 - ادیان آسمانی و پیامبران الهی، از نظر اهداف و جهت گیری های اعتقادی و رفتاری، مشترک و همسو هستند.

أعدت للذين آمنوا بالله ورسوله

5- أهداف الياس (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - صفات - 37 - 125 - 8

8 - دعوت به توحيد و مبارزه با شرك و بت پرستی ، از اهداف مهم و اصولی الياس پیامبر

أتدعون بعلاً و تذرون أحسن الخلقين

ص: 500

6- اهداف انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 7

7 - تلاوت آیات خدا، تعلیم کتاب آسمانی، آموزش حکمت و پاکسازی مردم از آلودگی‌ها، از وظایف پیامبران و از اهداف بعثت ایشان است.

یتلوا علیهم آیتک و یعلمهم الکتب و الحکمہ و یرزقهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 213 - 7، 13، 18، 19، 22، 28، 42

7 - بعثت پیامبران از سوی خداوند، به دنبال بروز اختلاف در جامعه نخستین

کان الناس امه واحده فبعث اللّٰه النبیّین .. لیحکم .. فیما اختلفوا فیه

جمله «لیحکم ..» بیان می‌کند که انبیا به هنگام بروز اختلاف در جوامع ابتدایی مبعوث شدند؛ نه قبل از آن. بنابراین جمله «فاختلفوا» پس از «کان الناس ..» مقدر است.

13 - حکومت، داوری و حل اختلافات مردم، از اهداف بعثت پیامبران و نزول کتاب‌های آسمانی

و أنزل معهم الکتاب بالحق لیحکم بین الناس

18 - اتحاد و تشکّل جوامع بشری، از اهداف پیامبران و ادیان الهی

فبعث اللّٰه .. و أنزل .. لیحکم بین الناس فیما اختلفوا فیه

19 - کلیه انبیا، مُرَوِّج حق و دارای برنامه و هدفی واحد

فبعث اللّٰه النبیّین مبشّرين و منذرین و أنزل معهم الکتاب بالحق

22 - پیامبران، مبلغان و مجریان قوانین الهی

فبعث اللّٰه النبیّین مبشّرين .. لیحکم بین الناس

با توجه به اینکه فاعل «لیحکم»، خداوند باشد که در حقیقت حکومت از آن‌او، و پیامبران تنها مجری قوانین هستند.

28 - سرکشی و ظلم (بَغی) عالمان دین ، مانع تحقق اهداف انبیا (اتحاد مردم بر اساس دین حق)

و ما اختلف فيه الا الذين اوتوه من بعد ما جاءتهم البينات بغياً بينهم

42 - هدف از بعثت انبیا و ارسال کتاب های آسمانی ، راهنمایی انسان ها به صراط مستقیم است .

فبعث الله... و الله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 5

5 - پیامبر بنی اسرائیل در عصر طالوت پناهگاه مردم برای رویارویی با دشمنان

اذ قالوا لنبي لهم ابعث

ص: 501

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 252 - 8

8 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، رسالت دارِ ابلاغِ تاریخِ عبرت آموز گذشتگان

تلک ایات الله .. و انک لمن المرسلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 4

4 - شدت علاقه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به هدایت مردم و تلاش وی در این جهت

لیس علیک هدیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 13

13 - نفی نظام اقتصاد ربوی و ایجاد و بسط نظام اقتصاد عادلانه ، از جمله اهداف والای انبیا

فان لم تفعلوا فاذنوا بحرب من الله ورسوله .. لا تظلمون و لا تظلمون

اعلام جنگ از سوی خدا و رسول به هدف «لا تظلمون و لا تظلمون» صورت می گیرد؛ بنابراین عدالت اقتصادی در جامعه از اهداف خدا و رسول اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 4 - 3

3 - نقش تعیین کننده کتب آسمانی ، در تحقق رسالت و اهداف انبیا

نزل علیک الكتاب ... و انزل التوریه و الانجیل . من قبل هدی للناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 23 - 9

9 - پیامبران و عدالتخواهانی که به دست کافران کشته شدند ، خواهان حاکمیت کتب آسمانی بودند . *

يُدْعُونَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ

بنابراینکه فاعل محذوف «یدعون»، همان کشته شدگان مذکور در آیه قبل باشند؛ یعنی: يدعوهم المقتولون الى كتاب الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 34 - 3

3- پیامبران الهی، یاوران یکدیگر در رسیدن به هدف واحد *

ذریه بعضها من بعض

مرحوم طبرسی، جمله «بعضها من بعض»، را به یاری کردن به یکدیگر، معنا کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 502

2 - آل عمران - 3 - 79 - 15، 12

12 - رسالت انبیا ، تربیت انسانهایی خدایی

و لکن کونوا ربّانین

15 - پرورش دانشمندان ربانی بر اساس تعالیم کتب آسمانی ، از اهداف انبیا

کونوا ربّانین بما کنتم تعلّمون الکتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 80 - 2

2 - اعتقاد به ربوبیت انبیا و فرشتگان ، ناسازگار با هدف پیامبران

ولا یامرکم ان تتخذوا المملکة و التّبیّن ارباباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 101 - 8

8 - هدف و انگیزه از تلاوت آیات الهی (انزال قرآن) و ارسال پیامبران ، هدایت انسان ها به صراط مستقیم است .

و انتم تتلی علیکم آیات اللّٰه و فیکم رسوله و من یتصم باللّٰه فقد هُدی الی صراط مس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 103 - 9

9 - تألیف قلوب ، اتحاد میان مردمان و برداشتن دشمنی از میانشان ، از جمله اهداف انبیا

و اذکروا نعمت اللّٰه علیکم اذ کنتم اعداءً فالّف بین قلوبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 147 - 12

12 - خودسازی و پاک شدن از گناهان و پیروزی بر دشمنان دین ، از اهداف انبیا و همگامان با ایشان

ربّنا اغفر لنا ذنوبنا . . . و انصرنا علی القوم الکافرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 174 - 6

6 - تربیت تمامی انسان ها ، هدف از بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يَأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بِرَهْنٍ مِنْ رَبِّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 16 - 17، 6

6 - رسیدن به راه های سلامت و امنیت ، از اهداف رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا .. يَهْدِي بِهَ اللّٰهُ مِنْ اَتْبَعِ رِضْوَانَهُ سَبِيْلَ السَّلَامِ

ص: 503

17 - هدف نهایی انبیا ، هدایت انسان ها به صراط مستقیم

یهدیهم إلی صراط مستقیم

از اینکه به هنگام شمارش اهداف رسالت، هدایت به صراط مستقیم در آخر آمده است، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 32 - 24

24 - ایجاد صلح و امنیت و جلوگیری از فساد و ریختن خون بی گناهان ، از اهداف رسالت انبیا

من قتل نفساً بغير نفس او فساد فی الارض . . . و لقد جاءتهم رسلنا بالبینت

اشاره به رسالت انبیا با دلایل روشن پس از بیان عقوبت قتل و پاداش حفظ حیات انسانها، بیانگر جایگاه این تعالیم در رسالت انبیای الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 42 - 9

9 - توجه دادن مردم به خدا و گرایش دادن آنان به تضرع و خضوع به درگاه او، از اهداف رسالت انبیاست.

و لقد أرسلنا إلی أمم . . . لعلهم یتضرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 35 - 3

3 - گرایش انسانها به تقوا و درستی کردار، از اهداف رسالت انبیا در ابلاغ پیامهای خداوند

یقصون علیکم ءایتی فمن اتقی و أصلح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 74 - 18

18 - مبارزه با فساد و فسادانگیزی ، از اهداف مهم انبیا

و لاتعتوا فی الأرض مفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 52 - 14، 15

14- به وجود آوردن جامعه های نیرومند و توانا ، از هدف های پیامبران وادیان الهی است .

و یزدکم قوه إلی قوتکم

15- آبادانی و برخوردار شدن جامعه های بشری از نعمت ها و موهبت های دنیوی ، از اهداف پیامبران وادیان الهی است .

یرسل السماء علیکم مدرارًا و یزدکم قوه إلی قوتکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 85 - 9

ص: 504

9- مبارزه با فساد و فسادانگیزی ، از هدف های مهم انبیاست .

ولا تعثوا فی الأرض مفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 47 - 18، 10

10 - نجات مظلومان از یوغ ستم و بردگی و رهایی آنان از سلطه نظام های غیر توحیدی ، مطلوب خداوند و همسو با اهداف رسولان الهی است .

اذهبا .. فأرسل معنا بنی اسرائیل

18 - ایجاد صلح و امنیت از اهداف پیامبران الهی است .

والسلم علی من اتبع الهدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 73 - 2

2 - هدف پیامبران ، نمایاندن راه درست زندگی برای بشر است ، نه تحصیل منافع مادی برای خود .

أم تستلهم خرَجًا .. و إنَّک لتدعوهم إلی صرط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 15 - 11

11 - تلاش برای سوق دادن انسان ها به بهشت و نجات آنان از ابتلای به آتش جهنم ، از هدف های پیامبران الهی

قل أذلک خیر أم جَنَّة الخلد التي وعد المتَّقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 8

8 - مردان الهی (همچون پیامبران) در اندیشه آزادی ملت های مظلوم اند ، نه در فکر رفاه خویش .

و تلك نعمه تمنَّها علی أن عبَدت بنی اسرائیل

از آیه یاد شده به دست می آید که آنچه فکر موسی (ع) را شدیداً به خود مشغول می داشت، گرفتاری بنی اسرائیل بود و این نگرانی آسایش زندگی وی را در دستگاه فرعون به کلی تحت الشعاع قرار داده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 152 - 7

7 - اصلاح جوامع بشری و از میان بردن فساد، از اهداف مهم پیامبران است .

و أطيعون . ولا تطيعوا أمر المسرفين . الذين يفسدون في الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - يس - 36 - 6 - 8

ص: 505

8 - غفلت زدایی از مردم غافل و بیدار کردن آنان ، از اهداف رسالت و فلسفه بعثت رسولان الهی

لتنذر قومًا ما أنذرءاباؤهم فهم غفلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 19 - 3

3- ادیان آسمانی و پیامبران الهی ، از نظر اهداف و جهت گیری های اعتقادی و رفتاری ، مشترک و همسو هستند .

و الذین ءامنوا باللّٰه ورسله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 14

14 - ادیان آسمانی و پیامبران الهی ، از نظر اهداف و جهت گیری های اعتقادی و رفتاری ، مشترک و همسو هستند .

أعدت للذین ءامنوا باللّٰه ورسله

7- اهداف انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 16 - 14

14 - انجیل عیسی (ع) ، مکمل تورات موسی (ع) بوده و این دو کتاب از نظر اهداف و اصول تعالیم ، یکسان و در یک راستا قرار داشتند .

و لایکونوا کالذین أوتوا الکتب من قبل

مراد از «الکتاب» تورات و انجیل است. بنابراین کاربرد تعبیر «الکتاب» - به صورت مفرد - به جای «الکتابین»، می تواند ناظر به مطلب بالا باشد.

8- اهداف اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 3

3 - دستیازی به بهترین پاداش های خداوند ، هدف مردمانی که هیچ اشتغالی آنان را از تسبیح و ذکر دایم خدا ، بر پایی نماز و پرداخت

زکات بازمی دارد .

یسّیح . . . رجال لاتلهیهم تجره و لایبع عن ذکر اللّٰه و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

برداشت فوق، بر این اساس است که لام «لیجزی» برای غایت باشد؛ یعنی، مردان الهی برای دستیابی به بهترین پاداش خداوند، همواره به یاد او هستند. و از نافرمانی او در هراس می باشند.

ص: 506

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 8

8 - مردان الهی (همچون پیامبران) در اندیشه آزادی ملت های مظلوم اند ، نه در فکر رفاه خویش .

و تلك نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی إسرئیل

از آیه یاد شده به دست می آید که آنچه فکر موسی(ع) را شدیداً به خود مشغول می داشت، گرفتاری بنی اسرائیل بود و این نگرانی آسایش زندگی وی را در دستگاه فرعون به کلی تحت الشعاع قرار داده بود.

9- اهداف بنای مسجد قبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 6

6 - بانیان مسجد قبا، دارای تقوای الهی و در پی جلب رضایت خدا بودند .

لمسجد أسّس علی التقوی . . أفمن أسّس بنینه علی تقوی

مفسران برآنند که شأن نزول این بخش از آیات، مسجد قبا و مسجد ضرار است. بر این اساس می توان گفت که: ضمیر «بنیانه» به مسجد قبا (لمسجد أسّس علی التقوی) بازمی گردد و آیه شریفه، در مقام تمجید بانیان مسجد قبا و تقبیح بنیان گذاران مسجد ضرار است.

10- اهداف تبلیغ محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 90 - 14

14 - هدف پیامبر(صلی الله علیه و آله) از ابلاغ پیامهای الهی تذکر دادن به جهانیان است.

إن هو إلا ذکری للعلمین

مرجع ضمیر «هو»، به قرینه جمله «قل لا أسئلكم علیه أجرا»، ابلاغ رسالت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 25 - 7

7 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) در صدد تحمیل عقیده خود به دیگران نبود ؛ بلکه در صدد القای آن از راه تصحیح اندیشه بود .

قل من يرزقكم .. قل الله

ص: 507

11- اهداف تبليغ مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 41 - 5

5- نجات و رستگاری مردم، هدف و محور تمامی تلاش های ارشادی، سیاسی و اجتماعی مؤمن آل فرعون

وقال رجل مؤمن من آل فرعون یکتُم إیمنه . . . و یقوم مالی أَدعوکم إلی النجوه

12- اهداف تبليغی شیاطین

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 113 - 10

10 - هماهنگ شدن منکران آخرت با کردار شیاطین، از اهداف تبلیغات فریبنده شیاطین است.

و لیقترفوا ما هم مقترفون

13- اهداف تورات

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حدید - 57 - 16 - 14

14 - انجیل عیسی (ع)، مکمل تورات موسی (ع) بوده و این دو کتاب از نظر اهداف و اصول تعالیم، یکسان و در یک راستا قرار داشتند.

و لایکونوا کالذین أُوتوا الکتب من قبل

مراد از «الکتاب» تورات و انجیل است. بنابراین کاربرد تعبیر «الکتاب» - به صورت مفرد - به جای «الکتابین»، می تواند ناظر به مطلب بالا باشد.

14- اهداف تهدیدهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - طه - 20 - 72 - 1

1 - بازگشت ساحران مؤمن به کفر (ارتداد) و پیروی از آیین فرعونیان، از هدف های تهدید فرعون در مورد آنان

لأَقْطَعَنَّ . . . قالوا لن نُؤثرك

پاسخ ساحران مؤمن به فرعون (لن نُؤثرك)، حکایت از آن دارد که تهدیدات فرعون، برای بازگرداندن ساحران از راه ایمان بوده است.

ص: 508

15- اهداف جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 104 - 13

13 - نقش مؤثر حضور دسته جمعی ، در پیشبرد اهداف

و لتكن منكم امة يدعون الى الخير . . . و اولئك هم المفلحون

«اولئك هم المفلحون»، یعنی: هم المفلحون فیما قصدوا، که قصد آنها، همان دعوت به خیر است. گفتنی است که حضور دسته جمعی، از واژه «امّه» استفاده شده است.

16- اهداف حرکت موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اخلاص - 112 - 2 - 10

10 - خداوند ، هدف حرکت همه موجودات

اللّٰه الصمد

«صَمَدٌ»، با فعل «صَمَدَ الیه» (او را قصد کرد)، هم خانواده و «فَعَلَ» به معنای «مفعول» است؛ یعنی، مَصْمُودٌ الیه و خداوند «صمد» است؛ یعنی، مقصود و مقصد نهائی موجودات است. حذف متعلقات «صمد» نشانه عموم است و مقصود بودن خداوند را به تمام موجودات و مقاصد آنها تعمیم می دهد.

17- اهداف خلقت انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 8 - 6

6 - رسیدن انسان به هدف آفرینش خود ، در گرو معاد او است .

عن النبأ العظیم . . . و خلقنکم

18- اهداف دشمنان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - قرار داده شدن شیاطین در برابر انبیا دارای فلسفه و جهت و به منظور تأمین اهدافی معین است.

و كذلك جعلنا . . . و لتصغی إليه أفئدة الذین

ص: 509

جمله «لتصغى إليه» عطف به مقدر است؛ لذا معنی چنین می شود: «جعلنا .. لغايات و لتصغى إليه».

19- اهداف دعوت نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 7 - 3

3 - جلب غفران و آمرزش خداوند برای مردم ، از اهداف دعوت حضرت نوح (ع)

و إتی کلما دعوتهم لتغفر لهم

20- اهداف دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 4

4 - ضرورت پرداختن به اهداف اصلی دین و اجتناب از بحث ها و گفتگو های انحرافی و بازدارنده ، از هدف های اساسی شریعت

لیس البر أن تولوا .. و لكن البر من ءامن

نقی نیکی از روی آوردن به مشرق یا مغرب یا هر قبله ای دیگر - با اینکه خود از فرامین الهی است - به این جهت است که: مخاطبان، هدف اصلی، یعنی ایمان و .. را به فراموشی سپرده و به مسائل فرعی پرداخته و بر سر آن به مشاجره و گفتگو پرداخته بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 31 - 12

12 - نقش رهبران الهی در جلب محبت خداوند به انسان *

فاتبعونی یحببکم الله

پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عنوان مرشد راه محبت الهی، معرفی شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 110 - 13

13 - اصلاح جوامع بشری ، فلسفه ای برای ظهور ادیان

کنتم خیر اُمّه أخرجت للناس تأمرون بالمعروف و تنهون عن المنکر

حرف «لام» در «لنّاس»، بیانگر رعایت و فلسفه ظهور دین است و جمله «خیر امه . . .»، دلالت دارد که همه ادیان عهده دار رسالت اصلاح بشر بوده اند که از میان آنها، امت اسلامی بهترین امت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 510

9 - نحل - 16 - 30 - 7

7- دین ، در پی سعادت دنیوی مردم

للذین أحسنوا فی هذه الدنیا حسنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 7 - 4

4 - هدایت انسان ها به راه خداوند ، اساس دعوت دین و محور تلاش پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

21- اهداف رسالت انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 63 - 10

10 - گرایش مردم به تقوای پیشگی در پرتو رسالت انبیا ، از اهداف نزول دین و و معارف الهی است .

أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَىٰ رِجْلِ مَنْكُم لِيَنْذَرَكُمْ وَلِيَتَّقُوا

«لتتقوا» عطف بر «لینذركم» است و در نتیجه نیل مردم به تقوا از اهداف آمدن ذکر و معارف دین می باشد. و چون بیان این هدف در پی «لینذركم» ذکر شده است، می توان گفت نیل انسانها به تقوای پیشگی در پرتو امداد و اندرز پیامبران امکان پذیر است.

22- اهداف رسالت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 70 - 2

2 - انذار و اخطار به انسان ها ، از اهداف رسالت پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

و ما علمنه الشعر و ما ینبغی له . . . لینذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 2

2- رفع اختلافات دینی و زدودن شک و تردید درباره حقایق آن ، از اهداف رسالت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

و ما تفرّقوا .. لفی شک منه مریب . فلذلک فادع

«ذلک» می تواند اشاره به شک و تردیدهایی باشد که از تفرقه افکنی های پیشینیان اهل کتاب، دامنگیر آنان شده بود (وإنّ الذین أورثوا الكتاب لفی شک منه مریب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 511

5 - سخت گیری بر کافران ، مقتضای ربوبیت خداوند و در جهت پیشبرد اهداف رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

رَبِّكَ

23- اهداف رسالت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 103 - 5,6

5 - موسی (ع) پیامبری از جانب خداوند برای ارشاد و هدایت فرعون زمان خویش و بزرگان دربار وی

إلی فرعون و ملایه

کلمه «فرعون» عنوان و لقب پادشاهان و حاکمان بزرگ مصر در عصرهای گذشته بوده است.

6 - ارشاد اهرم های اصلی نظام فرعونی (فرعون و کارگزاران ارشد وی) نخستین و مهمترین رسالت موسی (ع)

إلی فرعون و ملایه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 32 - 9

9 - مبارزه با فسق و تجاوز ، هدف اساسی موسی (ع) در رویارویی با فرعون و دارودسته وی

إلی فرعون و ملایه إثم كانوا قومًا فسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 19 - 2

2 - دعوت فرعون به خشیت از خداوند ، از اهداف رسالت موسی (ع)

فتخشی

- دعوت فرعون به خشیت از خداوند، از اهداف رسالت موسی (ع)

24- اهداف رسالت هود (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 69 - 8

8 - بیم دادن از عذاب الهی ، از اهداف مهم رسالت هود

أن جاءكم ذكر من ربكم على رجل منكم لينذركم

ص: 512

25- اهداف ساقی پادشاه مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 46 - 6,7

6- رساندن تعبیر خواب پادشاه به مردم ، از انگیزه های مراجعه ساقی به یوسف (ع) جهت تعبیر خواب

أفتنا فی سبع بقرت . . . لعلی أرجع إلی الناس

7- شناساندن ارزش و مقام یوسف (ع) به مردم ، از انگیزه های ساقی برای مراجعه به یوسف (ع) جهت تعبیر خواب

لعلی أرجع إلی الناس

26- اهداف سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 31 - 4

4- سلیمان (ع) ، درصدد از میان بردن حاکمیت کفر و شرک از سرزمین سبا

بسم الله الرحمن الرحيم . ألا تعلوا علی و أتونی مسلمین

تسلیم سلیمان شدن، در حقیقت دست برداشتن از شرک و پذیرش منطق توحیدی او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 36 - 7

7- هدف سلیمان (ع) از نوشتن نامه به دربار سبا ، ایفای رسالت الهی و معنوی خود بود ، نه رسیدن به مال و حکومت بزرگ تر .

قال أتمدونن بمال فما ءاتین الله خیر ممّا ءاتیکم

27- اهداف شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 118 - 9

9- شیطان در هر بنده ای از بندگان خدا ، به دنبال سهم و نصیبی برای خویش است .

وقال لاتخذن من عبادك نصيباً مفروضاً

جمله «لاتخذن» را می توان به دو گونه معنا کرد، یکی برخی از بندگان را به اطاعت خواهم گرفت و دیگر اینکه از هر بنده ای، نصیبی را سهم خویش خواهم ساخت تا بطور کامل مطیع خداوند نباشد. برداشت فوق ناظر به معنای دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 119 - 6,21

6 - گمراه ساختن ، اسیر آرزو ها نمودن و تحت فرمان گرفتن ، هدف شیطان از گزینش گروهی از مردم

ص: 513

وقال لاتخذن من عبادك نصيباً مفروضاً. ولاضلنهم ولامنينهم ولامرنهم

21- انحراف در تفکر و ایجاد آرزوهای باطل و سپس تحت فرمان گرفتن، راه و روش شیطان برای اغوای مردم و سرپرستی آنان

ولاضلنهم ولامنينهم... ولامرنهم فليغيرن خلق الله و من يتخذ الشيطان ولياً

28- اهداف صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 152 - 6

6- اصلاح جامعه و از میان بردن فساد، از اهداف صالح (ع)

وأطيعون . ولا تطيعوا أمر المسرفين . الذين يفسدون في الأرض ولا يصلحون

29- اهداف صلح با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 61 - 3

3 - مسلمانان نباید در پذیرش صلح مطرح شده از سوی کافران هدفی جز دستیابی به زندگی مسالمت آمیز با کافران داشته باشند . *

وإن جنحوا للسلم فاجنح لها

برداشت فوق با توجه به توضیح برداشت قبل به دست می آید. مقصود این است که مسلمانان نباید صلح را به خاطر تجدید قوا و مانند آن بپذیرند.

30- اهداف علمای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 23

23 - تثبیت حکم تحریف شده به دست عالمان یهود، هدف آنان از ارجاع داوری به رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

ان اوتیتم هذا فخذوه وإن لم تؤتوه فاحذروا

ارجاع داوری به رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و نپذیرفتن قضاوت آن حضرت در صورت مخالفت حکم وی با اظهارات عالمان یهود، می رساند که هدف آنان از این ارجاع تنها تلاش برای یافتن امضای حکم تحریف شده بوده است.

31- اهداف عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 114 - 10

10 - بهره مندی از رزق و روزی خداوند، از اهداف حضرت مسیح (ع)، در تقاضای مائده آسمانی

و ارزقنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 63 - 6

6 - رفع اختلافات دینی، از اهداف عمده رسالت عیسی (ع)

لأبئین لكم بعض الذی تختلفون فیه

32- اهداف قایل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 30 - 21

21 - قایل، - به تحریک ابلیس - برای آنکه نسلی از هاییل نماند تا بخاطر قبولی قربانی پدرشان برنسل قایل افتخار کنند، برادرش را کشت.

فطوعت له نفسه قتل اخیه فقتله

از امام باقر(ع) روایت شده که پس از قرائت آیه فوق فرمود: ... ثم ان ابلیس ... فقال له: یا قایل قد تقبل قربان هاییل و لم یتقبل قربانک و انک ان ترکته یکون له عقب یفتخرون علی عقبک و یقولون نحن ابناء الذی تقبل قربانه فاقتله کیلا یکون له عقب یفتخرون علی عقبک فقتله ...

کافی، ج 8، ص 113، ح 92؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 458.

33- اهداف قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 15

15 - تربیت انسان های مؤمن به غیب ، پایبند به نماز و انفاق گر ، از اهداف قرآن

ذَٰلِكَ الْكِتَابُ .. هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ. الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ ... و مما رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 19

ص: 515

19 - هدف قرآن انسان سازی است نه مجرد تبیین مفاهیم نیکو و بیان رفتار های ناپسند

و لکن البر من ءامن

توضیح برداشت پیشین، بیانگر استفاده برداشت فوق از جمله «و لکن البر من ءامن» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 16 - 3

3 - قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دارای حقیقتی واحد و هدفی یکسان (هدایت بشر)

یهدی به الله من اتبع رضونه سبل السلم

ارجاع ضمیر مفرد «به» به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بیانگر این معناست که آنها دارای یک حقیقت هستند و در هدایتگری یک چیز به شمار می آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 3 - 8

8- رساندن انسان ها به معیشتی نیکو در دنیا ، از هدف های قرآن و ادیان الهی است .

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ . . . و أن استغفروا ربکم ثم توبوا إلیه یمتعکم متعًا حسنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 2 - 18

18- اعتقاد و باور جزمی انسان ها به معاد و لقای خداوند ، از هدف های قرآن در بیان نشانه های قدرت و تدبیر خدا و سلطه او بر هستی است .

یفصلّ الأیت لعلکم بلقاء ربکم توقنون

برداشت فوق ، ناظر به این معناست که مراد از «الآیات» آیات قرآنی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 4 - 4

4- تصحیح عقیده انسان در باره خداوند ، از هدف های مهم قرآن است .

أنزل على عبده الكتب . . . و ينذر الذين قالوا اتخذ الله ولداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 97 - 6

6- بشارت به پرهیزگاران و انذار دشمنان متعصب و سرسخت دین ، از اهداف قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لتبشّر به المتّقين و تنذر به قومًا لُدًّا

«لُدّ» جمع «لُدّ» است و «قومًا لُدًّا»؛ یعنی، مردمی در اوج سرسختی و لجاجت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 516

8 - مبارزه و جهاد فرهنگی با کفر و شرک ، هدف کلی قرآن و محور اصلی دعوت پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله)

و جهدهم به جهادًا کبیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 51 - 5

5 - تنبه و بیداری مردمان ، از هدف های تعالیم قرآن

و لقد وصلنا لهم القول لعلهم يتذکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 17 - 4

4 - قرار گرفتن میزان و ترازوی تفکر و سنجش در اختیار انسان ها ، از جمله اهداف و فلسفه های مهم نزول قرآن

الله الذی أنزل .. . المیزان

کتابی که به حق نازل شده است، می تواند آثار و نتایج متعددی داشته باشد و این که تنها عنوان «المیزان» تخصیص به ذکر یافته، دلیل اهمیت این ویژگی قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 12 - 15

15- هدف اساسی قرآن ، دور داشتن انسان ها از ظلم و تباهی و ترغیب آنان به نیکی و احسان

لینذر الذین ظلموا و بشری للمحسنین

«لام» در «لینذر» غایت و هدف را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 32 - 2

2 - بیدارگری و غفلت زدایی ، رسالت اصلی قرآن

و لقد یسرنا القرآن للذکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 40 - 2

2- بیدارگری و غفلت زدایی ، رسالت اصلی قرآن

و لقد یسرنا القرآن للذکر

اهداف قصه اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 517

3- نقل سرگذشت اصحاب كهف ، دارای هدفی با ارزش و سودمند

نحن نقص عليك نبأهم بالحق

«حق» به چیزی گفته می شود که به جا و حکیمانه باشد (مجمع البیان). و به حق بیان کردن داستان اصحاب كهف - که مفاد «نقص» عليك نبأهم بالحق» است - اشاره به این معنا دارد که نقل آن داستان، مقصدی منطقی را تعقیب و غرض صحیح و ارزشمندی را دنبال می کند.

34- اهداف قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 82 - 7

7- امنیت ، هدف و مقصود تعیین کننده در کیفیت و نوع خانه سازی مردم حجر (قوم ثمود) بود .

و كانوا ينحتون من الجبال بيوتاً آمين

35- اهداف کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 107 - 7

7 - آسیب رساندن به جامعه اسلامی ، در رأس آرمان ها و اهداف منافقان و کافران

اتخذوا مسجداً ضراراً وكفراً

برداشت فوق با توجه به این است که در رأس همه اهداف «ضراراً» مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 3 - 5

5- خوردن ، لذت بردن و برخوردار شدن از متاع ها و لذت های دنیوی و غوطهور شدن در آرزوهای واهی ، هدف و مقصد اعلاي کافران است .

ذرهم يأكلوا ويتمتعوا ويلههم الأمل

2 - کافران، تکذیب قرآن را ابزار رسیدن به اهدافی ساخته بودند که آن را اظهار نمی کردند.

بل الذین کفروا یکذبون . و الله أعلم بما یوعون

از مصادیق «مایوعون»، نیت ها و مقاصدی است که کافران، تکذیب قرآن را وسیله رسیدن به آن مقاصد کرده بودند.

36- اهداف كتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 213 - 13, 16, 33, 40, 42

13 - حکومت ، داوری و حل اختلافات مردم ، از اهداف بعثت پیامبران و نزول کتاب های آسمانی

و أنزل معهم الكتاب بالحق ليحكم بين الناس

16 - کتاب های آسمانی ، معیار شناخت حق از باطل و قضاوت صحیح

و انزل معهم الكتاب بالحق ليحكم بين الناس

33 - کتاب های آسمانی ، دلایل روشن الهی است .

و انزل معهم الكتاب .. من بعد ما جاءتهم البينات

ظاهراً مراد از «بينات» (دلایل روشن) همان کتابهای آسمانی است.

40 - کتاب های الهی ، ارائه دهنده راه حل صحیح اختلافات جوامع انسانی

و انزل معهم الكتاب بالحق ليحكم بين الناس فيما اختلفوا فيه

42 - هدف از بعثت انبیا و ارسال کتاب های آسمانی ، راهنمایی انسان ها به صراط مستقیم است .

فبعث الله .. و الله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 3 - 12

12 - نزول تورات و انجیل ، به صورت دفعی نه تدریجی و برای هدایت انسانها *

و انزل التوریه و الانجیل . من قبل هدی للناس

نزول دفعی ، از «انزل» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 4 - 2

2- هدایت انسان ها ، فلسفه اصلی نزول کتب آسمانی و ویژگی مهم آنها

نزل علیک الكتاب .. و انزل التوریه و الانجیل . من قبل هدی للناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 79 - 16

16 - کتب آسمانی ، برای یاد دادن و یاد گرفتن است .

بما کنتم تعلمون الكتاب و بما کنتم تدرسون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 519

8 - هدف و انگیزه از تلاوت آیات الهی (انزال قرآن) و ارسال پیامبران، هدایت انسان ها به صراط مستقیم است.

و انتم تتلى عليكم آيات الله و فيكم رسوله و من يعتصم بالله فقد هدى الى صراط مس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 169 - 4

4 - بنده خالص و برگزیده خدا شدن، روح ادیان الهی و ثمره اصلی کتاب های آسمانی

لو أن عندنا ذكراً من الأولين . لكننا عباد الله المخلصين

از این که مشرکان گفته اند: اگر کتاب آسمانی برای ما نازل می شد، ما هم بنده خالص و برگزیده خدا می بودیم؛ می توان استفاده کرد که این بندگی بر اثر تعالیم کتاب های آسمانی به وجود می آید.

37- اهداف گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 7 - 39

39 - گسترش کفر، هدف کج اندیشان از تمسک به آیات متشابه و دنبال کردن آن

فأما الذين في قلوبهم زيغ فيتبعون ما تشابه منه ابتغاء الفتنة

امام صادق(ع): المراد بالفتنة هاهنا الكفر.

مجمع البيان، ج 2، ص 700؛ نورالثقلین، ج 1، ص 313، ح 17.

38- اهداف مبارزه شیاطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 113 - 2

2 - قرار داده شدن شیاطین در برابر انبیا دارای فلسفه و جهت و به منظور تأمین اهدافی معین است.

و كذلك جعلنا .. و لتصغى إليه أفئده الذين

جمله «لتصغى إليه» عطف به مقدر است؛ لذا معنى چنین می شود: «جعلنا .. لغايات و لتصغى إليه».

39- اهداف متولیان غار اصحاب كهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 21 - 36

ص: 520

36- زنده نگه داشتن خاطره و سرگذشت اصحاب کهف، از اهداف بنا کنندگان مسجد در فضای غار بود.

لَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا

قید «علیهم» بیان گر این نکته است که بنای مسجد در آن مکان، برای یادبود اصحاب کهف پیشنهاد شده بود.

40- اهداف محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 149 - 5

5 - تعیین مسجد الحرام به عنوان قبله، پرتوی از ربوبیت خدا بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و در جهت پیشبرد اهداف وی بود.

وإنه للحق من ربك

اضافه «رب» (تریت کننده و مدبر) به ضمیر «ک» که خطاب به پیامبر است، می تواند اشاره به این معنا باشد که: تغییر قبله در جهت تدبیر امور پیامبر؛ یعنی، اهداف رسالت، است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 151 - 7,8,9

7 - تلاوت آیات الهی بر مردم و پاکسازی آنان از آلودگی ها (شرك و . . .) از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و از اهداف رسالت اوست .

یتلوا علیکم ءآیتنا و یزکیکم

8 - تعلیم حقایق و معارف قرآن و آموزش حکمت به مردم، از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و از هدف های رسالت اوست .

و یعلمکم الکتب و الحکمه

9 - آموزش علوم و حقایقی که بشر از دستیابی به آنها ناتوان است، از اهداف و برنامه های پیامبر (صلی الله علیه و آله) می باشد .

و یعلمکم ما لم تکنوا تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 16 - 3,6

3- قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دارای حقیقتی واحد و هدفی یکسان (هدایت بشر)

یهدی به الله من اتبع رضونه سبل السلم

ارجاع ضمیر مفرد «به» به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بیانگر این معناست که آنها دارای یک حقیقت هستند و در هدایتگری یک چیز به شمار می آیند.

6- رسیدن به راه های سلامت و امنیت، از اهداف رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قد جاءکم رسولنا .. یهدی به الله من اتبع رضونه سبل السلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 19 - 7

7- تبیین حقایق و معارف کتمان شده به دست یهود و نصارا، از اهداف رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ص: 521

بنابر اینکه مفعول حذف شده از «ببین»، به قرینه آیه پانزدهم، حقایقی باشد که علمای اهل کتاب آنها را مخفی می داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 108 - 12

12 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در دعوت مردم به پذیرش کتاب الهی، در پی جلب منفعت برای خود یا دفع ضرر از خویش نبود

فمن اهتدى فإنما يهتدى لنفسه و من ضل فإنما يضل عليها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 5 - 8

8 - حضرت موسی (ع)، دارای هدفی مشترک با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در نجات مردم از ظلمت ها و هدایت آنان به سوی

نور

كتب أنزلناه إليك لتخرج الناس من الظلمت . . . لقد أرسلنا موسى بأيتنا أن أخرج قو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 97 - 6

6 - بشارت به پرهیزگاران و انداز دشمنان متعصب و سرسخت دین، از اهداف قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لتبشّر به المتّقين و تنذر به قومًا لُدًّا

«لُدّ» جمع «الُدّ» است و «قومًا لُدًّا»؛ یعنی، مردمی در اوج سرسختی و لجاجت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 8

8 - تساوی انسان ها در اهداف تبلیغی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فإن تولّوا فقل ءاذنّکم علی سواء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 7 - 8

8 - انذار و اخطار به مردمان ، از اهداف مهم و محوری رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لولا أنزل إليه ملك فيكون معه نذيراً

این که کافران تنها مسأله انذار را به عنوان هدف و محور رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و فرشتگان یادآور شدند، می تواند حاکی از حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 57 - 7

7 - هدایت و راه یابی انسان به خدا ، تنها هدف و آرمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) در انجام رسالتش

قل ما أسئلكم عليه من أجر إلا من شاء أن يتخذ إلى ربه سبيلاً

ص: 522

قرار گرفتن هدایت مردمان به عنوان تنها مزد پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در حالی که رسالت آن حضرت همراه تلاش بسیار و تحمل مشکلات فراوان بوده است، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 43 - 5

5 - مشرکان ، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) را شخصی معمولی می دانستند که هدفش بازداشتن مردم از دین و آیین پدرانشان بود .

قالوا ما هذا إلا رجل يريد أن يصدكم عما كان يعبد آباؤكم

تعبیر از پیامبر (صلی الله علیه و آله) به «رجل» - آن هم به صورت نکره - حاکی از نکته یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 31

31 - رعایت عدالت میان گروه های مختلف اهل کتاب ، برنامه الهی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وَأْمُرْتُمْ لِأَعْدَلِ بَيْنَكُمْ

برداشت یاد شده بر این پایه است که مخاطبان پیامبر (صلی الله علیه و آله) اهل کتاب باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 7 - 4

4 - هدایت انسان ها به راه خداوند ، اساس دعوت دین و محور تلاش پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

41- اهداف مدعیان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 10 - 4

4 - آگاهی دقیق خداوند از راه های خیر و شرّ ، دلیل مخفی نبودن اهداف مدعیان انفاق ، بر او است .

يقول أهلكت مالا .. وهدينه النجدین

42- اهداف مسافرت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 65 - 2

2- هدف موسی (ع) و همراه وی از سفر جستوجوگرانه خود ، یافتن بنده ای از بندگان خاص الهی و دارای علم لدنی بود .

فارتدا .. فوجدا عبداً من عبادنا ... و علمنه من لدنا

ص: 523

واژه «وجداء» بیان کننده یافتن چیزی است که موسی و همراه اش در جستجوی آن بودند و نه دیداری اتفاقی و غیر مترقبه. «لدنا» دلالت می کند که علم حضرت «خضر(ع)» دانش عادی و معمولی نبوده، بلکه از افاضات خاص ربّانی بوده است.

43- اهداف مسافرت یوشع (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 65 - 2

2- هدف موسی (ع) و همراه وی از سفر جستجوگرانه خود، یافتن بنده ای از بندگان خاص الهی و دارای علم لدنی بود.

فارتدا... فوجدا عبداً من عبادنا... و علمنه من لدنا

واژه «وجداء» بیان کننده یافتن چیزی است که موسی و همراه اش در جستجوی آن بودند و نه دیداری اتفاقی و غیر مترقبه. «لدنا» دلالت می کند که علم حضرت «خضر(ع)» دانش عادی و معمولی نبوده، بلکه از افاضات خاص ربّانی بوده است.

44- اهداف مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 55 - 2

2- هدف رهیدگان از ناگواری ها از گرایش به شرک، انکار خدایی بودن نجاتشان است.

ثم إذا مسككم الضرّ... ليكفروا بما آتيناهم

لام «ليكفروا» احتمال دارد به معنای «کی» باشد. بنابراین معنای آیه چنین می شود: آنان شرک ورزیدند تا اثبات کنند که نجاتشان از جانب خداوند نبوده است. در این برداشت مراد از «ما آتیناهم» رفع ناگواری و معنای «يكفروا» همان پوشاندن و انکار کردن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 61 - 9

9- پافشاری برخی از مشرکان بر شرک، معلول تعصب یا اهداف خائنه است، نه ناشی از نادانی صرف.

بل أكثرهم لا يعلمون

قید «أكثر» بیانگر این واقعیت است که در میان مشرکان، کسانی وجود دارند که علی رغم آگاهی به بطلان شرک، به خاطر اهداف نادرستی از آن حمایت می کنند.

45- اهداف معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 524

5 - حسابرسی نهان کاری های انسان و چشیدن کیفر آن ، از اهداف معاد است .

إِنَّهُ عَلَىٰ رَجْعِهِ لَقَادِرٌ . يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ

«یوم» ظرف برای «رجعه» و بیانگر آن است که ارجاع دوباره انسان، روزی به وقوع خواهد پیوست که از مشخصات آن، محاسبه اعمال پنهانی و نیت های انسان برای تشخیص میزان کیفر او است.

46- اهداف مقدس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 7

7 - پیروزی مجاهدان در جنگ بدر دارای اهدافی والا و از جمله آزمایش اهل ایمان از سوی خداوند

و لیبلی المؤمنین منه بلاء حسنا

«لیبلی» عطف بر علتی محذوف همانند «لیمحق الکفرین» است و هر دو متعلق به «قتلهم» و «رمی» می باشد یعنی «و لکن الله قتلهم .. لکن الله رمی لیمحق الکفرین و لیبلی المؤمنین» گفتنی است که در برداشت فوق «ابلاء» به معنای آزمودن گرفته شده است.

47- اهداف منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 7

7 - دستیابی به عزت و شکوه ، هدف منافقان در پذیرش ولایت کافران و طرح دوستی با آنان

الذین یتخذون الکفرین أولیاء .. یتبعون عندهم العزّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 107 - 6,7

6 - ترویج کفر ، تفرقه افکنی و تجمع بخشیدن به دشمنان خدا و رسول ، مهمترین اهداف زیانبار منافقان از ساختن مسجد ضرار

مسجداً ضراراً و کفراً و تفریقاً بین المؤمنین و إرصاداً

قید «ضراراً» می تواند هدف کلی و عام منافقان و «کفراً و تفریقاً .. إرصاداً» بیانگر بارزترین نمودهای آن هدف کلی باشد.

7- آسیب رساندن به جامعه اسلامی ، در رأس آرمان ها و اهداف منافقان و کافران

اتخذوا مسجداً ضراراً و کفراً

برداشت فوق با توجه به این است که در رأس همه اهداف «ضراراً» مطرح شده است.

ص: 525

48- اهداف منافقان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 7

7 - شرکت برخی افراد (منافقان) در جهاد با کافران ، به منظور دستیابی به منافع مادی

لو کان عرضاً قریباً و سفراً قاصداً لا تبعوک

49- اهداف منافقان در جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 141 - 4

4 - شرکت منافقان در جنگ ، تنها برای تأمین منافع شخصی و سهمیم شدن در غنایم جنگی است .

الذین یتربصون بکم فإن کان لکم فتح من اللّٰه . . و نمنعکم من المؤمنین

ظاهراً مراد از جمله «الم نکن معکم» شرکت در جهاد و همراهی مسلمانان در جنگ است.

50- اهداف موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 61 - 22

22 - موسی (ع) با دور نگه داشتن قومش از سکونت در شهرها ، اهداف بلندی را برای آنان در نظر داشت و آن را تعقیب می کرد .

اهبطوا مصرأ فان لکم ما سألتکم

جمله «اهبطوا مصرأ . . .» (به یکی از شهرها در آید، آنچه می خواستید در آن وجود دارد) بیانگر این است که: انتقال قوم موسی از بیابانها به شهر کاری سهل و آسان بوده است. و ناگزیر از بیابان گردی نبودند. بنابراین موسی(ع) بیابان گردی را برای قومش انتخاب کرده بود و این معنا بدیهی است که اگر پیامبران امری را برای قوم خویش انتخاب کنند - خصوصاً اگر مشکلاتی را هم به دنبال داشته باشد - در پی رساندن آنان به اهداف بلندی هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 5 - 8

8- حضرت موسی (ع) ، دارای هدفی مشترک با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در نجات مردم از ظلمت ها و هدایت آنان به سوی نور

کتب أنزلنه إليك لتخرج الناس من الظلمت . . لقد أرسلنا موسى بأيتنا أن أخرج قو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 66 - 2

ص: 526

2- هدف موسی از همراه شدن با خضر ، بهره‌وری از علم رشد آفرین وی بود .

هل أتبعك على أن تعلمن مما علمت رشداً

«رشداً» اگر مفعول له باشد، مفاد آیه این است که: «پیروی من، به منظور رشد یافتن است» که اگر مفعول به باشد، مراد این است که: «تورا پیروی می کنم بر این اساس که آنچه را رشد است، به من بیاموزی.»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 98 - 1

1 - متذکر ساختن مردم به توحید در پرستش ، هدف موسی (ع) از منهدم ساختن و خرد کردن گوساله سامری

لنحرقنه... إنما إلهكم الله

برحسب ظاهر، این آیه ادامه سخن موسی(ع) با قوم خویش است. ارائه این بیانات، پس از محاکمه سامری و محکومیت وی و نیز تصمیم به نابود ساختن گوساله او، نتیجه گیری از مجموع واقعه و حاکی از این نکته است که موسی(ع) برای اخذ این نتیجه (ابطال شرک و اثبات توحید)، آن مقدمات را به کار گرفته بود.

51- اهداف مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 4

4 - نشان دادن راه درست ، محور و هدف تلاش گسترده مؤمن آل فرعون در میان مردم مصر بود .

اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ

52- اهداف مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 12

12 - هدف اصلی مؤمنان راستین ، جلب رضایت خدا و رسول خداست نه رضایت دیگران .

والله ورسوله أحق أن يرضوه

53- اهداف نبوت موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 33 - 3

3 - روی آوردن عموم مردم به تسبیح خداوند ، از اهداف رسالت موسی و هارون (ع) بود .

ص: 527

یفقہوا قولی . . . کی نسبّحک کثیراً

ممکن است مراد از تسبیح کثیر، کثرت تسبیح کنندگان باشد. در این صورت فاعل «نسبّحک» منحصر به موسی و ہارون(ع) نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طہ - 20 - 34 - 2

2- انتشار فراوان یاد خداوند در بین مردم ، از اهداف رسالت موسیو ہارون (ع) بود .

یفقہوا قولی . . . و نذکرک کثیراً

54- اهداف نبوت ہارون(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طہ - 20 - 33 - 3

3- روی آوردن عموم مردم به تسبیح خداوند ، از اهداف رسالت موسی و ہارون (ع) بود .

یفقہوا قولی . . . کی نسبّحک کثیراً

ممکن است مراد از تسبیح کثیر، کثرت تسبیح کنندگان باشد. در این صورت فاعل «نسبّحک» منحصر به موسی و ہارون(ع) نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طہ - 20 - 34 - 1,2

1- هدف موسی (ع) از تقاضای نبوت و رسالت برای ہارون (ع) ، به دست آوردن فرصت بسیار برای ذکر خداوند و حمد و ثنای مکرر او بود .

و أشركه فی امری . . . و نذکرک کثیراً

فاعل «نذکرک» موسی و ہارون(ع) است و مراد از کثرت ذکر خدا، افزایش تبلیغات توحیدی - براثر ہمراہی آن دو - است کہ متضمن مدح و ثنای خداوند می باشد.

2- انتشار فراوان یاد خداوند در بین مردم ، از اهداف رسالت موسیو ہارون (ع) بود .

یفقہوا قولی . . . و نذکرک کثیراً

55- اهداف نہضت اصحاب کہف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 16 - 10

10- انگیزه و محور نهضت و هدف نهایی اصحاب كهف ، خدا بود .

ص: 528

و إذ اعتزلتموهم و ما يعبدون إلا الله . . . ينشر لكم ربكم

کنارگیری اصحاب کهف از پرستش هر معبودی جز خدا و دل بستن آنان به رحمت و امدادهای الهی، گویای برداشت یاد شده است.

56- اهداف وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 58 - 5

5- تذکار بشر ، هدف نهایی و مورد انتظار وحی

فإنّما یسرّنه . . . لعلّهم یتذکّرون

57- اهداف وسوسه های شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 5 - 3

3 - ایجاد انگیزه های درونی در مردم ، برای مقابله با ربوبیت ، فرمان روایی و الوهیت خداوند ، هدف شیطان از القای وسوسه به قلب ها است .

بربّ الناس . ملک الناس . إله الناس . من شرّ الوسواس الخنّاس . الذی یوسوس فی صدو

58- اهداف یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 62 - 6

6- یوسف (ع) با باز گرداندن مال التجاره فرزندان یعقوب ، درصدد بود در آنان احساس حق شناسی و سپاس گزاری ایجاد کند و انگیزه مراجعت ایشان را قوت بخشد .

اجعلوا بضعتهم فی رحالهم لعلهم یعرفونها . . . لعلهم یرجعون

برداشت فوق ، ناظر به دومین احتمالی است که در توضیح برداشت قبل آمده است.

59- تحقق اهداف دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 14 - 6

ص: 529

6- دستیابی مؤمنان به ارزش ها و آرمان های مکتبی، در پرتو تلاش و جهاد خود آنان میسر است.

قتلوهم يعذبهم الله بأيديكم

60- زمینه تحقق اهداف انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 34 - 12

12 - تحقق اهداف و رسالت انبیا و پیمودن راه حق، مستلزم تحمل مشکلات است.

قد نعلم إنه ليحزنك الذي يقولون... لقد كذبت رسل من قبلك فصبروا... حتى أتتهم نصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 28 - 4

4- هدف از اعطای معجزه و دلیل های روشن به پیامبران، تدبیر امر نبوت و پیشبرد هدف های رسالت آنان است.*

إن كنت علی بیته من ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 63 - 4

4- هدف از اعطای معجزه و دلیل های روشن به پیامبران، تدبیر امر نبوت و پیشبرد هدف های رسالت آنان است.*

إن كنت علی بیته من ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 88 - 4

4- هدف از اعطای معجزه و دلایل روشن به پیامبران، تدبیر امر نبوت و پیشبرد هدف های رسالت آنان است.*

إن كنت علی بیته من ربی

برداشت فوق، احتمالی است که می توان از اضافه «رب» به یای متکلم استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - عذاب طغیان گرانِ مفسد ، جلوه ربوبیت خداوند و در راستای پیشبرد راه پیامبران است .

رَبِّک

ص: 530

61- عوامل مؤثر در اهداف محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 133 - 11

11 - نزول قرآن ، پرتو ربوبیت خداوند و وسیله پیشرفت اهداف رسالت است .

لولا یأتیناب--ایه من ربّه أولم تأتهم

جمله «أولم تأتهم ..» قرآن را مصداق معجزه ای قرار داده که خداوند باید بر پیامبر(صلی الله علیه و آله) نازل می کرد. شمول ربوبیت خداوند بر پیامبر(صلی الله علیه و آله) (ربّه)، به معنای تربیت و رشد پایه ها و ساختار رسالت آن حضرت است.

62- اهداف مقدس

{اهداف مقدس}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 14، 13

13 - برکنده شدن ریشه های کفر از زمین ، هدفی متعالی در بینش الهی

و یرید الله أن یحق الحق بکلمته و یقطع دابر الکفرین

14 - پیروزی حق و شکست باطل ، هدفی بس والاتراز رسیدن به ثروت دنیا در بینش الهی

تودون أن غیر ذات الشوکه تکون لکم و یرید الله .. و یقطع دابر الکفرین

63- اهداف مقدس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 7

7 - پیروزی مجاهدان در جنگ بدر دارای اهدافی والا و از جمله آزمایش اهل ایمان از سوی خداوند

و لیبلی المؤمنین منه بلاء حسنا

«لیبلی» عطف بر علتی محذوف همانند «لیمحق الکفرین» است و هر دو متعلق به «قتلهم» و «رمی» می باشد یعنی «و لکن الله قتلهم . .. لکن الله رمی لیمحق الکفرین و لیبلی المؤمنین» گفتنی است که در برداشت فوق «ابلاء» به معنای آزمودن گرفته شده است.

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

